UNIVERSITARIA
BIBLIOTECA ALESSANDRINA
Q
f
59
ROMA

I/F

C.1.1.ii.ij

Q.F.59
Q.F.59
3K 1 29

IOANNIS ORDELAPHI

IVRISCONSVLTI PISAVRENSIS, ATQ. EQVITIS AVRATI,

In Legem Finalem. ff. De rei vindicatione

PARTHENIVS.

IN QVO PRÆTER PROPRIAM, AC PECVLIAREM eius legis materiam egregiè multa, tùm ad ornatum, tùm ad eruditionem de Veritate in deteſtationem mendacij, & de notis Negatiuis, Interrogatiuisq. complectuntur, verſantibus in foro apprimè vtilia, & per quam neceſſaria.

Vnà cum Indice locupletiſsimo ordine Alphabetico confecto.

Ac Summario omnibus ſuis numeris abſoluto.

ALESSANDRINA

FERRARIAE. M. DC. VIII.

Apud Victorium Baldinum, Typographum Cameralem.

SVPERIORVM PERMISSV.

ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO
D. FERDINANDO GONZAGÆ
AVSTRIACO,
S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO,
Patrono, ac Mecœnati Optimo.

Ioannes Ordelaphus Iuriſconſultus Piſaurenſis
Æternam Fœlicitatem.

EA EST *animi tui præſtantia* (PRINCEPS EXCELSO LOCO NATVS) *vt vbique etiam ignotos ad te allicias; tibiq́ue arctiſſimo deuotionis vinculo planè deuincias: Et cum inſpexerimus te ab ineunte ætate, tum ſingulari prudentia, morumq́ue grauitate præditum; tum bonarũ Artium ſtudijs addictum eſſe; Verumq́ue* GONZAGHIACAE *Domus ſplendorem tecum adoleſcere; Non ſanè admirari non poſſumus tantum naturam eniti potuiſſe. Etenim vix Adoleſcentẽ adhuc vidimus te Virtutis acerrimum defenſorem; Admirabile morum exemplar; Chriſtianæq. Politiæ (dignæ Principe, dignæq. Natalibus tuis) Conſeruatorem; Qui non aliqua læuitate, ludicriſq. nouitatibus commoueris; Sed nulla labe inquinatus, nulla ſenſuum prauitate præpeditus ad ſummum decus properas. Et cum ad magna, & præclara natus ſis; Magnis etiam, præclariſſimiſque Virtutibus ad magna, & præclara peragenda Natura te exornare voluit. Acceſſit magna cura, ac diligentia Sereniſſimorum tuorum Parentum, qui quò præclariſſimis Artibus melius imbuereris; Te ad*

inſtar alterius Achillis prudentiſſimis viris, Scientia, Sapientia, Probitate, ac Iuſtitia, quaſi tot Chironibus erudiendum, atq. educandum tradiderunt; Non loquor de priſca tui generis Nobilitate qua maxime nites: Quodq. Sereniſs. VINCENTII *Alta propago ſis, qui ità vnus inuictus eſt, vt ab eo etiam ipſius Victoria conditio vſq. deuicta ſit: Sereniſſimi* GVLIELMI *Nepos, cuius etiam mortui Nomen ſplendori, ac decori eſt Vrbi, atque Orbi, (uius tanta tibi copia ſuppetit, vt ſiue Paternum, ſiue Maternum genus inſpiciamus, ea vndiq. fulgeas: Notus eſt fermè antiquus Gonzagiacæ Domus ſplendor, quantumque ipſa ſemper eximiè propagata fuerit, cuius præclariſſimi Heroes ſemper eum vitæ curſum tenuerunt, vt & honoribus, & rerum geſtarum gloria omni tempore, & omni loco vſquequaque floruerint: Et ex qua dignis ſemper copulata connubijs; (nam & Sereniſs.* FRANCISCVS GONZAGA *Princeps frater tuus amantiſſimus, animi non degeneris, nuper Sereniſs. Principem* MARGHERITAM SABAVDAM, *ex Nobiliſsima Allobrogum Ducum, Subalpinarumq. Regionum Principum Proſapia, Regali Sanguine natam, fœlici ſibi iunxit coniugio) tot belli Duces; tot fortiſſimi Exercitus Imperatores; totque Ampliſſimi Cardinales (inter quos tu Illuſtriſsime Princeps) exierunt. Notum eſt* MEDICEAE *Familiæ Decus, ex qua tot magnanimi Heroes, tot inuictiſſimi Principes, totq. Summi Pontifices (inter quos gemini Leones) prodierunt: Et quæ geminis illis fratribus Coſma, & Damiano, à qua originem traxiſſe ferunt, tanquàm ſtellis fulgentiſſimis in Cœlo micantibus, Medicis Excellentiſſimis, Glorioſiſſimisq. Martyribus gloriatur: Etenim Coſmi frequens eſt in ea Familia Nomen, eorumq. Corpora in inclyta ipſa Florentina Ciuitate, cuius Tutelares & indigetes ſunt aſſeruari creduntur. Et à quorum Arte Peonia, Mediceum Cognomen forſan ſortita eſt; Ad quos conuerſus Mantuanus ille Vates, ſic ore profatur.*

O gemini fratres, qui per diſcrimina Vitæ
Mortalis, veluti fluctus, iactata per Altos

Nauis

Nauis ad Aſtriferi Portum veniſtis Olympi:
Terrigenis precor eſte boni; Pacate furorem
Armorum; Et tantum effundi prohibete cruorem.
Vertite ad Etruſcas, etiam Pia lumina gentes;
Et ſeruate Lares Medicum, qui ſtirpe feruntur,
A veſtra traxiſſe genus! ſeruate Leonem
Pontificem Summum; Generis qui maxima tanti eſt
Gloria, qui terris, Cœlo demiſſus ab alto eſt
Vt fugiet ærumnas, totumq́. refrigeret Orbem.

Quod ſi Auitum genus inſpiciamus à glorioſiſsimis Imperatoribus ortum ducis; Et ſummi Reges ſunt tibi magna affinitate coniuncti: Vnde ni in Cœlum conſcendas maior gloriæ cumulus tibi addi non poteſt: Quod ſi loquor de admirabili Prudentia tua, de tua ſumma Sapientia, deq́. in Deũ immortalem Religione, quibus tu, tuisq́. omnibus, qui prudentiſſimi, ac ſapientiſſimi ſemper fuerunt, facilè præſtas.

Non laudatur Tymothæus à Suida, & Cicerone, quod Cononis inclyti Athenienſium Ducis fuerit filius; ſed quod acceptam à Patre Nobilitatem, & gloriam proprijs virtutibus auxerit. Et cum talis in te indoles ſit certa ſpes concipitur, vt cũ ad prouectiorem ætatem perueneris, ſummos bis honores adepturus. Ex oculis nanque, ex vultu, ex ſermone, demumq́. ex humanitate tua optimè cõſpicitur, talem te fore, qualem omnes prænunciant. Virtute ſcilicet ac prudentia Maiores tuos quibus in Italia nihil eſt illuſtrius æquaturũ, & penè ſuperaturum eſſe.

In ſumma præſtitiſti te talem qualis omnibus à teneris (vt Græci dicunt) vnguiculis cognitus es; Itaut de te iure dici valeat.

Te ne in Acidalijs aluit Venus aurea Campis?
Te ne ſub Idalio pauit Amor nemore?

Conijciendumq́. ſit Lunam in tui Ortu à Ioue ad Venerem defluxiſſe, In teque (prout omnium hominum fermè opinio fuit) Cardinalitiam dignitatem ſolitum eius curſum repetituram fuiſſe, & quod aliquantulum intermiſſum videbatur in te reaſſumpturum.

Sanequam ſæculis ab hinc multis, per longam annorum ſeriem

nua-

nunquam euenit, quin aliquis ex Nobiliſſima Gonzaghiaca Domo in cœtum Cardinalium aſcitus fuerit. Etenim Summi Pontifices ſemper aliquem ex ea, tùm ad exornandum, tùm ad amplificandum Sacratiſsimum illum Ordinem in Purpuratorum numero eſſe voluerunt, Qui quantum ſibi ipſis ſplendoris, Quantum Sanctæ Apoſtolicæ Sedi Ornamenti, Vniuerſæq. Chriſtianæ Reipublicæ opis, adiumentiq. ſemper attulerint, vberrimus certè ad hoc explicandum eloquentiæ fons requireretur. Et nulla quippe quidem Nobiliſſimorum tuorum Progenitorum ſucceſsio fuit, ex qua non aliquis in Cardinalium numerum aſcitus fuerit; Itaut porro dici valeat Gonzaghiacam Familiam, Seminarium quodam modo Cardinalitiæ dignitatis vſquequaque extitiſſe: Et tres vno, & eodem tempore ex hac inclyta Domo Cardinales fuerunt.

Et vt à Franciſco Ludouici Secundi Marchionis Mantuæ filio, exordiar; Is propter ſingularem probitatem, morumq. elegantiam à Pio II. Pont. Max. Cardinalis creatus fuit: Sigiſmundus Federici Marchionis Tertij, illius ſucceſſoris filius; itidem ob egregiam eius prudentiam, eximiaſq. animi dotes à Iulio II. eadem dignitate decoratus: Et cum ei ſucceſsiſſet Franciſcus ille Magnus tot partis victorijs clarus, & qui magnis legionibus imperitauit, Hercules filius à Clemente Septimo in idem Ampliſsimum Collegium cooptatus fuit. Qui qualis ſemper extiterit eius geſta facilè oſtendunt, Roma vidit, Italia conſpexit, & remotiſsimæ quæque Nationes, lingua, moribus, ingenioq. diſsimiles, quibus tanta Cardinalis Præſtantia impartita eſt; quæque in arduis rebus ſaluberrima eius conſilia expertæ ſunt, admiratæ fuerunt. Cuiusq. præclara geſta, ita per ſe ipſa emicant, vt adhuc in hominum memoria nullo vnquàm tempore inter moritura facilè euigilent.

Is ita naturæ munere præclarus extitit, vt in eo læta grauitas, ſublimis maieſtas, robur inuictum, conſultus ad ardua quæque impetus, & probatæ mentis amabile pondus extiterit. Qui & ad Eccleſiaſticam dignitatem tuendam, amplificandamq. miro pietatis ſtudio incubuit;

cubuit; Nec ſolùm innumerabilia in omni eius vita, in quocunque publico, vel priuato munere obeundo, peregit incorruptæ ſemper innocentiæ multis, magniſq. rebus ſpectatæ fidei teſtimonium relinquens; ſed quod maximum eſt intrinſecus etiam ſupra virtutis humanæ conditionem ſe ipſum ita formauit, vt omni perturbatione ſedatum, eundem omnes ſemper viderint.

Is ob ſingularem eius benignitatem, in rebusq́. agendis fidem, prudentiam; ac dexteritatem cum omnium oculos in ſe coniectos haberet; & pro exitioſa illa animarum peſte, quæ tunc ſæuiebat (ita enim ſæcula illa Deo permittente tulerunt, vt Chriſtiana Reſpub. propter hominum ſcelera vexaretur) Oecumenicum illud Trident. Concilium conuocatum fuiſſet; & præficiendus eſſet ei optimus aliquis qui ſumma eius probitate, ac præſtantia difficillimis illis temporibus illud regeret, ac gubernaret: Ipſe ei Præfectus fuit; Reputatum enim fuit in tanto munere obeundo talem eum futurum, vt alterius Alcidis ad inſtar quem communis tunc fama beneficiorum in cæleſtium Concilio collocauit, Terribilem illam hydram hæreticorum, quæ tunc capita decem extollebat, falſorum eius dogmatnm ſua virtutis claua proſterneret: Nec enim aliquem fefellit opinio, talis nanque fuit qualem omnium vota exoptabant, & opinata ſunt; Qui nedum donec ipſius Concilij clauum tenebat, illud ſapientiſſimè rexit; Verum ſumma eius vigilantia, alto conſilio, ac prudentia, non ſine immortali eius laude, & gloria ſua, poſtmodum optatum finem ſortitum fuit. Quod quantum vtilitatis, commoditatisq́. toti Orbi, Chriſtianæq́. Reipub. attulerit, fructus quos vberrimos ex eo etiam quotidie percipimus, facilè oſtendunt. Etenim & per illud (immenſa Dei benignitate) priſtinæ integritati, antiquo candori, veræq́. puritati, Eccleſiaſtica diſciplina reſtituta fuit, & pernicioſæ ipſæ hæreſes confuſæ, ac confutatæ fuerunt.

Liceat mihi quæſo (Cardinalis Ampliſſime) abſque tuarum purgatiſſimarum aurium detrimento, te quidem laudando, laudes etiam recenſere tuorum; docent nanque & Sacræ Litteræ, non ſolùm mores in ijs qui prædicabiles ſunt; Verumetiam Parentes eius laudari oportere;

tere; vt veluti tranſmiſſa immaculatæ puritatis hæreditas in his quos laudare volumus præcellat; Plenaq. eſt laudatio quæ genus, mores, officium, factum, & iudicium comprehendit: Sic Præcurſor Chriſti Ioannes à Parentibus laudatur: Sic Samuel ab Anna matre: Sic Iſaac à Parentibus Pietatis Nobilitatem accepit, quam poſteris dereliquit; Vt tuæ Nobilitatis gloria, non Sæculari tantùm Poteſtate ſublimis, ſed Religionis ſucceſsione, venerabilis iudicetur: Tales nanque habes Maiores tuos, vt tibi non repente concepta, ſed à Maioribus etiam qui ſumma Pietate fulſerunt acceptam, tibique infuſam, iure optimo glorieris.

Sed quorſum hæc? vt igitur vnde diſceſsit reuertatur Oratio; Non omiſerunt alij Summi Pontifices alijs ſucceſsiuis temporibus, alios etiam ex hac Nobiliſsima Familia in Purpuratorum numerum aſſumere: Nam Pius Quartus, Federicum Federici Primi Ducis Mantuæ filium ad Cardinalatus apicem aſſumpſit: Et quamuis tempore Sereniſs. Gulielmi Ducis (recordationisglorioſiſsimæ) Aui tui amantiſsimi, id aliquantulum intermiſſum videretur; Id fuit quia præter Sereniſs. Genitorem tuum, qui ad eam dignitatem capeſcendam promoueri poſſet ei nullus extitit; & ipſe ad Alte propagandum Nobiliſſimum hoc genus, & benè, beateq́. regendum creditas ſibi à Deo Nationes, ampliſsimumq́ue eius Dominium vocabatur.

Veruntamen non omiſerunt alios ex hac inclyta Domo ad ipſam dignitatem aſciſcere: Nam Gregorius XIII. Ioannem Vincentium Gonzagam, & ante ipſum Pius IIII. alterum Franciſcum Ferdinandi filios, & longè anteà idem Clemens Pyrrum Cardinales creauerunt; Sixtúsq́ue Quintus Scipionem Gonzagam in illud cœtum cooptauit; Qui & ipſe qualis ſemper extiterit ardua quæque per eum honorificentiſsimè pertractata, & nobiliſsimè peracta facilè oſtendunt; qui decus egregium, columenq́. Familiæ ſuæ ita ſe bonis moribus formauit, vt alter Ariſtides, Ariſtomenesq. iuſtitia, ſapientia, ac prudentia habitus fuerit; Non minori pietate fulget frater eius Franciſcus Mantuanę Eccleſiæ Antiſtes quem in Pręſulem habere Mantuana ipſa Ciuitas maximoperè

moperè gloriatur, dignus vt & ipſe lana muriceo tincta colore micet.

Tu modo (Illuſtriß. Princeps) ex hac fęlici ſobole pulcherrimum hunc ordinem continuaſti, in teq; ſuum curſum repetijt, & te tantum manebat faſtigium, vnde Paulus V. meritorum excellentiam præno-ſcens ad illud te euexit, ex quo poſteà voluentib. annis his virtutibus ſuffultus ad tergeminos honores aditum tibi pateſacias: Quod tanta hominum expectatione factum eſt, quantum digniſsimus ab omnibus ſemper reputatus fuiſti; In te.n.non degener animus conſpicitur emittis nanq; floſculos ingenuæ nobilitatis tuę, qui cum in dies creſcant, in dies etiam fragrantius ſpirant: Tu tu magnam imitandi Herculem ipſum Cardinalem, cuius uiuidam animi imaginem geris ſpem ſuſtines.

Deerat, vt & tantæ Nobilitati politica ipſa, ſeu ſancta redderetur Nobilitas, & ecce quod temporibus noſtris Aloyſius Gonzaga huiuſce fertiliſsimæ vitis nobiliſſimus Palmes ea addidit; Qui cum principari potuiſſet ſæculo, ſceptris, & corona derelictis, Piam Ieſuitarum Religionem ingreſſus, ità ſanctitate, & iuſtitia coram Deo miniſtrando in ea profecit, vt poſt eius obitum, vel potius in cœlum aſcenſum, vita, & miraculis clarum, Idem Paulus V. in numerum Beatorum retulerit, alios huiuſce inclytæ Domus ſanctitate præclaros, conſulto ommitto, ne ſim ſera coronide longus.

Silentio haud prętermitto, quod in Celtis etiam Nobiliſsimæ Familiæ tuæ Duces imperant, ſceptra tenent, iuraq; populis multis dant. Iſthæc quidem me tibi deuouerunt, & cum menſibus elapſis inter conſulendum, ac iudicandum aliqua ad Legem Finalem ff. de rei vindicatione collegerim; fortaſſe verſantib. in foro non inutilia, nec ità forſan hactenus ab aliquo decantata; Adq. vmbilicam Deo fauente perduxerim: Eaq. typis cudenda decreuiſſem, erat mihi deligendus aliquis ſub cuius patrocinio, ac fœlici nomine, tutò aduerſus obtrectatorum morſus, qui tunc ſe ſcire putant, cum alienos labores Theonino dente laceſſunt prodirent: Fœliciſſimum, Auguſtiſſimumq. tuum Nomen delegi, ſubque tuo Numine, ac Nomine quaſi ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ apparere volui, vt tanto ſuffulta præſidio ab omni externę inuidiæ no-

cumento tuta maneanet: Et ſicuti pulchritudo corporis apta compoſitione membrorum mouet oculos ac delectat, hoc ipſo quod in ſe omnes partes quodam lepore conueniunt, ita animi pulchritudo mouet animos ad amandum, quem virtutibus conſpicuum cernunt.

Igitur (humaniſſime Princeps) tu qui litterarum diſciplinis addictus, omnes blande admittis, humanaeq. colligis, & vt ita dicam, facilè te litterarum ſtudioſis obuiam praebes, Patronum, optimumque Mecaenatem te illis oſtendendo. Egregias virtutes tuas ſectando; Ne tibi ipſi, ſummaeq. Nobilitati tuae deeſſe videaris; has meas qualeſcunque ſint lucubrationes, hilari quo ſoles vultu accipito; quae ni digna tua Nobilitate, dignaq. Natalibus tuis, ac purgatiſſimis auribus exiſtent; Magnae tamen erga te meae Deuotionis, atque Obſeruantiae ſignum erunt: Et quae vi exculto ſtudio, Attica eloquentia, Adque Ariſtophanis, & Cleantis lucernam elucubrata erunt; luminaribus Verborum, rerumque ſententijs illuſtrata, quibus tu maximè delectaris, ac maximè praepolitus exiſtis. Cum in his tamen, de ſummis laudibus Veritatis, cuius tu (prout magnum Principem decet) tàm egregius cultor es: Rurſus & de Mendacij, Malitiaq. Proteruitate à ſuſcepto argumento, haud diſcedendo, quam tu tantopere odio proſequeris; Et cum ea ſit animi tui ingenuitas, vt Bonos laudare, & Malos depellere aſſuetus ſis; Libellum fortaſſè probabis in quo non iniucunda in ipſius Veritatis Praeconium; quae vbique laudanda eſt, & non pauca de ipſo Mendacio, atque Malitia, quae vbique vituperanda eſt perſpicies. Eum ſi probaueris: Ab alijs quos non obtrectatores, ſed ſocios, & conſortes mei huiuſce laboris habere deberem, facilè improbari patiar. Vale ſaeculi noſtri Decus & Gloria. Mantuae Idibus Octobris CIↃ. IↃC. VIII.

IOANNES ORDELAPHVS.
I. V. D. PISAVRENSIS,
Erudito, bonisq. Artibus expolito Lectori
S. D.

SANEQVAM arbitror (Amantiſſime Lector) non defuturos (ita ſunt rabida hominum ingenia, deprauati mores, pronaq; ſemper ad malè ſentiendum iudicia) qui opus hoc meum reprehendant, inaniſq; gloriæ ſtudio aſcribant, quod librum inutilem in lucem prodire, & non potius in tenebris deliteſcere voluerim; Lectorem inani hac ſuperuacaneaq; lectione onerando: Neque enim ſum neſcius ſcriptorum opera huic infœlicitati eſſe ſubiecta, vt habeant ſemper ſugillatores, ſicuti veſtes tineas, & ligna cariem, à quibus erodantur; Nihilq; tam doctè, atque elegantèr dictum, ſcriptumve legitur, quod detractorum ſupercilium euadere poſſit, & nulla eſt tàm modeſta fœlicitas, quæ malignitatis dentes vitare valeat.

Incaſſum aſt laricem caries conſumere morſu
Tentat iners liquidis, neque Alnus marcet in vndis.

Equidem ab inani gloria vſquequaque alienus fui, ſuoq; tenui pugillari, breuibuſq; pagellis librum hunc exaraui. Verum caueant ipſi ne dum mea hæc ſcripta lacerant, ſibi ipſis blandientes, quæ in me corrigere credunt incurrant; autumentq; ſic mea facta lacerando gloriam, & honorem adipiſci; populariſq; auræ capeſcendæ ſollicita anxietate commoti, quę ipſi non potuerunt, fortaſſe à me peracta aſpernentur; duplicem quidem Sapientis operationem eſſe ſcio, Alteram non mentiri, Alteram non mentientem detegere poſſe: Non mentiantur iudicando, & detegant mè mentientem ſi poterunt, & videbuntur ſapientes: Atqui nedum in aliquo me fuiſſe mentitum non detegent; Verum optimum ipſius veritatis cultorem, acerrimumq; mendacij inſecutorem deprehendent; Qui ab argumento ſuſcepti operis nō diſcedendo, quæ in commendationem ipſius veritatis; kurſus & deteſtationem Malitiæ, atque Mendacij dici, aut excogitari poſſunt (prout imbecilles meæ paſſæ ſunt vires) coegi aſperrimum Perſecutorem ipſius Malitiæ me oſtendendo: Quod & ſi in aliquo ſpecie recti deceptum me forſan fefelliſſet opinio, nec ob id etiam Mendax dici poſſem, quia mendacio non adhæſit voluntas; & mendax non dicitur quem mens non facit eſſe mendacem: Quid mali feci? Vtilem ſtudioſis laborem ſuſcepi, & quæ varijs ſunt diſperſa locis in vnū collegi, vnde illos fortaſſe hoc faſce leuabo.

Equidem noui hominem naſci ad laborem; ſicuti auem ad volatum, Laboraui, & laborando Seneca conſilium capi, vt cum viderim alios mihi elaboraniſſe, ego alijs laborarem, & ne ſim rana Seriphia loqui volui: Nanque dedit Dominus mihi linguam mercedem meam, & ego in ipſa laudabo eum. Eccl.vlt. *Quod ſi non prodero facultas non voluntas deerit; feci quod potui, vnde legem adimpleui: Memor ſum illius Muſonis à Gellio relati, quod & de Marco Portio Catone legitur, qui adhortando, Numantes Milites dicebat: Cogitate ſi per laborem, vel ſtudium aliquid rectè feceritis, quod labor ille cito à vobis abibit; benefactum autem nunquàm recedet, ſed ſi quid per voluptatem nequiter egeritis, voluptas illa ocyus recedet; nequiter autem factum ſemper durabit. Et cum dicatur,*

Viuitur ingenio, cætera Mortis erunt.

Nihil eſt quod poſt mortem hominis famam magis conſeruet quam ſcripta; Nanque ruunt ædificia, alienantur, permutantur, varijsq; modis à ſucceſſoribus reformantur; propter quod fama primi ædificatoris conſumitur. Vnde inquit Seneca, ad ædificandum te cogat neceſſitas non voluntas adducat: Et nihil eſt manufactum quod non aut vetuſtas conficiat, aut vis ſubruat, aut ignis exurat; At ſcripta memoriam Scriptoris conſeruant.

Et memorem famam qui benè geſſit habet. *Inquit Ouidius.*

Hominis vita ad inſtar ferri ſe habet.

Ferrum ſi exerceatur, conteritur; ſi non exerceatur rubigine conſumitur: Sic hominis vita, ſeu ingenium exercendo quidem conteritur; non exercendo torpore conſumitur, malo exercendo conteri, quam inertia conſumi.

Quodcunq; facere poteſt manus tua inſtanter operare, inquit Sap. Eccl.9. *quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud Inferos, quò tu properas, &*

Inuigilate viri, tacito nam tempora greſſu
Diffugiunt, nulloq. ſono conuertitur annus. *Alibi dicitur.*

Iſocrates ad Regem ſuum Nicoclem ſcribens dicebat: Quod cum mortale nobis corpus ſit, anima immortalis entendum eſt, vt virtutibus, litterarumq; ſtudijs poſteris quã maximè proſimus, animiq; memoriam immortalem efficiamus.

Stat ſua cuique dies breue & irreparabile tempus
Omnibus eſt vitæ, ſed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus.

Id egi, vt potui, & triplicem docendi modum ſeruaui, Empiricum nempe, Methodicum, & Dogmaticum; Empiricum ad praxim quantum potui referendo, Methodicum ad breuem notionem conuertendo, & Dogmaticum ad rationem dictorum conuertendo.

Exempla

Exempla Clariſſimorum Scriptorum Patriæ meæ ſuſcepi (licet acumine ingenij eis haud ſim comparandus, & illis comparari ſi vellem, cum Roſa anemonē conferre, & Coruus Philomelā imitari viderer) qui qua ſenſu, & intellectu perceperunt, poſteris tradiderunt, immortalem gloriam ſibi ipſis comparant.

Eximij Scriptores Patriæ meæ fuerunt, Pandulphus Collenutius Clariſſimus ſua tempeſtate Iuriſconſultus, & Hiſtoricus non vulgaris, qui glorioſa Parthenopæorum Regum geſta eloquentiſſimè conſcripſit: Ioannes Iacobus Leonardus Comes itidem Iuriſconſultus inſignis, cuius ſubtiliſſima Iuris reſponſa inter Alberti Bruni emicant conſilia: Scriptor egregius fuit Simon de Pratis, cuius doctiſſima monumenta ſatis ipſum in hominum memoria, nullo vnquam tempore intermoritura viuere faciunt.

Poetæ celebres fuerunt, Guidus poſthumus, & Petrus Barignanus, quos ſummis laudibus effert Ludouicus Areoſtus in ſuis Canticis: Longè ante ipſos floruit Accius nobiliſſimus Poeta Tragicus, licet Libertino Patre natus, & à quo Accium Promontorium ibi in mari pretendens, Nomen accepit; Cuius Tragedias grauitate ſententiarum, verborum pondere, & perſonaram ſublimitate, clariſſimas, Quintilianus eſſe atteſtatur; quasq; ſummopere commendat Cicero in Epiſtolis ad Atticum: Et Decimus Brutus vir Ampliſſimus, Templorum, ac monumentorum ſuorum aditus, ſuis Carminibus exornauit, quicquid Licinius ob ſermonis duritiem ferreum eum eſſe ſcriptorem aſſerat; Etenim quas ex Sophocle in Latinum conuertit contrarium enunciant; dicendiq; miram ſuauitatem oſtendunt: Nec mirum etiam fuiſſet, nanque aliter fieri non poterat, in prima illa naſcentis adhuc Poeticæ ruditate. De eo & habetur apud Crinitum de Poetis Latinis,

Dulciſſimæ Patriæ meæ, quæ tam iocunda eſt, vt
Si mihi Nauſichæ Patrios concederet hortos,
Alcinoo poſſem dicere malo meos.

Gloriam non modicam affert Iaſon Maynus, cui licet Pater inſuber; Natale tamen ſolum, vbi & cunabula habuit Piſaurum extitit: Fuit & annis bis centum, & vltra, Santes Ardoynus Philoſophus, & Medicus inſignis, Ceu Chiron alter Podalirius, atque Melampus: Qui inter alia, de Venenis grande volumen edidit. Fuerunt & hiſce temporibus noſtris Pompeius Pacius concinnis Poeta Saphicus, & Iuriſconſultus Clariſſimus: Et Guidus Vbaldus Borbonius ex Marchionibus Montis, Sanctæ Mariæ Comes, & ipſe ceu alter Archimedes, atque Euclides Geometricæ Machinalis, Syderaliſq; ſcientiæ peritiſſimus; cuius Mechanicæ, Matheſeosq; opera ipſum conſpicuum reddunt: Fuit & Thomas Diplouatatius Iuriſconſultus, & Scriptor egregius, qui licet origine Trax, incolatu tamen, & domicilio Piſaurenſis extitit, & qui inter alia, De Veneta

Vrbis

Vrbis libertate, & eius Imperij dignitate, ac priuilegijs, pulcherrimum opus edidit, huius meminit in eius Addit. ad Bart. ſub tract. de Regim. Ciuit. per me viſum, ac lectum.

Piſaurum Nobiliſſima, ac Vetuſtiſſima Romanorum Colonia,

Cui Mœnia ſtant, Arxque ſtudio fabricata ſuperbo,
Mœnia nanque eadem fluuio ſunt nomina, & Vrbi,
Quam veteres quondam, Romæ poſuere Coloni.

Vt inquit Mantuanus ille Vates; Quicquid alij à penſando auro, quod Furius Camillus Gallis abſtulit; ſeu à penſandis anulis quos Pœnus Annibal poſt Canenſem pugnam, in teſtimonium victoriæ ad numerum trium modiorum ex digitis interfectorum detractos Carthaginem miſiſſe volunt, quos ibi penſatos fuiſſe dicunt, Etenim vtrunque nugatorium exiſtimo, quia primum aurum quod Furius Gallis abſtulit ijs ad internitionem cæſis, Romæ pẽſatum fuit; De Secundo, Oroſius non dicit, fortaſſe melius dixiſſent, Piſaurũ dictum, quia penes Iſaurum fluuium poſitum ſit, Indigenes altos in varijs facultatibus celebres Viros, Cathedraliumq́; Eccleſiarum Antiſtites, & bellicis virtutibus claros habuit, quos etiam conſulto ommitto, ne longior ſim.

Nec ſolum ab eius antiquitate, ac pulchritudine, nanque hortulus Italiæ dicitur, atque à rebus in ea fortiter geſtis, Piſaurum omnium Vrbium quæ ad Mare ſuperum poſitæ ſunt, pulcherrimam laudare poſſem; Verumetiam, & multò magis ab inclytis eius Principibus, qui claris eorum Natalibus eã quam maximè illuſtrarunt: Et præſertim Sereniſſ. atque Inuictiſſimus Franciſcus Maria Secundus Vrbini Dux Sextus, atque Almæ Vrbis Præfectus, quem ſemper honoris cauſa nomino; Cuius prudentiam, iuſtitiam, ac ſapientiam in benè, beateq́; regendo creditas ſibi à Deo Nationes, Vigilantiam ita Mundus admiratur, vt alter Ariſtides Alcineus, quin potius Nerua Traianus iure optimo iudicetur; Ac Sereniſſ. Princeps Federicus Vbaldus eius filius, cuius genitalem diem exultando his ego celebraui Carminibus.

Auricomæ Quercus ſudant iam roſcida mella,
Ingentesq. ſuæ glandes tenduntur in æuum;
Nunc Dea Flora ſuos per terras ſpargit honores,
Vt tibi naſcenti Puero, ſua munere præſtet.
Fertè igitur flores Pueri conferte corollas
Alta, & odoriferis cunabula cingite fertis.
Proſpicite vt dulci volucrum, liquida æthera cantu
Mulceat omne genus, vocesq́. ad ſydera mittat
Amplius haud maculant, infauſta Lemuria Maium,
Vrbini decorat, Magni quem Principis ortus.

Paſtor

Paſtor Vbalde tuum, ſeruat per ſæcula Nomen,
Perpetuoq. colet Tellus quam lambit Iſaurus,
Quæ mihi cara manet Patria, æternumq. manebit,
Donec fila neant, Texantq. ſtamina Parcæ.
Fortunate Puer Solamen Dulce Parentum,
Stemmata cui pulchris lucent genialibus Altis,
Sic creſcas roburq. tuum ducatur in annos
Ducitur vt viridis in fluctibus Alnus.
Teque Oriens faueat, nec deſperat Heſperus ortum,
Clara Ducum ſoboles, precibus, donatus ab Alto,
Tu Decus egregium terris quem fata tulerunt,
Diuorum vitam accipies, Diuiſq. videbis,
Permixtos hæroas, & tu videberis illum,
Pacatumq. reges Patrijs virtutibus orbem,
Alter Achilles eris, claris ſpectandus in armis,
Cum firmata virum ſiſtens te fecerit ætas,
O mihi tàm longe maneat, pars vltimæ vitæ
Spiritus, & quantum ſat ſit tua facta videre,
Non ego Neſtoreos deduci ſerus ad annos,
Percupiam quamuis, nec quarta deceſſerit ætas.

Quiq. propter ſitus amenitatem, rerum omnium copiam, atque vbertatem, eorum ſedem in ea conſtituerunt, plurimiſq. decorauerunt priuilegijs; & præſertim ob fidem ſemper erga ipſos egregiè cultam, Guidus Vbaldus Secundus, Dux, inſignijs glorioſa Quercus donauit.

En memorem eius indigetes, & te glorioſe Martyr Terentio Heraclianeq. Antiſtes, en Beatos Marcum, & Michelinam, & alios, quorum glorioſa corpora ibi honorificè aſſeruantur, quorumq. interceſſionibus eam ab imminentibus malis cuſtodiri creditur; & hac etiam ſilentio ommitto.

Imitatus fui agrum qui ſemen quod habet emittit, Ingenij mei agellus ſterilis eſt, ſteriles fructus producit, illud mihi ne diceretur vitare volui.

Vidi iam iuuenem præmeret cum ſenior ætas,
Merentem ſtultos præterijſſe dies.

Hoc ſolamine fretus, vt nullus liber tàm malus ſit, cui non inſit aliquid boni libri non ſine labore conficiuntur, & bonorũ laborum glorioſus eſt fructus, atque

Ardua per preceps gloria vadit iter.

Boni elicietur aliquid ex paruo hoc meo libello, quia cũ in eo de prauitate Malitię, deq. excellentia Veritatis contra mendaciũ abundè pertractetur; proderit fortaſſe forenſia negotia pertractantib. ad cognoſcendum qualiter in cauſis eis

agendum

gendum ſit; qualiterq; Veritatem potiſſimùm in eis amplexari, & Malitiam atq; quàm duras Syrtes, & infames ſcopulos Acroceraunia vitare; Probumq; virum maximè Chriſtianum ſequi deceat: Vel certè mihi ipſi viam ad ita agendum præſcriptam eſſe volui; Etenim qui alios docet ſe ipſum inſtruit; & per quæ teſtatum erit, qualem in obiurgandis Malitijs, vaniſq; litium protelationibus me oſtendi, talem in ſectando Veritatem ſemper fuiſſe, futurumq; eſſe; talis namq; quiſque præſumitur, qualem vox eum enunciat; quòd ſemper citra aliquam animi elationem ſit dictum, nam cedro ſemper fui digna locutus.

Reprehendent & forſan rudam dicendi phraſim, impolitumq; ſermonem, quodq; latinæ linguæ candorem non ſeruauerim, hiſce temporibus accommodatum; Et quod ſalebroſa iſthæc mea quidem ſit Oratio, ſaltibus, ſentibus, ac vepribus plena, Atqui nec in hoc ea vitio dent, quia cum res tracto forenſes, & ſerias, forenſib. uti verbis, ac ſalebroſis, fucamentaq; eloquentiæ deſerere cogor. Ex Bartolo, nanque Baldo, Alexandro, & alijs legalis ſcientiæ Antiſtitibus, quorum ad enodandum iuris has controuerſias, doctrinas ſequor, verba accipere compellor; Et cum de Veritate potiſſimùm hic pertractetur, veritas verborum lenocinio non indiget: Et putre ſalſamentum amat Origanum; ſuperuacuoq; quæritur egregia dicendi forma, vbi purus, nitiduſq; ſermo requiritur. Quod ſi in aliquo fortaſſe niteret opuſculum, non ego quæſo aliquibus offendar maculis: Sint verſiculæ neui, vis ne ob id interitui dare opus? & interire ſcriptorem? Ex malis oportet excerpere, ſi quid ineſt boni, non autem ex bonis, ſi quid ineſt mali; Dum ſolùm ſpectator es, Comædos ne irrideas, quia ſi nodum in ſcirpo quæris, in magnis quoque Auctoribus vitia deprehendes; Nec Iaſon, nec Decius, nec alij Claſſici Doctores abſq; critica reprehenſione abibunt.

Calculis diſcoloribus, ſi intendis latrunculatorum errores facilè cognoſcere poſſe arbitraberis, at ſi luſor eris non ità forſan te ſe conſules; an Tibicines, yq; qui fidibus vtuntur multitudinis arbitrio, et non ſuos cantus, numeroſq; moderantur? Et cum difficilè ſit omnib. ſatisfacere, qui vt plurimum noua queq; contemnere, & magis placita, quàm ſequenda contemnere ſolent, nec docenda deſiderare, & magis opinioni, quàm rationi voluntatem accommodant; eorum reprehenſiones flocipendam. Doleo benè iniquam hanc temporum conditionem quod omnibus placere non poſſim; ſed ſolamen accipio, quod (vt in veteri adagio eſt) nec etiam Iuppiter omnibus placet, & quod Maroni, & Flacco impudens non pepercit Meuius: Sanequã arbitror multis Sagittarijs me expoſuiſse; At aurea quæſo ſint tela non plumbea.

Suſpicor & affore alios qui ꝙ legem iam deſuetã interpretandam curauerim damnẽt, cũ aliam praxim ab ea diuerſam vſus iam introduxerit, Sed & in hoc errant etenim nõ ob id legis huiuſce vſus in deſuetudinẽ abijt, qui immo adhuc

viget,

viget, in viridiq. obſeruãtia exiſtit; & quaſtiones multa in foro verſantib. vtiles, & perquã neceſſariæ ad cauſarũ deciſionem, defenſionemq. ex eà eliciuntur.

Sinuoſa porro eſt materia iſta in qua ex ſingulis ipſius legis verbis multiplices ſumuntur concluſiones diſputabiles, ſcituq. dignæ, & in qua paratur occaſio tractandi, q̃ deteſtanda res ſit Malitia, quantumq. leges illa abhorreant, ac deteſtentur, & quam grauiter puniant mendacium: Quantum ex diuerſo amplexetur veritatem: De Notis negatiuis, interrogatiuisq. & qualiter ea noſtris conceptibus accommodentur, nullo hactenus in loco ſic diſtinctè pertractatis, quod ad ſciſcitandum hominum voluntates, probeq. eas interpretandum ſcire optimè conducit; & alijs qua perlegendo optimè videri poterunt.

Non igitur ineptus liber iſte erit, in quo aptè omnia apponuntur: Non etiam cuiq̃ pigro, aut non multum docto inutilis, cum vtriſq. viam ad perquirendum ipſam veritatẽ poſſidenti eam retinendi, non poſſidenti conquirẽdi eam aperiat. Erit liber hic ad inſtar ſpeculi; ſpeculum repreſentat res prout ſunt; Intueatur in ſpeculum formoſus, formoſum repreſentabit; Intueatur deformis, deformem ſe conſpiciet: Sic librum hunc legat veritatis amator, Auctoris ſolertiam commendabit, qui verax eſt, veritatiſq. explanator; Intueatur obtrectator, minusve amator veritatis, & ſolitus calumniari, detractarique, obtrectatorem, calumniatoremq. repreſentabit, & maleuolum, cui dici poterit illud Naſonis.

Quid quemque decebit
Eligat & ſpeculum conſulat ipſe ſuum.

Speculum ſit ſine macula, ſpeculum exemplum dicitur, Aſſentari nolo, quia vtrunque veritati aduerſatur, illud quidem fœdus crimen ſeruitutis eſt, iſtud falſa ſpecies libertatis: Non ob id tamen correctionem effugio, ſed pium vellem habere Lectorem, qui prius legat non ſolùm animo attento, ſed etiam benigno, & ab omni maleuolentia libero, ac ſoluto, & multa etiam condonet imbecillitatem ingenij mei, vt ſit elaboratus ad pedem, in ſumma ſint ſine dente ſales, memor quod peruerſi eſt ante eſſe damnatorem, quam cognitorem.

Et cum hic de laudibus veritatis potiſſimùm pertractetur, vt veritati ipſi locus ſit efficiat; ſed vtinã veritas tot ſaltem haberet inuentores, quot habet contradictores: Et cum inſtitutum meum fuerit in hoc opere peragendo, fronsque ipſius oſtendit, malitiam à cordibus hominũ depellere, malitiam à Lectore abeſſe cupio, qua cum expultrix bonitatis ſit; quinimmo bonitati ipſi aduerſetur abſq. bonitate, ac veritate rectè iudicari non poteſt; Etenim à veritate, ac bonitate nihil mali procedere poteſt; bonitatem amplectatur, & aqui, boniq. conſulet, ceſſabitq. obtrectatio, atq. inuidia. Cæterum ſic habeto veritati, bonitatiq. me ita addictum eſſe, vt boni omnes, veritatiſq. cultores ſummopere me eis deuinciant; malitioſi autem acerrimum inſecutorem habeant.

EIVSDEM AVCTORIS

Ad eundem Lectorem

OCTASTICON.

VT proſit, placeatq́. ſimul, prodit iſte libellus
  Lector, ni placeat, proſit at ille tamen;
Floribus intexi fructus, quò vincta placerent,
  Iſti etenim redolent, hi nimirum ſapiunt.
Aſpera neu temnas, incultaq́. verba laceſſas
  Nam mel ſub duro cortice, dulce latet.
Frange nucem tenero, ſi quod præcluditur oſſe,
  Optas nam nucleum teſtula dura tegit.

IN IBIN.

MEndaces Liber hic damnat, mendacia terret,
  Argumentorum robore, carta potens:
Si legis odiſti mendacia, turpe vetabit,
  Vitabitq́. neſas, os, animusq́. doli,
Si mordes librum dictis, mordebere mendax
  Lingua, ſuo liuor, contrahet, ore, mala.

ILLVST. DOMINI DANIELIS DABERII BELGA

Artium Liberalium, & Iur. Vtr. Doctoris

AD AVCTOREM.

ARDVA molitur, ſummo qui iungere Cœlo
Ima poteſt, laudis, nec Phlegetontis eget;
Ergo bono, vero, veriq. addicta iuuentus
Quæ ORDELAPHE, tibi premia digna dabit?
Non tibi rapta polis, deducta Proſerpina letho,
Orco, nec triplex inferiore canis;
At multo è varijs Doctorum lecta labore,
Munera quæ luci non patuere doces.
Quæ vis, quæ facies, verum, falſumve loquentis,
Quale ſcelus Monſtrum, qui Bonitatis Honor.

EIVSDEM AD EVNDEM.

ODE PRIMA.

AETAS perpetuo more beatior,
Maiorum reliquos, perpetuat viros
Verſu, Sydereis Orbibus inferens
Dotes ob varias ingenij, ſatis
Si quiſquam potis eſt Carmine Nobilem
ORDELAPHE, tuam ferre ſcientiam
Cœlo perpetibus te beo laudibus.

AD EVNDEM.

QVOD Virtutis opus, Duce
Te ORDELAPHE, ſuos omnia priſtinos
Quærunt, ſat Dominos, bene
Laudes, inſcitia, torpet, & inuidus
Queis, pridem, excutiat Deam,
Laudate facilem ter Sapientiæ
Vſus damnificum, improbus,
Sordentis vitium ſuſtulit ænei
Rurantis tenebras micans,
Et Phæbus radijs depulit in dies
Tu ferugineam ingenij
Labem, tu tenebras Neſcitiæ òmnes
Tu Veri ſocios, tuis
Deducis ſtudijs, ad bona publica
Tanto quid tibi MINCIVS
Pro ſacræ referent Munere, quid Dea?
Cœlo perpetibus, Verum
Plectris, MANTVA te Melpomene dabunt.

GVLIELMI HVYSMANI
In librum Excell.mi D. Ioannis Ordelaphi
CARMEN.

QVANTAS celet opes, ſpecioſa inſcriptio Libri
Prodit, de Veri Nomine, Nomen habens,
Quapropter minio titulus, cedroq́. notetur,
Carta quibus tantas, pertulit Auctor opes,
Deſcribis vires, & inexpugnabile VERI,
Robur, & ante oculos, ſemper habere iubes,
Execraris item Mendacis crimina linguæ,
Quam contra calamum, ſtringis, agisq́. ſtylum,
Sic decet ingenuos, vel laude minusve iuuare,
Perge dabit fructus, vtraque norma ſuos.

Ad Ioannem Ordelaphum Eximium I. V. D.
ANNIBAL SEGATIVS
TABELLICO.

ORDELAPHE tuas poterit quis dicere laudes?
Quis meritis donet præmia digna tuis?
Dum deteſtaris Mendacia Turpia, per te
Res eluceſcit Vera, magisq́. nitet;
Per te magna patet, ſacrarum gloria legum,
Dum tuus aſſueto Tullius ore fluit,
Per te ſigna micant legum pulcherrima, per te
Lex Regina magis clarior efficitur.
Quid ſupereſt? legum cernas, ecce caterua,
Et læto gratis, hæc tibi corde refert.

EXI-

EXIMIO IVR. VTR. DOCT.
Atque vndequaque ornatiſsimo Viro D. Ioanni Ordelapho,

SCIPIO MANVBRIVS INSVLANVS
OCTASTICON.

NOBILE manat opus, legum, lege collige mentis,
Munera, præclaræ Munera mentis habes:
Non melior fuluis radiat Pactolus arenis,
Nec fluit eximio ditior ære Tagus;
Totq́. ſuis grauidus gemmis non turget Idaſpes,
Aut opibus fœlix inficit Hermus aquas;
Quot pretioſa vehit liber aureus Ornamenta
ORDELAPHE tuus, quotq́. Volumen opes.

EIVSDEM IN EVNDEM.

ERRABAT exul Veritas fictis Rea
Mendacij calumnijs,
Cum iuſta cauſa ſiſtit errantis gradum,
Eiq́ue patronum indicat,
In Veritatis ſcilicet cauſa, tuus
Stylus, vicem linguæ gerit.
Hic Veritatis Crimen expungit, ſtylus
Hic cudit Antiquum Decus.

CER-

CERTAMINIS INTER VERVM, ET FALSVM

IOANNE ORDELAPHO IVRECONSVLTO CLARISSIMO DEFENSORE.

Antonij Mareſcalchij de Sillano Garafonianæ

EPIGRAMMA.

CONTENDIT Falſum, Verum dimittere morti,
Ac illud verum, vitat vtrunque necem,
ORDELAPHVS ei ſurgit, quid iure donetur
Iſtorum Palma? quod cupitis Medius.
Fortibus hic armis detracto vertice falſi,
Defendit Verum, ſceptraq́. geſtat idem.
Proderit hoc ergo tantum Mortalibus olim
Ob fuit id quantum, fraudibus, atque dolis.

FRANCISCI VGERII PONTREMOLANI DE AVCTORE AD LECTOREM.

OCTASTICON.

DE terra eſt Verum exortum, proſpexit ab Alto
Aethere (teſtante Dauide) Iuſtitia,
Præſtitit hæc (fateor) ſolus de Virgine Virgo,
Et Veri, & Iuſti, Primus in Orbe Sator.
Proxima ſed fas ſit, Cœleſtibus ima locari
Ex parte, atque homines aſsimilaſſe Deo.
De terra huc Verum, mira vocat Arte IOANNES
Nuper ab Aethereis, iuſtitiamq́ue refert.

IN

IN IOANNEM ORDELAPHVM
Iur. Vtr. Doct. Excellentiſsimum.
ANNIBALIS LIZZANI IVR. VTR. DOCT.
CARMEN.

IVRA quid, & Sanctè conſcripta volumina poſcant,
Doctorum variè docuere ingenia; nullus
Iam locus exactè haud notus, iamque omnia legum
Abdita, recluſa ante oculos, & reddita luci,
Reddita, quid referam luci? recluſaq. dicam?
Hoc mage delituit Verum, vel fugit in Auras,
Et quæ viſa iterum cœlis Aſtrea relictis
Humanas petijſſe domos, ſua tendit ad Aſtra,
Scilicet obruimur ſcriptis, & copia vexat,
Quis verum, exclamant, nunc proferat? omnia leges
Exponunt, & iura crepant, cui credere certum eſt,
ORDELAPHE, nouo tu legibus ordine prodis,
Et quantum diſtet Verum, fallacibus auſis
Exprimis, ſic iura viuax, ſic legibus addis,
Et Decus, & precium, coniungisq. vtile dulci.

ELEN-

ELENCHVS DICTORVM NOTABILIVM

Quæ in hoc opere continentur.

1 *MALITIIS leges, modis omnibus occurrere ſtudent.*

2 *Jusiurandum calumniæ, Malitæ dicitur.*

3 *Malitia nihil turpius.*

4 *Sic aduerſatur Bonitati, Malitia, vti Veritati Mendacium, & ſicuti Iuſtitiæ Iniquitas.*

5 *Contraria in eodem ſubiecto, ſimul eſſe non poſſunt.*

6 *Bonæ fidei homo dicitur, qui dolum non habet.*

7 *In Iudicando, ſumma bonitas, & Veritas requiruntur.*

8 *Iudex Vir bonus appellatur.*

9 *Reductio ad Arbitrium boni viri, ad Iudicem, intelligitur.*

10 *Nathanael Verus Iſraelita, quia in eo dolus non erat dicebatur, & numero 531.*

11 *Bonafides, pro Veritate accipitur.*

12 *Bonus ſe ipſum habet, malus autem ſe ipſo caret.*

13 *Malitia eſt, cum quis data opera, male agit.*

14 *Ius Boni, & Aequi, Ars, dicitur.*

15 *Bonafides in quibus nã rebus verſetur?*

16 *Inter Bonos, bene agier oportere, Veteri Adagio dicitur.*

17 *Malitia Diabolo, proprie attribuitur.*

18 *Malitia Diaboli, peccatum intrauit in Mundum, & per peccatum Mors.*

19 *Propter hominum Malitiam, Deus Opt. Max. totum terrarum Orbem aquis Diluuij obruit.*

20 *Propra, flagitiaq; Omnia, quæ Homines faciunt, in Malitia, & nequitia conſiſtunt.*

21 *Quæ ratione ſuæ proteruitatis, diuerſis nominibus, appellantur, vnico Malitiæ nomine dicuntur.*

22 *Statutum ſimpliciter reſponderi mandans, intelligitur hoc eſt ſine malitia.*

23 *In Malitia ſua expelletur Impius ſperat autem Iuſtus in Morte ſua.*

24 *Per Malitiam homo, occiditanimã ſuã.*

25 *Egreſus Malitiæ, Virtutis operatur ingreſſum.*

26 *Serpens callidior dicitur hoc eſt malitioſior.*

Lex humana à Diuina deriuatur, & numero 336. & punitiuæ leges ad hoc factæ ſunt, vt earum metu humana conſeruatur audacia tutaque ſit inter improbos innocentia.

27 *In Odium Malitioſè hæreditatem adire, vel agnoſcere bonorũ poſſeſſionem nolentis, hæreditas, etiam non adita, ad hæredes, quoque etiam extraneos tranſmittitur.*

28 *Malitia publicã lætitiam exturbat; Ad quam cohibendum vſus gladij Principibus datus eſt.*

Maritus, qui vxori ægrotanti Medicum non adhibuit, & de medicinis, & alijs ad id opportunis, & neceſſarijs non prouiderit, cum poſſet, lucro dotis ei per ſtatutum delato priuatur.

29 *Iudex, in partem ſollicitudinis, aſſumptas, dicitur.*

30 *Iudex etiam ex offitio malitiam repellere debet.*

41 *Malitia igni comparatur.*

Exponuntur verba illa Saluatoris, Serpentes tollent.
32 Claucus, clauo truditur.
33 Malitiam, malitia tolle conceditur.
34 Cauillationem cauillatione an, & quando tollere liceat, & nu. 789.
35 Contra falſum inſtrumentum, aliud falſum inſtrumentum, ad illud refellendum, producere non conuenit.
36 In pari turpitudine, culpa, vnius, cum culpa alterius, nō compenſatur.
37 Iuſiurandum eſt exactum Iudicium.
38 Cautela, ad annullandum proceſſum, defectum Iuriſiurandi propter calumniam petiti, & non præſtiti.
39 Malitia ſuplet ætatem.
40 Malitia pellens, Malitiæ nomen ammittit, et ſolertiæ Nomen aſſumit.
41 Malitia ad decipiendum ſub apparenti vero prodire quærit, & nu. 661.
42 Cauillationis diffinitio.
43 Malitiæ pulchra alluſio.
44 Malitia eſt indigna foro.
45 Malitijs uedum via aperiēda non eſt, verum quantum poteſt claudenda.
46 Malitijs deditus homo, nihil eſt, quod non adinueniat.
47 Malitia, fallax decipiendi ratio, dicitur.
48 Lingua fallax, Veritatem, non amat.
49 In Malitijs, turpe eſt, gloriari.
50 Malitia cum improbitas ſit, Prudentiam videri quærit.
51 Malitia, & ſi placeat, diſplicet tamen Malitiæ nomine appellari.
52 Malitioſè ſe opponens Metropolitano, ad Pallij ſuſceptionem, Pęnæ Talionis, & iuriſiurandi ſe ſubicere debet.
53 Per Malitiam, Charitas, & Iuſtitia abijcitur.
54 Cum ex inolita conſuetudine, Romanorum Imperator, Illico poſt auream corona a Summo Pontifice ſuſceptā, inductum ſit, vt ſoluat omnē æs, alienum, quo prægrauatus eſt Præfectu Vrbis cuius miniſterium, in ipſa coronatione adhibet, ſi ob id aute, Præfectus Vrbis Malitioſè grande æs alienum conflaret, tale beneficium non conſequitur.
55 Inimico teſti non creditur.
56 Offenſio in perſonā, teſtem inimicum reddit.
57 Malitioſè offendens teſtem, ne poſſimodum probet contra ipſum eum vti ſuſpectum recuſare non poteſt.
58 Vbi refellitur cautela cæpolæ, vel potius declaratur.
59 Bannito, quem quis, in Iudicio præſentare promiſit, fideiuſſor liberatur.
60 Fallit ſi fideiuſsor eum banniri, malitioſè procurauerit.
61 Malitijs occurrunt, non ſuccurunt leges.
62 Princeps cauſa litis, hæres inſtitui, non poteſt.
63 Qui nec etiam ex imperfecto teſtamento, quicquam capi.
64 Seruauit Auguſtus, hæres ab ignoto inſtitutus.
65 Propter Malitiam Demetrij Regis, Ionathas, & Populus Iudeorū, eum repulerunt, prætuleruntq; ei Alexaudrum.
66 Malorum Aduocatorum, & Cauſidicornm ſæua increpatio.
67 Procurator ad lites, Promotor Iuſtitiæ, dicitur.
68 Cauſidici Boni officium, in inclyta Ciuitate, Nobile, atq; Honorabile exiſtit tulleq; Illud reputat loci conſuetudo. Quæ attenditur.
69 Troiani Imperaiori laus.
70 Non declinet cor meum in Verba Malitiæ.

71 Dira

71 Dira Imprecatio Prophetæ, in Malitioſos.
72 Sæua Increpatio alterius Prophetæ, contra malitioſos Aduocatos, & Procuratores: vbi quod honor eſt homini, qui ſeparat ſe a contentionibus.
73 Inſtantiæ Iudicialis, Peremptio, pro bono publico,& vitandarum litium cauſa,adinuenta eſt; Quæ facto partium, etiam Iurato, prorogari non valet, benè breuiari,& nu.76.
74 Reparat Princeps per inſufflationem ſpiritus vitæ; Prauia tamen expenſarum reſſectione num. 75.
77 Quiete viueretur in Mundo, ſi duo hæc, tollerentur è medio nempe, Meum, & Tuum, ſecundum Philoſophum.
78 Anaxagoras; agrum ſuum voluit omnibus eſſe compaſcuum.
79 Idem, & Pericles eius Diſcipulus.
80 Omnia eſſe communia, Lycurgus in ſua laconica conſtituit. Extendebat Plato etiam quod vxores, ſed tamen declaratur.
Dulciſſima Rerum poſſeſſio cõmunis eſt.
81 Diſtinctio Dominiorum eſt de iure gentium.
82 Crates, propter Philoſophiam, diuitias ſuas proiecit in mare.
Chriſtiana Religio, dicitur etiam ſi affluant, non damnat, ſed ne cor eis apponamus mandat.
83 Lex agraria,& C. Licinij Plebiſcitũ, de agris, communiter diuidendis, iure exploſa, & Caius Gracus, eius Auctor iure, cæſus fuit.
84 Diſtinctio Dominorum iure gentium, propter tria, rationabiliter inducta.
85 Quod commune eſt, communiter negligitur.
86 Nembroth. Robuſtus Venator dicebatur, hoc eſt oppreſſor aliorum.
87 Ariſtoteles, reprehendit Socratem, & Platonem, Quod promiſcuum rerum vſum conceſſerint.
88 Lis vnde dicta, vbi quod Ceres prima legum latrix fuerit, quæ primo eas, de agrorum finibus tullit.
89 Litigioſam rem emere, omni iure prohibitum eſt.
90 Lis ex arrogantia prouenit, & garulitatem nutrit.
91. Ordinandum, in Epiſcopum qualem eſſe oporteat.
92 Filium à Patre hæres inſtitutus, ſi damnoſam hæreditatem, & litibus implicitam deprehenderit, eam repudiare, & nihilominus legata ſibi in eo teſtamẽto relicta cõſequi valet.
93 Lites execrari, bonarum mentiũ eſt.
94 Proborum Aduocatorum, & cauſidicorum laus.
Litigiũ Demorgogonis filius, ob ſui deformitate à Cælo deiectum fuit: Vbi quod muliebre eſt litigare.
95 Iſocratis ad ſoctatio ad Regem ſuum Nicocle, qualiter in legibus ferendis, ſe gerere deberet.
96 Seruius Sulpitius laudatur, quod litium anfractus, quantum potuerit, tollere quæſierit.
97 Papinianus laudat fratres, quos Pietatis officio functos aſſerit, vt Aibitris inter eos electis, derelictis, vltioneam tranſactionẽ inter eos inierint.
98 Vlpianus itidem Iuriſconſultus, verecundam litium execrationem commendat.
99 Iſaias, in moroſos litigatores grauiter inuehet.
100 Paulus Apoſtolus, acerbe Corinthios, de litibus arguit.
101 Coapoſtolus eius Iacobus, eadem ſeueritate, populũ ſuũ litigã corripit.

102 *Caligula, Ingiuſtiſſimus Imperator, ſolus lites alebat, fiſco ſuo, & non publicæ vtilitati conſulens, & numero 103.*

104 *Procurator calumnioſam litem, nomine Domini inſtituens, ipſe, & non Dominus in expenſis condemnatur: Vbi tamen declaratur.*

105 *Priſcorum Athenienſium laus, quod forum fugerint.*

106 *Bonus Vir non debet eſſe in exigendo acerbus, ſed æquus, & facilis.*

107 *Damnatur gens Sicula, quod eſſet natura ad litigandum procliuis.*

108 *Marcellinus vituperat Aegyptiorum genus, litigioſum.*

109 *Gargilianus ille reprehenditur aſſiduitati litigandi lętiſſimus.*

110 *Irridetur Parnus vilis, & pauperimus, quod ob paruam nauiculam diu litigaret, vnde natum eſt Prouerbium, Ob Parni Scapulam litigare.*

111 *Saluatoris Noſtri Auctoritas, pro deteſtandis litibus.*

112 *Magis oportet obedire Deo, quam hominibus.*

113 *Abſtine te a lite, & minues peccatũ.*

114 *Chriſtiani vnde dicti, vbi & quando ſic appellari cœperunt, & qualiter antea nuncupabantur.*

115 *Aduocatorum officium Nobile, atq; honorabile, quorum appellatione veniunt procuratores ad lites, qui Cauſidici dicuntur.*

116 *Magiſtratus, & Iudices ad quid inſtituti fuerunt.*

117 *Priſca Iuris Ciuilis Prudentia, quali ter à Lactantio Firmiano laudetur.*

118 *Confeſſio liberatoria abſente parte facta, quæ alias liberationem non credunt in renunciatione litis, odio litis plenè præiudicat.*

119 *Boni Iudicis eſt, litibus, citum finem imponere.*

120 *Quæ à iure expreſſè determinata non ſunt, Iudicis arbitrio relinquuntur, & nu. 121. & 122. vbi & Pulchra auctoritas Ciceronis affertur.*

123 *Certa debet eſſe ſentẽtia Iudicis etiã ſi de incerta quantitate actum ſit.*

124 *Iudices ad nil aliud conſtituti ſunt, niſi, vt per eorum officium, debitum finem accipiant Iudiciales controuerſiæ.*

125 *Finalis debet eſſe ſententia Iudicis, vt ſuo officio recte functus, dicatur.*

126 *Arbitrorum vſus, pro cita, & facili cauſarum expeditione, adinuentus eſt.*

127 *Arbiter ſuper pluribus aſſumptus, niſi ſuo laudo, omnia finierit, boni viri officio functus non dicitur.*

128 *Inuehitur contra Delegatos illos Iudices, qui quo eis multiplicentur propinæ, & ſalaria ferunt ſententia, appendicibus, & reſeruationibus, plenas.*

129 *Iuſiurandum calumniæ, ad comprimendum proteruiam improborum litigatorum, introductũ eſt; Quod & ab initio non petitam, nec præſtitum; in quacunq; parte Iudicij exigi poteſt.*

130 *In pœnam iniuſtæ vexationis, improbus litigator, in expẽſis damnatur.*

131 *Pulcra Obteſtatio Ciceronis, in cauſis agendis.*

132 *Actori non conuenit iniuſta tueri ſcienti minus reo conuento.*

133 *Iuſiurandi propter calumniam exẽplum, ſpecies & forma, & nu. 137.*

134 *Victoriam, & honorem acquirit, qui dat munera, animam autem aufert accipientium.*

135 *Veri-*

135 *Veritatem ama, & noli vendere ſapientiam.*
136 *Iuſiurandum, ſpiritualis quædam tortura dicitur.*
137 *Procurator, ad lites, in Domini, & ſuę perſonę animam, iuſiurandum culumnię, præſtare debet.*
138 *Pęnæ variæ apud diuerſas gentes in improbos litigatores, vbi & improbus litigator quis dicatur, ponitur.*
139 *In Actione legis Aquiliæ, contra negantem, & conuictum, pro damno iniuria dato, actio in Duplum, datur.*
140 *In Actione reali, negans ſe poſſidere, de mendacio conuictus, rei mendaciter negatę poſſeſſionem ammittit, quę de eo in actorem abſque alio trāsfertur, & n.156. & 1193.*
141 *Priſcorum Iuriſconſultorum laus, & pulchrum dictum Varronis.*
142 *Lex in caſu dubio, prolata intelligitur.*
143 *Veritatem ſinè dubitatione inquirentes, neſcientibus quo vadant ſimiles fiunt.*
144 *Deciſio vt bona ſit, per ſpecies oppoſitas, & contrarias fieri debet.*
145 *Aperit viam ferro, qui per contraria currit.*
156 *In rei vendicationis Iudicio, duo copulatiuè requiruntur, probatio Dominij in Agente, & poſſeſſionis, in reo conuento, & nu.1031.*
147 *Regulæ inſiſtendum eſt.*
148 *In copulatiuis, vtriuſq; concurſus, requiritur.*
149 *Poſſeſſor, pręſumptionem habet pro ſe, quod iuſtè poſſideat.*
150 *Titulum ſuę poſſeſſionis, quis oſtendere non tenetur.*
151 *Beati poſſidentes.*
152 *Etiam Predo in ſua poſſeſſione, manutenendus eſt.*
153 *Explicatur Regula Cancellarię Apoſtolicę, de Trienali poſſeſſore.*
154 *In cauſa poſſeſſoriam, prius ſuper ipſa poſſeſſione cognoſcendum eſt, & terminandum, quam ſuper proprietate, ac Petitorio.*
155 *Succumbens tamen in petitorio, & in poſſeſſorio nouerit aditum ſibi eſſe pręcluſum.*
156 *Negando Reus ſe poſſidere poſſeſſionem quidem non amittere, quam negando, retinendi voluntatem nō habuere dicitur, & num. 676. & num.769. & 877.*
157 *Grauatus in vno, in altero, releuari debet.*
158 *Actor petens, de reo negante in ſe transferri rei negatę poſſeſſionem, cautè petere debet in eam immitti, tamquam vacante, & num.155.*
159 *Omnis bona diuiſio, bimembris eſſe debet; vel reducibilis ad bimembrem.*
160 *Negare in ſe non eſt de genere prohibitorum.*
161 *Negans ſe poſſidere, verum dicere præſumitur, & contrarium dicenti onus probandi incumbit.*
162 *Per quod quis peccat, per illud, & caſtigatur, & nu.1125.*
163 *Propoſito, ſecundum Dialecticos, quid ſit?*
164 *Ad iudicandum verum, vel falſum, ita negatiua, ſicuti affirmatiua propoſitione, opus eſt.*
165 *Veritas, & falſitas, noſtrę affirmationis, & negationis in cauſa ſunt, & nu.449.*
166 *Habitus, & Priuatio, ſunt duo genera entium, & duo ex decem prędicamentis.*
167 *Priuat onem, niſi negatiua propoſitione*

tionem, ſignificare, non poſſimus.
168 *Deum, niſi abnegatiuè, diffinire nequimus.*
169 *Intellectus noſter ad Deitatis cognitionem ſicut oculus noctuæ ad radium ſolis, ſe habet.*
170 *Negatio aliquorum particularium, licet excludat; affirmatiuam tamen vniuerſalem, aliorum rerum non excluſarum, includit.*
171 *Propoſitio affirmatiua de ineſſe ſignificat, factum eſſe.*
172 *Negatiua Propoſitio, affirmatiua ipſa propoſitione in rerum exiſtentia, prior eſt.*
173 *Deus vocat ea, quæ non ſunt, tamquam ſint.*
174 *Plus negat, Negatio quam affirmet affirmatio, & num. 797.*
175 *Negatiuæ non ſunt cauſæ.*
176 *Iuſta conſcientia negari poteſt, quod ab aliquo irrationabiliter petitur, & num. 827.*
177 *Negans excipere non dicitur.*
178 *Per negatione, quis aſſerrere non cenſetur.*
179 *Prohibito per ſtatutum, ne proſcripius, ſeu bannitus, aliquam defenſionem allegare valeat, vt negare non poſſit, ſe non eſſe proſcriptum; & illum qui in banno legitur, non prohibetur.*
180 *Negatio propriè defenſio non eſt.*
181 *Negatiuæ propoſitiones regulariter ſunt de iure prohibitæ.*
182 *Appellatio admiſſa cum clauſula, ſi & in quantum, quid operetur, & quid ex diuerſo.*
183 *Duæ Negationes affirmant ſicuti tertia ei addita rurſus negat, & in ruſtici ſecundum intentionem, Duę negationes etiam affirmant.*
184 *Aduerbium, Quidem, addiunctum, Negationi, vim magis negandi habet.*
185 *Per ſubauditā tertiam negationem, Duæ Negationes magis negant.*
186 *Negans ſe poſſidere, & addijciens, & quatenus me poſſidere probetur, aſſero iuſtis, & legitimis titulis poſſidere, pro negante habetur, tanquam ſubdola ſit huiuſcemodi reſponſio, & num. 755.*
187 *Negationes duæ aliquando pro vna intelliguntur.*
188 *Notæ Negatiuæ quales?*
189 *Negatiuæ Notę, Verbo, Poteſt, Præpoſitæ, omnem eius Verbis potentiam abnegant.*
Vxorem pudicā cuſtodiri non opportet impudica non poteſt.
190 *Negatiua Vniuerſalis ipſi Verbo, Poteſt præpoſita, omne obſtaculum ſemper excludit; & neceſſitatem præciſam inducit.*
191 *Negatiua, ratione Adiuncti, interdum naturam ſuā mutat, & Adiūcti naturam aſſumit, & qualiter.*
192 *Negatiuę Nec, & Neque, habentis incluſam copulam, natura eſt vtrūque copulatum negare.*
193 *Nequam, Quid ſignificet, & qualiter in iure accipiatur?*
Nequa itidem quid importet, & de natura Negatiuæ Ne.
194 *Negatiua Nihil, Quæ eſt Aduerbiū Priuationis, & quidem quantitatis ita negat, vt quod negat prorſus tollat, & vnde ductum.*
195 *Nequitia, Quid ſit, & Vnde itidem dicta?*
Siſyphi pęna apud inferos eſt, vt ſaxum ingens in verticem Montis voluat, qui vbi illud, illuc perduxerit, deorſum relabatur.
196 *Apud Deum non eſt Iniquitas.*

Nil,

Nil, per apochopem, quid importet.
Sine negatiua quoq; nota eſt, abnegationem priuationem, & excluſionem importans.
197 *Abſq; eadem vim habet: & Præpoſitio negatiua eſt; & quomodo in iure accipiatur.*
198 *Vnde prohibita negatiua poſitione, et illa, quæ cum Præpoſitione Abſq; concipitur, prohibita intelligitur, vbi tamen, per exempla declaratur.*
199 *Præter, Præpoſitio negatiua quoq; eſt vbi qualiter accipiatur, & qualiter includat, & qualiter excludat dicitur.*
Num interrogatiua particula eſt, quæ negatiuam innuit reſponſionem.
200 *Nequaqua energiacæ Negationis nota eſt.*
201 *Niſi, etiam vox negatiua eſt, ordine retrogrado compoſita, et quæ ſemper excipit ab eo, quod præceſsit maximè quando vniuerſalis affirmatiua præcedit, Vbi, et Ni per apochopen aliquando ponitur.*
202 *Figura Propoſitionum Ponitur.*
203 *Negatiua, ſigno Vniuerſali affirmatiuo præ poſita, Illud ſuo ſubaltero, æquipollere facit.*
204 *Propoſita vero ſigno vniuerſali Negatiuo, Illud æquipollere facit ſuo contradictorio affirmatiuo.*
205 *Poſtpoſita vero alicui ex dictis ſignis, Illud æquipollere facit ſuo ſubalterno.*
206 *Indefinita Præpoſitio, an et quando Vniuerſali æquipolleat, vbi per exempla.*
207 *Explicatio Illorum Verborum Domini, Omnia ergo, quæcunq; dixerint vobis, ſeruate, & facite re.*
208 *Aduerbium, Verò, coniunctionem, in eadem oratione, inducit.*
209 *Negatiua Præpoſitio, in particularibus, ex quibus nihil ſequitur nihil operatur, & num. 825.*
210 *Particularis Oratio, non habet contrarium.*
211 *Verba intentioni, et non intentio Verbis ſeruire debet.*
212 *Mens radix, verborum eſt, et eorum ſubſtantia Prima.*
213 *Cor Imperator eſt linguæ.*
214 *Ea, quæ ſunt in voce, ſunt earum, quæ ſunt in animo Paſsionum, Notæ, Lingua eſt Tuba cordis, Nullumq; eſt maius teſtimonium mentis noſtræ, quam qualitas inſpecta verborum.*
215 *Negatio, alicui Verbo Præpoſita, cum ipſo verbo, in verbum contrariæ ſignificationis, aliquando reſoluitur, vbi per exempla.*
216 *Augmentatiuè, aliquando alicui verbo opponi contingit.*
217 *Coniunctiuæ, Enim, ſi negatiua præponatur, cauſam abnegat, ſicuti, et coniunctam alteri Affirmatiuæ, maioris expræſsionis vim habet. Vbi quod Iuſtitia hominem vendicat aſcelere.*
218 *Conuerſiuè eliquando, Negatiua ipſa ſtat.*
219 *Verba tranſpoſita regulariter idem ſignificant.*
220 *Conuerſio, Quid ſit?*
221 *Negatiua, et præpoſita, et poſtpoſita, cuiuſuis ſigno, eandem qualitatem, & quantitatem remanere non facit, ſed eas mutat.*
222 *Argumentum ab Ordine conuerſiuo, Negatiuè non procedit.*
223 *Negatiuè prolata ſententia, quem nam effectum habent? et nu. 295*
224 *Negatiua, modis omnibus Verbalibus*

libus accommodatur Præter Quam Imperatiuo, vbi et qualiter explicatur.
225 Negatiua addita alicui alteri notæ vetũ Virtutis quandoq; ſignificat.
226 Aliquando aliquid maius inferendi vim habet.
227 Hortatiuè aliquando ſtat.
228 Prohibitiuè ſæpe.
229 Quandoq; eſt nota ſui ipſius inculpatiua.
230 Dubitatiuè aliquando ſtat.
231 Negatiua aliquando modum facit.
232 Nõ nunquã interrogandi vim habet.
233 Dictio tantum, Negatiuè etiam manet, Vbi quod teſtis deponens per verbum, tantum, ita ſit de falſo ſuſpectus, ſicuti, ſi ſuper alia negatiua deponeret, ponitur.
234 Se, Præpoſitio, In compoſitione poſita, negationem inducit.
235 Securitatẽ promittens, illud in quo, nullam quis, ſentiat læſionem promittere intelligitur, et in quo nam differat à Tuto?
236 Domus ſua, cuilibet tutiſſimum debet eſſe refugium.
237 Nihil ſic valet ad ſecuritatem, quam bona conſcientia, quæ tam potens eſt ad vtranq; partem, vt neq; timeant, qui nihil commiſerint, et pœnam ſemper verſari ante oculos putent, qui peccauerint.
238 Acquirens à Fiſco ſtatim ſecurus efficitur.
239 Tuto ſoluit, qui auctore Iudice ſoluit.
149 Securitatis diffinitio.
241 Securitatem promittere quid ſit?
242 E, etiam in compoſitione poſita, priuatiua nota eſt.
243 Dictio, Solus negatiuè accipitur quæ excluſiua alterius partis eſt, et ita taxat, vt non taxatum excludat, declaratur tamen nu. 245, et 246.
244 Sol vnde dictus.
247 Statuto diſponente, vt ſolus Epiſcopus agat, et capitulum ei annexum agere poſſe non excluditur.
248 Sin autem quomodo ſtet?
249 Taxatiua affirmatiua omnem generalitatem, excludit, ſecus negatiua.
250 Factum ſuum promittens, & hæredis promiſiſſe intelligitur.
Taxatiua tantum abeſt, intelligitur ideſt quantum adeſt.
251 Nihilominus, et nihilomagis qualiter in iure accipiantur.
252 Ita negat negatio, vt in vno falſa, in omnibus reddatur falſa.
253 Oratio affirmatiua in primo actu verificatur, negatiua autem ad infinitos trahitur.
254 Præcepta affirmatiua, ſemper quidem, ſed non ad ſemper, Negatiua autem ſemper, et ad ſemper obligant, et nu. 817.
255 Verbum, Neſcio, negandi, vim habet, et qualiter.
256 Neſcire, et negare qualiter differat.
257 Reſpondens ad poſitiones, per Verbum Credit, quando eſt de facto veriſimiliter informatus, vel habuit terminum ad deliberandum pro confitente habetur.
258 Nimis cauteloſa eſt illa praxis modernorum Aduocatorum, et procuratorum, qui poſt Verbum neſcit ſuadent vt adijciatur reſponſioni, et ideo non Credit, vbi ea refellitur.
259 Non credere, in materia indiferenti, non affirmare eſt.
260 vbi affertur cautela, ut i in interrogatorijs teſtibus faciendis petatur eos interrogari, an credant eſſe vera, quæ depoſuerunt, ad redarguendum

dum ipſos de falſò ſi credere affirmauerint declaratur tamen, et num. 782.
261 Neſcire, et non Credere, contradictionem implicat manifeſtari.
262 Opinio Auctoris affertur.
263 Dubitare, medium eſt inter Credere, et non credere.
264 Ignorantia, Neſcientia error, et Dubitatio, ſeu titubatio differunt.
Vbi quid vnum quodq; eorum ſit explicatur, et nu. 266. 267, et 270.
Ignorans Ignorabitur.
265 Nullus error cum Veritate, concurrit, bene ignorantia.
Qui errat non conſentit.
277 Error in quo differat ab erratione.
268 Magis ſuccurritur erranti, quam titubanti.
269 Coniunctiua, Ideo, Cauſalis eſt, et Illatiua, præcedentium.
270 Dubitare in quod Putare differat.
271 Per Citatione cum Clauſula, ſi ſua putauerit intereſſe ſit vt citatus, pro legitimo cōtradictore nō approbetur.
Credere Deum, Deo, & in Deū, qd ſit.
Fraudibus occurrendum eſt.
272 Neſcire, & pro non Cognoſcere accipitur.
273 Reſpondens, per verbum, Neſcit, an et quādo pro cōtradicēte habeatur.
274 Rurſus Neſcire, et pro non Credere accipitur.
275 Neſcit quis qua hora ſit moriturus.
276 Facta non minus, quam Verba loquuntur.
277 Et facto, pluſquam verbis aliquando quid demonſtratur.
278 Sancti Dei cur Confeſſores nuncupentur.
279 Qui Veritatem negat, et Iuſtitiam, per peccuniam vendit Chriſtum negare dicitur.
280 Petrus Chriſtum negauit, negando ſe eius eſſe Diſcipulum.
281 Ad ſimilitudinem Verbales Negationis inductum eſſe vt auferre negare etiam ſit.
282 Ingenio pollet cui vim Natura negauit.
283 Abnegare eſt Maximè Negare.
284 Abnegare ſemetipſum, et ſequi Chriſtum, quid ſit.
285 In, Præpoſitio et aliquando Negatiuè ſtat, quandò ſeparatim ſtat.
286 Quę iuncta accuſatiuo à ſui extrinciſitatem, Ablatiuo autem intrinciſcitatem ſignificat, vbi per exempla, & num. 287. & 1014.
287 In rem præſentem venire, eſt ad locum de quo eſt cōtrouerſia accedere.
298 In incompoſitione priuatiua nota eſt.
289 Augumentatiuè, et ſtat.
290 Interdum, & affirmatiuè.
291 Quin etiam, Negatiua, quoq; nota eſt.
292 Inficcari, negatiuum eſt verbum, & qualiter à Negare differat.
293 Sin, & negatiuè ſtat, facti, & non iuris, diuerſitatem, ſignificant.
294 Quod non negatur, aliquando, Affirmatur.
295 Non negauiſſe aliquando nocet.
296 Negatiua, quę ipſi affirmatiuę ineſt, pro expreſſa habetur, & pregnans affirmatiua dicitur, & num. 894.
Negans, quod negat, probare non tenetur, ſed onus illud probandi in Aduerſarium transfundit.
297 Negatiua, Verbo, Credit, prępoſita, rē dubiā, reddit, et nu. 783. et 784.
298 Negatiua, cum ſuo contrario, in diuerſis perſonis ſtare poteſt ſecus affirmatiua.
299 Illud, Quod ſententia faciat Ius, intelligitur, ſi Verbis affirmatiuis,

prolata fuerit, ſecus ſi negatiuis.

300 *Sententia verbis Negatiuis, prolata, ex vi probationum prolata non dicitur ſed potius, quia non probatum.*

301 *Qui non probat vincetur; Vnde quando quis victum ius fouet nec valet illud oſtendere: Non ius, ſed probationem defficere dicimus.*

302 *Per negationem ad libellum litis conteſtatio inducitur, vbi tamen declaratur, num 307.*

305 *Confeſſio rei conuenti, litis conteſtationem non inducit, ſed per eam aduerſus ipſum, ad condemnationem deuenitur.*

306 *In confeſſum, Nullę alię ſunt partes Iudicis, niſi in condemnando.*

307 *Sola negatione ad libellum, litis conteſtatio non inducitur quando negans in ea, axpreſè proteſtatur, nō animo conteſtādi litem negare, vbi vide.*

308 *Confeſſio vim ſententiæ habet.*

309 *Aliud eſt haberi pro tali, & aliud eſſe talę.*

310 *In reali Actione, negans ſe poſſidere, vlterius, ſuper ea lite conteſtari non cogitur, niſi liti ſe obtulerit?*

311 *Argumentum à ratione legis conuerſiua validum eſt in iure.*

312 *Actionis Nomen manat latiſſime, vbi, & quod virtutis laus in Actione conſiſtat.*

313 *Actionis, prout in Iure Accipitur, diffinitio.*

314 *Actio eſt filia Obligationis.*

Actio, & paſſio in eodem ſubiecto concurrere non poſſunt.

415 *Poſſidere eſt quid facti.*

316 *Facta non præſumuntur, niſi probentur.*

317 *Aduerbium, ita vt, eſt reſtrictiuū, & limitatiuum, præcedentium, & num. 675. & 849.*

318 *Nil refert, quid ex æquipollentibus fiat, & num. 385.*

319 *Delictum non præſumitur.*

320 *Fundatam in Negatiua habet intentionem allegans, & probans quem ſine liberis deceſſiuè, ob quod eius hæreditas ad eum, tanquam proximiorem ab inteſtato delata ſit, vbi tamen Declaratur.*

321 *Ex ſola præſentatione Inſtrumenti emphiteotici contra emphiteutam, emphiteuta ipſa, probatur moroſus & ceſſans in ſoluendo præteritos, annuos cenſus, in ipſe de ſolutione doceat.*

322 *In quo quis mendax deprehenditur in eo, & caſtigatur, & nu.*

323 *Sola negatione, quæ iuſta eſſe poteſt quis ſua poſſeſſione priuari nō debet*

324 *Melius eſt nocentem abſoluere, quā innocentē cōdemnare, & nu. 408.*

Lex omne bonum de homine præſumit, quandiu malum eum deprehendat.

325 *Relatiuum, quiſq; quod & ferè æquiualet, relatiuo, Quodlibet vniuerſale eſt, vbi qualiter, vniuerſalis collectiua, omnis à toto diſtinguatur ponitur, & num. 326.*

327 *Collectiua Omnis ad numerum regulariter, Totum vero ad quantitatem, & corpus referuntur.*

328 *Homo eſt compoſitus ex anima, & corpore, et ſine ea nō dicitur Homo.*

Ficus diuidere antiquum eſt Prouerbiū, et ponitur pro re, quæ diuiſa eadem amplius non dicitur.

Diſtributiua quoduplitia ſint, vbi & quo Homo in ſingulari accipitur aliquando, pro tota ſpecie hominū.

329 *Non omnibus, negare conueuit, ſed, quibus, tuta conſcientia id facere licet.*

330 Bonam

330 Bonam fidem quis agnoſcere tenetur, & num. 800.
331 Multa in foro fori licent, quæ in foro Poli non conueniunt.
332 Multa rurſus licent, quæ non expediunt.
333 Licitum, & Illicitum aliter in foro exteriori, & aliter in foro conſcientiæ Iudicantur.
334 Coniunctiua Aliquis, pluralis locutionis vim habet, licet ſingulariter ponatur, quæ in vna re non verificatur, ſed plura requirit, nec vnica, ſub verbo aliqua comprehenditur, vbi exemplum.
335 Faciens actum, ſibi à iure permiſſum pęnam non meretur.
336 Lex diuina, intrinſecus Iudicat, & animas ligat.
337 Themis, Dea credita eſt, quæ præciperet hominibus petere, quod fas eſt, Cęli, & terræ filia, conficta.
338 Lex Dei, immaculata eſt.
339 Impium eſt illud Cęſaris dictum. Si Pietas Violanda eſt regnandi gratia violanda eſt.
340 Vtilem ab honeſto ſeparari non debet: vbi exempla, & num. 341.
342 Idem operatur, oppoſitum in oppoſito, quod propoſitum in Propoſito, & num. 770, & 1055.
343 Mendaciter negans ſe poſſidere, de mendacio conuictus ita de eo in Actorem, transfertur poſſeſſio, vt poſtmodum fiat de poſſeſſore petitor; & econuerſo, & nu. 1251.
344 Statur, Negationi, donec, manifeſtiſsimis probationibus, probetur contrarium.
345 Verbum, Poteſt, difficultatem, & enitentiam ſignificat, & nu. 671.
346 Ponuntur exempla.
347 Omnia poſſibilia ſunt credenti.
348 Dominij Probatio difficilis eſt.
349 Duplici onere quis, pręgrauari non debet, & nu. 748.
350 Veritatem negare, grauiſſimum ſcelus eſt.
351 Veritate nihil præſtantius, & ex diuerſo, mendacio, nihil deteſtabilius.
352 Improbo homine, nihil perniciofius.
353 Veritati ſic aduerſatur, Mendacium, vti bonitati, malitia, & ſicuti Caſtitati Luxuria.
354 Veritate Chriſto comparamur; mendacio, Diabolo.
355 Socrates Oraculo Apollinis, ſapientiſſimus declaratus, mori maluit, quam cum mendacio ſe excuſare.
356 Mendacij prauitas, per eius oppoſitionem, ad Veritatem, facile cognoſcitur.
357 Veritatis diffinitio.
358 Veritas ipſius rei exiſtentia dicitur.
359 Item æquatio rei ad intellectum.
360 Item via lata, per quam, omnes tranſeunt.
361 Mendacij diffinitio, & num. 721.
362 Senſus quoq; noſtri, circa ipſam Veritatem, decipi reffugiunt.
363 Animal quodlibet naturali aliqua proprietate gloriatur, eaque delectatur.
364 Hominis prerogatiua eſt intelligere.
365 Intelligere in veri ipſius congnitione verſatur.
366 Deus fecit rationalem creaturam vt ſummum bonum intelligeretur.
367 Verum eſt obiectum intelligentiæ; ſicut bonum, Voluntatis.
368 Potentia quęlibet, naturaliter ſuum obiectum deſiderat, a quo perfectionatur.
Mentibus noſtris ineſt inſatiabilis quædam Cupiditas Veri ſciendi.

369 *Veritas eſt Animæ Pabulum.*
370 *Sapientis operatio duplex.*
371 *Qui mentitur Sapiens non eſt.*
372 *Ex diuerſo, qui mentientem detegit, iure optimo Sapiens Iudicatur.*
373 *Veritatem agnitam impugnare, peccatum in ſpiritum ſanctum eſt.*
374 *Obſequium amicos, Veritas odium parit.*
375 *Iudicis eſt ſemper Verum ſequi.*
376 *Iudex an teneatur magis Iudicare, ex actis, & probatis quam ex priuata conſcientia, quam habet alicuius facti, & num. 388.*
377 *Quod multipliciter exponitur, eius Veritas ignoratur.*
378 *Ignorantes ſicut longè diſtantes, ſpeculantur.*
379 *Veritas, geſtorum erroribus, non vitiatur.*
380 *Iudex, ſicut Audit, ita Iudicat.*
381 *Triplex eſt ſcientiam Iudicem habere dicitur.*
382 *Iudex publicam perſonam gerit.*
383 *Ordinarius Iudicis Delegatis Sententiam exequi tenetur.*
384 *Summus Pontifex peccati Auctor non eſt.*
385 *Chriſtus Orauit Pro Petro, ne deficeret fides ſua.*
386 *Appellatio datur, aduerſus Iudicis iniquitatem.*
387 *Iudex nihil ex domeſtica eius voluntatis, arbitrio, ſtatuere debet.*
388 *Iuſtitia eſt menſura, quam Deus ſtatuit, ſuper terram, per quam pauper à Diuite, & Verax capitur à mendace.*
389 *Non ſuſcipies vocem mendacij, nec ſequeris turbam ad faciendum malũ. Qui quod nouit loquitur Iudex Iuſtitiæ eſt, Qui autem mentitur ſeſtis eſte fraudolentus.*
390 *Nullũ Verã eſt contra verum; ſed veritati oĩa conſentiunt, & nu. 444.*
391 *Maius eſt peccatum ex genere, quã ex circoſtantijs.*
392 *Veritas tenenda eſt reiectis auctoritatibus Doctorum.*
393 *Iudices Iurant, ſe ſe omnino, cum veritate Iudicium, diſpoſituros.*
394 *Tunc vera eſt abſolutio Præſidentis, cum interni ſequitur Arbitrium Iudicantis.*
395 *Iudicare quiſquam in alio non debet, quod in ſe ipſo Iudicari nollet.*
396 *Iuſtitia, & Veritas, te non deſerat.*
397 *Improbi, & ſcelerati hominis eſt mentiri.*
398 *Symandri Ægyptiorum Regis factum in Iudices.*
399 *Acta ipſa Iudiciaria propter ipſã veritatem adinuẽta ſunt, & nu. 564. Finit, et non ea, quæ propter finem ſequenda ſunt.*
400 *Pulchrum Ciceronis dictum, de ſequenda Veritate.*
401 *Veritate aliter non comperta, Iudex, prout audit, Iudicet.*
402 *Meri executoris eſt, exequi, et non diſcutere.*
403 *Deus interrogat cor, et non manum.*
404 *Princeps legibus ſolutus dicitur.*
405 *Iudex cognoſcens aliter, quam per acta, ipſam veritaté, ſi non poteſt, reſcribere Principem, minus ve ad ſuperiorem cauſam remmittere ex actis ipſius exequẽdo nõ peccat.*
406 *Iudex qui ex dicto falſorum teſtium, vel alijs falſis probationibus ignoranter aliquem condemnat, non ipſe ſed falſis teſtes condemnant, et peccant.*
407 *Carnifex iniquum Iudicis ſententiam exequẽdo, non peccat, Quia eius eſt exequi non diſcutere; niſi intolerabilem*

bilem errorem ea contineret.

409 *Vtilius permittitur, pati ſcandalum, quam quod Veritas relinquatur.*

410 *Veritas triplex, & num. 411.*

412 *Deierans, in reſponſionibus ad poſitiones, non vtiq; in hoc foro ex tenori punitur, ſed ſolum Deum habet vltorem, niſi & aliter iure municipali caueretur.*

413 *Iudex, qui in conflictu opinionum, magis vni, quam alteri opinioni adhæret, debet in animo ſuo tenere, ſic ſe habere Veritatem ne ſcrupulus conſcientiæ ei remaneat.*

414 *Imperator, Veritatem colere profitetur, & num. 554.*

415 *Iuſtum pro vero paſſim in iure accipitur, & nu. 416.*

417 *Leges ad hoc inſtitutæ ſunt, vt per eas Veritas, inueniatur, & finis earum promulgationis eſt Veritas.*

Forus conſcientiæ, dicitur forus, boni, & æqui coniunctus, & Tribunal Veritatis.

418 *Iuſtitia ſine Miſericordia fiet iniuſto.*

419 *Qua menſura quis alijs menſus fuerit, remetietur ei.*

420 *Iudex dicitur quaſi ius dicens.*

421 *Iudex perſonarum acceptator eſſe non debet.*

422 *Lites non debēt properari; ſicut propagantur Vites.*

423 *Iuſtitia eſt Diuinus Ordo, a Deo, hominibus datus ad vinculis, Societatis humanæ conſeruandum: & de illis, quę plurimum poſſunt, in his, quæ minimum poſſunt.*

424 *Iuſtitia, eſt fortitudo Regnorum, & frenum Populorum.*

525 *Pereunt leges Auaritia Iudicante, et Iudicē exuit, qsquis amicū induit.*

426 *Caſſij Antiqui Iuriſconſulti laus, & egregium dictum.*

427 *Religio in Iudice eſſe dicitur.*

428 *Iudex propter peccatum, multoties dubia cauſarum, neſcit diſoluere.*

429 *Propter noſtrū affirmare, vel negare, Veritatis, Subſtātiā nō immutatur.*

430 *Patris Inſtitutio, hæredis, Illius, quem falſa opinione filium ſuum putabat, non valet.*

431 *Obſequium, & Manumiſſio, Ancillā, cenſeri non facit, quæ eſt ingenua.*

432 *Iuſtum oportet eſſe ſeruitutem, vt Iuſta ſit Manumiſſio.*

433 *Reſcriptum, per omnimodam falſitatem obtentum, aliquam iuriſdictionem, non tribuit.*

434 *Omne Verum eſt neceſſarium.*

435 *Deus Veritatem, à Veritate remouere non poteſt: & Deus, Ratio, Veritas æquiparantur.*

436 *In hoc ſe priuauit Deus, vt facta infecta eſſe non potuit, vbi tamen declaratur.*

437 *Pontificia Auctoritate Veritas haud immutari queit.*

438 *Deus, vnus eſt vnitate Simpliciſſima*

439 *Malum facere poſſe, & peccare, non eſt Poteſtas; ſed Infirmitas, & Boni difficientia.*

440 *Amē, Amē Hebraicū latinè qd ſonet.*

Verbū in Veritate, ſicut, et Clauſula, ſincerè, et fideliter, vī Iuramēti habet.

441 *Deus, quæ contradictione implicent, facere non poteſt.*

442 *Deus ſuſcitare Virginem poſt ruinā, haud quāq poteſt, declaratur tamē.*

443 *Fictio, ſuper impoſſibili non cadit.*

444 *Fictio quid ſit?*

Fictiones Duę, ſicuti nec Duæ Veritates eſſe poſſunt.

Diſpoſitū in caſu vero an, & quando habeat locū in caſu ficto, remmiſſiuè.

445 *Fictiones duæ circa Idem concurrere non poſſunt.*

446 *Fictio*

446 *Fictio pluſquam Veritas operari non debet, vbi tamen declaratur.*

447 *Quod Verum eſt, per Hyperbolem, augendæ ipſius Veritatis gratia, quandoq; profertur.*

448 *Hyperbole Quid ſit?*

449 *Interrogatiua Verborum conceptio, maioris expreſſionis vim habet. Vbi Pulchra explanatio Carminum Illorum Maronis, Æneid. 1.*

Quid meus æneas in te committere tantum.

450 *Ploblema Quid ſit?*

451 *Interrogatio propriè quid ſit? & Qui interrogat non fatetur.*

452 *Fateri propriè, eſt coactorum.*

453 *Interrogatoriæ actiones, qualiter, olim, & qualiter modo proponãtur.*

454 *Vbi Quod officio Iudicis, ad præparandum Iudicium, in his, quæ difficilis ſunt probationis.*

455 *Et fiunt potiſſimum ante litis conteſtationem, & ſuggerente æquitate etiam poſt, quandocunq;*

456 *Interrogans propriè non fatetur, quando noſcendi gratia interrogat.*

457 *Praxis optima inſtituendi Iudicium, quando de debito apparet Syngrapha, manu debitoris conſcripta, vel ſubſcripta, ponitur.*

458 *Deferens Iuiſiurãdum litis deciſiuũ an ſit debitor, ipſum deferentem fateri ſe creditorem ſupponit, Vbi & an et quãdo re ipſa et ex, modo interrogãdi quis fateri dicatur ponitur.*

459 *Et quando vnica negatio præcedat, vel ſequatur, faciat interrogantẽ fateri, itidem aſſeueratur.*

Aduerbiã An, & nunquid, ſubiunctiuo. Verbo, adiuncta, dubitatiuẽ ſtãt.

460 *Negatiua, ne, & affirmare facit.*

461 *Reſpondens per Verbum Quid ni? vel cur non? fateri dicitur.*

362 *Vbi quod interrogatus an velit eſſe hæres, ſi reſpondeat altero ex dictis modis adire hæreditatem dicatur.*

463 *Interrogatus de duobus, ſi de vno tantum reſpondeat, an et quando aliud fateri, intelligatur.*

464 *Reſpondens ſimpliciter ad actum qualificatum, ad omnes qualitates ei appoſitas reſpondiſſe cenſetur.*

465 *Inquiſitus, vel accuſatus de falſo, ſi poſtquam iam liquet de ipſa falſitate, interrogetur num velit vti teſtibus, vel inſtrumentis quæ falſo confeciſſe prætenditur, cenſeatur admiſſus ad abſtinentiam.*

466 *Publicè intereſt, Delicta, impunita non derelinqui. Vbi quod fiſcus aduerſus quamcunq; læſionem in integrum reſtituitur cum Vltor Delictorum ſit.*

467 *Vnumquoq; ad Veritatem, ſicut ad eſſe ſuum proprium ſe habet.*

468 *Chriſtus Via Veritas, & Vita, vbi & pulchrè explanatur, & nu. 469.*

Verbum Veritatis Euangelium dicitur; & D. Paulus prædicator Veritatis.

470 *Fidei noſtræ, Obiectum eſt, ipſa, ſemper, manens, Immutabilis ac perpetua Veritas, & nu. 553.*

471 *Iuſtitia Dei Iuſtitia, in æternum; & lex eius Veritas.*

472 *Veritas ſcutum fidei.*

Veritatem negare, eſt Deum ipſum negare, qui Veritas eſt, & quidem Prima Veritas, Primum ens, & obiectum intellectus.

473 *Sol octies, vel vt alij malunt, cenſies ſexagies ſex terra maior eſt.*

474 *Veritas intellectui, & non ſenſibus adæquatur. Propter Rẽ hoc eſt Veritatẽ Iuriſconſultus interpretatur.*

475 *Hominis propria eſt Veri inquiſitio, atq; inueſtigatio.*

476 *Natura ipſa impellimur, ad perqui-*

rendum

rendum Veritatem.

477 *Nullus eſt, Animæ ſuauior cibus, quã perfecta ipſius Veritatis cognitio.*

478 *Anaxagoras, vir alioquin Sapiens, in rebus agendis minus prudens.*

479 *Conſuetudo Abſq; Veritate vetuſtas erroris dicitur.*

480 *Veritas, habitat in re, ſicuti in Subiecto efficiente; in ſermone, ſicuti in manifeſtante; & in Mente ſicuti in cognoſcente.*

481 *Solẽnitas iuris eſt de ratione veritatis; et indicio ipſa propter veritatẽ adinuenta ſunt: Et Iudex, qui de falſo, quem argui vetuerit puniendus eſt.*

482 *Antiqui Philoſophi adinuenienda Veritate pro totũ fere terrarum orbem peragrarunt, & num. 483.*

484 *Aegyptij primi artium, & ſcientiarum inuentores.*

485 *Mendacium homines, Dijq; oderunt, dicebat Plato.*

486 *Peccatum ipſum, per Antinomaſia, in ſacris litteris, Mendacium, dicitur.*

487 *Medicis ſolum, propter Medicamentum, conceſſum fuiſſe, mentiri volebat Plato, quod tamen, a noſtra Religione abhorret.*

388 *Humilitatis etiam cauſa, in eo, quod non ſit, qui peccatorẽ ſe dicit, mẽtiẽdo peccator efficitur: Vbi ꝙ Humilitas ibi non eſt, vbi nõ eſt Veritas.*

489 *Veritas etiam; contra propriam confeſſionem, ſcienter factam admittitur; & quæ ad inſtar ſolis eſt, quæ aliquo obnubilari non poteſt.*

490 *Thaletis pulchrum dictum de Veritate; Vbi quod quando quis falſum ſcienter ponit, tunc qui non reſpondet, pro confeſſo non habetur.*

491 *Intellectus ita appetit Veritatem, vt mentiri, omninò refugiat, & mentiri propriè, ſit contra mentem ire, & num. 547.*

492 *Mẽdacijs, qui nititur, hic paſcit vẽtos.*

493 *Tria quæ ſolent impedire veritatem.*

494 *Mendacium ſicuti inferorum Ianua eſt odibile.*

495 *Mendacij Principium, exiguum habet gratiæ, circa finem lucrum turpe malumq; pariter naſcitur.*

496 *Et ſicuti fama Vires acquirit eundo.*

497 *Perditiſſimi hominis eſt, ſimul, et amicitiã, diſſoluere, & fallere eum, qui leſus non fuiſſet, niſi credidiſſet.*

498 *Iureiurando abutitur, Vir perfidus, q malũ facinus, cõmittit Inficiãdo.*

499 *Platonis, ſeu cuiuſuis ſit alterius, Pulchrum Dilema, De Veritate.*

500 *Mendacium, probroſa res eſt; Probo viro indignum, & quod virum non decit ingenium.*

501 *Quodq; non multum temporis latet.*

502 *Veritas eſt Cæli ciuis, & conuicta Deorum, dicebat Olympiades.*

503 *Veritas lapidi Lidio comparatur.*

504 *Omnipotens Sapientia eſt Veritas.*

505 *Veritas Cæleſtem Patriam, deſiderare Nos facit.*

506 *Mendacium in omnibus rebus contrahendis, tollendum eſt.*

507 *In Mercatore, veritas exuberare dẽt.*

508 *In contractibus ſemper, non tantum, quod licet, quantum quod, & honeſtum eſt, vir bonus ſeruare debet: Vbi inuehitur contra Mercatores noſtri temporis.*

O quam difficile eſt, inter ementis, vendentiſq; commercium non interuenire peccatum.

509 *Mercatorẽ, tanquã peſte fuge, dicitur.*

510 *Probro dictum fuit Syllæ, vt vir bonus eſſe non poſſet, cum tot poſſidere Prædia, eo quod ſibi à Patre, pauca eſſent relicta.*

Subſtantia feſtinata, minuetur.

511 *Verax homo, ſicuti vbiq; laudatur, ita*

ita Vbiq; Vituperatur, Mendax.
5 1 2 *Mendacium propriè eſt hypocritarũ.*
5 1 3 *Poſt Deum, ſummopere, colenda eſt Veritas, quæ ei nos proximos facit*
5 1 4 *Exponuntur, Verba, Pſaltis. Beati q perſecutionẽ patiũtur pp Iuſtitiã.*
5 1 5 *Veras Nuptias, Iuſtas nuptias appellat Imperator.*
516 *Iuſtus nanq; pro vero ponitur, et n.117*
5 1 8 *Iuſta, dicuntur exequiæ, Mortuorum, & quare ſic.*
5 1 9 *Iuſti dies, apud antiquos, dicebantur, qui præſtituebantur Debitoribus, poſtquam iam confeſſi erant debitum, item & Ciuitatis; et locò, ad reſtituendum malè ablata, cui indictum erat bellum.*
5 2 0 *Simbolum Veritatis, apud Antiquos erat Cornus, & quare?*
5 2 1 *Somnus, cum cornu pingebatur.*
5 2 2 *Certior aure arbiter eſt oculus.*
5 2 3 *Quæ ſecundum fortunam effectũ habere videntur, vicina ſunt cornu.*
5 2 4 *Eburnea porta inferorum apud Virgilium, quid ſignificet. Vbi explicantur carmina Illa ipſius in 6. Eneid.*
Sunt gemini ſomni Portæ.
5 2 5 *Veritas verborum fucamentis non indiget, & num. 526.*
5 2 6 *Inſinuatio Oratoria quid ſit?*
5 2 7 *Iudei a Veritate Meſſiam Chriſtum laudabant.*
5 2 8 *Chriſtus plenus gratiæ, & Veritatis.*
5 2 9 *Mendacijs Pater, Diabolus dicitur.*
5 3 0 *Lex per Moyſin data eſt, & Veritas per Ieſum Chriſtum.*
5 3 1 *Mendacio Diabolus, primos Parentes noſtro in Paradiſo deliciarũ decepit.*
5 3 2 *Cain primus ex hominibus Mendacium tulit, & num 535.*
5 3 3 *Explicatur Verba Saluatoris ad Mulierem ſamaritanam, & nu. 535.*
5 3 6 *Mendacium odit, quiuis Prudens, & Sapiens.*
5 3 7 *Delinquentium mẽtiri proprium eſt.*
5 3 8 *Inimici noſtri, qui fallere nos ſatagũt, poſt multa inaduertenter tandem, vt Veritatẽ, ipſã proferãt, cogũtur.*
5 3 9 *Memorem opportet eſſe Mendacem, antiquo Prouerbio dicitur.*
5 4 0 *Nec etiam ad ingreſſum Religionus, ducẽdus eſt quis opitulãte Mẽdacio.*
5 4 2 *Genus omne Mendacij fugiendum eſt, ita vt ſi eo, a morte quis liberari poſſet, Mentiendum non ſit.*
5 4 2 *Os quod mentitur, occidit aĩam ſuam.*
5 4 3 *Melius eſt pro Veritate, pati ſupplicium, quã pro adulatione Beneficiũ.*
6 4 4 *Abſq; Veritate, Iuramentum, Periurium eſt.*
5 4 4 *Iuſiurandum tres comites habere debet, & quos. Vbi & Vnde ſit dictum ponitur.*
Iurare eſt propriè aliquid ità ſanctè promittere, ac ſi ius eſſet. Vbi quid ſit iurare conceptis Verbis.
5 4 5 *Suauiſſima Oratio, Veritas dicitur, quam Mens ſemper Amplectitur.*
5 4 6 *Mens repellit Mendacium, vbi vnde ſit dictum ponitur, & num. 831.*
5 4 7 *Vliſſes, quia Mendax ſcelerum inuentor appellatur.*
5 4 8 *Dictio verum, & ſimilia, inceptiua ſunt veritatis, ſemperq; ſtant Aduerſatiuè ad præcedentia non vera; cum repetitione tamen earundem qualitatũ; & ſectum, c tus mutãt.*
5 4 9 *Veritas Deo ſimiles nos reddit.*
5 5 0 *Infelix eſt, qui mendatia, & ſi bona ei videtur vſurpat, potius quã quod mala eſſe Iudicet.*
5 5 1 *Expoſitio illorum verborum pſaltis, vt cognoſcamus in terra viam tuã, & num. 552.*
5 5 2 *Vniuerſa viæ Domini Miſericordia, & veritas.*
5 5 3 *Veritas, in Antiqua lege, in Rationali,*
ſummi

ſummi Sacerdotis ponebatur, quando intrabat Sanctuarium.

554 De nullo magis, conquerebatur, ſacri Vates, quam quod veritas, non coleretur in terres, hoc eos torquebat.

Amicus Socrates, amicus Plato, ſed magis amica veritas.

555 Veritati vſquequaq; locum fore, iuriſconſultus dicit, quæ opinioni prevalere, modisq; omnibus quęri debeat, et n.1097.

Exul fiat a Republica noſtra falſitas inquit Imperator.

556 Pro veritate adinuenienda, varia tormentorum genera in Criminalibus excogitata, atq; adinuenta ſunt.

557 In Vino veritas, & vinum Tormentum, veteri prouerbio dicitur.

558 Perſonæ, quæ varijs reſpectibus, perhibere teſtimonium contra aliquem non coguntur, quin & etiam volentes aliquando non admittũtur, quando veritas aliter haberi non poteſt compelluntur, vbi tamen declaratur.

559 Quod aliter veritas haberi non poſſit, allegantis incumbens eſt probare.

560 Veritas foro attribuitur, & nu. 564.

Veritatis proditor eſt non ſolum qui palam mendaciũ dicit verum etiam qui libere veritatẽ ipsã nõ defendit, vbi et quod.

Qui veritatem non defendit, tam in vitio eſt, q̃ q patriã, parẽtes, et amicos deſeret.

561 Veritas oppugnari, expugnari, verò non poteſt.

562 Veritas omnia ſuperat, et omnia vincit.

163 Veritas, vino, rege, & mulieribus fortior.

564 Verę amicitiæ ſempiternæ ſunt.

565 Iudex pro adinuenienda Veritate, omni cura elaborare debet.

566 Veritas, Baſis eſt, ac Iuſtitiæ fundamentum, quæ omnem conſuetudinem excludit, & num. 570.

567 Veritas lucet ipſa per ſe; & diu latere non poteſt.

568 Sine veritate Rex, eſt tirannus.

Veritate inuenta, Imperatorem ſuas leges emendare non pudet.

569 Veritatem vſq; ad animæ, & ſanguinis effuſionem ſummus Pōtifex defendere profitetur.

Et quæ non quærit Angulos, nec mali tiam, ſed ſimplicitatẽ, quæ eſt amica legibus.

570 Bella ſine veritate iuſta non ſunt; et exercitus ad hoc comparantur, vt pro veritate dimicent: Vbi quod Natura ipſa veritati cedit.

Scientia ad ſolam veritatem ordinatur.

571 Veritas eſt fortitudo Regnorũ, ſine qua oĩa falſa ſunt, & cum ea omnia ſunt iuſta.

572 Veritas lumborum cinctorium.

573 Sine veritate, virtutis fama durationem non habet.

574 Iſocratis pulchrum dictum, de quęrente famam ſibi comparare.

De eadem, & Thaletis.

Compendiaria via ad conſequendam gloriã eſt, ut talis quiſq; ſit, qualis haberi vult.

575 Feriunt ſummos fulgura Montis.

Ex eo quod quid eſt vel non eſt oratio noſtra dicitur vera, vel falſa.

Veritas cuiuſq; rei eſt proprietas ſui eſſe, & oratio concordans rei.

576 Veritas primò a Lucifero in cęlo empireo oppugnata fuit Veritas.

577 Veritas a quibusnam oppugnetur in terris.

578 Veritas ad inſtar radiorum ſolis, & saporis exiſtit.

579 Quorum aures, clauſæ ſunt veritati, vt ab amico audire uerum nequeat, horũ ſalus deſperanda eſt

Labium veritatis, firmũ erit in perpetuum.

580 Veritas tandem de omnibus ſuis oppugnatoribus triumphat.

Leges non iuſtificantur, niſi in ſola veritate.

581 O quã difficiles, crimẽ non prodere vultu.

582 Nihil eſt ad defendendum puritatem tutius & ad defendendum veritatem facilius.

583 Veritas facit Martyres.

Mundus tandem de mendacio pro veritate triumphat.

Veritas ipſa, cogente natura, etiam ab inuitis peccatoribus, erumpit.

584 *Dei proprium eſt non mentiri, & futura prænoſcere.*

Diabolus in oraculis ita mentiri refugiebat, vt conſultus, amphibologicè loquebatur quo videretur Deus, vbi per exempla, & vbi explicantur carmina illa Maronis Eneid.3. Dardanidæ duri.

Oēs morimur, & ſicuti aqua dilabimur.

585 *Veritas omnia ingenia, calliditates, atq; aſtutias ſuperat.*

586 *Veritas etiam per diſſimulationem, exēplo Salamonis, quærenda eſt.*

587 *Veritate ignorata, propter eam veriſimile attenditur, & num.589.*

588 *Reſiſtere calumnijs, & punire proteruos, ſumma laus eſt.*

590 *Veriſimile, cognatum naturæ dicitur, & verum præſumptum.*

491 *Veriſimilia dicuntur, credibilia, conſentanea, conuenientia, & probabilia, & num.594.*

592 *Per veriſimile, facile eſt ad veri ipſius cognitionem perduci.*

593 *Veriſimile, quod non eſt, ſpeciem falſitatis habere dicitur.*

594 *Veriſimile valet ad coniecturandum, defunctorum, & contrahentium voluntates easq; ſciſcitandum.*

596 *Item & ad conuincendum quem, de malitia; & proteruitate.*

597 *Veriſimile, qui contra ſe habet, duriori afficitur probatione.*

598 *Henricus Imperator, ad euitandum, fraudis, & partus ſuppoſiti ſuſpitionem, eius vxorem iam ſenem, & pregnantem, in propatulo parere voluit.*

599 *Veriſimilis debet eſſe confeſſio, in criminalibus ad condemnandum.*

600 *Credens veriſimili excuſatur.*

601 *Semiplenè probanti, iuſiurandum ſuppletorium, defertur.*

602 *Non defertur, quando contra ſemiplenam probationem.*

Veriſimile adeſt.

603 *Veriſimile quid dicatur.*

604 *Veriſimile, quando eſt, quem deieraturum, ſuppletorium iuſiurandum non defertur.*

605 *Reo de crimine accuſato, vel inquiſito, iuſiurandum ſuper eo crimine ob deierationis, ſuſpitionem non datur.*

606 *Quod tamen malè ſeruatur in praxi.*

607 *Iudex pœnam, de dicenda veritate, litigatoribus, imponere, eamque exigere poteſt.*

Veritate comperta, Veriſimilitudo ceſſat.

608 *Veritas Saturni filia, hoc eſt temporis dicitur, quæ & qualiter ab antiquis figurabatur.*

609 *Temporibus peccata latent, & tempore patent.*

Tempus æquiualet veritati, modo, conſuetudine ſit veſtitum, & quam incomprehenſibilem, Phyrrho Philoſophus reputabat.

610 *veritas ad caſum fictum non extenditur, vbi ſi ſubſtitutio facta fuerit, ſi inſtitutus ſine filijs deceſſerit, de veris, & non de fictis intelligitur.*

611 *Fictio in contractibus locum non habet, vbi tamen declaratur: & quod communis error facit ius.*

612 *Statutum loquens de veritate, non vendicat ſibi locum, ſi veritas, per viam fictionis introducta ſit.*

813 *Mendacium, nec etiam ſub veri diſſimulationem proferendum eſt.*

614 *Exceptio non numerate pecuniæ, in mutuo, intra biennium conceditur, & num.763.*

615 *Veritas potius, quam ſcriptura, in contractibus attenditur.*

616 *Res iudicata, pro veritate habetur, fictione inductiua, & num.1247.*

617 *Fictio, in quonam differat a præſumptione, & num.618.*

619 *Idem operatur, præſumptio, iuris & de iure, quod veritas.*

Con-

Concurrentibus Matrimonio vero, & præſumpto, Priori licet præſumpto ſtatur.
620 *Aſſentatio ſpecies falſitatis deterima eſt.*
621 *Oleum peccatoris, non impinguet caput meum.*
622 *Alexandri Magni, pulchrum, dictū, & factum, in Aſſentatorem.*
Magnum Principem decet, factis magis, quam falſis adulatorum vocibus clareſcere, & nu.623.
Duo ſunt genere perſecutorum, manus perſequentium, & lingua adulatorum.
Adulatores ad inſtar Sirenarum.
624 *Præſes Pilatus, licet Iudex, veritatē à Chriſto ſcire maximopere concupiuit, & quare Chriſtus ei non reſpondidit? & num.625.*
626 *Miſericordia, & veritas, cuſtodiunt Regem.*
627 *Rex qui iudicat pauperes in veritate tronum ſuum in ęternum firmabit.*
628 *Omnis Dei lex, quæ in cordibus hominū ſcripta eſſe debet veritas eſt.*
629 *Quicquid bonum, iuſtum, ac rectum eſt abſq; veritate eſſe non poteſt.*
Verum bonum, ac iuſtum pro vno, & eodem accipiuntur, & conuertuntur.
630 *Mentiri ſe quemque ſuo modulo, ac pede debere, verum eſt hoc eſt iuſtum.*
631 *In quibus veritas virtus eſt (in omnibus namq; ſemper eſt virtus) in illas ſuum contrarium, nempe Mendacium, ſemper eſt vitium.*
637 *Quisquis eſſe aliquod Mendacij genus, quod peccatum non ſit putauerit, ſe ipſum turpiter decipit, cum honeſtum ſe deceptorem aliorum arbitretur.*
633 *Verba cum ad enunciandum, mentis noſtræ conceptum, adinuenta ſunt, ne per ea homines ſe ipſos fallant, ſed quo eis, quiſq; in alterius notitiam, ſuas cogitationes proferat, verbis ipſis vti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, non debemus.*
634 *Mendacium illud etiam putandum eſt quo alicui prodeſſe poſſumus.*
635 *Veritatem cęlere etiam peccatum eſt, ubi & declaratur.*
636 *Sex odit Dominus, & ſeptimum deteſtatut anima eius.*
Princeps, qui verba Mendacij libenter audit, omnes Miniſtros habebit iniquos.
637 *Chriſtus æternæ vitæ verba habet.*
Perfectis viris omne Mendacium lętale eſt & num 811.
638 *Nemo perfectus, pro vita alicuius temporali, mentiri debet.*
639 *Nulla circunſtantia, aggrauat infinitum, niſi, quæ ſpeciem mutat.*
640 *Securi, vel enſe, quis hominem, interficiat, nihil intereſt.*
641 *Suauis eſt panis Mendacij; & poſtea, implebitur os eius calculo.*
642 *Aliud eſt mentiri, aliud eſt veritatem oculere.*
643 *Veritatem tacere, vel eam ocultare, & prudenti diſſimulatione oculere, an, & quando liceat? vbi per exempla.*
644 *Statutum, ſeu conſtitutio Principis, contra ſupplicantes falſum, qualiter intelligatur.*
645 *Princeps omnia iura in ſcrinio pectoris, habere qui, & plenus philoſophia dicitur.*
646 *Mentiri aliud eſt, & aliud, mendacium dicere, & num 647.*
648 *Periurium quid ſit, & num.649.*
650 *Pernicioſiſſimum eſt illud periurium, cum quis, veritatis non dicendæ iuramentum præſtat.*
Veritatem negare nunquam expedit.
551 *Veritas materia prudentiæ, ac ſapientiæ exiſtit.*
652 *Scientia, quæ remota eſt a Iuſtitia, calliditas potius, quam ſapientia dicenda eſt. Omnis ſcientiæ finis eſt veritas; et ſtictia eſt infallibilis, notitia veritatis.*
653 *Scientia ita intellectum informat, ſicuti anima corpus.*

Vndè ſine ſcientia, hominis intellectus, quaſi ſine forma dici poteſt.

654 *Homines multi nomine pauci re, vbi pulchrum dictum, & factum Dioginis Cynici.*

655 *Veritas cuiuſq; ab ore prodeat, a Deo venire dicitur.*

656 *Mendacium nedum in falſis verbis, verum etiam in falſis factis deteſtatur, vbi pulchrum exemplum, exempla magis mouent, quam verba; & verum enunciant leges, & verum ſequi profitentur, & num. 661.*

657 *Calumniatores, qui dicantur.*

658 *Falſitas, ita fallere ſatagit, vt quo magis fallat, ſub ſpecie veri prodire quærat.*

659 *Falſum non dicitur, quod primordio veritatis adiuuatur.*

660 *Actor qui de mendacio, circa poſſeſſionē, reum conuentum conuicerit, abq; alio onere probandi rem eſſe ſuam rei negatæ poſſeſſionem nāciſcitur, & nu 662.*

661 *Mulier capta in bello, nuda, & tonſis crinibus capienti dabatur, & quare.*

663 *Pęnæ huiuſce legis, vt ſit, quod dolo, uel lata culpa negatum fuerit requiritur; quodque actor onere probandi rem mēdaciter negatam, prægrauatus fuerit, & nu. 674. & 722. & 886.*

664 *Conuictus, & confeſſus, qualiter inter ſe differant.*

665 *Ex diuerſis non fit illatio.*

666 *Conuincere quid ſit, & eius ethimon.*

667 *Confeſſio, quæ ad poſitiones fit non propriè confeſſio, ſed releuatio ab onere probandi dicitur.*

668 *Aduerſus propriam confeſſionem in eadem cauſa factam, poſitionibus quis reſpondere non tenetur.*

669 *Poſitionibus, per iuſiurandum calumniæ, reſpondetur.*

670 *Negans ſimpliciter licet iniuratus contrarium eum iuramento dicere non compellitur.*

672 *Libellus probat contra libellantem, vt cō tenta in eo ſint vera.*

Nulla dicitur maior probatio, quam proprij oris confeſſio; quæ & contra præſumptionem iuris, & de iure admittitur.

673 *Negans, vt de poſſeſſione negata conuictus dicatur, quod teſtibus alio ve genere probationis ſuperatus fuerit requiritur non autem poſitionibus in ea cauſa, vel alia factis, & num. 1263.*

677 *Falſa negatio an, & quando per negantem reuocari valeat; et nu. 763. 764. & 765. & 768. & 771.*

678 *Conſumato iam delicto, pęnitentiæ locus non eſt,*

679 *Quod ſemel exit de ore mendacis, ad euitandum hanc pęnam, reuocabile non eſt.*

Actus pęnalis reuocari non poteſt, quando reus potes de mendacio puniri.

680 *Pęnitentiæ tunc locus eſt, quando nulla captio, actori fit.*

681 *Ceſſante legis ratione, ceſsat, ipſius legis diſpoſitio.*

Teſtis illico, dictum ſuum corrigens, falſi pęnam, euitat.

682 *Negans, falſam eius negatione, reuocare poteſt, actore onere probandi nondū prægrauato, & num. 765.*

683 *Remedium huiuſce legis ad puniendum, proteruiam, temerarij negatoris introductum eſt, & nu. 720. & nu. 1033.*

685 *Quando agitur de infligenda pęna, ratione temerariæ alicuius negationis ſemper intelligitur, ſi in ea perſeueratum fuerit, & num. 768.*

686 *Argumentum a ſimili in iure procedit.*

Negans commodo rei negatæ caret, vbi per exempla.

Negans rei defenſionem rei poſſeſſione, priuatur.

687 *Reus quando admittitur, ad reuocandum falſam negationem; admittitur etiam quod eſſet iurata, & per publicum inſtrumentum facta eſſet probatio.*

Et coram Iudice, & Iudicialiter fiat iſt hęc quidem interrogatio requitur, quo remedio huiuſce legis exiſtat, & nu. 971.

688 Negans doloſe, ſententiam, commodum eius ammittit, in cuius odium omnia poſtmodum præſumuntur ſolemniter acta.

689 Contraxiſſe negans commodo illius contractus caret.

690 Negans legatum, vel fideicommiſſum, volens, poſtea illud probare non admittitur.

691 Negans ſe hæredem, repudiare videtur.

692 Negan calculum; eius errorem poſtmodum, allegare non valet.

693 Negans rem ſibi pignoratam, conuictus, eius poſſeſſione priuatur.

694 Appellauiſſe, qui negat, eam poſtmodũ proſequi volens non admittitur; quod & de ratificante ipſam negationem intelligitur, num. 702.

695 Fideicommiſſum cum in ſcriptura, minus quinq; teſtibus ſignata iniungi non valet; ſi hæres grauatus illud negauerit, et de mendacio, conuictus fuerit, non poteſt poſtmodum ad iuris ſubtilitatem recurrere, & allegare, illud in minus ſolemni diſpoſitione fuiſſe relictum.

696 Negans ſe dominum, & ſe hæredem negare dicitur, quia hæreditas eſt titulus lucratiuus quando eſt ſoluendo, & tranſlatiua dominij.

Negans ſe hæredem de præſenti, repudiare hæreditatem non dicitur, cum verba præſentis temporis, ſunt abnegatiua futuri, & præteriti.

697 Negans aditionem, ius adeundi repudiare videtur.

698 Qui proteſtatur ius ſibi non competere, in his quæ ſolo animo perduntur, videtur velle non petere.

699 Negans ſe poſſidere perdit poſſeſſionem.

700 Negans genus, & quamlibet eius ſpeciem negare cenſetur

701 Negans, quod eſt cauſa ſui priuilegij, priuilegium ammittit.

702 Negans pecuniam ſibi mutuo fuiſſe numeratam, conuictus de mendacio, exceptionem non numeratæ pecuniæ, quæ in mutuo ciuili conceditur, allegare non valet, vbi datur cautela, nu. 703.

Nemo pluribus exceptionibus etiam contrarijs vti prohibetur.

703 Negans rem eſſe auctoris ſui, de mendacio conuictus, excuſſionis beneficium, contra tertium poſſeſſorem opponere non queri.

704 Fideiuſſor, qui negat fideiuſſiſſe conuictus de mendacio beneficium diuiſionis, competentis pluribus reis debẽdi, ſeu cum fideiuſſoribus, illud ammittit.

705 Itidem, & excuſſionis, & cedendarum.

706 Libertus, cui ius aureorum anulorum conceſſum fuit, ſi libertum ſe eſſe neget, illud perdit.

Negans ſe poſſidere, ſeruum, vel animal, qui dedit noxam in noxali actione ſeruum; & animal perdit.

707 Lex ſicut aſſiſtit ipſi negationi, donec probetur contrarium, & omne bonum, de homine præſumit, ita mendace cum delicto obſiſtit, & ei reſiſtit.

708 Semel malus ſemper præſumitur malus, in eodem genere mali poſitione negata quis niti non poteſt, & num. 840.

709 Cauti Cauſidici, negatis ẽt poſitionibus, fauorabilia acceptare debent, et quare.

710 Vbi notoriæ illico de Dominio conſtat, impeditur traslatio poſſeſſionis, quæ fit huiuſce legis remedio, & nu. ſeq.

711 Secundum teſtamentum ritè factum, tollit primum.

712 Negans teſtamentum, ſi mendax deprehendatur, volens poſtmodum allegare, ſolemnitatem iuris, in eo defuiſſe non auditur; nam & perdit legatum, in eo ſibi factum.

713 Mendacis pęna eſt, vt ei poſtea, veritas non credatur.

714 Medax præcator ĩpetratis gaudere nõ dẽt.

715 Iuſtus

715 *Iuſtus error, & ignorantia a pęna huiuſe legis, excuſat.*
716 *Libellus quando eſt ineptus, nulla actio ex eo, poteſt eſſe pęnalis, & nu. 717.*
718 *Præparatorium benè conceptum in actione reali præcedere debet.*
719 *Quod tamen fieri poteſt poſt litis conteſtationem, in quacunq; parte Iudicij, ſi ab initio fuerit ommiſſum.*
Actor, poſtquam reus, mendaciter negauit. admittens eum ad probandum de dominio ita ſibi præiudicat, vt ad remedium huiuſce legis confugere non valeat.
722 *Vt dolo & fraude negatum fuerit in hoc remedio requiritur.*
723 *Mendax non dicitur, qui iuſta deceptione motus fuerit ad negandum.*
724 *Rurſus, & mendax non dicitur, quem mens non facit eſſe mendacem.*
725 *Mendacium dolum malum requirit.*
726 *Nil magis a dolo abeſt, quam error, & ignorantia, & num 887.*
Vt in pęnam mendacij, quis ius ſuum ammittat, quid id iure expreſsé cautum ſit requiritur.
727 *In ignorantiam, peccatum ſuum, reflectebat Apoſtolus.*
729 *Scientia, & conſcientia, qualiter inter ſe differant, & nu. 730, & 731.*
732 *Fugit impius nemine perſequente, et conſcientiam etiam tirannis metum incutere ſolet.*
733 *Conſcientia mille teſtes.*
734 *Qui propria ſui conſcientia, accuſatur, liber, & ſine accuſatore non eſt.*
735 *Vacare culpa, Maximum, eſt ſolatium.*
736 *Gloria noſtra teſtimonium conſcientiæ noſtræ.*
737 *In die Iudicij Deus erit Iudex, & teſtis conſcientia noſtra.*
738 *Conſcius ipſe ſibi, de ſe putat omnia dici.*
Inter iuſtum Iudicem, & conſcientiam tuā, noli timere niſi cauſam tuam.
739 *Conſcientia eſt magnum virtutis Theatrum.*
740 *Conſcientia etiam erronea, an, & quando obliget, ad faciendum, vel ommittendum, quod conſcientia ipſa dictat, remiſſiue.*
741 *Omne, quod fit contra conſcientiam ędificat ad gehenam, & omne, quod non eſt ex fide peccatum eſt.*
Tuta ſcelera eſſe non poſſunt, quia & ſi latendi facilitatem habeant, fiduciam non habent, & alienum, potes fugere, te nunquam.
742 *Iudæi, non excuſantur, quod Chriſtum Miſſiam, adhuc (vt aſſerunt) venturum expectent, quemq; ſi cognouiſſent Regem gloriæ non crucifixiſſent, etenim ex ſacris ſcripturis, & adueniſſe, & Regem gloriæ crucifixiſſe facile cognoſcere potuerunt, & poſſunt.*
743 *Qui & Onagris, comparantur.*
744 *Ignorantia craſſa, & ſupina non excuſat.*
Ignorans, ignorabitur.
745 *Vaſſallus qui feudum, vel eius partem, aut conditionē ex certa ſcientia abnegauerit, ſi inde conuictus fuerit ea expoliabitur, & nu 866.*
Declaratur tamen, & Auctoris opinio affertur.
746 *Ignorantia præſumitur, vbi non probatur ſcientia, & nu. 888.*
Dubitatiua reſponſio per verbum neſcio fraudolenter facta, pro ſcientia, ac negatione habetur, ad maius commodum ipſius interrogantes.
747 *Fraus, & dolus, ex coniecturis arguitur.*
748 *Quod ignoranter, & per calumniam quis negauerit, opponens illud probare tenetur.*
Scire, eſt veritatem vſu receptam mente tenere.
Poſſeſſio eſt, quid facti.
749 *Noua praxis Angeli introduxit, vt abſq; alia probatione, quod reus mendaciter negauerit ſe poſſidere illico in poſſeſſionem rei negatæ mittatur, quæ non amplius ex hac lege, ſed. ex l. quia ſeruum*

§.in

§.in iure,ff.de interroga. act. & ext. l. Fulcinius, ff.quib. ex cau. in poſſ. eat. exiſtit, & nu.769.

750 *Natura*; nouas quotidie, properat edere formas.

751 Interrogatio an quis teneat, & poſſideat, fieri debet per veras rei cohærentias, verumq; fundi vocabulum, vt remedio huiuſce legis exiſtat, alioquin pœnę huiuſce legis non erit.

752 Negans poſſidere rem, quæ ſub falſis confinibus poſita eſt pęnam huiuſce legis non incurrit, quia negauiſſe ſe poſſidere rem non dicitur, quæ ſub finibus illis, ſub quibus poſita eſt non exiſtit.

753 In pęnalibus liquidiſſimè debent eſſe probationes, vt pęnę locus exiſtat, & alteratio confinium liberat negantem a pęna falſæ negationis.

754 Reſponſio congruere debet, interrogationi.

Iuris ordo peruertendus non eſt.

756 Rem per duas cohærentias verificari ſufficit.

757 Fallit in remedio huiuſce legis, in quo ad excuſandum ipſum negantem, ſufficit quod aliquæ ex ipſis ſint falſæ etiam quod duæ verę reperirentur, & numero ſequenti.

758 Propter falſam, obſcuram, incertam, vel ambiguam rei poſitionem, reus tanquam mendaciter negauerit, pœnam huiuſcę legis pati non poteſt; etiam ſi ſecundum antiques confines re, eſſet eadem.

759 Interrogatus an teneat, & poſſideat, per appoſitionem præſentium, & non præteritorum confinium, interrogari debet, & interrogatus ſimpliciter, de præſentibus, non autem de antiquis confinibus interrogatus cenſetur.

760 Negans locum, in quo quis deliquit, eſſe de territorio inquirentis, ſi contrarium oſtendatur, non poteſt poſtmodum delictum ſponte confitendo, iuuari beneficio ſtatuti vltro confitenti, certam partem pęnę remmittenti.

761 Inſtrumentum, quod falſo velamine, eſſet deperditum edere recuſans, illud poſtmodum producēdo, eius beneficium non conſequitur.

762 Negans chirographum, in quo mutuum ſit annotatum eius manu, vel eius voluntate conſcriptum, conuictus, de mendacio, exceptionem non numeratæ pecuniæ allegare non poteſt.

764 Hæres rem legatum, hæreditariam eſſe negans, re poſtmodum comperto beneficium legis falcidiæ non conſequitur.

765 Negatiò, mendaciter facta illico, & incontinenti, antequam aduerſarius onere probandi prægrauatus non fuerit valet.

767 Mendaces nondum conuicti qui correxerunt reſponſionem ipſorum in criminalibus, pęnam falſæ eorum negationis euitant, vbi an. & quando falſa ipſa negatio reuocari valeat, & in quibus caſibus ponitur, et nu.768. et 769, & 770. & 771.

769 Ceſſante cauſa, ceſſat effectus.

771 Incontinenti reuocatio facta dicitur, quando re integra, & nondum per partem acceptata fuit.

772 Appellatio reſtituit cauſam, ad terminos litis iam conteſtatæ falſa negatio, poſt partis, acceptationem, non niſi, docto de errore, reuocari valet.

Negans propriam ſcripturam debiti, conuictus de mendacio, pęnam dupli incurrit.

Negando quis ad libellum ſuper contentis in eo, ſe fundare non valet.

773 Ex eo quod quis noxus eſt impugnare, commodum, ſentire non debet.

774 Negans cum clauſula, nego narrata prout narrantur, & petita prout petuntur conuictus de mendacio negauiſſe non dicitur, vt pęna temerarię negationis affici valeat, & nu.780.

Negans

Negans libellum ſuper contentis in eo ſe fundare, non valet.

775 Negans ſimpliciter ſe homine accidiſſe, conuictus de mendacio, nil vetat quin poſtea ad ſui tutelam occidiſſe allegare, & probare non valeat.

Quod procedit etiam ſi iureiurando id affirmatum ſit.

776 Negans ſimpliciter ſe hominem occidiſſe, quod ſcelere interfecerit, negauiſſe dicitur.

777 Sanginem ſuum cuiq; quoquo modo redimere licet.

778 Negans criminis qualitatem, & ex poſt factum ipſum confitens beneficium ſtatuti ſponte confitent conceſſo, nihilominus conſequitur, iuxta tamen declarationem ibi poſitam.

779 Facti qualitatem negans, factum negare non dicitur.

780 Factum per qualitatem, ſicuti ſubſtantia per accidens demonſtratur, & numero 803.

Confitendo quis hominem occidiſſe, qui re uera mortuus non ſit de homicidio non tenetur.

Propter mendacium homo mori non debet, morte hac temporali.

Propter mendacium ius ſuum cuiquam non aufertur, niſi expreſsè iure id caueatur.

781 Negare Simpliciter, & non credere qualiter differant.

782 Teſtis, qui per verbum credit reſpondit non vtiq; affirmat, niſi ſubdat cauſam ſuę credulitatis per opportunum corporis, ſenſu.

673 Negatiua, Verbo ipſi Credit præpoſita, ſic negantem, pro confeſſo, vel negante haberi non facit ſecus poſtpoſita, vbi per exempla, & nu. 784.

785 Per negatiuam, præpoſitam verbo credit ponens ab onere probandi non releuatur.

786 Totum ratione partis falſæ, iure an negari valeat, vbi pulchra diſceptatio, & num. 917.

787 Mutuo ſecreto accipiens pecuniam, & ſecretò etiam eam mutuanti reſtituens, conuentus ad eius reſtitutionem, an iure etiam iuriſiurandi religione eam recepiſſe negare valeat.

Solutionem allegans, eam probare tenetur.

788 Cum alterius iactura quis locupletari non debet.

790 Plus debito ſi fuerit petitum, & totum reus conuentus, negauerit an rectè egerit.

Poſitio, quæ partim ſit vera, & partim falſa, an in totum negari valeat, vbi plenè res diſcutitur.

791 Totum qui petit, & quamlibet eius partem, petiſſe videtur reſpōſio ad totum, & ad quamlibet eius partem, directa intelligitur.

892 In Iudicijs Actor, debitorem, in qualibet parte debita, in mora conſtituiſſe, cenſetur, Vnde reus negando totum, et partem veram, quæ ipſi toto ineſt negauiſſe dicitur.

793 Negans rem eſſe ſuam, & communem negauiße, cenſetur.

794 Maiori parti, minor ineſt.

795 Poſitio facta de centum, non cenſetur facta, de quinquaginta.

796 Petitio plus debito, facit, vt reus iuſtam cauſam negandi totum habuerit.

797 Niſi actor paratum eſſe, ſe recipere partem obtulerit.

Interrogatus ad decem, ſi prommittat viginti, ſeparatim illa decem prommiſſiße, non intelligitur.

Vbi quod argumentum de toto ad partem affirmatiuè nō negatiuè valeat ponitur.

798 Affirmatiua oratio, ad conſtruendum, negatiua ad diſtruendum ordinatur.

Poſitiones ſub copula factæ quando altera eſt falſa, in totum negari poſſunt.

Ius habens in principali acceſſoria, & dependentia negare valet.

799 Totum petens, & quamlibet eius partem quantitatiuam petiſſe dicitur.

800 Qua-

800 *Qualitas falſa ita factum diuerſificat, vt aliud factum cenſeri faciat.*
801 *Vnde cauti Aduocati, & Procuratores, poſtquam de quantitate, vel qualitate fecerint poſitiones, in fine adijciant, & ſi non credit de tanta quantitate & qualitate dicat de quanta, & quali aſcenſiue, uel deſcenſiue, deſcendendo vſq; ad minimum reſpectum quantitatis.*
803 *Vbi Actor plus debito petijt, & reus totum negauit, actor in expenſis condemnatur, vbi ratio affertur.*
Qualitas ponens delictum in aliam ſpeciem, quam confeſſatam, facit vt negata qualitate, delictum ipſum negatum cenſeatur, vnde pęna falſæ negationis incurritur.
805 *Intentiones differunt pęnes ea, quæ conſiderantur.*
806 *Quando interrogatio, & reſponſio, vnũ & idem non conſiderant, non eſt vera confeſſio, nec reſponſio.*
807 *Puniens non conſiderat verum ſub ſpecie ueri, ſimpliciter, ſed ſub ſpecie boni, uel mali, item ſub ſpecie probibiti.*
Fateri quis non dicitur illud, quod ſub alia confitetur ſpecie.
808 *Confeſſio debet eſſe relatiua, ad finem ſui antecedentis.*
Fine deſtructo, nil reſtat ex his, quæ ſunt ad finem.
809 *Qualitas, totam rem ipſam reſpiciens, defectus in ipſa qualitate, defectus in toto, & quota dicitur.*
Homicidium ad ſui neceſſariam defenſionem, commiſiſſe aſſerens negare videtur, vbi vide.
810 *Potius quis debet omnia, mala pati, quã malo, conſentire.*
Iuſiurandum, Deo præſtatur, cui mentiendum non eſt.
812 *Pro temporali commodo, veritatem vnquam negare non licet, et contra Chriſtum, nihil attentari conuenit.*
813 *Anima, quæ pratioſior eſt, & cęlo præſtantior omni, cunctis opibus præferenda eſt.*
814 *Hypocrates Medicis, in præceptis dabat, ne vnquam remedia non tuta, darent ægrotis; vnde ſtibium ægrotis dare probibitum eſt.*
Vbi verba Petri ad Dominum, rurſus eſt reſponſio Domini ad Petrum afferuntur.
815 *De furto ad periurium, valet argumentum.*
816 *Quæ in radice, & cauſa conueniunt, & in fructu, & effectu, conuenire debent.*
817 *Perdet omnes qui loquũtur mendacium; & teſtis falſus non erit impunitus.*
818 *Qui omne dicit, nibil excludit.*
819 *Periurio non parum lęditur, Diuina Maieſtas, atq; etiam Iudex, & numero 819.*
820 *Qui non obedit Principi morte moriatur.*
Clauſula, nec aliter, nec alio modo, quem nam effectum operetur, & nu. 821.
822 *Simplex reſponſio quæ ſit, et num. 822.*
Solutionem allegans debitur fateri dicitur.
824 *Propoſitionum, alia Cathegorica, alia Hypothetica, & quæ?*
Cathegorica debet eſſe poſitio, vt cathegorica poſſit ſequi reſponſio alias ſi hypotetica erit poſitio, hypotetica etiam poteſt eſſe reſponſio non obſtante ſtatuto vel Principis conſtitutione ſimpliciter reſponderi mandantibus poſitionibus per verbũ credit, vel nõ credit.
Et ſimpliciter dicitur facta reſpõſio, etiam quod in ea ſit adiecta conditio, modo ex natura actus neceſſariò proueniat.
825 *Ex negatiua diſpoſitione dibil ſequitur, nullaq; inducitur affirmatio.*
826 *Negans ad poſitiones, ſe accepiſſe mutuo pecunias quas cum ſecreto acceperit,*

ſecreto etiam reſtituit, non aduerſariũ decipere, aut dolum committere, ſed dolum ipſum excludere dicitur.

827 *Malitia, contra malitioſè agentem vti calumniari non eſt, ſed virtute aduerſarij malitiam propellere.*

Ponens ſimpliciter, quem habuiſſe talem rem mutuo, vel aliter, nec ſubijciem, & quam qui habuit, non reſtituit, tanquam captioſum, non obſtringit aduerarium ad ei reſpondendum.

828 *Quod dicitur, mentiendum non eſſe, intelligitur in perniciem proximi ſui, et ad fallendum aliquem.*

829 *Mendaciorum plura ſunt genera, altera alteris pernicioſiora, & qualia, & ponuntur exempla.*

830 *Mendacium prauum non dicitur, quod magis prodeſt quam nocent.*

831 *Liberare anima proximi ſui a peccato, eſt eam lucrari.*

832 *Qui rem ſuam aliter, quam furando recuperare non poteſt, poteſt eam clam & citra furti reatum ſubtrahere, vel rem rei ipſi æquiualentem; ubi & declaratur.*

833 *Facilius retentio, quam actio conceditur, ubi quod mitius agitur cum Deo, quam cum homine.*

834 *Hæreticus ille non dicitur, qui credit illud, in quo multos Sanctos Patres habet conteſtes, licet non omnes.*

835 *Confeſſio qualificata, an & quando ſcindi ualeat, & pro parte acceptari, uel non ubi pulchra theorica, et quãdo unũ vel plura capitula continere dicatur ponitur.*

Scribens, uel ſubſcribens, ſcriptura ipſam approbare cenſetur.

Homicidium eſt omni iure prohibitum, & omne malum factum praué præſumitur actum, ubi & dicitur quod data facti poſſibilitate non ſequitur inconueniens.

Confeſſio unius conſtruenti, quæ alias non ſcinditur, & quæ ſinè qualitate acceptari ualet, propter præſumptionem, quam habet contra ſe ſcindi tur.

Homicida ut excuſetur ſaltem a toto, quod ad ſui neceſſariam tutelam hominem occiderit, requiritur.

Negans poſitionem, poteſt ſe nihilominus in ea fundare illico reuocando ipſam negationem, & confitendo.

Iam diu licita eſt reuocatio reſponſionis quandiu pars eam non acceptauerit, alias non niſi docto de errore.

836 *Quod ad pęnam euitandam dumtaxat non autem ad præmium conſequendum intelligitur.*

837 *Facilius fit pœnæ remiſſio, quam quod quis præmium conſequatur.*

838 *Actiones, quæ per inficiationem creſcunt, quæ ſint, & an, & quando in ipſis reuocationi, & correctioni locus ſit.*

839 *In pœnalibus parcitur minori annis vigintiquinq;.*

Recuſantes, ſeu differentes, ſoluere legata pia, & relicta ſacroſanctis Eccleſijs, uel alijs uenerabilibus locis, Deum exacerbant.

Reuocans negationem, & confitens delictum, an & quando beneficium ſponte confeſſo, à ſtatuto indultum, an nihilominus conſequatur, remmiſſiuè.

841 *Licet quis poſitione negata niſi non ualeat, tamen in probationibus ſuper ea, per partem aduerſam factis ſe fundare poteſt.*

842 *Negans poſitiones de facto proprio ipſius negantis, uel alterius de quo ſit ueriſimiliter informatus, & quod ſcit, de mendacio conuictus falſum committere, & tanquam doloſus, mendax, & decipiens, in dolo manifeſto dicitur, ubi multum inuehitur contra proteruos, Aduocatos, & Procuratores, qui docent clientes*

clientes ſuos eas paſſim etiam veras negare.

843 Qui ad omnia damna, expenſas, et intereſſe partis tenentur per Iuramentum in litem ipſius damnum paſſi etiam liquidanda.

844 Probata debiti ſubſtantia per teſtes poſtquam reus negauit poſitiones ſuper quantitate iniurandum.

Ponenti defertur. Vbi quod ex mendacio dolus arguatur.

845 Iuramentum in litem contra doloſũ conceditur. Ob quod datur cautela, vt actor ſi poteſt ius ſuum in poſitionibus deducat quia in caſu iniuſtę negationis et poſtmodum iuſiurandum ſupletoriũ defertur, quod ipſi inficianti denegatur, & nu. 846.

847 Vt plenè quis de mendacio conuincatur, requiritur in hoc remedio, nec ſufficit; quod ſemiplenè, de eo conuinatur.

848 Et quod iureiurãdo ſupletorio ipſius actoris, minimè ſupleri poſſet.

849 Aduerbium ita vt æquipollet, alteri aduerbio ita tamen.

850 Coniunctio, ſi conditionaliter ponitur, & formam inducit, facitq; vt à contrario ſenſu valeat argumentum.

851 Lex generaliter loquens, generaliter eſt intelligenda.

852 Translatio poſſeſſionis, quæ in odium negantis fit, an fiat de toto, ſi partem duntaxat pars prætendat.

853 Pronomen, ſuum, meum, tuum dominium ſignificat; ſuumq; dicitur, quod ab eo iure vindicari poteſt, & nu. 1037. & 1052, et 1053.

Intellectus, l. de pretio, ff. de publiciana.

854 Verbum, licet, aduerſatiua, coniunctio eſt, quæ regulam in contrarium ſupponitur, 1034, & num. 1035.

Interrogatus num poſſideat cẽtum, et reus reſponderit de ſexaginta puta an pro illo ſuper pluri vſq; ad centum in actorem fiat iſt hęc quidem translatio.

855 Facilius circa quantitatem, quam circa ipſius rei ſubſtantiam quis decipi poteſt.

856 Circa, circiter, & circum, qualiter accipiantur; & an intra vel extra intelligantur, & qualiter per exempla, & num. 857.

858 Quæ tamen ſint incluſiuè, ſeu excluſiuè, ſemper ad modicam quantitatem, & quidem arbitrio Iudicis taxandam refertur.

859 Reus reſpondendo ſe poſſidere iugera ſexaginta circiter reſtringere & limitare talem reſponſionem, vt maiorem quantitatem, excludere uoluerit dicitur, & num 860.

861 Dictio circa vel circiter in teſte nõ dimonſtratiuè, ſed limitatiuè excludendum maiorem quantitatem appoſita cenſetur, & nu. 861.

862 Diſpoſitio huius legis, atq; etiam praxis Angeli, extenditur & ad Pignus, ut hypothecam, quæ tanquam in rem ſcripta, vt ire ales actiones reputantur, & num. 863.

Rurſus, & ad hæreditatis petitionem, uel fideicommiſſu, ſeu generale, ſeu particulare -

864 Negans rem eſſe hęreditariam vel fideicommiſſariam ſi mendax detegatur rei ipſius negatæ poſſeſſio nihilo ſecium in actorem transfertur.

865 Item & ad publicianam in rem actionẽ.

866 Negans rem eſſe emphiteoticam, de mendacio conuictus, an ab ipſa emphiteuſi cadat, quæ applicetur Domino.

867 A feudo ad emphiteuſim, & ecõuerſo, ualet argumentum.

868 Feudum, & emphiteuſis, in compluribus conueniunt.

869 Feudatarius & emphiteuta, utile Dominium tantum habere dicuntur; directũ penes Dominum exiſtente.

870 *Vaſſallus mortuo Domino, Rurſus, mortuo Vaſſallo, qui ei in feudum ſuccedit, nouam inueſtituram accipere tenentur.*

871 *Secus emphiteuta, qui pro ſe, & hæredibus inueſtitus, vel filijs, & deſcendentibus, non noſi generatione finita, vel per nouam ſucceſſionem inueſtituram accipere non obſtringitur: vel niſi ex pacto ad renouandum, de nouennio, in nouennium, vel ad alind certum finitum tempus inueſtitum fuiſſet atq; eam accepiſſet.*

872 *Quæ quidem renouatio nō ad contractus ipſius ſubſtantiam, ſed ad faciliorem eius probationem, requiritur.*

873 *Pœnalia, ad caſus, à iure, non expreſſos, non trahuntur.*

874 *De feudo ad emphiteuſim in odioſis argumentum non valet.*

875 *Odia reſtringenda, non autem amplianda ſunt.*

876 *Vaſſallus interuertendo debitum fidelitatis Domino quo potiſſimum eſt ei obſtrictus feudo ipſo priuatur.*

878 *Actor per remedium huiuſce legis, vel ex praxi Angeli, non niſi poſſeſſor efficitur, ſaluo iure Domini, poſtmodum diſcutiendi.*

880 *Quæ momento durant non curantur à lege.*

881 *Interrogatus an proprio nomine poſſideat, ſi reſponderit ſe alieno nomine poſſidere, vel ſimpliciter an de mendacio conuictus diſpoſitionem huiuſce legis vel praxis, Angeli incurrat.*

Interrogatus ſimpliciter, an teneat, & poſſideat proprio nomine an poſſideat interrogatus cenſetur.

82 *Verba legis cui non conueniunt, nec ipſius legis diſpoſitio conuenire debet.*

883 *In materia ſtricta, & pęnali ſtricta facienda eſt, interpretatio.*

884 *Interrogatus ſimpliciter, an teneat, & poſſideat, & reſpondens ſe alieno nomine poſſidere, tacite enunciat ſe proprio nomine non poſſidere.*

885 *Reſpondens ſe alieno nomine poſſidere, cū tamen proprio nomine poſſideat, ſi non doloſe ſed iuſta deceptione motus credens ita excuſatur.*

887 *Nil magis à dolo abeſt, quam ignorātia.*

889 *In præparatorijs Iudiciorum, pęnitentiæ locus eſt eo vſq; quod de mendacio conuincatur etiam ſi iureiurando id affirmauerit, & nu. 890.*

891 *Iuſiurandum actum alias reuocabilem irreuocabilem facit.*

892 *Reuocando quis, quod mendaciter dixit, non mendacium dicere, ſed à mendacio recedere dicitur.*

893 *Reuocando quis, quod falſo per iuramentum, aſſeuerauit, non falſum dicere, ſed à periurio ipſo recedere dicitur.*

894 *Negatum dicitur, quod per affirmatiuā, habentem implicitam negatiuam affirmatum, & ex diuerſo affirmatum, quod per negatiuam habentem affirmatiuam implicitam negatum conſpicitur, & num. 895.*

896 *Effectus, & non verba conſiderantur.*

897 *Affirmatiua illa, licet verbis negatiuis concepta, quæ ponit; & illa negatiua, licet prolatione affirmatiua, quę priuat dicenda eſt.*

898 *Verum ut quis dixerit, vel quod eum opinio fellerit, pręſumitur.*

899 *Poſſeſſio, ex fructuum perceptione, rei, quam poſſidere prætenditur, probatur.*

900 *Pęna, & mulctę fructus iurisdictionales ſunt.*

901 *Maritus rei dotalis dominus dicitur.*

902 *Maritus, cui datum fuit in dotem caſtrum, vel Regnum proprietario præiudicare non poteſt, & nu. 1081.*

903 *Ius præſentandi ad Eccleſiam patronata vxoris, ęque ſpectat ad maritum ſicuti ad eius vxorem.*

904 *Vxor,*

904 Vxor viro, vti capiti ſubiecta eſſe debet.

905 Theſaurus in ſuo, vel religioſo loco inuentus ipſius inuentoris fit, modo non preſtiet incantationibus perquiſitus fuerit ex diuerſo ſi in publico Principis, & ipſius inuentoris.

906 Theſaurus in fundo dotali inuentus, mariti efficitur, vel ſaltem pro dimidia, vxori reſtituitur.

907 Theſaurus propriè quid ſit; vbi quod ſi ſciatur Dominus ei reſtituendus ſit.

Vt proprio nomine quis percipiat fructus ex re, præſumitur.

Locatio itidem, & in emphiteuſim conceſſio probat quem Dominum vel poſſeſſor.

808 Delictorum coercitio pœnarumq; ac mulctarum exactio, Domininium, & poſſeſſionem in cohercente, atq; exigente demonſtrant quę actus iurisdictionales, & poſſeſſorios meri, & mixti imperij exiſtunt.

909 Præparatorijs forma ponitur; vbi quod et iureiurando ei interrogatus reſpondere obſtringi poſſit declaratur.

Rei vendicatione agens, vel publiciana, alia ue in rem actione, aut in rem ſcripta, & multa petens, nec prol [illegible], niſi partem; an ſi negatum fuerit per reum ſe poſſidere, & de parti tantum conuictus fuerit métitum fuiſſe an pro ea parte, circa quam mentitum fuiſſe probatum eſt, remedium huiuſce legis actori ipſi competat.

910 Plus debito petens ſi illud dolo petient totum ammittit.

911 Dolus, & malitia doloſo patrocinari non debent, & nu. 1118.

Simon de Pretis cōciuis auctoris laudatur.

912 Toto petito, & non niſi parte probata, pro parte probata ſententia pro actore ferenda eſt, nil dicto, de alia parte, condemnando nihilominus actorem in expenſis, niſi in dolo petendi plus debito fuiſſet, quo caſu, pęnam plus debito petentis, incurrit.

Vbi, & quæritur, num ratione partis falſæ, reus à toto abſolui debeat.

Abſolutus à toto, & à qualibet eius parte, abſolutus intelligitur; ita ut actor uolens poſtmodū partē debitam petere, exceptio rei iudicatę ſuper toto ei obſit.

Remedium huiuſce legis, ſeu & praxis nouiter introductè ab Angelo contra poſſidere deſientem an detur,

Iniuſtè negare non dicitur, qui, quod, re vera, non poſſidet, ſe poſſidere, inficiatur.

913 Lex quòd non dicit, nec nos dicere debemus.

914 A ratione legis ſtricta, ſeu limitata, ad reſtrictionem ipſius legis ualet Argumentum.

915 In realibus, ratione rei, quam quis poſſidet, in detentorem actio datur.

916 Quæ ſequitur rem, quocunq; vadit, etiā ſi per mille manus, & 1015.

917 Et eſt rei ipſius perſecutoria, quæ cum ſequatur rem, & perſonam non nil ratione rei aduerſus reum conuentum, qui non poßidet, non datur cum poſtmodum executio fieri non ualeret, & nu. 1010, & 1011, & 1012.

918 Rex extinctæ uindicari non poſſunt.

919 Bona fides, ut quis indebitè vexetur non patitur.

920 Vociferationi, & vanæ voci, quis credere, non tenetur.

921 In realibus iudicijs, nec leuis, nec leuiſsima culpa venit iudicium realia contra aliquem, tamquam contra obligatum non proponuntur, ſed ratione rei.

Intellectus legis, ſi vi me deiecens, ff de vi, & vi arm.

922 Dolo deſiens, poſidere, pro poſſeſsore, habetur.

923 Lata culpa dolo æquiparatur.

924 Et de qua ſicut de dolo iudicatur.

Lata

Lata culpa maxima dolus prꝗſumptus dicitur.

925 *Lata culpa eſt duplex, magna, & maxima.*

926 *Lata culpa magna, quæ ſit.*

927 *Nauigare ſine Magiſtro, vel tempore imminentis tempeſtatis.*

928 *Aut tempore hyemis, quando clauduntur maria lata culpa eſt.*

Quod in ciuili audaciæ, & præcipiti auaritiæ, aſcribitur.

929 *Imprudentia, & ſtoliditas, a iure non puniuntur.*

930 *Satis eſt, quem ſua ſtoliditate, & veſania puniri.*

931 *Dolus, & lata culpa ex coniecturis arguũtur, & ex aliquo dicto, vel facto ipſius poſsidere deſientis.*

933 *Alienatio in potentiorẽ, per viam contractus facta, dolo, & mutandi iudicij cauſa facta, præſumitur.*

934 *In quem ſicuti, quando doloſe facta fuiſſet, alienatio, probibita eſt.*

935 *Lex nec etiam, potentiorum, patrocinio, vti, poſſe vult.*

Paria ſunt alienationẽ, in potentiorẽ per viã contractus; & Iudicij mutandi cauſa factam fuiſſe.

937 *Potentior quis dicatur?*

Vbi inuehitur, contra Iudices, rapaces, & auidos.

938 *Potentia diuitiarum Iuſtitiæ preualere non debet.*

Iudex potentioribus magis, quam iuſta volentibus, officium ſuum impartiri non debet.

Aduocato, & Cõſultori, licet vendere iuſtũ conſilium, non aũt Iudici iuſtũ iudiciũ.

Pauper dum non habet, quod afferat, non ſolum andiri contemnitur, ſed etiam contra veritatem opprimitur.

939 *Dolo deſiens poſſidere poſt ceptum iudicium, iudiciũ ſuper re, doloſe alienata non euitat, quia pro poſſeſſore (vt dictum eſt) habetur.*

Contra quem tanquam contra manifeſtè doloſum directa rei vendicatio, vtiliter quanti actoris interſit, datur.

940 *Et contra quem iuſiurandum in litem quãtum Actoris interſit, datur, nulla Iudicis taxatione, præmiſſa.*

941 *Argumentum à maiori ad minus validum eſt in iurẽ.*

Lite iam conteſtata, alienans in dolo manifeſto dicitur.

Alienans, & alienatarius rei litigioſa æquẽ pęnis legalibus ſubijciuntur, modo tamẽ reſpectu ipſius alienatarij, ſi ſciuerit, rem eſſe litigioſam.

942 *Contractus rei litigioſè cauſa vtriuſq; vt ſupra initus dicitur.*

Vnde quando doloſe in aliquem res alienata abſq; alio proceſſu, & ſententia, contra ipſum alienatarium, executio fit.

943 *Alienans, & alienatarius, in caſu ſuprascripto, eodem genere.*

Actionis tenentur, quæ vna, & eadem numero dicitur, & num. 944.

945 *Rei vendicatio vna numero eſt, licet accidentalia principia, ipſius poſſeſſionis, ſint plura.*

945 *Accidentalia principia ſubiectum, non diminuunt.*

947 *Accidentalis variatio ſubſtantiæ Varietatem non inducit.*

948 *Per alienationem poſt litis conteſtationem factam vitium litigioſi contrahitur lis ſit ſuper Dominio.*

949 *Agẽs rei vindicatione cõtra re vera, poſſidentem, qui bona fide poſſideat rem quidem cum fructibus; verum reſpectu ipſorum fructuum, nonniſi intereſſe commune conſequitur.*

951 *Et non niſi a die litis conteſtatæ.*

952 *Secus, ſi agat contra ipſum, dolo poſſidere deſientem, qui vltra rei precium, intereſſe etiam ſingulare, quanti eius interſit iureiurando in litem, nulla Iudicis taxa-*

taxatione præmiſsa aſſequitur.

Fructuum reſtitutio in actione, qualiter, quando, qua ve actione fiat: vbi quid ſi poſſeſſor bonæ fidei à principio fuerit, & ex poſt, & pendente iudicio, malæ fidei fuerit; & ſi perſonarum mutatio interuenerit ponitur.

953 *Fructus in quo triplici differentia ſint, & an & quando poſſeſſor illos lucretur, & quando eos reſtituere teneatur, & numero 954, & 956, & 959.*

955 *Fructus pendentes, pars ſoli dicuntur.*

957 *Ad fructus induſtriales, nondum conſumptos, quando poſſeſſor ſine titulo poſſidet, pro eorum reſtitutione, officium Iudicis datur.*

Vbi, & an ei præſcribi poſſit, & poſt præſcriptionem, implorari valeat.

958 *Poſſeſſor malæ fidei, omnes fructus reſtituere tenetur, iuxta tamen declarationem de qua in antecedentibus numeris.*

959 *Mala fides quotuplex.*

960 *Ius ſuum indiſcuſſum, quis relinquere non debet.*

961 *An negans ſe poſſidere, quod re vera non poſſideat, verum rei precium habet in manibus, an ad ipſum precium, hoc remedium detur, & nu. 1000. & 1110.*

Precium habens in manibus rem ipſam habere videtur, quod loco rei ſuccedit, ubi datur cantela.

Negans ſe poſſidere, ſi poſtquam negauit, liti ſe obtulerit, nihilominus cogitur, in ea perſeuerare qui vtilem rei vindicationem patietur, & nu. 1003.

962 *Proceſſus contra negantem ſe poſſidere, factus, niſi liti ſe obtulerit eſt ipſo iure nullus, contra quem ſententia aliqua ſequi non poteſt perinde ac ſi præparatorium aliquod contra ipſum præmiſſum non fuiſſet.*

Sola negatio non facit, vt quis liti ſe obtuliſſe dicatur.

Ad precium per emptorem venditori ſolum ſed non confuſum, datur & hoc remedium.

963 *Confuſum precium qualiter dicatur.*

965 *Immixtione nummi, proprij ipſius commiſcentis efficiuntur, & nu. 964.*

966 *Immixtione rei Dominium acquiritur.*

967 *Mulier pro ſuis dotibus, & fiſcus prærogantur, vt ſi anteriores creditores fuerint, pecunias poſterioribus creditoribus ſolutas auocare valeant: & quod eſſent immixtæ, & conſumptæ.*

968 *Rem ipſam non habens, ſed precium, an iuſtè negare valeat ſe rem non poſſidere, vbi an liberetur ſi liti non ſe obtulerit, & nu. 968.*

969 *Reus qui ab initio confeſſus fuit rem poſſidere, quam non poſſidebat; & quam re vera poſſidere credebat ſi probare poterit actorem ab initio ſciuiſſe ipſum rem non poſſediſſe liberatur, etiam quod liti ſe obtuliſſet.*

Intellectus, l. Qui ſe liti, ff. de petitione hæred.

970 *Deceptis, & non decipientibus iura ſubueniunt.*

Ponens ſcienter falſum, ſi aduerſarius non reſpondeat, ſed contumax fuerit, pro confeſſo, nihilominus, non habetur.

971 *Præparatorio, an teneat, & poſſideat, non præmiſſo in hoc iudicio, taliter reddit iudicium retro nullum, vt reus ab obſeruatione illius iudicij abſoluatur; & actor in expenſis condemnatur, etiam quod reus liti ſe obtuliſſet; & nume. 972, & 973.*

974 *Liti ſe offerre non dicitur, qui præparatorio prædicto non præmiſſo, contra ſe procedi permittit.*

975 *Citatus in hoc iudicio, comparendo ſolum, liti ſe offere non dicitur, ſed vocatus paruiſſe.*

977 *Agere, & pati, correlatiua ſunt, & numero 978, & 979.*

979 Agens

979 *Agens in patiente benè diſpoſito agere dicitur, & nu. 980.*

981 *Paſsio an bona vox latina ſit, vbi exempla.*

982 *Patientia quid ſit, atq; eius diffinitio.*

983 *Maxima enim morum eſt ſemper patientia virtus.*

Agens, in agendo repatitur.

984 *Perpeſſio renitentiam habet, & qui patitur reniti dicatur.*

985 *Vbi qualiter differat à verbo tenere.*

986 *Compellere, inde ductum & equipollet, verbo trahitur, & nu. 987.*

988 *Trahi, & duci differunt, vt ducamur ſponte, trahamur vi.*

Rurſus & Duci, ab induci differt, vbi declarantur verba orationis Dominicę, et ſacri textus.

989 *Nobilius eſt agere, quam pati.*

990 *Actiones ſunt ſuppoſitorum, & numero 1032.*

992 *A cauſa cadit, qui ſine actione experitur, & num. 1030.*

993 *Pati, & pro ſubſtinere, accipitur.*

994 *Patientia, & ad inanimata trahitur.*

995 *Iudicium in inuitum redditur.*

996 *Iuriſdictio duplex contentioſa, & voluntaria, & quæ vna queque ſit, & numero 997.*

998 *Iudicium, quod in inuitum non datur, nil prohibet quin inuolentem dari queat, & nu. 1005.*

999 *Inuitus, quaſi non volens, dicitur.*

1000 *Inuita minerua aliquid facere, quid ſit.*

1001 *Minerua diſciplinarum Dea ab antiquis credebatur, & num. 1002.*

1004 *Sibi imputet, qui ex eo quia negauit, non cogebatur, ſuper ea re iudicium ſubire, nihilominus liti ipſi ſe ſe obtulit.*

1006 *Finis iudicialis controuerſiæ eſt ipſa ſententia, & vt ea debitæ executioni demandetur.*

1007 *Quæ ita appetit executione, ſicuti materia formam, & fęmina marem.*

1008 *Fruſtra ferentur ſententiæ, ni debitę executioni, demandarentur.*

1010 *Finis licet vltimus in executione, eſt tamen primus in intentione.*

1011 *Lex & natura, nihil fruſtra, operantur.*

1012 *Actio realis, ita rei cohæret, vt quocunque vadit eam ſequatur afficiatq; eius poſſeſſorem, & nu. 1013.*

1016 *Quæ perſonam obligatam non habet, ſed rem & perſonam non niſi ratione rei.*

Fallit in fiſco, contra quem, & non contra eius alienatarium pro re aliena, per fiſcũ alienata, actioni reali proceditur.

Quod & in bonis patrimonialibus ipſius Principis vendicare ſibi locum aſſerunt.

1017 *Secus eſt in perſonali actione, quæ ita cohæret perſonæ, vt ab ea ſeparari, non valeat.*

1018 *Et ſequatur eam ſicut vmbra corpus, & lepra leproſum.*

1019 *Ei que tanquam caracter indelebilis affigatur.*

Exitus acta probat.

1020 *Nemo ſoluens, inuitus cogitur litigare.*

1021 *In perſonalibus actionibus, negando quis iudicium ipſum non euitat, ſed magis litem accendit, quam conteſtatur infitiando.*

1022 *Quia coniunctiua nota eſt, cauſatiuè quę ſtat, & eſt redditiua rationis. Argumentatiuè, & ſtat num 1023.*

Item, & interrogatiuè addita nam, vt ibidem.

1024 *Coniunctiua, cum, iuncta alicui verbo, cauſatiuè temporaliter ſtat.*

1025 *Quia natura mutari non poteſt iccirco verè amicitiæ ſempiternæ ſunt.*

1027 *Reo conuento, poſtquam negauit ſe poſſidere, patiente nihilominus ſuper re negata, contra ſe procedi tanquam liti ſe obtulerit, facit vt ſententia ob id contra ſe lata, executioni demandari valeat, perinde ac ſi re vera poſſideret.*

1028 *Ter-*

1028 *Tertius comparens, in hoc iudicio, ſententia iam lata contra non poſſidentem, qui tamen, vt ſupra pro poſſeſſore habebatur, & allegans rem ipſam penes ipſum reperiri, non impedit eius exetutionem.*

1029 *Tranſlatio poſſeſſionis, quæ in hoc iudicio fit ſemper fit ſaluo iure Dominij, & cuiuſcunq; tertij, & nu.*

1036 *Actor, qui à principio quidem Dominus rei non erat, ſed pendente iudicio illud ei ſuperuenit an iure ipſo ſuperuento, iudicium ipſum pro ſe qui valeat, tanquam ſi à principio illud habuiſset inferius pẽdet reſolutio nu.*

1037 *Argumentum à ſpeciali validum eſt in iure,*

1038 *In re ſua quilibet moderator, & arbiter.*

1039 *Non ſit alterius, qui poteſt eſſe ſui.*

1040 *Actio iniuriarum mihi competit aduerſus eum, qui me de meis rebus arbitratu meo diſponere non ſiniti, et numero* 1041.

1042 *Suitas dicitur, vis patriæ poteſtatis, quod pater habet, in filios; non emancipatos.*

1043 *Quod antiquitus, & legibus Solni's Pittati, & Charondę extendebatar ad vitæ, & necis Poteſtatem: & Romulus conceſſit patribus.*

1044 *Et vt liberum eſſet, patri, eos, in caſu neceſſitatis, vendere.*

1045 *Cęſares moliti ſunt, & teneri pęna legis Corneliæ de Parricidijs, patres, qui filios occidiſsent, conſtituerunt.*

1046 *Hæreditas, etiam non adita, per patrẽ, ex potentia ſuitatis, ad ſuos hæredes, transmittitur.*

1047 *Suitatis ius, pater, in filiam etiam nuptam, retinet, quæ ob id ſua eſſe non deſinit.*

1048 *Et quæ quicquid acquirit, patri ipſi, quoad vſumfructum acquirit.*

1049 *Sui iuris, quis eſſe dicatur? & numero* 1050.

1051 *Homo à ratione dicitur.*

1052 *Actori licere non debet, quod ipſi reo conuento non licet.*

1053 *Pronomen ſuum, cum, demonſtratiuum ſit, in præſenti tantum, verificatur; et ſuum idem eſt, quod proprium vnde dicitur trabit ſua queq; voluptas hoc eſt appetitus proprius.*

1057 *Ius, & dominium ſuperueniens poſt cęptum iudicium, ex cauſa de præſenti actori non opitulatur; ſecus autem ſi ex cauſa de prœterito, ubi tamen declaratur, vt infra nu.* 1059. 1060. & 1061, & 1081, & 1085, & 1088, & 1089, & 1092.

1058 *Durum eſt contra ſtimulum calcitrare.*

1060 *Principium duplex actiuum, nempe, & paſſiuum, & num.* 1061.

1062 *Ius & dominium ſuperueniens, ex cauſa de prœterito, fictione traslatiua facit, vt ab initio bene actam fingatur.*

1063 *Aſtringens ſe ad ſpecialem cauſam, & ad concomitantias loci, & temporis illius ſe aſtrinxiſſe videtur.*

1064 *Nullum de nouo emergens legis deſtituitur auxilio.*

Aſiirngens ſe ad probandum aliquod tempus, alterius temporis probatio non ſufficit.

1065 *Fatuus eſt Iudex, qui cum cauſam, in ſua ſententia exprimere non teneatur, eam exprimit, & nu.* 1066.

1067 *Etenim priuat ſe facultate, eam alijs cauſis iuſtificandi, cum alias modis etiam incogitatis eam iuſt ficare valeat, & num.* 1069, *& ſpecificando cauſam in ea perſiſtere teneatur, & num.* 1068.

1070 *Actor, cui Dominium ex cauſa de prę-*

terito pendente iudicio ſuperuenit, debet eſſe cautus in ſua petitione, ut ſimpliciter petat ſe declarari Dominum, vel eam rem ad ſe ſpectare iure Dominij, vel quaſi, alias nihilominus ſuccumberet.

1071 *Ius ſuperueniẽs Actori poſt cęptum iudicium, ex cauſa de præſenti, nedum ei non prodeſt, verum & in expenſis condemnari debet.*

1072 *Imputet ſibi Actor, qui iuris regulas, non ſeruauit.*

1073 *Principium litium facit, ut & finis, qui ab eo, proceſſit, dicatur licitus.*

1074 *Ex principio, poſterior formatur euentus.*

1075 *Pater filiam & ẽt adulterũ, domi ſuæ in adulterio deprenſos licitè occidere poteſt.*

1076 *Quod ſi domi ſic deprehenſos, per ſequi enſe diſtricto incęperit, et eo impetu eos ſic fugientes extra domum interfecerit, nihilominus impunè id facit.*

1077 *Principia licet minima ſint quantitate; poteſtate tamen maxima ſunt.*

1078 *Statutum duplicans pęnam, percutienti aliquem in platea, locum non habet, ſi percutiens cęperit rixam extra plateam, ſed eo impetum, in plateam, protracta fuerit, & ibi percuſſerit.*

1079 *Initium in delictis attenditur.*

1080 *Principatus, quem aut ſeditio, extorſit aut ambitus, occupauit, etiam ſi moribus, atq; actibus non offendat, ipſius tamen ſui initio eſt pernicioſus exemplo.*

1082 *Feudum, & emphiteuſis licitè in dotem dari poſſunt.*

1083 *Feudum et emphiteuſis data in dotẽ, ita debet eſſe pœnes Maritum, ſicuti eſt pęnes vxorem, ſicuti etiam, & pęnes patrem, & nu. 1081.*

1084 *Actio feudi, & emphiteuſis tranſit, ad quem, & ipſam feudum, & emphiteuſis tranſit.*

1085 *Seruus occiſus, per poſſeſſorem, lite ſuper eo pendente, non liberat ipſum occidentem ab inſtantia illius iudicij, & num. 1086.*

1087 *Sicuti nec liberatur fideiuſſor, mortuo homine pendente iudicio, quem in iudicio ſiſtere promiſit.*

1090 *Præſcriptio ſola citatione interrumpitur.*

1091 *Damnum, quod, quis ſua culpa ſentit, ſibi imputare debet.*

1093 *Extrema habilia, faciunt vt, & medium habile fuiſſe, reputetur.*

1094 *Interrogatus an teneat, & poſſideat, ſi credens re vera poſſidere, affirmatiuè reſponderit, & lata fuerit, pro actore ſententia, deprehenſo eum re vera tempore interrogationis, & reſponſionis non poſſediſſe, ſed ex poſt poſſeſſio ex noua cauſa ei ſuperuenerit, ſententia ipſa contra eum nihilominus executioni mittetur, ac ſi a principio vere poſſediſſet, & nu. 1099.*

1095 *Qualitas ſine ſubſtantia eſſe non poteſt. Qualitas, et accidens, non eſſe, ſed ineſſe dicuntur.*

1096 *Opinio, quem pro poſſeſſore haberi non facit.*

1101 *Vtilis et directa rei vendicatio, quo ad ſubſtantiam non differunt.*

1102 *Quorum idem ſequitur effectus, eadem et in ſubſtantia eſſe dicuntu.*

1106 *Interrogatio quæ fit in hoc iudicio, ad inſtruendum Actorem, quomodo ei agendum ſit, æquitate ſuadente fit.*

1111 *Eſtimatione rei ſoluens, rem ipſam emere, cenſetur, et nu. 1116.*

1112 *Euictio de natura emptionis, et cuiuſcũque alterius cõtractus onerosi exiſtit.*

1113 Eui-

1113 *Euictio, re euicta, etiam, non promiſ-ſa, in contractu uenit, et ipſa cautio cum omnibus eius clauſulis oppoſita, cenſetur declaratur tamen inferius nu.* 1115.

1114 *Quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit, exceptio.*

1117 *Euictio, vt debeatur, quod lis debito tempore, auctori intimata fuerit requiritur, et ad formam legis.*

In quibus caſibus, actionem cedi non oportet in ijs euictio non debetur.

1119 *Qui dolo fecit, quo minus poſſideret, hoc quoq; nomine punitur, vt actor, actiones cedere nec cauere ei debeat.*

1120 *Dolo deſiens poſſidere, æquiparatur ei, qui dolo noluit acquire.*

1121 *Intellectus legis is qui dolo, ff. hoc eodē tit. noſtro de rei vind.*

1122 *Intellectus, l. in Depoſiti, ff. de re iud. et num.* 1125.

Eſtimationem Actori ſoluens, ſine ceſſione, actionem in rem nihilominus nanciſcitur.

1126 *Mulier qua cum, rerum amatorum iudicio actum eſt, ſi æſtimationem præſtiterit, aduerſus vindicantem Maritum, vel eius hæredes exceptionem habet, vbi vide.*

1127 *Pęna ſuos debet tenere Auctores.*

1128 *Alteri per alterum, non debet iniqua conditio inferri.*

1129 *In poſſeſsionis translatione, quæ de reo in Actorem fit ex hoc remedio, vel praxi Angeli, ſemper oportet reſeruare cuiuſcunq; ius tertij.*

Dolo deſiens poſſidere etiam pro poſſeſſore habetur, in petitione hæreditatis.

1130 *Ad ſpiritualia, ac beneficialia an hoc remedium extendatur, tanquam Prælatus ſuæ Eccleſiæ, vel ſuo ſucceſſori in beneficio, ac Prælatura ob.ſſe non ualeat.*

1131 *Sicuti nec Pater ſua negatione filio ſeu eius bonis, præiudicare non poteſt ne Actor vitioſum habeat ingreſſum.*

1132 *Remedium hoc an ex lata eius ſignificatione, competat contra ciuiliter tantum poſſidentem, et num.* 1151.

1133 *Et an contra nudum detentorem, et numero* 1152.

1134 *Vindicationis hoc nomen cuicunque appropriationi, accommodatur.*

1135 *Vindicare quid ſit, et qualiter differat à vendicare, et nu* 1136. 1137, *et* 1138.

Vbi ponitur quæ nam ciuitates certent de ſolo natale Homeri Poetæ.

1139 *Confuſio, et permixtio, qualiter inter ſe differant, et qualis earum vtriuſq; ſit ſignificatio.*

1140 *In difficulter ſeparandis ſeparatio non datur, ſed communicatio, et diuiſio admittitur iuxta tamen quod Iudex æſtimabit.*

1142 *Vſusfructuarius, propriè non dicitur Dominus.*

1143 *Alienus dicitur ſeruus, in quo quis habet vſumfructum.*

1144 *Seruus, cum libertate inſtitutus ab eo, qui tātum illius erat vſusfructuarius, libertatem non conſequitur.*

1145 *Pro vſufructu prodita ſunt alia remedia, nempe confeſſoria.*

1146 *Stultus eſt, qui cum poſſideat, ad rem, quam poſſidet, rei vindicatione agit.*

1147 *Rei vindicatione agens, non ſe, ſed aduerſarium poſſidere aſſerit.*

1148 *Qui tali aſſertione, animum ſuum, à poſſeſsione eſſe remotum declarare uidetur.*

1149 *Quod ſufficit ad perdendum ipſam poſſeſsionem.*

1150 *Licet ea, alteri non quæratur, et numero* 1285.

1151 *Negatoria, pro alijs ſeruitutibus nempe realibus datur.*

Rei vindicatione, ſi actum fuerit, & probatum, quod actor erat vſusfructuarius tantum agens ipſe ſuccumbere debet, quando Actor in libello ſimpliciter ſe Dominium appellauerit, ſeu rem ad eum iure dominij uel quaſi ſpectare.

1152 *Penes nudum detentorem nulla dicitur poſſeſſio.*

1153 *Declaratur tamen vindicare ſibi locum, quando detentor ipſe interrogatus, ommiſerit indicare poßeßorem, cuius nomine detineat, ſed liti ſe ſe abtulerit, in quem datur vtilis rei vendicatio.*

1154 *Publiciana in rem Actio, ſimul cum petitorio ſeu rei vendicatione commulari poteſt.*

1155 *Item rei ipſius vindicatio cum poſſeſſorio.*

1156 *In poſſeſſorio adipiſcendæ exceptio Dominij non excluditur.*

1157 *Poßeſſorium adipiſcendæ cum rei vindicatione conuenit.*

1158 *In hoc remedio, & per translationem hanc poſſeſſorium adipiſcendæ mutatur in petitorium.*

In quo à ſententia lata; ſicuti in petitorio, datur appellatio.

1159 *Publiciana in rem actio, datur, ſiue res tradita, ſiue non tradita fuerit; modo pro tradita habeatur.*

1160 *Non datur, illi, qui propter malam fidem ſuperuenientem, præſcriptionem compellere non potuit.*

1161 *Excluditur tamen, per habentem poſſeſſionem cum tit. bona fide quæſitam.*

1162 *An autem obſtet in poſſeſſorio retinendæ remmiſsiuè ibidem vide.*

Publiciana datur etiam, pro donatione inter ſponſos.

1163 *Non tamen conceditur, pro rebus, quę in noſtro commerſcio non ſunt, nec eſſe poſſunt, quæ ve alienari nequeũt.*

1164 *Cui diffinitio non conuenit; nec ipſum diffinitum conuenire debet.*

1165 *Publicianæ diffinitio.*

1166 *Ea ſubmouetur, per Dominij probationem.*

1167 *Actio ad exhibendum, cum ipſa rei vindicatione cumulari itidem poteſt.*

1168 *Quæ & contra tabellionem, de inſtrumento rogatum, ad illud exhibendum datur.*

1169 *Contra quem, in litem iurari poteſt quantum interſit ipſius Petitoris pro intereſſe, abſq; aliqua Iudicis taxatione.*

1170 *Petitio hæreditatis, an cumulari valeat, cum rei vindicatione, quæritur, & ibi remmiſsiuè habetur.*

1171 *Aduerſarij nomen, promiſcuum dicitur.*

1172 *Aduerſarij propriè, qui dicantur, atq; eius ethimologia, & num.* 1173. *& nu* 1174, *&* 1176.

1175 *Aduerſarium noſtrum facere Iudicem, dicimur, cum litis deciſiuum iusiurandum ei deferimus.*

1177 *Aduocati, & Procuratores in litibus, in quibus patrocinantur, impropriè aduerſarij dicuntur, & nu.*

1178 *Aduocati, & Procuratores, in cauſis in quibus interueniunt teſtimonium perhibere non compelluntur, niſi prout ibi declaratur, & nu.* 1179.

1180 *Aduerſarius & pro inimico accipitur.*

1181 *Diabolus antiquus aduerſarius noſter dicitur, & nu.* 1182.

1183 *Infirmis animis hoſtis eſt ſecuritas vnde idoneum tutorem, ac neceſſarium iudicabat terrorem Scipio Africanus.*

1184 *Aculei alieni liuoris excitant ad virtutem, vbi pulchrum dictum & factũ Themiſtoclis, et n.* 1185. 1186, *et* 1187

1188 *Caro noſtra, nobis acerimus hoſtis.*
1189 *Stimulum carnis ab Apoſtolo, Deus auferre noluit quo per illum, in virtutis actibus exerceretur.*
1190 *Marcet ſine aduerſario virtus.*
1191 *Electorum deſideria, cum præmuntur, perficiuntur.*
1192 *Aduerſaria, dicuntur, numularia illæ tabellæ qui ante codicis præſcriptionē, conficiuntur, ne memoria rerū excidat, vulgo Diana appellãtur.*
1194 *Verbum, transferat, cum imperatiui modi ſit, regulariter factum Iudicis excludit, & illud ipſo iure, fieri poſſe concedit, & num.* 1205.
1195 *Transferre, quid ſit, eiuſq; ethimon, & ſignificatio per exempla, & n.* 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203, & 1204.
1196 *Transferre quid ſit.*
1197 *Translato Sacerdotio, ut & legis translatio fiat neceſſe eſt.*
1198 *Pęna vbi ex aliquo emergenti committitur, libello ibi opus non eſt, & nu.* 1299, & *nu.* 1200, & 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207.
1208 *Vbicunque pęna ex aliqua emergenti reſultat ad illa committenda libello opus non eſt, & numero* 1209. & 1210.
1211 *In notorijs ordo iuris non ſeruatur.*
1212 *Libellus, et litis conteſtatio, de ordine, & ſolemnitati iudiciali ſunt.*
1213 *Lite non conteſtata, teſtiū probatio nō recipitur, de ordine ipſo iudiciario.*
1214 *Officium Iudicis duplex, nobile, & mercenerarium, ubi quid vtrunq; ſit ponitur, & nu* 1215.
1216 *Aduerbium, per, cauſam, miniſterialem, ſignificat.*
1217 *Item, & actus perfectionem.*
1218 *Pernoctare quid ſit.*
Item & augumentatiuē ſtat, pro maxime, vt per quam bonus, per quam neceſſarium.
1219 *Cerberus, canis, inferorum Cuſtos, vt fabulantur Poetæ.*
1220 *Cuſtodia peruigil, quæ per totam noctem fiebat.*
Ignis peruigil; quod à virginibus veſtalibus, in arce Tarpeia ſeruabatur, Imperij Romani, perennitatem, deſignans.
1221 *Draco peruigil, qui colchis, ad cuſtodiam aurei velleus continuo inſomnis manebat.*
1222 *Rurſus, & qui heſperidum hortos cuſtodiebas.*
1223 *Peruigilium apud antiquos, quid erat; & quid apud nos.*
1224 *Clodius adoloſcentum nequiſſimus, tres eius ſorores nefario inceſtu polluit.*
1225 *Nocturna ſacra, per legem Romuli ue tita fuerunt, & quare.*
1226 *Ieiunia, quæ Eccleſiæ dicuntur, loco vigiliarum inducta fuerunt, & quæ nihilominus vigiliarum nomen retinuerunt.*
1227 *Antiquitus coniugatæ mulieres, quib. noctibus in æde Cereris erant de more peruigilaturæ virorum ſuorum concubitus refugiebant.*
1228 *Hippomenes, & Athalanta, quia in templo Bonæ Deæ licet coniugati coiuerunt, ipſe in leonem, & ea in leænam mutati fuerunt.*
1229 *Sacra templa ita ſanguinis, & ſeminis humani, iniurioſa conſperſione polluũtur, vt nonniſi ſacris ritibus poſtmodum per Pontifices, Deo reconciliari valeant.*
1230 *Hyacinthina nocturna ſacra, apud Lacedemonios quæ erant.*
1231 *Ariſtomenes Meſſenius vir iuſtiſsimus, atq; eius egregium factum, & mores, & num.* 1232.

1233 *Peractus dies, hoc eſt perfectè actus, vbi, & aliâ pulchra ſimilia.*

1234 *In cauſa propria, iniquum eſt iudicare, & nu.1235.*

1236 *Soli, ſupremo Principi conceditur, ob præſumptã in eo rectitudinem, & nu.1237.*

1238 *Etiam in crimine læſe Maieſtatis, in eius ſtatum, & perſonam commiſſo.*

1239 *Extenditur hoc priuilegium ad Magnos Duces Italiæ, qui in eorum Ducatibus iura ſupremi Principis habent, poſſuntq; in eis, illud quod & Imperator, in vniuerſo Imperio poteſt, & nu.1240.*

1241 *Quiq; ad inſtar ſupremorum Regum ſunt, & reguli proprie appellantur.*

1242 *Et in quoquam à ſummis Regibus non differunt, niſi in Dominij amplitudine, atq; vnctione.*

Regulus, & quem nos Baſiliſcum vocamus, dicitur.

1244 *Rei vindicatio, contra, iuſtè poſſidentem non datur.*

1245 *Iuſtè poſſidet, qui auctore Iudice poſſidet.*

1246 *Actor, qui in odium poſſidere negantis, rei ipſius poſſeſſionem nactus eſt, verus poſſeſſor effectus eſse dicitur.*

1248 *Actus ſemel extinctus nunquam reuiuiſcit, & à priuatione ad habitum, non datur regreſsus.*

1249 *Trãslatione in hoc remedio, de re negata, in ipſum actorem fit, vt nihilominus reo ipſi conuento, ſaluum remaneat ius agendi contra actorem ſuper Dominio, & proprietate ipſius rei.*

1250 *Remedium huiuſce legis, et praxis angeli, non Dominum, ſed poſſeſſorem, duntaxat, Actorem facit.*

1252 *Transferat, inducit actus perfectionem, illiuſq; conſumationem.*

1253 *Translatus dicitur, cum quis, confirmatus, & poſſeſſionem rei, ad quam eſt translatus, adeptus dicitur, & nu.1254.*

1255 *Ex hoc remedio ita translatiò rei facta eſt, vt, vt rei ipſius Vindicationis iudicationis iudicium, & poſſeſſorium adipiſcendæ conuerſum, dicatur, & nu.1256.*

1257 *Nulla res eſt tam clara, quæ ſollicitam non patiatur dubitationem.*

1258 *Iuris diſpoſitio eluſoria eſſe non debet.*

1259 *Dominij exceptio, translationem poſſeſſionis ex hoc remedio impedit, ſi de eo manifeſtò, et notoriè conſtet.*

1260 *Conſtare notoriè de Dominio, quid ſit vbi quod, aliud eſt, et quidem plus de aliquo manifeſtè, et notoriè conſtare, et aliud velle incontinenti probare, et nu.1261, et 1262.*

Notoria Dominij exceptio, reintegrationem ad ſpoliati fauorem fieri impedit.

1263 *Remedium huiuſce legis an æquè habeat locum in citato, et contumace ad reſpondendum, interrogatorio, an teneat, & poſſideat, ac in ipſo negante?*

1264 *Interrogationes, quæ fiunt in hoc remedio, et ante litis conteſtationem, & poſitiones differunt.*

1265 *Poſitiones fiunt de iure actoris, et quidem regulariter poſt litis conteſtationem, & nu.1266.*

1267 *Actori expedit haberi reum conuentum, pro confeſſo vel negante, vt releuetur ab onere probandi.*

1268 *Interrogatio, an teneat, et poſſideat fit, ad præparandum iudicium, et ſic de iure ipſius rei conuenti.*

1269 *Actori expedit, reum haberi magis pro negante, quam pro confitente in hoc remedio.*

1270 *Fictio*

1270 *Fictio ita operatur in caſu ficto, ſicuti veritas in caſu vero.*

1271 *Contumax in reſpondendo, pro præpente, habetur, et nu. 1272.*

1273 *Reus non comparens, ſeu ſi comparuerit, Iudici non reſpondens Iudicem contemnit.*

1274 *At negando ſe poſsidere, partem decipere, et non Iudicem ipſum contemnere, reputatur.*

1275 *Pęna translationis ipſius poſſeſsionis in odium deceptionis partis introducta eſt, et nu. 1276.*

1277 *Sola contumacia, quem pro negante, in materia indifferenti non facit, et num 1278, et 1279.*

1280 *Vox loquelam requirit.*

1281 *Vox quid ſit.*

1282 *Et an corpus ſit.*

1283 *Accidens de ſubiecto in ſubiectum, non migrat.*

1284 *Turpidudinem ſuam, quis allegare non debet.*

1285 *Actor acceptando, negationem, à ſua petitione recedere videtur.*

FINIS.

En tandem (Amice Lector) prodit ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ In quo Prima fronte

DE Prauitate Malitiæ, Deq́uè Obiurgandis litibus, ac vanis earum protelationibus multa perſpicies.

De Notis Negatiuis, atq; Interrogatiuis non iniucunda poſtea tibi obuia fient, nullo hactenus, vno in loco, ſic forſan diſtinctæ, ac plenè pertractata.

De Veritate contra Mendacium vber erit commentatio.

Platani, Abietes, Palmæ, Quercus, Alni, Pinus, Fraxinus, Phagi, Myricæ, Cupreſſus, ac Populi Erunt quæſtiones omnes huic reſponſo ſuis congruis, atq; opportunis locis accommodatæ, Poeticisq́; ac Philoſophicis oblectamentis, ita in quincuncem diſpoſitæ, vt quocunq; te verteris, rectus erit.

Nec ſecius Omnis in Vnguem.
Articulis poſitis ſectio, via limite quadret.

Sed & ſingulorum eius Verborum, ſedula erit explanatio.

Cæterùm Veritatem, & Iuſtitiam colito, quæ hominem liberant à ſcelere, & Auctorem, qui te amat, non ſolùm dilige, verùm, & tu quoq; ama. Bene Vale.

IN LEGEM FINALEM
ff. DE REI VINDICATIONE,
IOANNIS ORDELAPHI
I. C. Piſaurenſis Commentarius.

RESPONSVM.

Furius Anthianus Lib. I. Ad edictum LXXIX.
In rem Actionem pati non compellimur, quia licet alicui dicere, ſe non poſſidere: ita vt ſi poterit Aduerſarius, conuincere rem ab Aduerſario poſsideri transferat ad ſe poſseſsionem per Iudicem licet ſuam eſſe non adprobauerit.

LEX ita abhorret malitiam, vt proteruitati litigan- 1
tium, modis omnibus occurrere ſtudeat: modo pe-
cuniaria pęna, modo iurisiurandi religione, & mo-
do infamiæ metu, temeritatẽ, tàm agentium, quàm
eorum, quibus cum agitur, coercendo: vt egregiè
dicit Imperator in §.1. Inſtit. tit. de pœn. tem litig.
pecuniaria pęna, proteruos appellatores cõdemnãdo, l.2. C. de Epiſc.
aud. & l. ab executione, C. quorum appell. non recip. Iurisiurandi reli-
gione iurgantes ipſos ad iusiurandum calumniæ, † Quod malitię ap 2
pellat ſummus Pontifex in c.2. §. fi. de iur. calum. in ſexto, adigendo,
l.j. C. de iureiur. propt. cal. dand. Infamiæ metu temerarios actores, ac
litigatores crimine notando, vt furti, vi bonorũ raptorũ, depoſiti, pro
ſocio, & huiuſmodi l. furti, §. qui alieno, & l. ſeruus, ff. de furt. tutelæ,
etiam Iudicio ſuo nomine damnatus infamia annotatur l.1. §.1. ff. de
his qui notantur inf. Quod, & Cic. in Oratione pro Cęcinna aſſerit dũ
dicit, Turpe iudiciũ dari aduerſus eũ qui per tutelam, aut ſocietatem,

aut rem mandatam fraudauit aliquem, Et pro Roſcio amerino ſi quæ
inquit ſunt iudicia ſummæ æſtimationis, & pœnæ capitis, tria ſunt
hæc, fiduciæ, tutelæ, ſocietatis æque pernicioſum eſt, ac nefarium fidẽ
frangere quæ continet vitam, & pupillum fraudare, qui in tutela eſt.
Et pro eodẽ Cecinna in priuatis rebus ſi quis rẽ mandatã, non modo
malitioſius geſſiſſet, ſui queſtus, aut commodi cauſa, ſed etiam negli-
gentius, eum, maiores noſtri ſummum admiſiſſe dedecus exiſtima-
bant, licet obſegnitiem Inertiam, vel ſimplicitatem tutela motus in-
tegra exiſtimatione habeat l. 3. §. vltimo, ff. de ſuſp. tut. & non æque
puniatur, vt ibi.

3 Et porrò quid malitia turpius? † Quid proteruitate deterius? & q̃d
4 calumnia pernicioſius? † Sic aduerſatur bonitati malitia, vti Iuſtitiæ
5 iniquitas, & ſicut veritati mendacium. † Quia bonum, & malũ tan-
quam contraria in eodem ſubiecto, ſimul eſſe non poſſunt C. omnes,
qui de pœnit. diſt. 1. & verum, & falſum ſunt inter ſe immediate, con-
6 traria l. ſi quis legatum, ff. ad leg. Corneliam, de fal. † bonæ fidei ho-
7 mo dicitur, qui dolum non habet l. Non debet ff. de dol. † Vnde, &
cum in iudicando ſumma bonitas, & veritas requiratur, ab ipſa bo-
8 nitate, ac veritate. † Iudex vir bonus appellatur l. continuus, §. cum
9 ita, ff. de verb. oblig. l. vir bonorũ ff. iud. ſolui l. pen. ff de proc. † Et re-
ductio ad Arbitrium boni viri, de iudice intelligitur, l. ſed ſi vnus, §.
Prætor, ff. de iniur. gloſ. in c. potuit in verbo celeri ad fin. de locat. bo-
nus, nanque Vir, & iudex conuertuntur, vt inquit Bal. in d. l. cæteræ,
Ioan. 1. ff. fam. herc. † verũ Iſraelitam Chriſtus appellat hoc eſt bonum Na-
10 thanaelem. In quo dolus non erat, vt inquit ſacer textus. † Bona fi-
11 des, ita proba res eſt, vt pro veritate accipiatur l. bona fides, ff. de reg.
iur. Bonus habet ſeipſum malus autem ſeipſo caret, inquit Aegid.
de regim. Princ. cap. 4. Et Seneca faciendo comparationem, de vno,
ad aliud Perantitheton dicit, in hoc ſumma bonitas, in illo extrema
12 malitia. † Et propriè malitia eſt cum quis data opera male agit † Ius;
13 boni, & æqui Ars dicitur l. 1. ff. de Iuſt. & iur. ergo expultrix Malitię
quæ bonitati contraria eſt.

14 † At qui bonę fidei nomẽ manat latiſſimè, vt inquit Cic. offic. lib. 3.
verſaturq; in tutelis, ſocietatibus, fiducijs, mãdatis, rebus emptis, ven
ditis, conductis, locatis. Quibus vitæ ſocietas continetur, vt ibidem,
15 † vnde, & antiquum, eſt Prouerbium inter bonos bene agier oporte-
re,

re,& ſine fraudatione,& graue eſt fidẽ fallere,l.1.§.1.ff.de Cõſt.pec.
† Malitia Diabolo propriè attribuitur, & ſicuti per bonitatẽ Deo 16
comparamur: ita per malitiam Diabolo ſimiles reddimur †malitia 17
Diaboli peccatum intrauit in Mundum,& per peccatum Mors;Vnde
ad illud delẽdum magni Dei bonitate, & vt filium ſuum daret ope- *Ad*
re pretium fuit. † Propter hominum malitiam Deus ipſe Opt. Max. *Rom.5.*
totum terrarum orbem Aquis Diluuij obruit, ita vt feciſſe hominem 18
eum pœnituerit: videns autem Deus, quòd multa malitia hominum *Gen.6*
eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum, omni
tempore pęnituit eum quod hominem feciſſet in terra, & præcauens
in futurum,& tactus dolore cordis intrinſecus, Delebo inquit homi-
nem, quem creaui a facie terræ. Ab homine vſque ad animantia à
reptili, vſq; ad volucres cęli. Penitet enim me feciſſe eos ſubcreſcen-
te malitia hominum lex ꝑ Moyſen data eſt, Hoſt.in prohe.ſum.nu.6.
faciunt dicta in extrauag. Vnica Ioannis 52.de pœnis. Malitia ita de-
teſtanda res eſt, vt Africanus dicebat(referente Gollio) †Probra fla- 19
gitia, quæ homines faciunt in duabus rebus eſſe,in malitia,& nequi-
tia, † & quæ ratione ſuæ proteruitatis, diuerſis nominibus appellan- 20
tur vnico malitiæ nomine,comprahenduntur. † Et ſtatutum ſimpli- 21
citer reſponderi mandans intelligitur ſine malitia l. 1. vbi Bal. in 2.
not. C. de ædil. actionibus. Veritatis amicam ſimplicitatem dicit
Summus Pontifex in C. veritatis, de iureiur. Breuis omnis malitia *Eccl.25.*
inquit ſapiens, Malitiam tuam reddet Dominus ſuper caput tuum. *3 Reg.2.*
Et ita latior eſt eius ſignificatio, vt Apoſtolus poſtquàm diuerſas
malorum ſpecies enumerauiſſet inquiens omnis amaritudo,& ira, & *Ad*
indignatio,& clamor,& blaſphemia tollatur à vobis,ſubdit cum om *Ephes.4.*
ni malitia,& alibi eius contrarietatẽ ad bonitatem oſtendere volens,
dicit Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, *1. Ad Co-*
& nequitiæ, ſed in Azimis ſinceritatis, & veritatis. Perſeuerantes *rint.5.*
in malitia Exterminabuntur dicit Dominus, ita probroſa res eſt ma- *1.Reg 12.*
litia,† vt de ea dicatur in malitijs vnius diei obliuio ſempiterna. Ar- 22
guet te malitia tua,& auerſio tua increpabit te dicit Sapiens, & alibi. *Hier.2.*
In malitia ſua expelletur impius ſperat, aut iuſtus, in morte ſua † per 23
malitiam homo occidit animam ſuam inquit ſapiens. Non mirum *Prou.14.*
igitur ſi † lex quę Sanctio Sancta eſt Iubens honeſta, prohibenſque *Sap.16.*
contraria eam tantopere deteſtetur, ea etenim ad cohibendam mali- 24

1. *Ad Timot.* 1. tiam introducta eſt, quæ ſi malitia non eſſet, minimè introducta fuiſſet, lex enim malis moribus impoſita eſt, dicente Apoſtolo, lex propter peccatum, & alibi lex cognitio peccati eſt, ſuperuacanea quippe quidem omnis lex eſſet, ſi ſecundum eam rectitudinem, quæ nobis à Deo elargita fuit, viueremus, quod Ethnicis ipſis haud obſcurũ fuit; Nam Cicero in libris de legibus inquit, Malitia ſola eſt deprauatrix bonarum actionum omnium, quæ ſi ſecundum naturam bene inſtitutam fierent, omnia noſtra bona eſſent, ſubdens, Quod ſi tales Nos natura genuiſſet, vt eã intueri, ac perſpicere poſſemus, haud erat, vt quiſquam rationem, aut doctrinam requireret: nã paruulos quidem nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusq; deprauatis, ſic reſtringuimus, vt nuſquam naturæ lumen appareat. Addens ſunt enim ingenijs noſtris ſemina in nata Virtutum, quæ ſi adoleſcere liceret, ipſa nos ad beatam vitam Natura perduceret. Verum ſapientiam non vincit malitia. Quin immo ęgreſſus malitia Virtutis operatur ingreſſum, c. cum renunciatur 32. q. 1.

Ad Ro. 3. *Ibid.* 5. *Sap.* 3.

O igitur iniquam malitiam, quæ ipſius naturæ commodo nos priuat, ſubditq; ſenſuum prauitati. Vnde lege ipſa opus fuit, quæ pœnę metu retraheret nos, & cohiberet à malo c. fin. 11. q. 2. Sed cum malitię nomen, vt dictum eſt, omni prauitati conueniat, quia ea ab inteſtino malo prouenit, aliquando pro particulari vitio, nempe calliditate, & doloſitate, accipitur, & malum in generali nomine vitioſitatis permanet, dicente Cicerone, virtuti contraria eſt vitioſitas ſic enim maloſ, quam malitiam appellare: nam malitia eſt certi cuiuſdam vitij nomen vitioſitas omnium, & Tuſcul. 4. malo vitioſitatem, quam malitiã appellare, quia vitioſitas ſemper pro prauitate accipitur malitia autem pro verſutia, & calliditate quandoque accipitur Malitiam appellat induſtriam Imperator in l. Quiſquis, C. de poſt. Malitioſam Iuris interpretatione appellat iſdem Cic. offic. 1. verſutam iuris ipſius expoſitionem aſtutè, ideſt malitioſè ibi exponitur in l. 2. C. de legib. At qui vt in plurimum, & malitia in malam partem ſumitur, & idem Cicero offic. 3. ait, Non aperti, non ingenui, non iuſti, non viri boni; *Gen.* 3. Verſuti potius fallacis, malitioſi: Et Dum in Sacris Litteris dicitur, ſed, & ſerpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat
25 Dominus callidior ibi interpretatur, hoc eſt malitioſior. † Et cum regulariter hæreditas per hæredem non adita in eius vita, vel bonorũ poſſeſ-

poſſeſsio non agnita, ad hęredes non tranſmittatur, perinde, ac ſi delata non fuiſſet, l. ſi ex pluribus in princip. ff. de ſuis, & legit. l. Quoniã ſororem, & l. ſi infanti, verſ. ſin vero C. de iur. delib. ea ratione, quia cum hæreditas, vel bonorum poſſeſſio, antequam adeatur; in bonis non adeuntis non dicta l. Præcia rerum, ff. ad leg. Falc. Quod noſtrum non eſt, vel nobis nundum quæſitum, Vt tranſmittatur ad aliquem fieri. haud quamquàm poteſt, † ſi facto culpa, & malitia hæredis 26
non adeatur: Vel non agnoſcatur, in odium adire, vel agnoſcere nolentis tranſmittitur l. vnde Notarius, ff. ad leg. Aquil. l. 5. ff. de cond. fur. l. interdictio, ff. de ui, & vi armata, l. ſi quis ſeruus, ff. de act. empt. Phrinunda impurior de malitioſo dicitur labea a malitia cor tuum, *Hier.* 4.
vt munda fiat Sapiens aſſerit.

Cũ itaque malitia ſic humanas actiones inficiet, conueniens erat, vt lex, quæ moderatrix earum eſt, quæque inquantum poteſt a prauitate ad rectitudinem homines retrahit, tanto malo occurreret lex etenim humana, quę vt inquit Cicero, iuſtorum, & iniuſtorum diſtinctio eſt, à diuina deriuatur, nec eſt in quoquam ei contraria dicente Diuo Auguſtino in lib. 1. de lib. Arbitr. Quod in temporali lege nihil eſt iuſtum, atque legitimum, quòd non ſit æterna lege deriuatum, & factæ ſunt punitiuę leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia, C. factæ ſunt 4. diſt. c. Non fruſtra 23. q. 1. & C. Ad fidem, & quomodo humana cohercere-tur audacia, tutaque eſſet inter improbos innocentia, ſi malitia è midio nõ tolleretur? Sublata itaq; malitia, oẽs hominũ actiones, vel bonæ ſunt, vel indifferentes exiſtũt quas malitia differentes facit. Imperator noſter hoc profitetur potiſſimũ, dum in ſuis quas tradidit, commentarijs, aſſerit: Et Princeps Romanus non ſolum in Hoſtilibus prælijs victor exiſtat: ſed etiam per legittimos tramites, calumniantium iniquitates expellat; quòd, & ſummæ religioſitati attribuit, ſubdens. Et fiat tàm iuris religioſiſſimus, quàm victis hoſtibus triumphator magnificus. Et ſanè quæ maior religioſitas, quam curare, vt piè, & ſanctè iuuatur in hac humana ſocietate amotis omni fraude dolo, atque malitia, quæ publicam ipſam lętitiam exturbant † & ad 27
quam coercendum Principibus vſus gladij permiſſus eſt, l. Imperiũ, *Iob* 19.
ff. de iur om. Iud. & habetur in c. Non fruſtra 23. q. 5. Nãque in Principe Vltor iniquitatum gladius dicitur.

Pari

Pari ratione ſtante ſtatuto, quòd præmonente Vxore in matrimo-
nio ſine liberis, vir lucratur tota, vel parte dotis, prout in pleriſque
Italię locis viget, non lucratur ſi non prouident ei de medicis cum
poſſit, & alijs neceſſarijs ne moriatur Bald. Raphael. & Iaſ. in l.ſi ab
hoſtibus,§.ſi uir Vxorē,ff.ſol.matr.idem Bal. in l. Quod in Vxorem,
C.de neg.geſt. Rol.de lucr.Dot. quæſt.66. & multo magis ſi occidiſ-
ſet, vt ibidem, & idem Bal.in l.vnica,§.ſed ſcimus,C.de lab.lib.tolr.
Caſtr in l.ſororem num.3. C.de his quib. vt indig. niſi iuſta cauſa id
fecerit, per tradita à Iaſone in d.l.ſi ab hoſtib.§.ſi vir vxorem nu.11.
28 Quòd cum tam cordi legislatoribus ipſis eſſe perſpiciamus, † &
ipſis legum miniſtris, hoc eſt iudicibus non minori curæ eſſe debet,
ſine quorum opera, quæ ſanctè, à lege ordinata ſunt, executioni de-
mandari nequeunt, quibus ea cura data eſt, & in partem ſollicitudi-
29 nis aſſumpti dicuntur: vt ibidem inquit idem Imperator, † cuique da-
tum eſt etiam ex officio ipſas malitia repellere, c.fin. & ibidem Felin.
circa principiū de calum.& in c.de cętero, de re iud. Ang.in l.Athle-
tas,§.calumniator,& ibidem etiam Bartol. ff. eod. tit.de his qui not.
infam.Rom.conſ.42.& conſ.67.Barb.conſ.10.colum.1.volum.1. Et
quòd quidem rectè fit,cum ipſa malignandi occaſio,aufertur, vel pę-
30 nali iudicio, vel expenſarum diſpendio; Siquidem † Antiqui Phi-
loſophi malitiam igni comparauerunt, quorum vterq; pabulo deſti-
tutum extinguitur. Pabulum ignis ſunt ligna,& huiuſmodi; ſublatis
lignis extinguitur ignis; Pabulum malitiæ eſt illius diſſimulatio,&
non caſtigatio; Aduertatur ei per Principes, ac Iudices, & malitioſi
pœnis debitis ſubiugentur, & ceſſabit malitia; At quoniam Supe-
riores,ac Iudices huic multoties non aduertunt, ſed remiſſi,ac negli-
gentes in ea tollenda,ac punienda,exiſtunt. Et malitia ipſa creſcit fa-
ctum eſt, vt ab eorum torpore, ac negligentia, Malitia ipſa pro ne-
gligentia interdum vſurpetur Archid. in cap. grandi de ſup. neglig.
31 Prælat. in 6. † D.Gregorius ſuper Marcum probans, quod, & modo
Eccleſia Dei miraculis ipſis ſpiritualibus clareat exponendo Verba
illa Serpentes tollent, Malitiam tollere attribuit ſpiritualibus mira-
culis inquiens: Qui bonis ſuis exortationibus malitiā de alienis cor-
dibus auſſerunt, ſerpentes tollunt. Quid plura? ita lex deteſtatur ma-
32 litiam, † vt ſicut clarius clauo truditur, ita malitiam, malitia tolli poſ-
ſe concedat l.in fundo, ff.de re iud.gloſſ.in c. cupientes,in verbo ma-
lignan-

dignãtium de elect.in 6. c.Dominus Noſter 23.q.2. licitum eſt ſiqui-
dem aduerſantis malitiã qualitercumq; excludi Cagn. Dec.& Mayn.
in l.ea eſt natura,ff.de reg.Iur.Bologn.in auth.habita col.44. c.Ne fel.
pro Pat.Anch.conſ.145. firmat pulchris ſimilibus Alciat. in tract. de
præſumpt. Præſumpt. 26. tertiæ Regulæ † ita tamen, vt tradens ma- 33
litiã periurium, aut falſitatem non includat, vt inquit D.Thom. in
2.2.quęſt.69.art.2. Clauaſius in ſua ſumma in verbo interrogationi-
bus verſ 63. & gl. in d.cap.cupientes in verbo malignãtiũ † etenim 34
qui iuſtam cauſam fouet,nec alio modo quod ei debetur cõſequi va-
let, perſpicitque per proteruiã cauſam agi ab aduerſario cauillationi-
bus ad conuincendum ſui aduerſarij malitiam: dummodo ad id fal-
ſum,aut periurium non adhibeat, vti valet, Tiraq.de vtroque retract.
in Præfat.num 70 ex quo inferunt † Iaſ.non eſſe contra producentem 35
falſum Inſtrumentum,aliud falſum inſtrumentum producere Bal. in
rubr. C.de fid.Inſtrum.colum.12.Felin.in cap.Dilecti num.17.de ex-
cept. † rationem allegat, quia cum ob id in pari turpitudine, vterque 36
verſetur vterque punietur, & reſpondet ad d.c.cupientes, & ad gloſſ.
in d.c.Dominus Noſter, vt id ceſſante mixtura falſi intelligatur: In-
feruntque etiam ad ſimile à But. relatum in cap.fin. ad fin. de iur.cal.
Vt ſi vterque tàm actor, quàm reus requiſiti fuerint ad iurandum de
Eccleſia, & neuter Iurauerit, † culpa vnius non compenſatur cũ cul 36
pa alterius: quia ex quo, Iusiurãdum eſt exactum iudicium, eius om-
miſsio eſt nulla l.2. §. ſed quia, C.eod.tit.de iur.calum. † & ad repel-
lendum malitiam, obijciendumque perficacibus litibus; datur cau- 37
tela, † vt reus ab initio petat per aduerſantem iurari de calumnia, nec 38
vlterius inſiſtat, quia ſi non iuretur, & feratur ſententia pro Actore
talis ſententia erit ipſo iure nulla executionique demandari non po-
terit Roland.conſ.71.lib.1.ſub nu.7.Ant.de Canc.de exec.inſtr.q.45.
Auffre. ad deciſ.c.Tholoſ.114.cũ innumeris ab eis allegatis. Aiuntq;
Aduocato iuſtã cãm foueti licere allegare iura, et non multum effica-
tia. Quia ſi Iudex non eſt multum doctus moueri poſſet ex rationi-
bus etiam non concludentibus, Ioan. And.relatus à Pan.in 5.Per tuas
num.6. Qui fil.ſint leg. † Et quod dicitur malitiam ſupplere ætatem, 39
c.Monacus 70 diſt.cap de illis, 2.de deſponſ.Imp.c.1.eodem tit.in 6.
reſtringitur, ad Sponſalia tantum; Ne decipiens ipſe ſua malitia glo-
rietur Didac.In c.ex litteris de ſponſ.non aut in perhibendo teſtimo-

nium

nium intelligitur gloſſ. ſingularis in d. cap. ex litteris. Ex quo in eo
40 iuſiurandum interuenit.† Et in caſibus in quib. malitiam malitia expellere licet, Malitia pellens nomen malitiæ amittit, & ſolertięque Nomen aſſumit ſecundum illum Maronis Aeneidos lib.2.

Dolus an virtus quis in hoſte requirat? Etenim dolus ibi pro ſolerti machinatione accipitur, vt ſolertorum interprętantur Sabellicus, & Aſconius, & Egregię exponit Cagnolus in d. l. ea eſt natura in fine. Et Cic. Epiſt. Famil.19. Ad Papyrium Petum ait. Tamen a mali-
41 tia nō diſcedis? † Ita ſibimet ipſi aduerſatur malitia, vt quo viam ad finem intuentum ſibi datefaciat, Veritatis amictu apparere ſtudeat, & ſub apparenti verò prodeat; Quod, & Iuriſconſultus ibi enunciat;
42 dum dicit, † ea eſt natura cauillationis, vt ab euidenter veris per breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea, quæ euidenter falſa ſunt producatur d. l. ea eſt natura, ſed, vt vnde diſceſſit noſtra reuertatur oratio
43 † malitia eſt molitio damni contra aliquem, & D. Auguſtinus malitiam deſcribendo dicit, Malitia eſt, cum moribus deceptorijs, veritate palliata proprium commodum, vel alterius incommodum attenditur, & malitia quaſi molitio dici poteſt eo, quod qui damnum, contra aliquem molitur. dolum adhibeat Bal. in d. l. quę fortuitis in princip. C. de pign. act. & pro dolo in iure paſſim accipitur. Ideò ſacræ leges, quantum fieri poteſt, malitiam tamquàm rem valdè Execran-
44 dam † indignam foro, indignam Ciuili hac ſocietate, in qua omnia
45 ex bono, & æquo tractari debent tollere conatur; † Cui nedum viam aperiendam non eſſe; Verum quantum fieri poteſt claudendam aſſerunt, l. cum hi, §. ſed cum lis, ff. de tranſ. ſpec. in tit. de offic. om. iudic.
46 6. verſ. ſi quis † Malitijs deditus homo quid eſt quod nō adinueniat? §. 1. in auth. vt hi qui oblig. ſe perh. hab. res min. Igneus in repet. auth.
47 ex cauſa colum. 15. † fallacem decipiendi, rationem malitiam appellat, Cicero quem ſe eſſe prudentiam videri vult; cum tamen diſtet ab
48 ea plurimum. † linguæ fallax non amat veritatem (inquit Sapiens) Typum malitiæ ipſius Veritatis Adumbrationem appellat ſummus Pontifex in cap. cum oporteat, de accuſat. Ite ad locum meum in Sylo
26. vbi habitauit Nomen meum a principio; & videte, qui fecerim ibi propter malitiam populi mei Iſrael Propheta dicit.

Sed ò tempora, ò mores; Malitia hiſce malitioſiſſimis temporibus,
49 ita ſuppeditat veritatem morumque probitatem † vt non niſi in malitijs

litijs homines ſciant gloriari ; Iſque altero prudentior credatur *Hier. 7.*
qui malitioſior eſt ; Sciatq́ue alterum malitijs ſupplantare. Sed ô
Improbitas, † malitia cum vitioſa res ſit Prudentia videri vult, & 50
qui malitioſus eſt, Vult prudēs vocari, Quodq; malitioſè facit pru-
denter facere credatur. Quod quantum alienum ſit a natura no-
ſtra, vtique eo cognoſci poteſt, † Quia etiam ſi illud placet, diſpli- 51
cet tamen vitij nomine appellari; Et qui callidi ſunt prudentes ap-
pellari uolunt. Et ſi prudentia eſſet, mala eſſet, & turpis prudentia
Malitijs ad honores aſcendere, rurſus, & malitijs alios depellere
ſtudeant. † Quod, & occaſionem dedit ſummo Pontifici proſpi- 52
cienti, quòd multoties perditorum atq; inuidorum hominum ma-
litia Metropolitanus à Pallij ſuſceptione Impediebatur, prouiden-
di, vt nedum per opponentes caueretur, quòd malitioſè id nō age-
retur, ſed per iuriſiurandi religionem, & pęnam talionis tantę pro-
teruitati occurreretur cap. 1. in extrauag. de Auth. & vſu Pall. Mali-
tiam, ita odio proſequitur lex, vt nedū nullo pacto impunitam, ve-
rùm acriter coerceri velit, l. ſi longius, §. ſi filius, vbi Bar. ff. de Iud.
ſed vtinam ſecundum rationem viueremus, quoniam cohibitione
legis non indigeremus? † quę propterea nos cohibet, quia ſecundū 53
rationem, non viuimus, quæ cum iuſtitiam, ac charitatem præci-
piat, per malitiam iuſtitiam, & charitatem abijcimus; cohibitione
iſta non indigeremus, ſi ſecundum Apoſtolum viueremus. *Tit. 2.*

Malitijs, ita obſiſtunt leges, vt quos aliquando, benigno fauore
proſequitur, ſi malitioſè in eo verſatos depræhendat, fauorem ſub-
trahat, & indignos reddat. † Etenim cum ex inolita conſuetudine, 54
introductum ſit, vt Rege Romanorum Romam aduentante Impe-
rij Coronam, a Summo Pontifice ſuſcepturo, vt poſtea ſatisfaciat
omnibus creditoribus Præfecti Vrbis, quibus obæratus eſt; Et cu-
ius miniſterium, in ipſa coronatione, adhibet, vt refert Reſtaurus
Caſtaldus in ſuo aureo tractatu de Imperatore q. 44 nu. 2. Si ſciens
Pręfectus Vrbis Romanorum Regem Romam aduentaturum Im-
perij Coronā ſuſcepturū, grande æs alienum, ob id malitioſè con-
trahat, quo per Imperatorē poſtmodum illud perſoluatur, propter
ipſam malitiam, hoc priuilegium non conſequitur, ſed talis fauor ei
denegatur Bar. in l. 1. §. 1. per illum text. ff. ſi quis teſtam. lib. eſſe iuſſ.
fuerit, & dicit Caſt. ibi † rurſus cum iure cautum reperiatur, vt ini- 55

56 mico teſti,non credatur gloſſ. in auth.de teſt. §.ſi quis, † & offenſo
in perſonam reddat offenſum,Inimicum Fely. in cap. Repellentes
nu.3.de accuſationibus, ſi quis malitioſè,Ne probet contra ipſum,
colapho percuſſerit teſtem, non poterit, poſtmodum, ipſum,vti ini-
micum,recuſare ; ex quò malitioſè id egit. Bar. in l. 1. §. cum quis
57 itidem per illum tex. ff.de quęſt. † ex quo redditur vana cautela 4.
58 Cepoll. † licèt, & ipſe reſtringat ipſam,ad caſum,vbi nō viget ma-
litia,ratio eſt in promptu,ne malitia proſit Bald.in auth ſed ſi dica-
59 tur in vlt.colum.in princip.verſ.modo quæritur,C.de teſt. † itidem
cum aliâs, liberetur fideiuſſor,bannito, quem præſentare promiſit
60 Clar. per multos quos allegat quæſt. 46. verſ. Quæro pone † ſi fi-
deiuſſor malitioſè procurauerit,ipſum banniri,haud liberatur Bart.
in l.ſi vero in princ. ff.qui ſatiſd.cog. multa alia ſimilia adducit Fe-
lin.in cap.fin.pen.colum.de teſt.quæ longa ſerie,congerere poſſim,
ni breuitati ſtuderē, & ne longa eſſet iſthęc mea quidem commen-
61 tatio † malitijs in ſumma occurrunt, non ſuccurrunt leges l. cū do-
62 nationes, C.de tranſ. † Quæ, & ob id, etiam nolunt cauſa litis Im-
peratorem, ſeu alium Principem,hæredem inſtitui poſſe l.pen.ff.de
her. inſt. vbi Paulus Iuriſconſultus ſic ait Imperatorem litis cauſa
hæredem inſtitui,inuidioſum eſt,neque enim calumnię facultatem
à Principali Maieſtate capi oportet, & Imperator in §.fi.inſt. Qui-
bus modis teſt. infir. aſſeruare videtur ſic, & aliquando boni Prin-
cipes vltro ſibi adimunt quę alijs priuatis concedunt,ne quis,eorū
maieſtate abutatur.Nec in iure teſtamētorum, plus ſibi, quam alijs
63 attribuere ſolent, † vnde, nec ex imperfecto teſtamento quicquam
capiunt, magis quàm alius priuatus. ex Imperfecto, C. de teſtam.
64 †Quod ſeruauit Auguſtus hæres abignoto inſtitutus † Ionathas, &
65 Populus Iſrael propter malitiam Demetrij Regis eius amicitiam
1 *Mac.*10 reſpuerunt,prætuleruntquè ei Alexandrum. Deponentes omnem
malitiam,& omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias ſicut mo-
do geniti,inquit Apoſtolus. Sed,etſi valde deteſtāda res eſt mali-
1.*Pet.c.*2 tia,ea eſt noſtrorum temporum iniqua conditio, vt non niſi mali-
tijs, omnia agantur,malitijs cōtrahitur,negotiatur,& malitijs cun-
cta ad ſe trahere quiſq; conatur, de nulloquè magis gloriari vide-
66 tur,quam ſupplantationibus. Proximum ſuum decipere ſcire. † Et
Aduocati, Patronique cauſarum ; quorum eſt mentita detegere, &

ne

ne veritas opprimatur, quantũ poſſunt efficere; Immemores, † quod 67
Promorores iuſtitiæ appellantur, in omnibus ſe defenſionem tenerẽ, & cauſas, ſiue iuſtas, ſiue iniuſtas ſcire defendere profitentur huic omnes eorum vires, ac neruos intendunt, in hoc anxie inuigilant, ſummopereq; elaborant, quaſi quòd laudabile, glorioſumque ſit, mendacium, & iniquitatem protegere, & non potius infame, atq; ignominioſum, pro quo certè rationẽ reddituri ſunt, apud terribile illud omnipotentis Dei Tribunal, & iudiciũ grauiſſimũ in eis exercebitur, ob quòd aliquando in deriſum habiti ſunt licèt alioquin nobiles, & honorabiles, quando honorabiliter, & virtuoſe talem eorum profeſſionem exercent † talesque eos repu- 68
tet locorum conſuetudo, prout nobiles, & honorabiles, reputat Cagnol. in repet. l. 2. §. poſt originem nu. 215. & ſeq. ff. de orig. iuris quorum honorabiliter etiam meminit Imperator in l. laudabile, C. de Aduoc. diu. iud. quiq; propriè Aduocati dici poſſunt: latè etiam eos deffendit Burg. dec. 41. par. 1. quicquid dicatur in l. ſi quis procurationẽ, C. de decur. lib. 10. vilẽ eſſe profeſsionẽ, nã Imperator ibi loqtur de vilibus viliumq; cãrũ Procuratorib. & inepte allegatur ille textus ad hoc ꝓpoſitũ. † Laudatur Traianus Impera- 69
tor à Plinio in eius Panegyrico, ꝙ inter alia, ſaluberrimis legib. oẽm anſam, calumnijs, ac malitijs tollere, quęſierit, malitioſos ipſos fori profanatores pœnitus euellẽdo. Qui talibus verbis fatur. At tu Cæſar, q̃ pulcrũ ſpectaculũ, pro illo Nobis execrabili reddidiſti: Vidimus delatorum Iudiciũ, quaſi graſſatorũ: quaſi latronũ; Non ſolitudinem illi nouiter, ſed templum, ſed forum inſederant: nulla iam teſtamenta ſecura; nullius ſtatus certus; Non orbitas, non liberi proderant; ſubdens Auxerat hoc malum Principum Auaritia: Aduertiſti oculos, atque, vt ante caſtris, ita poſtea, pacem foro reddidiſti; excidiſti inteſtinum malum, & prouida ſeueritate cauiſti, ne fundata legibus ciuitas, euerſa legibus videretur. † Non declines cor 70
meum in verba malitię ad excuſandas excuſationes, in peccatis inquit ſacer Vates: In malitia eorum diſperdet eos diſperdet illos Dominus Deus noſter alibi dicit. † Audiant malitioſi. Quid eis 71
per Prophetam dicatur: Quid gloriaris in malitia, qui potens es, in iniquitate? tota die, iniuſtitiam, cogitauit lingua tua, ſicut nouacula acuta feciſti, dolum; dilexiſti malitiam, ſuper bonitatem, ini-

Pſal. 140. Pſal. 93. Pſal. 51.

quitatem magis, quã loqui æquitatem: dilexiſti omnia verba prę-
cipitationis,lingua doloſa, & comminando addit. Propterea Deus
deſtruet te;in fine euellet te, & migrabit de tabernaculo tuo, & ra-
72 dicem tuam de terra viuentium. † Atque diram Imprӕcationem
Hiere.5. Hieremiæ.Inuenti ſunt in populo meo impij inſidiantes quaſi Au-
cupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros: ſicut de-
cipula plena auibus: ſic domus eorum plenę dolo: Ideò magnifi-
cati,& ditati ſunt;Incraſſati ſunt.Et impinguati, & pręterierũt Ser-
Prou. 20 mones meos peſſimè cauſam viduæ nõ iudicauerunt, namque ho-
nor eſt homini qui ſeparat ſe a contentionibus.

73 † Et Religioſiſſimi Imperatores ne lites ipſę fierent penè im-
mortales, & vitæ hominum modum excederent, & quia ipſas ſepè
materiam criminibus creare noſcebãt, eas triennio concluſerunt l.
Properandum, §.1. C.de iudic.vltra quod tempus noluerunt poſſe
litigatores eas protrahere, ſed inſtãtiam ipſo iure eſſe peremptam;
vt ibidem, & dicunt gloſſ. in l.1. §.ſed ſi Iudex, ff.eod. tit. de iudic.
Iaſ.in d l.præparandum,& etiam Bart.& Alexand.qui plus volunt,
vt & iuramento facta prorogatio non valeat, Maran. in ſuo Spec.
74 5.par. princ. num.23. † Solus Princeps poteſt ex plenitudine pote-
ſtatis inſuflare ei ſpiritum vitæ, Paris in tract. de ſind. in verb. ſen-
75 tentia,quo caſu debet cauſã reparare † praua refectione expenſa-
76 rum,vt ibidem notat Maran.num.33. † Breuiari quidem poteſt in-
ſtantia conſenſu partium: quia, qua ratione,prorogari non poteſt,
eadem breuiari valet,fauore publico, vt litium ſit finis Rom. in d.
l.2.ff.de re iud.Alexand.in d.l.Properandum in princip. & ibidem
Iaſ.in penult.colum.verſ.tertio limita pulchra dicit Par. de ſind. in
d.verbo ſententia cap. 6. per totum Tiraq. de retract. conſang. §.1.
gloſ.10.num.30.cum ibi allegatis. Egregia ſanè quã eſt deteſta-
tio litium, per quam declinatur hoc malum,& quæ non fierent ſal-
tem,ita frequenter,ſi quę officij ſunt homo teneret,quod eſt pacem
ſeruare, & abſtinere à calumnijs, quæ ſicuti inquinant hominem
deturpant Ciuitates, ac Regna faciuntq; vt excętu hominum iure
ſociatorum, publica, latrocinia; & latibula ferarum reputentur.
77 †Vnde benè dicebat Philoſophus;qđ quietè viueretur in mũdo, ſi
duo hæc auferentur,è medio Meum,& tuum,tanquam occaſio ſint
78 harum diſcordiarum. † Quandoquidem Anaxagoras agrum ſuum
omni-

omnibus cõpaſcuum eſſe uoluit. † Itidem Pericles eius diſcipulus 79
ex ſuis prędijs macerias ſuſtulit, vt ad fructus inde percipiẽdos li-
ber omnibus pateret acceſſus. † Idem Lycurgus in Laconica ſua 80
republica inſtituit, extendebat Plato, etiam quo ad vxores, ut ha-
betur in cap. Dilectiſſimus, §. 1. 12. q. 1. Quod tamen declarat gl. ibi
nõ intelligi reſpectu uſus carnis, ſed quoad honoris protectionẽ al-
legans Ciceronẽ dicentẽ, Dulciſsima rerum poſſeſſio, cõmunis eſt.
Non quidem ut duo hęc in ſe mala ſint etenim † Diſtinctio Domi- 81
niorum, eſt de iure gentium, ne homines abſoleſcerent, ſed ſolertes
fierent §. ius autem gentiũ Inſtit. tit. de iur. nat. gen. & ciuil. † Abij- 82
ciat Crates Philoſophus, ſuas diuitias in Mare, Nanq; Chriſtiana
religio, propriũ, ac diuitias temere nõ dãnat, ẽt ſi Affluãt; nec pro-
fundere, ſeu reijcere iubet, ſed ne ijs cor adijciamus præcipit.

Et tantũ abeſt, ut Dominus promiſcuam rerum omnium com- *Pſal. 61.*
munionem exigat, ut apertè rerum proprietatẽ, & dominiorum di-
ſtinctionem confirmet, furtum, prohibendo. Quod non niſi rei alie-
ne, eſſe poteſt. † Nec eſt ignotũ legem Agrariam, & C. Licinij ple- 83
biſcitum, quæ de agris ęque populo diuidẽdis Ferri intendebat ex-
ploſam Gracchumq́; ipſum ob id ceſum fuiſſe, & de qua Cicero in
oratione de lege Agraria. † Rerum diuiſionem, rationabiliter 84
propter tria factam fuiſſe, Scotus in 4. ſent. 15. diſt art. 2. aſſerit. Pri-
mò ad excludendum negligentiam, eo quia ſi eſſent cõmunes agri,
inſolitudinẽ reducerentur, etenim † quod commune eſt communi- 85
ter negligetur l. 2. C. Quando, & quibus quarta Pars deb. lib. 10.
ſicq́ue neceſſaria hominum ſubſtentatio defficeret; Secundo ad tol-
lendum rixas, & controuerſias, ne cum homines prompti ad diſſi-
dium, unus pluſquàm alius ex terris occupare contenderet. † Vnde 86
de Nẽbroth. legitur, quod robuſtus uenator erat, hoc eſt oppreſsor
aliorum, cap. non eſt peccatum, §. his, itaq; 6. diſt: Tertio ad tollen-
dum ipſam malitiam, quia malitioſi puniri nõ poſſent, pro eo quod
pluſquam alij, occuparent ex quo dicere poſsẽt, non capere alienũ
ſed commune, † ob quod, & Ariſtotiles in 2. polit. reprehendit So- 87
cratem, & Platonem quod promiſcuũ rerum uſum conceſſerint, ſed
quia malitia hominum ex his occaſionẽ ſumit ad malum † etenim 88
lis à limite, ideſt termino dicitur eo qđ primæ inter homines lites
de limitibus fuerint, c. Forus, de uerb. ſignif. & auth. Habita, c. ne fil.

pro

pro Par. ubi Doct. feruntque Primam legum latricẽ Cererẽ fuiſſe, quæ Primo de agrorum finibus diſcepare cępit.

Summa quidem laus eſt deteſtari lites, quæ ſemina diſcordiarũ ſunt cap. 1. §. ecce 46. diſt. & nihil magis aduertere Principes, ac rerum publicarum Moderatores, deberẽt, quam litium igniculos tollere, earumque fomitem quantum poſſunt, amputare; ex quibus tot mala in Ciuitate, tot cędes in populo, totq; urbium euerſiones, eue-
89 nient † quandoquidem pariq; ratione, rem litigioſam, uẽdi prohibitum fuit, toto tit. ff. & C. de litigioſis, talesque alienatarij litium redemptores dicuntur interq; execrandos à iure ponuntur, nec mi-
90 rum, † nam lis ex arrogantia prouenit, & garulitatem nutrit. d. c. 1. diſtinct. 46. hinc litigioſus ordinari prohibetur, quia nunquam ceſ-
91 ſat ſeminare diſcordiam ibidem, † & Apoſtolus ordinandum in
1. Ad Thimot. 3. Epiſcopum, vult eſſe irrepręhenſibilem, vnius Vxoris virum, ſobrium, ornatum, prudentẽ, pudicum, hoſpitalem, non percuſſorẽ,
92 ſed modeſtum, non litigioſum. † Vnde volunt Doctores quod filius, qui in Teſtamento, Patris, hæres inſtitutus, cuique pręlegata facta fuerunt. ſi viderit hęreditatem Patris grauibus oneribus eſſe implicitam, poſsit abhæreditate ſe abſtinere, et legata acceptare l.
93 filius Pater vbi Iaſ. num. 1. ff. de leg. 1. rationem allegat, † quia bonĩ viri eſt lites execrari, l. apud Celſum, §. ſi quis, ff. de except. dol.

Nec putet quiſquam, de ſolis ipſis Principibus hoc dictum eſſe,
94 † ſed boni patroni cauſarum eſt etiam, quantum poteſt, ab iniuſtis litibus abſtinere, ne .ſ. ita agendarũ cauſarum gloria capiatur, vt ea luce fori, cuius ſplendor, ambitioſa ingenia facile incendit derelicta paſſim, & ſine delectu lites omnes defendendas amplexetur, & pugnis ciuilium cõcertationum puluereque forenſi, rabie, atque odio ipſas pertractet, tanquam ſi ipſemet, de re propria, litigaret, cum potius deplorare debeat hæc diſſidia; ſed par eſt generoſos animos omni ſtudio vires colligere, & rationes omnes meditari, quibus cum, in hancarenam deſcenderent, vt afflictam Innocentiam defendant; patrocinentur veritati; fraudes, & iniurias propulſent; in propulſationemque improbitatis, ſumma contentione peruigilent tonent, fulminentquè eorum eloquia. Etenim Imperator ipſos prærogando non ad iniquas lites tuendas accendit, ſed ad iuſtas enixis viribus ſubſtinendas adhortatur, dicens Aduocati qui dirimunt ambi-

ambigua facta cauſarum;ſua que defenſionis uiribus ſæpe publicis
in rebus,ac priuatis lapſa erigũt; fatigata reparant; non minus pro-
uident humano generi, quam ſi prælijs,atque vulneribus Patriam
parentesquè ſeruaret.Nec enim ſolos noſtro Imperio,militare cre-
dimus illos, qui gladijs clypeis,& thoracibus dimicant, ſed etiam
Aduocatos: Militant namque cauſarum Patroni qui glorioſæ vo-
cis confiſi munimine laborãtium ſpem vitam, & poſteros defen-
dunt l.Aduocati,C.de Aduoc.diuerſ.Iudiciorum:Litigium Demo-
gorgonis filium, ob ſui deformitatem a cœlo deiectum fuiſſe anti-
qui fabulantur Poetæ. Et Muliebre eſt litigare inquit Seneca, de
Quatuor virtut. † Iſocrates nõ magis admonere videtur Regẽ ſuũ 95
Nicoclem quam vt eas leges ferat, quæ, vel nullius litis habeãt Se-
minariũ, vel exortas cõtrouerſias ſtatim dirimãt. †. Cicero egregie 96
laudat Seruium Sulpitium, nõ tam, ob admirabilem, & pęne diui-
nam iuris ciuilis ſcientiam,quam quod ſemper maluerit litium, an
fractus tollere, quam actiones ad eas conſtituere. Quod, & iſdem
Sulpitius profitetur † laudatquè Papinianus noſter fratres, quos 97
pietatis officio functos, aſſerit vt arbitro,quẽ acceperant,derelicto,
vltroneam trãſactionem, communis eorum hæreditatis, inter ipſos
inierint pręclarũ eius reſpõſum habetur in l.fi.ff.fam.herciſ. Com-
mendat. † Vlpianus verecundam litis execrantis cogitationem, l. 98
item ſi res, §.Poteſt.ff. de alien. iud. mut. cauſ.fa. † Eſaias grauiter 99
inuehit in moroſos ipſos litigatores † Paulus acerbè Corinthios de *Eſai.*
litibus arguit: Eadẽ ſeueritate † co Apoſtolus eius Iacobus populũ 100
ſuum litigatorem,eo nomine increpat: Agnoſcentes forenſes lites *1. Ad Cor.*
vti in plurimum à malo proficiſci, & ſignificantes,aliquem eſſe vi- 101
ctum, & ſuperatũ odio potius,uel auaritia,uel alio ſimili corrupto, *Iacob.4.*
& uitioſo affectu qui nos agit præcipites, quàm iuſtitia. † Solũ 102
Caligulam iniuſtum Imperatorem aluiſſe lites comperio, qui ini-
qua eius cõſtitutione edixit,ut quadrageſima ſumma,de qua litiga-
batur, uectigalis nomine pẽderetur,ita ut nec liceret impunè litem
motam componere, ſic ille omnes litigatores multabat non publi-
co bono, ſed fiſco ſuo conſulens; Quod ſi mores noſtrorum tempo-
rum, & fori turbas intueamur,uix ullam fortaſſe actionem, aut litẽ
quæ impura non ſit, uel ſaltem impunè tractatam,ut rectius loquar
non cõſpiciemus, ſed hoc prouenit,quia hmõi tractationi, ſine de-
lectu

lectu admittitur, quilibet non explorato an piè in eius actionibus
103 viuat † taliſque eorum improbitas ab iniquis Iudicibus multoties alitur, qui bonos depellunt, & iniquos tollunt, quod ſemper pace bonorum dictum ſit. Non inueham ad deplorandum hoc malum, & ignorant, quod mali damnabiliter perſequũtur bonos. c. Nimium.
104 23.q.4. † ita prohibitum eſt procuratoribus calumnioſam litem nomine Domini inſtituere, vt ſi eam inſtituerit, ipſe, & non Dominus, in expenſis condennetur, argum. l. non eſt ignotum C. de adm. tut. ſpec. in tit. de exec. ſent. §. ſequitur. verſ. ſed quid ſi Procurator.

Declaratur tamen, non vendicare ſibi locum, quando procurator mandatum ad id ſpeciale habuerit à Domino, ita egregiè declarat Bar. in l. 1. §. ſi procurator, verſ. ex prædictis ſub num. 5. ff. ſi quis iusdic. non obtemp. & multò magis quando Dominus ipſe, per ſe ipſum, eam inſtituerit, vel oppoſuerit, tanquam eo caſu ceſſet ratio, vt in generali mandato Dominus, quod procurator eius nomine calumnioſam litẽ inſtituat, vel temerè opponat, mandauiſſe non intelligatur. l. ſi procurator, in principio ibi ad eodem met Bartolo allegata. ff. de cond. indeb. quem tali caſu ab expenſis releuari conuenit. Minus uè in ſimplicibus interlocutorijs, ſuper articulis iuris, qui cũ abſque impenſa, vel ſaltẽ modica, & non conſiderabili, expediantur, & in quibus nec etiam ipſe principalis condemnari ſolet, nec ipſe procurator donari debet. Cyn. in l. Polla. C. de his quib. vt indig. Bal. in l. fin. ad finem C. quando prouoc. non eſt nec. Lanfran. de Oriano, in repet. c. Quoniam contra, in verbo, expenſæ. num. 11. de prob. Addi poteſt & in defendendo, in quo quis calumniari non dicitur. eſt celebris gloſſa, magna, in l. 1. C. qui accuſ. non poſſ. Quam ibi extollendo Bal. ſub num. 17. ait, calumniam reſiſtentem non mereri repulſam. Quia ius naturę permittit, vt quis defendat ſe, Naturalis enim dulcedo, ſic inſita eſt, dicit, & gloſſa in l. in ſumma vbi & Alber. de Roſ ff. de cond. ind. licet forſan dici poſſet, Procuratorem in ſimplicibus iſtis interlocutorijs in expenſis damnatum, calumnię damnatum non dici, niſi expreſſe hoc pronunciauerit Iudex. l. 1. §. 1. ff. ad ſenatuſconſ turp. & l. 1. vbi Cynus C. de Aduoc. diuerſ. iud. dicit & Chucalon in addit. Ad Angelum de Maleſ. in verbo. & Ad quærelam Titij infraſcripti ſub num. 73. Non hoc tamen dico, vt velim, cauſidicis cuius officium, dixi eſſe laudabile, honorabile, &

perquam

perquam neceſſariū Reipublicę, licere, in defendendo, & in iſtis etiā
Interlocutorijs, iniuſtis vti defenſionibus; Quos immò volo omni
labe eſſe ſolutos, & ſemper verum ſequi; memores vt dixi, Quod
promotores Iuſtitiæ appellantur, & abſtinere à tali dulcedine indi-
gna homine libero, & maximè Chriſtiano, & foro ipſo: Quicquid
dixerit Cicero, Iudicis ſemper eſſe verum, ſequi, patroni aut cauſa-
rum quandoque veriſimile, etenim ethnicum dictū eſt. Sed propter
illos Iudices, qui non zelo iuſtitiæ, ſed liuore vindictæ ad id proſi-
liunt, & quibus dici poſſet illud Dominicum, qui ſine peccato eſt ve- *Ioan. 8.*
ſtrum, primus in illam lapides mittat. Atqui eorum Deus vltor erit
iuſtus Iudex. Quibus dicitur, Iuſtitia ſine miſericordia fiet illis, qui
miſericordes haud fuerunt, etenim vera iuſtitia compaſſionē habet,
falſa verò dedignationem, quamuis & iuſti ſoleant, rectè peccatori-
bus indignari, ſed aliud eſt quod agitur typo ſuperbiæ; aliud quod
zelo iuſtitię, vt inquit Diuus Gregorius, & habetur in c. Vera. 45.
diſt. ſubdens. At contra hi, qui de falſa iuſtitia ſuperbire ſolent, cæ-
teros quoſque deſpiciunt, nulla infirmitatibus miſericordia condeſ-
cendunt, & quò ſe peccatores eſſe non credunt, eo deterius peccato-
res fiunt; & dum ſic contra eos, quos malos putant, indignari credūt,
dedignantur: per notata ab Archidiacono in d.c. Vera.

Sed vtinam eam ſaltē in litigādo moderationē, retimeremus, quā
Ethnici in ſuis actionibus retinebant, & iudicia exercebant, eorum-
que exemplo ad piè in eis conuerſandum moueremur. † Audire- 105
mus eundem Iſocratem, qui in ſuo Areopagytico Priſcos laudat
Athenienſes, quod forum fugerint, nec illuc diſcederint niſi coactè,
& magno pudore, ita videri litigatores abhorrebant. † Audire- 106
mus, & Ciceronem in ſuis Officijs dicentem, virum bonum eſſe non
debere in exigendo acerbum, ſed ęquum, & facilem, multa multis
de iure ſuo cedentem, à litibus quantum licet, & paulò plus etiam
quàm liceat abhorrentem. † Audiremus, & damnantem gentem 107
Siculam, quod eſſet natura procliuis ad lites, & iurgia. † Marcellinus 108
vituperat Ægyptiorum genus controuerſum (vt ait) & aſſuetudine
perplexitatis litigandi lætiſſimum. † Martialis miſerum iudicat, 109
& dementem Gargilianum quendam, qui diutius litigaret, cum poſ-
ſet cedere, & vinci, ſic inquiens,

Ah miſer, & demens viginti litigas annos

Quiſquam, cum vinci Gargiliane licet.
Deridetur.

Parnus quod ita eſſet litigioſus, vt ob amiſſam nauiculam, cum obuijs quibuſq; litigabat: vnde natū eſt Prouerbium. Ob Parni ſcaphulam ideſt ob res minutulas, multū mouere litium, & querelarū,

Eſſe procul lites, & amara præmia linguæ.

110 Inquit Ouidius. † Et inter ea quæ faciunt vitam beatiorem ponit, vt ſit lis nulla, Toga rara, ſed cur imus per eblandita, atque emendicata ſuffragia? Vbi habemus auctoritatem Saluatoris noſtri Ieſu Christi, qui deteſtando lites dicit, † Qui vult

111 toris noſtri Ieſu Chriſti, qui deteſtando lites dicit, † Qui vult

Matt. 5. tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium, nec turpe iudicet cedere, quaſi quod de iure ſuo diffidere videatur, quia ſalubris eſt deteſtatio litium. Feli. in c. illud. col. 5. de

112 videatur, quia ſalubris eſt deteſtatio litium. Feli. in c. illud. col. 5. de

Act. 5. preſcript. † Et magis oportet obedire Deo, quàm hominibus,

113 † Abſtinete à lite, & minues peccatum dicitur. Et inter duodecim

Eccl. 28. mundi, abuſus ponitur Chriſtianus litigioſus. Igitur, vt Iuriſconſulti hi noſtri, qui Chriſtiano ſunt inſigniti nomine, quique fraterna charitate per ſanctiſſimum hūc caracterem nobis colligati ſunt,

Act. 11. & propter vinculum charitatis, quibus inuicem allegati ſunt, antequam Antiochiæ ſortirentur hoc nomen, † quod ſortiti ſunt an-

114 quam Antiochiæ ſortirentur hoc nomen, † quod ſortiti ſunt an-

115 no 6. poſt Chriſti in Cælum aſcenſum C. ſacroſancta 22. diſt. † Fratres inuicem appellabantur, alant quę debent extinguere diſſidia, aut ſanctiſsimam æqui, & boni artem profeſſi, ſordidam quandam litigandi artem edoceant, non formidantes ſaltem terribiles illas minas, quas Paulo ante ex Propheta; memoraui, fugiant nomen Veteratoris. Enimuerò Aduocationis Officium Nobile ſemper, atque honorabile apud quoſcunque, vitæq; hominum per quam neceſſarium reputatum fuit, tale etiam preconizat Imperator in l. laudabile. C. de Aduoc. diuerſ. Iud. Laudabilem artem vocat Anacletus ſummus Pontifex in c. Quia Epiſcopus 5. q. 3. Honerabilem dicit Bal. in l. inuitus. col. 1. C. de proc. & in l. 1. §. Ait Prætor. ff. de poſt. Nobile reputat idem Imperator in l. Prouidendum in princ. In verbo nobiliſsimos. C. eodem titulo de poſt. vbi parificat Aduocatos & Procuratores ad lites, quos cauſidicos nuncupat, ibi aut meritum nobiliſsimos facit, vt par cauſidicorum diſtributio fiat Cauſidicos Aduocatos appellat Imperator in l. Quiſquis C. eod. tit.

de

de poſt. vbi ſynonimizādo. Quē cauſidicum appellauit, mox aduocatum, & poſtmodū patronū nūcupat. Parificat & Iuriſconſultus in l. 1. §. Poſtulare. ff. eod. Quod & clarè colligitur ex textu. l. prima §. Aduocatos. ff. de var. & extraord. cogn. vbi deſcribendo Iuriſconſultus, Aduocatum, atque eius officium ait Aduocatos accipere debemus omnes omnino, qui cauſis agendis quoquo ſtudio operantur; & quì nā maiori ſtudio cauſis agendis operatur, quā procurator ad ipſas cauſas, qui legalibus ſcripturis cauſas ipſas inſtruit, & glorioſę vocis munimine eas etiam coram magnis mundi Principibus defendit? Aſconius Pædianus in Tullium de Diuinatione. Vnicam diuiſionem, inter cauſarum patronum, & aduocatum faciens dicit, inter Patronum, & Aduocatum id tantum intereſſe; vt Qui alterum in iudicio defendit, ſi Orator eſt Patronus dicatur, ſi autem ius ſuggerit, aut præſentiam ſuam amico accommodat, Aduocatus appellatur, & vterque titulus C. de Aduoc. diuer ſ. Iud. magis cauſidicis, quàm Aduocatis, accommodatur. Nobiles reputat eos locorum conſuetudo, cum ad illud exercendum laurea Doctoratus inſigniti admittantur, Nobiles reputant Principes, qui & ipſos ad Magiſtratus, & Officia dignitatum deligunt. Cauſidici fuerūt Priſcis temporibus Cicero, & Hortenſius Oratores clariſſimi, recentioribus temporibus Paulus Iuriſconſultus, & Plinius Iunior, qui & ſcribens ad Neporem lib. 2. epiſt. ait. Nos qui in foro veriſque litibus terrimur, multum Malitiæ quamuis nolimus addiſcimus; & vnde diſceſſimus, vt reuertamur, ita nobile eſt Aduocationis officium, vt Sparrianus, in Iulianum Imperatorem laudare eum volēs à generis Nobilitate dicit. Didio Iuliano, qui poſt Pertinacem Imperium adeptus eſt. Proauus fuit, Sabinus Iulianus, bis Conſul, Præfectus Vrbis, & Iuriſconſultus, qui magis eum Nobilem fecit. Quicquid Rabulas Canes acerrimos, venale genus, Lyncibus, & Leonibus truculentiores, togatos Vultures, & garulos aliqui eos appellauerint; Nam contra manifeſtam veritatem obloquuntur, perlegant Paulum de Cittadinis, & videbunt, quo encomio digni ſunt. in tract. de iure Pat. Parti. 2. num. 11. vbi ponit qualitates, quæ vero Aduocato ineſſe debent. Pulchra de ipſis ſcribit Paris de Puteo de Synd. in tit. de exceſſ. Aduoc. Boſſ. in titulo de reſp à reo fac. non iniocunda congerit Cagnol. in rep. l. 2. in §. poſt originem. nu-

mero 213. Vbi poſtquam fuit inuectus contra malos Aduocatos, & proteruos cauſidicos, quorum eloquentiam caninam facundiam nuncupat, qua mutuis ſeſe latratibus impetunt Deum, & homines laceſſunt, maximè in cauſis iniuſtis, quas iniquorum Aduocatorum paſcua eſſe aſſerit, officium proborum cauſidicorum, laudabile, atque honorabile, maximè in inclytis Ciuitatibus prædicat, damnando improbam inductionē Accurſij d.l. ſi quis procurationem, contra eos factā. Non tamen hoc dico quod Iudiciorum vſum omninò damnem, aut nefas eſſe inter Chriſtianos exerceri ducam, quē
116 immò per quam neceſſarium aliquando eſſe exiſtimo. † Nam & ad hoc ſemper inſtituti ſunt Magiſtratus, ac Iudices, vt ſint malis terrori, & bonis ſubſidio, perque eorum manus Deus Reſpublicas conſeruari, & ciuiles controuerſias, quæ in humana hac ſocietate gignuntur, dirimi, ac componi vult, ſed quod vſus huiuſmodi ſit iuſtus, & qui magis tueatur, quam conuellat; Chriſtianamq; chari-
117 tatem, & Rempublicam, magis conſeruet. † Prædicat Lactantius lib. 1. Diuinarum Inſtitutionum, Priſcam Iuris Ciuilis prudentiam arbitroſque æquitatis appellat, qui inſtitutiones Iuris Ciuilis compoſitas ediderunt, quibus ciuium diſſidentiū, lites, contentioneſq;
118 ſopirent † vſq; adeò lex odit lites, vt cum ſecundum magis communem opinionem relatam à Gabriel. in ſuis comm. concl. tit. de confeſſ. con. 1. n. 31. & ſeq. confeſſio liberatoria abſente parte facta, nec etiam vt probet aliquid non eſſe debitorē valeat, allegat Salic. in l. generaliter in fin. q. 12. C. de nō cum pec. & in l. vnica 15. opp. in fin. C. de confeſſ. tamen in renuntiatione litis odio litium præiudicet gloſ. in l. poſtquā liti C. de pact. Innoc. & Im. in C. cum pridē eodem titulo. Purpur. in ead. l. poſtquam liti col. 7. Bal. in auth. in ſucceſſione in fine. C. de leg. hęred. in l. & hæredi. §. fin. ff. de pact. & in Rubrica C. res inter alios acta. Chriſtus Apoſtolos ſine auro miſit ad prædicandum, vt ipſis ſubtraheret cauſam litis, vt inquit D. Ambroſius, & habetur in c. ira. 11. q. 3.

At cum Principibus, & his qui Reſpublicas regunt, tàm curæ eſſe debeat, vt per ſaluberrimas leges, ſanctaſque conſtitutiones
119 quies in populo conſeruetur, tollanturque litium igniculi; † Non minori Curæ etiam eſſe debet, eorum Magiſtratibus, & his quibus datum eſt ab illis ius dicere, vt quàm ocyſſimè iudicales hę controuer-

trouerſiæ ſine debito terminentur, nec minus elaborare debent ip-
ſi, vt lites, & cauſæ, quæ coram eis deferuntur, citū finem accipiant,
quam Principes ipſi modum, & formam pro facili, & cita earum
diremptione præſcribere, † cum & ipſis in multis liberè laxentur 120
habenæ, eas, vt volunt ex æquo, & bono terminandi, magnæq; eo-
rum probitati, atque præſtantiæ tribuatur earum celeris expeditio
† Et cum omnia nominatim legibus compræhendi non valeant 121
quę in illis expreſſa non ſunt, diſcreto iudicio religionique ipſius
iudicantis, ea terminandi, relinquūt l. 1. in fine, & ibidem Bal. ff. de
iur. del C. in cauſis vbi Pan. de offic. deleg. vt qui ex bono, & æquo,
probabiliq; naturalis rationis iudicio, & perpenſis rei de qua agi-
tur circunſtantijs ius dicat l. Non poſſunt cum ſequenti ff. de leg. † 122
Quod & Cicero, in Oratione pro Fronteio, expreſsit, inquiēs, in re-
bus iudiciandis, non minimam partem ad vnamquamq; rem æſti-
mandam, momentoque ſuo ponderandam ſapientia Iudicis tenet.
† Et potiſſimum elaborādum eſt Iudici, vt certam ferat ſenten- 123
tiam, etiam ſi de incerta quantitate apud eum actum ſit §. curare in-
ſtit. de act. iuxta tamen Theoricam Doctorum ibi † neq; enim ad 124
aliud conſtituti ſunt Iudices, niſi, vt per eorum officium, debitum
finem accipiant iudiciales controuerſiæ, † & Iudicis officium ſu- 125
ſcipere, nil aliud eſt, niſi polliceri ſe ſua ſententia finem Iudiciali-
bus controuerſijs impoſiturum l. Pomponius ait §. recepiſſe ff. de
rec. arb. finaliſque debet eſſe ſententia, vt Iudex officio ſuo functus
dicatur, cum tunc reuera iudicatum cenſeatur, quando iudicis pro-
nunciatione controuerſia finem accepit l. 1. ff. de re iud. & ſententia
eſt terminus diffinitiuus litium l. terminato C. de fruct. & lit. expēſ.
† Ob quod multoties receditur à communi foro, & vel ſponte, vel 126
iuris municipalis coactione, in arbitros, remittitur controuerſia, vt
auctoritate ſibi tributa, quod fortaſſe Iudex ex formulis ſibi à iure
præſcriptis, non faceret, ipſi faciant, tollantque omnem iurgij oc-
caſionem, radicituſq; diſſentionem ipſam conuellant, in tantum † 127
vt ſi ſuper pluribus differentijs aſſumptus fuerit arbiter, niſi omnes
finierit, ſententiam dixiſſe nō exiſtimetur l. dicere ff. de recept. arb.
Quinimò ſi partes compromiſerint in arbitrum omnes, & quaſcū-
queearum lites, cauſas, & controuerſias, quomodolibet inter ipſas
vertentes, & vtraque pars coram eo ſuas prætenſiones propoſue-

rit, niſi ſimul, & ſemel omnes finierit, ſuo officio, rectè functus non dicatur; cum ſuper omnibus arbitrium ſuum ferre debuiſſet Bal. in l. quidam tamen eod. tit. de recept. arbitr. Felin. in cap. cum inter num. 19. & ſeq. de re iudicata: finem itaque liti non imponit, quinimò nouas lites ſerit, & pernicioſiores prioribus, qui vel obſcuram,
128 vel incertam profert ſententiam † vt præſepè faciunt aliqui ex delegatis Iudicibus, qui cum ſciant propinas, ſeu ſportulas eis deberi, quo eas ſibi multiplicentur, quibus maximè inhiant, incertas ſepè numero ferunt ſententias, eaſque appendicibus, ac reſeruationibus plenas, vt plura in vna eademque cauſa, eis obueniāt ſalaria, non contenti honeſtis ſtipendijs ſuis.

Peccant quidem frequenter Actores, qui temerè alios litibus vexant, iniuſtaſque ſubſtinent, quoſque ad iuſiurandum calumniæ,
129 quod maliciæ dicitur, vt ſuperius dictum eſt, lex adigit. † Et quod Iudex in quacunque parte iudicij, quando expedire ei videtur, & exceptionem per calumniam proponi ſuſpicatur exigere poteſt c. litteras §. præterea de reſt. ſpoliat. Arch. in c. pia ſuper verbo
130 Malitia de except. in 6. † atque litis ipſius diſpendio, & ſumptibus afficit, ſi temerè, iniuſtamque litem, mouiſſe depræhendet. l. 1.
131 C. de iur. propt. calum. dand. † Sic Tullius, pro Sylla dicturus, vos
132 (inquit) Dij Penates teſtor, me huc integro animo deſcendere † quod & Fabio lib. 12. Placet dum aſſerit non conuenire actori iniuſta tueri ſcientem. † Iurant itaq; litigatores actor quidem non animo calumniandi litem mouiſſe, ſed exiſtimans, ſeſe iuſtam cauſam habere l. 2. C. eod. tit. de iuriur. propter calum. dād. Reus quod non aliter ſuis allegationibus vtetur, niſi ad bonum, & quod putans ſe bona inſtantia vti ad reluctandum peruenerit.

Iurabant, & olim patroni cauſarum, hinc inde ſacroſanctis Euāgelijs tactis, quod omni quidem virtute ſua, omnique opè, quod verum, & iuſtum exiſtimauerint clientibus ſuis, inferre procurabunt, nihil ſtudij relinquentes, quod ſibi poſſibile eſt, non autem credita ſibi cauſa cognita, quod improba ſit, vel pœnitus deſperata, & ex mendacibus allegationibus compoſita ipſi ſcientes, prudenteſque mala conſcientia liti patrocinabuntur, ſed & ſi certamine procedente, aliquid tale ſibi cognitum fuerit, à cauſa recedent, ab huiuſmodi communione ſeſe pœnitus ſeparantes Auth. Hodie

§. pa-

§. patroni C. de Iud. etenim maiori pœna non putauerunt temerariorum litigantium proteruiā Imperatores poſſe compeſci, quam ducere ipſos ad reatum æternę damnationis. Verum iuſiurandum hoc patroni cauſarum receſsit ab aula, & malè, licet, & malum ſit iniuſtam litem abſq; etiam tali iureiurando ſuſcipere, ac tueri.

Erat, & aliud iuriſiurandi genus propter calumniam quod præſtabāt, & ijdem litigatores, vt nempè iurarent quod nihil pœnitus cauſa patrocinij iudicibus, vel alij cuicunq; perſonæ pro hac cauſa dederint, vel promiſerint, vel poſtea dabunt, vel per ſe, vel per aliam mediam perſonam: Exceptis ijs quę proprijs Aduocatis pro patrocinio præſtant vt in auth. principales C. eod. titulo de iur. propter cal. dand. Iurabant & Iudices ſecundum formam l. Rem non nouam, & auth. hodie C. eodem tit. de iud. ſed vtinam hoc ſeruaretur hodie, quam multi abſtinerent à profuſa largitione erga Iudices qui munijs taliter inhiant, vt ni dentur expoſcere non erubeſcant, & de quibus dici poteſt illud ſapientis. † Victoriam, & 134
honorem acquirit, qui dat munera; Animam, autem aufert accipientium. Rurſus † veritatem ama, & noli vendere, ſapientiam, & *Prou. 22.* 135
doctrinam, & intelligentiam. Memores illius Prophetæ, † Audite 136
hoc principes Domus Iacob, & Iudices domus Iſrael, qui abhominamini Iudicium, & omnia recta peruertitis. Qui ædificatis Syon *Prou. 23.* *Mich. 3.*
in ſanguinibus, & Hieruſalem in iniquitate. Principes eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebant. Iuſiurandum etenim ſpiritualem quandam tortura reputant. Soc. conſ. 253. col. 2. in princ. Munera de ſinu ſuo accipit, vt peruertat ſemitas Iudicij, dicit Sapiens. *Prou. 17.*

Et ea eſt vis iuriſiurandi propter calumniam, quod à litigatoribus exigitur, † vt ſi actor calumniæ ſacramentum ſubire noluerit, non liceat ei pœnitus ad litem peruenire, ſed cadat ab inſtituta actione: Quaſi improbus litigator, & triſtitia iudicum ei cum ſumma interminatione occurat, & à Iudicio eum quam longiſſimè expellat, ſin autem reus, hoc ſacramētum ſubire recuſauerit, in ijs capitulis, quæ narratione comprehenſa ſunt, pro confeſſo habeatur, & liceat Iudici, ſententiam proferre, quemadmodum ei, & ipſa rei qualitas ſuggeſſerit d. Auth. Principales §. quod ſi Actor C. eod. tit. de iureiur. propter calum. dand. allegat cauſam ibi Imperator, 137

vt

vt ſic non lites ſolum, ſed etiam calumniatores minuantur, ſic pro iudicijs putabunt homines ſeſe in ſacrarijs ſiſti: Illud tamen animaduertendum eſt, quod vbi Procurator de calumnia iurat in domini, & ſui animam iurat. c. fin. de iur. cal. in 6. & c. 2. §. 1. eod. tit. Bar. in l. cui bona fide §. ſi alieno nu. 2. & ſeq. ff. de dam. inf. Quod malè ſeruatur in praxi, qua iurant in animam Domini. Duntaxat, & ſic credunt euadere diuinam vltionem.

Erant & aliæ penę ſtatutæ contra temerarios litigatores im-
138 probos: † Improbum litigatorē appellat Papinianus in l. qui ſolidum ff. de leg. 2. cui ratio litigandi defuit, quemq; viatica litiſque ſumptus Aduerſario ſuo reddere opportere aſſerit l. cum quem temerè ff. de iud. apud Athenięſes, in litis exordio, deponebatur certa quantitas pecunię, nempè decima pars eius, ſuper quo litigabatur: qua mulctabatur temerarius litigator apud Romanos idem ferè obſeruabatur. Ioann. de Deo in tract. de caut. ſeu cauill. lib. 1. c. 6. num. 5. & lib. 6. c. 5. num. 1. cum ſeq.

Sed non rarò peccant quoque ipſi rei conuenti improba peruicacia. Qui bonam fidem vltrò cognoſcere nolentes, iniuſta negatione, veritatem ipſam, oculunt, contra quos, & multa prodita
139 ſunt, & in pœnam, & in damnum, † in pœnam vt in actione legis Aquiliæ contra negantem pro damno iniuria dato, actio in duplū detur l. contra negantem C. de leg. Aquil. aut ſi legatorum locis venerabilibus relictorum cauſa agatur §. 1. inſtit. tit. de poen. tem. lit. & alijs de quibus inferius pertractabitur, & recenſet. Aretinus, & cum eo Platea in §. ex maleficijs Inſt. de Act. in damnum, vt hac
140 lege noſtra † per quam conuentus actione reali, negans ſe poſſidere, ſi conuincatur de mendacio, perdit rei petitæ poſſeſsionem, quę abſq; vlteriori dominij probatione, de eo in actorem, trāsfertur, vnde reus poſtmodum fit Expoſſeſſore Petitor, & hoc vt pœ-
141 nam ſuæ proteruitatis, & malitiæ patiatur. † Nullum quippe quidem noſtrorum Iuriſconſultorum reſponſum in his Pandectarum, ſeu digeſtorum libris adeſt, in quo, non magnopere Priſcę Latinę eloquentię ſplēdor emiceat, ita ut de ipſis, dici poſſit ſicut de Plauto dicebat Varro, quòd ſi Muſæ Latinè loqui vellent, non aliter quàm Plautino ſermone loquerentur: ita non aliter, quàm priſcorum Iuriſconſultorum ſermone loquerentur, ſed tùm maximè in

hoc

hoc noſtro reſponſo. In quo Furius Anthianus Clariſsimus Iuriſconſultus, breui, præpolitoq; ſermone, multa perſtringit, ſingulum miſteriũ, ſignificantia, vt mox ponderando oſtendemus. Itaut non multa, ſed multum, dixiſſe videatur, hoc eſt pauca, continentia multa; in quoquam tamen à veræ latinè eloquentiæ candore, non deflectent, licet diuerſa Phraſis ſit ab alijs, & aliorum reſponſis, elegans tamen, ac præpolita.

Textus hic noſter, licet Prolixus (vt aſſeruimus) in ſubſtantia breuis tamen, in ſermone, propter ſui breuitatem, ſummario fortaſsè non indigeret, quia ſatis, ſui breuitate, ſummatur; nihilominus, quia ſummant Bart. & Bald. ita & nos ſummabimus ſummat quidem Bart. Vt qui negat ſe poſſidere, non poſſit rei vendicatione conueniri. At ſi de mendacio conuincatur, de eo, in actorem transfertur poſſeſſio; ſummat Baldus, licet per Aequipollentia verba, vt contra negantem, ſe poſſidere, rei vendicatio, non detur; ſed, ſi de mendacio cõuincatur, ei auferatur poſſeſſio; ſummo ego, vt negans ſe poſſidere, ſi de mendacio conuincatur de eo in actorem transferatur poſſeſſio, abſque vlteriori dominij, probatione.

Notabilia multa colligunt hic; & Primò, vt actio in rem, contra aliquem non detur, niſi docto eum poſſidere, ibi in rem actionem pati non compellimur; Secundò negationem, in ſe non eſſe de genere prohibitorum; ibi, quia licet alicui dicere, ſe non poſſidere, & quod nihil refert, quid ex æqui pollentibus fiat; ſtariq; negationi, donec, & quouſque legitimè probetur, contrarium: Tertiò, mendacem puniri à iure in ea re, in qua mendax depræhenditur; Et per quod quis peccat, per illud & puniatur; ibi, ità vt ſi Aduerſarius poterit conuincere ſuum Aduerſarium poſſidere, transferat in ſe poſſeſſionem; Quartò, vt licitum ſit, mentita detegere; Quintò, vt aduerſarij in iure dicantur, ſibi inuicem in iudicio repugnantes: Ibi ſi poſsit Aduerſarius conuincere, rem ab Aduerſario poſsideri; Sextò, vt translatio poſſeſsionis, quæ auctoritate huiuſce legis fit, Iudicis auctoritate, ac miniſterio, & non propria auctoritate fiat; Vel vt alij malunt officio Iudicis, & non iure actionis: ibi per Iudicem: Septimò, vt mendaciter negans, ſe poſsidere, fiat mediante translatione prædicta de poſſeſſore pe-

titor, & è conuerſo actor de petitore poſſeſſor: ibi, licet ſuam eſſe non adprobauerit: Octauò, vt grauatus in vno, in altero releuetur. Etenim, cum aliàs, Agens rei vēdicatione, ad duo teneatur, nempè ad probandum, ſe Dominum; & Aduerſarium poſsidere, vt mox dicemus, conuincendo Aduerſarium, de mēdacio, circa poſſeſsionem negatam, releuatur, ab onere probandi, ſe Dominum; quia abſque vlteriori hac probatione, rei negatæ poſſeſsionē nanciſcitur: ibi licet, ſuam eſſe non adprobauerit; Nonò quod dictio, Illa ſuum eſt ſignificatiua dominij: ibi ſuam non adprobauerit. Quæ omnia qualia quæque ſint, inferius in diſcurſu ſedulò enucleabimus.

142 † At qui, cum omnis lex, in caſu dubio, prolata intelligatur vulgata l. quod labeo. ff. de carb. Edict. l. Ancillæ. C. de ſeru. fug. Bart. Alex. & Soc. Iun. & alij in l. qui Romæ. §. Duo fratres. ff. de
143 verb. oblig. † & veritatem ſine dubitatione inquirentes, neſcien-
144 tibus quò vadant ſimiles ſint. † Etenim, vt bona ſit deciſio, per ſpecies oppoſitas, & contrarias, fieri debet. Iaſ. in §. actiones. Inſtit.
145 de act. † Et aperit viam ferro, qui per contraria currit; vt inquit Bald. in l. cum precibus, col. 5. verſ. modo contra. C. de impub. & in l. pecuniam. ff. de cond. ob cauſ. Curt. in tract. de Poſition. Breuiloquio 6. num. 8. Dubium faciebat, in hoc reſponſo, vt ſola negatio, potis non eſſet, ad transferendum, rei negatam poſſeſsio-
146 nem, in actorē, abſque alia dominij probatione, † quoniam cum in rei vendicatione, duo copulatiuè requirantur; nempè probatio dominij, in agente, & poſſeſsionis in reo conuento. l. in rem. & l. officium. ff. hoc eodem tit. noſtro. l. vnica. C. de alienat. iud. mut. cauſa fac. Quorum altero deficiente, non procedit iudicium; Nec actio competit. Doct. & præſertim Iaſ. & Angel. in §. Actionum
147 inſtit. tit. de action. & quod cum pro regula ſtet. † ei firmiter inſiſtendum eſt, ſicuti Bononienſes carrotio inhęrent, vt inquit idem Bal. in d. l. Precibus. nu. 23. Spec. in tit. de offic. omn. Iud. §. Poſtre-
148 mo. colum. 6. † Natura copulatiuorum, vtriuſque concurſum requirit. l. ſi hæredi, vbi Bart. ff. de cond. inſtit. & plenius in l. 1. ff. de iuſt. & iur. l. ſi quis ita ad finem, & ibidem Alexander ff. de verb. oblig. Igitur non ſufficit probare, reum dumtaxat poſsidere, ſed & quod Actor ſit Dominus, vt probetur, neceſſe eſt. Verum contrarium

trarium deciditur hic,nempè abſque vlteriori Dominij probatione in ipſum Actorem rei negatæ poſſeſsionem transferri. Idque optima ratione, ex eadem dubitandi ratione, deſumpta, Quod quomodo intelligatur inferiùs enucleabitur, vel, vt meliùs loquar, mutari Rei vindicationem in poſſeſſorium Adipiſcendæ, Quia Actor, ſtatim nanciſcitur poſſeſsionem. Si quidem, cũ ideo Actor, in rei vindicationis iudicio, vltra aduerſarij poſſeſſionem,
ſe dominum probare teneatur,† quia qui poſſidet prçſumptionem 149
habet pro ſe, quod iuſtè, & bona fide poſſideat Alex. poſt Bart. in l.commune.§.inter Prædones.ff.com.diu.& conſ.33.vol.4. & ſine rapina gloſſ.in c.ſi duo de pac.tenen. Et poſſeſſor pro domino habetur, Si tamquam dominus poſſideat. Bart.in l.quidam in ſuo. ff.
eodẽ tit.de cõdit.inſtit. Bal.in l.apud antiquos.C.de furt.† quique 150
ob id titulum ſuæ poſſeſsionis oſtendere non compellitur.l.cogi.ff. de pet.hæred.Aret.in §. ſi quis à nõ domino, num.2. Inſtit. de rerum diu.l.pen.iuncta gloſſa prima.C.qui mil.poſſ.lib.11. ſaltem vt onus probandi contrarium, in aduerſarium transferat.l.ſiue poſſidetis.C.de probat.Soc.iun.in l.hoc edicto, nu.182. ff. de ope. nou.
nunc. Vnde dici ſolet, † beati poſſidentes, gloſſ. in c. ſi duo. de pa- 151
ce ten.† & quod etiam Predo in ſua poſſeſsione manutenendus ſit. 152
l.in litteris, de reſt.ſpol. Felin.in c.fin.de præſump. Ioſeph. Ludo-
uicus deciſ.Peruſ.11.num.21. † Et in beneficialibus, Triennalis 153
poſſeſsio non vitioſo poſſeſſori, opitulatur; Ex regula Cancellariæ de Triennali, vbi Rebuffus. Gloſſ. & Dec.in c.cum Eccleſia ſutrina. de cauſa poſſeſſ. & propriet. Et quæ quidem regula,extracta ex Concilio Conſtãtienſi, approbata fuit in Concilio Baſilienſi,quæ vult vt, nec in poſſeſſorio, nec in petitorio triennalis poſſeſſor moleſtari valeat. Caſſadorus de reſt.ſpol. deciſ.5. num. 5. multaſque prærogatiuas habet poſſeſsio,de quibus latè apud Menoch.de adipiſcenda poſſeſs. & apud Achillem perſonalem, eod.tract.& apud
Doct.in d.tit.de cauſ.poſs.& propr. † & præſertim,vt in cauſa poſ- 154
ſeſsionis, ac proprietatis; prius cognoſcatur,ſuper ipſo poſſeſſorio, quàm ſuper petitorio. Bart.& Doct. in l.naturaliter.§. Nihil com-
mune.ff.de acquir.poſſ.cap.ſignificauerunt, de teſtib. † ità tamen, 155
vt ſuccumbens in petitorio, præcludat ſibi viam ad poſſeſſorium, c.cum dilectus. de cauſ.poſſeſs.& propriet. Soc.iun.in d.l.naturaliter.§.

ter.§.Nihil commune, num. 79. ff. de acquir.poſſ. tamquàm petitorium, poſſeſſorium abſorbeat. Car. in clem. 1. quæſt. 16. de ſeq. poſſ.& fruct. Vtique volens excludere ipſam poſſeſsionem,ex qua talis præſumptio inſurgit, tenetur probare titulum, qui excluſiuus ſit ipſius poſſeſsionis: faciunt tradita à Bart.in l.ſi duo.ff. vti poſsidetis, & Bald. in l. qui accuſare, in vlt.not. in fin.C. de eden. quæ ratio, non viget in eo, qui negat, ſe poſsidere, cum non poſsidendo, dettimentum non accipiat, priuatione rei, quam ſe poſsidere, inficiatur: Vndè cum Actor contradictorem non habeat, dominium, probare haudquaquam tenetur: Quòd ideo probat, quia poſſeſsorem, habet cõtrarium; Ob quod Doctores dant formam petendi translationem poſſeſsionis in remedio huiuſce legis, Vt actor rei ipſius poſſeſsionem tamquàm vacantem ad ſe transferri petat, gloſſ. communiter approbata in §. illud, in Auth. de trien. & ſem. dicunt, & Bart. & Doctores in hac lege noſtra, & præſertim Angelus Barb. conſ.37. Dec. conſ.64.num.10. Lapus allegatione 55. quidam coram Iudice, col.3. verſ. ſed quæritur, & in allegatione 64. Agebam rei vendicatione, in fine. Roma. conſ.70. num.7. Aret. hic, & in §. omnium, & ibidem etiam Iaſ. num. 58. & Aret. reputat ſingulare in hac materia, vt cum ſimus in poſſeſſorio Adipiſcendæ, dominij exceptio, non obſit, etiam ſi reus, illud in continenti probaturum, ſe offerat. Allegando Bart. in auth. poſſeſſor. poſt gloſſam.C.qui pot. in pig. hab. Ant. in cap. pen. de iuram.cal. quòd mihi mirum non videtur; Etenim, qua ratione, reus conuentus, negando poſsidere, liberat ſe, ab vlteriori vexatione, propter præſumptionem, quam habet, vt iuſtè poſsideat

156 † eadem Actor probando reum conuentũ mentitum fuiſſe, abſque vlteriori dominij probatione, rei mẽdaciter negatæ poſſeſsionem nanciſcitur; Siquidem ceſſante ipſa præſumptione, & quia reus negat ſe poſsidere, probare haud tenetur, non enim hoc reus dicendo perdit poſſeſsionem, quam negando retinendi voluntatem non habuit: Vt dicit gloſſ. hic; Et ſicut negando ſe poſsidere facultatem actori, vlteriùs eum inquietandi ſuper ipſa re adimit; Ita ſi de mendacio conuincatur, reus Actor ab onere probandi ſe dominium releuatur; Ne ad imparia iudicentur; Et vt Actor grauatus in probãdo poſſeſsionem; falſa ipſius rei negatione inficiatam

tam; In altero releuetur, vt non teneatur poſtmodum, quod alterum erat ei incumbens probare dominium: Per regulam, † quod 157
grauatus in vno, in alio releuari debet. l. eum qui.ff.de iureiurand.
Spec.in tit. de teſt.§.1.verſ.ſed qui ſi admiſſus. † & ideo debet petere ipſam tamquam vacantem, vt dixi. 158

At quoniam † omnis diuiſio, vt bona ſit,debet eſſe bimembris, 159
vel reducibilis, ad bimembrem, teſte Philoſopho relato à Luca de Penna in l.omnes.colum.1.C.de decur. lib.10. Aret.in d.§.omnium inſtit.de act.Barb. in c. quoniam §.in alijs, vt lit.non cōteſt. Pulchrum, præpolitumq; iſtud reſponſum in duas partes diuiditur; Seu duo exiomata principalia continet, quæ tanquam cardines, totius huiuſce materiæ, dici poſsunt; † Primò, vt negare in 160
ſe, non ſit de genere prohibitorum, quodq; negare, quod veritati contrarium non eſt, liceat; Steturq; ipſi negationi, donec manifeſtis probationibus probetur contrarium; talemque negationem ſufficere, ad eximendum reum conuentum, ab vlteriori vexatione, ſuper re, quæ ab eo petitur, & quod ob id rei vendicatio in negantem, ſe poſſidere, non detur; rationē allegat Angelus hic quia † qui negat poſſidere, Verum dicere præſumitur, & contrarium 161
dicenti probandi onus incumbit: per notata in l.non prius. C. quando fiſc. vel priuat.

† Secundò, vt nefas ſit, Veritatem ipſam negare, & mendax 162
puniatur, in eo, in quo deliquit: Circa quæ multa à nobis diſcutienda, atque animaduertenda veniunt.

Primo, quòd cum † Propoſitio, ſecundum dialeticos ſit oratio 163
indicatiua veri, vel falſi ad indicandum verum, vel falſum, ita negatiua propoſitione, ſicut affirmatiua, opus eſt, de omnibus namque affirmare, non poſſumus, ſed & multa negare oportet, quia cum † ex eo quod res eſt, vel non eſt, Oratio vera, vel falſa dicatur, 164
† Veritaſq; & falſitas affirmatione, vel negatione, enuntietur 165
& veritas, & falſitas noſtræ affirmationis, & negationis in cauſa exiſtat, vt dicunt Philoſophi. Negatiua propoſitione, ad ſignificandum verum, vel falſum ſicut affirmatiua opus eſt, & cum in rerum natura † habitus, & priuatio dentur, quæ inter decem prædi- 166
camenta, quæ decem genera entium, ſunt, continentur priuationem; † Ea niſi negatiua propoſitione ſignificare non poſſumus. 167

† Et

168 † Et ſubſtantiã primã, quæ eſt Deus, qui indefinibilis eſt, niſi abnegatiuè diffinire, ſeu deſcribere, non valemus, cum Deus ſit ens perfectiſsimum, in quo omnes perfectiones exiſtunt, quinimmo ab eo, ad nos, omnes perfectiones emanẽt † negãdo ſcilicet quod ſit Angelus, Cœlum, homo, terra, ignis, aqua, accidens, qualitas, quantitas, vel huiuſmodi, ſed oportet dicere quòd ſit aliquid præſtantiùs, atque excellentiùs, quæ quidem abnegationes in Deo, non deffectum, ſed exceſſum ſignificant, vt inquit Dionyſius de Diuin. nomĩn. c. 6. rationem ẽt allegat D. Dionyſius in c. 2. de cęleſti Hierarchia relatus à D. Thoma in 2. 2. q. 69. artic. 2. quia ei propter inſufficientiam noſtram, prædicatum aliquod, attribuere,
169 non valemus, cum prædicato quocumque maior ſit, † Et intellectus noſter, ad cognitionẽ ipſius Deitatis, ſicut oculus noctuæ ad radium Solis, ſe habeat, quæ à Sole offuſcatur. Vnde diffiniendo ipſum, Diuus Anſelmus dicit, Deus eſt quo nihil melius excogitari poteſt. Abnegationem noſtri ipſius expetit Dominus, quo intremus in gloriam eius: Si quis vult venire poſt me, abneget
Matt. 16. ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Abnegantes impietatem, & ſęcularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus
Ad Tit. 2. in hoc ſæculo, inquit Apoſtolus. Abnegauit ſe ipſum Dauid, in
2. Reg. 15. perſecutione filij ſui Abſalon, dum aſcendens cliuum oliuarum, ſcandebat, nudis pedibus, & flebat.

Veruntamen, & ſi negatio aliquorum particularium excludat, nil vetat, quin affirmatiuam vniuerſalem, aliarum rerum non ex-
170 cluſarum includat, † quia abnegatio contrariorum, includit, vel poteſt includere, eis nõ contraria. gloſſ. in §. ſoluto, in verbo, Perdurare, in auth. de nupt. & in l. Non debet in gloſſa, in bonę fidei. ff. de dolo. ibi, per abnegationem contrarij, vt ecce viam ad beatitudinem, per abnegationem quorundam contrariorum, pręſcri-
Pſalm. 1. bit nobis Deus per os Prophetæ: Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit; ſubdens rationem per abnegationem etiam, Ideo non reſurgent impij in iudicio, neque peccatores in conſilio iuſtorum: igitur includit, vt fugiens cõſilium impiorum, & viam peccatorum deſpiciens, & in cathedra diſciplinæ ſtans, beatus ſit.
Pſal. 14. Abnegatiuè etiam idem Propheta viam iuſtorum diſtribuit, vt

quærens

quærens quis habitabit in tabernaculo Dei, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo, ſibi quaſi reſpondens, dicit. Qui ingreditur ſine macula,& operatur iuſtitiam: Qui loquitur veritatem in corde ſuo: Qui non egit dolum in lingua ſua: Nec fecit in proximo ſuo malum, & opprobrium non accepit aduerſus proximos ſuos: Qui iurat proximo ſuo, & non decipit: Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, & munera ſuper innocentem non accepit; etenim ſic abnegatiuè procedens,non excludit vniuerſalem affirmatiuã aliorum non abnegatorum.

† Rurſus, cum affirmatiua propoſitio,de ineſſe enunciet,factum 171
eſſe, Vt & detur negatiua, quæ non ens ſignificet, neceſſe eſt. † Et 172
quæ prior ipſa affirmatiua exiſtit in rerum exiſtentia; Cum prius fuerit non ens, quàm ens, licet ſecus in mente Dei. † Qui vocat, 173
ea quæ non ſunt, tanquàm ea quæ ſunt, & ſcit omnia, antequam fiant.26.q.5.c.vltimo, cap. Deus omnipotens.2.q.1. *Ad Ro. 4.*

† Et ita neceſſaria eſt negatiua Propoſitio, quæ non eſſe ſignificat, Vt dici ſoleat, plus negare negationem, quam affirmet affirmatio gloſſ. magna in c.dilectus, circa medium, de conſuet. Hoſt. in ſumma de elect.§.quis poſsit eligere, l.Hoc genus.ff.de cond.& dem.& c. ipſo iure, vbi Card. de reſcrip. in 6. Illud pro comperto eſſe debet. Negationẽ plura includere generali ipſa affirmatione; Namque generalis affirmatiua,& promiſsio, de primo actu,intelligitur; negatiua autem de omnibus. l. hoc genus. 1.ff. de condit. & demon.d.l.Boues.§.Hoc ſermone de verb.ſign.vbi Tiraquellus & alij, quia negans regulariter excludit,à ſe omne onus probandi, id quod negat, ex quo pro neganti prçſumitur.Bart.in l.in illa. ff.de verb.oblig.& † negatiuæ, non ſunt cauſæ. Hoſt.in c.Bonæ,de 175
elect. Bald.in l.Siquidem. C.de except. atque ita omni nexu probationis, ſoluta eſt negatiua,vt omnino transfundat onus probandi contrarium in Aduerſarium; Sane quam negans in bonis Petri extare aliqua bona, illud probare non tenetur, benè debet adijcere,& qui vult dicere contrarium probet per doctrinam Bart.& Iaſ. in l.ſi conſtante,num.121.ff.ſol.matr.Curt.iun.conſ.150.num.10. Alciat.de præſumpt.reg.3.præſump.20 & cum dicimus; qui ponit fatetur.l.cum precum.C.de lib.cau.l.2.C.de inſt.& ſubſt.Doct. in c.fin.de teſt.& Bal.in l.generali.§.ſed iure.C.de reb.cred. Intelligitur

ligitur, vt negando, affirmare non cenſeatur ſimplexq; negatio illius, quod petitur, differt à negatione eius, quod nihil debetur; Idem Spec. in tit. de poſit. § 5. verſ. ſecundo.

Benè verum eſt, quod ſimplex negatio facit, ut in negatis Aduerſarius ſe fundare non ualeat. Idem Specul. in tit. de inſtr. edict.

176 §. 12. † iuſtaque conſcientia.

Negari poteſt, quod irrationabiliter petitur. Idem Spec. in tit. de feud. §. 7. ex ſola enim negatione tutus eſt, ab iniuſta petitione, quia negatio habet (vt dictum eſt) naturalem ipſam præſumptionem, pro ſe, quod iuſtè fuerit negatum. Bald. in addit ad Spec. in

177 tit. de locat. uerſ. negatio: Rurſus † Negans, excipere non dicitur; Idem Bald. in l. Peremptorias, colum. 5. C. ſent. reſc. non poſſe. Alex. in l. 1. ff. de except.

Et ita negat negatio, priuatque facti poſsibilitate negatum.

178 † Vt per negationem, quis aſſerere non dicatur, unde † prohibito

179 per ſtatutum, ne pro ſcripti, ſeu banniti poſsint allegare aliquam deffenſionem, & negent banniti ſe eſſe præſcriptos, & illos, qui

180 reperiuntur in banno deſcripti, non faciunt cõtra ſtatutum, † tanquã negatio propriè defenſio non dicatur. Feli. in c. dilecti, col. 3. de except. Put. de Sind. in uerbo, An poteſtas, & ob id plurimorum

181 eſt opinio † Negatiuas poſitiones, iure cenſeri prohibitas, tanquã per illas, cludatur certiſsimum illud Iuris axioma, quòd qui ponit fatetur. Curt. de poſit. breuiloquio 4. nu. 4. ubi ad pulchra infert; & quia non entium ſunt, nec poſtmodum probari ualeãt, niſi fortaſse negatiua ipſa affirmatiuam haberet implicitam, de qua uti de affirmatiua iudicatur. Alber. in l. Actor. C. de Prob. & Negatiua pregnans dicitur. l. nec codicillos. C. de codic. Iacob. de Aren. d. prob. num. 35. notatur in l. de ætate. ff. de min. Pan. in d. c. Bonæ, colum. 10. Felin. in c. in loco, in fine col. 2. & in c. quoniam contra, ubi etiam Lanfran. de Prob. Vel niſi loco, & tempore coarctata ſit. Doct. in l. ſi Plures, & in l. Proferre. ff. de recep. arb. & an & quando poſitioni negatiuę reſpondendum ſit uideatur, Ioan: de Deo in tract. de cauill. lib. 5. cap. 16. num. 32.

Rurſus, ita neceſsaria eſt negatiua, ut ſi iudex, à quo appellatur,

182 appellationi ipſi deferat, cùm clauſula, † ſi, & in quantum, de iure tenetur nec aliter, nec aliq modo, per conceptum hunc affirmatiuum,

tiuum, appellationi detuliſse, abdicauiſseq; á ſe omnem iuriſdi-ctionem cenſetur; ita vt vlterius in ea, ſe ingerere haudquaquam valeat, appellatione ipſa pendente, tanquam talis clauſula habeat vim ſuſpenſiuam. Imol. in l. Iudex poſt quam, col. fin. ff. de re iud. qui allegat Bart. ita dicentem, in l. Ambitioſa in fine. ff. de dec. ab ordine facien. Socin. iun. conſ. 47. num. 61. Vnde ad hoc, vt ei detuliſſe non dicatur, nec ligauiſſe ſibi manus, opus erit, vtatur verbis negatiuis, nempè, non admittimus niſi ſi, & in quantum. Ant. in c. vt debitus, de appellat. Declarat Staphil. in tract. de grat. & expect. fol. 160. refert Beninten. deciſ. 1. vbi multa dicit de clauſula, ſi & in quantum videnda. Bald. in l. edita, col. 3. verſ. Dubitatur ſi iudex. C. de eden. licet cautela ſit, vt appellans vbi non admittitur toties, & quoties appellet: vt in praxi quotidie ſeruari videmus gloſſa in Clem. vnica, in verbo, Non deferens, vbi Zabar. q. 4. de dol. & cont. Innoc. in c. Paſtoralis, de offic. deleg.

Ita negat negatio, † vt iuncta alteri negationi, deſtruat antece- 183
dens negatum, quodque per anteriorem negationem negatum inuenit, firmet l. manifeſtè. ff. de iureiur. in auth. de hær. & falc. in princ. l. in duobus verbis, vbi Bart. & Alex. ff. de verb. ſign. & in l. 1. num. 7. C. de ſeru. fugit. Etenim ſecunda negatio repetit primam, eámque deſtruit, & oppoſitam infert; Intelligendo tamen, quando cōiunctim ad idem referuntur; ſecus ſi diſiunctim Arct. in c. vt animarum, de conſt. in 6. vbi Ioann. Andr. rem elucidat, & in l. ſi duo. §. Marcellus. ff. eod. tit. de iureiur. dicit Rom. in l. ſi quis ita. ff. de verb. oblig. ita etiam declarat Cyn. in l. qui ſe Patris. C. vnde lib. per plura exempla inibi per eos adducta; Rationem allegat Sign. conſ. 34. quod & intelligitur quando negatiuæ ipſæ ſunt ab inuicem diſſimiles, non autē quando ſunt eiuſdem ſimilitudinis: Nam ſi dixero non nō, duæ hæ negationes, non utiq; affirmāt, ſed vim magis negandi habent: Stantque anaphoricè, vt c. & ſi Chriſtus, circa principium, de iureiur. ſi verò ſunt diſſimiles ab inuicem, utique affirmant, ut ſi dico, Nonnunquam, Nec ne, Non nihil, & huiuſmodi. Declarat Panor. per gloſſam in d. c. & ſi Chriſtus, Et dicit ſecundam negationem, cum ad idem referatur non diſtruere antecedentem, & quando negatiua confeſtim poſt aliam profertur, ſecus quando interpolatim ſign. d. conſ. 34.

Et hoc maximè vēdicat ſibi locum, vt duæ negationes, diſiunctim appoſitæ, negandi magis, quā affirmandi vim habeant, quando vniuerſalis præcedit, & particulares ſubſequuntur; vt ſi dico, nullas à te accepi litteras, neque breues, neque prolixas, geminatio illarum negatiuarū particularium, confirmatiuè ad præcedentem illam vniuerſalem negatiuam, Nullas, ſtat; Et nę à iure noſtro abſcedamus. Exemplum eſt in tex. d.l.1.C.de ſeru.fugit. vbi Imperator, ponendo ſeruum fugitiuum ſui furtum facere, ſubdit, & ideo non habere locum, neque vſucaptionem, neque præſcriptionem, quandoquidem per duas illas particulares negationes, prima ipſa negatiua, magis confirmata, quàm deſtructa cenſetur; ſimile eſt etiam apud Virg. Eclog. 5.

Nulla neque amnem
Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

Et Eclog. 4.

Non me carminibus vincet, nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: Huic mater quamuis, atque huic Pater adſit,
Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo.

Et in ruſtico duæ negationes, ſecundum intentionem magis affirmant, quam negent. Bald. in l. qui ſe Patris, nume. 2. C. de bon. poſſeſſ. Habetur & apud Cic. de ſen. ibi, Agro bene culto, nihil eſt nec vſu uberiùs, nec ſpecie ornatiùs.

Ea eſt natura negationis, vt cum una negatio plus neget, quàm affirmet affirmatio; Negatioque quacunque affirmatione petētior ſit. gloſſ. in d.c. cū dilectus, in verbo, à ſuſpenſis, vbi Ant. de conſ. duæq; negationes affirment, ſi cōiunctim ad idem vt ſupra ponantur; Si duabus negatiuis, tertia adiungatur, ſicuti ſecunda negatio, quod negatum reperit, affirmat ita ultima, quod per ſecundam affirmatum inuenit rurſus deſtruit. l. 1. ff. de cada. pun. ibi nonnunquam non permittitur, hoc eſt aliquando non permittitur; ſiquidem vltima negatiua, quod affirmatū inuenit, in illis primis duabus negatiuis, nonnunquam, negat, & vbi illę duæ negationes implicitæ in illa dictione, nonnunquam, exponebantur pro aliquando vltima ipſa negatiua, affirmationem prædictam ex duabus illis negatiuis complicatis, reſultantem deſtruit: Ad ſimplicemq; negationē reducit. Faciunt notata ab eodem Alber. in d.l.1.C. de ſer. fugit.

ſugit.& illud Terentij in Andria. Neque haud dicas tibi non prædictum hoc eſt non poteris dicere tibi non prædictum. Dicit, & Sign.conſ.68.l.Nonnunquam, in princ. de coll.bon.

Similem etiam magis negandi, vim habet aliquando ſecunda negatiua adiuncta primæ, † ſi ſecundæ aduerbium quidem adiun- 184
gatur, vt apud Ciceronem in Epiſtola ad Lentulum, ibi,neque errarent, neque aduerſarij quidem, dictio enim illa, Quidem vim ipſius vltimæ negationis adauget, vt per eam prima ipſa negatio, confirmata cenſeatur, Si quidem aduerbium, quidem vim energiacæ affirmationis habet; vt apud Cic. lib. 3. offic. ab optimis quidem illis uiris, ſed non ſatis eruditis; facit tex. in §. ſi vxor. Inſt. de nuptijs, ibi, Hæc non eſt quidem priuigna tua.

Poteſt, & exemplificari in eo Domitiani, qui cum ita addictus eſſet, ad capiendum muſcas, parauit occaſionem eius cubiculario interroganti cuidam, an Domitianus domi eſſet,reſpondendi non adeſſe, ſed nec muſcam quidem: Volens inferre, muſcas etiam ſecum abſceſſiſſe, eo quia ad illas capiendum ſatagens erat: Altera quippe negatio,ibi,nec muſcam quidem ſtat confirmatiuè ad primam; in huiuſmodi enim locutionibus, ſubauditur ſemper pars aliqua prioris membri cauſa elegantioris ſermonis, vt cum etiam dico non tibi hoc perſuaderet, nec Deus quidem ſubauditur nominatiuus, vel ſimilis dictio aliquis.

† Per ſubauditum etiam intellectum,ſubauditamq; tertiam ne- 185
gationem, aliquando duas negationes magis negare, quàm affirmare contingit: vt apud Terentium in Heaut. ibi,agrum in his regionibus meliorem, neque precij maioris nemo habet, vbi ſubauditur prioris membri negatio,nempe nullum agrum,& apud Virgilium Æneidos Primo.

Rex erat Aeneas, nobis, quo iuſtior alter,
Nec pietate fuit, nec bello maior, & armis.

† Contingit, & aliquando duas negationes, pro una intelligi, 186
vt apud Varronem de vita Pop. Rom. ibi à Rege eorum munera noluit nemo accipere; ſiquidem ſi duobus verbis aut expreſſis, aut intellectis, duæ addantur negationes, nulli dubium eſt, quod negant, vt ſi dicas, nec me amas, nec mihi credis, ſubintelligitur nanque ibi, nec virtuti ſtudes, neque litteris.

187 Et talis eſt ius negatiuæ, † vt ſi reus negauerit quidem ſe poſſidere, & adiecerit, & quatenus me poſſidere reperiatur, dico, me poſſidere iuſtis, & legitimis titulis, per huiuſmodi adiectionem fraudolenter factam, negatio ipſa reuocata non dicitur, tanquàm ob id ſe correxiſſe cenſeatur, arg. l. Nam ad ea.ff.de cond. & dem. Etenim vt clarè facta fuerit correctio requiritur, nō autem obſcurè, conditionaliter, & ſub inuolucro verborum, vt ſuperius etiam diximus arg. c. ad audientiam de decimis.

Atqui plures, & diuerſæ ſunt notæ negatiuæ, vt in plurimū inter ſe diuerſæ; vnaqueque propriam ſignificationem habens
188 nempe, † Non, nil, nihil, nunquam, nec, neque, ne, nil, niſi, ni, haud minimè, nequaquam, vſque nemo, & aliquando pro maiori vehementia negatiuæ, minimè, additur gentium, & negatiuæ, haud, additur, quaquam, nedum, nondum, & huiuſmodi, licèt omnes priuatiuæ notæ ſint, plus, minusq; priuant, negantq; iuxta quod ſolæ, vel coniunctim diuerſis Orationibus apponuntur. Et aliquādo vna habet diuerſam naturam ab alia, vt mox referemus, & diuerſas ſignificationes accipiunt, ſecundum quod diuerſimodè, diuerſisq; alijs ſignis, ac demōſtrationibus, & verbis iunguntur, ſeu ante, ſeu poſt, & à verbis quibus adijciuntur mutationem aliquando, ſeu intenſam, ſeu minus intenſam, uel ei ſimile reci-
189 piunt, † ut ſi uerbo poteſt, ea præponatur, omnem uerbi ipſius potentiam ab eo abnegant. gloſſ. in c. 1. de reg. iur. Doct. in l. gallus, in princ.ff. de lib. & poſt. facit illud, Vxorem pudicam cuſtodiri non oportet, impudicam nō poteſt; negatiua enim illa, Non, præpoſita, verbo ipſi poteſt, ita ab eo omnem potentiam ipſius verbi abnegat, ut non poteſt, intelligitur nullo pacto, ac modo poteſt; quia & præcedens, & ſequens tempus negat, d.l.ſi is qui ducent. §. vtrum, de reb. dub.

Hanc uim ſignificādi habet apud Maronem Æneid. 6. dum loquens de aureo ramo, qui reluctantibus fatis, euelli nō poteſt, ait.

Carpe manu, nanque ipſe volens, faciliſq; ſequetur,
Si te fata vocant, aliter non viribus vllis,
Vincere, nec duro, poteris conuellere ferro.

190 † Quinimo addita, & præpoſita ipſi uerbo poteſt, neceſſitatem præciſam inducit. l. non poteſt. ff. de fur. c. 1. vbi Io. And. de iureiur. gloſſa

gloſſa in regula beneficium. in 6. & quod dicitur de uerbo poteſt, intelligitur de eius ſynonimis, nẽpè uerbo valet, & queit, vt apud Ciceronem de Oratore, quæ ſanare nequeunt exulcerantur. Et negatiua vniuerſalis præpoſita omne obſtaculum ſemper excludit. l. Gallus §. ſin autem auaritiæ. ff. de lib. & poſth. Oſaſc. deciſ. 175. ſub num. 5.

Et tanta eſt uis negatiuæ, vt præpoſita aduerbio, ſeu uocali, ſeu modali, ſeu locum, vel tempus denotanti, modum ipſum, tempus, & locum omnino abneget, vt ſi dico: Necubi, nullibi, nullatenus ſignifico, nullo modo, nullo in loco, & nullo tẽpore, itidem ſi dico, Nuſquam ſignifico nullo in loco, vt nuſquam tuta fides noſter Dux nuſquam eſt, inquit Cic. ad Atticum, ſed ſi dictioni nuſquam alia negatiua adijciatur, ut nuſquam non, vltima ipſa negatiua adiecta, quod prius adinuenit negatũ affirmat, vt ſuperiùs dictum eſt, perinde, ac ſi dictum fuiſſet, vbique aliquandò & negatiuæ nuſquam pro maiori vehementia adijcitur gentium, vt nuſquam gentium, ideſt nuſquam omnino fratrem, nuſquam inueniet gentium, inquit Terent. in Adelp.

Contingit, & aliquando duas negationes, inſimul iunctas, vnam tantum negationem facere, pro ſimpliciq; negatione poni, vt in l. ſcripturas. C. qui poti. in pig. hab. & l. Celſus. ff. de vſucap. licèt, & ut in plurimum vim interrogandi, ſeu hæſitandi habeant, vt notant Doct. in d. l. ſcripturas.

Et interdum † negatiuam, Non, ratione adiuncti, mutare naturam ſuam, & aſſumere naturã adiuncti, vt ſi dico, Non funderem pro te obolum, nedum ſanguinem, ea ibi illius, quod eſt maioris momenti, vim habet nam dicẽdo, Non funderem pro te obolum, ſignifico multo magis, non fuſurum ſanguinem, quod maioris eſt momenti: Aliquandò & ratione diuerſitatis uocis rei ſignificatum diuerſificare facit, vt ſi dico, nec, vel, neque, † quæ notæ negatiuæ ſunt, habentes incluſam copulam. l. ſi quis ita, ubi Bart. & Alex. ff. de uerb. obligat. & l. quidam teſtamentum, ubi itidem Bart. & gloſſ. ff. de vulg. & pup. naturaq; harum dictionum, eſt utrumque copulatum negare. gloſſ. in l. cum pater. §. Titio. ff. de leg. 2. Bart. in l. cum talem. §. Titius. quæſt. 1. ff. de cond. & demonſtr.

Cumq; dictiones huiuſmodi diſiunctiuæ cõiunctiones ſint, quæ gemi-

191 (margin, at "Et interdum †"); 192 (margin, at "neque, †")

geminatæ ſemper ferè in oratione ponuntur, ſemper etiam uniuerſalem affirmatiuam, ſeu negatiuam præcedunt, ut apud Ciceronem de Amic. ibi, nec melior fuit Africano quiſquã, nec clarior, Et ita coniunctiuè ponuntur, ut multoties pluribus alijs affirmatiuis dictionibus iungantur, licèt ipſas ſuarum virtute diſiungant, vt apud eũdem Ciceronem eodem lib. de Amic. ibi, neque, quicquam, unquam, niſi honeſtum, & rectum, alter ab altero poſtulabit, neque ſolum colent ſe inter ſe, ac diligent, ſed etiã uerebuntur.

Nemo etiam in ſe negatiuam habet, & ſignificat nullum hominem, ut apud Cic. lib. 13. fam. hominum neminem pluris facio, & cum negatiuæ ipſæ, neque, uel, nec inclusam habeant negatiuam cũ copula. l. ſi quis ita, ubi Bart. Alex. & alij, ff. de uerb. oblig. Bart. in l. ſi quis ita. ff. de uerb. oblig. earum natura eſt utrunque copulatum negare, Bald. in l. ſi quidam teſtamẽto. ff. de vulg. & pup. d. l. ſi is, qui ducenta. §. cum ita. ff. de reb. dub.

193 Ita negat aduerbium hoc, † Nequam, iunctum modo, uel alteri rei, ab eo omnem qualitatem, & virtutem abneget, ut ſi dico, homo nequam, ſignifico quod is ſit nullius precij, & momenti:

Matt. 18. ſerue nequam, omne debitum dimiſi tibi, quia rogaſti me, Nonne oportuit & te miſereri cõſeruo tuo? de ſeruo euãgelico dicitur.

Et aduerbium, nequam ſignificat, ne per aliquem locum, & ne aliqua ratione, ut apud Virg. Æneid. 1.

Ne qua ſcire dolos, medicusve occurrere poſſet.

Et negatiua, Ne aliquando, ſignificat nullo tempore, ut apud

Pſal. 113 Pſalm. Ne quando dicant gentes, ubi eſt Deus eorum: Et nequitia, (teſte Donato) dicitur libidinoſa inertia, ſic dicta, quod nihil queat, nulliq́ue rei apta ſit, ſicuti negatiua, Necdum, exponitur pro Neque adhuc, vt apud Virg. Æneid. 1.

Nec dum cauſa irarum, ſæuiq́ dolores,
Exciderant animo.

Et dictio, nequaquam æquipollet dictioni, Non, ſicut minimè, & haud. At nec quicquam fruſtra ſignificat, quandoq; iuncta coniunctioni ſic in aduerbium interrogantis conuertitur, ut ſiccine? an ſic, ut apud Plautum.

194 Et dictio † nihil, quæ, & uniuerſalis negatiua eſt, d. l. is qui. §. vtrum, ita negat, ut quod negat prorſus tollat, atque adimat, ſiue

ſola,

ſola, ſiue adiuncta alteri ponatur, cui & penitus aliquando adijcitur, & ſignificatur nullo modo. Alex. in l. Qui vſumfructum.ff.de verb. oblig. propriumq; ipſius eſt quantitatis priuationem ſignificare, quod & Cicero exprimere voluit, dum Tuſcul. 4. dicit. † Nequitia ab eo, quod nequicquā ſit, in tali nomine, ex quo idem 195
nihil dicitur, & Authore Feſto hilum ſignificat illud, quod grano fabæ adhæret, & nihilum dicitur, quaſi nec hilum quidē ſit. Quod pro re exigua ſumitur, qui parui, vel nullius precij ſit. Cic. Tuſc. 1. ait, cū illud quod Syſiphus verſat ſaxum ſudans nitendo, nec proficit hilum. Vnde, & ad denotandum Dei omnipotentiam, cum ex nihilo nihil fiat, dicitur ex nihilo eū omnia feciſſe; quinimmo ſine ipſo nihil factum eſſe; & ſine ipſo factum eſt nihil, & de pec- *Ioan.1.*
cato dicitur: Quod cum quoad eſſentiam nihil ſit ſine ipſo factum eſt peccatum. † Quique eius factioni non interuenit, nec auctor il- 196
lius eſt, dicente Propheta: Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius; & alibi, apud Deum non eſt iniquitas. *Paral.19.*

Dictioni huic æquipollet, & illa quæ per Apocopen, Nil, dicitur, licet, & aliquando, vt diuerſa ad diuerſum ſignificandum, ab ea ponitur, vt nil pro niſi, vt apud Ouid. Heroid. 1.

Nil mihi reſcribas attamen ipſe veni.

Sine negatiua quoque nota eſt tria importans nempe abnegationem, priuationem, & exclusionem, per not. in l. 1. §. Prætor, de pign. action. & ab ea valet argumentū à contrario ſenſu, cap. cum apoſtolica. §. fin. verſ. nam in Lateranenſi. De his quæ fiunt à prælat. ſine conſ. capituli, & negatiua, ſine habitum infert. l. nam quę. ff. de verb. ſign. ſine Cerere, & Bacco friget Venus, inquit Terentius, Imperium ſine fine dedit, inquit Maro Æneid. 1.

† Eius ſynonimum eſt altera illa prępoſitio, Abſque, quæ & ip- 197
ſa ſeparatiua præpoſitio dicitur, vt abſque pecunia, non facilè vitam traducas. l. omni. C. de ſacroſ. Eccl. auth. ſed & ſi quis. C. de ſec. nupt. Quæ ita priuat, vt cum alias particula, Quæ cui ipſa iungitur ſemper augeat, ſiue affirmando, vt, atque, ſiue negando, vt neque, l. filia in orbitate. ff. de inoff. teſt. & quæ ibi not. & aduerbium vtique maximam vim affirmandi habet. l. vtique. ff. de rei vindic. Præpoſita ei præpoſitione ipſa, Abs, totum mutat. l. ſi ita ſtipulatus eſſe. ff. de verb. obl. cōtinuatiueq; ſtat ad præcedentia. l. vt uim. ff. de

ff.de inſt.& iur. Vnde cum poſitioni negatiuæ, quis regulariter reſpondere non teneatur. Bald. in l. 15 §. Quod obſeruari. colum.6. verſ.ſexto non tenetur. C.de iureiur.propter cal.dan. negatiua etiã eſt illa poſitio, quæ licet verbis affirmatiuis concepta videatur, Præpoſitio ipſa abſque ei adijcitur, quæ ad excluſionem ipſius affirmatiuæ adiecta, calumnioſè cenſetur, idem Bald. in d. §. Quod obſeruari n. 18.& in c. 1. ſi de feud.fue. cont. inter Dom. & vaſ. in vſibus feudorum. Bart.in l.inter ſtipulantem, num.4.ff.eod.titulo, de verb.oblig. Orian.in c.Quoniam contra, in verbo, Reſponſiones, num.14.de prob. Oldr.conſ.49. Curt. in tract. de poſit. breuiloquio 74. num. 37. & breuiloquio vltimo, vbi dant exemplum, vt ſi dicatur, pono quod, abſq; eo, quod fuit, Petrus mutuauit de-
198 cem Sempronio.† Quare prohibita poſitione negatiua; & tali modo concepta, prohibita dicitur, tanquam ſubdolè, & in fraudem legis per callidos, & verſutos Procuratores, & Aduocatos facta cenſeatur; Benè dari poteſt caſus, vt abſque fraude, & malitia, à qua Procuratores omnes, & Aduocatos abeſſe volumus poſitio, cum tali præpoſitione concipi valeat, & tamen propriè negatiua non dicatur: Vt ſi dixero, Pono quòd res fuit, abſque eo quod tali die, Titium percuterem; quia tota illa die abſens fui, & alibi, Quandoquidem huiuſmodi poſitio merè negatiua dici nõ poteſt, cum negatiua ipſa inſurgat, & oriatur ex affirmatiua, quæ vti affirmatiua iudicatur, ex quo enim tota die fui abſens, & alibi ſequitur, neceſſariò vt illic non fuerim; ita dicit Bal. in nuper allegato. §.Quod obſeruari. d.num. 18.

Atqui vana fortaſsè eſt iſt hæc quidem diſceptatio, in caſu criminali, in quo poſitiones non dantur ex inclita praxi iudiciorum, per tradita à Iacob.de Aren. in tract. Poſit.§.7. nu.1. relato à Clario in quæſt. 45. verſ. Sed hic incidenter. Et quamuis dici ſoleat, Quod qui ponit fatetur.l.cum precum.C.de lib.cauſ.l.2.C.de inſt. & ſubſt. Alex. conſ.71.Clariſſime Domine, num.4. volum.3. tamen fateri non dicitur, qui incipiet poſitionem abnegatiuè, per modum excipiendi, gloſſ. in l. ſi quidem, in verbo, ſi conteſtatione, C.de except. & in l.non vtique, vbi & Bart.ff.eod.tit.de excep. Marantã in ſuo Spec. in 6. par. actu 4. num. 9. Illud adnotandum eſt, quod talis eſt proteruitas negatiuæ, & id tantum ſi ſimul appo-

ſitæ,

ſitæ, inuicem ſe perimunt. Vt cum dictio prædicta, Abſque, ſemper mutet, & excludat; præpoſita ei alia negatiua, omnino includat.cap.tanta, ibi, non abſque præſumptione temeraria, de exceſſ. Prælat.Plura quando ea includat,uel excludat videri poſſunt apud Arch.in c.Qui generaliter, de proc. in 6. & apud Tiraq.de retrac. conſang.§.1.gloſſ.12.n.79. Qui multa uberi eius ingenio cõgerit.

† Non abſimilem naturã habet, Præpoſitio, Præter, quæ ſi negatiuam ſequatur, excludit ut in Prohe. 6. Decretalis, ſecundum finem,& in oratione affirmatiua regulariter includit.l.ſcio.§.Vxori.ff.de ann.leg. de primo eſt illud Cic. fam.lib. 1. Amicum ex Conſularibus, neminem tibi eſſe video, Præter Lucullum. De ſecundo, illud, Plin.lib.10. Præter hominem, ſomniare equos, canes, pecora, capras, palàm eſt. Pulchram theoricam diſtinguendo caſus, & concordando contraria, eaq́ue diſtinguẽdo dat Rom. conſ.328.Bart.in l.Actione.C.de tranſ. & Old.conſ.49. 199

Dictio † nequaquam, ẽt magnam vim abnegandi habet, & ſignificat nullo pacto,& nullo modo, vt apud Ciceronem in Catone, Eſt iſtud quidem Lęli aliquid,ſed nequaquam in iſto ſunt omnia; In potenti hoc ſignificatu ponitur, & in l.1.C.de ſec.nupt. in l.ſtatutum.§.Prouiſurus, de reſcin.in 6.& in c.Ad decimas, de reſtit.ſpol. ad exprimendum hanc vim etiã ponitur in ſacris litteris, ibi, de ſerpẽte volente decipere Euam, & inducere ipſam ad edẽdum de Arbore uetito ſcientiæ boni,& mali, ei dixit,nequaquam moriemini; Rurſus & uolẽte Eliſabeth puerum ſuum vocari Zachariã, Zacharias Pater accepto pugillari ſcribens, dixit, Nequaquam, ſed vocabitur Ioannes, huius ſynonimum eſt, aliud aduerbium haudquaquam, vt apud Liuium de bello punico: Aſdrubalem propedum affore cum manu, haudquaquam contemnenda. 200 *Luc.1.*

Num, interrogatiua particula negatiuã,etiam innuit reſponſionẽ,& eſt idem, quod An,ſiue Nunquid.Cic.1.Acad. Quis eſt hic? Num Sophiſtes? & in 2.de Diu. An num Imperatorum ſcientia nulla eſt? De ea,& habetur in l.reſcriptum.ff.de pact.& in l.1.vbi gloſſ.ff.de in integr.reſtit.min. & in l. ſi pater. de adopt. & dubitatiuum eſt ut an ne? & in l.in cauſæ.2.ff. de minor.

† Niſi etiam negatiua nota eſt, quæ ex ſi, & non ordine retrogrado cõponitur, quam ſi alia negatio præcedat, ponit aliàs pri- 201

uat, ſeu negat Bart. & Bal.in l.ſi actorem.C.de tranſ. Card. in clement.1.not.13.de vſuris. Alex.in l.1.ff.de offic. eius, & pleniùs in l.ſi cum.§. ſi quis ita.ff. ſi quis caut. & ſemper excipit ab eo, quod præcedit, contrariumque ponit, l.2.§. fin.ff.de cuſt. reor. l.ſi me in uacuam. ff.de acquir. poſſeſſ. Alex. Raudenſ.in tract. de analogis, lib.1.cap.15.num.7.

Illud tamen pro regula conſtituendũ eſt, quod quãdo negatiua; Niſi à lege profertur, ſemper conditionem facit, quia ſi certum quid poneret, lex eſſet incerta. & imperfecta, quod eſſe non debet, ex latè deductis ab Alberico in d.l.Actione. C. de tranſact. & in l.
177 quibus diebus.ff.de cond.& demonſtr. Regulariter tamen conditionem facit, & vertitur in Si, non,l.Titia.§.fin.ff.de manum.teſt. ibi, niſi rationes excuſſerit liber ne eſto, & in Pſalmis, Niſi conuerſi fueritis, arcum ſuum tetendit, & parauit illum in vaſa mor-
178 tis, & alibi, Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non
179 intrabitis in Regnũ Cœlorum; & excipit dictio, Niſi ab eo, quod præceſſit, & ſemper priuat, quando vniuerſalis affirmatiua præce-
180 dit, & ea ſubſequitur, ut ſi dixero, Omnis homo diſputat, niſi Socrates, ſequitur ut Socrates non diſputet; quod ſi vniuerſalis negatiua præcedat, dictio exceptiua ponit id quod principaliter eſt
181 negatum.l.Placet.C.de Sacroſ.Eccl.l. Titius.§. Lucius.ff.de man. teſt.Doct.in regula Peccatum in 6. contrarium eius,quod præceſſit, ſemper ponit, affirmatq; vt ſi ex diuerſo dixero, nullus diſputat,niſi Socrates ſequitur,ut ſolus Socrates diſputet, & ponitur priuatiuè, & aduerſatiuè ad præcedẽtia, adeoquòd ſi affirmatiua diſpoſitio præcedat eã, neget d.l.Actione.C.de tranſ.Dyn. in d.Reg. Peccatum, & è conuerſo.

Et, Ni, per apocopen,pro niſi ponitur quæ, & dictiones quam, Præterquam, ſemper repetunt caſus qui præceſſerunt. c.ſi Epiſcopus, ubi Doct.de offic. ord. in 6.

Aliam Theoricam dant alij, vt aut dictio niſi, ſequitur orationem affirmatiuam, aut negatiuam, ſi affirmatiuam, aut loquimur in actibus,qui ab vnius tantum voluntate procedunt,& tunc inceptiuè conditionem ponit, ut d.l.Quibus diebus.§. quidam, aut in
182 actibus,qui ex duorum uoluntate pendent,& tunc reſſolutiuè conditionem ponit in l.2.ff.de in diem adiect.& l. obligationum, ferè

condi-

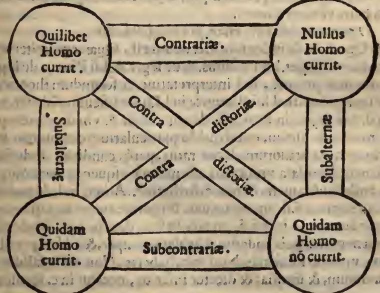
conditio.ff.de act.& oblig.ſi autem ſequatur orationē negatiuam, tunc aut præceſſerat aliqua diſpoſitio, aut non, ſi non præceſſit, inducit aptitudinē, & actum.l.ſi quis ita.§.ſi ff.de ſtatu.lib.quoniam non caſu aptitudinem, & non actum inducit, in d.l.Titia.ff.eodem tit. de man.teſt. Priuatiuè ſtat apud Ouid. faſt.1.

Omnipotens totum ſi ſpectent Iuppiter orbem,
Nil niſi Romanum, quod tueatur habet.

Plura dicit Bald.in ſua Margherita,in verbo negatiuę, Signor. conſ.68. Barb.in cap.Nullus, num.25.de for. comp. Et de natura huiuſce dictionis, ac negatiuæ, plura videri poterunt apud Arch. in cap.1. de conſt. in 6. in c. vlt. de præbe. in 6. & in cap. Abbati, §.cæterum, de re iud. itidem in 6.quæ hic conſulto omitto,ne ſim ſera commentatione prolixus.

Et cum ſecundum Dialecticos (quorum doctrina in hoc ſequenda eſt) quadrifaria ſit Cathegoricarum propoſitionũ figura, contrariarũ nempè, ſubcontrariarum contradictoriarum,& ſubalternarum; vt in figura, quæ hic ſubijcitur, apparet per regulas dictarum propoſitionum, qualia quæque ſit ſedulò inſpiciamus.

FIGVRA PROPOSITIONVM.

Igitvr per regulas ſumptarum propoſitionum procedendo, quomodo, & qualiter negatiua, præpoſita, & poſtpoſita alicui ex dictis ſignis, alteram alteri, æquipollere faciat, perquiramus;
204 Et primo, pro regula conſtituo † Negatiuam præpoſitam ſigno vniuerſali affirmatiuo, æquipollere facere, ſuo ſubalterno negatiuum, præpoſitam verò ſigno vniuerſali negatiuo, æquipollere ſuo contradictorio affirmatiuo; Vt ſi dico non quemlibet hominem currere, ſignifico aliquem hominem non currere, & ſi dico
205 non nullus homo currit, ſignifico aliquem hominẽ currere, † poſtpoſita verò dictis ſignis, & affirmatiuo, & negatiuo, æquipollere eam facit ſuo contrario; Vt ſi dico quilibet homo nõ currit, æquipollet propoſitioni, Illi, nullus homo currit; Et ſi dico nullus homo non currit, ſignifico quemlibet hominem currere, † Præpoſitam verò, & poſtpoſitam alteri ex ſignis prædictis ſuum ſubalternum æquipollere facit; Vt ſi dico, non quemlibet hominem non currere, ſignifico aliquem hominem currere, & ſi dico nullum hominem non currere, ſignifico aliquem hominem non currere: Theoricam ponit gloſſa in l. 1. vbi & Bal. num. 3. C. quomodo, & quando iud. vbi & Bart. ſub num. 2. Boer. deciſ. 158. nu. 8. & melius dicetur inferius per exempla, & pro facili cognitione Dialectici hunc verſum ponunt.

Præ contradict. poſt contra, præ poſtq́; ſubalter.

206 † Quod, & de indefinita dicendum eſt, Quæ regulariter vniuerſali æquipollet. l. ſi Pluribus. ff. de leg. 2. & l. ſi Plures, de leg. 3. Non tamen propriè, ſed interpretatiuè, & ſecundum theoricam traditam à Bart. in d. l. ſi Plures. & in l. Qui ædificium. ff. de ſer. vrb. Præd. & à Dyno in Prohæm. de reg. iur. in 6. vbi dant exempla, & pro ratione dicunt, quod quãdo particularium omnium in vniuerſo compræhenſorum eſt par ratio, parq́; conditio. Indefinita affirmatiuè prolata vniuerſali affirmatiuæ vſquequaque æquipollet, collectiuè tamen, & non diſtributiuè. Alber. in l. de pupillo. §. Qui nunciat. ff. de op. nou. nunc. Negatiuè autẽ etiam quod non ſit par conditio. l. is qui. §. vtrum, in fine, de reb. dub. Vnde præcepta negatiua licèt indefinitè prolata, ſemper, & ad ſemper obligant, vt, Non furaberis, Non mæchaberis, Non dices falſum teſtimonium, & ſimilia; & dicetur inferius, notatur in c. fornicari,

per

per Arch. & Ioan. de Turrecrem. 88. diſt. & dum in eo Dominici eloquij dicitur, † omnia ergo quæcunque dixerint vobis ſeruate, 207
& facite, & poſt modum ſubiungitur, ſecundum vero opera eorum, Nolite facere intelligitur, ſecundum opera eorum nolite facere, quæ aduerſantur his quæ dicunt, † ſiquidem Aduerſatiua illa, verò ibi ſubiuncta coniunctionem in eadem oratione, inducit Bart. in l. Lucius. §. Quæ habebant. ff. ad Senatus, conſ. trebell. & faciunt verba illa, Cic. offic. 1. ibi, Iuſta omnia decora, iniuſta indecora, nam ex quo eadem eſt conditio, & par ratio, licèt oppoſitiuè in prædictis, ſequitur vt quemadmodum iuſta omnia decora ſunt, ita & è conuerſo, iniuſta omnia indecora ſint, & ſic indefinita illa, iniuſta repetitum habeat ſignum illud vniuerſale, omnia facit tex. in d. l. ſi pluribus, & l. ſi ita relictum, circa princ. eod. tit. de leg. 2. & d. l. ſi plures, & notat Dyn. vbi ſupra, nume. 8. videto etiam Neuiz. in ſua Silua nupt. in verbo, Non eſt nubendum, mihi fol. 50. in 2. colum.

Matt. 23.
208

Non pono modo cui nam negatiua, ſubcontraria æquipolleat, quia † cum negatiua, magnam habeat potentiam, in particularibus ex quibus, ſecundum eoſdem Dialecticos, nihil ſequitur, eam non operatur: Rationē etiam allegat Bart. in d. l. Si is qui ducenta. §. vtrum. † Quia oratio particularis non habet cōtrarium, etenim quidam ſic; & quidam, non; non ſunt de directo contraria.

209
210

Et liber quidem, vt dixi, per Dialecticalia theoremata, materiam hanc æquipollentiarum pertractare, quia propria eorum materia eſt, Et Legiſtæ in hanc pertractando, maximè hallucinātur, confuſeq; loquuntur, nec per veras regulas procedunt de materia, hac videri poterit in l. legitimos. §. in legitimos. ff. de leg. tut. l. obligari, circa principiū eodem tit. & in d. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum, vbi Bart. & l. ſi cui. ff. de nouat. & l. ſi ſeruus. §. ſi plurium, in gloſſ. ff. ſi quis caut. & in l. quemadmodum. C. de agr. & cenſ. lib. 11. & l. nonnunquam. ff. de adopt. & in l. eas. ff. de condit. & demonſtrat. & quod negatio præpoſita ſigno vniuerſali negatiuo, æquipolleat ſuo contradictorio prædicto, eſt celebris textus in l. nonnunquā, de collatione bonorū; Et quod poſtpoſita ſigno vniuerſali affirmatiuo, æquipolleat ſuo contrario prædicto, textus eſt in d. l. legitimos. §. an ergo, vbi gloſſ. quæ tamen mihi videtur aduerſari regulæ

ſum-

ſumptæ; Et an, & quando ea præpoſita, & poſtpoſita ſignis prædictis operetur prædictas æquipollentias, videri poterit apud Bart. in l. 1. ff. de teſt. & in l. ſi neceſſarias. §. ſi annua. ff. de pign. act. Illud, porro animaduertendum eſt; Negatiuam ipſam ſuam naturã ali-
211 quando mutare, ratione ſubiectæ materiæ, ad effectum, † vt non intentio verbis, ſed intentioni verba deſeruiant: Nam ita præponenda eſt ſententia, verbis vti præponitur anima corpori; Nam
212 Bald. in c. Mandatum, colum. 1. de reſcript. ait, † Quod mens eſt
213 radix verborum, eiusq; ſubſtantia prima, & † Cor eſt Imperator linguæ, habetque eam ſicut mancipium, ſub ſua iuriſdictione, & ſub iugo mentis, tanquàm ſub ſuo proprio originali verbo conſi-
214 ſtunt, licèt in dubio, mentẽ per verba colligamus, † & verba ſint earum quæ ſunt in animo paſſionum notæ, ut inquit Philoſophus Perhier. 1. & habetur in l. Labeo. vbi Bald. ff. de ſuppell. legat. per verba declaratur mens, & voluntas. cap. Tuæ, de ſponſ. Linguam tubam cordis, appellat Bald. conſ. 140. lib. 1, & nullum eſt maius teſtimonium mentis noſtræ, quàm qualitas inſpecta verborum. Caſſiod. relatus à Bal. in l. generaliter, in 1. not. C. de nõ num. pec.
215 Et † negatio ipſa aliquando alicui verbo præpoſita, cum ipſo verbo, in verbum contrariæ ſignificationis reſſoluitur, ut in l. Papinianus. §. meminiſſe. ff. de inoffic. teſt. ibi, non obtinuiſti, ideſt ſuccubuiſti, & in l Lutius. ff. de pet. hæred. verum de hoc inferiùs, latiùs pertractabitur. Non nemo, ideſt aliqui cum eſſet, non Nemo in Senatu, qui diceret non oportere, inquit Cicero, Pro lege manilia.
216 Contingit & aliquando † augumentatiuè, alicui aduerbio eam apponi, vt in l. fideiuſſoris. ff. de pact. & in l. neque in naue ſauſeli, in fine, ibi, neque omnino hoc eſt nullo pacto, & neque enim hoc eſt, neque certè, ubi gloſſ. pro nullo modo intelligi vult iſta etenim
217 † dictio, Enim, cum cauſalis coniunctio, ſit ſecundum ferè locum in oratione obtinens, negatiua ei præpoſita cauſam ipſam abnegat, ſicut & coniuncta alteri affirmatiuę, maioris expreſſionis cauſæ vim habet; vt ſi dixero cole iuſtitiam, hæc enim hominem vindicat à ſcelere, & in alio caſu apud Virg. in 6.

Neque enim ſine numine Diuum,
Limina tanta paras.

Et

Et quod negatiua ipſa ſigno vniuerſali affirmatiuo poſtpoſita, ſuo contrario negatiuo æquipolleat, facit tex. in d. l. legitin. os §. an ergo. i. ibi, ut ſi omnes ſatis non dederint, uel non potuerint, quod interpræratur gloſſ. ibi ſi nullus ſatisdederit, vel non potuerit.

† Conuerſiue, & interdum nota ipſa negatiua ponitur, ut in l. 1. ff. de in ius vocan. ibi, ut in ius vocari non oporteat, hoc eſt vocari non oportet; Et licet dici ſoleat. † Verba tranſpoſita, idem ſignificare. l. præ poſteris C. de teſtam. tamen alius eſt ſenſus negatiuæ, negatiua ipſa p̃miſſa, alius ea præpoſita; ex notatis in l. quædam. ff. hoc eodem titulo noſtro habetur, & in l. 2. §. quod obſeruari. C. de iur. calu. Siquidem † cum conuerſio ſit tranſpoſitio ſubiecti in prædicatum, & è conuerſo, manente eadem qualitate, & quantitate, † Negatiua quæ ſui natura ſemper priuat, & præpoſita, & poſtpoſita non facit manere eandem qualitatem, & quantitatem, ſed eas mutat, mutando uniuerſalem in particularem, & affirmatiuam in negatiuam, ſecundum regulas ſupradictas. Vnde † in his argumentum ab ordine conuerſiuo, locum non habet ex deductis ꝑ Euer. in ſua ſeſquinc. in loco à ratione legis cõuerſiua. 218 219 220 221 222

Et tanta eſt uis negatiuæ, vt ea aliquando in ſuum contrarium reſoluatur, ut ſi dixero, Non credo Titium viuere, ſequitur ut credam ipſum mortuum, & ne uiuam, hoc eſt, moriar. Ne longior ſim hoc eſt vt breui me expediam. Archid. in c. ſi contra unum, de offic. deleg. in 6. Non indiget, hoc eſt non habet ut indigeat. l. 2. C. de inſt. & ſubſt. non obtinuit, hoc eſt non viciſti, nec ſuccubuiſti. l. Hæredi. ff. de his, quib. ut indig. Virum non cognoſco; Hoc eſt non ſum expertus uirum, ſeu ut de ſacratiſſima Virgine dicitur uirum non cognoſcere, hoc eſt non cognoſcere diſpoſui. c. 2. 28. q. 2. Non ſuum, ideſt alienum. c. licet, ubi gloſſ. de teſt. non modicam ergo magnam. §. Prætorum. Inſt. de iur. nat. gent. & ciu. Non neſciant, ideſt ſciant. c. 3. de iur. cal. & l. 3. ff. de off. Præf. Vrbis, Non amplius eſſe non ultra. l. ſi quando, ubi gloſſ C. de teſt. licèt, & aliquando talis negatiua, nec det, nec tollat, † ut ſi Iudex in ſua ſententia dixerit, quem non eſſe liberum, uel ſeruum, talis negatio non reſoluitur in ſuum contrarium, ut intelligatur pronunciatus ingenuus, uel ſeruus. l. Diui fratres. & quæ ibi notãtur. ff. de lib. cau. Notat gloſſ. in l. ingenium. ff. de ſtatu hominum. Non ſinguli, ideſt 223

non

non unus ſolus.l.1.C.de tut. ill. perſ. Non nihil, ideſt aliquid non tacendus, hoc eſt nominandus, laudandus Vir celtiberis, non tacendæ gentibus, dicit Martialis ad Licianum, nil non ſignificat, hoc eſt omnia tibi debeo, ut apud Ouid. faſt.3.

Multum tibi memores, Nil non debemus Eliſæ.

Nonnulli, ideſt aliqui.Bald.in l.1.in princ.C.quo.& quan. Iudex.

Porro ut dictum eſt, negatiua non pręposita, ſigno uniuerſali negatiuo reſtringit ipſam uniuerſalem ad particularem, ęquipolletq; particulari,affirmatiuę Bart.in trac.qui ſint rebelles,ibi nonnulli,ideſt aliqui. cap.1.de cap.mon.l.1.§.ſed nonnullus.ff.de tut. & rat.diſt. c.Iur.de reſcrip.c.1.de immun.Eccl.in 6.

Et tantę eſt potentię negatiua, Neque ut pręposita coniunctioni cauſali, Enim totum abneget,ut ſuperiùs dictum eſt,& cum dictio, Enim ponat cauſam pręposita, ei negatiua,neque cauſam ipſam abnegat, ut apud Ciceronē in 3.de fin. neque enim id facerē.

224 † Et negatiua, Non, ſuapte natura omnibus modis uerbalibus. Pręterquàm imperatiuo, accommodatur Indicatiuo, ut apud Terent. in Heaut. Non te dignum Chęrea feciſti, Optatiuo ut apud Plaut. in men. non negem ſi nouerim: Subiunctiuo ut apud Virgilium Georg. 1.

Feruere non illa, quiſquam me naue per altum
Ire, neque à terra moneat conuellere funem.

Infinitiuo, ut apud eundem Terentium in Phorm. ibi non neglexiſſe habeo gratiam.

225 † Aliquando notę alicui alteri adiuncta, actum uirtutis ſignificat, ut ibi non uerò, ut amicus Cęſaris ſum; non autem aſſentator.

226 † At aliquando pręposita alicui aduerbio inferendi aliquid maius vim habet, vt ſi dixero, Non modo te diligo, ſed etiam amo.

227 † Hortatiue etiam aliquando ſtat, vt apud eundem Virg. in 6.

Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito.

228 † Prohibitiuè ſæpe, vt apud Terent. in Heaut. Ne conferas culpam in me.

229 † Quandoq; nota eſt, ſui ipſius inculpatiua, vt apud eundem Æneid. 1. *Me ne incepto deſiſtere victam?*

230 † Et aliquando dubitatiuè, vt ex eiuſdem Maronis Æneid. 1.

Iuſtitiam ne priùs mirer, belline laborem?

† Ali-

† Aliquando facit modum.l.cum tale. §. Titius.ff. de condit. & 231
demonſt. aliquando conditionem, auth. Ex cauſa.C.de bonis lib.
Rurſus, aliquando arctat, aliquando non. l. in hoc iudico.§.ſi inter.ff.com.diu. ne id eſt an. l. in perſona. ff. de pact. & apud Virgilium, Æneid. 1.

Tanta ne vos generis tenuit fiducia veſtri?

Ne, ideſt, Prout. l. ſi non ſingulo. C.ſi cert.pet. Ne, ideſt, ut non, l.videamus.§. Proſpicere ff. Loc. aliquando ſtat pro quamuis. l.ſi ſine.§.cum autem.ff.re rat.hab.aliquando includit. l. Qui abſenti. ff.de acq.poſſ.quãdo aũt inducat modum, vel cõditionem, videantur Bart.in l.ſi quis poſſeſſionem.ff.de acquir. poſſeſſ. Et quomodo differat à dictione, vt idem Bart.in l. 1.col. 13. ff. de cond. & dem. Et ne paſſim ſignificat indiſtinctè.l.fin.C.de iur.& fac.ign. & omnia ab eo compoſita ſemper, aduerbia negatiua ſunt,ut neque,nequa, nequo, nequicquam, neutiquã, neutiquè, nequaquam,necubi, nedum, & huiuſmodi; Et ſemper ſubſequente particula, quidem, pro, Neque, ponitur, vt apud Cic. de amici. Nunquam illum, ne minima quidem re, offendam.

† Iuncta autem, ſeu ante, ſeu poſt alteri negatiuæ, Non, vel 232
Nec, interrogandi vim habet, & in ſimplicẽ negationẽ, eam conuertit, vt apud Ciceronem, ibi, Vultis Prætori Flacco, nec ne? ideſt, an non? Et ex alio neſcio, an bene faciam, nec ne?

Non ommitto etiam quod dictio, † tantum ſecundum Docto- 233
res negationis, vim habet, ut ſi teſtis deponit per verbum tãtum, ita erit de falſo ſuſpectus, ſicuti ſi ſuper negatiua deponeret. Innocentius in c. licèt, de probat. Bald.in l. 1.in prin.colum. 1.verſ. ex hoc ſequitur.ff.ſi quis iuſdi. non obtẽp. plura de hac dictione tantum, dicit Card.in clem.2.§.2.de ſum. Trin.& Fid. Cathol. Quis aliquando interrogatiuè,negationem includit, vt per illud Apoſt. Quis cognouit ſenſum Domini? aut quis Conſiliarius eius fuit? quaſi dicat nemo. & l. 1.C.de ſum.Trin.& Fid. Cath.

† Se, Præpoſitio in compoſitione poſita, negationem, ſeu pri- 234
uationẽ plerunq; inducit; & eſt de illis notis, quæ extra compoſitionem, nunquam vel raro inueniuntur; qualis apud Græcos, ἄνευ, vt ſecurus, ideſt ſine cura. c.2.de cler.ægr.l.1.& 2.ff. de his qui ſui ſunt, vel alieni iuris ſe cors, ideſt, ſine corde, & huiuſmodi; ſecu-

rus dicitur, qui nihil timet.l.mandato.§.3.ff. mand. & l,1. in fine.
235 ff.de act.empt. Vnde qui timet,& dubitat, ſecurus non dicitur,† & promittens ſecuritatem alicui, illud in quo nullam ſentiat læſionem promittere cenſetur. Ant. & cum eo Pan.in c.Quoties,de pactis, quæ in hoc differt à Tuto. vt ſecurus ille dicatur, qui nihil timet, etiã ſi periculum aliquod immineat; Tutus extra periculum
236 quidem eſt, verum adhuc timet.† Tutiſſimum cuique refugium dicitur domus, quia in ea pro debito ciuili, quis capi non poteſt. l.Plerique.ff.de in ius voc.l.Nemo de domo.ff. de reg. iur. non tamẽ ſecura, quia pro delicto quiſq; in ea capi poteſt,ut ibi: Et quoniam vera ſecuritas in cęlis eſt. Diuus Auguſtinus in Oratione ad Sanctos, Meditationum ſuarum, cap. 23. ad eos conuerſus, dicit: Fælices Sancti Dei omnes, qui iam tranſiſtis huius mortalitatis pelagus, & peruenire meruiſtis ad portum perpetuæ quietis ſecuritatis, & pacis, ſecuri, & tranquilli, ſemperq; feſtiui, & gaudentes eſtis. Obſecro vos per Patris Charitatem, qui ſecuri eſtis de vobis, ſolliciti eſtote de nobis; ſolliciti eſtis de veſtra immarceſcibili gloria, ſolliciti eſtote de noſtra multiplici miſeria; & loquens de ſerò pœnitentibus, dicit, Pœnitentiam dare poſſumus, ſecuritatem dare nõ poſſumus; habetur in c.ſi qui.de pœn.diſt.7.& ibi eſt vera ſecuritas, vbi eſt vera dilectio.c.Non turbatur.24.q.1.
237 † Et nihil ſic valet ad ſecuritatem, quam bona conſcientia; quæ tam magna eſt (teſte Cicerone in Oratione pro Tito Annio.Mil.) in vtranque partem, ut neque timeant, qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper verſari ante oculos putẽt, qui peccauerint; faciũt dicta à D.Auguſtino, & habentur in c. ſent.11.q.3.

Et inferendo ad ius noſtrum, Imperator noſter volens proſpicere illis, qui à Fiſco per donationem, venditionem, aut aliquo
238 alio titulo acquirunt, dicit† Illos ex huiuſmodi contractibus ſtatim ſecuros fieri, hoc eſt abſque, quod à quoquam ſuper illis perturbetur,qui à Fiſco acquirũt.l.Benè à Zenone.C.de quadr præſcr. §.Conſtitutio.Inſt.de vſuc.& §.pen.eod.tit. quib. lic.ali. vel non,
239 † vbi cauens debitoribus minorum, quo rectè ſoluant, vtitur verbo ipſo ſecuritas; inquiens, vt prius ſententialis ſentẽtia, ſine omni damno celebrata hoc permittat. Quo ſubſequuto, ſi & Iudex pronunciauerit,& debitor ſoluat, ſequatur huiuſmodi ſolutionem pleniſ-

pleniſſima ſecuritas. † Securitatē antiqui Philoſophi definierunt. 240
Vt ſit recta placidiſſimi animi conſtitutio, malorum pendentium cura vacans; Et quid ſit ſecuritas, ponit Bald. in Auth. agricultores. C. in quib. cauſ. pign. & hyp. tac. contr. † & ſecuritate alicui promiſſa, vt nec directo, nec per indirectum à quoquam moleſtari valeat, promiſſum cenſetur. Ang. in l. contra. §. ſi quis meritis, in uerbo, ſecurè. ff. de inoff. teſt. 241

† E, etiam in compoſitione priuatiua nota, quandoque eſt, vt elinguis, hoc eſt ſine lingua, exanimis, hoc eſt ſine anima, & huiuſmodi habetur in cap. 1. de renunc. 242

Dictio, † Solus, priuatiua, ſeu negatiua nota etiam eſt, quæ excluſiua alterius partis exiſtit. l. His ſolis. C. de reuoc. donat. Iaſ in l. Qui Romę. §. Duos fratres. nu. 46. ff. de verb. oblig. Et ob id, † Sol, dicitur quaſi ſolus, eo quod præter ipſum, nō ſit alius Sol; Quodq; tantam claritatem ſolus obtineat, ut ſolus cum exortus fuerit, obſcuratis omnibus alijs, cœli luminibus appareat, ut inquit Cic. lib. 2. de nat. Deorum. 243 244

† Atqui licet dictio ſolus, ita taxet, ut non taxatum excludat, auth. Hoc ius. C. de proc. Tamen non ita taxat, ut ſimilia, & ei connexa non includat; Aliarum dictionum taxatiuarum ad inſtar. Anch. in c. 2. de acc. in 6. Bald. in l. 1. ubi & Iaſ. nu. 7. C. de bon. poſſ. con. tab. clem. exiui de Paradiſo, de verb. ſign. vbi Summus Pontifex, dum quærebatur; Num Beatus Franciſcus in eius Regula ad omnia conſilia euangelica, ſuos fratres obligare intendiſſet, ſuppoſitis aliquibus, & aliquibus non expreſſis. Determinat † terminum reſtrictiuum, ibi, ita excludere ab ea extranea, ut cuncta ad eam pertinentia omnino includat. † Et ſtatuto diſponente, vt ſolus Epiſcopus agat, capitulum, Quod ei annexum eſt, excludere non intelligitur. Bald. in d. l. 1. Ita vt taxatiuæ notæ, quæ ut dictum eſt, alterius partis excluſiuæ ſunt, eam partem excludant, quæ eis diſſimilia ſunt, & contraria, non autem ſimilia, & connexa; vt ibidem dicit Iaſon. 245 246 247

Quorum tamen hæc Theorica datur, vt taxatiuæ, ſeu reſtrictiuæ notæ, ſi negatiuè ponantur, poſitum affirment, implicentque aliud, de quo minus dubitatur. l. & non tātum ff. de pet. hæred. l. & eleganter. §. Non ſolum. ff. de dolo: ita etiam determinant Barr. &

248 alij in l.1.ff.ſi quis ius.dic. non obtemp. † Sin autem affirmatiuè, nedum affirment, quod ponunt, verum excludant omne aliud, & alios caſus nō expreſſos.l.fin.C.de pat.pet.l.ob æſ.C.de pręd.men.

249 † Taxatiua affirmatiua, omnem generalitatem excludit; negatiua autem etiam generalitatem includit. Bald. in l.1.C.de teſt. & habetur in d.l.His ſolis. Vnde cum ex prædictis taxatiua diſſimi-
250 lia tantū excludat, & ſimilia, & annexa includat. † Si quis factum ſuum tantum promittat,& factum ſui hæredis, promiſiſſe intelligitur. Bald.in d.l.fin.C.de act.empt.per l.ſi ſtipulatio.§.ſed ſi ſe.ff. de verb.oblig.Plura de taxatiuis dictionibus apud Felin. in c.cum contingat. col.2.de fid.inſtr. & quod taxatiua illa tantum abeſt intelligatur, ideſt, quantum adeſt; habetur in l. ſi cum ſeruum. ff. ſi cert. pet.

Et cum ſuperiùs dixerimus, idem iudicari de negatiua habente in ſe incluſam affirmatiuam,quę negatiua prægnans dicitur,quod de affirmatiua apta quæ & ponit, Nemini dubium eſt Dictionem
251 illam, † Nihilominus, quæ interpretatur ſine dubio, non minus. c.fundamentā.§. Quod ſi ſecus,verſ.At nihilominus, de elect.vb. Arch. exponit, ibi, Nihilominus hoc eſt, non ideo minus facit. & l.ſi is qui.§.ſi Poſtea,ubi gloſſa.ff.Quod vi,aut clam. & Nihilominus dicitur, immo magis.l.ſi pupilli.ff.de neg. geſt. Affirmatiuam includere, ac dici; Sicuti. Nihilomagis negatiuam.§.1.inſt.titulo. Quib. nō eſt permiſſ.fac.teſta.ibi,in verbo,Nihilomagis in gloſſa.

252 Et ita negat negatio, † vt in uno falſa, in omnibus falſa reddatur.d.l.ſi is qui ducenta.§.vtrum.Nonius in rub.Inſtit.de teſta.n.7.

253 Cumque † Oratio affirmatiua, de primo actu verificetur. l.Boues.§.hoc ſermone.ff.de verb.ſign.negatiua ad infinitum trahitur. l.ſi ſer. ſtipulatus ſum, & ibidem Iaſ.2.not.ff.de verb.oblig.gloſſ. in l.hoc genus, & ibidem Bart. & Caſtr.ff.de condit. & demonſtr. Oldrad.conſ.16. Thema tale eſt. Tiraq. in d. §. Hoc ſermone, &
254 tracta. Primo. q.24.nu.12.† & præcepta affirmatiua ſemper quidem, ſed non ad ſemper, & in omni caſu negatiua ſemper, & ad ſemper obligant D.Thomas, Scotus, Alex.de Ales,Riccardus,& Franciſcus de May. in 4.diſt.19.art.2.

255 Verbum † Neſcio, negandi quoque nonnunquam vim habet, vel ſaltem negatiuam habet implicitam, cum componatur ex ne,

& ſcio,

& ſcio, & exemplificari poteſt in eo Apoſtoli. Neſcitis quoniam *Ad Cor. 6.*
Angelos iudicabimus, quanto magis ſecularia? hoc eſt non neſcitis, licet & in multis † neſcire, & negare differãt, ut negãs cer- 256
titudinaliter neſciens verè dubitatiuè aſſerere videatur, ſiquidem negans feudum, ſi de mendacio conuincatur, eo priuatur, ſed dubitanter reſpondens, per uerbum neſcire, niſi fraudolenter hoc fecerit, non priuatur. c. 1. §. fin. de lege Conradi. in vſib. feudorum; Vnde inquit Bald. ibi, quod verbum † Neſcio, poſitum in reſpon- 257
ſione, quæ fit ab eo, qui terminum ad conſultò deliberandum habuit, confeſſionem inducit, quod & induci poteſt ad reſponſiones, quæ quotidie fiunt ad poſitiones, per dictum verbum neſcit, an per illud confeſſatæ, vel negatæ cenſeantur, vel non ſufficienter reſponſum, aſſerendum, & opponendum ſit. Verum inoleuit praxis, vt taliter reſpondens adijciat reſponſioni. † Et ideo non credit: 258
Quod an iure etiam ſubſiſtat, nec ne, cogitãdum relinquo. Etenim videntur hæc contradictionem implicare, neſcire, & non credere, quia licet † non credere, non affirmare ſit, in alijs. l. Teſtium, vbi 259
gloſſ. & Doct. C. de teſt. Innoc. in c. Ad hæc, eod. tit. † Vnde dant 260
cautelam, vt interrogentur teſtes an credant eſſe vera, quæ deponunt, qui ſi dixerint credere, deſtruunt ſuum teſtificatum, per notata in auth. Principales. §. Quod obſeruari. C. de iureiur. propter cal. dand. licèt contrarium videatur ſentire Bald. ibi, ſub num. 6. in reſpõſionibus ad poſitiones verbum credit eſt veritatis expreſſiuum. Bal. in l. 1. in fin. C. de falſ. cau. adiec. leg. † Vnde qui reſpon- 261
dendo ad poſitiones, per verbum neſcit, adijcit; & ideo non credit, videtur implicare contradictionem à iure improbatam. Surd. deciſ. 88. num. 14. & ideo pro confeſſo habetur; faciunt tradita à Ioanne de Deo. in tract. de cauill. lib. 5. c. 16. num. 18.

† Veruntamen huiuſmodi Praxim (ſi praxis dici poteſt) ego 262
nunquam probaui, tanquam iuri manifeſtè contrariam; Etenim, cum verbum † Neſcit, ſeu ignorat, ſit dubitatiua reſponſio, & non 263
credere ad poſitiones, vt diximus, ſit certitudinaliter negare, contradictionem implicat manifeſtam, uno, & eodem tempore vnico contextu, per eundem, & ad idem reſpondere ignorat, & ideo non credit, dubitare nanque medium eſt, inter credere, & non credere. Spec. in tit. de Poſit. §. 6. verſ. ſed nunquid. nu. 7. Et quatuor

ſunt,

ſunt, quæ licet idem videantur, diuerſa tamen ſunt inter ſe, nem-
264 pe, † ignorantia, neſcientia, error, & titubatio. gloſſ. in rub. ff. de
iur. & fact. ign. Alex. in l. error. C. eod. tit. Vbi Azzo in ſumma Ad-
di poteſt credulitas, ſeu & non credulitas, ſiquidem vt declarant
ibi prædicti; ignorare eſt neſcire illud quod quis ſcire tenetur, vn-
de dicitur Ignorans, ignorabitur, & ignarus dicitur idem quod in-
Pſalm. 35 ſipiens. Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus, inquit Pſalt.
Pſalm. 13 Neſcire eſt ignorare, illud quod tamen ſcire non tenemur.

Inſcius Atheon vidit ſine Veſte Dianam.

Inquit Ouidius, licèt & hæc confundantur, & vnum pro alio ac-
cipiatur, ut titulus ipſe. De Iuris, & fact. ign. clarè inſinuat, & fa-
Luc. 23. cit illud Dominici dicti, Pater dimitte illis, non enim ſciunt quod
265 faciunt. Error eſt cum aliud eſt, quam credam, † Vnde nullus er-
ror cum veritate concurrit, bene ignorantia pariter ad verum, &
falſum ſe habere poteſt, & cum vtraq; permiſcetur, vt inquit Phi-
loſophus, & dicit. Bald. in l. falſus. quæſt. 1. C. de falſ. & dici ſolet,
Qui errat non conſentit, vulgata l. ſi per errorem. ff. de iur. omn.
iud. Titubatio, ſeu dubitatio, eſt ſcientia duorum, vel plurium in-
ter ſe diffidentium, & contrariorum; Quorum alicui, quia dubito
266 crudelitatem applicare neſcio; † & propriè titubatio eſt, quoties
ab animo verba diſſentiunt, de qua pulchra, & notatu digna con-
gerit. Alber. in l. fin. in verbo, Titubante mente. C. de cond. ind.
267 † error eſt approbatio falſi pro vero, & incerti pro certo, & differt
ab erratione, ſecundum Grammaticos, ut error propriè animi ſit,
erratio cuiuſuis hominis, & errare nullius ſit, niſi inſipiêtis, quan-
do in errore perſeuerat, edoctus veritatẽ; ut inquit Cic. Philip. 12.
Et propter hanc differentiam inter errorẽ, ac Titubationem Doct.
268 noſtri volunt, † magis ſuccurri debere erranti, quam titubanti,
quia titubans habens animum dubium, in tali eius perplexitate
debet de veritate diligenter ſe informare, eamq; plena diſcuſſione
perquirere; errans autem iam ita credit, ob quod faciliùs ei ſuc-
currendum eſt; ex notabiliter conſideratis à Iaſ. in d. l. ſi per erro-
rem, nu. 16. Vel certè talis adiectio, & ideo non credit, illud idem
inferre videtur, quod prædictum eſt, ponderando coniunctionem
269 illam illatiuam, † ideo, quæ cauſalis eſt. Bart. in l. Demonſtratio.
§. Quod autem. ff. de cond. & demonſt. & eſt ſynonimum alterius
illius

illius coniunctionis iccirco.l.Non iccirco. C.de act.empt. & ut dixi, infert illud idem quod prędictũ eſt,§ 1.Inſt. tit. de fiduc. tut. §.Apium. Inſt.de rer. diui. & explicatiuè in caſu propoſito; & adducere cauſam, quare ſic reſpondendo non credat, nempe, & ideo non credo, quia neſcio, nec per talem reſponſionem certificat ponentem, ſed magis illudit, † Rurſus & differt dubitare, ſeu titubare, amputare, vt putare ſit iuſta ratione aliquid exiſtimare. l.cum 270
quidam.§.Quod dicitur, vbi Bart. colum.2. ff. de acq.hæred.& in l.creditor. §. Lucius. not.1. ff. mand. Quod deſeruit citationibus, quæ quotidie fiunt, de illis quos approbare nolumus pro legitimis contradictoribus, † qui citãtur cum clauſula, ſi ſua putauerint 271
intereſſe, ſecundum formam.l.ea quidem.C.ſi man.ita fuer. alien. Bald.in l.fin.q.5. & ibidem etiam Iaſ. num.24 C.de edict.D.Adr. toll. & turpe eſt dicere, Non putarã veteri adagio dicitur; & cum licèt alias credere non affirmare ſit; & nihilominus in reſponſionibus ad poſitiones ſignificatiuè expreſſiuum ſit veritatis. Bald.in l.1.in fine.C.de falſ.cauſ.adiec. leg. faciatq; indubitatã probationem æquiualentem probationi, quæ fit per publicum inſtrumentum. But.in c.fin.de lib obl.Spec.in d.tit.de poſit. §. 6. In materia fidei maximè credere eſt firmiter, & indubitatiuè tenere quod creditur.c.1.de Sum.Trin.& Fid.Cath Vnde credere Deum, Deo,& in Deum, eſt pro certo tenere Deum eſſe, eiusq; prouidentia, ac numine mundum gubernari, nanque etiam dæmones Deum, & Ieſum Chriſtum filium eius credunt, & contremiſcunt. Magiſt. ſentent. & alij in 3.diſt.23.Alex.de Ales in 3.par. Summæ, in tractatu de ſeptimo Præcepto Decalogi, q.6. Monitis, ac præceptis eius obtemperare, & in nullo eius lædere Maieſtatem.

Diſcite Iuſtitiam moniti, & non temnere Diues.

Inquit Maro Æneid.6.In Deum, hoc eſt amando in ipſum tẽdere. c. ex præmiſſis, de conſec.diſt.1.Charitas.de pœn.dub.2.& c.Prima. de conſecr.diſt.4. & cum credere ſit firmiter tenere, ut prædictum eſt, vſu receptum extitit, vt aliquando credere ſit fidei committere; nam Lact.Firm.Diuin.Inſt. lib.4. ait: Iudęis ſolis arcanũ Dei creditũ eſt, & de credulitate in Deum, & in Ieſum Chriſtum vnicum filium eius; dicitur, qui crediderit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet; & qui credit in me habet vitam æternam; & quod *Ioann 11.* *Eiusd. 6.*

aliquando

aliquando accipiatur pro ſe alicui committere, faciunt verba Maronis Æneid.6.

Dædalus, vt fama eſt fugiens Minoia Regna,
Præpetibus pennis, auſus eſt, ſe credere cælo.

Sed certè mu'toties vidi cenſitum fuiſſe, per huiuſmodi reſponſionem, ſufficienter reſponſum, & aliquando non; Ego crederem rationibus prædictis minus legitimè reſponſum cenſeri, cũ in his verbum credo veritatis expreſſum ſit; Niſi vellemus defendendo praxim, reſtringere ipſam, vt ſufficiens dicatur talis reſponſio, quando poſitio ſit de facto alieno valde remoto, de quo reſpondens non ita facilè certificari valet, in quo non credere ſit, non affirmare ſecus in facto proprio, ut conſiderat Spec.in tit.de poſitio. §.Nunc tangendum eſt, verſ.Sed nunquid eſt differentia, niſi certificatus reſpondens perſeueret in negatione, vel in ipſa reſponſione, Neſcit, ideo non credit, vt ibidem notat Speculator, vbi allegat l.1.ff.de lib.hom.exhib.l.ſi quis inficietur. ff.depoſiti.

Maximè quando reſpondens eſt veriſimiliter de ipſo facto informatus; Et terminum competentem ad ſe informandum, & reſpondendum habuit; Vel quando fraudis ſuſpitio viget, quo caſu reſponſio huiuſmodi non ſufficit; tanquàm per eam fraus legi facta eſſe dicatur; cui occurrendum eſt ex notatis per eundem Bald. & alios in d.c.1.§.fin.

272 † At neſcire aliquando pro non cognoſcere, accipitur vt ex eo ſacrarum litterarum, Amen, Amen dico vobis, quia neſcio vos, neſcio, hoc eſt non cognoſco vos, ſeu cognoſcere nolo; & per verbum neſcire, aliquando aliquid proferimus, quando rem aliquam nobis ignotam ſignificare volumus: Poſtea quam Neſcio, quod impedit mediocri quæſtu contentus eſſe non poterat, inquit Cic. Pro Quintio. Accipitur, & pro ignotum eſſe; vt in ſacro Cantico,

Matt.6. Ille inquam Lucifer, qui neſcit occaſum, & neſciat ſiniſtra tua; Quid faciat dextera tua.

273 Quodque per uerbum ipſum † Neſcire, reſpondens pro contradicente habeatur, dicit idem Bald.in l. falſus, in 3. col. C. de furt.

274 † & neſcire pro non credere ponitur, in c.habent.13.q.2.ibi habẽt forſitan, illi iuſtam longi doloris excuſationem, qui vitã alteram neſciunt, qui de hoc ſæculo, ad melius eſſe tranſitũ non confidunt:

neſciunt

neſciunt enim, ibi, gloſſ. exponit, hoc eſt non credunt; Et neſcius dicitur, qui alicuius rei ſciens non eſt. Vnde cum diei, & horæ mortis certitudinē nō habeamus, vt apud Virg. Æneid. 1. dicitur.

Neſcia mens hominum fati, ſortiſq́ futuræ.

Dicitur neſcit, quis qua hora ſit moriturus, cum incerta ſit hora, 275
Et cum negatiua præpoſita (vt diximus) priuationem ſicuti affirmatiua poſitionem inducat. Bart. in d.l. de ætate. q.3. l. Codicillos. C. de Codic. vbi & Bart. & in d.l. Actor. C. de prob. † Factum eſt, 276
vt aliquādo translatiuè ad ipſum factū referatur, & cū non minus facta, quam verba loquantur. l. Paulus. ff. rem. rat. hab. c. cum ſuper de offic. & poteſt iud. deleg. † Et plus eſt facto, quam verbis, ali- 277
quid demōſtrare. c. dilecti filij. 1. de appell. Squillac. de Fid. Cath. c. 15. num. 3. † Vnde facto, Chriſtum negare dicitur, qui Chriſtianus eum ſit, opera Chriſti non facit, hoc eſt præcepta eius non adimplet. c. ęſt inare. 51. q. 3. Quoties enim vitijs, & peccatis vincimur, toties Deum negamus, & inquit Apoſtolus; Omnibus *Ad Tit. 1.*
quæ peruerſa ſunt factis, Deum denegari, quoties lætaliter peccamus, toties Deum negamus. † Hinc Sancti Dei, omnes Con- 278
feſſores appellantur, quia opere etiam Chriſtum confeſſi ſunt, eius præcepta, atque etiam conſilia adimplendo; & dictum fuit Apoſtolis, Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & omni Iudæa. Et † qui 279
veritatem negat, & iuſtitiam per pecuniam vendit, Chriſtum negare dicitur, qui veritas eſt. c. Abijt ead. 11. q. 3. facto etiam Chriſtū negat, qui miſericordiā nō facit, quia miſericors eſt. c. omnis. 7. q. 1. Frāc. Squillac. de Fid. Cath. c. 16. ſub n. 3. Eſtote Miſericordes.

† Et quantum vita eſt Chriſtum confiteri, tātum mors eſt eum negare. c. Timendo, ead. q. 3. † Petrus negauit, Chriſtum negādo, 280
ſe eius eſſe diſcipulum. c. non ſolum, ead. q. 3. † Vnde & ad ſimili 281
tudinem verbalis ipſius negationis, quæ priuationem inducit, in- 282
ductum eſt, vt auferre, & priuare negare ſit. Negant intueri lucem fas eſſe ei, qui hominem à ſe ocioſum eſſe fatetur. Dicit Cic. in oratione pro Tito Annio Milone, hoc eſt faciunt, vt vitæ priuatione dignus ſit; Et Auctor ille Catonianus, negare pro non concedere ponens aſſerit.

Corporis exigui vires, contemnere noli,
Ingenio pollet, cui vim natura negauit.

H Hinc

283 Hinc † abnegare, eſt maximè negare, & abijcere. Abnegantes
Ad Tit.2. impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobriè, piè, & iuſtè viuamus in hoc ſæculo, expectantes magnam ſpem, & aduentum magni Dei;
284 inquit Apoſtolus, † Qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum,
Matt.16. & tollat crucem ſuam, & ſequatur me; idem Saluator dicit; quod interpretatur Diuus Hieronymus, & habetur in cap. nimis, de excell. Prælat. vt abnegare ſemetipſum, & ſequi Chriſtum, ſit deponere veterem hominem, cum operibus ſuis, & habetur etiam in cap. Primum interrogatur, de conſ. diſtinct. 4. Ab re, ideſt ſine re, Abortus, hoc eſt non ortus, ſeu intempeſtiuè ortus.
285 † Præpoſitio; In, & aliquando negatiuè ſtat ſecundum quod,
286 & ſola, & in compoſitione ponitur; † ut Sola, ſiquidem accuſatiuo caſui præponatur, extrinſicitatē ſignificet; vt ſi dico: In Campum curro, ſignifico me, extra campum in campum currere. Arch. notat in c.1.13.q.1. Albericus in auth. quod ius. C. de procur. & in hunc ſenſum accipitur in hac lege noſtra, ibi, in rē, vt in rem agere ille dicatur, qui rem ipſam non habet, ſed ius ad illam prætendit.
287 † Et in rem præſentem venire, eſt de alio loco, in locum rei controuerſę uenire; Vnde Iudex in rem præſentem venire dicitur; Cum accedit ad locum, de quo eſt controuerſia: Cic. Pro Cecinna placuit Cæcinnæ conſtituere, quo die in rem præſentem veniretur: Sin autem ablatiuo caſui tunc intrinſicitatem denotat. l. 1. §. in flumine. ff. de flum. & in l. ſi in annos ff. de cond. & dem. plenè notat Bart. in l. caſus indifficilis. ff. de lib. & poſth. ut ſi dico in ſtadio curro, ſignifico me eſſe in ſtadio ad currendum; ad hoc faciunt Carmina.

In Campo curro, ſi ſis benè dicis, in illo,
Si ſis exterius, in campum ſit tibi curſus.

288 Sin verò in compoſitione ponatur † tunc, vt in plurimum priuatiuæ notæ ratione adiuncti, vim habet, ſiue primitiuo, ſeu deriuatiuo nomine iungatur. l. ſi cum Dotem. §. tranſgrediamur, ibi, Iniuſſu Patris, ideſt non iuſſu. ff. ſol. mat. Inceſtus hoc eſt non ceſtus, inculpatus, ideſt ſine culpa. l. Titia. §. ſi ea. ff. de leg. 2. l. pecunia. ff. de vſuris: Vnde moderamen inculpatæ tutelæ dicitur, quod ſine culpa ſit. Doct. in l. vt vim. ff. de inſt. & iur. & inſciens ritius dici-
Pſal.68. tur, Fiat habitatio eorum deſerta, nec ſit qui inhabitet. Inaceſſus,

hoc

hoc eſt non acceſſibilis, ut apud Virgilium Æneid. 7.

Proxima Circeæ raduntur littora terræ,
Diues inacceſſos, Vbi Solis filia Lucus,
Aſſiduo reſonat cantu, tectiſq́; ſuperbis,
Vrit odoratum nocturno in lumine cedrum.

Inglorius, ideſt ſine gloria. c. Fundamenta. §. Quid plura, de elect. in 6. Infans, ideſt qui nondum fari valet. l. mulier. ff. de verb. obl. Inofficioſum, quaſi non ex officio factum. l. 2. ff. de inoff. teſt. immundus, hoc eſt non mundus.

† Licet, & aliquando augendæ rei cauſa, pro valde in Oratione ponatur. c. Parſimoniam, ibi, infucatam, ideſt valde fucatam. 41. diſt. quod tamen gloſſæ haud placet, quæ infucatam, ideſt non fucatam interpretatur; quod & mihi arridet Augumentatiuè etiam ſtat, ut in l. Gallus. §. ille caſus, ibi, indifficilis, ideſt valdè difficilis. ff. de lib. & poſth. & in l. 1. §. in ſuo. ff. de aqua plu. arc. & in l. Quæſitum. §. ſed ſi fundus. ff. de fund. inſt. in hunc ſenſum accipiuntur, & verba Flacci. 289

Exegi monumentum, ære perennius,
Regaliq́; ſitu, pyramidum altius;
Quod non Imber edax, nec Aquilo Impotens,
Poſſit diruere.

Verbum enim Impotens, ibi, ponitur pro valde potenti, & apud Virgilium Georg. 1.

Labor omnia vincit,
Improbus.

Hoc eſt valde probus; ita interpretantur Aſcenſius, & alij, & vt Virgilius Æneid. 12.

Turnus vt infractos aduerſo Marte Latinos.

Cauſa etiam elegantioris ſermonis † præpoſitio, In, ſeu, Im, loco affirmatiuæ in compoſitione ponitur, vt Impiger pro non pigro. 290

Impiger Aeneas volitantis frater Amoris.

Vt apud Tibullum, & apud Horatium epiſt. 1.

Impiger extremos currit Mercator ad Indos.

Virum ad laborem belli Impigrum, hoc eſt ſummè diligentem, dicit Cic. Pro Fonteio, Omnia Impigra, hoc eſt ſumma diligentia facta, dicit Liuius in 4. de Bello punico.

Ita priuat præpoſitio, In, vt vniuerſali negatiuæ æquipolleat, actumq; oppoſitum infert; Vt ſi dixero inteſtatus, ſignifico non
291 teſtatum.l.hoc autem.ff.de verb. ſignif.l.3. §.fin.ff.Pro ſuo. † Quin etiam negatiuæ ſtat aliquando vbi, §.1.ff.de tut.& cur. dat ab his. l.quod dicitur.ff.de milit.teſt. Doct.in l.non dubium.ff.de leg.3.& quando ſtat negatiuè increpantes, vel interrogantes, vel hortantes eam proferimus, vt reſoluatur indictionem cur non? vel cur non fugis? & apud Virg. in Bucolicis,Ecloga 2.

Quin tu aliquod ſaltem potius quorum indiget vſus,
Viminibus molliq; paras detexere iuncto.

292 † Prætereundum haud duxi, quod & verbum Inficior, negatiuum eſt.l.inficiendo.ff.de furt. differt tamen, à verbo ipſo negare, Vt negare tam ad factum, quàm ad verbũ referatur; Inficiari autem ad dictum tantum, ut verbo inficietur. Plaut.in Ciſt. omnia inficiatur, quæ dudum confeſſa eſt, & Cic. in Catil. cum id poſſet inficiari, repente confeſſus eſt. Vnde inficiationes debitæ rei negationes dicuntur; Sin & negandi vim habet, ſignificatq; ſi verò, vel ſin autem,& facti diuerſitatem non iuris inducit.l.fin.§.ſin autem. C. de abol.

Negatiua præpoſitio ad ſignificandum animi noſtri coneptus,
293 ita neceſſaria eſt, ut aliquando, † quòd non negatur, affirmari di-
294 catur, † Et non negaſſe noceat, tacitumq; conſenſum inducat.cap. nonne depræſum; & voluit Ang.in l. generaliter, in fin. princ. C. de ſec. nup. Vt ſi quis in præſentia teſtium, non irato animo, nec per iniuriam reprehenderit aliquem de delicto, & obiurgatus taceat, & non negat, nec ſe excuſat aſſentire videtur,quod & Marſilio placet, in §.diligenter, verſ. quæro etiam, de notabili dubio, & Bald.in l.2.C.de bon.quæ lib. & Cagn. in l.qui tacet. ff. de reg. iur. & colligitur ex eo ſacræ paginæ; Tu es, qui venturus es? an alium expectamus? vbi Sacer. textus dicit,& confeſſus eſt,& non negauit, quia non ſum ego Chriſtus, utique ſi conticuiſſet tacitè ſe Chriſtum eſſe forſan confeſſus fuiſſet; non tamen negauit ſe eſſe Heliam ſpiritu.

Negatiuo modo,aliquando ex iuris neceſſitate,ſententiam proferri contigit, nec aliter ferri poteſt; vt in caſu.l.ſi Pater.C.de act.
295 empt. Vbi Imperator ponendo caſum illius, † qui venundando portio-

portionem ſuam, in vacuam poſſeſſionem emptorem non induxerat, ex quo ius omne penes ſe retinuiſſe cenſetur, ſi Pręſes Prouinciæ ſuper hoc aditus fuerit non dubitabit, nihil eſſe translatum pronunciare aſſerit.

† Et aliquando ipſi affirmatiuæ negatiua ineſt, in eaque ſubintelligitur, quæ & pro expreſſa habetur. Neuiz conſ.31.ſub nu.16. 296
Spec. in tit.de lit.cont.§.2.verſ. ſed Nunquid. & quam prægnantem affirmatiuam, appellat Bald.in l.fin.nu.34.C.de hæred.inſtit.

Et dum dicitur negationem, rem dubiam facere, idem Spec.in tit. de ceſſ. act.§.1. verſ. ſed opponitur.l. poſt rem, vbi Bart. ff. de tranſ. intelligitur ad commodum ipſius negantis, qui quòd negat probare non tenetur, ſed onus probandi in aduerſarium transfert. Bal.in l.non ſolum.§.Qui in alieno.ff.de proc. Siquidem mandati inficiatio, de ipſo mandato dubitari facit, & nihilominus onus illud probandi in aduerſarium transfundit. Bart. in l.1. C. eod. tit.
de proc. † Rem etiam dubiam reddit negatio præpoſita, verbo, 297
Credit.Bal.in l.3.C.quib.ad lib.procl. nõ licet. Et in hoc ẽt negatiua ab affirmatiua differt,† vt Negatiua quidem cum ſuo contra- 298
rio in diuerſis perſonis ſtare valeat ſecus affirmatiua.l.ſed & ſi poſſeſſor, in princ.ff.de iniur. Fieri nanque poteſt, vt qui meus ſeruus non eſt, tuus ſit, & è conuerſo, at fieri nequaquam poteſt, ut ingenuus qui eſt, quoad omnes non ſit ingenuus. Bald.in l.ingenuum.
col.1.ff.de ſtat.hom. vbi & aſſerit, quod illud, vt † ſententia faciat 299
ius intelligitur, ſi verbis affirmatiuis formata fuerit, ſecus ſi negatiuis, quia per Verba negatiua Iudex tali caſu ius facere non inten
dit, cum intentio ipſius ſit effectum probationum ſequi. † Atqui 300
negatiuis verbis prolata ſententia ex vi probationum non fertur; ſed potius quia probatum nõ fuit, notatur & in l.Actor.C.de prob. ſanequam, qui non probat vincitur.l.fin.Si inge. eſſe dic.& quando quis ab aliquo excluditur probationum defectu dici ſolet,
† non ius, ſed probatio deficit, vt idem Bald. in d.l.Ingenuum 301
concludit.

Ita neceſſaria negatiua propoſitio eſt, vt per eam † litis conte- 302
ſtatio fiat, & ſine ea minimè inducatur, idem Bar. qui Butrigarium allegat in l.ſi debitori.ff.de iud.l.rem non nouam, ſeu mauis Auth.
Hodie.§.Patroni. C.eod. tit.† vbi cũ dicatur cum lis fuerit conte- 303
ſtata,

ſtata, poſt narrationem propoſitam, & cõtradictionem obiectam, vt per negationem conteſtata fuerit profectò dicendum eſt; vociſq; ipſius ethymologia demonſtrat; Quia † conteſtari eſt ſimul
304 teſtari, & illi ſimul litem teſtari, dicuntur qui inuicem ſibi contradicunt, & definitur, vt ea ſit hinc inde apud Iudicem negocij principalis facta narratio deſumitur, ex c. 1. de lit. cont. & ex c. dudũ 2. de elect. & ex l. vnica, iuncta gloſſ. C. eodem tit. vt lit. non conteſt. vnde vt ſequatur negatio illius, quod petitur ad hoc, vt lis conteſtata dicatur, opere precium eſt; Quicquid nonnulli relati à Schenardo ad cap. fin. circa princ. vt lit. non cont. ex confeſſione etiam aduerſarij reſpondentis petitioni actoris, litis conteſtationem fieri
305 aſſerant, † Etenim ſi reus confiteatur nulla conteſtatio litis fit, ſed
306 proceditur ad condemnationem, † cum inconfeſſum nullæ aliæ iudicis partes ſint, niſi in condemnando. l. 1. & l. Certum in princ. ff. de conf. gloſſ. in l. Romana. §. ſin autem, de app. in 6. clarè decidere videtur, tex. in l. ſi domus. §. In pecunia. ff. de leg. 1. Bald. in l. 1. poſt numerum 10. verſ. interdum autem. C. ne ex del. def. licèt &
307 ſola negatio aliquando litis conteſtationem non inducat, † vtpotè quando qui negat, expreſsè proteſtatur, non animo litis conteſtandi id agere. l. ſi debitor. §. 1. ff. Quibus modis pign. vel Hyp. ſol. l. ſed & ſi. §. fin & l. ſeq. ff. de vſuf. c. Cumana, de elect. Bart. in d. l. 1.
308 † & confeſſio habet vim ſentẽtię. l. 1. vbi Doct. C. de conf. Caſtrenſ conſ. 4. Galeottus in ſua Margherita cap. 14. num. 1.

Et dum tenentes contrarium nempè, quod & aliquando per ſolam confeſſionem lis conteſtata dicatur, allegant Buttig. vrſup. & Bar. relatum in d. l. ſi debitor, ſi benè conſideretur doctrina Butrigarij, ibi, ſeu & Bartoli, ea hoc non infert, qui dicũt, quod ſi oblato libello pars confiteatur, talis confeſſio habet vim litis conteſtationis, & poteſt ferri ſententia, ita ut condemnatus, poſtmodum terminum, qui datur condemnatis ad ſoluendum habeat; Nec ſequitur confeſſio illa ad libellum, habet uim litis conteſtationis, er-
309 gò & per cõfeſſionem cõteſtatur lis, quoniam reſpondetur † aliud eſſe, aliquid eſſe tale, & aliud haberi pro tali, per notata in Regula pro poſſeſſore, in 6. Alb. in Auth. Quod quis. C. de proc. dicit Archid. in c. Iudices 1. q. 1. & in c. ordinationes 63. diſt. Expreſsè colligitur, ex textu hoc noſtro; in quo cum dicatur in rem actionem

pati

pati non compellimur, quia licet alicui dicere ſe non poſſidere, manifeſtè innuitur, † quod negans poſſidere in actione reali, ſu- 310
per ea conteſtari litem non cogatur, vt per Bart. Bald. & alios ibi, ſequitur ut in actionibus perſonalibus negando quis ſubire iudicium cogatur, tanquam per ipſam negationem litis cõteſtata cenſeatur, vt & Angelus dicit hic, ſicq́; quod per negationem conteſtetur lis: valet enim † Argumentum à ratione legis conuerſiua. 311
l. 1. ff. de ſol. & l. pen. C. eod. tit. latè docet Euerard. in ſua ſeſquicent. in ſuperiùs citato loco, traduntq́; Ariſt. & Cicero in Topicis, & procedit argumentum, vt ſi reus conuentus neget ſe poſſidere in actione reali, non cogatur in rem actionem pati, hoc eſt iudicium ſuper ea re ſubire ſecus in ratione perſonali, nempe ut omnino cogatur.

† Etenim Actionis nomen manat latiſſimè, & cum ab ago no- 312
mine verbali deſcendat, multa ſignificat, quandoque enim pronunciationem; Vt apud Cic. in Orat. eſt actio quaſi corporis quędam eloquentia, cum conſtet ex uoce, atque motu; Quandoque pro Oratione ſcripta, quandoquè pro hiſtoria, ut eiuſdem Ciceronis Actiones in Verrem; quandoque pro rei alicuius defenſione: idem Cic. Q. Valerio, Actionem meam Caius Cæſar comprobauit: gloſ. in l. Vnde Neratius. §. fin. ff. ad leg. Aquil. & plenè apud Iaſ. Inſt. de Act. Aliquando pro demonſtratione gratitudinis accepti beneficij, Quæ gratiarũ actio dicitur Cic. Planco. Gratiarum actionem à te non deſiderabam: Interdum pro adminiſtratione, & actis, idem Cic. Mearum actionum monitores, & in auth. vt Iudices ſine quoque ſuff. §. iuſiurandum, not. in l. 3. §. pen. in verbo, Actiones. ff. de donat. int. vir. & vxor. & generaliter pro quocunque actu uirtutis: Vt apud eũdem Ciceronem offic. 1. uirtutis laus in actione conſiſtit, † At in iure hoc noſtro actio propriè accipi- 313
tur, pro iure proſequendi in iudicio: quod cuique debetur, ut lib. 1. Rhet. ad Herennium, & dicitur infra, & hoc modo ſumpta actio † filia, & uirtus obligationis dicitur, Bald. in l. edita, num. 7. 314
in Prima lect. C. de edendo, & iudicium, & moleſtia Doctores in l. Sed & hæ. §. non ſolùm. ff. de proc. & pro moleſtia, ſeu cauſa, & iudicio ſumi interpretantur etiam Doctores hic, quod ſi acciperemus actionem hic pro iure proſequendi in iudicio, quod nobis

debetur

debetur, iuxta definitionem, de qua in §.1.Inſt.de act.& prout dicitur filia obligationis.l.licet.§.ea obligatio.ff.eod.tit. de proc. ſequeretur, vt actio, & paſſio darentur in eodem ſubiecto, dicendo in rem actionem pati,contra Regulam & philoſophicam,& legalem, de qua in l.Vranius.ff.de fideiuſſ.& in l.ab eo. ff. de neg. geſt. Rip.tit.ad l.falc. reſponſ.1,Bald.in l.hæres.§.quod ſtipulator.ff.de fid.inſtrum.At in actione perſonali, licet negatum ſit parte rei cōuenti ſubire cogatur,quia ipſa actio infixa eſt oſſibus. Bal.in l.cum in longi. nu.1.C.de præſcript. long. temp. ſicque per negationem in eo litis conteſtatio inducatur, ex quo concluditur, quod cum liceat alicui dicere ſe non poſſidere,ita ut ulteriùs contra eum agendum in ea re non ſit,regula iuris deſumitur,ut facta negatiua facti, Iuris præſumptionem habeat talem; Vt negans eam probare non teneatur; gloſſ. in l.1. C. de prob. per illum tex. & in l.2. in verbo Compellere.C.de iur.emph.in l.in exceptionibus. ff.eodem tit. de prob.& in l.in ciuile.C.hoc eod.tit.noſtro,de rei uind. ubi & Ang.
315 ratio eſt in promptu, † quia cum poſſidere ſit facti. Bald.in l.fin.in
316 princ.C.de edict. Diu.Adr.toll. † facta nō præſumuntur, niſi probentur.l.in bello. §. facta. ff. de capt. & poſt. re. l.fin. C. de fidei. Bald. in rub. C.de fide inſtr. meritò negans ſe poſſidere, probare non tenetur, quod negat; Ex quo habet præſumptionem pro ſe, quòd re vera non poſſideat, & contrarium incumbat eum poſſidere dicenti.l.cum Pater.§.Rogo ibi nō offendent.ff.de leg.2. l.Quicunque.C.de apo.pub.lib.10.Alex.conſ.190.col.6. lib.6. quòd & manifeſtè demonſtrant uerba ibi ſubſequentia, vbi Iuriſconſultus poſtquam dixerat, Licere alicui dicere ſe non poſſidere ſubdit,
317 † Itaut ſi poterit aduerſarius probare rem per negantem poſſideri, transferat in ſe poſſeſſionem: Dictio enim illa, itaut eſt reſtrictiua, & limitatiua præcedentium; ſtatque reſtrictiuè,ibi ut mox referetur; Nec putet quiſpiam vanam eſſe hanc diſceptationem,etenim multum expedit ſcire naturam harum dictionū negatiuarum, tùm ad interpretandum iuris axiomata, tùm ad coniecturandum legiſlatorum, & contrahentium uoluntatē, qui multoties per hæc ęquipollentia uerba loquuntur; Et ad ſciēdum explicare regulam
318 illā, ut † nil referat, quid ex æquipollentibus fiat; de qua in l.mulier.ff.ad Senatusconſult. Trebel.l.Si mater. ubi etiam gloſſ. C. de inſtit.

inſtit. & ſubſtit. argumentum enim ab æquipollentibus eſt locus Topicus; Quod & ad multa infertur, Primò, vt cum pro negante pręſumatur, † negans ſe commiſiſſe delictum, eo excuſetur, & præſumatur non commiſiſſe; Quòd vt commiſerit non probetur, quia delictum non præſumitur. l. meritò. ff. pro ſoc. Bart. in l. non ſolùm. §. ſed vt probari. ff. de op. nou. nun. Alex. conſ. 24. num. 23. lib. 2. Iaſ. in l. Rogaſti. §. ſi tibi dedero, num. 6. ff. ſi cert. pet. reſtringendo tamen, niſi negatiua affirmatiuam implicitam haberet, de qua vti de affirmatiua iudicatur. l. Nec codicillos. C. eodem. Alex. conſ. 92. lib. 5. Aret. conſ. 86. col. 2. Paris conſ. 95. col. 2. lib. 3. & l. ei qui eod. tit. de prob. Fundatam etiam in negatiua habet intentionem, qui petit ſibi dari hæreditatem, vti proximiori illi, quem ſine liberis deceſſiſſe allegat, † Eo enim ipſo quod dicit obijſſe ſine liberis fundatam habet intentionem, & negatiua ipſa probata intelligitur, Quòd cum liberis exaduerſo obierit, non probetur. l. ex facto. §. ſi quis autem in fine, & ibidem Bart. & Angel. ff. ad Senat. conſul. Trebell. & in l. qui duos. §. cũ in bello. ff. de reb. dub. Alex. conſ. 29. vol. 2. niſi alius poſſideret. Gabriel. in tit. de prob. nu. 23. concl. 6. pari ratione, † & qui petit ab emphiteuta liuellos non ſolutos, qui ex eo ſolùm, quòd producit inueſtituram, in qua conſpicitur debitor quòd fuerit ceſſans & moroſus in ſoluendo probatum dicitur, gloſſ. magna in l. 3. C. de iur. emphit. Alex. conſ. 101. lib. 2. & conſ. 4. lib. 4. Gabriellus vbi ſupra. Imola in cap. Potuit, num. 54. de locato. Crau. conſ. 1. num. 10. lib. primo. Quod maximè procedit in caſu noſtro, in quo in eo, † in quo quis depræhenditur mendax, pœnam ſuæ proteruitatis reportat, quia transfertur ab eo poſſeſſio, ex abundè ſuperiùs allegatis.

319

320

321

322

Et ſanè indignum eſſet † ex ſola negatione, quæ iuſta eſſe poteſt, quẽ ſuo iure priuari, pœnamq; priuationis rei ſuæ pati; Cum leges, licet puniant mendacium, & iniuſtam negationem, tamen quouſque quem fuiſſe mentitum, non probetur ipſum defendant, & malint, † Nocentem abſolui, quam innocentem condemnari. l. Sancimus. C. de pœn. & lex bonum de homine præſumit, uſque quo malum eum depræhendat. l. merito. ff. pro ſoc. Spec. de teſt. §. 1. verſ. Sed ſi dicatur illud pro elucidatione præſentis materiæ.

323

324

Prætereundum non duxi, quod (vt iam dictum eſt) reſponſum

hoc breue in ſermone prolixum in ſubſtantia multa ſignificat, & ſingulum verbum, ſingulum myſterium enunciat; ſcite nanque Iuriſconſultus poſuit hic verba illa, vt liceat quidem alicui dicere
325 non poſſidere, nec dixit vt cuiquam liceat, quoniam cum † relatiuum iſtud quiſquè uniuerſale ſit. §. ideo autem, inſtit. tit. de ſeruit. cap Si quiſquam. 11. q. 1. & vt apud Ciceronem ad Terẽtiam, ibi, niſi vos fortiores cognoſcerem, quam quemquam uirum, & nulla
326 alia ſit differentia, niſi quod dictio † quiſpiam, quæ æquipollet, dictioni, Quælibet eſt nota diſtributiua, dictio aũt, Omnis collectio-
327 nem inducit. gloſſ. in l. ſi pluribus. ff. de leg. 2. † Et dictio, Omnis in alio nõ differat à dictione, Totum; Niſi quod omnis ad numerum, vt omnis grex, ut apud Horatium: Omne cum Protheus perus egit altos uiſere montes: Totum verò ad quantitatem refertur, & totum dicitur corpus aliquod integrum. ut tota domus, & totum circa eadem rem, in l. ſi onus. §. Pactus. ff. de pact. Vnde cum homo conſtet ex anima, & corpore ſublata anima, totus homo quinim-
328 mo, nec homo dicitur factus eſt locus, † Græco illi prouerbio, τὸ καὶ μερίζειν. Hoc eſt ficum diuidere, quia ſi diuidatur ficus non eſt amplius ficus; & de quo apud Martialem lib. 7. epigram. in Callidorum, & exempla ponũntur, etiam à Tiraq. de retractu conſang. §. 1. gloſſ. 2. nu. 15. omne de vniuerſis diſtinctis; licèt & aliquando confundantur, vt totum pro omni, & omne pro toto accipiantur, vt apud Cic. in Orat. pro Quinctio. Pulchra de iſtis dictionibus videri poſſunt apud Soc iun. in l. Hæredes mei. ff. cum ita. nũ. 1. & 2. ff. ad Trebell. vbi & quid ſit diſtributiuum duplex, ut quid ſimplex elegantiſſimè ponit, & aliquando ſingulari ſermone omnis dice-
329 tur, totus Homo, hoc eſt omnes homines, † Non omnibus negare, licèt ſed illis duntaxat, qui tuta cõſcientia id agere ualent; Etenim ſi quis negat ſe poſſidere, quod reuera poſſideat, credens fortaſſe
330 contrarium probari, non ita facilè poſſe non licet, quia † bonam fidem agnoſcere tenetur, Et quamuis liceat, tamen non expedit pro ſalute animæ, & in foro conſcientiæ tenetur, qui ma-
331 gis pauendus eſt. † Et multa in foro exteriori licet, quæ in interio-
332 ri haud conueniunt, † & multa licent quæ non expediunt. C. aliud quidem, de pœn. diſt. 1. in Spec. de teſtam. §. 10. uerſ. multa, & multa vna via licent, quæ alia prohibentur. Cyn. in l. quoties. C. de

iud.

iud. & in auth. & cõſequenter q. 2. C. de ſent. Bart. in l. 1. ff. de auct. tut. Dyn. in regula cum quid, in 6. & licitum, atque illicitum aliter iudicantur in foro Cæſaris, aliter in foro conſcientiæ. Inno. in cap. plerique. de renunc. Non ſunt uiæ meæ, viæ veſtræ, & cogi- 333
tationes meæ, cogitationes ueſtræ, inquit Propheta, Ego cogito *Eſai. 24.*
cogitationes pacis; Quod & ex vi verbi illius alicui depræhendi- *& 25.*
tur, † quòd cum ſit nota coniunctiua, ſeu relatiuum coniunctionis 334
habet vim pluralis locutionis, licèt ſingulariter ponatur. Can. in clem. 1. de Præb. vbi ſi Summus Pontifex mandet prouidere Titio de aliqua dignitate in tali Eccleſia, ſi non ſit, niſi vna dignitas de tali dignitate non cenſetur ordinata prouiſio, quia dictio illa aliqua, in ea non verificatur, quæ plura requirit, & vnica ſub verbo aliquo non cõprehenditur, quia ad ſui verificationẽ, requirit unam ex pluribus, nec tamen verificatur in omnibus, cum aliquis dicatur, quaſi alius quis. † Et quamuis uerbum licet ſit con- 335
ceſſiuum, & impunè concedat aliquid fieri. Bart. in l. ſtipulatio iſta. §. Hi qui. ff. de verb. oblig. itaut, qui facit actum ſibi à iure conceſſum, pœnam aliquam ſeu ciuilem, ſeu criminalem non mereatur, vulgata lege Gracchus, & quæ ibi notantur à Doctoribus. C. ad leg. Iul. de Adult. tamen non ita concedit, vt declaret † licitum eſ- 336
ſe, quòd intrinſecus latet, ac concedat quòd tuta conſcientia fieri non debet. Namque iam diximus legem humanam deriuari à diuina, nec licitum eſſe quicquam ex lege humana, quod ex diuina lege non concedatur, quæ intrinſecus iudicat, & animas ligat, & ex hoc credo † Themidem, quæ Dea putabatur, quæ præciperet 337
hominibus petere, quod fas eſt, vt inquit feſtus quæque vetuſtiſſimum Oraculum in Bæotia apud Cephiſium, Amnem habitabat confictam fuiſſe cœli, & terræ filiam, & quæ Iouis nuptias fugiens ab eo in Macedonia compreſſa fuit; quia nil debet præcipere lex humana, quod diuinæ legi conſonum non ſit; etenim Veritas de terra orta eſt, & Iuſtitia de cœlo proſpexit, dicitur; & in oratione *Pſal. 84.*
Dominica, Fiat voluntas tua ſicut in cælo, & in terra.

Vnde cum diuina lege, quæ immaculata dicitur, conuertens 338
animas, Teſtimonium fidele, ſapiẽtiam præſtans paruulis, quem- *Pſalm. 8.*
quam decipere non liceat, nec per legem ipſam humanam, etiam quòd probari non valeat, inficiari nõ licet, † Et Ethnicum Pro- 339

fectò eſt illud Cæſaris, ſi pietas violanda eſt regnandi gratia, vio-
landa eſt. Plura de licito, & honeſto videri poſſunt apud Cagn. in
l.Semper in cõtractibus.ff.de reg.iur. vbi damnat improbiſſimam
conſuetudinem illorum Principum, qui volebant à nouis nuptis,
prima hommagia habere in terris ſuis.

Et propterea ſapienter dixit, licere alicui dicere ſe non poſſide-
re, nec dixit, cuiquam cum etiam Priſci illi Romani, licet ethnici,
340 † vtile ab honeſto ſeiungere non valuiſſent, qui oblatam occaſio-
nem à profuga Pyrri, Necandi Pyrrum dato ſibi præmio reſpue-
runt, ex quo licet eſſet vtile, honeſtum tamen non reputarunt, ut
inquit Cic.Offic.3. Et de eod. Senatu Romano referente Maximo
in tit. de Iuſtitia legitur, Quod quia Conſule Camillo Phaliſcos
obſediſſent cum ludi magiſter plurimos, & quidem nobiliſſimos
eiuſdem loci pueros, veluti ambulandi gratia è ludo inductos in
Caſtra Romanorum produxiſſet, quibus interceptis dubio procul
Phaliſci depoſito bello dedituri ſe eſſent Populo Romano Re co-
gnita à Senatu, pro magna honeſtate cenſuit, vt pueri uinctũ ma-
giſtrum virgis eum cædentes in Patriam remitterent, qua iuſti-
341 tia permoti Phaliſci; † Quorum mœnia vi expugnari non poterant
tali honeſtate, ac beneficio permoti; Magiſq; beneficio, quàm ar-
mis victi, Portas Romanis aperuerunt.

Atqui ſicuti Lex admittit iuſtam negationem, liberatque infi-
ciantem ab vlteriori vexatione, ita in odium ipſius mendacis, exi-
mit aduerſarium ab vlteriori Dominij probatione, & de reo ne-
gante in Actorem poſſeſſionem transfert ad hoc, vt Actor, & reus
342 à pari iudicentur, æqualitasq; inter ipſos ſeruetur, † Et idem ope-
retur oppoſitum in oppoſito, quòd propoſitum in propoſito. l.qui
343 filium, & ibidem Alb.ff.de leg.3. † Et qui iniuſtè ſe poſſidere ne-
gauit, fiat de poſſeſſore petitor, & actor de petitore poſſeſſor; quòd
& mirabiliter inducit hic Iuriſconſultus, Dum poſtquàm dixerat
in rem actionem pati non compellimur, quia licet alicui dicere ſe
non poſſidere, ſubijcit verba illa magnæ ſignificationis, & reſtri-
ctionis nempè; ita ut ſi poſſit Aduerſarius conuincere rem ab Ad-
344 uerſario poſſideri transferat ad ſe poſſeſſionem, hoc eſt, † fauemus
ipſi reo conuento neganti, donec & quouſque ipſum mentitũ fuiſ-
ſe deprehendimus. Quod ſi mendax poſtmodum detectus fuerit
eidem

eidem, quod conceſſeramus auferimus, magno eius damno, ac detrimento, & Actori auxilium noſtrum impartimur, quod expreſsè colligitur, ex verbis ibi ſubſequentibus, itaut quæ ſtant reſtrictiuè, & reſtringunt, & determinant præcedentia. l. Lucius. §. Qui habebat. ff. ad Senatuſconſ. Trebellianum. l. libertas. §. 2. ff. de man. teſt. & habetur in l. quidam teſtamẽtum. ff. de leg. 1. Vt ita demum Reus in rem actionem pati non compellatur, ſi iuſtè negauerit; At ſi iniuſtè, ex tali negatione poſſeſſione priuatur, quæ de eo in Actorem transfertur; Et notandum eſt, quod dicit hic ſi poterit, quia natura verbi, † Poteſt, eſt includere difficultatẽ, & enitentiam 345
quandam, eniti enim eſt; multo labore aliquid perficere, quòd & expreſsè demonſtrant verba illa Maronis Æneid. 1.

Anthenor potuit medijs elapſus Achiuis,
Illyricos penetrare ſinus, atque intima tutus.
Regna Liburnorum, & fontes ſuperare timaui. & in 6.
Si potuit manes arceſſere coniugis Orpheus.
Threitia fretus Cithara, fidibusq; canoris. & alibi.
Non omnia poſſumus omnes.

Quodq; talem habeat energiam, uerbum iſtud poteſt, faciunt 346
verba Saluatoris ad filios Zebedei, quos ſedere vnum à dextris, & *Matt. 20.*
alium à ſiniſtris in Regno Chriſti mater petierat, poteſtis bibere *Marc. 9.*
calicem quem ego bibiturus ſum, cui reſponderunt, poſſumus. 347
† Atqui omnia poſsibilia ſunt credenti, dicitur † difficilè eſt pro- 348
bare quem poſsidere, per tradita à Doctoribus in l. cum res. C. de prob. Crau. conſ. 554. verſ. eod. Spec. ſub num. 3. lib. 3. ubi & Dominij probatio difficilis eſt.

Igitur, Actor probando negantem rem petitam poſsidere, & ſic hanc difficultatem ſuperando, duo conſequetur; Alterum, vt negans de ſuo mendacio in amiſsionem poſſeſsionis rei negatæ, quæ de eo in ipſum Actorem transfertur puniatur; Alterum, vt actor ipſe in probando reum poſsidere releuetur in altero, ut poſtmodum ſe dominum rei negatæ probare non teneatur, etiam quod alias teneretur.

Ex quo etiam ſuperiùs allatum Theorema colligitur, † vt lex 349
duplici onere quẽ prægrauari nõ ſinat. l. eũ qui. ff. de iureiur. Ceph. præceptor meus conſ. 448. n. 11. lib. 3. Bar. Bal. & alij in d. l. eũ qui.

Et ſic

Et ſic deſcendimus modo ad aliud ſuperiùs propoſitum axio-
350 ma nempè, † ut ueritatem negare graue ſcelus ſit, & quod lex ſi-
cuti ipſi veritati obſequitur; ita in mendacio depræhenſum odio
proſequitur acerrimo.
351 Et ſanè quid veritate præſtantiùs? quid viro bono ſuauiùs?
352 & è conuerſo, quid mendacio deteſtabilius? & quid improbo ho-
353 mine pernicioſius? † Sic aduerſatur veritati mendacium, uti bo-
354 nitati malitia, & ſicuti caſtitati luxuria, † per veritatem Chriſto
Leuit. 11. Saluatori noſtro comparamur; qui propter ipſam venit in mun-
355 dum, & qui dicebat, † Sancti eſtote, quia ego Sanctus ſum; Per
Ioann. 8. mendacium Diabolo ſimiles reddimur, Chriſtus volens hoc in-
cutere turbis, & Iudæis dicebat, & vos ex patre Diabolo eſtis, Et ſi
dixero quia non ſcio eum, ero ſicut vos mendax. Socrates ſapien-
tiſsimus Oraculo Apollinis reputatus, mori maluit, quam cum
mendacio ſe excuſare, Cic. lib. 1. de Orat. Laertius in Socrate.

Vt igitur tantum ſciamus vitare contagium, in ipſius mendacij
356 deteſtationem, ſermonem dilatare aliquantulum liceat, † & cum
mendacij prauitas, facilè per eius oppoſitionem ad veritatem,
cognoſcatur quid ſit veritas, & in quibus conſiſtat, ſedulò in-
dagemus.

357 Igitur † Veritas (teſte Cicerone Authore grauiſsimo, in 2. de
Iuuent.) eſt per quam immutata ea quæ ſunt, vel ante fuerunt, vel
futura ſunt eſſe dicuntur, iſta mutare mentiri eſt, cap. Beatus. §. il-
le ergo 22. q. 2. Notatur in l. de ætate. §. ſi cum eſſet. ff. de inter. act.
358 † ipſam rei exiſtentiam veritatem appellat. gloſſa in auth. de fid.
359 inſt. in prin. & Alc. reſp. 301. nume. 7. & ſeq. † æquationem rei ad
360 intellectum, † Veritatē dicit Philoſophus; Viam latam per quam
omnes tranſeunt, eam nuncupat. Barbat. in c. Paſtoralis, num. 57.
de reſcr. alias definitiones adducit Alex. conſ. 56. vol. 4. Bald. con-
ſil. 352. Materiam feudalem, ad fin. lib. 1. ait Veritatem verum
eſſe, & verum dici.

361 † Igitur mendacium erit per quod mutata ea quæ ſunt, uel an-
te fuerunt, vel futura ſunt eſſe dicuntur, & definitur à Diuo Augu-
ſtino in lib. contra mendacium; Vt ſit falſa vocis ſignificatio cum
intentione fallendi; ita mendacium declinandum eſt, vt veritati
ſemper initi ab eaq; nec in minimo quidem deflectere debeamus,
tam-

tamquàm ea germanę noſtrę naturæ ſit à natura ipſa, ita nobis in-
ſita, ac complantata, & ſenſibus quoque noſtris infuſa; Vt circa
eam, † ij neutiquam decipi velint, Quod & ex eo Iſaac optimè 362
conſpici poteſt, quem Eſau mentitum fuiſſe manus fallere potue- Gen.27.
runt, vox autem minimè; ſanequam † cum quodlibet animal na- 363
turali aliqua proprietate glorietur, & in qua maximè delectatur,
(ſecundum Philoſ. in Polit.) † hominis prærogatiua eſt intellige- 364
re; quod eſt ei commune cum Angelis. Quod & intelligere voluit
Virg. Æneid. 6. dum dicitur.

Igneus eſt ollis vigor, & cæleſtis origo.

Tale intelligere in nullo alio conſiſtit, niſi in veri ipſius cogni- 365
tione, cui arrident uerba Diui Auguſtini in Enchiridio. † Fecit 366
Deus rationalem creaturã, vt ſummum bonum intelligeret, ſum-
mum bonum hoc eſt verum, quod eſt Deus. † Et ſicut bonum eſt 367
obiectum voluntatis, ita verum intelligẽtiæ (vt inquit idem Phi-
loſophus Metaphyſ. 1.) & ſicut † potentia quælibet deſiderat na- 368
turaliter ſuum obiectum, à quo perfectionem ſuã recipit (vt idem
Philoſ. in 2. de Anim. & Ethic. 10.) ita intellectus ad veritatis co-
gnitionem naturaliter inclinatur, vt inquit Cic. offic. 1. & in Tu-
ſcul. Diſput. ait. Ineſt. mentibus noſtris inſatiabilis quædam cu-
piditas veri, ſciendi † Veritatem eſſe animæ pabulum: Inquit La- 269
ctantius diu. inſt. lib. 5.

Ita deteſtanda res eſt mendacium, ut Philoſophus Elench. 1. 370
detegere quem fuiſſe mentitum, magnæ ſapientiæ attribuat. In-
quiens, ſapientis operationem duplicem eſſe, alteram non menti-
ri, de quibus nouit alteram mentientem detegere poſſe, ex quo ſe- 371
quitur, † vt quicunque mentitur, ſapiens non ſit, † & è contra, qui 372
mentientem detegit iure optimò, ſapiens iudicetur.

Et veritatem agnitam impugnare, peccatum in Spiritum ſan- 373
ctum committere dicitur; adnotata in c. quiſque. 11. q. 3. & in c. 1.
de crim. falſ. quicquid dicatur † obſequium amicos veritas odium 374
parit; nam veri amici, veris obſequijs, non aſſentationibus pa-
randi ſunt.

Ità veritati vſquequaq; inniti debemus, vt magna adhuc inter
Doctores altercatio ſit, † num Iudex, cuius eſt ſemper verum ſe- 375
qui, & veritatem ipſam compertam, enixis uiribus, amplexari,
tam-

tamquàm iudicij dominam, & quæ in omnibus principatum tenet, quæque iuſtitiæ mater eſt. Corn.cōſ.239.videtur in littera.d. volum.2. & præ omnibus fortior cuique omnino ſeruire ipſi Iudices debent, vt inquit Cicero offic.1.& refert Neuiz. in ſua Sylua nuptiali, in verbo, Eſt nubendum. fol. mihi 237. col.4. nec eam aliquo pacto labefactari permittat. Bertaz.conſ.crim.532.num.3.
376 lib.2. † ſi ea aliter ei quam ex actis pateſcat, quam quæ ex actis ei nota ſit, iudicare debeat, tamquàm vnica ſit veritas, nec valeat diuerſis modis eſſe diuerſa, dicente Baldo, ex mente Boetij in l. pre-
377 cibus.nu.23.C.de impub.& alijs ſubſt.† vt quod multipliciter ex-
378 ponitur eius veritas ignoratur, † & ignorantes (ſecundum Philoſophum relatum ab eodem Baldo, ibi) ſicuti longè diſtantes, ſpeculantur: Quæſtionem ponunt Doctores in l.illicitas.§.veritas.ff. de offic. Præſid. latè eam adamuſſim, pertractant pulchris exemplis exornando. Didac.var.reſolut.lib.1.c.1. relatus à Clar. q.66. verſ.ſcias autem non iniucunda etiam adducit Iaſ.in §.minus. Inſtit.tit.de action. Neuizan. conſ.34. ut ſolet ſæpè Dynus, num. 6. Raymundus in ſumma, in verbo, Iudicare. Alex.de Ales in 3.par. Summæ. Richar. de media Villa in 3. quodl. lib.4. q.2. nume. 5. Hoſt.in c.de offic.ord. Iunn. in c.Venerabili,de conſ. Arch.in c.iudicet,per illum textum 3.q.7.D.Thom.in 2.2.q.64.art.6.latè eam pertractat; moreque ſuo eleganter examinat, Gellius Noct. Att. lib.14.c.2. vbi introducendo Phauorinum Philoſophum, ea de re egregiè commentantem, concludit, Iudicem probationibus, quæ proferuntur, ita alligatum eſſe, vt reclamante etiam conſcientia, eas omnino ſequi teneatur, quò recti iudicis officio functus iure optimo dici valeat; Iſthæc quidem opinio in iure noſtro iactas habet radices, potiſſimum in d.§.Veritas, vbi cum Iuriſconſultus,
379 expreſsè dicat, † Veritas rerum geſtarum erroribus non vitiatur, & ideo Præſes Prouinciæ id ſequatur quod conuenit: Eum fidem eorum quæ probantur, ſequi communiter concludunt Doct. & ex actis, & probatis, & non ſecundum conſcientiam, quam habet iudex, vti priuatus iudicare teneri: Non diſſimile dictum habetur in
380 cap.iudicet. 11.q.7. vbi ex mente Diui Ambroſij dicitur, † Iudex ſicut audit ita iudicet faciunt, cap. Si Sacerdos, de offic. ordin. & cap. Paſtoralis. §. Quia verò, ubi Panor. ſub num. 8. ponendo tripli-

† triplicem ſcientiam, quam qui poteſt habere nempè vti Deus, 381
vti homo, & uti Iudex, ſecundum perſonam, quam repreſentat,
iuxta & ſcientiam etiam ipſi perſonæ repreſentatæ, conuenientem
iudicare debet, Vnde cum† Iudex repreſẽtet perſonam publicam, 382
ſecundum probationes, quæ ei fiunt, uti publicæ perſonæ, ſicq́ue
ommiſſa propria conſcientia, ſecuudum fidem geſtorum iudicare
obſtringitur; Sanequã Summus Pontifex ibi expreſsè dicit, quod
cum †ordinarius teneatur obſequi delegato, etiam ſi ſciat ſenten- 383
tiam ipſam iniuſtam, exequi nihilominus tenetur eandem, ſatis
infertur ceſſare peccatum quod non mandaret Summus Pontifex,
ſi piaculum contineret,† Qui Auctor peccati non eſt, & de quo in 384
Petri perſonam dictum eſt à Domino: † Oraui pro te Petre, ne de- 385
ficiat fides tua, allegat & gloſſam irrefragabilem in c. 1. in uerbo, *Luc.* 22.
ſecundum quod Canones eodem tit. de offic. ord. hæc eadem opi-
nio probatur, ex Tex. in l. eadem ratione ff. de furt. Augent prædi-
cta, quia ſi ommiſſa fide geſtorum, ſecundum propriam conſcien-
tiam Iudex iudicare teneretur fruſtatorium eſſet appellationis re-
medium, † Quod cum detur aduerſus Iudicis iniquitatem, ſitq́ue 386
præſidium innocentiæ. l. 1. ff. de app. c. ad Romanum. 2. q. 6. c. cum
ſpeciali. §. Porro eodem tit. de app. Soc. conſ. 195. col. 2. vol. 2. ex
eiſdem actis, ea poſtmodum iuſtificari non valeret, ex quo quod
liquet iudici primo, Iudici appellationis poſtmodum minimè li-
queret, dicente etiam Diuo Ambroſio ſuper Pſalmos,† bonum iu- 387
dicem nihil ex arbitrio ſuo domeſticæq́; propoſito voluntatis fa-
cere, ſed iuxta leges, & iura pronuntiare debere ſtatutis iuris ob-
temperando; hanc eandem opinionem tenet Bart. in extrauagan.
ad Reprimendum, in gloſſa, in verbo, de plano, Rom. conſ. 519.
Orian. in c. quoniam contra, in verbo interloquutoriæ, & appel-
lationes, num. 17. refert, & ſequitur Caſſad. deciſ. 12. ſuper reg.
Canc. num. 8. cum ſeq.

Et cum Iudex publico fungatur munere, quæ publica ſunt, non autem, quæ ſibi vti priuato, & quæ iuſtificari non poſſunt, ſanè quam ſequi debet, & cui commiſſa eſt cauſa, vt ſecundum veritatem eam iudicet, ſecundum legem fori, & nõ ſecundum conſcientiam iudicare debet. Bald. in l. Iuſtitia ff. de iuſt. & iur.

Hanc eandem opinionem tenent Ioannes antiquus gloſſator, in

K d.c. Iu-

d.c.Iudicare, & cum eo Hoſt. in c.2.de offic.ord.& in c.Bonæ 2.de poſtu.Prælat. Innoc. in cap. Venerabili, de conſ. eandem ſequuntur ex Theologis Alex. de Ales in 3. Parte Summæ. Rich. de media Villa in 3. quodlibeto, q.25. Clar. d.q.66. verſ. Scias autem, qui allegando. Imol.in Clemen.Paſtoralis.§.quia vero, num.49. de offic. deleg. & Menchiac. controuerſ. illuſtr. cap.13. nume.1. communem dicit.

Eandem etiam vti communem, tenet Raymundus in ſua Summa, ut ſup. expreſsè enuncians, quod quando agitur in forma iu-
388 dicij, Iudex potius † ſecundum allegata, & probata, quam ſecundum priuatam eius conſcientiam,ſententiam ferre tenetur, eidem opinioni aſſentit Felin. in d.§.Quia verò, nu.23. eam tamen multipliciter limitando, vt ibi; eandem tenet Andreas Siculus in cap. Cum etenim, de re iud. in ſexto, vbi aſſerit quod iudex ſemper gerere debet in mẽte, quod Diabolus fecit ſibi illam cõſcientiam priuatam, & quod poſuit ſibi phantaſmata, quæ tamen non ſunt vera, vt ipſe iudicaret: Et iuſtitia eſt menſura, quam Deus ſtatuit ſuper terram, per quã pauper à diuite, & verax capitur à mẽdace, vt inquit Philoſophus relatus à Bal. in d.l.iuſtitia,in fine.ff.de iuſt. & iu. Hanc eandem opinionem ſequitur Iaſ. in §.Si minus,nu.15. Inſt. de action.

Verum contrariam opinionem ſequentes,mouẽtur potiſſimùm
389 præcepto Domini dicentis, † Non ſuſcipies vocem mendacij,nec
Exod.23. ſequeris turbam ad faciendum malum; Nec in iudicio plurimorum acquieſces, ut à veritate deuies: Ad plurimorum itaque iudicia acquieſcere, turbamque ſequi ad faciendum malum, quid aliud eſſet, niſi reluctante conſcientia, errore geſtorum contra veritatem iudicare? dicente etiam Diuo Auguſtino in lib. de mendacio, quod cum innocentem, & iuſtum ſcienter condemnare, ſit ſecundum ſe malum, & cum malitia conuolutum,nullo pacto po-
Prou.12. teſt benè fieri, qualitercunque probatio intercedat: Et qui quod nouit loquitur, Iudex iuſtitiæ eſt; qui autem mentitur, teſtis eſt fraudolentus.

Inſuper cum nemo ante iuſtam, veramq; probationem quemquam iudicare debeat.c.nullum 50. q.5.cap. ſi quis. 86. diſtin. & capit. totum qui dicta, 11. quaſt.3. ſi Iudex contra veritatem ſibi haud

haud ignotam, licet fidei geſtorum contrariam iudicare teneretur ante iuſtam, veramq; probationem, quinimmo contra ipſam veritatem, quæ ſibi licet priuato cōſtat, utiq; iudicaret, contra etiam dictum Philoſophi Ethic. 1. † vt nullum verum ſit contra uerum, 390
ſed veritati omnia conſentiant; & habetur in l. ſi hęredi. §. Pluries. ff. de con inſt. dicit & Raynal. Rodulphus inter conſ. crim. diuerſ. conſ. 157. num. 6. Tom. 1. Igitur præſtat contra fidem geſtorum, potius quam contra veritatem agere, quia † maius eſt peccatum 391
ex genere, quàm ex circumſtantijs.

Et cum ſcriptum legatur, † Per me Reges Regnant, & Legum 392
conditores, iuſta decernunt iudicando, Iudex loco Dei iudicat, *Prou. 8.*
& qui cum ſemper iudicat in ueritate, ac pro ueritate, ſecundum *Thob. 3.*
illud, Iuſtus es Domine, & omnia iudicia tua uera ſunt, Igitur vt *Pſal. 118.*
tamquam bonus Dei miniſter iudicare dicatur, cum eo ſe conformare, & veritatem ipſam ſequi debet. cap. cum æterni, de re iud. in 6. Et veritas tenenda eſt reiectis auctoritatibus Doctorum. l. 1. §. cumque omnia. C. de vet. iur. enucl.

Quod & priſcis illis Imperatoribus, ęquum viſum eſt, dum in l. rem non nouam. C. de iud. expreſsè dicunt, † iurant omnino Iu- 393
dices ſeſe cum veritate iudicium diſpoſituros concordat. cap. Poſtulatus 3. q. 7. vt cum non debeamus ante iudicare, quàm ad conſcientiam noſtram reuertamur, & quod placet Deo dirimamus, cui dubium quod Deo veritas placet? quique ut præmiſſum eſt, ſemper in veritate, & pro veritate iudicat, † Et tunc vera eſt abſo- 394
lutio Præſidentis cum interni, ſequitur arbitrium Iudicis. c. tunc vera. d. 11. q. 3. † Iudicareq; non debet quiſquam in alio, quod in 395
ſe ipſo iudicari non uellet. l. 1. ff. de ſolut. Bald. in l. iuſtitia. ff. de iuſt. & iur. in fin. vbi dicit illud eſſe Arbitrium in alio æquū, quod bonus vir optat in ſe ipſo, & in l. vnica. C. de his quę pęn. nom. Rom. conſ. 55. ſi volumus. nu. 1. Barb. conſ. 68. Præclarè ſcriptum lib. 1. Tiraq. de vtr. retract. num. 1. §. 1. & cui dubium quod quis contra ea quę vera ſunt, licet ſecundum fidem geſtorum contra ſe iudica- *Prou. 3.*
ri non vellet? Igitur, † Miſericordia, & veritas te non deſerant 396
(inquit Sapiens) ſubdens: Circumda eas gutturi tuo, & deſcribe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam, & diſciplinam bonam, coram Deo, & hominibus; Pro quibus repromittit, & Deus bo-

Prou. 16. norum præparationem; & alibi † Miſericordia, & veritate redi-
397 mitur iniquitas eorum, & diſcimus improbi, & ſcelerati homi-
398 nis eſſe mentiri, quandoquidem † & olim Symandrus Ægyptiorum Rex, iudicibus veritatis effigiem collo appenſam ſculpi volebat, ſibiq; perſuadere non poterat, quo pacto quiſquam, ſalua iudicij religione vanam, falſarum probationum, & actorum perſuaſionē, ſequi poſſit; Quibus certè uidet, & intelligit veritatem ſubuerti, & non potius propriam conſcientiam, quæ eſt ei mille teſtium ad inſtar ſequi.

399 † Demoſtenes certè non timuit, abſurdum dicere Ariſtigitonem, cuius iam nota erat improbitas, priuatim damnatum fuiſſe ab omnibus iudicibus, etiam priuſquàm eſſet aliquid in iudicio geſtum: Et porro, ſi propter ipſam veritatem acta ipſa iudicialia adinuenta ſunt, Ecce non veritatem ipſam, quæ finis eſt, ſed acta ipſa ſequi volumus, quæ propter finem ſunt?

400 Tullius, in Oratione pro eodem Fonteio nolens, nec in rem quidem obſcuram iudicē timere, & pauere ſequi cuiuslibet probationis fidem, nec ſtatim credi, quæ à teſtibus dicuntur, ex aliquo tamquàm Oraculo dici aſſerit, ita neminem tam ſtultum fore, qui non idoneus ſit iudex, modo ſurdus non ſit.

In hanc ſententiam ex Theologis deſcenderunt Clauaſius in ſua Summa in d. verbo, iudicare, verſ. 7. Nicolaus de Lira ſuper Exodum c. 22. Aret. in §. Pupilli, verſ. in gloſſa 1. in fin. nume. 3. Inſt. Quib. mod. tut. fin. hanc eandem Gloſſa, allegans Vgonem in d. cap. Iudicet. Ad cap. illicitas. §. veritas reſpondetur ex textu illo, non vtique colligi, quod ſecundum acta, & probata iudicandum ſit ommiſſa conſcientia, ſed in re ita obſcura proximum eſſe, vt ſequamur fidem probationum, ſi tamen erroris, & mendacij non conuincantur, prout & in hunc ſenſum accipiuntur, verba d. l. eadem ratione. Ad cap. iudicet, idem aptatur, ſicuti & Doctrinæ Bal.
401 in d. l. iuſtitia, niſi vellemus dicere, Bal. ibi hallucinatum fuiſſe, † vt veritate aliter non comperta, Iudex prout audit, ita iudicet. Ad d. c.
402 Paſtoralis. §. Quia verò reſpondetur, ibi intelligi de † mero executore, cuius non eſt cognoſcere, ſed exequi, ſecus in cognitione cauſæ. Non obſtat demum, quod ſi ommiſſa fide geſtorum, ſecūdum propriam conſcientiam Iudex iudicare teneretur, fruſtatorium eſ-

ſet

ſet appellationis remedium, quod datur oppreſſis contra iniquitatem Iudicis, quæ iuſtificari actis profectò debet. Quoniam reſpondetur iudicem de hoc curare non debere; Cum innitatur auctoritate Dei, Deumq; habeat pro ſe, † Qui cor interrogat, & non 403
manum. cap. ſi quod inuenit, 14. q. 5. & ſinat per alios, quomodo malunt fieri, Et porro dicere in iudicando potius, ſecũdum fidem geſtorum, quàm ſecundum conſcientiam, ſententiam eſſe ferendam, quid aliud eſſet quàm dicere potius falſum, quàm verum ſequi oportere? Vnde in tantorum virorum, atque opinionis anfractis dici poteſt, illud Virg. Æneid. 1.

Apparent rari Nantes, in gurgite vaſto.

Atque non defuerunt qui volentes vtranque opinionem defendere, fœdere diſtructionis, eas conciliare conati fuerint; Vt prima quidem opinio in Iudice ſubalterno, quique Tribunali præſtet, & ſuperiorem recognoſcit, procedat ſecunda, † in Principe ſupre- 404
mo, qui cum legibus ſolutus ſit. l. Digna vox. C. de leg. ſecundum rectam eius conſcientiam, tamquàm Deus ommiſſa fide geſtorum iudicare poteſt. Bart. in l. 1. C. vt quæ deſunt Aduoc. Felin. in c. in cauſis, de re iud. Tiraq. in Reg. fall. in verbo, Iudex.

Fuerunt etiam alij qui dixerunt, poſſe quidem Iudicem, etiam ſubalternum, abſoluere quem ſua conſcientia, licet priuata, innocentem cognouerit, quem tamen fides geſtorum nocentem facit, ſed non condemnare. Calder. in d. c. ſi Sacerdos, Non defuerunt, qui & hoc caſu aſſerunt, † Iudicem ſi habet ſuperiorem, & poteſt 405
debere reſcribere Principi, Qui cauſam alteri delegabit, ipſumque fortaſſe, hoc faſce leuabit, vt pariter cõmunem dicit idem Imol. in d. §. Quia verò, num. 49. in fine, & refert Clar. quo ſuperiùs allato, loco, Vel renunciare Magiſtratui; Quod ſi non petent iudicando, ſecundum acta, & probata non peccat, huiuſce opinionis fuit D. Thomas in d. 2. 2. q. 7. art. 2. pro qua videtur facere. Tex. in d. §. quia verò in fine, qui dicit tali caſu teneri, diligẽtiùs teſtes examinare, meliusq; alias probationes diſcutere, quo occaſionem liberandi innocentem, habeat Exemplo Danielis, qui pro liberan- *Dan. 13.*
da Suſanna à falſo crimine adulterij, & impicto, In medium prodijt, & falſos teſtes diligentiùs examinando, ad contrarietatẽ eorum dictu inter ipſos adduxit, ſicq; Suſannam liberauit: Quod ſi non

non poterit,minusve cauſam ipſam ad ſuperiorem remittere ex fide probatorum, quæ habet contra priuatam eius conſcientiam fa-
406 ciendo, haudquaquam peccat, † quoniam non vtique ipſe innocentem condemnat, ſed falſi teſtes quem ſontem eum ipſi detule-
407 runt. † Ad inſtar, carnificis, Iudicis iniquã ſententiam exequendo,non peccat; Quia eius non eſt diſcutere,ſed exequi; Niſi etiam ipſe carnifex intolerabilem errorem ſententiam ipſam continere cognoſceret, quia tunc abſtinebit, ut Zoſias abſtinuit à decolando D. Iacobum; Eo quia cognoſcebat manifeſtè eum eſſe contra iuſtitiam condemnatum; Alioquin excuſarentur miniſtri illi deteſtabiles, qui iuſſu impiorum Tirannorum Martyres occiderunt, quibus obedire haud tenebantur ratione prædicta, & dicit Diuus Thom.in 2.2. q.64. in fin.

Verum neutra dictarum opinionum ſcopum attingit etenim, quoad Primum, quod dicitur de Principe intelligendum eſt de quocunque alio Iudice, qui itidem miniſter Dei eſt, & ad inſtar Dei in veritate, & ęquitate iudicat; Quoad ſecundum, Si reſcriberet Principi Princeps ipſe fortaſſe cauſam ipſam alteri delegaret, cui cum rei innocentia nota non ſit, ſecundum acta, & probata eum iudicaret, ſicq; innocens damnaretur, & in culpa eſſet Iu-
408 dex ipſe dimittens: Et †melius eſt (vt ſuperiùs dictum eſt) nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare. l. Abſentem.ff.de pœnis contrafacietque. cap. eum qui ſcandalizauerit, de reg. iur.
409 in 6. ſecundum quod † Vtilius pati ſcandalum permittitur, quàm quod veritas relinquatur. Ad illud de triplici ſcientia, vt nempe quis ſecundum ſcientiam quę ei competit, iudicare teneatur,ſicq; Iudex ſecundum ſcientiam quam habet, vt Iudex omnino ius dicere, haud pertimeſcat reſpondetur, & ſcientiam quam habet Iudex vti priuatus per propriam conſcientiam competere, ei vt iudici, cuius eſt verum ſequi modo, ſit certa, & indubitata, vt Pan. notat in d.§.Quia uerò, ſub d. num. 8. quia ſic eſt etiam ex mente Hoſt. ibi, ſi contra veritatem iudicabit,ſequendo fidem geſtorum, non iudex punietur, ſed homo.

Et licet tenentes contrarium d.cap.qui ſcãdalizauerint reſpon-
410 deant, Vt cum † veritas ſit triplex vitæ, Iuſtitiæ, & diſciplinæ, gloſſa ibi, Theologi in 4.ſent.diſt.38. cap.prædictum loqui de veritate

ritate vitæ, ac diſciplinæ; quæ nunquàm deſeri debet; Non autem
de ueritate iuſtitiæ; Quæ fide geſtorum deſeri poteſt. Doct. in c. vt
conſtitueretur. diſt. 50. Alex. conſ. 56. in præſenti, num. 1. vol. 4.
† Cui arrident verba Baldi in l. 1. num. 52. C. de Confeſſis qui alio 411
reſpectu veritatẽ ipſam diſtinguitur, nempe ut ueritas triplex qui-
dem ſit, alia re, & conſilio, alia conſilio tantum; & non re, & alia
re tantum, & non conſilio; Re, & Conſilio Veritas eſt, quando eſt
ita in ſubſtantia veritatis, & in animo, & in uerbo, quando quis
iurat de veritate dicenda, quàm certè ſcit: Conſilio, ſed non re, vt
in iureiurando calumniæ, ſecundum quod iurans iurat dicere ve-
ritatem, de conſilio animi; licèt fortè non ſit rebus ipſis, & factis,
& ideo reſponſioni factæ ſub iuramento calumniæ, datur fides,
quia id præſumitur eſſe uerum, ob quod dicimus etiam deieran-
tem in reſponſione † ad poſitiones in foro exteriori de periurio 412
non puniri, ſed ſolum Deum habere vltorem; per notata in l. 2. C.
de reb. cred. Mar. in ſuo Spec. par. 6. act. 4. num. 17. licèt & in ali-
quibus locis ſecundum ius municipale conuictus de poſitione ne-
gata, & in foro exteriori, etiam de periurio puniatur, quamuis re-
miſſiuè, & non ita acriter; idem dici poteſt de iureiurãdo propter
calumn. dato. Re, & non cõſilio dicitur veritas, quando quis pro-
fert ſermonem verum quem putat falſum. Bald. in l. 1. num. 52.
C. de conf. † & ideo Iudex, qui in conflictu opinionum adhæret, 413
magis vni opinioni, quam alteri, debet in animo ſuo tenere ſic ſe
habere veritatem, ut ſcrupulus conſcientiæ ei non remaneat.

At qui nec iſthæc quidem opinio bono iure fulcitur. Etenim 414
benè quidem à ueritate uitæ, & doctrinæ nunquàm recedendum
eſt. Verum ſi à ueritate uitæ, & diſciplinæ recedendum non eſt,
cur volumus poſſe recedi à ueritate iuſtitiæ? cui æquè veritas tri-
bui debet: Etenim æquè tribuitur Veritas foro, ac ueritati uitæ,
& diſciplinæ, dicente Imperatore ueritatẽ colimus; At qui ſi con-
tra conſcientiam iudicabit, ſequendo fidem geſtorum; Non iudex
punietur, ſed homo. l. Vnica. C. de dedit. lib. toll. Ratio eſt in
promptu, quia † iuſtum pro vero paſſim in ſacris litteris vſurpatur: 415
Iuſtas nuptias appellat Imperator ueras nuptias, Inſt. de nupt. iu-
ſtus dominus, uerus dominus. Cic. offic. 1. iuſtus filius, hoc eſt ue- 416
rus filius reputatur, ille quem quis ſibi adoptat. l. 2. ff. de adopt.

quod-

quodque iuſtum pro uero accipiatur; habetur in l. Paulus, & in l. Liberam.ff.de ſtat.hom.l.omnes, ibi, an ueræ ſint, ubi gloſſa exponit, ideſt iuſtæ.ff.de reſt.in integ. ſimile habetur in l. ſi fideiuſſ. ibi uerum debitorem.ff.de leg.1.

Roſtonenſis in ſua Summa alteram opinionem affert, ut aut ſumus in Criminalibus, aut in Ciuilibus; ſi in Criminalibus, aut in delictis ingerentibus pœnam ſanguinis, uel aliter corporis afflictiuam; Aut pecuniariam, ſi in ingerentibus pœnam corporalem; Vtique ſecundum ueritatem licèt tamquàm priuato, notam ommiſſa fide geſtorum iudicare oportet; Sin autem in ingerentibus pœnam pecuniariam ſecus: Et idem in cauſis Ciuilibus pernotata à gloſſa in d.§. Quia uerò, At nec etiam hæc eſt bona conciliatio,
417 Nam ſi ueritas ſequenda eſt, utique ſemper ſequenda uenit, † quia ad hoc ſunt inſtitutæ leges, ut per eas ueritas inueniatur, & finis earum promulgationis eſt Veritas. c. erit autem lex, ubi Anchar. Ioann. de Turrecrem. & alij, quarta diſtinct. Quid tenendum ? Clauaſius in ſua Summa, in d. verbo iudicare. §. ſeptimo in diſtinctione, ſiue ſimus in Ciuilibus, ſeu in Criminalibus huic ſecundæ opinioni adheret, & cum eo turba multa illud tamen ſequendo ſecundam hanc opinionem maximè animaduertendum Arbitror prætextu huiuſce ultimæ opinionis non tribui licentiam iudicibus ut ſuo arbitrio effrenatæque libidinis, uoluntate condemnent, uel abſoluãt; Quoniã aliter incideremus in eaſdem difficultates, quas ſuperiùs pro communi enumerauimus: ſed ut æquus ſit iudex, Dei amator, propriæq; conſcientiæ cõſeruator, Reminiſcatur quod forus conſcientiæ, dicitur forus boni, & æqui coniuncti, & tribunal Veritatis, & non fictionis, ut inquit Bald. in l. 1. nu. 6. C.de conf.

Sed cum tam in ancipiti ſit, quid ſequẽdum, an fides geſtorum; an uerò priuata notio, quam Iudex habet ipſius Veritatis; Quid dicendum de illis iudicibus, qui ueritatem ipſam modis omnibus eis patefactam, & agnitam deſpiciunt, iniquè iudicando, & contra ius ſtatuendo ? Seu prece, ſeu precio, ſeu odio, ſeu amore ?
418 Proculdubio † iuſtitia eis fiet ſine miſericordia, † & qua menſura
419 menſi fuerint, remetietur eis; Quibus dictũ eſt à Domino iuſtum
Marc.4. iudicium iudicate, & ita paruum audietis ut magnum, nec acci-
Deut.1. pietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt: Namque

Iudex

† Iudex dicitur, quaſi ius dicens.l. 1.ff.de iuriſd. omn. iud. c.forus. 420
de verb.ſign. ſiue, vt inquit Iſidorus ethym.lib. 17.c. 1.Quod iure
diſceptet; & iure diſceptare eſt iuſtè iudicare, vt ibi dicitur, Nec
Iudex dicitur, niſi in eo iuſtitia ſit. cap. iuſtum.23.q.2. & ubi † Iu- 421
dex perſonarum acceptator eſt, non merita cauſarum,ſed ipſarum
perſonarum inſpicit; non iuſtitiam,ſed perſonam; non quod ratio
dictet, ſed quid voluntas affectet; non quid lex ſanciat, ſed quid
mens cupiat; animum non ad iuſtitiam, ſed iuſtitiam ad animum
inclinat; non ut quod licet libeat: ſed vt quod libet liceat; egeno-
rum cauſas cunctanter intelligit; diuitum cauſis inſtanter incum-
bit; in illis rigorem, in iſtis manſuetudinem diſpenſat; illos diffi-
culter audit, hos attentè auſcultat; ſit lucrum in arca, Damnum
non curat in conſcientia; pecunias ſuſcipit, animam illaqueat; ſę-
peque tantum cauſarum expeditionem cunctatur, vt tandem ma-
iores ſint litium expenſæ, quàm fructus ſententiæ; ignorans quod
† lites non debent propagari vt vites, (vt inquit) Iuriſconſultus, 422
iuncta gloſſa, in l.non diſtinguendum.§.Quæſitum.ff.de rec.arbit.
Quodque † Iuſtitia non eſt conſtitutio noſtra, ſed Diuinus ordo, à 423
Deo nobis tributus, ad vinculum ſocietatis humanæ conſeruan-
dum, in adiutorium multitudinis inuentus, ut inquit Sen.in lib.de
Quat.Virt. & via ad æternã beatitudinem, & in hoc ſæculo etiam
ad perennem gloriam nobis parandam; dicente Propheta. Beatus
vir, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, in die enim mala *Pſal.*40.
liberabit eum Dominus. Quæ & quando in pauperes, maximè
exercetur, maius meritum habet.l.Illicitas.§.Ne ſeruus.ff.de offic.
Præſ.& tot.tit.c.Ne liceat.Pot.Quia eſt de illis quę plurimum poſ-
ſunt in his quæ minimum poſſunt. In auth.vt omn.obed. iud. pro-
uinc. & merces illa, de qua Apoſtolus ait, ſtadiũ in quo currimus *Cor.* 10.
eſt vita præſens, terminus, Mors: Iuſtitia, merces, † eſtque for- 424
titudo Regnorum, & medium ad cõtinendum in officio, quaſcun-
que efferas nationes, frænumque populorum, vt ex eo Virg.
Æneid.2. in perſona Æneæ, ad Didonem Tyriorum Reginam.

O Regina nouam, cui condere Iuppiter Vrbem,
Iuſtitiaq́, dedit gentes frænare ſuperbas.

† Nanque pereũt leges auaritia iudicante, & Iudicem exuit, quiuis 425
amicum induit, vt inquit Cic. de Amic. Vſque ad mortem certa

Eccl.4. pro Iuſtitia, & Deus expugnabit pro te inimicos tuos (inquit Sa-
426 piens) ita Ethnicis ipſis cordi erat iuſtitia, † vt Caſſius ille Iuriſ-
conſultorum clariſſimus, quem Populus Romanus veriſſimum,&
ſapientiſſimum Iudicem putabat, identidem in cauſis quærere ſo-
427 leret, cui bono fuiſſet, vt refert Cic. in Orat. Pro Sex. Roſc. † ob
quod & Religionem in Iudice eſſe dicitur.l.1.C.ſi tutor. vel curat.
fal. all. & propter veritatem ipſam perquirendam, elaborandam
eſt iudici,ut puram habeat conſcientiam, quia quando habet im-
428 puram conſcientiam multoties in Deo permittente errat. † Quia
propter peccata dubia cauſarum Iudex aliquando neſcit dirimere.
Bald. in cap. Quia procurator.colum.6. de elect. refert Afflict.de-
ciſ. vlt. num. vltimo.

429 † Tanta eſt uis,atque poteſtas veritatis,ut ea,atque eius ſubſtan-
tia rerum hominum denominatione, haud immutari, ualeat:
Etenim ſi quis non in Caſtris notus filiofamilias aliquid donaret,
adijciendo, ut id in Caſtrenſi peculio habeat; Caſtrenſe non erit.
l.ſi fortè.ff. de Caſtr. peculio, ibi veritatem enim ſpectamus: Et
clarè habetur in l. Cum falſa, vbi Bart. & Iaſ. C. de iur. & fact.
ignor. ibi cum falſa demonſtratione mutari ſubſtantia veritatis
minimè poſſit. Reſpondendo id quod paternum erat, ex matris
eſſe bonis, nihil egiſti, & colligitur, ex cap. conſtitutus, de relig.
domib. Noſtrum namque affirmare, uel negare veritatem aliter ſe-
ſe habere non facit.l.Aſſumptio.Ad munic. l.verba. C. de teſt. ra-
tionem allegat Bald.in l.Sicut, num.5. C. de repud. hær. quia na-
tura mentiri non poteſt. Quem ad hoc inducit Bal. in l.ex his uer-
bis, in fine.C.de teſtam. milit. & ſi quis dixerit rem ſuam eſſe alte-
rius, vt ita ſit, non efficit. Dec.in l. traditionib. num.6. C. de pact.
idem Alciat.reſp.258. num.8.cum ſeq. Quod veritas falſitati non
430 cedit. Rurſus † ſi pater hæredem inſtituerit; quem falſa opinione
deceptus ſuum filium exiſtimabat,inſtitutio ipſa non ualet.l.ſi Pa-
431 ter.C.de hæred.inſtit.†ſicuti obſequium,& manumiſſio Ancillam
cenſeri non facit, quæ eſt ingenua.l.ingenua.C.de ing.manumiſſ.
432 † Iuſtam enim oportet eſſe ſeruitutem, ut iuſta ſit manumiſſio. §.
fin.inſt. de ingenuis; ita veritas partis aſſertione non immutatur,
433 cum † reſcriptum per omnimodam falſitatem obtentum, nullam
prorſus tribuat iuriſdictionem.l.præſcriptione.C.ſi contra ius, vel
vtil.

vtil. publ. Et ſi pars reſcriptum verum, ſeu preces ueraces eſſe fateatur, minimè valeat. Bald. in d.l. Præſcriptione, num. 8. quem ad hoc refert Iaſ. ibi, num. 23. ratio eſt in promptu, † quia omne ve- 434
rum, eſt neceſſarium, † ita ut nec etiam Deus ueritatem à veritate 435
remouere poſſet (vt inquit Paulus) quia remouendo veritatem à veritate remoueret ſe ipſum, quod non eſt dicendum; quia Deus Veritas eſt, & Ratio. Veritas, & Deus æquiparantur. cap. Fruſtra. 8. diſtinct. Euer. in proh. ſeſquicent.

Non ob id tamen in aliquo detrahitur ipſi omnipotentiæ, ſicuti nec quando dicimus, † In hoc ſe priuauit Deus, vt facta infecta eſ- 436
ſe non poſſet; & vt ad humanas res tranſeamus. † Pontificia aucto- 437
ritas rei ueritatem non immutat. Ioan. And. in Addit. ad Spec. tit. de inſtrum. edit. Et colligitur ex cap. Conſtitutus, de relig. Domibus: Etenim cum † Deus ipſe unus ſit, & quidem vnitate ſim- 438
pliciſſima, nihil quod ſit malum, aut iniuſtum facere poteſt, minus peccare, † quia malum facere poſſe, & peccare non poteſtas, ſed 439
infirmitas, & boni deficientia dicitur, & ille ſolus uocatur omnipotens; ut inquit D. Auguſtinus, Qui peccare, aut malum facere non poteſt: & habetur in cap. Principium. §. Charitas, de pœnit. diſt. 2. Fulgoſ. conſil 61.

Quinimmo Chriſtus Saluator noſter, pro maiori expreſſione ipſius veritatis, dicebat, † Amen, Amen dico uobis; quod He- 440
braicè ſonat, In ueritate, & per quod quæ uerè dicta ſunt reminiſcuntur, ut ſeptuaginta Interpretes ſuper Pſalmos atteſtantur, & Amen dicitur, hoc eſt ſine defectu; eſt notabile dictum gloſſ. in d. cap. Et ſi Chriſtus, in uerbo Amen, de iureiur. & ibidem etiam Pan. Et verbum, In veritate, ſecundum aliquos relatos, à Decio in l. Qui pecuniam. nu. 5. ff. ſi cert. pet. vim iuramenti habet: idem Dec. in cap. quoniam contra, nu. 5. de prob. vbi pulchra dicit de ueritate. Bald. in Rub. C. Res inter alios acta, nu. 11. Iaſ. in l. idem duobus. §. fin. ff. de pact. refert Gabr. in tit. de conf. concl. 1. nu. 43. idem operatur clauſula ſincerè, & fideliter. & c. 1. ubi Gemin. poſt Ioann. And. de Sep. in 6. Pin. de bon. mat. par. 3. cap. 1. num. 13. Surd. deciſ. 225.

† Et dum dicitur Deum facta, infecta ut ſint, efficere non poſſe. 441
Dec. relatus à Cagno. in reg. Verum, nu. 2. ff. de reg. iur. Non ſit,

L 2 quo-

quominus Deus omnipotens nõ ſit, ſed quia Deus facere non poteſt, quæ cõtradictionẽ implicant, bene põt per modum fictũ facta pro infectis facere, ut ibidem per Cagnolum, vbi reſpondendo auctoritati D. Hieronymi in epiſt. ad Euſtochium relatam, in cap. ſi
442 Paulus 32. q. 5. vt cum omnia poſſit, Deus † ſuſcitare Virginẽ poſt ruinam non poteſt; dici poſſe quidem Deum virginitatem corruptæ reſtituere, & ad ſtatum ipſum virginitatis reducere per amotionem ipſius corruptionis, ſed ad ſtatum priſtinę dignitatis ipſius virginitatis non poteſt: ita gloſſa in d. cap. ſi Paulus. licet Arch. & alij, ibi aliam expoſitionem adducant: & non poteſt ibi, interpretantur, non congruit eius potentiæ, ut aureola coronet corruptam, hoc enim eſſet contra eius iuſtitiam, dicit etiam gloſſa, ibi.

443 Quomodo autem per uiam fictionis lex poſſit facere, ut facta pro infectis habeantur, † cum fictio ſuper impoſſibili nón cadat. Card. in Clem. quod circa, de elect. Bart. & alij in l. ſi is qui, pro Emptore. ff. de vſuc. Dec. in d. reg. verum dicit: Et ibi Cagno. quod lex ſuper impoſſibile in ſuo genere agere non poteſt, nempè ut filius ſi. maior Patre, aut furioſus conſentiat, ſed benè in indiuiduo.
444 Ioſeph. Ludouicus deciſ. Peruſ. 53. num. 50. † Etenim cum fictio ſit in re certa, contraria veritati pro veritate, aſſumptio Bart. in l. ſi is qui pro Emptore, num. 22. ff. de vſucap. Bald. in l. ſiue poſſidetis, num. 4. C. de probat. ad caſum fictum extendi non poteſt, quia ſi extendi potuiſſet, vtique ueritas ipſa fictio efficeretur, & iam diximus nullum verum cõtra verum eſſe, ſed veritati omnia vera conſentire: Et an, & quando diſpoſitum, in caſu vero habeat locum, in caſu ficto plenè Bart. in l. 2. de leg. 1.

Quinimmo fictio ipſa ratione naturali ſuadente ſuper facto, & non ſuper iure introducta, vt pro veritate ipſa habeatur, ſummopere contendit; per not. ab eodem Bart. in d. l. ſi is qui pro Emptore, & Bald. in d. l. ſiue poſsidetis, & ab eodem Bart. in l. Non dubium. C. de leg. Card. in d. Clem. Quod circa. q. 18. de elect. quod
445 & apparet, quia † duæ fictiones circa idem concurrere nõ poſſunt. l. 1. & ibidem Bald. & Doct C. de dot. prom. ratio eſt in promptu, quia cum vnica (vt dictum eſt) ſit veritas, ſicuti duæ veritates eſſe non poſſunt, ita duæ fictiones eſſe nequeunt. Veruntamen fictio
446 ipſa licet ſit cõtra ueritatem, pro ueritate aſſumptio, † tamen pluſquam

quam ipſa veritas operari non poteſt, niſi ſit diſpar ratio in ambabus. Bart. in l. filio quem pater. ff. de lib. & poſth. Et non niſi in caſibus qui ponuntur à Bart. in l. 1. §. hoc autem Senatus, nu. 3. verſ. Quando veritas, & fictio. ff. Ad Senatuſconſ. Syllan. vel niſi ſimul cum veritate concurrat. Bal. & Ang. in l. 1. ff. de curat. furioſi, etiam ſecundum regulam traditam à Bart. in l. eius qui, nume. 5. ff. ſi cert. pet.

† Contingit & aliquando, quod verum non eſt augendę ipſius 447
veritatis gratia ſermonem proferri, Quòd hyperbolè dicitur Cic. in Topicis exemplificat, vt muta loquantur, & mortui ab inferis excitentur, & vt apud Virg. Æneid. 1.

Multa gemens, largoq; humectans flumine vultum. & 12.
Qui candore niues anteiret curſibus auras. & 8.
At ſpecus, & Caci detecta apparuit ingens.
Regia, & Vmbroſæ penitus patuere cauernæ.

& apud Horatium.

Frigidius glacie pectus Amantis erat.

Hyperbole vtuntur, & Iuriſconſulti noſtri, vt in l. 1. ff. de pactis, vbi gloſſ. l. ex empto. C. de tranſ. Et Guil. in l. 1. C. de ſacroſ. Eccl. loquẽs de hac hyperbole, inducit eam ad notabilem quæſtionem, illius qui vendendo equum, dixit, vendo tibi hunc equum de melioribus qui ſit in Inſubria, cum tamen verum non ſit, an teneatur Emptori de euictione, & concludit non teneri † quaſi hyperbolicè locutus: & hyperbolè exceſſus veritatis dicitur. 448

Vim non modicam enunciandi ipſam veritatem, habet interrogatiua verborum conceptio: † Quæ non modo exprimit ipſam 449
veritatem; verumetiam efficatiùs maiori emphaſi, atque energia, quam faciat quæuis alia locutio, ipſam inculcat, quæ & ad hoc inuenta eſt. Nanque tunc interrogatiuis conceptibus vtimur, cùm aliquid argutè, & variè proponere volumus; qui aculei orationis appellantur. Pungunt quaſi aculeis interrogationibus anguſtis, inquit Cic. lib. 4. de fin. Qui & in lib. de fato. Ignauum, atque iners genus interrogationis reprehendit. Vt interrogando vrgeat, & rurſus, quaſi ad interrogata ſibi ipſe reſpondeat; Alibi, & in Oratore differit: Ita ſui breuitate gaudet interrogatio, vt aliquando pro maiori emphaſi, in ea plus ſignificetur, quam exprimitur, ſe-

cundum

cundum illud. Cantando tu illum? vbi ſubintelligitur tu indoctus peritiſſimum. Et cum veritas, & falſitas noſtræ affirmationis, & negationis in cauſa ſint, vt ſuperiùs dictum eſt; ſemper qui interrogat, aut verum ſupponit, aut veritatem ipſam ſcire cõtendit: his vtuntur frequenter Oratores, tum ad amplificandum veritatem, tum ad grauitatem, & concinnitatem orationis; vt exemplificat auctor ille, Rhetor. Ad Herennium lib. 3. Vtuntur præſepe Poetæ ad concitandum, & exprimendum maiori affectu, quod intendunt, vt ex eorum reuolutione liquidò videri poteſt; Vtitur mirabiliter. Virg. Æneid. 1. vbi in perſonam Veneris alloquentis Iouem, pro Ænea filio, quo induceret ipſum ad commiſerendum Troianis, ait.

Quid meus AEneas in te committere tantum?
Quid Troes potuere?

Quaſi diceret affirmando; Nihil tum immane contra te potuerunt committere Æneas, & Troiani,ut plus non debeat eſſe benignitas tua in eis ignoſcendo, & ſtando promiſſis. Vtitur Ouidius ad incutiendum affectus amatorios, in ſuis Hæroidibus, & præſertim Epiſt. 9. Deianiræ ad Herculem, ibi.

Quò fugis? obſtat hyems, hyemis mihi gratia proſit.
Impia, quid dubitas Deianira mori?

& Epiſt. 6. Hipſiphiles Iaſoni.

Dona ego perſoluam? Votis Medea fruetur?
Cor dolet, atque ira mæſtus abundat Amor?
Dona feram templis? Viuum quod Iaſona perdam?
Hoſtia pro damnis, concidet iſta meis?

Et quomodo maiori affectu explicari poterat affectus ipſe amatorius? quam pulcherrimo iſto modo interrogatiuo? Vtuntur Philoſophi, maximè quando † rerum abditarum veritatem exquirũt
450 eas interrogatiuè proponendo, Quæ, Problemata ab eis appellantur. Vtuntur ſacri Vates in eorum prænunciationibus, quo maiori efficacia metum in eis incutiant: Vſus eſt Chriſtus in eius ſacris affatibus, vt cumulatè videri poteſt in ſacris litteris. Vnde ambigendum non eſt, interrogatiuos conceptus eſſe efficaciſſimas elocutiones ad perſuadendum, & animos auditorum, & legentium excitandum.

Atqui

Atqui vt ad rem noſtram reuertamur, & ne à terminis materiæ noſtræ excedamus. Cum † interrogatio propriè dicatur: Quando petitur aliquid ab aliquo noſcendi gratia, dicta Ab inter & rogo Ab re, non erit aliquantiſper hic ſuper veritate illius vulgati iuris axiomatis. Vt interrogans fateri non cenſeatur immorari. Quod deſumitur ex l.ſicut, vbi Bal.in fine.C.de repud.hæred. Bar. in l.2.§. Quod obſeruari. col. 2. circa finem. verſ. iuxta prædictã. C.de iur. cal. Mar. in ſuo Spec. Par.3. Memb.7. ſub nu.6. & cum dicimus interrogantem fateri non cenſeri intelligitur, quod contenta in eius interrogatione ipſe non affirmet; licet ſecus ſit in ponente, vt ibi, Etenim † fateri propriè eſt coactorum, vt Seruius inquit Anna. 451 452

Fatebor enim miſeri poſt fata Sychæi.

Inquit Virg.Æneid.4. & Martialis Epigram.lib.5.ait.

Ingenium, ſtudiumq; tibi, moresq; genusq;,
Sunt equitis, fateor, cætera Plebis habes.

Vnde fateri propriè, eſt rei, & non teſtis. Videndum eſt modus interrogandi quotuplex ſit: & primò præſuppono, † Quod in iure noſtro erant olim interrogatoriæ actiones; Quibus iure actionis compellebatur, quis reſpondere ſuper iure actoris; & quæ de medio ſublatæ fuerunt.l.1.§ interrogatorijs.ff.de interrog. act. & loco earum ſuffectus, † alius modus interrogandi: Qui officio Iudicis in his quę difficilis probationis ſunt,ad præparãdum iudicium conceditur, ne veritas pereat.l.2.& ſeq.ff.eod.tit. † & fiunt potiſſimùm ante litis conteſtationem, & poſt, etiam ſuggerente æquitate, quandocunque Docto. poſt gloſſam in d §. Interrogatorijs; & inferius dicetur. 453 454 455

Et à definitione ipſa conſtituendo ipſam Regulam. Cum † interrogatio propriè dicatur (vt diximus) quando petitur aliquid ab aliquo noſcendi gratia; Propriè interrogans fateri non dicitur, quando noſcendi gratia interrogat: At quoniam, & aliquando etiam quod quis ſcit ab alio perquirit; & ex ore aduerſarij certificari quęrit; altiùs repetendo materiam diſtinguo,quod aut ſumus † in iudicialibus, aut in extraiudicialibus: Si in iudicialibus, aut in præparãdo, aut in decidendo: Si in præparando Regula eſt vera, vt interrogans fateri non dicatur; Nam ſi quis interrogauerit 456 457

aliquem

aliquem, num ſit hæres, vt in d.l.1. Item an quadrupes, qui pauperiem feciſſe prætenditur, aut ſeruus in noxali iudicio ſint ſui, vt l.ſi quis, & ſeq.ff.eod.tit.de interrog.act. & in materia noſtra, An teneat,& poſſideat, utique fateri non dicitur interrogatum eſſe hęredem, vel Dominum, quadrupedis, vel ſerui, qui in iudicio deducuntur.

Pari ratione, quando quis præſentat Syngrapham, manu debitoris cōſcriptam, uel ſubſcriptam, & inſtat per eum recognoſci, licèt ſciat eius manu conſcriptam, vel ſubſcriptam,tamen non fatetur contenta in ea eſſe uera, ſed certificari quærit per ipſum debitorem, quod ſit eius manu conſcripta, uel ſubſcripta, & eſt optima praxis procedendi contra aliquem, quando de debito apparet Syngrapha manu debitoris conſcripta, vt prius eum interroget, num ſit eius manu conſcripta, vel ſubſcripta, & per ipſum eam recognoſci faciat, poſtmodum det libellum ſuper ea, & conteſtibus litem producendo ipſam in vim probationis; quam docet Bald. in auth. Contra qui propriam, num.1. C. de non num.pec.

458 † Si in deciſorijs vtique uerum eſt, interrogantem fateri, & aſſerere uerum eſſe illud,de quo aduerſariū interrogat. Bar. in d.l.1. §.1.num.6.ff.eod.tit.de interrog.act. ubi exemplificat in iuramento calumnię,& poni etiam poſſet exemplum in iuramento litis deciſiuo, quando quis petit deferri iuſiurandum alicui, an ſit debitor,nec ne? per quod qui interrogat fateri cenſetur ſe creditorem, per notata in l. Maximum vitium.ff.de iureiur.

Si n autem in Extraiudicialibus, aut ſumus in proponendo, aut in reſpondendo, ſeu excipiendo: Si in proponendo, aut qui proponit,certus eſt de eo quod proponit,aut non: Si certus eſt,vtique ex ratione regulæ, quæ ipſam declarat.l.cum Pater.§.Dulciſſimis. ff.de leg.2. Qui interrogat fateri dicitur. c. Qui dormierit.31.q.1. l.1.ff.de pign.act.ibi. Quando autē quis dicatur certus de eo,quod interrogat, & noſcēdi gratia id faciat re ipſa,ex modo interrogandi, vel ex qualitate uerborum deprehenditur. Re ipſa, vt apud Ouidium Epiſt.7.

Quando erit vt condas inſtar Cathaginis Vrbem,
Et videas populos altus ab Arce tuos?

Ex qualitate verborum, ſi duæ negationes diuerſi generis præcedunt

dunt ipſam interrogationem, nam tunc qui interrogat, affirmat, vt apud Ouidium Epiſt.16. Helenæ Paridi.

Sic meus hinc vir abeſt, vt me cuſtodiat abſens,

An neſcis longas Regibus eſſe manus?

Et apud Tullium. De ſomnio Scipionis, ibi. Nonne aſpicis, quæ in templa veneris? In iure noſtro, vt in l.1.§.Quid enim.ff.quod falſo tut. ibi, Nonne valebit, quod geſtum erit? Sin autē ſequantur minimè; vt apud Ciceronem, ibi, Vultis ne Prætori Flacco, nec ne? Quod ſi vnica tantum negatio præcedat, vel ſequatur, tunc ſi præcedat † aduerbium, Quid, regulariter affirmat, vt apud 459
eundem Ouid. Epiſt.7. ibi.

Quid non ſperamus Amantes?

Et faciunt verba Præſidis ad Ieſum: Numquid ego Iudæus ſum? *Ioan.* 18.
& licet ei æquipolleat aliud aduerbium, An, tamen dictum aduerbium, An, ſicuti & Nunquid, ſi iungatur ſubiunctiuo, dubitatiuè ſtat, ſecundum illud Terentij, Neſcio an Pater meus viuat? † Ne- 460
gatiua, Ne, etiam poſitiuè ſtat, vt apud Virg. Æneid.1. ibi.

Tanta ne vos generis tenuit fiducia veſtri?

Apud noſtros, vt in l. in perſonam ff.de pact.l.3.§.fin.de don.inter virum & vxorem, Quę & modum facit.l.Cum Pater.§.Titio.ff.de leg.2. Quando aūt vna tantū præcedit, vel ſequatur an affirmationē inducat ab infraſcriptis dependet. Quod ſi interrogatio verbis affirmatiuis concipiatur. Si eam proferens legis condendæ poteſtatem habet, utique ſic interrogans fatetur. Caſus eſt in l. fin.C. de leg. ibi. Quid enim maius? Quid ſanctius Imperiali Maieſtate? & in cap. Quod in omnibus.32.q.7. ibi. Quid in omnibus peccatis Adulterio grauiùs? aut non habet auctoritatem legis condendæ, & tunc, aut ipſi interrogationi, ſubauditur aliqua tacita reſponſio, aut reſponſio ipſa ſequitur, aut ei inhæret; Primo caſu per ſubauditam aliquam reſponſionem, qui interrogat ponit; vt ex eo Apoſt. Quis plantat vineas, & de fructu eius non edit? *1. Cor. 9.*
Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? ſubintelligitur nanque ibi, certè nemo. & apud Ouidium in Didonem, dicta Epiſtola ſeptima.

Quis ſua non notis arua tenenda dabit?

Secundo caſu, vt apud eundem Ouidium.

Non tibi ſuccurrit crudi Diomedis imago?
Efferus humana, qui dape pauit equos. & alibi.
At peccent aliæ, Matronaq; raræ pudica eſt,
Quis prohibet raris nomen ineſſe meum?

Eſai 10. Ex reſponſione tacitè inhærente, ut ibi, Nunquid gloriabitur ſe-
curis aduerſus eum, qui ſecat? ſubintelligitur enim, ibi, Non.
Pſal. 40. & alibi, Nunquid, Qui dormit non adijciet ut reſurgat? ſubintel-
Joann. 4. ligitur certè ſic. & ibi. Quomodo tu Iudæus cum ſis, petis à me bi-
461 bere, quæ ſum mulier Samaritana? † Sin autem in reſpondendo,
vtique ſemper qui interrogatiuè reſpondet, fatetur. vt ſi interro-
gatur, an decē dare ſpondeat, & interrogatiuè reſpōdeat. Quid ni?
Quod interpretatur cur non? affirmare cenſetur. l. 1. §. Si quis ita.
ff. de verb. oblig. l. antepen. C. de ædil. edict. & d. l. fin. ibi, Cur aūt.
462 C. de leg. † & interrogatus quis an velit eſſe hæres, puta Titij, ſi
reſpondeat cur non? adire uidetur, arg. d. l. 1. Bart. & Ang. in l.
Gorit. ff. de acq. hæred. Ratio eſt, quia ſi ex ratione poſtmodum ex-
preſſa ea, ſubintellecta, vel tacitè inhærente, quē fateri cēſendum
eſt. Ita ex præambula interrogatione, præintellecta, uel tacitè in-
hærente, interrogatiuè reſpondens fateri dicitur. l. Si quis vinum
legauerit. ff. de aur. & arg. leg. ibi, Cur tam diuerſe? l. Huic ſcripto.
§. 1. vbi Alb. ff. Ad leg. Aquil. faciunt verba Maronis Ecloga.

Cur non Mopſe bene, cur non conuenimus ambo?
Tu calamos inflare leues ego dicere verſus?

At cum interrogationi, congrua ſequi debeat reſponſio? eamque
ſequi præſumatur. l. de ætate. §. qui tacuit. eod. tit. de inter. act. l. 1.
463 ff. de uerb. oblig. Quæſitum eſt, Num † interrogatus de duobus, ſi
de uno tantum reſpondeat, aliud fateri intelligatur? Quæſtionem
ponunt Bart. & Bald. in l. & ſi ſine. §. ſed quod Papinianus. ff. de
min. Doct. in l. Conſilio. §. Quæſitum ff. de cur. fur. Alex. in l. Quæ
dotis. colum. fin. ff. ſol. matr. Idem Bald. in l. fine, col. 2. verſ. item
pone. C. de prob. Pan. & alij in cap. Nonne, de præſumpt. & con-
cludunt, quod ſic. Niſi illud de quo interrogatur manifeſtè ſit fal-
ſum, cui ſi non reſpondetur, pro confeſſato non habetur. Bald. in
d. l. ſicut, num. 5. Vnde ex ſuperiùs dictis, dicitur, Quod ſi ponatur
464 factum qualificatum, cui ſimpliciter reſpōſum fuerit, ſic † reſpon-
dens ad omnes qualitates facto ipſi appoſitas reſpōdiſſe cenſetur,
ſicque

ſicq́ue qualitates ipſas confeſſum fuiſſe, dicendum eſt. §. Præterea. Inſt. de inut. ſtip. l. ſi defenſor. §. Qui interrogatus. ff. de inter. act. Bart. in l. Si quis intentione ambigua, quæſt. vlt. ubi & Bald. ff. de iud. Iaſ. in l. Si cui. §. ſi à filio. ff. de leg. 1. Et ita quando noſcendi gratia fit interrogatio. Qui interrogat non fatetur. † Vt inquiſito, 465
uel accuſato aliquo de falſo, quod uel corruperit teſtes, uel fabricauerit falſum inſtrumentum, ſi poſtquam iam liquet corrupiſſe teſtes, uel fabricauiſſe falſum inſtrumentum, interrogetur pro parte fiſci, an velit vti ipſis teſtibus, uel inſtrumento pro bonis, & ueris, & pro cōtinentibus ueritatem? & inquiſitus reſponderit, nolle, deſtructa ſit intentio fiſci, tāquàm per ipſam interrogationem, admiſſus cenſeatur ad abſtinentiam. Gargias inter conſilia criminalia Diuerſorum. conſ. 173. nu. 7. Tomo Primo. Quod ego haud probo. Etenim † cum publicè interſit delicta nō remanere impu- 466
nita, ſed debitis vltionibus caſtigari. cap. fin. §. Quod ſi, ubi Card. de pœnis. Non debet eſſe in poteſtate iniqui Iudicis, uel fatui, ſic fiſco præiudicare, vel certè fiſco ipſi beneficio reſtitutionis in integrum ſuccurrendum eſſet. Aret. conſ. 20. col. fin. Bald. in l. fin. C. Quor. appell. non recip. firmat Boſſ. in tit de fiſco, & priu. eius. num. 21. Qui & vltor delictorum eſſe debet. l. 1. & 2. vbi Bald. C. ſi ſeru. exp. uen.

Ecce ergo quàm potens eſt ueritas, & quàm benè à Cicerone definita fuerit: Vt ſit, per quam immutata ea quæ ſunt, vel ante fuerunt, uel futura ſunt eſſe dicuntur, & ſanè, † vnumquodque ad 467
veritatem, ſicut ad eſſe ſuum proprium ſe habet, vt inquiunt Philoſophi. Mandaſti iuſtitiam teſtimonia tua, & veritatem tuam nimis, inquit Pſalt. *Pſal. 118.*

Hanc voluit mentibus hominum inſerere Chriſtus Saluator noſter inquiens, † Ego ſum uia, veritas, & uita: Via, & uera uita, 468
quia fieri non poteſt, vt qui in eo, & eius uerbis fidunt fallatur. *Ioan. 14.*
† Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundū, ut teſtimonium *Eiuſd. 18.*
perhibeam ueritati dicebat: Et in nullo magis Iudæorum incredulitatem exprobrabat, quam in manifeſtando eis eorum cæcitatem, in non cognoſcendo ipſam ueritatem in ſcripturis, & factis iam patefactam, ac miraculis eis obijciendo, & dicendo, Si ueritatem *Eiuſd. 8.*
dico uobis, quare non creditis mihi? Spiritus ueritatis in Sacris *Eiuſ. 14.*

litteris Spiritus Sanctus appellatur. Cum uenerit Spiritus ipſe ue-
*Pſal.*118. ritatis, ille vos docebit omnia. Et apud Pſal. dicit, Omnia man-
*Ephcſ.*1 data tua ueritas. Prædicator ueritatis, Apoſtolus in Sacris litteris
dicitur; & Verbum Veritatis, Euangelium appellat, idem Apoſt.
469 † Vnde & canit Eccleſia, Deus qui errantibus ut in uiam poſſint
redire Iuſtitiæ, Veritatis tuæ lumen oſtendis.
470 † Et porrò quid aliud fidei noſtrę obiectum eſt, quàm ipſa ſem-
per manens immutabilis, ac perpetua ueritas? vt inquit D.Tho-
471 mas in prima par. Summæ.quæſt.1.art.1. † Iuſtitia tua, iuſtitia in
æternum, & lex tua ueritas, & Principium uerborum tuorum ve-
472 ritas in æternum; Omnia iudicia iuſtitiæ tuæ. Rurſus, † Veri-
Pſal. 90. tas, ſcutum Fidei dicitur; Scuto circundabit te ueritas eius, Ex
quo ſequitur, vt ueritatem negare, Deum ipſum, qui ueritas eſt,
negare dicatur; Qui veritas Primò dicitur, ſicut & Primum ens
exiſtit, & obiectum intellectus.
473 Bipedalem Ruſtici reputāt Solem, qui eſt Vas admirabile, opus
*Eccleſ.*43. excelſi, ut inquit Sapiens, cum tamen, ſecundum gloſſam relatam
à Panor. in cap. ſolitæ, nu.8. de maior. & obedien. octies. & ſecun-
dum Coſmographos, & præſertim Chriſtophorū Clauium Bam-
bergenſem in Sphera Ioannis de Sacrobuſto, & Franciſcum Mau-
rolicum Abbatem in appendice Dialogi de Coſmographia, Cen-
ties ſexagies ſex terra ipſa maior ſit. Et quantū vnumquodque eo-
rum altero maius ſit videndus eſt Ptolomæus in ſuo Almageſto.
lib.5.c.15. Eoquod intellectu non ratiocinentur, & careant de-
bito medio eorum uirtutis, uicinæ eius quantitatem metiri non
ualet, Sapiens autem qui operatur lumine intellectus agentis, il-
lum metitur, & conſiderat ex eius diſtantia eſſe quantitatis, cuius
474 eſt, ex quo ſequitur, ut † Veritas adæquata ad intellectum, non ad
ſenſum ſit; & ueritatem ueram ipſam rei qualitatem appellat Bal.
in l. ſcire leges. in princ. ff. de legib. Propter rem hoc eſt ueritatem
inquit Iuriſconſultus in l. Quoties. ff. de iureiur.
475 † Propria eſt hominis ueri inquiſitio, atque inueſtigatio, inquit
Cicero offic.1. cætera namque animalia hoc non habent, ut quid
uerum ſit, in rebus humanis, atque etiam naturalibus, & diuinis,
476 ſcire, aut inquirere poſſint. † Natura ipſa impellimur ad uerita-
tem ipſam inquirendam, quæ illam cum inuenire non poteſt, con-

triſtatur,

triſtatur, & quam ſi nos ipſi inuenire non poſſumus, ſapientes, ac prudentes conſulimus; ſicq; per ipſos eã indagamus. † Quæ etiam 477
appetitur, cum curis uacui ſummus, etiam quid in cęlo ſit. Et nullus eſt animæ ſuauior cibus, quam perfecta cognitio ueritatis, ut inquit Lact. in 3. Diuin. Inſtit.

Atqui multi ſunt Sapientes, qui diuinorum, atque humanorum ſcientiam habuerunt; Prudentes tamen haud fuerunt, & in rebus agendis, nec ſuis, nec alienis commodis conſulere ſcientes,
ut de † Anaxagora quem ſapientiſſimum fuiſſe, ſcribit Cicero, & 478
maximarum rerum cognitionem habuiſſe in rebus tamen agendis, nec ſuis, nec alienis commodis conſulere ſciebat, quod ad Prudentiam attinet.

† Conſuetudinem ſine ueritate, uetuſtatem erroris appellat Di- 479
uus Cyprianus in Epiſt. ad Pompeium, contra Epiſt. Stephani, & habetur in c. Conſuetudo. 8. diſt. ubi ſubdit, relicto errore ſequamur ueritatem, dicente Apoſt. Nolite gloriari, & mendaces eſſe *Iacob. 3.*
aduerſus ueritatem, Gauiſus ſum ualde uenientibus fratribus, & teſtimonium præbentibus Veritatis tuæ, ſicuti tu in Veritate ambulas. † Veritas (ut inquit D. Thomas ſuper primo Perhierm.) 480
habitat in re, uti in ſubiecto efficiente, & in ſermone, uti in manifeſtante, & in mente, uti in cognoſcente.

Solemnitas iuris de ratione ueritatis eſt, Magalottus deciſione 481
Lucen. 14. Etiam iudicia propter ipſam ueritatem adinuenta ſunt, ut interuentu illarum perſonarum Actoris nẽpè, Iudicis, & Rei, ea iudici emicet. Bald. in rub. C. Qui adm. num. . .

Sic Hieremias cum prędium Vrbanum emeret iuſſu Domini, *Hier. 32.*
diligenter obſeruat, omnes contractuum mores, cautionesq; omnes uſitatas adhibet: Agrum emit, inſtrumentum conſcribi curat in libro, ſignum imprimitur, adhibet teſtes in terra Beniamin, & in circuitu Ieruſalem, in Ciuitatibus Iuda, & in Ciuitatibus Montanis, & in Ciuitatibus Campeſtribus, & in Ciuitatibus quæ ad Auſtrum ſunt; & alia de quibus in ueteri illa obſeruatione; ita & præcium rei cum legibus, quæ ad redemptionem pertinent exprimitur, & alia facit, quæ ad contractus ſolemnitatem pertinent. Ita Veritati inſiſtunt leges, ut Iudicẽ qui de falſo argui quẽ uetuerit, grauiter puniri mãdent. l. Pręſcriptione. C. ſi cont. ius & vt. pub.

Dulcis

482 Dulcis adeo, atque appetibilis eſt ueritas, † ut ab antiquis etiam Philoſophis ſemper egregiè culta: in nihiloq; labefactata fuerit; qui & in nullo magis, quam in eam perquirendo elaborauerunt, die, noctuq; ſummis vigilijs, & lucubrationibus eam exquirendo, pro eaque, ſe, ſuaq; omnia abnegando, inuentam tenebant, & mi-
483 rificè lætabantur labores magnos ſubſtinebāt, † quæ pro eā adinueniendo pauescunt? periculoſa maria intrauerunt, eaque transfretati ſunt, & per ſumma iuga montium difficillima itinera ad remotiſſimas vſque regiones peregerunt, Auditoq; quod ea apud
484 Aegyptios, † quos primos artium, ac ſcientiarum inuentores fuiſſe aſſerunt reperiebatur: Plato, Pitagoras, Melampus, Apollonius Thianeus, & alij magnis eorum periculis ærumnis, atque itineribus ad ipſos, peregrina per æquora vecti, nauigauerūt, ſola ipſam adipiſcendi ſpe freti. Et credentes eam adinueniſſe, quā nec etiam ſummis labijs deguſtauerunt, eo quia fidei lumen eis non erat, in qua ſola eſt ipſa veritas, læti ſine ea ad Patriam remeauerunt: Et de
Baruch. 3. quibus dictum eſt, neque viam diſciplinæ inuenerunt, & propterea perierunt, & quoniam non habuerunt ſapientiam interierunt propter ſuam inſipientiam.

485 † Et idem Plato in 2. de Repub. dicit anneſcis, quod omne men
Pſalm. 5. dacium homines, dijque oderunt? Quod correſpondet illi Pſalt.
486 Perdes omnes qui loquuntur mendacium, † & peccatum ipſum ſui prauitate in Sacris Litteris mendacium appellatur: Et dictum illud Pſaltis; Omnis homo mendax, Exponens gloſſa dicit, Omnis
487 homo mendax, hoc eſt omnis homo peccator: Solum † Medicis propter medicamentum licitum, dicebat idem Plato in 1. De Republica eſſe mēdacium, quod in noſtra religione non conceditur. Quinimmo deterrimum mendacium reputat Summus Pontifex fallere, qui mox moriturus conſpicitur, cap. cum infirmitas. de pœn. & rem.

Enimuero quis magis mentitur, & dictis, vel factis à Deo de-
488 hiſcit, quam qui peccat? In tantum vt etiam humilitatis cauſa, in eo quod non ſit, qui peccatorem ſe dicit, mentiendo peccator efficiatur, dicēte D. Auguſtino; de verbis Apoſtoli veritas haud in te eſt, niſi te ita dixeris peccatorem, vt etiam eſſe cognoſcas, Veritas autem ipſa eſt, ut quod eſt, dicas; nam quomodo ineſt humili-

tas,

tas, vbi regnat falſitas? Habetur in cap. cum humilitatis dicta vn-
decima, q. 2. Tam potens eſt ueritas, † vt etiam contra propriam 489
confeſſionem ſcienter factam admittatur, ut egregiè dicit Ioſeph.
Ludou. deciſ. Peruſ. 54. num. 150. Veritas ad inſtar ſolis eſt, quæ ab
aliquo obnubilari nequit. Nam, ut inquit Virg. Georg. 1.

Solem quis dicere falſum,
Audeat?

† Thales Mileſius vnus ex ſeptem Greciæ Sapientibus, inter- 490
rogatus, quantum à veritate diſtaret mendacium, quantum oculi
ab auribus reſpondit, & quando quis falſum ſcienter ponit, tunc
qui non reſpondet, pro confeſſo non habetur. Bald. in l. ſicut, in
fin. C. de rep. hæred.

Et cum veritas ſit adæquatio rei ad intellectum (ut ſuperiùs di-
ximus) quomodo ad intellectũ adæquari poteſt mẽdacium, quod
ab eo tàm longè diſtat? Si quidem intellectus ita appetit verita-
tem, † ut Mentiri omnino refugiat. Et mentientẽ repellat, & men- 491
tiri dicatur, quaſi contra mentem ire. † Mendacij qui nititur hic 492
paſcit ueritas: idem autem ipſe ſequitur, Aues volantes, † Tria hęc *Prou.* 10.
veritatem impedire ſolent, carnalis Amor, Timor, & Auaritia. 493
cap. Accuſatores 3. quæſt. 5. Teſtis fidelis non mentitur profert, *Eiuſd.* 12
autem mendacium doloſus teſtis.

† Mendacium ſicuti inferorum ianuam odibile eſſe Homerus 494
Iliados 9. dicebat; Et Phocydides in Theogonide, † principium 495
mendacij exiguum habere gratiæ circa finem, lucrum turpe, ma-
lumq́; pariter naſcitur: Addi poteſt, & vires ſicut † fama acquirit 496
eundo, & caput inter nubila condit.

Eſt planè namque inhoneſtum, ſi cui mendacium adhæreat vi-
ro, & ab ore primo egrediatur. † Perditiſſimi namque hominis eſt 497
ſimul, & amicitiam diſſoluere, & fallere eum qui læſus non fuiſſet,
niſi crediſſet, inquit Cic. Pro Roſcio Amerino. Et melior eſt *Prou.* 19.
pauper iuſtus, quàm vir mendax.

Themiſtius in lib. de mediocritate affectuum, ſeu amore libe-
rorum, de mendacio ſic loquitur. Malitia nulla alienior eſt ab ho-
minum conuerſatione, quam perfidia, ſed hæc eſt illa improbitas,
aduerſus quam ſolum nulla datur cuſtodia, nam quod vnicum ha-
beamus confugium nempe iuſiurandum, hoc maximè Abutitur,

† Vir

498 † Vir perfidus qui malum facinus committit, inficiando.

499 † Pulchro Dilamate mendacium deteſtatur Plato in libro de iuſto. qui ei inſcribitur, ſeu cuiuſuis alterius ſit inquiens, Dic age mihi, vtrum, tu putas iniuſtum mentiri, aut verum dicere? verum dicere; Igitur mentiri iniuſtum fuerit, nec ne? ſed an decipere, iuſtum reis, aut non decipere? Nimirum non decipere; Ergo decipere iniuſtum eſt, ſic eſt lædere autem iniuſtum ne eſt an iuuare? iuuare Ergo iniuſtum lædere, ergo verum dicere iuuare non decipere iuſta ſunt? contra decipere, lædere, & mentiri, ſemper iniuſta.

500 † Mendacium probroſa res eſt, probo viro indignum, & quod
501 virum non decet ingenuũ, dicebat Sophocles; Addebat Menan-
502 der, † Et quod non multum temporis latet; † Veritatem cœli ciuem, & ſolam fuiſſe conciuem Deorum Olympiades aſſerit, & faciendo comparationem de mendacio ad Veritatem, dicebat Pindarus Principia magnæ virtutis præmouet, ne pacto meo, aſpero
503 mendacio labefactis. Bachidides † eam Lapidi Lidio comparat;
504 aſſerens Lapis Lidius aurum indicat hominem veritas, Et † Omnipotens ſapientia eſt ueritas.

505 † Sanequam cęleſtem Patriam deſiderare ueritas iubet, carnis deſideria contemnere, à mundi gloria declinare, aliena non appetere, propria largiri; inquit D. Gregorius ſuper Ioannem, in illis
Ioan. 8. verbis Domini; Si veritatem dico vobis, quare non credidis mi-
Pſal. 14 hi? Et cum Propheta dixiſſet, Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? quaſi ſibi reſpondens, dicit: Qui loquitur veritatem in corde ſuo, & qui non agit dolum in lingua ſua; Et alter Propheta interrogans ſe ipſum quis intrabit in tabernacula æterna;
Eſai. 33. ſibi etiam reſpondens, dicit, Quis habitabit ex uobis cum ardoribus ſempiternis? Qui ambulat (inquit) in iuſtitijs, & loquitur veritatem, & proijcit auaritiam ex calumnijs, & excuſſit manus ſuas ab omni munere. Qui obturat aures ſuas, ne uideat ſanguinẽ, & claudit oculos ſuos ne uideat malum; Iſte in excelſis habitabit, monimenta ſaxorum ſublimitas eius.

506 † Cicero offic. 3. tollendum eſſe in rebus contrahendis omne
507 mendacium dicit, † & in mercatore veritatem exuberare debere ſemper aſſerit. l. in contractibus. ff. de reg. iur. ubi Iuriſconſultus admonet

monet, † vt vir bonus ſemper in contractibus ſequatur, non 508
tam quod licet, quàm quod honeſtum eſt; vbi Cagnolus ad multa per pulchra exempla infert, ſed quam male ſeruant mercatores hanc fidem, quorum contractus dolo pleni ſunt; Vnde benè Summus Pontifex dicit in cap. qualitas, de pęnit. diſt. 5. O quàm difficile eſt inter ementis, vendentisque commercium, non interuenire peccatum; Et grauiter inuehit idem Cic. offic. d. lib. 3. contra proteruos iſtos mercatores, & dici ſolet ex ignobili nobilem ex inope illico diuitē fieri, † & mercatorē tanquàm peſtem fuge; fa- 509
ciunt notata à Tiraq. de nobil. c. 3. ſub num. 10. † Et exprobratum 510
fuit olim Syllę, quod vir bonus eſſe nō poſſet, cū tot poſſidere prædia, eo quòd ſibi à patre pauca eſſent relicta. Subſtantia feſtinata *Prou. 13.*
minuetur; inquit Sapiens.

† Et Philoſophus Ethic. 4. aſſerit quòd quemadmodum verax 511
homo, vbique laudatur, ita vbique vituperatur mendax. Verbum mendax iuſtū deteſtabitur, impius autē cōfundet, & confundetur. *Eiuſd. 13*

† Mendacium eſſe propriè hypocritarum, quis ambigit? hi 512
extenuant faciem ſuam, & lauant, vt videantur ab hominibus ie- *Matt. 6.*
iunantes, à quibus cauere diſcipulos iubet dominus, dicens, Caue- *Eiuſd. 16*
te à fermento Phariſæorum; Pytagoras, referente D. Hieronymo in Epiſt. contra Ruffinum: In præceptis dabat, † vt poſt Deum ſu- 513
per omnia veritas coleretur, quæ ſola Deo homines proximos facit; ſatiùs dixiſſet veritatem cole, cum veritatem colendo Deum ipſum colamus, qui ſumma veritas eſt: Et verba illa, † Beati qui 514
perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, intelliguntur propter *Eiuſd. 5.*
veritatem, quia iuſtitia veritas eſt: Vt mox dicemus, & ſuperiùs etiam tetigimus.

† Veras nuptias, vt diximus, iuſtas appellat Imperator, in §. 1. 515
inſt. tit. de nuptijs; Et adoptans interrogatur an velit eum, quem adoptaturus eſt, iuſtum ſibi filium eſſe; † Iuſtus intelligitur, hoc 516
verus. l. 2. ff. de adopt. Quare Lucij Syllæ, & C. Cæſaris pecuniarum translationes à iuſtis dominis, ad alienos non debet liberalis videri; inquit Cic. offic. † iuſtis dominis, ibi, intelligitur, hoc eſt 517
veris dominis: Iuſtę matres familias, hoc eſt veræ. † Hinc iuſta di- 518
cuntur inferre, ſeu exequi mortuorum, quę verè fierent, his qui de nobis benemeriti fuerūt. l. 2. ff. de in ius vocando. † Iuſti dies apud 519

antiquos dicebantur, qui dabantur debitoribus, ad ſoluendum, poſtquàm iam confeſſi erant debitũ, vt apud Gellium lib. 20. c. 1. iuſti itidem dies dicebantur; Qui in bellis ſuſcipiendis præſtituebãtur populo cui in dictum erat bellum, per Fœcialem ni rem ablatã reſtitueret: Et erant dies triginta & tres, vt apud Liuium lib. 1. ab vrbe cond. iuſta menſura, hoc eſt vera.

520 † Simbolum Veritatis apud Antiquos erat Cornu, tum ob ſui duritiem, tùm quia diaphanus eſt, & ex quò lux intrinſeca eminus mittitur. Vnde Virg. in 6. Æneidos. Volens diſtinguere vera ſomnia à falſis ſic fatur.

Sunt geminæ ſomni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris,
Altera candenti perfecto nitens Elephanto,
Sed falſa ad cælum mittunt inſomnia manes.

Abac. 3. Et cum Meſſias Veritatem in mundũ allaturus eſſet. De eo loquens Propheta, inquit, Splendor eius vt lux erit: Cornua in manibus
521 eius, ibi, abſcondita eſt fortitudo eius. † Somnus cum cornu pingitur, per cornu oculi ſignificantur, qui cum cornei ſint coloris, ac duriores cæteris membris, nam frigus non ſentiunt, vt dicit Cic. in lib. de nat. deorum. Veritatem ſignificant; Quia quæ videmus ſine dubio, vera ſunt, & quæ audimus aliquando falſa eſſe poſſunt,
522 † Vnde certius aure arbiter eſt oculus, dicebat Poeta; Et qui de
523 ſomnijs ſcripſerunt dicunt, quod † ea quæ ſecundum fortunam, & perſonæ poſſibilitatem effectum habere videntur, vicina ſunt cornu; Ea verò quæ ſupra fortunam ſunt, Nimiumq; ornatum habẽt,
524 vanamque iactantiam falſa eſſe dicuntur, † Et eburnea quaſi ornatior porta falſa dicitur; Igitur cum Virgil. ibi fingit, Æneam per eburneam portam dimiſſum fuiſſe; ſignificat falſa omnia fuiſſe, quę per Sybillam ei oſtenſa ſunt, falſa omnia quę vidiſſe ſcribitur,
525 & duxit ab Homero, & ſignificat, † etiam veritatem verborum ſucamentis non indigentem; hinc Rhetores in difficillimis ad perſuadendum, & quæ contra veritatem ſunt; Volunt Oratorem inſinuatione, in principio, vti, quam definit Cic. in 1. de inuentione,
526 † vt ſit Oratio quadã diſſimulatione, & circuitione obſcurè ſubiẽs auditoris animũ; Idem dicitur, & in 1. Rhetor. ad Heren. & dicit. Quintil. lib. 4. unde dici ſolet, veritas lucet ipſa per ſe, & veritas verbo-

Verborum lenocinio non indiget.l.1.C.ſi min. ſe ab hæred.abſtin.

†Iudæi Chriſtum Meſſiam laudare volentes à veritate ipſa, ſumebant exordium, dicentes: Scimus, quia verax es,& à Deo veniſti Magiſter: Et de quo etiam dicitur, † videmus eum plenum gratiæ, & veritatis. 527 *Ioan. 3.* 528

Atqui ſicuti Deus verax eſt, quinimmò veritas omnis ab eo prouenit, Ita †Mendax eſt Diabolus qui propterea mendacij pater dicitur; & de ueritate habetur † Lex per Moyſem data eſt gratia, & Veritas per Ieſum Chriſtum, † Et Chriſtus ipſe à ſimplicitate cordis, uolens laudare Nathanaelem eſſe uerè Iſraelitam, in quo dolus non eſt, dicebat. *Ioan. 1.* 529 530 531 *Ioan. 1.*

Mendacio Diabolus primos homines in Paradiſo deliciarum decepit, ad præuaricandumque induxit; † Mentitus eſt Chain, quando Domino eum percunctante, ubi eſt Abel frater tuus? reſpondit, neſcio. Subdens arroganter nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? 532 533

Veritatem enunciauit Chriſtus eamque in mundo iecit, quando interroganti mulieri Samaritanæ, Vbi nam uera facienda eſſet adoratio, Reſpondit mulier, crede mihi, quia uenit hora, quando neque in montibus, neque Hieroſolymis adorabitis patrem; Vos adoratis quem neſcitis, Nos adoramus quem ſcimus; Quia ſalus ex Iudæis eſt. Subdens, ſed uenit hora, & nunc eſt, quando ueri adoratores, adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate; nam & Pater tales quærit, qui adorent eũ, Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant in ſpiritu,& ueritate oportet adorare, Sacri Doctores namque ibi exponunt, † in Spiritu, hoc eſt Sancto, in Veritate, hoc eſt in Filio, qui Veritas eſt, ſicque perſonarum Trinitatem, in eſſentiæ vnitate, præſeferre voluit. 534 *Ioan. 4.* 535

Mendacium odit, quiuis prudens, & Sapiens, dicebat Cleobolus. Et mendacij calumnia vitam hominum lędit: Chriſtus Apoſtolis promittens Spiritum Paraclitum, dicebat, Cum venerit ille Spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatẽ, † Delinquentium mentiri proprium eſt, ut ex Exẽplo, Chaim diximus,& quia mendacium tegere difficilè eſt, nam & quandoque inimici noſtri, qui fallere nos ſatagunt, † poſt multa inaduertenter, ueritatẽ proferre coguntur, & cum in multis oporteat eſſe memorem; factum eſt 536 *Ioan. 14.* 537 538

539 vulgare prouerbium, † Memorem oportere eſſe, mendacem.
540 Ita deteſtanda res eſt mendacium, † vt nec etiam ad ingreſſum religionis, quis ducendus ſit, opitulante mendacio; quòd ſi Monacus, vel quiuis alius regularis, quo alliciat aliquem ad religionis ingreſſum, in qua animæ ſoſpitas magis conſiſtit, propoſuerit regulam ipſius religionis dulcem, ac placidam, cum tamen eſſet aſpera, & oneroſa mendacij reum ſe facit: Et nedum non meretur, ſed grauiter peccat. gloſſ. in cap. primum, & ibidem Archid.
541 & Ioan. de Turrecrem. 22.q.7. Iſidorus in Synonimis aſſerit † omne genus mendacij ſummopere fuge, nec caſu, nec ſtudio loqueris falſum, Nec qualibet fallacia uitam alicuius defendas, caue mendacium, & D. Auguſtinus ſuper Epiſt. ad Galatas, ait, Si quis ad te confugerit, qui de mendacio tuo poſſit, à morte liberari, non es
542 mentiturus, † os enim quod mentitur, occidit animam: Cum ergo
Sap. 1. mentiendo uitam æternam amittamus, Nunquam pro cuiuſuis uita temporali, mentiendũ eſt; habetur in cap. omne, & ſeq. ead. 22. q.1. & melius eſt pro ueritate pati ſupplicium, quàm pro adulatione beneficium. cap. Nemo peritorum 11.q.3.
543 Abſque ueritate iuramentum erit periurium. gloſſ. in c. animad-
544 uertendum 22.q.2. † Quia ut licitum ſit iuſiurandum, tres Comites habere debet, ueritatem nempè iudicium, & iuſtitiam. d. cap. animaduertendum iurabit, dixit Dominus in ueritate, in iudicio,
Hier. 4. & in iuſtitia, quæ uerba explicando ibi D. Hieronymus, ait: Iudicium in iureiurando requiritur, ne quis leuiter, ſed ex neceſſaria cauſa iuret, & quod bona eius conſcientia verum putet, iuret, Iuſtitia eſt ſuper re licita, & iuſta, refert & D. Tho. in 2.2.q.89.art.3. Et qui falſum iurat, mentitur, quia cũ omnes qui loquuntur mendaciũ perdendi ſint magis, damnabiliores ſunt, qui mẽtiendo periurare conuincuntur. cap. Animaduertendum. §. item qui falſum, 22.q.2. Iuramentum à iure deductum eſt quod iurare propriè ſit aliquid ita ſanctè promittere, ac ſi ius eſſet. Cic. ad Metell. & iurare conceptis uerbum eſt certa formula uerborum iurare.
545 Suauiſſimam Orationem ueritatem, quam mens ſemper amplectitur, cũ eaque ſemper uerſatur Diuinus Plato appellat, & con-
546 tra † Mens repellit mendacium, dicebat Euſebius: Quod propte-
547 rea à mentiendo, quaſi contra mentem eundo, dicitur, † Et mentiri

tiri eſt contra mentem ire. Vlyſſes quia mendax, Scelerum Inuentor à Marone appellatur.

Poſtquã quis aliqua minus vera expreſſit, volens poſt modum proponere ipſam veritatem nequit, efficaciùs id nequit q̃ per coniunctionem illam, † verum, ſeu veruntamen exprimere, Quod eſt 548
verbum incæptiuum veritatis. l. 1. §. ex his apparet. ff. de lib. agnoſ. & l. eum qui. C. ad leg. iul. de adult. Veruntamen à malitia non diſcedis? inquit Cic. Planco. & aduerbium, Verum, mutat ius, & factum. l. 1. C. qui & aduerſ. quos. in integ. reſt. poſt. & verò cum ſit coniunctio qualitatem præcedentium repetit. l. Seiæ. §. Caio. ff. de fund. inſt. vbi Bald. Alex. conſ. 249. num. 5. volum. 6.

Et ita hoc verum eſt, vt dictio verum, ſeu verò ſemper ſtet aduerſatiuè ad præcedentia non vera, cum repetitione tamen earundem qualitatum. Bald. in l. omnes populi, col. 13. verſ. modo quia vtrum ſtatutum. ff. de iuſtit. & iure. Quem ad hoc propoſitum allegat Alex. conſ. 249. Proſpectis. num. 5. lib. 6 † Interrogatus Py- 549
tagoras quid magis ſimiles Deo homines faceret? veritas reſpondit: Igitur mẽdacium nos ei diſſimiles reddit: Quod & pulchram eius imaginem quam nobis donauit, deturpat; Et rectè quidem dicebat Euripides, † Infelix eſt, qui mendacia, & ſi bona ei viden- 550
tur potius vſurpat, quam quod mala eſſe iudicet.

Hanc efferendo Propheta, dicebat, Annunciaui iuſtitiam tuam *Pſal. 39.*
in Eccleſia magna, ſubdens iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo, veritatem tuam, & ſalutare tuum dixi. Non abſcondi miſericordiam tuam, & veritatem tuam à Concilio multo, Tu autem Domine ne longè facias miſerationes tuas à me, miſericordia tua, & veritas tua ſuſceperunt me?

De ea per eundem Prophetam dicitur, Ecce veritatem dilexi- *Pſal. 50.*
ſti incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi, & alibi, *Pſal. 62.*
Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis, Illuminet vultũ ſuum
ſuper nos, & miſereatur noſtri, ſubdens, Vt cognoſcamus in terra 551
viam tuam, † Viam tuam interpretatur, ibi gloſſa, & Sacri Doctores hoc eſt veritatem, & in omnibus gentibus ſalutare tuum, iuxta 552
quod, & alibi dicitur, † Vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & 553
veritas; Etenim vt dicit D. Dionyſius de Diu Nom. c. 7. † Fidei *Pſal. 24.*
noſtræ obiectum eſt ſemper, & perpetua veritas, † Veritas de terra

orta

Pſal. 84. orta eſt, & Iuſtitia de cælo proſpexit, inquit Pſaltes, & alibi, Fide-
*Pſal.*101. lia omnia mandata eius, facta in veritate, & æquitate. Veritas in
*Exod.*28. antiqua lege, in rationali ſummi Sacerdotis ponebatur. Ponis autem in rationale iudicij. Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quādo ingredietur corā Domino, dicit Dominus.

Et de quo magis lamentabantur Sacri Vates, niſi quoque veri-
554 tas non coleretur in terra. † Veritas in te facta eſt in obliuione di-
Eſai. 59. cebat Eſaias. Intellectus eorum in ſpiritualibus emicat, & tam in vita in factis carnalibus remanens, intellectui non concordat in mendacij deteſtationem Beatus Gregorius ſuper Ezechielem di-
Oſeæ 4. cit, Non eſt in eis veritas, neque iudicium, tranſgreſſi enim ſunt conſtitutum, & iuſiurandum, quod iurauerunt, dicit Oſeas Amicus Socrates, amicus Plato, ſed magis amica veritas. Soc. conſil. 8. Viſus. verſ. Qualecunque, vol. 1. Pan. in c. 1. col. 5. de poſt. præl. in cap. omnes, de maior. & obed. Et idem Eſaias, conuer-
Eiuſd. 59 ſum eſt retrorſum, iudicium, & iuſtitia longè ſtetit, quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi, diminutæ ſunt veritates à filijs hominum, inquit Pſaltes, & idem Oſeas, Non
Pſal. 11. eſt veritas, neque miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terra,
Oſeæ 4. maledictio, & mendacium innundauerunt. Propterea lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea.

Veritatem hanc colere profitetur Imperator in d. l. Vnica. C.
555 de dedit. lib. toll. † Veritatique locum ſemper fore, Iuriſconſultus aſſerit in l. fin. ff. de prob. cui propterea opinio pualere non debet. l. vulgaris. §. ſi is. ff. de furt. cum innumeris concordantibus, quæ & omnibus modis quærenda eſt, idem Imperator in Auth. de tabel. circa princ. & in l. 1. C. de edend. pulchra multa de ueritate magno verborum apparatu, vt eius mos eſt, affert Alber. & in l. cum ita legatum. ff. de cond. & demonſt. Exul fiat à Republica noſtra falſitas, inquit idem Imperator in l. Iubemus. C. de teſtam.

556 Pro adinueniendo hāc ueritatem, † quę remedia iura non adinuenerunt? varia etiam genera tormentorum cōtra eos proteruos, ac delinquentes, qui eam fateri nolunt, introducendo toto titulo, ff. & C. de quæſt. & quæ latè deſcribunt Marſ. Brun. Vital. Carer. Ludouicus, & alij huiuſce claſſis Doctores, etiam per Vinum.
557 Vnde † in Vino veritas ueteri adagio dicitur; & cum pro inue-

nienda

nienda veritate tormenta adinuenta ſint, quia per vinū aliquando veritas ipſa perquirebatur factū eſt, & antiquum prouerbium vinum tormentum, & in vino veritas.

† Et cum aliquas perſonas leges prærogent, ne inuitæ teſtificari cogantur contra aliquem, veluti attinentis vſque ad ſeptimum gradum. gloſſa in l. ſi fęmina. C. ad turpill. quam ibidem ſequitur Angel. & tenet Imol. in cap. delictorum, de teſt. etiam de quibus apud Clar. quæſt. 24. verſ. ſcias tamen, & aliquas etiam volentes ob reuerentiam, & nimium amorem non admittat, vt filius contra parentes, & parentes contra filios, Imol. in d. l. c. delictorū. Felin. in cap. ſuper, de teſt. ibi, & † Quid de filijs, & parentibus ſpiritualibus, quando veritas aliter haberi non poteſt, ut ipſa habeatur ad teſtificandum multoties cogit. gloſſ. in d. c. ſuper eo, & in cap. ſtatuēdum 11. q. 6. Imol. in d. c. delictorum. Clar. in d. q. 54. verſ. ſcias, ubi tamen dicit conſulendum eſſe Principem, qui penſata facti, & perſonarum qualitate id ſtatuet. Verumtamen quod aliter veritas haberi non poſſit, ab allegante probandum eſt. Imol. But. & alij in d. c. delictorum. Orianus in rep. c. Quoniam contra veras Teſtium depoſitiones, d. nu. 44. de probat. vbi allegat rationem, quod cum perſonæ ipſæ priuilegiatæ habeant intentionem fundatam à iure, vt ad teſtificandum compelli non ualeant, allegans aliter ueritatem haberi non poſſe, illud probare tenetur.
† Veritatem foro attribuit Quintilianus declam. lib. 6. ca. 5. & Iaſ. conſ. 77. lib. 1. Audacter concludit non ſolum Veritatis proditorem eſſe, qui palàm dicit mēdacium, ſed qui liberè veritatem non defendit: Et qui ueritatem non defendit, tam eſt in uitio, quàm qui Patriam, parentes, & amicos deſerit; vt Cic. Offic. 1. † Veritatem aliquando falſitate oppugnari poſſe viſum eſt, expugnare vero nunquam, quia tandem † Veritas omnia ſuperat, & omnia vincit. gloſſ. in cap. Conſuetudo, in verbo iniuriarum, in fin. 8. diſtinct. Hoſt. in cap. in audientia, de ſent. excom. † Et in conflictu opinionum, quod nam fortiùs eſſet in mundo, eorum qui ad excubias circa corpus Darij ſoporati ſtabant, illic ſuborto cum vnus dixiſſet, fortè eſt vinum, alter fortior eſt Rex, tertius ſcripſiſſet fortiores ſunt mulieres; ultimus ex ipſis dixit fortior eſt Veritas, & præter ipſum, ſcopum nemo attigit. Vnde ſatrapę Darij re ad eos delata

Margin: 558 (line 5); 559 (Quid de filijs); 560 (Veritatem foro); 561 (Veritatem aliquando); 562 (Veritas omnia); 563 (Et in conflictu); 3. Eſd. 3.

delata iudicauerunt omnium fortiorem eſſe ueritatem, dicentes: Vinum iniquum, iniquus Rex, iniquæ mulieres, ipſæque omnes filiæ hominum, & iniqua illorum opera omnia, & non in ipſis veritas; Etenim in ſua iniquitate peribunt, & veritas manet, & inualeſcit in æternum, & viuit, & obtinebit in ſæcula ſæculorum. Nec eſt accipere perſonas, neque differentiam, ſed quæ iuſta ſunt facere omnibus iuſtis, & malignis, & omnes benigniiates in operibus eius, & non eſt in iudicio eius iniquum, ſed fortitudo regnat, & poteſtas, & maieſtas omnium tuorum Benedictus Deus veritatis, & deſijt loquendo, & omnes populi clamauerunt, & dixerunt magna eſt ueritas, & præualet.

564 Sed proh dolor cum veritas foro attribuatur, tamque potens ſit, etiam propter ipſam veritatem acta iniciata ſint. l. in Donationibus. C. de donat. Cur verſutijs calliditatibus, ac malitijs, forenſia negotia ſic pertractantur? Quod & dedit occaſionem Summo Pontifici obiurganti malitioſum litigatorem, dicēdi; Ad conuincendum eius malitiam reum ad veſtram præſentiam conuocetis. cap. Prout. de dol. & cont.

Veras amicitias ſempiternas eſſe, Cicero de Amicitia aſſerit, qui & ſcribens ad Trebatium, dicebat; Pro noſtro ueterrimo, ve-
565 riſſimoque amore; Igitur † ad eam inueniendum omni cura, ac ſollicitudine Iudices elaborare debent; ut inquit Dec. in d. cap. quoniam contra, de prob. qui allegat plures, & pulchra etiam adducit Soc. in c. Fraternitatis, col. 1. de teſtib. Franc. Niconit in eodem c. quoniam contra, col. fi. & Bal. conſ. 288. lib. 2. & conſ. 293.
566 lib. 3. ubi dicit, veritatem maximopere eſſe æſtimandam, † quia ea baſis eſt, & iuſtitiæ fundamētum, quæ & excludit omnem con-
567 ſuetudinem. cap. veritate. 8. diſt. veritas etenim † elucet ipſa per ſe, & per ſe ipſam in noſtram notionem venit. cap. 1. circa princ. de ſciſmat. in 6. Rerumque ueritas latere non poteſt. Spec. in tit. de Aduoc. §. 3. in princ. magna igitur, & omnibus fortior eſt ueritas,
568 & ea quidem potentiſſima, ſine qua Rex eſt tirannus, † qua inuenta ſuas leges emendare Imperatores non pudeat. §. 1. verſic. non
569 enim in auth. de nupt. † Quamque vſque ad animæ, & ſanguinis effuſionem Summus Pontifex defendere profitetur. cap. ſunt quidam. 25. q. 1. Veritas non quærit angulos, nec malitiam, ſed ſimplicita-

plicitatem, quæ eſt amica legibus. §. Antiqua. Inſt.de ſuc. ab int.
† Bella non ſunt, iuſta ſine veritate, & execratus, ad hoc com- 570
parantur, ut pro veritate dimicent. gloſſ. in clem. Paſtoralis, de re *Num.20.*
iud.in *6.* iuſtum fuit bellum filiorum Iſrael, contra Amorreos, *Deut.* 2.
iniuſtè denegantes eis tranſitum innocuum per eorum terras. cap.
Notandum.23. quæſt.2. Natura ipſa ueritati cedit, quia eum per
eam procliues ſimus ad malum, pro veritate abnegamus noſmet-
ipſos,& ei ſubijcimur. Scientia ad ſolam veritatem ordinatur, vt
inquit Lactan. in princ. diu. inſt. dicente etiam Imperatore in au-
thentico, ut defuncti, ſeu funera eorum, in princ. Quod qui cauſas
examinat, Veritate eas examinare debet, ſi non vult ad cul-
pam venire; Veritati quoque cedit conſuetudo, quæ ſine veritatę *Pſal.118.*
vetuſtas, erroris dicitur.c.conſuetudo.8.diſtinc. de ea dicitur prin *Pſal. eod.*
cipium verborum tuorum veritas, & alibi, Omnia mandata tua *Pſal.25.*
veritas, veritas tua vſque ad nubes, Et ueritas tua in circuitu tuo, *Pſal. 35.*
† Veritas eſt fortitudo Regum: Et poteſtas, ac maieſtas omnium 571
Regnorum, Quam terra omnis inuocat cœlum benedicit, & om-
nia contremunt: Et ſine qua omnia ſunt falſa, & cū ea quicquam
iniquum nō eſt. † Lumborū noſtrorum cinctorium ueritatem ap- 572
pellat Apoſtolus, † Virtutis fama durationem non habet, ſi veri- *Epheſ. 6.*
tati annexa non ſit; vnde Ouid.in 2. faſt. ait. 573

Et memorem famam, qui benè geſſit habet.

Socrates quærenti cuidam, quomodo quis optimam famam 574
compararet: Si geſſerit optima, & locutus fuiſſet, pauca reſpon-
debat. Et Thales Mileſius interroganti cuidam, quomodo opti-
mè, & iuſtiſsimè uiueremus, ſi (inquit) quæ in alijs reprehendi-
mus, ipſi non faciamus; & ſi quis aliquando uirtutis magnam fa-
mam falſis vulgi opinionibus habuerit, tamen in fine per Verita-
tem falſam, illa gloria non perdurauit, ut inquit Boetius in 3. de
conſ. † Mutius dixiſſet, compendiariam uiam ad conſequendam
gloriam eſse, ut talis quiſque ſit, qualem haberi vult, quod di-
cebat Socrates à Cicerone relatus in 2.offic.

Sed, O veritas cum potentiſſima ſis: Quam multi in terra te 575
oppugnant. At credo, quia (ut inquit) Flaccus ſæpius uentis agi-
tatur, ingens Pinus, & celſæ grauiore caſu decidunt turres. Et fe-
riunt ſummos fulgura montes, ſed ad rē redeundo ex eo, quod eſt,

uel non eſt, dicitur oratio uera, uel falſa; Et ſecũdum Auicennam, Veritas cuiuſque rei eſt proprietas ſui eſse, quod ſtabiliſsimum eſt ei, & oratio concordans rei eſt uera, & diſcordans falſa. Oppu-
576 gnata † igitur primo ueritas in Cœlo à Lucifero; Eadem & à pri-
577 mis Parentibus in Paradiſo deliciarum, † Impugnatur quotidie à ſuperioribus terræ, quando iuſtitiam, & iudicium non faciunt: Et à conſiliarijs eorum, quando quæ iuſta ſunt, eis non ſuadent; Impugnatur à Iudicibus, quando non iuſtè, & ſecundum leges iudicant.

Oppugnatur à religioſis, quando cum hypochriſi uiuunt; Oppugnatur ab Aulicis, quãdo adulationibus utuntur ab Aduocatis,
Rom. 2. quãdo iniuſtè patrociniãtur; Oppugnatur à Chriſtianis omnibus
578 quando auditores tantum, & non factores uerbi Dei ſunt, † Veritas eſt ad inſtar radiorum Solis, & ſaporis; Lux eſt amabilis oculis puris, ſed habentibus oculos lippos, odibilis eſt, nam D. Auguſtinus ait, oculis ægris odioſa eſt lux, quæ puris eſt amabilis; Panis palato ſano eſt ſuauis; Qui infirmo eſt inſipidus: Et ut tan-
579 dem circa hoc per orem: Inquit Tullius de Amicitia: † Quorum aures clauſæ ſunt ueritati, ut ab amico audire uerum nequeat, ho-
Prou. 12. rum ſalus diſperanda eſt. Labium ueritatis firmum erit in perpe-
580 tuum, inquit Sapiens. † Verum ea tandem de omnibus ipſis oppugnatoribus triumphat; Primo triumphat de legibus, quæ non iuſtificantur, niſi in ſola ueritate. d. l. illicitas. §. Veritas. ff. de offic. Præſid. unde dici ſolet, quod in foro conſcientiæ ſemper ueritatem in iudicio ueriſimile quandoq; ſequimur. ca. is, qui de ſponſ. triumphat de conſuetudine, quia malam reprobat, bonam confirmat. cap. ueritate. d. 8. diſt. c. fin. de conſuet. triumphat de cõſcien-
581 tijs, quia ſerenat ipſas, de qua dicitur; † O quam difficile eſt crimen nõ prodere uultu; triumphat demum de calumnijs, quia ca-
Pſal. 90. lumniatos tandem, iuſtificatos apparere facit. Scuto circumdabit te veritas eius, nõ timebis à timore nocturno: Et vt inquit D. Gre-
582 gorius in ſuo Paſtorali; Nihil eſt ad defendendum puritatẽ tutius.
583 † Et nihil ad defendendum veritatẽ faciliùs, † Veritas facit Martyres; Qui pro veritate ipſa paſſi ſunt. cap. vide. 1. q. 1. Fides ueri à calumnia te defendit; inquit Imperator in l. ſi non conuitij. C. de iniur. Triumphat demum de omnibus operibus noſtris, ſiue bonis,

nis, ſiue malis; de bonis, quia licet aliquando bona uiſa non fuerint, ex poſt bona ipſa apparere facit; de malis, quę ſi aliquādo bona viſa ſunt; tamen veritas tandem in contrarium apparet, & facit vt falſitas, ſe ipſam accuſet; dicente eodem Lact. in 2. diu. inſt. Veritas ipſa cogente natura, etiam ab inuitis peccatoribus erumpit. Vnde dicitur ille homicida erat à principio, & in veritate non ſtetit, quia veritas in eo non erat; quid plura? Mundus ipſe de mendacio pro veritate triumphat, qui quos aliquando in deſpectum habuit, & neglexit mortuos laudat, & commendat, vt de Chriſto Saluatore noſtro legimus, qui cum viuus à malis ſeductor reputaretur, & quod per rapinā arbitraretur ſe eſſe equalem Deo. Mortuus ab illiſmet filius Dei publicatur: Vere filius Dei erat iſte *Matt. 27.*
dicebāt, ſicuti & quos indignè extollit, mortuos indignos declarat. Oppugnatur quidem veritas, ſed non expugnatur.

Atqui vtinam ea tot haberet inuentores, quot habet impugnatores, † Diabolus, priſcis illis temporibus quibus oracula reddere ſolebat, licet mendaciſſimus ſit; vt Deus tamen videretur 584
apud perditas illas gentes (nam Dei proprium eſt non mentiri, & futura præſcire, iuxta illud, Annunciate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus quod Dij eſtis vos). Mentiri refugiebat, & conſultus potius, quàm mentiri amphibologicè reſpondebat; ut ad vtrumque ſenſum eius reſponſia valerent. Vt patet de illo, qui profecturus ad bellum, cum interrogaſſet Dæmonem, num Redux futurus eſſet reſpondit: Ibis, redibis, non moneris in bello, nec redijt, ſed mortuus eſt in bello: Sicque mentitus non fuit: Et apud Statium. *Esai. 41.*

Aio te Eacidam Romanos vincere poſſe.

Eandem Dæmonis fallaciam oſtendere volens Maro Æneidos 3. ſciſcitante Ænea Oraculum Delphicū; Quas nam terras petiturus eſſet, ſub dubio, & enigmaticè reſpondit Dæmon, inquiens.

Dardanidæ duri, quæ vos à ſtirpe parentum,
Prima tulit tellus, eadem vos vbere læto,
Accipiet reduces; antiquam exquirite matrem,
Hic domus Æneæ, cunctis dominabitur Oris,
Et nati natorum, & qui naſcentur ab illis.

Quod magnam confuſionem peperit ipſis Troianis, de qua nam

terra intelligere voluiſſet, an de Latio, vel quali, & licet nixi fuerint illud interpretari, ad eorum commodum, tamen uerum dixit Oraculum, etenim ſenſus illorum verborum talis eſſe poteſt, ut tellus quos tulit Teucros eadem exceptura eſſet mortuos; Et quæ antiqua mater omnium eſt, & eadem etiam acceptura eos, at omnes deſcendentes ab Ænea, quia omnes morimur, & ſicuti aqua dilabimur: ſimili fallacia, atque ęquiuocatione Diabolus decepit
Gen. 3. Euam, etenim dixerat, Deus Adæ, quacunque hora de arbore illa comederitis, morte moriemini, ſcilicet ęterna, & ſpirituali, At Dęmon dixit, Nequaquam moriemini morte, ſcilicet naturali, & pro nunc, ſed poſtea, Non tamen ſeduxit Adam.

585 † Iſidorus in lib. de ſummo bono exclamando, dicit, quam magna eſt uis veritatis; Quæ omnia ingenia, & calliditates, atque aſtutias ſuperat; quæ contra ficta, ſimulataq; figmenta, ſe ipſam defendit: Quæ demum poſt Deum, vbique colenda eſt. Quia colendo ipſam veritatem, Deum colimus, qui Veritas eſt; † Et quæ
586 per diſſimulationes, etiam exemplo Salomonis quærenda eſt. cap. Afferte, de præſumpt.

In tantum, vt cum multoties propter ingenij noſtri imbecilli-
587 tatem eam attingere, haud valeamus, † Quod veroſimile eſt amplecti debemus. Bald. conſ. 175. lib. 6. Caſtr. conſ. 180. Iudex eſt Miniſter Dei. lib. 1. & Fulg. conſ. 162. relatus à Bolognino in conſil. 36. vbi dicit toto poſſe veritatem ipſam defendere, ac iuuare
588 conari nos debere, † Ex quo manifeſtè comprehenditur; Quod reſiſtere calumnijs, & punire proteruos, & mendaces, ſumma vir-
589 tus eſt. † Veriſimile ita attendendum eſt, ignorata veritate, vt ei
590 non minus, quam vero ſtandum ſit; † Illud nanque cognatum naturæ dicitur; verumque præſumptum appellatur. Bald. conſ. 180. Mortuo filio lib. 3. Dicente Colum. lib. 3. cap. 9. Id cum ſit ueriſi-
591 mile, tum etiam verum eſſe nos docuit experimentum, † & ueriſimilia dicuntur, credibilia, conſentanea, conuenientia, & probabilia. Tiraq. in repet. l. ſi vnquam, in Præfat. num. 43. cum ſeq. C. de
592 reuoc. donat. † eaq; eſt uis, atque poteſtas veriſimilis eſt vt ſer. illud, ad ueri ipſius cognitionem facilè inducamur. l. Obligatione. ff. de pign. c. fi. de off. vic. in 6. † ſicuti ab inueriſimili facilè in falſita
593 tem proijcimur, † Etenim quod à ueriſimili diſtat ſpeciem falſitatis

tis habet. Bal. in l.Quicunque.C.de ſeru fug. Gram.Dec.28.nu.1. 594
id facilè videbatur,quia ſimile uerò uidebatur; inquit Cic.ad Caſſium. † Veriſimile ualet ad coniecturandum defunctorum,& contrahentium uoluntatem.l.in obſcuris.ff.de reg.iur.cap.Inſpicimus. eod.tit.in 6. & cap. Quod ueriſimile, vbi Pan.& Fel. de præſump. 595
† Item, & ad conuincendum quem de malitia,ac proteruitate.d.c. 596
Quod ueriſimile, & cap.Scribam. eod. tit. † & qui ueriſimile habet contra ſe duriori, afficitur probatione. Pan. quo ſuperiùs allegato, cap. Quod ueriſimile. 597
† Vnde Henricus Imperator cum eius vxor in ſenili ætate eſſet pregnans, ut ea palàm pareret, ne qua eſſet fraudis, & ſuppoſiti partus, ſuſpicio uoluit, refert Angelus in l. ſi maior.C.de leg. hæred. 598
† Veriſimilis debet eſſe confeſſio in criminalibus ad condemnandum. Bal.in l.ſi quis in hoc genus,col.1. C.de Epiſc.& Cler. notatur in d. c. Qua ueriſimile, & in l. non eſt veriſimile. ff. quod met. cauſa. 599
† Credens veriſimili excuſatur. 600
Dynus in d. reg. Inſpicimus. † Et licet aliàs ſemiplenè probanti 601
ſuppletorium iuramentum deferatur,per notata in l.Admonendi. ff. de iureiur. † tamen quando contra ſemiplenam probationem, 602
veriſimile adeſt; illud tunc nō defertur.gloſſ.notabilis,in d.l.Non eſt ueriſimile, quam magni facit Bald. ibi, idem Bald. Aluar. & Præpoſ.in cap. Præterea, in tit. Quid ſit inueſtitura, in uſib. feud. Caſus multos ponit. Euer. in ſua ſeſquicent. in loco à veriſimili.
† Et ueriſimile dicitur, quod rebus ſenſatis concordat Doct. in d. 603
l.Non eſt ueriſimile. † Rurſus propter ipſum ueriſimile, quando 604
ueriſimile eſt, quē deieraturū, iuſiurandum ei, haud defertur, per notata in l. Ambiguitatis.C.de ind.uid.toll.c. Clericos, de cohab. cler. & mul. Iaſ. in l. 1. col. fin. uerſ. Quinto limita. ff. qui ſat. cog. per quem textum.Marſ.in l.Quæſtionis,num.33.ff.de quæſt.Concludit,† Reo de crimine accuſato, uel inquiſito, ſuper eo crimine 605
iuſiurandum,deferendum non eſſe,quia ueriſimile è potius eū eſſe deieraturū, quàm proditurum ueritatem, in ſui perniciem.† Quod 606
malè ſeruant latrunculatores noſtri temporis, qui paſſim, reos ipſos ſub iuramenti uinculo accuſationi, & inquiſitioni reſpondere cogunt. Dicit & Oſaſc.deciſ. .. num.5. ubi & concludit † poſſe quidem Iudicem, pœnam de dicenda ueritate litigatoribus imponere, eamque exigere; allegat Cagn. in rep. l.Vnicæ, num. 91. 607

ff. ſi

ff. ſi quis ius dicenti non obtemp. at non in huiuſmodi caſibus ex-
torquere iuramētum. Plura de veriſimili videri poſſunt, apud Ti-
raquellum, qua ſuperiùs allegata. l. ſi vnquam, in Præludijs: Ve-
runtamen, vbi de ipſa ueritate conſtat, ceſſat veriſimilitudo. l. fin.
ff. de Prob.

608 † Veritatem Saturni filiam, eo quod filia temporis Veritas di-
catur, fingit Antiquitas, quam & in Puteo demerſam, dicebat
Democritus à turpique anu depreſſam aſſerebat, ſed paulatim ab
ipſo Saturno depromebatur, renitente anu ipſa per quam falſita-
609 tem figurare volebat; † Quæ ne veritas emergat, enixe elaborat.
Verum vt tandem prodeat neceſſe eſt, & ſecundum illud Ca-
toniani dicti,

Temporibus peccata latent, & tempore patent.

Enimuero tempus æquiualet veritati gloſſa magna. in l. 1. C. de
ſeruit. & aqua. Quod declarat Bal. in l. 1. verſ. Item gloſſa. C. de fi-
deicom. ſi conſuetudine veſtitum fuerit, rem incomprenſibilem
Pyrrho Philoſophus reputabat eſſe ueritatem.

610 † Veritatem ad caſum fictum non extendi ſuperiùs diximus
tanquàm fictio ſit contra veritatem, pro ipſa veritate aſſumptio
† vnde ſubſtitutio facta, ſi inſtitutus ſine filijs deceſſerit, de veris
& non de fictis intelligitur. arg. l. vltimæ. C. de his, qui ven. ætat
impet. l. Sancimus. C. de nupt. clarè Bal. in l. Cum acutiſſimi, col. 1
verſ. Quæro quid ſi Pater. C. de fideicom. & in l. fideicommiſſum.
611 ff. de cond. & demonſt. † Pari ratione in contractibus fictio locum
non habet; In quibus ſit ſtricta, & propria interpretatio. Bal. in l.
filium. col. 1. verſ. ita nota, Quod Monaſterium. ff. de his qui ſui
ſunt, vel alien. iur. Verū & hoc duas habet reſtrictiones. Primam
quando actus circa quem ius fingit, naturalem rationem, & pu-
blicam vtilitatem in ſe continet, ut in Poſtliminio, in quo lex
fingit, captiuum ſemper fuiſſe in Ciuitate, qui re vera non fuit. l. 1.
ff. de capt. & poſtl. reuer. ea ratione, quia hoc habet in ſe natu-
ralem rationem vt captus, ſi reuertatur, fingatur retro ſemper in
Ciuitate fuiſſe, ut ibidem notant Doct. & in caſu l. captum. C. de
Poſtlim. reuerſis. Rurſus, & ſi antequam caperetur rite quis fece-
rit teſtamentum fictione legis Corneliæ, illud non irritatur, ſed
valet teſtamentum. §. fin. Inſt. tit. Quibus non eſt permiſſ. fac. teſt.

Idem dici poteſt de communi errore, qui ſuadente ipſa naturali ratione ueritati ipſi anteferitur, ut in terminis legis. Barbatius. ff. de offic. Prætoris. † Et iſthæc quidem fictio translatiua dicitur. 612
Secundò, quando eadem ratione, Mortuum fingit, qui non eſt, & hæc dicitur fictio priuatiua, de quibus Bar. & Imol. atque alij in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuc. & ſtatutum de ueritatẽ diſponẽs, non uendicat ſibi locum, ſi veritas per viam fictionis introducta eſt. Tiraq. in l. ſi vnquam, in uerbo, Suſcepit liberos, nu. 7. C. de reſcin. donat.

Mendacium ita leges abhorrent, amantq́; ueritatem, † vt etiam 613
ſub ueri, diſſimulatione illud proferri uetent; Etenim ſi quis decem cauſa mutui, ſub ſpe tamen futuræ numerationis habuiſſe confeſſus fuerit, licet ſcriptura, Verum contineat, nẽpe quod confeſſus fuerit habuiſſe, includat tamen mendaciũ, quod re uera habuerit; Nihilominus quo veritati locus ſit, per exceptionem non numeratæ pecuniæ, † quæ intra biennium conceditur. l. in contra- 614
ctibus. C. de non num. pec. Confitenti, ne teneatur ſuccurrunt. Bal. in l. 1. nu. 2. C. plus ual. quod agi quam quod ſimul con. vbi Valerianus, & Galienus licet ethnici; veritatis excellentiã cognoſcentes, expreſsè enunciant. † In contractibus, Veritatẽ potius, quàm 615
ſcripturam attendi debere: Quicquid dicat tex. in l. Prætorem. ff. fam. erciſ. opinionem ueritati præferri, quoniam illud ibi dicitur, propter auctoritatem rei iudicatæ, non autem ut opinio ueritati præferatur; & ne lites multiplicari contingat, quas reſecare quantum poſſunt leges contendunt, vt ſuperiùs præfati ſumus; & ob quod † rem ipſam iudicatam pro ueritate haberi uolunt, fictione 616
inductiua. l. ingenuum. ff. de ſtat. hom. l. res iudicata. ff. de reg. iur. vbi Dec. Cagn. Mayn. & alij.

Et differt fictio à præſumptione, ut fictio ſit ſuper facto, & qui- 617
dem certo, præſumptio autem ſuper incerto, & ſuper iure. † Fictio 618
ſemper eſt contra veritatem, pro veritate, Pręſumptio autem cum veritate ſtat, & diſpoſitum, in caſu uerò habet locum, in caſu præſumpto, per notata in l. Poſſeſſor. ff. de relig. & ſumpt. fun. Fictio eſt quando ius certum de aliquo facto fingit ſtatuendo oppoſitum. Pręſumptio autem eſt ſuper dubio, veriſimili tamen gloſſ. in l. vnica. §. accedit. C. de rei ux. act. & eſt caſus in cap. is qui, de ſponſ. ubi

cum

619 cum † idem operetur præſumptio iuris, & de iure quod ueritas in foro iudicia. † concurrentibus matrimonio uero, & præſumpto, ſtatur priori licet præſumpto. ubi Panor.

620 Illud prætereundum non duxi, quod & aſſentatio, ſpecies falſitatis deterrima eſt, & quæ ueritati ipſi ita aduerſatur, vt cum in reliquis falſitas, Iudicem, & partem, contra quos profertur lædat,

621 Peſtiles adulatio totã Ciuitatẽ inficiat, & de quã dicitur, † Oleum

Pſal. 140 peccatoris non impinguat caput meum, Oleum peccatoris, ibi interpretatur gloſſa. falſam adulationem, & refert Iuſtinus de geſtis

622 Alexandri Magni, † Quod cum nauiganti Alexandro ab Ariſtobbano datus fuiſſet liber in quo eius geſta deſcribebãtur, cognoſcẽs

623 ex eo Alexander, quod multa de eo dicebantur, quæ re uera non erant, iratus, librum in Idaſpem Fluuium, per quem nauigabat coniecit, & conuerſus ad Scriptorem dixit, tu magis quàm liber demergi debueras, præclarum quidem factũ denotãs, † Magnum Principem factis magis, quam falſis adulatorũ vocibus clareſcere debere, & porro quid aliud eſt: Aſſentatio quàm turpe fœdus ſeruitutis, vt inquit Tacit. in ſuis Hiſtorijs, Duo eſſe genera perſecutorum; inquit D. Auguſt. ſuper Pſalmos, Lingua perſequẽtium, & lingua adulantium, ſed plus perſequitur lingua adulatorum, quam manus perſecutorum. Adulatores ſunt ad inſtar Sirenarum, quę animas in peccatis dormire faciunt; Et de quibus Eſai. 13. ait, Sirenæ in delicijs voluptatis; & de qua Ouid. lib. 1. de Art. Am.

Impia ſub dulce mella venena latent.

Et Montanarius in luna celeri.

Surgit Adulator, lac peccatoris ad vber.

624 Veritatem hanc Præſes Pilatus licet Iudex ab eo, qui ſumma eſt Veritas, ſcire magnopere cõcupiuit. Dum corã eo dicente Do-

Ioan. 18. mino: Ego in hoc natus ſum, & ad hoc ueni in mundum, ut teſtimonium perhibeam ueritati, & addente: Omnis qui ex ueritate eſt, audit uocem meam, Quid eſt ueritas? Pilatus cun percunctatus eſt. Quam tamen Chriſtus aliter ei patefacere noluit, cum ſatis eã ex operibus, ac miraculis eius cognoſcere potuiſſet, uel for-

625 ſan id factum fuit, † quia cum Pilatus populum ethnicum figuraret; volebat ob id præſeferre, quod poſt eius in Cœlum aſcenſum: Per Apoſtolos etiam Ethnicis ipſis patefieret: atque euulgaretur,

uel

vel vt ita dicit Pan. in cap. & ſi Chriſtus, de iureiur. ne iactaret ſe ipſum, qui eſt Veritas: Propter veritatem, & manſuetudinem, & *Pſal.* 44.
iuſtitiam deducet te mirabiliter dextera tua, de veritate dicitur † 626
Miſericordia,& Veritas cuſtodiunt Regem,†& Rex qui iudicat in 627
veritate pauperes, Thronum eius in æternum firmabit. *Prou.* 19.

Igitur circa hoc perorando concluditur, quod † cum omnis Dei 628
lex, quæ in cordibus hominum ſcripta eſſe debet, veritas ſit; † Et 629
quidquid bonum, iuſtum, ac rectum eſt, abſque ea eſſe non poſſit; *Hebr.* 8.
vnde verum aliquando pro bono, æquo,& iuſto accipitur. Bald. in l. ſcire leges. ff. de leg. l. omnes. ff. de reſt. in integ. l. ſi fideiuſſ. in fin.ff.de leg.3. Vnde apud Horat. epiſt. lib.1. † Metiri ſe quem- 630
quam ſuo modulo,ac pede debere, verum eſt. Verum enim ibi accipitur pro iuſto, & vt apud Cic. Pro L.Mur. ibi Cato negat beneuolentiam allici cibo, ſequitur,vt † Mendacium,ſeu falſitas ei con- 631
traria turpis ſemper vitioſa,flagitioſaq́. ſit,& in quibus veritas virtus eſt (in omnibus namq. ſemper eſt virtus) in illis ſuum contrarium nempe mendacium vitium ſemper exiſtat; dicẽte D.Auguſt. ſuperiùs allegato tractatu, contra mendacium, cap.vlt. † Quiſquis 632
eſſe aliquod mendacij genus,quod peccatum non ſit,putauerit, decipit ſe ipſum turpiter, cum honeſtum ſe deceptorem, aliorum arbitretur,illud ſummoperè omniq́. noſtro conatu vitare debeamus.

†Et cum verba ideò ad enunciandum mentis noſtræ cõceptum, 633
adinuenta ſint,ne per ea homines ſe ipſos fallant, ſed (vt dictũ eſt) quo eis quiſque in alterius notitiam cogitationes proferat, verbis ipſis vti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, non debemus. Quod graue piaculum eſt,vt inquit idem D.Auguſt.in Enchiridio, vt habetur in cap. is autem. d.22.q.1.

†Nec ideo vllum Mendacium putandum,eſt non eſſe peccatum, 634
quia poſſumus aliquando, alicui mentiendo prodeſſe; poſſumus & furando ſi pauper cui palàm datur, commodum ſentit, & diues cui clàm tollitur, non ſentit incommodum prodeſſe, nã nihilominus peccatum eſt, & ita veritas dicenda eſt, vt † eam celare, etiam læ- 635
tale peccatũ ſit.c.quiſquis 11.q.3.notatur, in c.1.de Crim.fal. Pan. in c.1.num.2. de teſt.cog.& in c.1.num.4.de crim.falſ. vbi declarat id intelligi, quando inducitur in teſtem, vel aliter eam dicere tenetur.

P Sex

636 Sex odit Dominus, inquit Sapiens, & ſeptimum deteſtatur
anima eius, oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effun-
dentes, innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſ-
ſimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem men-
dacia teſtem fallacem, & eum qui ſeminat inter fratres diſcordias,
Prou. 29. & Princeps qui verba mendacij libenter audit, omnes miniſtros
habebit iniquos, dicit idem Sapiens: Et retrocedentibus aliquibus
diſcipulis Domini, cum Chriſtus duodecim dixiſſet: Numquid &
Ioh. 6. vos vultis abire? Petrus Veritatem hanc enũciare volens, reſpon-
637 dit, † Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes?
At qui quod ſuperiùs ex mente D. Auguſt. diximus, omne men-
638 dacium eſſe peccatum, reſtringunt aliqui, † vt viris perfectis omne
mendacium lætale ſit; quia nullus perfectus, pro vita alicuius tem-
porali, mentiri debet freti, auctoritate eiuſdem D. Auguſt. ſuper
Pſalmos, quod, & habetur in c. ne quis. d. 22. q. 2.
Verum D. Thomas in 4. ſen. diſt. 16. q. 3. cõtrarium tenet; Nem-
639 pè † vt nulla circumſtantia aggrauet infinitum, niſi quæ ſpeciem
mutat, clarè explicat Nauarrus in ſuo Enchiridio, cap. 6. num. 3. &
idem D. Thomas in ſuis Quodlibetis, aſſerit, quod cum eadem fal-
lendi intentio, in vtroque ſit, vterq. æque peccat: Vnde in hoc, ni-
hil refert, an id fiat, à perfectis, vel non perfectis.
Quid refert vbi Virgis, ferroq́, necari? vt inquit Horatius.
640 † Sicuti in homicidio nil refert, an ſecuri, vel enſe quis hominem
occiderit. Quare ad aliam doctrinam, eiuſdem D. Auguſt. in lib. de
mendacio, cap. 14. recurrendum eſt; vbi ſecundum genera menda-
ciorum, quæ ponũtur ibi, quis lætaliter, & non lætaliter, plus, mi-
nusve peccare aſſerit, & latiùs diximus in noſtra Hierarchia lib. 2.
641 cap. 11. † Suauis eſt panis mendacij, & poſtea implebitur os eius
Prou. 20. calculo. Inquit Sapiens.
642 Sed cum aliud ſit mentiri, aliud veritatẽ occultari, † Quæritur
643 modo nũquid q. veritatẽ ipſam tacet, vel eam occultat, falſum di-
cere uideatur; prudentiq. diſſimulatione veritatem ipſam occulta-
re conueniat? Et quandoque concedi: Inquit D. Auguſt. eodem
Gen. 20. lib. contra mendacium, ponendo exemplum de Abraham, qui
Sarram ſororem ſuam, quæ erat ei, & vxor ſimpliciter eius ſororem
dixit, & de alijs ſanctis Viris legitur, qui prudenti diſſimulatione,
quod

quod verum erat, tacuerunt: Illud tamen non negauerunt, etenim & Iacob miſticè finxit ſe Eſau, quod ſignificabat populum Gentilem, qui reſpectu Populi Hebræi, ſecundogenitus erat, in locum Populi Hebræi ſubſtituendus: Sic Iudith prudentiſſima, & pulcherrima mulier ſe habere aliquid, quod diceret, Holoferne propter ſalutem populi ſui Bethuliæ, pro quo mortis periculo manifeſto ſe expoſuit, diſſimulauit, nec tamen mentita fuit. *Gen. 27.* *Iudit. 10.*

Quod & inferri poteſt ad ſtatuta, ſeu Principum conſtitutiones, contra Supplicantes falſum, vt ita demũ pœnam ipſam incurrant ſi Principi obreptum, aut ſubreptum fuiſſet, in his in quibus Princeps deceptus fuiſſet, & propter ipſam obreptionem, ſeu ſubreptioptionem inductus fuit, ad cõcedendum quod alias non conceſſiſſet; Non autem ſi circa ius ſcriptum, circa quod fraus committi nõ poteſt, gloſſa & Doct. in d. l. præſcriptione, alios caſus ponit Felin. in cap. ſuper litteris, num. 8. de reſcriptis; qui refert Vrban. II. Papam; reſpondiſſe cuidam Auditori Sacri Palatij, quod de qualitatibus iuris mentionem facere opus nõ eſt. † Et quòd Princeps in ſcrinio peccatoris habere cenſetur. l. omnium. C. de teſt. c. 1. de conſt. in 6. cap. ſæpè, de appellat. Nam licet Princeps Doctor iuris non ſit, re ipſa ſcientia eſt, tamen in eo propter ſapientes quos habet penes ſe, & ſine quibus, quæ ad Principatus regimen, & iuſtitiam ſunt, quicquam non agit, ita interpretatur, Iaſ. per multa quæ allegat in d. l. Præſcriptione, n. 10. & plenus Philoſophię dicitur. l. Poſt. C. de his quibus, vt indig. l. cum Syllanianum, vbi Bal. C. de his quib. vt ind. 644 645

Rurſus, aliud eſt mentiri, aliud eſt mendacium dicere, ſecũdum Politiorum litterarũ profeſſores, nã qui mentitur, ipſe non fallitur, quidem, ſed alterum fallere conatur, qui autem mendacium dicit, ipſe fallitur. Gellius noct. Attic. lib. 11. c. 11. qui refert Publium Nigid. ſic aſſerentem; Verum confunduntur hæc nomina apud Legulęos, ut in d. l. de ætate. ff. de interrogat. 646 647

Tranſit autem in aliam ſpeciem mendacium, quando iuſiurandum, permixtum habet; Quod Periurium dicitur, quodq́. eſt mendacium iuramento firmatum, vt inquiunt Theologi, & dicit Clar. in §. Periurium, in princ. & per quo grauis incurritur criminalis pœna, vt ibidem dicitur clarius, & cum falſum iurans mentiatur, damnabilior eſt, quia mentiendo peierat. cap. Animaduertendum. 648

650 §.item quòd falſum.224.q.2.† Sed & illud perniçioſum eſt periurium, cum quis veritatis non dicendæ, iuramentũ præſtabit. Quod vtique non valet, cap.olim de accuſ.l.fin.ff.qui ſat.cog.Specu.in tit. de inquiſit.§.viſo igitur, verſ. quid ſi ante. Nam ſi ex ſe præſtitum eſt, tanquàm temerarium non ligat, ſi in manibus alicuius, neceſſaria eſt eius relaxatio, ut dicunt Pan. & alij in d.c.olim, & cũ multa liceant, quæ non expediunt, & è contra, ut dictum eſt, veritatem negare, nunquàm expedit; vt inquit Iuriſconſ. in l. illud. §. fin. ff. de tribut. act.

651 Cicero in primo officiorum, Veritatem, materiam prudentiæ, ac ſapientiæ eſſe aſſerit: ſic inquiens, In ſapientia ineſt indagatio, atque inuentio veritatis, cuius virtutis munus eſt proprium, vbi, &
652 dicit, † Scientia, quæ remota eſt à iuſtitia, calliditas potiùs, quàm ſapientia eſt dicenda, & Philo. 1. Metaph. ait omnis ſcientiæ finis eſt Veritas, & ſcientia eſt infallibilis notitia veritatis, vt inquit Bal. in l. ſcire leges. ff de legibus.

653 Et profectò ſi ſcientia ita intellectum informat, ſicut anima corpus, ſine ſcientia intellectus hominis, quaſi ſine forma dici poteſt;
654 Vnde & ibidem iſdem Cicero ait, quod † Multi homines nomine pauci re ſunt, quod præſeferre voluit Diogenes ille Cynicus, dum interdiu lanterna ciracuẽs Ciuitatem, dicebat, quęro hominem, & non inuenio, ſic multi; Sacerdotes, pauci Sacerdotes, dicit Ioan. Chriſoſtomus ſuper Matthæum, & habetur in cap. multi, 40. diſt.
655 Profectò ſine veritate homo deſinit eſſe homo, & † tam potens eſt veritas, vt cuiuſcunque ab ore prodeat, à Deo uenire dicatur.

656 Nec in verbis ſolùm deteſtatur mẽdacium, ſed & in falſis factis, & plus aliquando in ſimulatis actibus, quã in verbis, quanto quod exempla magis mouẽt, quam verba. Neuiz. in ſilu. nupr. in verbo eſt nubendum, fol. 89. à tergo. Quod & Chriſtus Saluator Noſter
Matt. 23. oſtendere voluit, diſcipulis loquens, dum dicebat; Super Cathedram Moyſi, ſederunt Scribæ, & Phariſæi, omnia ergo quæcunque dixerint, vobis ſeruate, & facite, ſecundum verò opera eorum, nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt.

Pulchram illuſionem, de hoc refert Theophraſtus, ſeu vt nonnulli alij uolunt Ælianus de uaria Hiſtoria, quod cum quidam Chius iam ſenex Lacædemonem, ueniſſet, & eſſet aliàs arrogans,

nec

nec ſuæ ſenectutis puderet (Canos enim capillos tinctura oblíterare conabatur.) Progreſſus in publicum de rebus orationem haberet, quarum gratia venerat; Surgens tunc Archidimus quidã dixit, O Patres, quis illum tandem rectum diceret, qui mendacium non in anima ſolum, ſed capiti quoque circumtenet? Igitur non mirum, ſi lex etiam humana, deriuata à lege diuina (vt dictum eſt) tantopere repellit mendacium; Verum namque enunciant leges, & verũ ſequi profitentur, vt clarè enunciat Imperator, in d.l. vnica, C. de dedit. lib. tol. calumniari prohibent, dicente Caio Iureconſulto in l. ſi calumnietur. ff. de verb. ſign. † Ideo calumniatores appellati ſunt protelatores, & fruſtratores litigantium, quia per fraudem, & fruſtrationem alias vexarent litibus. 657

Ita fallax, & deceptrix res eſt falſitas, † vt ſub ſpecie veri prodeat, 658
quò magis fallat, vt diximus, ea namque definitur; Vt ſit † verita- 659
tis imitatio. §. 1. in princ. & ibidem gloſſ. in auth. de inſtrum. caut. & fide, vel ibi dici poteſt veritatis immutatio, licèt falſum nõ dicatur, quod veritatis primordio adiuuatur. l. cum filijs. §. hæres meus, de leg. 2.

Et Iuriſconſultus hic noſter Actori, qui de mendacio, aduerſa- 660
rium conuincit, citam cauſæ victoriam, & rei negatæ poſſeſſionem, abſque alio onere probandi rem eſſe ſuam, quę negatur, pollicetur.
† Antiqui quãdo mulier aliqua capiebatur, in bello tonſis crinibus 661
dabant eam victori, & nudam ad denotandum, quod veritas omni iuramento expoliata eſſe debet, & vt uno verbo me expediam, lex, & Prophetæ; Profectò nil aliud, quam Veritatem ipſam enũciant.

Atqui, ne ita è veſtigio pertranſeamus; animaduertendum du- 662
co, quod dum dicitur hic, ſi poterit Aduerſarius conuincere, rẽ ab aduerſario poſſideri, transferat de eo in ipſum Actorem, poſſeſſionem, multas reſtrictiones, recipit iſta concluſio. † Primo, ſi dolo, 663
vel lata culpa negatum fuerit, quod ſi nec dolo, nec culpa negatum fuerit pœnæ huiuſce legis locus non eſt. Iaſon. in §. actionum, n. inſtit. de action. Secundò, ſi onere probandi, quod reus conuentus negauerit Actor fuerit præ grauatus, ponderando verbũ illud conuincere, quod cum ad ſui verificationem requirat, vt teſtibus ſimilive genere probationis, mendax detectus fuerit. l. qui ſententiam. c. de pœn. Boſſ. in tit. de conuictis, nu. 3. Clar. q. 66. circa princ.

Bald.

Bald. in l. fin. C. de probat.ſola ipſa negatio, damno ammiſſionis poſſeſſionis eum non afficit.

Vndè non ſufficit, quòd reus illam negauerit ad poſitiones, ſeu
664 in ipſa, ſeu in alia cauſa factas, † vel etiam confeſſus fuerit, in alia cauſa ſiquidem confeſſus,& conuictus,tamquàm diuerſa, in d.l.qui
665 ſententiam, & alijs quibus ſupra locis ponũtur,†Et ex diuerſis non rectè de vno, ad aliud infertur.l.Papinianus Exuli. ff. de minor.

Differentiam inter prędicta ponit Summus Pont.in c.At ſi Clerici,de iudic.cuius verba ſunt hæc; At ſi Clerici coram ſæculari iudice conuicti fuerint, vel confeſſi de crimine, non ſint propter hoc à ſuo Epiſcopo aliquatenus condemnandi; vti differentes etiam ab inuicem, ponuntur in l.2.C.de exec.rei iudic. & in l.2. C.Quorum appell.non recip.differentia hæc in Sacris litteris etiam depræhenditur, dum dicitur conuictus, morte moriatur, & habetur in cap. primo, de fur.

Quod & ex forma ferè omnium ſtatutorum Italiæ, conſtitutum eſt; Vt in pœnis criminalibus, pecuniarijs infligendis ſpontè confeſſo certæ ipſius pœnæ pecuniariæ remiſſio, ſicuti ex diuerſo in conuicto, adauctio fiat.

666 Suadet etiam ethymologia ipſius vocabuli, vt conuictus, quaſi vna, vel ſimul victus dicatur, hoc eſt propria ſceleris conſcientia, externaq́. aliqua probatione.

Ex quibus non ineleganter quærunt hic Doctores, num actor Aduerſarium de mendacio in huiuſce legis remedio conuincere volens per poſitiones,iure id facere valeat,vt non poſſint; Mouen-
667 tur, quia cum † confeſſio, quæ ad poſitiones fit, non probatio, ſed releuatio ab ipſo onere probandi dicatur. gloſſ.in c.ſi poſt præſtitũ, de confeſſ.in 6.Spec in tit.de poſit. §.2. circa princ. verbis huiuſce legis ex quibus mens deſumitur, quæ aduerſarium conuinci expo-
668 ſtulat, haud ſatisfit, & † Aduerſus propriam cõfeſſionem in eadem
669 cauſa factam poſitionibus, quis reſpondere non tenetur; † Quibus per iuſiurandum calumniæ reſpondendum eſt, & aduerſus prædicta iurare non obſtringitur, Bald. in l. 1.col.20.C.de confeſſ.Ioan. Monac. in c.1.eod.tit.in 6.

670 Vndè cum reus conuentus,ſemel negauerit,licet iniuriatus contrariũ dicere, cum iuramento ad poſitiones, non cõpellitur; Quod

& verba

& verba textus inſinuare uidentur, dum dicunt; Ita ut ſi poterit Aduerſarius conuincere, rem ab Aduerſario poſſideri, transferat in ſe poſſeſſionẽ, etenim ex vi uocis ipſius poterit. † Quod difficultatem 671 in ſe includat, id intelligi poteſt; At difficultas vlla non eſſet, ſi per poſitiones id actori facere concederetur, & hæc eſt ueritas.l.qui iuraſſe.§.ſi Pactum.ff.de iureiur.& d.l. eum qui. Galeott. in ſua Margherita.cap.18.num.5.

Igitur aliter actori ad cõuincendum reum ipſum conuentum de mendacio, circa poſſeſsionem negatam, quam per poſitiones paranda, via eſt. Vbert.de Bob.de Poſit.num.14.

Nec eo, quia ex reſponſionibus ad poſitiones, ſicuti ex uerbis libelli contra ipſum negantem, & producentem, vera reſultet iuris 672 confeſſio.l.cũ precum.C.de lib.cauſ.l.ne ſatis datio.ff. rem rat. hab. & l.qui familiæ.ff.famil.erciſc. Roman.conſ.37. ita ualidam reſultare probationem ad reum uerè conuincendum, ex reſponſione ad poſitiones, dicendum eſt: Ego addo, quod ſicuti ex contentis in libello, plena reſultat contra libellantem iuris probatio, ut contenta in libello, confeſſata dicantur; ita ex reſponſionibus ad poſitiones, non minor probatio reſultare debet: Atqui reſpõdetur, rectè quidem ex poſitionibus, ſeu reſponſionibus ad poſitiones, plenam reſultare probationem contra ipſum ponentem, ſeu reſpondentem, vt contenta in poſitionibus, uel confeſsionibus confeſſus fuerit. Quinimo nulla dicitur maior probatio, quam propria oris confeſſio, quæ & contra præſumptionem iuris, & de iure admittitur.glo. in §.illud. in auth.de ęqu.dotium.Lanfran.in d.c.quoniam contra, in uerbo confeſſiones, nu. Tamen ex prædictis, nõ in caſu noſtro, in quo † ut negans, de poſſeſsione mendaciter negata, dicatur conui- 673 ctus, quod teſtibus alio ve genere probationis ſuperatus fuerit, requiritur; Nec ſufficit, quod illud tacitè, ſeu expreſsè in aliquo alio actu confeſſus fuerit; Vtputa ſi producerentur confeſsiones ipſius rei, in alia cauſa, ſeu poſitiones, ex quibus reſultaret ipſius poſseſſionis probatio; ſiquidem conuictus ab ipſa confeſsione diuerſitatem recipit.d.l.qui ſententiam, & ex diuerſis non fit illatio, ut ſuperiùs dictum eſt.

Adijciatur, quia ex forma huiuſce legis eſt, ut negans de poſſeſſione mẽdaciter negata, ex probationibus per Actorem in eadem-

met

met cauſa factis; Non autem ex probationibus facto, uel dicto ipſius negantis, in alia cauſa reſultantibus cõuincatur. Grat.conſ.37. vol.2. faciunt dicta ab eodem Lanfranc.in d.c.quoniam contra, in uerbo exceptiones, uerſ. iſtud eſt etiam notandum, quæ differentia conſtitui poteſt inter reſponſiones ad poſitiones factas per negantem in alia cauſa: & in eademmet cauſa factas in utriſque enim eadem ratio uiget: Et utraque ex ore ipſius reſpondentis procedunt: Faciunt notabiliter dicta à Bart.in l.Certum.§. ſi quis abſenti. ff.de confeſſ. & in l.1.in ultima lectura, ubi etiam Iaſ. ff. de his, qui pœn. nom.Roman.conſ.59.ad diſcutiendum in ultimo dubio; idem Iaſ. in l.2.in 2.notabili, & ibidem etiam Dec.in 3.notabili.C.de inſtit. & ſubſtit. idemq́. Dec.in c.cum uenerabilis, col.12. nu. 22. de except.Pariſ.conſ.125.uiſo proceſſu, nu.17. lib.1.

Et porrò ſi huiuſmodi conuictio per poſitiones, fieri poſſet, dictum huiuſce Reſponſi deſtrueretur, mentiq́. Iuriſconſulti hic elicitæ ex uerbis aduerſaretur.
674 cità ex uerbis aduerſaretur. † Qui intẽdit, ut ità demum, in odium negantis, de reo conuento in ipſum actorem rei mẽdaciter negatę, transferatur poſſeſsio, ſi onere probandi actor prægrauatus fuerit; Negantemq́. mentitum fuiſſe probauerit: Ponderando uerba illa
675 conſequutiua, † ita ut quæ reſtringendi præcedens dictum uim habent, ut ſuperiùs diximus; & latiùs inferiùs enucleabitur; faciunt egregiè conſiderata à Neuiz. in conſ.5.

At ego in fortioribus terminis aliam quæſtionẽ conſtituo, num ſcilicet ſi actor nullum contra poſſeſsorem præmiſiſſet præparatorium, an teneat, uel poſsideat, ſed poſtquam in remedio ipſius rei uendicationis obtuliſſet libellum, dederit poſitiones, in quibus ponat reũ poſsidere, & reus neget, an ſequuta tali negatione, Actor conuincendo ipſum reum de poſſeſsione mẽdaciter negata, immitti in poſſeſsione rei ipſius negatę ad dictas poſitiones, petere valeat: Et immitti eo dicendum uidebatur, quia cum negans ex huiuſmo-
676 di negatione, † uideatur faſſus fuiſſe, ſua non intereſse, ex quo negauit poſsidere iniuria aliqua ei nõ fit poſſeſsionem ipſam in actorem transferendo quam ſe poſsidere negauit, opinionem hanc tenere uidetur Beninten.deciſ.84.poſt multa, quæ, pro, & contra allegat; Verũ Auffrerius ad deciſ. Capel. Toloſ.167. Contrariũ manifeſtè ſuſtinet, eamq́. melioribus rõnibus, melioriq́. iure niti aſſerit.

Illud

Illud perquirendum eſt, † Num falſa ipſa negatio; ita negãtem 677
ipſum afficiat,vt aliquo pacto eã reuocare non valeat; & quod eam reuocare non valeat, ſuadetur quia † cum in odium negantis,tranſlatio poſſeſſionis hæc fiat: Iam per ſolam negationem, reus ipſe diſpoſitionem huiuſce legis incurrit: Conſumauitq. delictum, vnde & pœna huiuſce legis eum ſtatim concomitata fuit; † Etenim, 679
quod ſemel exijt de ore mendacis, ad euitandum pœnam ipſius in foro hoc exteriori, haudquaquam reuocari debet, quia,& ſi ſecundum Bald. in auth. contra qui propriam, C.de non num.pec. reuocationi actus pœnalis locus ſit,tamen hoc non procedit,quãdo reus poteſt de mendacio puniri. Barbat.conſ.36.nu.4.rationem allegãt,
† quia tunc pœnitentiæ locus eſt, quando nulla captio, ex ea actori fit, d.l.de ætate. §. celſus; firmant Bart. & Bald. in l.non fatetur, ibi nulla captio de confeſſ. At captio in hoc fit Actori, quẽ per falſam negationem reus decipere intendit: Igitur eam reuocare, minuſq. pœnitentiæ locus exiſtit. 680

Nihilominus contrarium dicendum eſt, & cõtrarium ex eadem hac lege manifeſtè colligitur; in qua cum ea ratione velit ibi Iuriſcõſultus,ut actor grauatus onere probãdi reũ ipsũ fuiſſe mẽtitum in rei negatæ, poſſeſſionem mittatur, & quod prægrauatus in vno in altero releuetur; vt poſtquàm probauerit, transferat ad ſe ipſam poſſeſſionem, abſque alia dominij probatione; ſequitur. vt ſi actor tali onere probandi prægrauatus non fuerit, ſed illico negationem ipſam reus reuocauerit, pœnam huiuſce legis haud incurrerit, & perinde habeatur,ac ſi non negauiſſet,etenim † ceſſante legis ratione, vt & legis ipſius diſpoſitio ceſſet,neceſſe eſt.l.quod dictum.ff.de pactis.c.cũ ceſſante, de appell. & l.generaliter.C.de Epiſc. & Cler. ceſſat itaque ratio huiuſce legis in eo, qui negauit, & ſtatim ſuã negationem reuocauit,antequam actorem in probãdo defatigauerit: Igitur & ipſa legis diſpoſitio ceſſare debet. Addatur & vt apud Romanum in d.conſ.70. vt ſicuti teſtis in continẽti dictum ſuum corrigens pœnam falſi euitat, cap. præterea de teſtib. cog. Ita & pars talem valeat reuocare negationẽ ad euadendum pœnam hãc mendacis, ac ſubdolæ negationis, † Secundò, quia ſicuti ad pœnã euitandam ante conſummatum delictum,factam negationem per pœnitentiam reuocare licet, d.auth. contraq. vi propriam per Bald.in 681 682

Q d.l.

d.l. contra negantem, C.ad leg. Aquiliam. Ita negans ſuam negationem reuocare queat onere probandi actore nondũ prægrauato.

Tertiò, quia cum huiuſce legis remedium, ad puniendum pro-
683 teruiam temerarij ipſius negantis introductum ſit, † ſicuti ad euitandum pœnã delinquenti, in terminis inuaſionis licitũ eſt, quandocunque vſque ad litis conteſtationem; & quandoq. etiam vſque ad ſententiã pœnitere.l.ſi quis conductionis.C.locati. l.non abs re. C.vnde vi.l.qui cum maior.ff.de bon.lib. Bart.in l.qui ea mente.ff. de furtis, & pœnitendo negationis ipſius eam euadere, ita in caſu noſtro reuocare ipſam negationem ipſi neganti non denegetur.

684 Quartò, quia licet reſpondenti interrogationi aduerſarij ipſam reſponſionem reuocare: Modo nulla captio, ex eius perſona actoris fiat.d.l.de ætate.§.celſus; Notatur in l.qui ſe obtulit.ff.hoc eodẽ tit.noſtro; concluſionem hanc firmant Bart.& Bal.hic & Romanus in d.conſ.70.num.6. Idem Bald. in tit. quæ fuit prima cauſa beneſ. ammitt. §. Porro, verſ. nunc generaliter, in vſib. feud. vbi aſſerit,
685 † quod quando agitur de pœna, ingerẽda ratione negationis, ſemper intelligitur de negatione perſeuerata, ſecus autem ſi negans in ea non perſeuerauerit, ſed eã ſtatim reuocat nondum liquidato negotio per teſtium probationem, vel aliter, quia tunc damnũ, quod ex negatione emergebat, euitat. Gloſſ.in l.alia cauſa,& ibidem doctores.C.de his quibus, vt indign. refert Aret. in §. ex maleficijs, num.24.inſtit. de action. ſicque in caſu noſtro licita erit reuocatio, quandocunque, ſiue incontinenti, ſiue ex interuallo, & vſque quo actor per teſtes, vel aliud ſimile genus probationis, reum de mendacio conuincere obſtrictus non fuerit.

Sed cum prædicta vendicent ſibi locum, in remedio huiuſce legis, ad euitandam hanc pœnam, cum plures alij ſint modi, quibus quis in iudicio negare ſolet; An, & in dictis alijs caſibus falſa ipſa
686 negatio, reuocari valeat; quæritur Etenim in iure † de ſimilibus, ad ſimilia procedit argumentum.l Neque,cum ſeq. l.Non poſſunt, & l.de quibus.ff. de legib. & quid in ſimilibus caſibus agendum ſit ſedulo inſpicimus; Et conſtituendo primo, regulã, ꝙ negans, commodo rei negatæ careat, vt eſt tex. expreſſus in l.nõ ſolùm.ff.de noxalib. vbi negans rei defenſionem, rei poſſeſsione priuatur, vt ibidem per Bart.Pan.in conſ.17.in prin.lib.2. Dec.in c.cæterũ, nu.19.

de

de iudicijs, ipſam perlimitationes exponemus. Primo igitur ea re- 687
ſtringitur. Vt Reus ſaneq̃ admittatur ad reuocandum ipſam nega-
tionem in caſibus præmiſsis, etiam ſi iuſiurando ea facta fuiſset.
Natt.conſ.38. Ampliatur, vt vendicet etiam ſibi locum, ſi per In-
ſtrumenta facta fuiſſet probatio. Crauet conſ.445. Ludouicus Tonſ-
ſi. num.15. Bertaz. reſponſ. Crimin. vol.2. conſ.470. & conſ.471.
vbi in terminis huiuſce legis declarat, quod ad hoc, vt pœnæ huic,
locus ſit; requiritur, quod per Iudicē facta fuerit interrogatio, cum
comminatione pœnæ prædictæ, & allegat Guid. Pap. conſ.3. nu.1.
Quod & Bart. hic arridet Cuccus in tract. de ment. circa poſſeſs.
nu.293. Marſ. ſing.242. Becc. conſ.64. vbi extendit concluſionem
hanc etiam adiuratam negationem, vt ibidem cernere eſt.

Rurſus negans doloſè ſententiam, commodum eius ammittit, 688
Innoc. in cap. G. perpetuus, de fid. Inſtrum. Bald. in addit. ad Spec.
de except. verſ. quando quis, & in odium ipſius omnia ſolemniter
præſumuntur acta. Gabriel. de ſent. con.4. num. 12. † Itidem con- 689
traxiſſe negans commodo illius contractus caret. Bal in d.l.1.col.6.
C. de furt. † Negans legatum, vel fideicōmiſſum, poſtea illud pro- 690
bare volens, non auditur, vt ibidem dicit Bald. nixus auctoritate,
l. fin. C. de fideicom. † Negās ſe hęredem repudiare videtur. l. qui ſe 691
patris, vbi idem Bald. C. vnd. lib. † Negans calculum eius errorem 692
poſtmodum allegare volens, non admittitur. Caſtr. conſ.33. † Ne- 693
gans rem ſibi pignoratam eius poſſeſsione priuatur, Auth. poſſeſſor
& ibidem Doct. C. qui pot. in pig. hab. † Appellaſſe qui inficiatur, 694
Volens poſtmodum eam proſequi, non admittitur. Card. in Clem.
ex parte, col.2. num.8. & ibidem etiam Imol. de reſcript. Spec. in
tit. de appellat. §. nunc breuiter, verſ. ſed pone.

Et ita negans commodo rei negatæ priuatur, ſi de mēdacio con-
uincatur, † vt cum fideicommiſsum nequeat iniungi in Scriptura, 695
minus quinque teſtibus ſignata. l. fin. vbi gloſs. & Doct. C. de fidei-
commiſ. ſi hęres grauatus negauerit ſibi iniunctum fideicōmiſsum,
ſi conuincatur, non poteſt poſtmodum, ad iuris ſubtilitatem recur-
rere, & allegare fideicommiſsum ipſum in minus ſolemni diſpoſi-
tione fuiſse relictum, Imperator in §. & quia inſtitut. de fideicom.
hæreditate, Bart. in l.1. col.7. C. de fur. † Negans ſe dominum, & 696
hæredem eſse negare dicitur, quia hæreditas eſt titulus lucratiuus

dominij. Alex. & alij in l.inter ſtipulantem.§. ſi rem.ff. de leg. 1. ſi tamen ea ſoluendo ſit. Dec.in reg. in eo.ff.de reg. iur. At qui negat ſe hæredem de præſenti,non ob id repudiare hæreditatem,cenſetur quia verba, quod non habet, nec ei competit aliquod ius,ſunt præſentis temporis, quæ ſunt abnegatio futuri, & præteriti. l.ſi ſtipulatus fuerim.§.cum ſtipulamur.ff.de verb. ob. extenſionisq́. effectũ
697 non habent. Sign. conſ.43. † Et negans aditionem videtur repu-
698 diare ius adeundi, † Et qui proteſtatur ius ſibi non competere in
699 his quę ſolo animo perduntur, videtur velle nõ petere, † Et negãs
700 ſe poſsidere, perdit poſſeſsionem, idem Sign.conſ.66. † Et negans genus quamlibet eius ſpeciem negare cẽſetur, idem Sign. conſ.24. Intelligẽdo propriè de genere, quod vniuocè de omnibus eius ſpeciebus prædicatur, vt inquiunt Dialectici, & Ariſt.in lib. Perhyer.
701 In ſumma negans, quod ſui eſt cauſa priuilegij, priuilegium ipſum perdit.l.ſicut. §.quod autem, & ibidem Iaſ. ff. de re iudicat. &
702 quod dicitur de negante ſe appellauiſse de illo, † etiam qui verbis, vel facto, negationem ipſam ratificauerit intelligitur. Angel. in §. ſin autem, in fin.in Auth.de Trien. & ſemiſs.

Ita mẽdaciter negans pœnam ſuę proteruitatis patitur, vt adhuc in diſceptatione ponatur; Num negans pecuniam ſibi numeratum fuiſse, ſi cõuincatur poſtmodum de mẽdacio ſibi ſolutã fuiſse non numeratę pecunię exceptionem allegare poſsit,tamq̃ per negationem commodo illo ſe priuauerit, quęſtionem ponit, Spec. in tit.de except.§.4.verſ.ſed quid ſi debitor, vbi adducendo rationes pro,& contra dicit, quod ſi ſumus in debito alieno, & non ipſius negantis admittitur per regulam,quod nemo prohibetur pluribus exceptio-
703 nibus, etiam contrarijs, vti l.Nemo.ff.de reg.iur.† ſed tamen debet cautè reſpondere nempe, non pręcisè negare, ſed dicere non teneri, & Bart. in d.l. contra qui propriã, dicit negantem ratione mendacij non audiri, ad euitandum pœnam negationis, ſed benè ad probandum ſolutionem. Quem ſequitur Caſtren. ibi,& ita negans in pœnam mendacij, ammittit omne ius ſuum, Alex. poſt Bart. in l.ſed hoc ita.ff.de re.iud. Vt negans rem eſse auctoris ſui,ſi poſt modum de mendacio conuincatur excuſsionis,beneficium contra tertium poſseſsorem ei non detur.
704 Pari ratione fideiuſsor,qui negat diuiſionis competentis, pluri-

bus

bus reis debendi, ſeu fideiuſsoribus, † Itidem & excuſsionis, ſeu 705 cedẽdarum priuilegium perdit.l.ſi dubitetur.§.itã demũ, vbi Bart. ff.de fideiuſ.Theſſaurus deciſ.50. vbi tamen declarat † Libertus, cui 706 ius aureorũ annullorum Imperator, ſeu quiuis alius Princeps conceſſit, ſi libertum ſe eſſe neger, illud ammittit.l.fin.C.de iur.aur.annul. & fideiuſſor contra cõfideiuſſorem beneficium non conſequitur.l.ſi dubitetur.§.1.ff.de fideiuſſ.Papien.in for.lib.cõtra plur.n.2.

Multi alij ſunt cauſis iniuſtæ ipſius negationis, quos longa ſerie congerere poſſem, ni breuitati ſtuderem; quosq. breuitatis gratia conſulto ommitto; congerit Iaſ.in d.l.ſicut.§.quod autem, & Gabriel in ſuis communib. concluſ. in tit. de acquir. vel ammit. poſſ. concluſ.5. In actione noxali negãs ſe poſſidere ſeruum, vel animal, qui dedit noxam perdit ſeruum, & animal.l.ſi ſeruus depoſitus.§.ſi negauerit.ff.de noxal.

Enimuero lex ſicut concedit, poſſe negare † aſſiſtitq. ipſi nega- 707 tioni, donec manifeſtis probationibus contrarium probetur; præſumitq. de homine omne bonum: Ita ſi depræhendat negantem in ipſa negatione mentitum fuiſſe, & obſiſtit, reſiſtitque & mutando propoſitum † omne malum de eo in eodem genere mali præſumit 708 per regulã; ſemel malus in 6. ipſumq. odio proſequitur acerrimo, quod & probari diximus ex verbis illis: Itaut quę reſtringunt præcedentem diſpoſitionem, vt ſicut reus ex ſola negatione ſe poſsidere, ab vlteriori moleſtia ſuper re negata liberatur; ita mendax depræhenſus, liberet actorem ab vlteriori probatione illius, quod neceſsariò probare tenebatur, ſi reus ipſe inficiatus non fuiſſet, & negans poſitiones poſtmodum ijs niti non poteſt. Bart.in l. poſt legatum, col.4.verſ.quæro aduerſarius.ff.de his quibus, vt indignis, & ſic à pari iudicantur, vt reus conuentus negans, quandiù de mẽdacio non conuincatur vlteriorem moleſtiam ſuper ea re nõ patiatur, & verſa vice ſi mendax depræhendatur; Actor ab alio onere probandi dominium eximatur. Vndè cauti Aduocati, & † Cauſidici 709 negatis ètiam omnibus poſitionibus, nihilominus fauorabilia acceptant; quia ſi ſuper negatis conuincantur, negans in caſibus ſupraſcriptis eorum commodum perdit, & vtile eſt acceptare etiam negationem factam ad poſitiones.

Et ſicuti in actione reali iuſta negatio proceſſum ad vlteriora im-

pedit,

pedit, ita mendax negatio ab vlteriori probatione actorem liberat dominijq́. exceptionem in poſſeſſorio adipiſcendæ probare nõ obſtringitur, vt inquiunt Bart. hic & reliqui Doctores.

710 Declarando tamen, vt vendicet ſibi locum, † niſi ita notoriè de dominio conſtaret, vt æquè euidens eſſet, illius probatio, ſicut & titulus ipſiuſmet Actoris peregregiè collecta à Surdo in conſil. 214. 4.& 5.col.vol.2. vbi exemplum ponit de teſtamento, vt ſi actor ad probandum dominium, ſeu titulum, publico nitatur teſtamento, in quo ſe ſcriptũ hæredem aſſerat, & reus pariter nitatur publico alio teſtamento poſteriùs confecto, in quo apparet ipſum inſtitutũ hæredem, & ſic derogatum dicto primo teſtamento, quod fieri poteſt
711 † nam ſecundum teſtamentum ritè factum, tollit primum. l. ſancimus. §. ipſo iure. C. de teſtamentis. §. Poſteriore, cum ſeq. Inſti. tit. quibus med. teſt. infir. talis probatio dominij euidens, & manifeſta improbet, tanquàm dicatur notoriè, & manifeſtè de eo conſtare.

712 Rurſus negans Teſtamentum, ſi mendax depræhendatur, non gaudet beneficio, vt volens poſtmodum allegare ſolemnitates iuris in eo defeciſſe audiatur; quia dicere non poteſt teſtamentum ipſum, vel legatum minus ſolemne. l. fin. vbi Bald. C. de fideicom. & inſuper perdit legatum in eo ſibi factum. l. vlt. C. de Codic.

Et ità lex depræhenſo mendacio contra ipſum mendacem, ſe retrorſum conuertit, vt quem iuris præſumptione bonum reputãdo fauoribus proſequebatur, mendaci detecto fauorem ſubtrahat, vllamq́. poſtmodum fidem, ei non adhibeat, nec eius verbis quidem,
713 † Nanque Cic. 2. de diuin. ait, Mendaci homini, ne verum quidem credere ſolemus, & dici ſolet pœnam mendacis eſſe, ut veritas ei non credatur. Spec. in tit. de fruct. & inter. §. 4. verſ. quid ſi reus, &
714 fuit originale dictum Platonis, † Et mendax præcator impetratis non gaudet. l. & ſi legibus. C. ſi contra ius, vel vtilitatem publicam.

Atqui cum ſuperiùs pro cõcluſione firmauerimus falſam negationem, ità demũ neganti officere, ſi dolo, vel lata culpa facta fuerit. Theſſaur. qua ſuperiùs citata deciſione in fine, reſtringunt Angelus, Raphael, & Alex. hic, & iſdem Alex. in l. qui cum. ff. eod. tit. de re iud. & in l. etiam. §. 1. in vlt. col. ff. ſol. matr. Bal. in c. Vaſſallus, in verbo, ex certa ſcientia, in tit. ſi de feud. fuerit cont. int. Dom. & Agnat. Bart. in l. eum qui, in princ. ff. de iureiur. & in l. ea quæ. C. de

condit.

condit. indebiti, † ſi tamen non per errorem, vel ignorantiam ea 715
facta fuerit, iuſtumq́. errorē excuſare ab hac pœna, ipſum negan-
tem aſſerunt. Allegant cap. primum, in fi. de elect. in 6. Secundò,
vt non habeat locū, ſi huiuſmodi negatio, † ad libellum ineptum, 716
ipſius Actoris facta fuerit, quia in reſpōſione ad ineptum libellum,
quis negando pœnam hanc, haudquaquàm incurrit, quia † quan- 717
do libellus eſt ineptus, nulla rei exceptio pōt eſſe pœnalis; Ità no-
tabiliter tenet Bald. in repet. leg. edita, in penult. colum. per illum
Text. c. de edend. Alex. hic, & in d. l. etiam, §. 1. colum. fin. in c. cæ-
terùm, in vlt. colum. de iudic.

Et ideò pro cautela dant, vt non prius in hac actione offeratur
libellus, † quam benè fuerit præparatū ipſum iudicium, num reus 718
teneat, & poſſideat, & præparauerit benè ſibi iudicium, per veram
interrogationem, Spec. in tit. de int. in iud. fac. & in tit. de lib. con-
cept. verſ. Nunc oſtendamus, Iaſ. in d. §. omnium, num. 99. cum ſeq.
& ibidem etiā Ioan. de Platea, ne non ita præparādo, ſed ineptum
libellum porrigendo ſua intentione fruſtretur, quod malè ſeruatur
in praxi, in qua cauſidici, vt plurimum dant prius libellum, &
ſuper eo poſtmodum formant poſitiones, ſuper ipſa poſſeſſione, ſu-
per quibus inſtant per reum conuentum reſponderi, & ſi neget, in
rei ipſius negatę poſſeſſionē immitti expoſtulant; Etenim hoc non
per poſitiones, ſed per interrogatorias ipſas actiones, & quidē ante
litis conteſtationem fieri debet. Gloſſ. in l. qui petitorio. ff. hoc eod.
tit. noſtro, cap. Tholoſ. deciſ. 167. quicquid videatur concludere
Beninten. deciſ. 84. quia proprio telo ſe confodit, dum per ſuaſmet
rationes, quas in cōtrarium allegat contrarium manifeſtè firmat,
licèt, & quundocunque † etiam poſt litis conteſtationem, ſi fortè 719
præmittere oblitus fuerit, valeat gloſſ. in d. l. qui petitorio. Auffer.
in addit. prædictis ad cap. Thol. dec. 167. Qui pulchra adducit, &
magna conſideratione digna.

Cui ego addo, quod ſicut actor, poſtquàm iam reus conuentus,
interrogatus reſponderit ſe non poſſidere, & reum ipſum de men-
dacio conuicerit, vlteriùs in cauſa procedēs; admittēdo reum con-
uentum ſuper dominij probatione, iudicium ipſum proſequi tene-
tur, nec ad huiuſce legis remedium confugere poteſt; Ità ſi ommi-
ſit hoc facere in ipſo litis exordio, vlteriùs ſuper hoc experiundi

facul-

facultate ſe priuat, vt notant Doctores hic. Et ita in negante, ſe poſsidere ſcientia requiritur, vt ſi quod ignoranter id non egerit,
720 non probetur pœnam huiuſce legis non patiatur, quia cum † tran-
721 ſlatio hæc fiat, in odium mendaciter negantis, † & mendacium ſit falſæ vocis ſignificatio, cum intentione fallendi (vt inquit D. Auguſtinus vbi ſupra) & habetur in cap. Beatus, d. 22. q. 1. §. ille ergo,
722 d. l. de ætate. § ſi cum eſſet, † vt dolo, & fraude negatum fuerit, pro-
723 bari neceſſe eſt. Alex. hic & Rom. d. conſ. 70. † nec ad hũc effectum mendax reputatur, qui iuſta deceptione ad negãdum motus fuerit,
724 etiam quod veritatem ipſam negauerit, † quia mendax nõ dicitur, quem animus non facit eſſe mendacem. Alex. conſ. 35. in cauſa, & lite, num. 1. & 6. vol. 5. Quod mirabile eſt in hac materia noſtra, & dicit Iaſ. in d. l. ſicut. §. fin. num. 5. & in d. §. omnium ne, vbi & Aret.

Ex quibus colligitur, quòd nedum, vt iniuſta fuerit negatio, quo pœnæ huiuſce legis cõmittatur, ſed & vt iuſta ignorantia, reus conuentus, ad ita negandum motus non fuerit, requiratur, dicit hic gloſſa, etenim cũ hæc lex iactas habeat radices, in aduerſarij men-
725 dacio, † mendacium dolum malum requirit. l. electio. §. neque. ff. de
726 nox. l. ſed ſi ex parte. §. interdum. ff. quod cũ eo, † & nil magis à dolo abeſt, quam ignorãtia, & error. l. Plagis. ff. ad leg. flau. de plag. l. Senatus. C. de his qui ſibi, in teſt. aſcribit. Rurſus & vt in pœnã mendacij, quis ius ſuum ammittat, requiritur vt id in iure expreſsè caueatur, & dolus adſit. Theſſaur. deciſ. 50. num. 4.

727 Quandoquidem & in ignorantiam peccatum ſuum reflectebat
Tim. 1. Apoſtolus, dicens; Qui prius blaſphæmus fui, & perſecutor, & contumelioſus, ſed miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans fe-
Pſal. 24. ci, in incredulitate, & delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris Domine, clamabat Propheta.

An autem, & quando ignorantia excuſet, plenè habetur apud Doctores in rubr. de iur. & fact. ignorat. apud Ioan. Andream, & Dynum in regula ignorantia, in 6. licèt † aliud ſit ignorare, aliud
728 neſcire; † Vt ignorare ſit neſcire, quod ſcire tenemur; Et neſcire, quod ſcire non tenemur. l. 2. C. per quas perſ. nob. acq. & l. 1. §. 1. C. de rei vx. act. cap. qui diuinis. 22. q. 2. Verum præſepe hęc confunduntur, & inſcientia, pro ignorantia; & ignorantia pro inſcientia ponuntur.

Rurſus

Rurſus & ſcientia à conſcientia differt, vt ſciẽtia ſit per quã quis 729
præter ſe nouit alia, † Nam ſcire eſt rem per cauſam cognoſcere, vt 730
inquit Philoſophus Poſt. 1. † conſcientia verò per quam quis ſe ip- 731
ſum tantum cognoſcit, per notata in cap. omnes. §. de his, 28. q. 1.
Vnde conſcientia dicitur ſui ipſius ſcientia, quaſi conſocialis ſcien-
tia, vel cum veritate ſcientia; conſcientia conuictus conticuit, in-
quit Cic. 3. in Catil. & dicitur cordis ſcientia.

Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa. Dicit Flaccus.

† Et quæ tyrannis ipſis metum incutere ſolet. 732

Nanque (vt inquit Sapiens) fugit impius nemine perſequente. *Prou. 28.*
Et cum dicimus † conſcientia mille teſtes, nil aliud præ nos ferre 733
volumus, niſi cognitionem illam, quam ſui ipſius cor habet; † Et 734
qui propria ſui conſcientia accuſatur, liber, & ſine accuſatore non
eſt. cap. in cunctis. 11 q. 3. De qua & gloriãdo ſe D. Auguſtinus, di-
cebat; Senti de Auguſtino, quicquid libet ſola me in oculis Dei
conſcientia non accuſet, habetur in cap. ſenti eadem, 11. q. 3. Quod
reſpondet illi † Vacare culpa maximum eſt ſolatium. De hac dice- 735
bat Apoſtolus, † Gloria noſtra teſtimonium conſcientiæ, † & in die 736
extremo iudicij, Deus erit Iudex, & teſtis conſcientia noſtra; vt in- 737
quit idem D. Auguſtinus ſuper Pſalmos, & habetur in c. Cuſtodi,
d. q. 3. extatq. vulgare dictum.

† Conſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici. 738

Inter iuſtum iudicem, & conſcientiam tuam noli timere, niſi cau-
ſam tuam, inquit D. Auguſt. ſuper Pſalmos, † Conſcientiam ma- 739
gnum virtutis theatrum, appellat Cic. Tuſc. lib. 2. Itaut magna ad-
huc ſit diſputatio inter Theologos, † Num conſcientia, etiam erro- 740
nea, obliget ad faciendum, vel omittendum quòd conſcientia
dictat, vſquequo eã deponat, tanq̃ ea (vt dictũ eſt) ſit cordis ipſius
ſcientia, † & omne quod fit contra conſcientiã, ædificet ad gehen- 741
nam, gloſſ. ſuper illud Apoſt. ad Romanos 14. omne quod non eſt
ex fide, peccatũ eſt. Quæſt. ponunt Petr. in 2. ſent. diſt. 39. D. Tho.
in 2. 2. quæſt. 19. art. 5. in ſum. conc. tit. 32. lib. 5. de ignorãtia. q. vlt.
& ex noſtris Anch. in d. §. ex his, & Seneca in lib. de moribus ait,
Tuta ſcelera eſſe nõ poſſunt, quia & ſi latendi facilitatem habeant,
fiduciam non habent, ſubdens alienum potes fugere te nunquam.
Et cum ignorantia, ſit eorum, quæ quis ſcire tenetur, & quæ non

742 excuſat, cap. ignorantia, de reg. iur. in 6. † Non excuſantur Iudæi,
qui quod Chriſtum Meſsiam adhuc venturum, vt aſſerunt, expe-
Cor. 2. ſtant, quodq́. ſi cognouiſſent, Dominum Gloriæ nõ crucifixiſſent,
in ignorantiam reflectunt, etenim & aduenisse, & Dominum Glo-
riæ crucifixiſſe, facilè ex ſacris Scripturis cognoſcere potuerunt, ac
Ioan. 5. poſſunt; quibus dictum fuit à Domino, Scrutamini Scripturas.
743 & qui † Onagris comparantur; dicente Propheta, Expectabunt
Pſal. 103. Onagri in ſiti ſua.

Atqui cum inſcientia ſit, eorum quæ quis ſcire haud tenetur, &
quæ excuſat, intelligendum eſt, niſi ea craſſa, & ſupina fuerit, ſto-
liditatemq́. & malitiam habeat admixtam. l. nec ſupinã. ff. de iur.
744 & fact. ign. notatur in c. Apoſtolicæ, de cler. excom. min. & in c. 1.
Cor. 14. de poſt. prælat. & in cap. vlt. 2 1. q. 2. Nam de ea dicitur, † ignorans
Ioan. 3. ignorabitur, & tu es Magiſter in Hieruſalem, & hæc ignoras?

745 Quod autẽ vt ſcientèr, & doloſè negatum fuerit poſſidere opor-
teat, facit tex. in d. c. vaſallus, cuius verba ſunt hęc, Vaſallus ſi feu-
dum, vel feudi partem, aut eius conditionem, ex certa ſcientia in-
ficiatur, & inde cõuictus fuerit; ex eo quòd abnegauit feudum eius,
746 vel conditionẽ expoliabitur, † & ignorantia præſumitur, niſi pro-
betur ſcientia; gloſſ. in hac lege noſtra, & ibidem etiã Bart. qui aſ-
ſerũt, nedum probãdum eſſe, quod ſcienter negauerit, verumetiam
quod ſe poſſidere ſcire potuerit. Bald. in d. c. vaſallus. Pan. in cap.
cum cauſam, de iur. cal. Becc. d. conſ. 64. Surd. d. conſ. 2 14. num. 15.
Atqui dici poſſet fortaſſe hac probatione ſcientiæ, haud opus eſſe.
Nec ſolùm ſcientia ipſa, ſeu abnegatio ex certa ſcientia facta, feu-
do ipſo priuari facit; verumetiam ſi dubitãter, per verbum Neſcio,
reſponſum fuerit modo fraudolenter id fiat, quod pro ſcientia, ac
747 negatione habetur, vt ſuperiùs dictum fuit. † Quod & ex conie-
cturis argui poteſt, quæ eliciuntur ex dictis à Bar. in l. ſi quis ex ar-
gentarijs. §. fin. ff. de eden. & colliguntur etiam ex c. fin. in vltimis
748 verbis de elect. in 6. † Et onus probandi, quod ignorãter, & abſque
calumnia id egerit, ipſi neganti incumbere fortaſsè dicẽdum vide-
retur; tamen à recepta vt ſupra ſupraſcriptorum iuris verticum,
opinione recedendum non puto.

Et porro cum actor, vltra probationem, quod reus mendaciter
negauerit, ſi quod reus ipſe conuentus, ſcienter negauerit, probare
tene-

teneretur. Duplici onere prægrauaretur, nempe & quod mendaciter negauerit ſe poſsidere, & quod proterue negauerit, quod fieri non dēt, per tradita à Craueta quo ſuperiùs allegato conſ. 554. quia cum ſcire ſit veritatem vſu receptam mēte tenere. gloſſ. in l. in ſumma. §. idem Labeo ff. de aq. plu. arc. Nonne reus ipſe conuentus, quod teneat, & poſſideat re vera, certus eſſe poteſt? cum ſit in facto proprio. † Poſſeſſio etenim facti eſt. l. 1. §. Scæuola. ff. ſi quis teſt. lib. iuſſ. fuer.

Verum ad euitandum hanc Syrtem, puto introductam fuiſſe, vt dixi, Praxim Angeli, vt illico ſequuta rei cōuenti negatione ipſius poſſeſſionis, Actor abſque alio rei poſſeſſionem nanciſcatur, nec teneatur probare, quod reus mendaciter eam negauerit. 749

Et quæ quidem praxis, amplius ex hac lege non elicitur, ſed ex l. quia ſeruū. §. in iure. ff. de interrogat. act. vbi Bal. & ex l. Fulcinius. ff. quib. ex cauſ. in poſſe. eat. † Nec mirum nam natura quotidie nouas properat edere formas, gloſſ. in auth. de non elig. ſec. nub. col. 2. & in auth. quib. mod. effic. leg. col. 6. 750

Et perſiſtendo in materia noſtra, illud Actori conſultum eſſe volo, vt cupiens in caſu iniuſtæ ipſius negationis aditum ad hoc remedium ſibi reſerari, † in pręparatorio ponat rem per verum fundi vocabulum, veraſq. ipſius cohærentias; quoniam ſi non per veras ipſius rei cohærentias, verumq. fundi ipſius vocabulum illud poſuerit, & eam reus negauerit pœnæ ſeu remedio huiuſce legis locus non erit, † quia qui negat poſſidere rem, quæ ſub falſis confinibus poſita conſpicitur, negauiſſe ſe eā poſſidere non dicitur, ex quo ſub finibus illis, ſub quibus poſita eſt, eam non poſſidet, & ex quo falſis fuit conſcripta confinibus aliam eſſe, iuſtè exiſtimare poteſt, eſt celebris textus in l. in teſtamēto. ff. de cōd. & demonſt. per quem notat Bald. quod cum † in pœnalibus liquidiſſima debeat eſſe probatio, rei ipſius alteratio reum conuentum à pœna excuſat, hoc dicit in c. 1. qualit. dominus propriet. feud. priuet. Faciunt & notabiliter dicta per eundem Bald. in l. vnica, in 3. oppoſit. C. de his, quæ pœn. nomi. 751 752 753

Verum ſicuti ipſe reus cōuentus interrogari debet; ità aptè reus conuentus reſpondere tenetur, ita vt interrogationi cōgruat. l. 1. vbi gloſſa, in verbo, vt interrogatus. ff. de verb. oblig. atque ne iuris or- 754

755 do per eum peruertatur. Bart. in l. licet. §. ſi filius. ff. de pecu. † Vnde ſi reus interrogatus ſimpliciter num teneat, & poſſideat, neget quidem ſe poſſidere, ſed adijciat, & quatenus poſſidere reperiar, dico me iuſtis, ac legitimis titulis poſſidere, talis reſponſio tanq̃ incerta, & calumnioſa non admittitur, ſed pro negante habetur, tanq̃ ſic reſpondendo actorem nõ certificet, ſed decipere ſatagat, cõtra ordinem iuris, & tramitem rationis, atque expreſſam mẽtem huiuſce legis, quæ malitijs quantum poteſt occurrere ſtudet, & vult interrogantem, ipſum non decipi, nec eius intentione fruſtrari, vt ſuperiùs diximus.

756 In tantum vt licèt aliàs † per duas rei coherentias rem verificari ſufficiat. l. forma ff. de cenſib. Bald. in rub. de contrah. empt. col. vlt. quodq. duæ ſint veræ, etiam quod aliæ falſæ fuiſſent. Bart. in l. demonſtratio falſa. in princ. q. 7. ff. eod. tit. de contrahen. empt. Bald. in Rubr. eiuſdem tit. & in d. l. demonſtratio falſa, & in l. 1. ff. de dot.
757 præleg. † tamen in pœna huiuſce legis ad excuſandum reum ipſum negantem ab ea ſufficit, vt aliqua ex ipſis falſa ſit, etiam quod duæ veræ reperirentur, vt egregiè declarat Alex. d. conſ. 35. nu. 2.

In ſumma ità de mendacio circa rem, quam falſo poſſidere ne-
758 gauiſſe prætenditur, conuincendus eſt reus, vt ni probet † Actor rem eſſe eandem per veras demonſtrationes, ac cohærentias; verumq. fundi vocabulum, & à ſe qualificatas, ita ut nec vna, cohærentiam ſit falſa, pœna huiuſce legis nõ committatur. l. Pomponius ſcribit, ſi frumentum. §. fin. ff. hoc eod. tit. noſtro. l. 1. & ibidem Bart. ff. ſi vnus ex pluribus appellat. cap. in præſentia de probat. Et propter falſam, obſcuram, incertam, vel ambiguam poſitionem, reum mendaciter negauiſſe ad hunc effectum dici haudquaquam valeat, etiam ſi ſecundum antiquos confines res eadem eſſet, quia
759 interrogatus an teneat, & poſſideat tale quid † debet interrogari per appoſitionem præſentium, & non præteritorũ, ſeu antiquorum confinium; cum interrogatus ſimpliciter de præſentibus, non autem de antiquis confinibus interrogatus dicatur. l. 1. & quæ ibi not. Bart. ff. de aur. & arg. legat. l. 1. ff. de ferijs, & ſecundum præſentes confines reus interrogatus cenſetur. Alex. d. conſ. 35. Bertaz. quo ſuperiùs allegato, conſ. 470. num. 11. cum ſeqq.

Sed cum translatio hæc fiat ſuppoſito, quod malitioſè per do-

tum, vel latam culpam inficiatum fuerit; quæritur num & in alijs
caſibus præter terminos huiuſce legis malitioſè neganti pœna ali-
qua imponatur, & multos alios eſſe caſus, in quibus malitioſè ne-
gans pœnam ſuæ proteruitatis patitur, quis ambigit? Vt ecce † ne- 760
gans locum in quo deliquit eſſe de territorio inquirẽtis, ſi de men-
dacio conuincatur, & poſtmodum in reſponſione ad inquiſitionem
delictum in ea contentum confiteatur, confeſſionis beneficio ſpon-
tè confeſſo à ſtatuto indulto non iuuatur. Bald. in l. ea quæ, colum.
penult. c. de condit. indeb. † Pari ratione edere Inſtrumẽtum, quod 761
falſo velamine amiſiſſe dixit, recuſans illud poſtmodum producen
do eius beneficio non gaudet; idem Bald. in l. 1. col. vlt. C. de furt.
nixus auctoritate l. fin. C. de fid. inſtr. † Negans Chirographum, in 762
quo mutuum ſit annotatum eius manu, vel eius voluntate conſcri-
ptum; Probato quod fuerit mendax, exceptionem non numeratæ
pecuniæ, † quæ in mutuo infra biennium competit, iuxta legem in 763
contractibus. C. de non num. pec. poſtmodum obijcere non valet.
Auth. contra qui propriam, C. eod. tit. de non numerata pecunia,
vbi Bald. Salycet. & alij, Iaſ. in l. quod te. num. 30. ff. ſi cert. petatur.
† Hæres rem legatam, hæreditariam eſſe negans re poſtmodum 764
comperta, l. falcidiæ, beneficium non conſequitur. l. hæreditatum,
& ibidem Doct. ff. ad legem falcid.

Alios caſus ſuperiùs retulimus, quos haudquaquã modo recen-
ſendos exiſtimo. Verum nec ità ſimpliciter hoc pertranſit, vt non
aliquando in aliquibus ex dictis caſibus licita ſit ipſa reuocatio, va-
leatq; qui negauit reuocare negationem, † ſi incontinenti, & anteq̃ 765
aduerſarius onere probandi contrarium prægrauatus fuerit. Iaſ. in
d. §. omnium, nu. 83. & Bart. hic fundant ipſum axioma, † vt quan- 766
do agitur de pœna infligenda ratione alicuius negationis, ſemper
intelligatur, ſi negans in ea perſeueret, ſecus ſi non perſeuerat, ſed
eam re integra, & non liquidato negotio per teſtium probationes
ſimiliue genere probationum reuocauerit. Gloſſ. in hac l. noſtra, &
Bald. in l. alia cauſa. C. de his quib. vt indig. faciunt notata ab An-
gelo de Malefic. in verbo, comparuerunt dicti inquiſiti, & nega-
uerunt totum, num. 21. Rom. conſ. 59. col. fin. & Aret. in l. 1. §. ſi quis
ſimpliciter, col. 2. verſ. ſed primum membrum. ff. de verb. obligat.
Oſalc. deciſ. 64. num. 15. vbi aſſerunt † mendaces nondum cõuictos 767

qui

qui correxerint reſponſionem ſuam euitare pœnam negationis; & vt diſtinctè procedamus, quo veritas huiuſce articuli, magis eluceſcat; multi conſtituendi ſunt caſus, in quibus ipſa negatio reuocari ſtatim, vel ex interuallo valet; & de quibus habetur in c.ex eo, de reg.iur.in 6. igitur aliqui caſus in iure reperiuntur, in quibus licita eſt ipſa reuocatio, vſquequo negatio per partem acceptata fuerit, vſque ad ſententiam, & aliqui in quibus non niſi vſque ad litis conteſtationem, ipſa negatio reuocari queat; vnde pro clariori explanatione formo plures caſus.

768 Et primo, quod aut ſumus, in caſu in quo quis negat factum, cuius contrarium ad illud excludẽdum, probare poſtmodũ non oportet: aut ſumus in caſu in quo quis negat factum, cuius contrarium per aduerſantem probandum eſt.

Secundò caſu ſi illico, & antequàm aduerſarius, cõtrarium probauerit, etiam quod negationem ipſam actor acceptauiſſet reus reuocat; ſicq. corrigat ſuam negationem, & confiteatur, quod falſo negauit, valet reuocatio, pœnamq. temerariæ negationis euitat; vt in caſu præſentis legis, ita tenet Rom.d. conſ.70. nu. 6. Pan.in conſ.17.in Q.Ottonelli in primo dub. lib.2. Barbat. conſ.72. illud referam in medio, in 1.dub. col.4. lib.3. idem tenet Bald. in d.c.1. §. Porro in vlt. col. quæ fuerit prima cauſa beneficij ammittendi; vbi aſſerunt q̃d quando quis in negatione non perſeuerat, ſed eam nondum liquidato negotio, per teſtium probationes, aliove genere probationum reuocat, damnum quod ex illa negatione emergebat, euitat. Gloſſ.in §.item mixta. Inſtit.de Action.refert idem Iaſ. in d l.ſicut.§.fin.nu.7.Beccius d.conſ.64. nu. 10. lib. 1. licèt beneficium, quod ex facto ipſo negato conſecutus fuiſſet, haud cõſequatur; tanquàm per ipſam negationem ei renunciaſſe videatur, d.l. ſi dubitetur.§.1.refert & ſequitur Aret.in d.§. ex maleficijs. Bald. in cap.dudum 2.in 6.colum.de elect. plenè declarat Iaſ in d.§. ex ma-

769 leficijs, num.26. cum ſeq. ſiquidem † ceſſante cauſa, ceſſat effectus, cap. cum ceſſante, de appell.l.adigere.§.quamuis.ff.de iurepatron. Bald.in l.generaliter, col.5. verſ.reuoco igitur. C.de Epiſc.& Cler. Card. in clem. 1. de re iud. Titaq. in tract. de cauſa ceſſante igitur cum ideo in huiuſce legis remedio propter iniuſtam negationem tranſlatio poſſeſſionis hæc fiat. Quia per eam Actor onere proban-

di

di reum conuentum mentitum fuiſſe, grauatus fuit, ſi nōdum facta probatione prædicta reuocauerit ipſam negationē non eſt, vt pœnæ huiuſce legis reus conuentus ſubiugetur, quod vendicat etiam ſibi locum, ſi per iuſiurandum partis, id probatum fuiſſet, vt nempe pœnam hanc non patiatur, hoc voluit Becc. per multos quos allegat d. conſ. 64. dicunt etiam Gloſſ. & Bart. in l. eam qui in princ. ff. de iureiuran.

Sed cum ex noua praxi, vt dictum eſt, nouiter introducta, & de qua per Ang. hic & per Barb. d. conſ. 36. Nat. conſ. 187. circa princ. relatos ab eod. Beccio d. conſ. 64. aliud ſeruetur nempè, vt abſque alia probatione, quod reus mētitus fuerit, ſtatim actor faciat ſe immitti in poſſeſsionem rei negatæ, tanquàm nihil interſit ipſius rei conuenti, ex quo ſe poſſidere negauit. Quæritur num huic deciſioni locus ſit, nempe vt reus conuentus negationem ipſam reuocare valeat, qm̄ ſicuti quia ceſſat cauſa legis (vt ſuperiùs diximus) reus conuentus non punitur pœna huiuſce legis, ex quo non defatigauit actorem in probando mendaciter fuiſſe negatum; ita in caſu quo tali probatione opus non eſt, ſtatim facta negatione, negans pati debeat pœnam ſuæ proteruitatis per regulam † vt idem operetur 731
oppoſitum in oppoſito, quod propoſitum in propoſito; verū in hoc erimus in altero caſu ſuperiùs propoſito, & mox referendo.

Primo caſu maior extitit difficultas, & in hoc alios duos caſus conſtituo; alterum in eo, qui ſtatim ipſam negationem reuocauit, alterum in eo, qui ex interuallo eam reuocare diſtulit, vt primo caſu reuocare quidē valeat. Roman. in l. 1. §. ſi quis ſimpliciter, verſ. ſecundo videndum eſt, col. 3. vbi & Aret. ff. de verb. oblig. Alex. in addit. ad Bart. ff. de his quib. vt indig. Secundò autem minimè, niſi vt infra, † & incontinenti reuocatio facta dicitur, quādo re integra, 732
& negatione nondum acceptata, per partem reuocata fuit, ita declarant Roman. & Aret. ibi; & Alex. etiam num. 32. & videtur concedere Imperator nouella conſtit. 18. vbi voluit in caſu rei, qui primo negauit, poſtea cōfeſſus fuit, præſtari litis expenſas, inquiēs cum diu proſtraxit, & diſtulit ſuam confeſſionem pertinaciori inficiatione diutiùs actorem fatigauit, & ſumptibus exhauſit, quaſi velit ipſum quicquam non præſtare, qui ſtatim bonā fidem agnoſcit, nullaq́. tergi verſatione ludificatus eſt creditorem, quod & Iaſon

expreſsè

expreſsè enunciat, dicto §. ex maleficijs, num. 26. cum ſequent.
Interpretantur aliqui, vt vſque ad litis conteſtationem excluſi-
uè pęnitentiæ locus ſit; quod colligunt, ex textu in d.l.electio, quem
ad hoc inducit Iaſ.d §.quod autem; etenim quę incontinenti fiunt,
rei ipſi ineſſe dicuntur, Doct. in l.lecta.ff.ſi cert.pet.
Extendunt alij ad cauſam appellationis, vt ſi quis ante litis con-
teſtationem, & lata ſententia à qua appellatum fuerit, negauerit, ſi
reus conuentus, quod negauit in prima inſtantia, reuocauerit in ſe-
cunda, & in ipſa cauſa appellationis confeſſus fuerit, nihilominus
euitet pœnam falſæ ipſius negationis, & beneficium, quod ex for-
ma ſtatuti ſpontè confeſſo concederetur, conſequitur Bal. in d.c. 1.
§.porro, Angel de Malef.in tract.malef. in verbo appellante, verſ.
quid autem, ſi in iudicio,quod ego haud probo; etenim ſi hoc eſſet
verum, aduerſaretur primæ ſuperiùs formatæ concluſioni, vt non
niſi vſque ad litis conteſtationem excluſiuè admittatur correctio;
772 & cui dubium, quod † appellatio reſtituit cauſam ad terminos litis
iam conteſtatæ, Barr. & iſdem Bald.in l. ita demum, C. de procur.
Maran. in ſuo Spec. par. 4. diſtinct. 6. num. 25. Rom. conſ. 381.
Quæſtio eſt, num. 7. Igitur.
Secundò caſu poſt partis acceptationem, niſi ſaltem docto de er-
rore reuocari ea haudquaquàm poteſt. Bart. in d.l. poſt legatum,
col.fin.ita & declarat Aret.in d.§.ſi quis ſimpliciter, col. fin. deſu-
miturq. ex doctr. Baldi in l. edita, col.20.C.de edend. & traditur à
Franco in cap.fin. col.3. de iureiur. in 6. & differunt inter ſe hi duo
caſus, vt in primo, liceat quidem reuocare negationem, etiam de
errore non docto, in ſecundò aut minimè; & ità etiam intelligitur
illud Authent. contra qui propriam. C. de num. pec. vt propriam
ſcripturam negans, contrario probato, pęnã duplem incurrat, con-
tra quã numerationē, ſeu ſolutionē allegare non valet, vt ibidem.
Sed hac diſtinctione retenta, quodq. ex interuallo, poſtquã pars
acceptauit, negatio reuocari non poſſit, negando quis ad libellum
ſuper contentis, in eo poſtea ſe fundare non valet. Bald. in l. ſi ma-
gnum, circa fin. C. qui accuſ.non poſs. l. cum precum, vbi Bald. &
773 Salic.C.de lib.cauſ.ea ratione,quia † ex eo,quod quis nixus eſt im-
pugnare, commodum ſentire non debet, d.reg.ex eo, in 6. niſi ne-
774 gauiſſet cum clauſula, † Nego, narrata prout narrantur: & petita

prout

prout petuntur. Bal.in d.l.electio.§.neque. Alex. in l.etiam.§.licèt col.3.ff.ſolut.matr.Butrig.in l. quod ſępe.§.ſi vendidi.ff.de contrahen.empt.Marſ.ſing.242. & in rubr.ff.de fideiuſſ. col.7. Iaſ.in ſępè citato §.omnium, num.98. Trigo.ſing.78. Gabriel. in ſuis comm. concl.tit.de expenſ.concl.2. num.vlt. Ioan: Lopez in cap. per tuas. §.limito tamen, num.15. de don.inter vir.& vxor.Paris.conſ.100. col.1.vol.3. qui non factum ipſum totum, ex libello reſultans, ſed circūſtantias dumtaxat negauiſſe cenſetur; vt egregiè notant Bart. Imol. & Caſtr. in d.l. ſi dubitetur.§. licèt ubi, & Alex. ſicuti etiam † Negans ſimpliciter ſe hominem occidiſſe; Si de mendacio conuincatur, nil vetat, quin poſtea ad ſui tutelam feciſſe, allegare, ac probare ualeat. Bart. in l. cum de indebito, in princ. C. de probat. quicquid Bal.in l.& ſi quidem. C.de except. in contrarium eſſerere videatur; quia, aut dictū Bal. non eſt uerum, aut intelligitur, iuxta quod inferius declarabitur, quod procedit, etiam ſi iureiurando negatum fuiſſet: Idem Bald. in d. auth. contra qui propriam ratio allegari poteſt,† quia negando quis ſimpliciter hominem occidiſſe ſcelere, cum occidi voluiſſe, negare intelligitur: tamquàm pro non homicida cenſeatur diffiſus forſan poſtmodum qualitatem, quod ad ſui tutelam fecerit, probare poſſe,† Et ſanguinem ſuū cuique quoquomodo redimere licet. l.1.ff. de bonis eorū, qui mort. ſibi conſci. Gloſſ.in l.1.C.de iureiur.propter cal.dand. Quinimmo † criminis qualitatem negans, licèt demum ipſam confiteatur beneficio ſtatuti ſpontè confeſſo conceſſo nihilominus gaudet. Bald. in l. ea quæ.C.de cond.indeb. & l.cōtra negātem. C.de leg.Aquil. intelligendo tamen qualitatem, quam ignorare probabiliter potuiſſet. Bart. in l.proinde.§.notandum.ff.eod.tit. ad leg. Aquil.† facti namque qualitatem negans factum confiteri non dicitur. Licet † factum per qualitatem, ſicuti ſubſtantia per accidens demonſtretur, Bald. & Imol. in l. Gallus.§.forſitan. ff. de lib. & poſth. Alex. in l. vtique.ff.de excep.Prout & quādo ſuper libello actoris inepto, & male formato negatio non obeſt, vt ſuperiùs diximus,& dicunt Caſſaneus in conſ.38.col.2.Felin.in c.ex tenore, col. 3. in fi.de reſcript. Gom.in d. §.ex maleficijs, col. 7. Quod ſi confeſſus fuiſſet hominem occidiſſe, qui re uera mortuus non eſt, qđ non ob id punitur, tamquàm propter mendacium homo mori non debeat.

[Margin: 775 776 777 778 779 780]

S Idem

Idem Bal.in l.1.nu.16.C.de furtis; & cum in caſibus ſupraſcriptis & alijs in pœnam mendacij mendaci auſeratur ius ſuum, vt prę-dictum eſt: Illud nunquam aufertur, niſi iure expreſsè id caueatur. Theſsaur.d.deciſ.50.num.4.

781 Differunt tamen negare ſimpliciter, & non credere, vt negare quidē ſit pro certo aſſerere; Non credere verò nō affirmare, Spec. in tit. de poſit.§.7. verſ. item noto; Vnde in atteſtationibus, teſtes

782 qui † per verbum credit, reſpondit, non utique affirmat l.teſtium, vbi gloſs. & Doct. C.de teſt.Innoc.in c.Ad hanc,eod.tit. Lanfran. in cap.quoniam contra, in verbo cōfeſſiones, de probat. niſi addat verbum, quia uidit, uel interfuit, vel huiuſmodi, & callidi Aduocati, & Procuratores in ſuis interrogatorijs multoties petunt interrogari teſtes, an credant per eos depoſita eſse uera; Qui ſi dicunt credere, arguuut ipſos, quod non probent tali atteſtatione. Cæpol. caut. 154. licèt in reſponſionibus ad poſitiones verbum credit expreſsiuum ſit ueritatis, quamuis enunciatiuè credulitatis ſit. Bald. in l.1. in fi. C. de falſ. cauſ. add.leg. At in facto proprio negans, & non credens conuictus de mendacio, pariformiter punitur, ſecus in alieno, niſi certificatus in negatione perſeueret. Ioann. de Deo. de cauill.lib.5.c.16.num.10.

Et ita non credere, ſimpliciter aliquando non affirmare, ſeu non
783 negare eſt; vt ſi verbo Credit, † Negatiua ipſa pręponatur, reſpondentē ipſum pro confeſſo haberi non facit; Quia negatio ipſa præpoſita, verbo Credit, mentis qualitatem. nō autem facti ipſius exiſtentiam ſignificat, Bal. in d. authen. Principales.§.quod obſeruari, num.12.C.de iur.prop.cal.dan. vbi & gloſ. Spec.in tit. de poſit. §.6.verſ.quatenus.Bar.in l.de ętate.§.Nihil ff.de inter.act.ut tamen
784 ibi per exēpla, ut ſi ponatur, † Quem mortuum, uel uiuere, reſpondeatur, Non credo eum mortuum, uel non credo eum uiuere. Secus autē ſi negatiua ipſa poſtponatur; verbo ipſo Credit, ut puta, Credo ipſum non eſse mortuum, uel credo eum non uiuere, quia ſic poſtpoſita facti ipſius exiſtentiam ſignificat, & de negatiua præpoſita, & poſtpoſita, uerbo Credit, & qualem effectū habeat, plenè Gemin. in c.& Præſens, num.19. in uerbo, ſed Negat tantum, & ibidem etiam Philip. Franc.in uerſ. quando negatio præcedit uerbum Credit, num.16.de teſt.lib.6. & notatur in l.3. C.quid ad lib.

procl.

procl. non lic. & multa dicit Curt. in tract. de poſit. breuiloq. 7. num. 19. qui idem concludit per multa iura, & doctrinas quas allegat, ſubdens † ex negatiua præpoſita ſic, verbo Credit, ponentem ab onere probandi non releuari. 785

Duo ſunt in hoc propoſito, quę angunt Doctores, & in quibus, quid adhuc rectè ſentiant, benè iudicari non poteſt; primò, num negans factum, quod partim ſit uerum, & partim falſum, ſi mẽdax depræhendatur in parte, falſę negationis pœnam incurrat, ſicque † totum ratione partis falſæ, iure negare ualeat; ſecũdò, † num qui ſecretò accepit pecunias, mutuo, & ſecretò etiam reſtituit, ſi iudicialiter conueniatur, iuſtè ſe mutuo accepiſse, ex quo ſolutionem probare non poſset, inficiari queat: Et an ſi hoc per Actorẽ in poſitionibus deducatur, tuta conſcientia, & citra periurij reatum, eas habuiſse negare ualeat; Etenim cum ſecretò acceperit, ſecretoq. reſtituerit; ſi habuiſse fateretur, ſolutionem poſtmodum probare teneretur. Afflict. deciſ. 91. nu. 2. quod fortaſsè probare nõ poſset, ſicque & ipſe ad indebitum grauaretur, & eſset in cauſa vt † improbus litigator cũ alterius iactura locupletaretur, contra iuris regulam locupletari, in 6. † Et an, ex quo iuſtum ius fouet malitiam Actoris ſua negatione retrudere ualeat; & ut ità dicam cauillationem cauillatione tollere poſſit. 786 787 788 789

Circa primũm, Quæſtionem ponunt Bart. Dec. Cagno. & Mainer. in l. non poteſt uideri improbus. ff. de reg. iur. idem Bart. in l. 1. § ſtipulanti. ff. de uerb. oblig. & in l. ſi is qui ducenta. §. Vtrum. ff. de reb. dub. Curt. in tract. de poſit. breuil. 24. nu. 50. Cæpol. caut. 216. Debitor ſoluit in ſecreto, & caut. 109. ſi mutuaui centũ. Idem Dec. in l. in eo quod plus. ff. eodem tit. de reg. iur. & formant quęſtionem † An & quando plus debito petitur, totũ impunè negare, & quando poſitio partim eſt uera, & partim falſa, an tota refelli ualeat; & quam cautelam callidi Aduocati adhibere ſoleant? 790

Et diſtinguendo ſecundum doctrinam Bart. inferiùs recenſendam, pro clariori explicatione duos caſus propono; Alterum de facti promiſsione, Alterũ de promiſsione quantitatis; Vt ſi ſumus in facti promiſsione, uera ſit deciſio Iuriſconſulti in d. l. ſi is qui ducenta. §. Vtrum; qui factum ipſum proponit, & reſsoluit; Verum Gloſs. ibi aliter rem ipſam declarat, & dicit quod: Aut ſumus in

materia diuidua, aut in indiuidua. Si in indiuidua liceat quidem totum, ratione partis falſæ negare in indiuidua ſecus: Communem dicit Alex. in d.l.ſtipulanti, & Imol. in cap. nam concupiſcentiam, de conſtit. In promiſsionibus autem quãtitatis totum ratione partis falſæ negare non licere, dicit idem Bart. in d. §. ſi ſtipulanti, &
791 in l.ſi quis cum totum.ff.de except. rei iud.rationem allegat,† quia qui totum petit,& quamlibet eius partem petijſse uideatur: Vnde partem veram tanquàm, & ea in petitione deducta uidetur confiteri debet; & reſponſio ad totum, & ad quamlibet eius partem directa intelligitur; ſicq́.
792 † negando totam partem ueram, quæ ipſi toto ineſt negauiſse dicitur; Et quã confiteri omnino tenetur, tamquàm & de ipſa in petitione, ſeu poſitionibus requiſitus cenſeatur: & in iudicijs Actor aduerſarium ſuũ in parte debita, in mora conſtituit:
793 Ex quo etiam inferunt,† Negantem rem eſse ſuam,& communem eſse negauiſse cenſeri, Gloſs.in c.fin.12.q.1. refert Pan.in c.1.num.15.de plus pet. Bart.opinionem quam cõmunem aſserit, ſequitur Alex.in d.§.ſi ſtipulanti,& in l.ex facto.§.item quęro.ff.de vulg.& pup. vbi confutando opinionem Bal. ibi relati, & Canon. in d.c.nam cõcupiſcentiam,ad multas infert quæſtiones,per quam vtiles, ac neceſsarias,eandem opin. tenet Ioan.And.in cap.dilecti, de maior. & obed. & in c. in pręſentia,in nouellis; eandem uidetur tenere Iaſ. in eodem §.ſi ſtipulanti: Eandem pluribus effert Card. conſ.35.& in praxi etiam id ſeruatur in partibus Galliarum; quam & commmunem dicit Gabriel.tit.de expenſ. concl.2. nu.2. & ſeq.

Verum Bald.cuius opinionem multi ſequuntur; quamq́. ſequitur Dec.in d.l.non poteſt uideri improbus, & in l.in eo, quod plus, ff.eod.tit. de reg.iur. tenet contrarium, ad Bart. rationẽ reſponde-, quod non obſtat, ut ille qui negat totum, etiam partem negauiſse
794 dicatur tanquàm, † maiori ſummę minor inſit, d.l.ſi quis cum totum, quoniam reſpondetur quod pars quę in toto, & minor quę in maiori ſumma continetur, ad integrandum totum, & maiorẽ ſummam eis ineſt, ſed per ſe illa minor pars, uel minor ſumma nõ videtur petita, licet debita, vt notabiliter declarat idem Bart.in l.ſcire debemus, in fi.princ.ff.de uerb.obl. ubi inquit, quod ſi promiſiſti centum, non cẽſeris petijſse quinquaginta,tanquàm promiſsa, quia illa quinquaginta promiſsa non fuerant, licèt ſub generalitate

illorum

illorũ verborum includantur benè vt debita ſic in propoſito cum † poſitio ſit facta de centum, non dicitur facta de quinquaginta, licèt in ſumma centum quinquaginta contineantur, & ideo qui negat poſitionem de centum, poſitionem de quinquaginta negare non dicitur; vnde periurus non erit; At Bart. ipſe in l. qui ſolidum, in princ. ff. de leg. 1, forſan reſipiſcens concludit † quod ſi quis plus debito petat, Reus iuſtam litigandi cauſam habet ſuper toto, † niſi Actor dicat ſe partem recepturum paratum eſſe; quare Imol. Aret. & alij in d. §. ſi ſtipulanti, communiorem contra Bart. aſſerunt, cui adhęrent Innoc. Franc. & alij in cap. præſentium, in 5. col. de teſtib. & cum ipſis Felin. in d. c. nam concupiſcentiam, vbi tamen ponit tres limitationes: Et nedum tenentes contra Bart. his rationibus totum ratione partis falſæ negare poſſe concedunt; Verum volunt vt interrogatus ad decem, ſi promittat viginti, non dicatur ſeparatim illa decẽ promittere; ita vt ipſi maiori ſummę inſit. ponit Dec. in d. c. in eo qui, & reſpondet volentibus regulam, d. l. in eo, & d. §. ſi ſtipulanti, procedere in oratione affirmatiua, non autem in oratione negatiua, tãquam verum ſit, ego habeo cẽtum, ergo & quinquaginta; At non ſequitur, non habeo centum, ergo nec quinquaginta; Atqui multi volunt, vt habeat locum in utraque oratione, ſiquidem licet potentiùs neget negatio, quam affirmet affirmatio, vt ſuperiùs dictum eſt, & dicunt Gloſſ. & Doct. in d. c. cum dilectus, de conſuet. & in l. hoc genus. ff. de cond. & demonſtr. tamen ex hoc non rectè infertur ad caſum noſtrum; Ideo enim † in oratione affirmatiua, in maiori continetur, quod minus eſt, quia affirmatiua ad conſtruendum, negatiua autem ad deſtruendum ordinatur, & priuandum, vt ibidem dicit Dec. & eſt ex mente Pauli de Caſtr. in d. §. ſi ſtipulanti: Benè poſitiones ſub copula factæ, in totum negari poſsẽt; ſi altera ipſarũ ſit falſa, d. l. ſi is qui ducenta, §. cum ita, ſecus ſi ſub diſiunctiua. §. pen. Inſt. tit. de hær. inſt. & gloſſ. in d. c. cupientes, in verbo malignantium, dicit, quod qui habet ius in principali acceſſoria, & dependentia negare poteſt, refert Curt. in tract. de poſit. breuiloq. 18. num. 42.

795 796 797 798

Vndè Pan. in d. c. 1. n. 15. de plus pet. credens ſędere diſtinctionis ſoluiſſe hunc nodum, dicit quòd aut quod falsò petitur, eſt falſum in quantitate, aut in qualitate, ſi in quãtitate, ſeu continua, ſeu

diſcreta,

diſcreta, vtique ratione partis falſæ, totum negari non licet, ſi in qualitate maximè, hanc eandem diſtinctionem ponit idem Bart. in d. §. ſi ſtipulanti, & in d. l. ſi quis cum totum rationem diuerſitatis
799 allegant, quia † qui totum petit, & quamlibet eius partem quantitatiuam petijſſe videtur; vndè partem ipſam veram, tamquàm & ea ſeparatim, petita dicatur, confiteri debet; & reſponſio ſicuti ad totum, ita & ad quamlibet eius partem directa intelligitur, & ſic negando totum, & partem ipſam negauiſſe, cõſequenterq́. pœnam falſæ negationis incurriſſe dicendum eſt; vt ſuperiùs retulimus, ſi in qualitate, vt quia res ſub falſis ponatur cõfinibus, vel fundi vocabulo, vt exemplificat Speculator in d.tit.de poſit.§.7. verſ.11. ſi ponis me hodie comediſſe in Eccleſia, cũ alibi comederim, poteſt
800 totum negari, quia ut ſuperiùs dictum eſt, † falſa illa qualitas diuerſificat factum, & aliud factum cenſeri facit; Ex quo ſub alijs, & diuerſis qualitatibus ponitur uerum, & ſubſtinendo Bald. & Alex. opinionem diſtinctio hæc tuta non eſt, quia adhuc vigẽt rationes, ſuperiùs contra eum allegatæ, & ad illud quod toto petito, & quælibet eius pars petita cẽſeatur, iam ſuperiùs reſponſum eſt, & egregiè reſpondent Dec.& Cagn.in d.l.non poteſt, pariter ſi rõne qualitatis eſt falſum, quis bonam fidem agnoſcere reſpõdens tenetur, & ſic quod ab eo petitur, verè confiteri debet: Ego dicerem aliud cenſeri in reſponſione ad petitiones ſeu libellum aliud in reſponſione ad poſitiones: Atqui cogitãdum relinquo, quia veritati ſemper locus eſſe debet, vt dixi. Verum in tanta Doctorùm varietate, & rei anfractu praxis introduxit, vt reſpectu poſitionum, ponens poſtquàm poſuerit, talem habuiſſe tantam quantitatem adijciat,
801 † & ſi non credit de tanta quantitate, dicat de quanta, aſcenſiuè, vel deſcenſiuè, deſcendendo vſque ad minimum, cautelam hanc ponunt Cuman. in d.§.ſi ſtipulanti, & ibidem etiam Iaſ. nu.10. Gallia.num.19. & Alex.num.5. Felin.in d.cap.nam concupiſcentiam, Cagnol.in d.l.non poteſt, refert Surd. Deciſ.Mant.58. Sed abſque etiam hac cautela defendendo Bart. puto reſpondentem bonam fidem agnoſcere, & confiteri de parte, quæ uera eſt teneri, vel diſtinguendo inter ſimplicem petitionẽ, & poſitionem, quantitatis peti-
802 tioni totum neget ratione partis falſæ ad poſitiones, † in quibus iuſiurandum interuenit partem confiteri obſtringitur, & conſiderat

etiam

etiam Cagnol. ibi. Illud addere non ſum oblitus, quod ſi in libello, † plus debito petitum fuerit, & reus totum negauerit, communis opinio eſt cum Bart. in d. l. qui ſolidum, & dicit Gabriel. qua ſuperius alleg. concl. 2. n. 10. vt negans expenſarum diſpendium non patiatur rationem allegat Cagn. ibi, vt veriſimile nõ ſit, quod totum, vel plus debito petens partem, velit accipere, niſi id dixerit, l. Lucius. §. Tutor. ff. de vſur. & litigans ſuper toto iuſtam litigandi cauſam non habet, ob quã reus in expenſis condemnari debeat, ex latè deductis per Iaſ. in l. properãdum. §. ſin autem alterutra, col. 6. C. de iud. Lanc. Gallia. & alios in d. §. ſtipulanti, ex quo reſpectu totius indebitum petit, Salic. in d. §. ſin autem alterutra. Quinimmo multi volunt hoc caſu actorem ipſum in expenſis condemnari debere, vt per multos quos allegat, dicit Gabriel. d. concl. 2. num. 11. qui allegat Alciatum, ita pro communi, in d. §. ſi ſtipulanti, nu. 48. 803

Illud ſequendo Bart. diſtinctionem moneo quando poſitio falſa in qualitate etiam eſt, vt totum negare liceat; Animaduertẽdum puto, quod proteruitati reſpondentis occurrere volens, atque illius peruicatiam puniri, adijciat poſitionibus, & ſi non credit de tali loco, & tali tẽpore, dicat de quali, & erit ſimilis ſupradictæ aliæ cautelæ propoſitæ, vt uolens probare poſitionem, quæ poſſet reputari in partem falſa, reſpectu quantitatis, vt addat, & ſi non credit de tanta quantitate, dicat de quanta.

Vnum ſcite conſiderat Bald. in d. l. ea quæ, num. 8. quod à materia hac noſtra haud alienum puto, ut negans qualitatem puniatur, quaſi totum negauerit, tamquàm per qualitatem, ſicuti ſubſtantia per accidens demonſtretur, ut ſuperius dictum eſt, & dicit Bart. diſputauiſſe hoc in materia delictorum, in ſua quæſtione, quæ incipit
per Italiam, qui diſtinguendo dicit, quod aut talis † qualitas ponit 804
delictum in aliam ſpeciem, quam confeſſatam, & tunc negata qualitate, delictum ipſum negatum cenſetur; quo ad pœnæ ipſius augumentum rationem allegat, quia † intentiones differũt penes ea, 805
quæ conſiderant. l. ſi ego. ff. ſi cert. pet. † Vnde ſi interrogatio, & re- 806
ſponſio non conſiderat vnum & idem ibi non eſt uera confeſſio,
† Item puniens, non conſiderat verum, ſub ſpecie ueri ſimpliciter, 807
ſed ſub ſpecie boni, uel mali: Item ſub ſpecie prohibiti, & ideo fateri non dicitur, aliquid qui ſub alia ſpecie illud confitetur.

Rurſus

808 Rurſus confeſſio debet eſſe relatiua ad finem ſui antecedentis.l.ſi defenſor.ff eod.tit.de interrog.act.aliàs antecedentis confeſſio non eſſet, ſed eius deſtructio,& fine deſtructo,nil reſtat ex his quæ ordi-
809 nantur ad finem, hoc autẽ habemus in ſimili, † quod quando qualitas totam rem ipſam, reſpicit defectus in qualitate defectus, in toto, & quota dicitur, l.exhibitionis, C.ad exhib.aut talis qualitas delictum ipſum in aliam ſpeciem non ponit, & tunc ſecus Angel. in d.§.ſi ſtipulanti; qui dicit, quòd ſi quis ad ſui neceſſariam tutelam homicidium commiſiſſe aſſerat negare uidetur, itaut tãquam negans puniatur, licèt moderni ibi contrarium teneant, allegando Bald. ità tenentem, & bene.

Circa ſecũdum,& hic iacet Lepus,Nonnullorum eſt opinio mutuatario, qui ſecretò accepit mutuũ, & ſecretò etiam reſtituit, itaut ſi habuiſſe confiteretur, & adderet, ſed reſtituiſſe, ſeu pactũ de non petendo ei factum fuiſſe tuta conſcientia, illud negare non licere, quia negando mutuum, ſibi factum mentiretur,quod facere haud-
810 quaquam debet, c.1.& c.ſeq.22. q.2. quoniam † potius quis debet omnia damna pati, quàm malo conſentire, cap.Sacris,de eo, quod metus cauſa, tum quia iuſiurãdum ipſum Deo præſtatur, cui men-
811 tiendum nõ eſt, & de quo ſcriptum legitur, † Reddite Dño Sacra-
Matt. 5. menta ueſtra, habetur in c. & ſi Chriſtus, de iureiur. etenim per-
812 fectis hominibus mentiri nunquam conceſſum fuit, † Et pro temporali cõmodo veritatẽ haudquaquã negare licet,ut inquit D.Auguſtinus ſuper Pſalmos, & habetur in cap.ne quis arbitretur, d.22. q.2. Et cum mendacium manifeſtè contra Chriſtum ſit, qui ueritas eſt, contra Chriſtum nihil attentari conuenit, cap.fin.diſtin.8.
813 ſiquidem † Anima quę cunctis opibus præferẽda, præcioſiorq. eſt, l.Sancimus, C.de Sacroſanct. Eccleſ.

Caloq; praſtantioe omni. vt inquit Ouid. Metam. 2.

Pro quocũque commodo temporali, interitui ſalutis æternæ ſubij-
Matt. 16. cienda non eſt; Etenim quid prodeſt homini, ſi totum mundum lucretur, anima uerò ſua detrimentum patiatur? Et Hippoc. dat
814 † præceptum Medicis ne dent ægrotis remedia non tuta; vnde ſtibium ægrotis præbendum non eſt; Et quã commutationem dabit homo pro anima ſua? potius abijcienda ſunt temporalia hæc om-
Matt. 19. nia, quam in quoquam animæ detrimentum pati. Petrus, quia

dixit,

dixit, Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te? quid ergo erit nobis? meruit ſibi dici à Domino, Vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus
Iſrael: & arguendo à ſimili de furto ad periurium, † à quo valet ar- 815
gumentum. l. illud. ff. ad leg. Aquil. l. A. Titio. ff. de verbor. obligat.
† Ea. n. quæ in radice, & cauſa conueniunt, vt & in fructu, atque ef- 816
fectu conueniant, neceſſe eſt. l. de quib. vbi Ang. ff. de legib. ſicuti nullo pacto furari licet, ſiquidem præceptum furti, eſt negatiuum,
† Quod ſemper, & ad ſemper obligat, vt ſuperius dictum fuit; ita 817
nec deierare argumẽto hoc de vno ad alterum prædictorum vtitur D. Auguſt. vbi ſup. & de deierante dicitur, Perdes omnes qui lo- *Pſal. 5.*
quuntur mendaciũ, & teſtis falſus non erit impunitus, & qui men- *Prou. 19.*
dacia loquitur, non effugiet. Etenim dictio illa omnes eſt vniuer-
ſalis, † quę oĩa includit, & nihil excludit. l. A. procuratore. C. Mand. 818
l. ſi plurib. ff. de leg. 1. periurio † etiam non parum læditur Iudicis 819
poteſtas, in cuius manibus præſtatur, cuiq. iureiurãdo maximè veritatem dicere debemus, eamq. ei non dicere eſt ei non obedire, quod & eſt contra præceptum Domini, † Vt qui non obedit Prin- 820
cipi, morte moriatur, cap. 2. de maior. & obed. *Deut. 17.*

Quæſtionem formant, moreque ſuo elegantèr pertractant, Anchar. in reg. poſſeſſor malæ fidei, ſub num. 25. in 6. & Boer. deciſ. 143. ſub num. 10. qui referendo tenentes, ne reſpondens ipſe damnum ſuæ confeſſionis indebitè patiatur, & improbus litigator ſuæ peruicacitatis commodum conſequatur, reſpõdenti conſulunt, vt in reſpondendo prouidus ſit, & confiteatur quidem ſibi mutuatum, ſed ſtatim adijciat, verum ſoluiſſe, vel paginam de non petendo, ſeu remiſſionem ei factam fuiſſe, dictum hoc fuit originaliter gloſſæ in l. ſi quidem. C. de except. quod ſingulare reputat ibi Bald. & in praxi ſeruandũ, aſſerens huiuſmodi reſponſione cui adiectum ſit, nec aliter, nec alio modo fieri, ne reus confeſſione ipſa præambula condemnari valeat, tamquàm ea cum tali qualitate acceptanda ſit, quod & Iaſ. ſequi videtur, in §. item ſi quis, num. 63. inſtit. de action. & in l. 3. q. 24. C. de iure emphit. Verum Ang. ibi ei non aſſentit, quinimmò gloſſa ſentiens hanc difficultatem, vt nẽpè talis confeſſio ſcendi poſſit, & quatenus confitetur cenſeatur fundata in-

tentio ipſius Actoris, incumbatq́. ipſi reſpõdenti probare poſtmodum exceptionem, in l.except.C.de probat.& plenius in d.l.ſi quidem, dat aliam cautelam, vt reus neget quidem ſibi factũ mutuum, ſed adijciat, & ſi mutuatum reperiretur ſolui; vel facta eſt mihi remiſſio, vel pactum de non petendo, quod magis ſeruari in praxi aſſerit, quod & per Din.in reg.exceptionem in 6. dictum reperij Im. in d.c.cupientis, in verbo, Malignantium, Bal.in l. quinquaginta. ff.de prob.gloſſ.& Doct.in d.l.ſi quidem.C.de except. Adeſt etiam cautela Zepollæ Veronen.136. Atqui & hæc quidem cautela ſuſtinendo opinionem prędictam tuta non eſt, quia in eandẽ difficul-
821 tatem, † num ipſa reſponſio ſcendi valeat incideremus, etenim ſi ſcindenda eſſet; vtique per ipſam negationẽ reſpondens ipſe mendax diceretur, & periurus ſi ad poſitiones facta eſſet, & clauſula illa, ſeu exceptio conditionaliter poſita, non ſaluaret ipſum, contrauenire tq́. nihilominus ſupradictæ opinioni faciunt tradita à Pan. in cap.Bonæ.1.col.pen. de poſt. prælat. cum allegatis ab eo; quod maximè procedit vigente ſtatuto, vt in plerisq́. locis Italiæ viget, quod reſpondens poſitionib. ſimpliciter reſpondere teneatur, aliàs pro confeſſo habeatur, eſt celebris doctr. Bart. in l.1.§. ſi quis ſimpliciter.ff.de verb. obl. Nam ſimpliciter reſponſum dic itur, quãdo ſine aliqua qualitate, & additione reſponſum legitur, & illa dicitur
822 † ſimplex Reſponſio, quæ eſt vnica, vel collata ad vnum. Bald. in l.1. num.2. ff. de vulg. & pup. & ſub vna conſtructionẽ uerborum, & ſimpliciter dicitur quaſi ſine plica, vt latè deducit ex multis quæ allegat Iaſ.in d.§.ſi quis ſimpliciter, & ibidem etiam Socin. in aliquibus locis; vbi non viget tale ſtatutum, admittitur reſponſio per verbum non credit, vt ponitur, & cũ ſimplicitas referatur ad mentem, ſimpliciter dicitur, quod nullo addito quod alteret factum dicitur, vnde ſi quod additur reſponſioni, quæ non ſit de natura rei interrogatæ, uel in ea compræhenſum facit, ut non ſimpliciter reſponſum dicatur: Exempli cauſa ſi quis interrogetur, an uendiderit, & ille reſpondiderit, vendidi pro decem, non erit ſimplex reſponſio. Bald. in l.1. in princ. & quæ ibi adduntur. C. de ædil.acti. Bart. autem in l.non vtique. ff. eod. tit. de except. dat aliam expoſitionem, quod quando quis obijcit ſolutionis exceptionem, Actor confitetur ipſum, vt quia replicando dicit, confiteor ſoluiſſe, ſed

tunc

tunc eram minor, nec poterã recipere ſolutionem, † quã tunc reus 823
fateri videatur, arg.l.quoniã.ff.quib. cauſ. infam.irrog.alias ſecus;
& hanc doctrinam allegat Aret.§.ſeruus,Inſt.it.de cap.dim. Verum
pace tantorum virorum, talis expoſitio mihi haud placet, ſed materiam
altiùs repetendo, eamq́. ad praxim reducendo, empiricéq́.
procedendo, vt promiſi, præſuppono duos terminos logicales,qui
& paſſim in iure noſtro recipiuntur,nẽpè † Propoſitionum alteram 824
dici Cathegoricam, Alteram Hypotheticam, vt Propoſitio Cathegorica
ſit illa, quæ habet ſubiectum, & prædicatum cũ copula,
tanquàm principales ſui, vt homo eſt animal ſubiectum eſt homo,
prædicatum verò eſt animal: Hypothetica verò eſt, quæ habet in
ſe duas, vel plures Cathegoricas, vt ſi tu es homo es animal,vel huiuſmodi;
Secundum has propoſitiones ſufficienter, & minus ſufficienter
reſponſum põnibus dicitur, ſtantibus etiam ſtatutis, & ordinamentis
prædictis, exempli cauſa, ſi facta fuiſset poſitio, quod
quis vltro ratificauit teſtamentum in quo prohibita fuit detractio
legitimæ, & illi reſpondeat, Non credere ratificauiſſe, uel eũ qualitate
non credere ſe ſpontè ratificauiſſe, talis reſponſio habet duas
Cathegoricas, & dicitur hypothetica, qua non videtur ſatisfactum
ſtatuto, mãdanti reſponderi clarè, & ſimpliciter, per verbũ credit,
vel nõ credit,gloſſ.fin.in l.Quæſitũ,de acquir.rer.don.Bart.in d.l.ſi
is qui ducenta.§.vtrum, in princ. etenim Cathegoricè reſpondere
nil aliud eſt, quã reſpondere eo modo, quo fuit facta interrogatio:
Itaque ſi ſimplex fuit poſitio, ſimplex & debeat eſse reſponſio, ſi
duplex ſit, duplex etiam reſponſio eſſe poſſit.l.vt reſponſum. C.de
tranſ.§.præterea, Inſt.tit.de inutilib. ſtip. Alex. in d. l. 1. §. ſi quis
ſimpliciter, col.2.verſ.2. limita ubi, & Alciat. num.9. & ſeq. ff. de
verb.obl. Aſin.in ſua Prax.c.18.§.19. Declarat Oſaſc. deciſ. 178.
num.3.& 4. & Menoch.de arbitr.iud quæſt. caſ.251.& in terminis
iſtis logicalibus declarat Ripa in l.hæredes mei, §.cum ita, nu.92.
& 102.ff.ad Senatuſconſ. Trebel.& latius Vaſquius de ſucceſs.progreſſu
lib.3.§.24. & 25. cautelaſq́. ad euitandam fictam confeſſionem
ipſarum poſitionum, ſi fiat reſponſio in forma hypothetica,
ponit idem Oſaſc.deciſ.188. Curt. in Tract. de poſit.breuiloq. 10.
& 18.diciturq́. ſimpliciter facta reſponſio, etiam ſi ſit adiecta conditio
ex natura actus neceſſariò perueniens. Alciat. in l.3. num.9.

verſ. ideoq. de leg.1. An autem ſi reſponſum fuerit non credit, ſe vltrò ratificaſſe ex tali reſponſione, confeſſio affirmatiua implicita reſultet, iuxta notata in c.Super, de renunc. Veritas eſt, quod non,
825 quia regulariter † ex diſpoſitione negatiua nihil ſequitur, nullaq. inducitur affirmatio.L.ex facto.ff.de hęred.inſt. Bal.in l.2.C.de cód. inſer. & in tit.de pace conſt.§.Vaſalli qui tempore, Alex.conſ.150. nu.26.lib.5. Notabilem diſtinctionem ponit Ioſeph. Lud. deciſ. 8. col.fin.vol.1.in Summa, ſi Cathegorica ſit poſitio, vt Cathegorica ſit reſponſio, quod ſi hypothetica ſit poſitio, ut & hypothetica ſit reſponſio, neceſſe eſt clara itaq. debet eſſe poſitio, vt clara ſit reſpõſio, Galeot.in ſua Margherita, c.19. nu.10. Aliam declarationem ponit Boer. qua ſuperiùs citata deciſ. 243. num. 13. vel fortè reſponderi poſſet: ſimpliciter non credit. Vndè ſucceſſit altera opinio ſupradictæ omninò contraria, ut qui ſecretò mutuatas pecunias reſtituit, quam ſecretò etiam accepit, liberè illas accepiſſe, negare ualeat, opinionem hanc intrepidè, & validiſſimis rationibus in vtroque foro defendunt. Anchar. & iſdem Boer. quibus ſuperiùs allatis locis, qui & ſuper hoc conſuluiſſe aſſerunt peritum Theologum, & quam originaliter fuiſſe, gloſſæ in d. l. ſi quidem diximus, quia cùm aliter proteruia ipſius falſi petitoris conuincere non valeat,
826 aduerſusq. eam ſe defendere † Cauillationibus cauillationem ipſam repellere poteſt, d.cap.Cupientes, ubi Gloſſ.de conſtit. c. nullus d.22.q.2.quia nõ ob id aduerſarium decipere, aut dolum committere, ſed dolum excludere dicitur.l.cũ pater. §.Titio.ff.de leg.2.
827 Iaſ.in l.cũ proponas, col.2.C.de pact. Marſ.ſing.177.† & tuta conſcientia negare valet, quod ab eo irrationabiliter petitur, vt ſuperiùs dictum eſt, cum non dicatur mentiri, ſed mentientem propellere ad inſtar, ut malitia contra malitioſè agentem uti, calumniari non eſt; ſed uerſutè malitiam Aduerſarij tollere. Facit etiam tex.in d.l.ſi ex falſis.C.de tranſact. Neuiz.in ſua Silua nupt.in verbo, Monitoriæ, limit.5. & ſimpliciter ponens quem habuiſse talem rem, nec ſubdit,& quã retro non habuit, non obſtringit Aduerſarium ad ei reſpondendum, tanquã captioſus. Afin. in ſua prax.§.19.ca.21. allegat, Alc. in l.1.§.ſimpliciter, num.26. ff.de verb.oblig.

828 Non obſtant prædicta, & primò, quod mentiendum non ſit, etenim illud intelligitur in perniciem proximi ſui, & ad decipiendum.

dum, † quia cum plùra ſint genera mẽdaciorum, D. Auguſt. ſuper 829
Pſal. dicit, duo ſunt omnino genera mendaciorum, in quibus non eſt magna culpa, ſed tamen non ſunt ſine culpa, nẽpe cum aut iocamur, aut vt proximis prodeamus mẽtimur: Illud primum in iocando ideo non eſt pernicioſum, quia non fallit; Nouit enim ille, cui dicitur, cum ioco eſſe dictum, Secundum autem ideo minus eſt, quia retinet quandam beneuolentiam; illud autem quod nõ habet duplex cor, nec mendacium, quidem dicendum eſt, tãquàm verbi gratia, ſi cui gladius cõmendetur, & promittat ſe redditurum, cum ille qui commendauit popoſcerit, ſi fortè gladium ſuum repetat furens manifeſtum eſt, tunc non eſſe reddendum, ne vel ſe occidat, vel alios, donec ei ſanitas reſtituatur; & habetur in d. cap. Ne quis arbitretur. Nauar. in ſuo manuali, cap. 17. num. 63. At in caſu noſtro nedum mutuum petens non fallitur, ſed ut ei prodeatur, mentitur, quia mẽtiendo liberatur anima ſua à morte æterna, quæ moreretur; indebitum ipſum conſequendo, quod fortaſſe conſequeretur, niſi reſpõdens mentiretur, & ſic ex mente D. Auguſtini ibi,
† mendacium prauum non dicetur, quod magis prodeſt, q̃ noceat. 830
Rurſus, Et cum † Mentiri ſit contra mentem ire, qui Mentitur 831
negando quod ab eo iniuſtè petitur, contra ſuam mentem non it, quæ eſt indebitè non grauari, & proximum ſuum liberari à peccato, quod lucro ipſius liberatoris apponitur; Igitur lætale piaculum non erit.

Minus obſtat ſimile de furto, quia alienum quidem furari non
licet, † At ſi ego aliter rem meam recuperare non poſſum, eã furto 832
ſubtrahere clàm & citrà fùrti reatũ mihi conceditur. c. non ſanè 15. q. 5. modò debiti quantitatem non excedat; verba ſunt deſumpta ex Epiſt. D. Auguſtini 15. ad Macedonianum, & ſunt iſta, Non ſanè quicquid ab inuito ſumitur, iniurioſè aufertur, nam pleriq. nec modico volunt reddere honorem ſuum; nec operam mercenario, nec tamen hæc, quia ab inuito accipiunt per iniuriam accipiunt, quia potius per iniuriam darentur, ſic in negatione iſta, Non dicitur falſum committere, & mentiri, qui potius mentientem petitorem, & qui per iniuriam quod ei non debetur, conſequi vellet, repellere, nec eo quia periurium ſit de præceptis negatiuis, quæ obligant ſemper, & ad ſemper, Negationẽ ipſam, ſeu mendacium admitten-

mittendum non eſſe, affirmandum eſt. Etenim illud vendicat ſibi locum, quando tale mendacium proximo eſſet damnoſum, concurruntq́. contenta in definitione mendacij, aliàs non, vt in ſimili dicitur de ipſo furto, quod & ſi præcepto negatiuo prohibeatur, tamen & aliquando in ſupradictis caſibus permittitur, pari ratione periurium non incurritur, quod ita demum habet locum, quando illud in damnum proximi ſui committitur, quod & Propheta ſentire videtur, dum quærens: Quis intrabit in Tabernaculo Dei?
Pſal. 23. ſubdit, Qui non accepit in vanum animā ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo, & cum in furto aliquando legatur facta conceſſio, multò magis in ipſo mendacio, ac periurio, quia furando auffertur,
833 furando autem in caſu noſtro non auffertur, ſed retinetur, † & facilius retentio, quàm actio conceditur. l. licet in princ. C. de acquir. poſſeſſ. l. 1. §. quod ait. ff. de ſuperfi. vel ſaltem quatenus aliqua culpa inſit eaq́. Deum habeat vltorem, facilis erit remiſſio ex quo in aliquo non læditur proximus, cui ob id nulla facienda eſt reſtitutio, & mitius agitur cum Deo, quàm cum eius miniſtro. l. Celſus. ff. de recept. arbitr. & ſecundum hanc opinionem cōcludunt Anch, & Boer. quibus ſupra citatis locis, quodq́. cum tàm in ancipiti ſit apud Iuris Pontificij interpretes, ac Theologos errare non puto, errore ſaltem damnabili, qui tenendo hanc opinionem, ſic negaret per ea quæ notabiliter dicit Bald. in cap. ne innitaris, de conſtit.
834 relatus ab Innoc. & † qđ hæreticus non dicatur ille, qui credit illud in quo multos Sanctos Patres habet conteſtes; licèt non omnes faciunt, & tradita à Goff & Io: And. in cap. Capellanus, de fer.

Huic finitima eſt illa quæſtio in foro ſæpe verſari ſolita; Num præſentato Chirographo manu debitoris cōſcripto, vel ſubſcripto, ſi debitor interrogatus num fuerit eius manu conſcriptum, vel ſub-
835 ſcriptum, & reſponderit † Chirographum ipſum manu eius conſcriptum, vel ſubſcriptum non continere veritatem, num talis confeſſio ei præiudicet, perinde ac ſi ſimpliciter fuiſſet ab eo confeſſatum abſque vlla qualitate, ita vt cum ſcribens, vel ſubſcribens ſcripturam ipſam, & contenta in ea approbare, eiq́. conſentire videatur. l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dot. l. 1. ff. de conſt. pec. §. 1. Inſt. tit. de empt. & vend. Alex. conſ. 147. col. 3. verſ. ſi igitur ſubſcribens, vol. 2. Gabriel. in tit. de præſc. concl. 3. circa princ. Incumbat ipſi confi-

confitenti poſtmodum probare ipſam qualitatem. Dubium facit, quia cum huiuſmodi recognitio ſit qualificata, vnica ſtructura verborum confecta, & vnicum capitulum contineat, ſcindi haudquaquam ualet, ſed vel in totum, & cum ipſa qualitate acceptari, vel in totum reſpui debet. gloſſ. in l. ſi quidem, vbi Salic. num. 6. C. de except. Bart. in l. Aurelius. §. idem quæſijt, num. 3. ff. de lib. leg. vbi explicat qualiter vnum capitulum, vel plura ea continere intelligatur. Pan. in cap. Bonæ 2. col. pen. de poſt. Præl. Rim. iu. conſ. 127. num. 10. Surd. deciſ. Mant. 258. num. 4. & ſeq. And. de Alfer. inter conſil. crimin. diuerſ. conſ. 26. num. 46. in recollectis Zileti Tom. 1. faciunt tradita à Boer. deciſ. 243. nu. 3. Cyn. in l. 2. C. de don. propter nupt. ponit & quæſtionem Lanf. de Oriano in d. cap. quoniam contra, in verbo Confeſſionis, nu. 19. ratio eſt quia cum fieri poſſit, vt & ſcriptura fuerit ſcripta manu debitoris, non tamen contineat veritatem, ſub iſta facti poſſibilitate, ſtatuitur ius, vt talis confeſſio confitenti non præiudicet, ſed debeat, aut in totum acceptari, aut in totum reſpui, ne quis indebitè prægrauetur. In hanc opinionem deſcendit Senatus Pedemontanus in caſu partus, qui prætendebatur necatus, in quo cum fœmina de eo imputata reſpondiſſet, peperiſſe mortuum, & fieri poſſet, vt ita eſſet, quinimmo aderant coniecturæ multæ pro ipſa qualitate, non fuit pœna ordinaria condemnata, ſed pœnam ipſam Princeps ſuo arbitrio multum molliuit, vt refert Theſſaur. deciſ. 13. num. 7. qui & pro ipſa opinione allegat Gabriel. lib. 7. concl. 19. Contrarium autem deducitur in auth. Contra qui propriam. C. de non num. pec. Alex. d. conſ. 147. vbi parificat caſum ſcribentis, & ſubſcribentis. Gabriel. in tit. de præſumpt. concl. 3. in princ. rationem allegant, quia recognita per debitorẽ ſyngrapha, quod ſit eius manu conſcripta, vel ſubſcripta, creditor fundatam habet intentionem, quod ex tali recognitione probatum ſit debitum, tametſi debitor tali recognitione adiecerit ſcripturam ipſam non cõtinere veritatem; vnde qualitas ipſas per allegantem probanda eſt, allegant. l. ſcripturas, ibi ſuum robur habere decernimus, iuncta gloſſ. in uerſ. hoc tamen dẽt cõſtare. C. qui pot. in pign. hab. Bald. in conſ. 466. in princ. vol. 5. Ruin. conſ. 46. num. 12. verſ. facit lex ſcripturas, vol. 4. Burſ. conſ. 39. num. 20. Rebuff. in tract. de chirographi recogn. in præfat. num. 50. Verum in

tanta

tanta Doctorum varietate fœdere diſtinctionis aliqui conciliare ipſas opiniones nixi ſunt, & inter alios Maranta in ſuo ſpec. par.6. act.5.num.27. ſcilicet vt quando contra huiuſmodi confeſſionem qualificatam, vnico verborum inuolucro contextum, vnicumque capitulum continentem adeſt iuris præſumptio exemplificando in criminalibus de imputato de homicidio, quod dicit ad ſui neceſſariam defenſionem commiſiſſe, ſcindenda quidem ſit ipſa confeſſio, & ſine qualitate acceptanda; etenim cũ homicidium ſit omni iure prohibitum, & omne male factum prauè ſemper præſumatur actum.l.illud, de iureiur. Bal.in l.1.col.15. C. de conf. non mirum, ſi ſcinditur ipſa confeſſio, & transfundatur onus probandi qualitatem in ipſum confitentem, qui probare debet, ad ſui neceſſariam defenſionem hominem occidiſſe ad formam.l.vt vim.ff.de iuſt. & iur. hoc idem videtur ſentire. Bart. in d.l.Aurelius. §.Idem quæſijt, gloſſa in c. col.2. de conſt. vbi dicunt confeſſionem vnius conſtructi, quæ aliàs non ſcinditur, ſcindi poſſe, & ſine qualitate acceptari valet, propter præſumptionem quam habet contra ſe, Ang. de Malef. in verbo Comparuerũt inquiſiti. Alex.in l.decem, vbi & Aret. col.fin.ff.de verb.oblig. Felin.in cap.cum venerabilis, num.15. de except. & in ciuilibus exemplificant in reſpondente Aduerſarium poſſidere vitioſè acceptatur nanque reſpõſio; quod poſsideat, at reijcitur qualitas illa, quod vitioſè poſſideat cuius probatio, ſic reſpondenti incũbit, in his terminis reſpondit Aymo, Craueta conſ.150. in fi. Rot. Rom.dec.802. nu.4.par.1.in nouiſs. Secus quando pro ipſo confitente, reſpectu qualitatis in confeſſione appoſitæ, adeſt iuris præſumptio, quia tunc huiuſmodi cõfeſſio ſcindi non poteſt, ſed in totum acceptari debet. Pan.in d. c. Bonæ, col. pen. Alex. conſ.39. circa vltimum, in fine, vol.7.& in conſ.2. ex narratis itidem, in fine vol. 4. Vnde ſi reſponſum fuiſſet, verum eſt, quod recepi à te cẽtum, quæ mihi debebas, cauſa mutui. Vbique talis reſponſio cum ipſa qualitate acceptãda eſt, nec ſcindi debet; communem dicit Alex. in nuper citatis cõſilijs, fundatam in l.Publia.§.fin.ff.de poſ. communem etiam dicit in caſu quãdo præſumptio eſt pro ſic qualificatiuè confitente, Gabriel.d.concl.19.circa princ. Veruntamen in hac brocardica quæſtione non defuerunt, qui non fidendo de ſupraſcripta diſtinctione, aliam attulerunt, vt

nempe

nempè tunc confeſſio qualificata non poſſit ſcindi, ſed ſimpliciter, & cum ipſa qualitate acceptari debeat, quando qualitas ſic actum ipſum tranſubſtantiat, vt faciat alium actum cenſeri, & ſi abſque tali qualitate acceptaretur; eſſet acceptare quid diuerſum ab eo, quod confitetur, ita conſiderat Grat. per multa iura, quæ allegat conſ.127.num.2. & 11.vol.2. Cogitate.

At redeundo, vnde diſceſſimus illud pro conſtanti pono, quod negans poſitionem, poteſt ſe nihilominus in illa fundare, reuocando incontinenti negationẽ, Bart.in d.l.poſt legatum.ff.de his quib. vt indignis quicquid afferat in contrarium. Caſtren.& tamdiu licita eſt reuocatio reſponſionis, quandiu illam pars non acceptauerit; aliàs non niſi docto de errore. Tiraq. de retract. conu. §. 1. gloſſ.5.num.15.& ſeq.

Alia ſuccedit hæc iuris diſtinctio, dum quærimus nùm licita ſit correctio iniuſtæ negationis, vſquequo ea per partem acceptata fuerit, † aut talis reuocatio fit ad pœnam euitandam; aut ad premium conſequendum, ſi ad pœnam euitandam, vtique ſupradicta 836
prima diſtinctio procedit, ſi verò ad premium conſequendum minimè: diſtinctionem hanc ponit Iaſ.in d.l.ſicut.§.quod autem.n.8. & in d.§.ex maleficijs, nu. 16. cum ſeqq. rationem allegans, quia † facilius fiat pœnæ remiſſio, quam quod premium quis conſequatur. Bart. & Bald. in d.l.eum qui.ff.de iureiur. idem Bal. in l.error, 837
col.6.C.de iur. & fact.ignor. Alex.in addit.ad Bart.in d. l. poſt legatum, exemplum ponitur in caſu ſtatutorũ in quibus ſponte confeſſo certa pars pœnæ remittitur, & in eo qui negauit, & poſtmodum confitetur, ſeu reuocat negationẽ. d. l. ſi dubitetur, & §.ſi ſeruus inſtit.de noxa dicit Iaſ.in d.§.quod autem, num.9.quod ſi agatur ad pœnam euitãdam, vt putà ſi iure municipali caueatur, quod negans delictum, ſi de mendacio conuincatur, teneatur ad tertium, vel quartum plus admittitur fortaſſe ipſa correctio vt ibidem, & quod dicitur de delicto illo, quod per inficiationem creſcit, vt in caſu legis.2.ff.ad l. Aquil. non intelligitur ſi qualitas quæ facti ipſius ſubſtantiam non alteraret negetur, d. l. Senatus; ſecus ſi facti ipſius ſubſtantiam alteraret, vt l.denunciaſſe.§. quod tamen. ff. ad l.Iul.de adult.vel niſi tale quid eſſet, quod negãs veriſimiliter ignorare potuiſſet, etenim iam diximus iuſtum errorem ab hac pœna

excuſare, d.l.error. Bart.in d. l. eum qui, & in ſua diſputatione incipiente, Communiter per Italiam, refert Ang. in d. §. ex maleficijs, num. 25.

Et generaliter quando qui primo negauit admittatur ad confitendum, ſeu reuocandam negationem, vt damnum euitet, vel conſequatur premium, videatur Iaſ. in d.l.ſicut, & in d.§. ex maleficijs num.26. cum ſeq. qui cumulatiſſimè per caſus, & concluſiones more ſuo rem enucleat.

838 Atqui cum quinque in iure ſint actiones, quæ per inficiationem creſcunt, nempè furti nō manifeſti, damni iniuria dati, ex l.Aquil. depoſiti ex quibuſdam cauſis ſerui corrupti, & legati Sacroſanctis Eccleſijs, vel alijs Ven. locis relicti d.§. ex maleficijs, & §. in duplum, inſtit. de actio. vbi Iaſ. Aret. & Balduinus multa, & quidem vtilia, proponunt & an in ipſis licita ſit correctio, Paulus Iuriſconſultus in d.l.eum qui affert reſponſionem, vt ijs pareatur, qui inficiationem ſuā vſque ad litem cōteſtatam excluſiuè reuocauerint, aut qui ſua inficiatione actorem onere probādi, ſumptibus ve quod inficiatum eſt nō onerauerint, vt eis ſcilicet deferatur iuramētum, d.l.electio.§.neque.ff.de noxa.act.& refert ibi Pedium reſpondiſſe, eum qui iurauit ex ea actione, quæ inficiendo creſcit, aliquid ſibi deberi ſimpli, non dupli acquirere ſibi perſecutionē, abundè enim ſufficere exonerare petitorem probandi neceſſitate, & Iuſtinianus nouella ſua conſtit. 18. liberat reum à pœna dupli, ſi delato ei iureiurando vltrò bonam fidem agnoſcat, & debitum confiteatur.

Et in legato facto Sacroſanctis Eccleſijs, vel alijs vener. locis pœnæ dupli locus eſt, ex eo ſolùm quòd hæres legatum ſoluere diſtulerit, vſquequo pro eo in iudicio conueniatur; quia talis pœna non propter inficiationem, ſed propter procraſtinationem ei infligitur propter quam ſolam, & extraiudicialem interpellationē hæredem in mora conſtituere voluit, Ang. in d.§.ex maleficijs, n.23.

839 In quibus tamen † Minor annis 25. ſemper excipitur, qui pœnam ipſam euitat, l. ſi ex cauſa.§.nunc videndum, vbi Bart.ff.de minor. & dicunt ſupraſcripti alij iuris vertices in eodem §. ex maleficijs, etenim recuſantes, ſeu differentes ſoluere huiuſmodi legata Deum exacerbant, cap. qui oblationes, 2.13.q.2.

Quomodo autem & quando, qui primo negauit, mox pœni-

tentia

tentia ductus, reuocat negationem, & confitetur beneficium con-
feſſionis, quod negando amiſerat conſequatur videnda ſunt præ-
ter ſupra quæ cumulatè adducit Gomez. in d.§.ex maleficijs n. 40.
& ſeq. Marſil.in Rubr.ff.de fideiuſſ.q.46.limit.3. Tiraq.in tract. de
vtroque retract.tit.2.§. 1.gloſſ.5.verſ.15. & in d.l.Boues.§.hoc ſer-
mone in princ. verſ.55.ff.de verb. ſign.

Et vnde diſceſsimus redeundo; dum diximus † poſitione nega- 840
ta, quem niti non poſſe. Bart.in d.l.poſt legatum, col.4. verſ. quæ-
ro aduerſarius, & in l. naturaliter.§.nihil commune, col.4.verſ.vi-
dendum eſt ergo. ff. de acquir. poſſ. & in l.non vtique.ff. de except.
Feli. in c. capitulum, col.10.in fi.de reſcrip. Archid.in c.1.col.2.in
princ.de confeſsis in 6. Guido Papæ, qui cõem hanc dicit, q.182.
ſi poſtq̃ à parte iam acceptata eſt, eam reuocare vellet, quod mini-
mè valeat intelligitur, † vt nihilominus in probationibus ſuper eis 841
factis per partẽ aduerſam ſe fundare queat, ut in d.l. poſt legatum,
colum.fin.verſ. quæro ego negaui, idem Bart.dicit Ang.conſ.155.
col.2. Francus in d.c.1. de confeſſ. Aret. in d. §. ſi quis ſimpliciter,
col.fin. Alex.conſ.183.col.1. in fin. vol.5.Pan.in cap. venerabilis,
col.9.verſ.& ex hoc, de except. Marſ. qua ſuperius alleg. Rubr. de
fideiuſſ.col.78. Felin.in d.c.capitulum, Imol.conſ.78. num. 3.

Benè verum eſt, ut ibidem ipſe aſſerit † quòd negans poſitiones
continentes factum ipſius negantis proprium, vel alterius, quod 842
verum eſſe ſcit, & de mendacio conuincitur, falſum committit, &
tanq̃ doloſus, mendax, & decipiens in dolo manifeſto dicitur, re-
fert Plot.de in lit.iur.§.37. num.12. vbi exclamat cõtra proteruos
Aduocatos, & Procuratores, qui inſtruũt clientes ad facilè negan-
dum poſitiones, etiã ueras aſſerentes, quod ſi eas fateantur, à cauſa
cadent, nec eis dicũt ſi deierabunt, eorum animæ, atque ipſorum
conſulentium detrimentum patietur, † Et qui nihilominus ad om- 843
nia damna, & intereſſe partis iuramento in litem, damnum paſſo
liquidando tenentur, Anchar.conſ.316. in cauſa. Ioan. de Deo. in
tract.de cauill.lib.5.c.16.num.6. † Et probata poſtmodum per te- 844
ſtes debiti ſubſtantia, nempè numeratione, de qua in eis ſuper
quantitate iuſiurandum ponenti ipſi defertur. Crauet. in tracta. de
antiquit. temp. parte, nu.269. Secundum tamen propoſita, & alle-
gata ibi per eum. Dec.conſ.146.col.5. & pro tenui in fi. verſ. ex eo

V 2 quod

quod, Cæpol. caut. 210. ratio eſt in promptu; quia ex mendacio,
(vt dictũ eſt) dolus arguitur. l. ſi quis affirmauerit. §. 1. l. quod uen-
ditor. §. 1. & l. eleganter. §. idem Pomponius. ff. de dolo. l. falſus. §. ſi
845 quis. ff. de furt. † & contra doloſum in litem iuramẽtum datur, ut
ibidem dicit Crot. qui & in hoc utile reputat in poſitionib. deduci
ſuas probationes; quia in caſu iniuſtæ negationis, actori poſtmo-
846 dum iuramentum, ſeu in litem, ſeu ſuppletorium defertur, † quod
neganti ipſi denegatur, vt eodem tract. num. 6.

Quod autem in actorem transferatur poſſeſsio, ſi actor poterit
847 aduerſarium cõuincere de mendacio intelligitur, † ſi plenè cõuice-
848 rit; non autem ſi ſemiplenè, quia cum ſimus † in pœnalibus plena
facienda eſt probatio; ut pœnæ ipſi locus ſit; & quæ minimè iura-
mento ipſius actoris ſupplẽda uenit, vt ibidem dicit Plotus d. §. 37.
nu. 16. Ponderando ẽt uerba illa, ita ut ſi poterit aduerſarius con-
849 uincere aduerſarium rem poſsidere, † quæ cum reſtringant, & de-
terminent præcedentia, d. l. Lutius. §. qui habebat, & l. Libertas. ff.
de manumiſſ. teſtamento æquipollent verbis illis, ita tamen l. ſi pe-
cunia in princ. in gloſſ. penult. ff. de cond. cauſ. dat ut ſicuti in præce-
dentibus ſolam negationem rei cõuenti ad excludendum actorem
ab ulteriori moleſtia ſuper re negata ſufficere vult; ita probando
rem negatam à reo poſsidere reſtringit præcedentem ipſam diſpo-
ſitionem, vt uelit ipſam poſſeſsionẽ priuari, ſi plenè conuictus fue-
rit & non aliter, qui propterea ad hunc effectum plenariè conuin-
850 cendus eſt, accedente maximè dictione illa, † Si quæ cum cõditio-
nem importet. Bar. in l. 1. ff de cond. & demõſt. & inducat formam,
facit vt à contrario ſenſu ualeat argumentũ per notata in l. 1. §. hu-
ius rei de officio eius cui mand. eſt iur. plenariam probationem,
ad huiuſmodi poſſeſsionis translationem requirit.

Sed iuxta prædicta de pluribus pro explanatione præſentis materiæ diſceptare contingit, primo an ſi quis partem rei dumtaxat prætendens interrogauerit ſuper toto, & reus ratione partis falſæ totum negauerit, an totum ipſum in actorem transferatur, ſi reus ſuper partem dumtaxat de mendacio conuictus fuerit; ſecundò an interrogatus de ducentum, de cẽtum ſexaginta reſponderit, an pro ſuper pluri illo uſque ad ducentum, fiat hæc translatio, ſi mendax reus depræhendatur.

Circa

Circa primum eo uidebatur dicendum pro toto fieri hanc tran-
ſlationem, quia cum hæc † lex generaliter loquatur, generaliter eſt 851
intelligēda.l.de pretio.ff.de public. Etenim cum in odium impro-
bè negantis, hæc fiat translatio negādo totum ratione partis, tran-
ſlatio ad totum trahitur, totumq. amittit; ex quo circa totum men-
dax depræhenditur.

Cæterùm contrarium eſt verius, & veritas ipſa ex hoc eodem 852
reſpōſio noſtro elicitur: Siquidem quod actor rei negatæ in odium
ipſius negantis abſque alia Dominij probatione transferat ad ſe
poſſeſsionem, eſt in eius ſubleuationem, ne quod aliàs ei probare
incumbebat facta negatione per reum teneatur ibi, licèt ſuam non
approbauerit. Igitur facta negatione prædicta talis releuatio, non
niſi pro ea parte quæ ſua eſt, cuiusq. ſua intereſt releuari translatio
iſta huiuſce legis remedio fieri debet, ponderando † pronomen 853
illud ſuum quod cum dominium ſignificet, & ſuum dicatur, quod
iure ab eo vendicari poteſt.d.l.Lucius, §.cum aurum intelligendo,
ſiue directo ſit dominus.l.in rem.ff.hoc eod.tit.noſtro, ſiue utile do-
minium habeat, vel quaſi vt inferius enucleabitur.l.1.§.qui in per-
petuum.ff.ſi eger.vect. vel emphit.pet. vel ius ſeruitutis habeat.§.
æque inſt. de act. vel ratione pignoris, aut hyppotecæ, ut itidem
inferius dicemus, & tractatur in §.item ſerui an.eod. tit. de action.
de eo dumtaxat intelligitur, quod iure vendicare, & quod conſe-
qui poſſet, quando reus non negauiſſet, ſed confeſſus fuiſſet, alio-
quin lex quæ fraudibus modis omnibus occurrere ſtudet, fraudem
reſpectu ipſius actoris admitteret, quod dicendum non eſt; ad re-
gulam legis de pretio reſpondetur legem generaliter loquentem,
generaliter eſſe intelligendam, ſed generale et dictum reſtringi,
ac coarctari per rationem in eadem lege expreſſam ſubſequentem,
vel tacitè inhærentem. Bal.in l.ſi quis ſeruo, C.de furt. Vnde cum
poſt generale dictum Iuriſconſultus hic ſubijciat verba illa licèt
ſuam non adprobauerit diſpoſitionem ipſam ad eam partem, quæ
ſua eſt, quamq. iure vendicare poteſt; reſtringit ponderādo etiam
verbum ipſum, † licèt quod cum pro coniunctione aduerſatiua hic 854
ſtet.l.fin.ff.de eo, per quem factum erit; ſupponit regulariter agen-
tem rei vindicatione dominium probare teneri.

Damnat quidem lex iniuſtam negationem, & in odium ipſius
negan-

negantis rei negatæ poſſeſſionem de reo in actorem transfert, ſed non ita damnat, vt cum aliena iactura locupletari cum velit, cap. locupletari, de reg. iur. in 6. & dici poteſt actori illud, Tolle quod tuum eſt, & vade.

Circa quod de pluribus dubitari cõtingit; Primò circa ſecundum illud axioma; Num ſi interrogatus an poſſideat cẽtum iugera terrarum, reſponderit ſe poſsidere ſexaginta; an pro illo ſuperpluri à ſexaginta vſque ad centum translatio hæc fiat; tãquàm pro illo ſuperpluri ſua non interſit, ex quo ſe poſsidere negauit; quęſtionem ponit Rim. iun. in conſ. 471. cum Magnificus, vbi concludit quod cum reus conuentus negauerit minus ſe poſsidere, q̃ requiſitus fuerit, actor petere poteſt mitti in poſſeſsionem reſidui ab illo ſuperpluri, tamq̃ rei vacantis, reſeruato iure cuiuslibet tertij, ſecundum antedictam Angeli praxim, qui aſſerit huic licentiæ reum contradicere non poſſe, tamq̃ ſua non interſit, ex quo reſsiduum illud poſsidere negauit, quæ praxis deſumitur, ut dictũ eſt, ex l. qui ſeruum. §. in iure. ff. eodem tit. de interrog. act. & ex l. Fulcinius. §. Celſus. ff. quibus ex cauſis in poſſeſsionem eatur. Cepoll. caut. 161. Iaſ. in d. §. omnium, num. 91. quod mihi haud placet; Siquidem attenta praxi Angeli, quæ vult vt ſtatim ſecuta negatione Actor in rei negatæ poſſeſsionem mittatur, in caſu noſtro non procederet, quia ex eo ſolùm, quod quis negat de illo ſuperpluri non conſtat,
855 ſed facienda eſt menſuratio à qua ipſa quantitas pendet, † faciliùs enim circa quãntitatem, q̃ circa rei ipſius ſubſtantiam quis decipi poteſt; Vnde praxis Angeli prædictæ in hoc caſu non procedit, & conſulunt nonnulli, vt interrogatus ſuper quantitate ad euitandum hanc difficultatem verbum in circa ſuæ declarationi adijciat, per quod errorem ſaluabit, melius dixiſſent circiter, q̃ circa cũ ſecun-
856 dum regulam recti ſermonis, & linguæ latinæ cãdorem, vox † circiter ad numerum, & mẽſuram referatur: Et dictio circa ad locum applicetur: vt inquit Iſidorus ethymolog. lib. cap. vt annorum 20. circiter, & iugerum centum circiter dicimus, & circa Eccleſiam, & circa ripam licet, & aliquando circum pro circa ponatur, ut apud Virg. Æneid. lib. 6.

Centum errant annos volitantq́ hæc littora circum. & in ſecũdo.
Anna vides toto properare littore circum.

Licet

Licet & ad tempus verbum circiter Priſcianus referri uetit, ut circiter calendas, ſed valla ad numerum illud frequentiùs aptari aſſerit elegantiarum lib.1.cap.vlt. 75. diſtinct. Verum nec in hoc tuta videtur ipſorum Doct. ſententia, cum non deſint, qui dictionem hanc circiter, uel circa, & circum, tàm intra, q̃ extra verificari aſſerant: † vt ſi dico annorum duodecim circiter deſigno, plus, mi- 857
nusve annis duodecim, & ut tàm termini excluſionem, q̃ incluſionem ſignificet, Hoſtien. in Summa de reſcript. §.7. verſ. ſed quæro, & in §.2. verſ. inuitio de Sacra Vnct. cap. Continetur, ubi Cardinalis, & Archid. de offic. ord. & in l. fin. §. ſi intra. ff. de calum. Felin. in cap. quo ad conſultationem, de re iudic. latè etiam tradit Menoch. de arbitr. iud. quæſt. lib.2. cent.1. caſu 46. circa princ. vbi infert ad multas quæſtiones; Verum vtcunque ſit, ſeu incluſiuè, ſeu excluſiuè † ſemper ea ad modicam quantitatem reſſertur, cap. vlt. de di- 858
ſpenſat. impuberum ubi Hoſtien. col. ult. & notatur in cap. continebatur, eodem tit. dicit & idem Menoch. ubi ſup. d. lib.2. cent.1. caſu 86. At quomodo hæc dictio circiter, uel circa, & circum uerificetur uidenda ſunt, quæ notant Doct. in c. propter, & c. officij, de elect. & per Cardinalem in c.1. de offic. ordin. in 6. dicit tex. in l.1. de ripa non munienda; verum totum reſſertur arbitrio Iudicis, l.1. ff. de iure deliberandi, nihilominus Ang. in conſ. 127. uiſa petitione, reſtringit has dictiones ad terminum excluſiuum, † ut reus re- 859
ſpondendo ſe poſſidere iugera ſexaginta circiter reſtringat, & limitet ipſam reſponſionem, ut maiorem quantitatem excludere uoluiſſe uideatur, Rim. ſen. conſ. 99. nu. 46. ubi cõcludit quòd † ſi te- 860
ſtis interrogatus quotannos natus ſit, reſponderit octuagintaquinque circiter, ſeu in circa, uerbum illud † circiter non demonſtrati- 861
uè, ſed limitatiuè ad excludendum maiorem ætatem appoſitum dicitur; Idem reperio dixiſſe Alex. conſ. 19. num.5. uol.7. ubi uult in terminis de teſte dictionem in circa diminutionem ſignificare, allegat Guil. de Cuneo in l. & ſi poſt res. ff. ſi quis cautionibus.

Diſpoſitionem huiuſce legis extendunt Doctores, † ut uendicet 862
etiam ſibi locum in pignore, & hippoteca, quorum actiones licèt 863
propriè in rem non ſint, ſed in rem ſcriptæ, Iaſon in d. §. omnium, num. 6. & 7. tamen uti reales actiones reputãtur, ut Bart. hic quem ſequuntur alij aſſerit.

Rurſus

Rurſus & ad hæreditatis petitionem, uel fideicõmiſſi, ſeu uni-
864 uerſalis, ſeu particularis pro tenditur; † Vt negans rem eſſe hæreditariam, uel fideicommiſſariam, ſi mendax detegatur, rei ipſius negatæ poſſeſsio nihilo ſecius in actorem transferatur, dicunt Bald. hic Azzo in ſumm. de pet. hæred. §. 1. Doct. in l. cogi. ff. eod. tit.
865 Extendunt etiam & ad Publicianam, ut in odium negãtis emiſſe à non domino, uel ſe dominum negans pœnam huiuſce legis incurrat. Iaſ. in l. qui te, col. 2. ff. ſi cert. pet.

Dubia ualdè redditur infraſcripta concluſio; num ſcilicet ſicuti
866 † negans rem eſſe feudalem, ſi de mendacio conuincatur, feudum ipſum ammittat, quod tranſeat in dominum, alleg. cap. 1. §. Vaſallus, & cap. fin. de leg. Conradi in uſib. feudor. Ita negans rem eſſe emphiteoticam, ſi cõuincatur de mendacio ab emphiteuſi ipſa ca-
867 dat, tamq̃ † ualeat argumentũ de feudo ad emphiteuſim, & è contrà per latè tradita ab Euer. in ſua ſeſquicẽturia, in loco à feudo ad emphiteuſim, & ęquè habere locum in emphiteuſi, ſicuti in feudo
868 infraſcripta ſuadent, quia † feudum, & emphiteuſis in compluribus conueniunt, magnaq. ſimilitudo eſt inter emphiteutam, & feu-
869 datarium; primò quia † uterque utile dominium habet, & aliquem recognoſcunt in directum dominum, in l. 1. iuncta gloſſa. ff. ſi ager uectig. uel emphit. pet. l. poſſeſſores, in fi. C. de fund. patrim. lib. 11. conueniunt etiam in modo inueſtituræ, ut uterq. ſuſcipiat inueſtituram à domino, Iaſ. in l. 2. num. C. de iur. emphit. cum innumeris ab eo allegatis, licèt fortaſse in modo renouationis diſcrepent,
870 † ut uaſallus mortuo domino rurſus mortuo ipſo uaſallo eius hęres intra annum, & diem ſi feudum fuerit priuatum, & intra annum, & mẽſem, ſi militare, uel regale fuerit inueſtituram ipſam à domino ſuſcipere teneatur, alias à feudo cadit, ut eſt textus expreſſus in cap. 1. tit. quæ fuer. prima cauſ. benefic. ammitt. itidem in uſibus feudorum, dicit Curt. iun. in tract. de feud. in 4. par. in 23. cauſ. ammitten. feudum, refert & ſequitur Clar. in §. feudum, q. 49. circa princ. licet ſecus ſit; In † emphiteuta qui inueſtituram ipſam pete-
871 re nõ tenetur, niſi generatione finita, uel per nouam ſucceſsionem quando maximè quis inueſtitus eſt per ſe, & hæredibus ſuis. Bald. in Auth. ſi quas ruinas, in 2. colum. C. de Sacroſanct. Eccleſ. Iaſ. in præludijs feudorum, ſeu in l. 3. num. 33. eodem tit. de iur. emphit.

& niſi

& niſi inueſtitus fuiſset ad renouandum ipſam inueſtituram de nouennio in nouennium, vel ad aliud certum tempus; quia quolibet nouennio, vel alio conuento termino teneretur ipſam renouare, in vim pacti prædicti, vt ibidem dicunt Bal. & Iaſ. qui rationes allegant, & dicit Corbulus in ſuo tract. de cauſis ex quib. emphiteuta priuatur, tit. de cauſ. priu. ob non petit, inueſt. num. 37. niſi emphiteuſis ipſa in perpetuum conceſſa fuerit, ſed ad renouan. de nouennio in nouennium, vel ad aliud certum tempus; quia † talis reno- 872
uatio non requiritur ad contractus ipſius ſubſtantiam, ſed ad faciliorem eius probationem, Alciat. conſ. 146. num. 1. vol. 1. conſ. 116. num. 17. infra, vel 1. refert & ſequitur Corbulus quo ſuperius allegato tract. tit. de cauſ. priuat ob temp. finit. num. 17. opinionem hanc tenent Ang. hic Imol. & Pan. in cap. cæterum, col. fin. de iud. Ita etiam tenet Iacob. de S. Georg. in aurea eius inueſtitura, in verbo, Dictiq. vaſalli permiſerunt non committere felloniam. Spec. in tit. de locat. §. nunc aliqua, verſ. 65. Alber. in d. l. 2. col. 10. C. eod. tit. de iur. emphit. Iaſ. in d. §. omnium, num. 8. inſtit. de action. Gabriel. de acquiren. vel ammitten. poſſeſſ. concl. 5. Rodoan. de reb. Eccleſ. non alien.

Verùm Bald. in d. §. vaſallus, & cum eo ibidem etiam Afflictus expreſsè tenent contrarium, & cum eis Purpur. in l. 1. col. 9. C. de tranſact. Iaſ. quo ſuperius alleg. loco ponit eam ſub dubio in d. l. 2. num. 88. cum ſeq. rationem allegant, vt † pœnæ ad caſus non ex- 873
preſſos non trahantur. Corbulus qui latè defendit contrarium, ſub tit. de cauſ. priu. ob mendacium, num. 2. cum ſeqq. non videtur figere pedem, & defendendo Bald. atque eius aſſeclas, dicit non eſſe bonam comparationem in caſu noſtro de emphiteuſi ad feudum, quia pœna quæ vaſallo neganti rem eſſe feudalem imponitur, non eſt ex regula huiuſce legis noſtræ, minus ve ex praxi d. l. qui ſeruum, §. in iure, & d. l. fulcinius. §. Celſus. Vndè praxis Angeli, & ſequacium deſumpta eſt, ſed ex particulari conſtitutione, d. §. vaſallus, quæ cum † pœnalis ſit, & odioſa, caſum ipſum feudi (vt diximus) 874
non egreditur ad caſusq. ibi non expreſſos non extenditur. §. item mixta cum gloſſ. Inſtit. eod. tit. de action. nec eſt par ratio vnius ad alium, & † odia reſtringenda, non amplianda ſunt, c. odia, de reg. 875
iur. in 6. etenim in d. §. vaſallus illud ibi fit, quia vaſallus interuer-

876 tendo poſſeſſionem, dominũ debito fidelitatis, † quo ei potiſſimùm eſt obſtrictus, priuare uidetur, non ſic in emphiteuta.

Rationi Angeli reſpondetur in caſu noſtro, de feudo ad emphiteuſim non rectè inferri; quia hic non agitur de ammittenda poſ-
877 ſeſſione tantum, † quam negando poſſeſſor retinendi uoluntatem non habuit, ut dicit gloſſa hic in emphiteuſi, ſed de ammittẽdo iure de quo nullum verbum in hoc reſpõſo, minusve in d.l. qui ſeruum, §. in iure, & in d.l. fulcinius. §. celſus, habetur quinimò ex mox di-
878 cendis, cum † remedio huiuſce legis, non niſi poſſeſſio in actorem transferatur, ſaluo iure dominij, & proprietatis poſtmodum diſcutiendi, & actor non dominus, ſed poſſeſſor nudus efficitur, at ſi em-
879 phiteuta ob negationem ĩpſam priuaretur, † actor ipſe dominium ipſum nãſciſceretur, opinionem hanc tenet Barbat. in c. penult. de iuramento calumniæ. Papien. in tit. de forma interrogat. fiendæ, Auff. in addit. ad capellam Toloſ. deciſ. 167. & facilè liquet de proprietate ipſius emphiteuſis ex ipſius inueſtituræ inſtrumento, de quo ſtatim, & incõtinenti doceri poteſt; vnde eſſemus in alia diſputatione, an, & quando vnico contextu, quis negat, & incontinenti de iuſto eius titulo docet, fiat hæc translatio, quia ſi fieret ratione prædicta penes ipſum actorem temporis momento ſtaret ipſa poſ-
880 ſeſſio, † & quę momento durant, non curãtur à lege, l. fin. & ibidem Bal. C. de bonis, quæ liberis, idem Bal. in l. ſi Prætor, q. 8. C. de inſt. & ſubſtit. & habetur in tit. Codicis, ſi de momentanea poſſeſſione fuerit controuer. Siquidem qui negat ſe eſſe emphiteutam, ſe quidem poſsidere non inficiatur, ſed negat ius domini directi, nempè ſe eſſe emphiteutam, at conuicto negante de mendacio, nil aliud agendum eſt, niſi vt negans dominũ ipſum recognoſcere teneatur, nihilominus Iaſ. ibi tenet ità priuari emphiteutã negantem ſe poſſidere rem feudalem, ibi & cum eo etiam Euerar. quo ſuperius al-
881 legato loco, † quia in odium negantis inductum eſt, ut negans à poſſeſſione cadat.

Dubium facere uidetur, num & ad negantem nomine proprio, ſed dicentem poſſidere, alieno nomine poſſidere, cum tamen fuerit requiſitus ad declarationẽ an proprio nomine poſſideat extẽdatur? Ita ut qui ſimpliciter interrogatus, an teneat, uel poſsideat, quo caſu an proprio nomine poſsideat, interrogatus cenſetur, ſi cõuincatur

tur de mendacio, an patiatur huiuſce legis diſputationem, tãquàm ſi ſimpliciter negauiſſet, & non extendi ſuadetur, quia cum deciſio iſta loquatur de negante ſe poſsidere; qui dicit ſe alieno nomine poſsidere, non utique negare cenſetur, † & cui nõ conueniunt uer- 881
ba legis, nec ipſius legis diſpoſitio conuenire uidetur. l. 4. §. Prætor, vbi Alex. ff. de clam. inf. idem Alex. in l. 1. §. veteres. ff. de acquiren. poſſeſſ. cum innumeris ab eo alleg. Rurſus cum ſimus † in materia 883
ſtricta, & pœnali, ſtricta etiam facienda eſt interpretatio, ut de caſu ad caſum nõ extendatur. l. quicquid aſtringeñ. ff. de uerb. oblig. & ſuadent uerba, Textus qui punit ſimpliciter negãtem, & conuictum de facto negato, at qui dicit ſe alieno nomine poſsidere, non vtique negare uidetur, ſed dicit ſe proprio nomine non poſsidere; vndè ad factum ſimpliciter negatum extendi nõ debet; verum & ad caſum hunc diſpoſitionem hanc Bald. extẽdit, & cum eo Rom. d. conſ. 70. Surd. alleg. conſ. 214. Becc. d. conſ. 64. cum innumeris ab eo alleg. Si quidem iã diximus † idem iudicari de affirmatiua ha- 884
bẽte implicitam negatiuã, ſicuti de ſimplici ipſa negatiua, etenim cum interrogatus ſimpliciter an teneat, & poſsideat, reſpondendo ſe poſsidere alieno nomine tacitè enunciat ſe proprio nomine eo poſsidere, ſatis negat ſe poſsidere, & pœnam huiuſce legis incurrit, & vt refert, † quid ex æquipollentibus fiat iuribus ſuperiùs al- 885
legatis, & æquipollentium eadem eſt diſciplina. l. ſi mater, ubi gloſſa, & Bart. C. de inſtit. & ſubſtit.

At ego pro clariori ipſius veritatis elucidatione diſtinguo plures caſus; & Primò, quod aut qui interrogatur, num poſsideat, reſpondit ſe alieno nomine poſsidere, cum tamen proprio nomine poſsideat iuſta deceptione motus credens re uera alieno nomine poſsidere, aut doloſè ità reſpondit ſciens re uera ſe proprio noĩe poſsidere, Primo caſu excuſatur ab hac pœna, † quæ nõ incurritur 886
niſi dolo è id actum fuerit, d. l. electio. §. neque, † Et nil magis à do- 887
lo abeſt q̃ ignorãtia. d. l. plagi. ff. ad l. flauiam, de plagi, & l. Senatus, C. de his quæ ſibi in teſt. adſcrib. † Et ignorantia præſumitur, vt ſu- 888
periùs dictum eſt; Secũdo caſu vtique ità reſpondens huiuſce legis pœnã incurrit, Specul. in d. tit. de 1. & 2. decreto. §. reſtat, verſ. quid ſi nominãs, & in tit. de locato. verſ. 65. §. nũc aliqua. Bal. & Angel. in hac l. noſtra, & idem Bal. in l. 2. C. vbi in rem actio, niſi cõfeſsio-

nem ipſam illico vt ſup. reuocauerit, quod facere pôt (ut dictũ eſt) vſque ad litis conteſtationem, & vſquequo actor onere probandi, quod proprio nomine is poſsideat, grauatus nõ fuerit: Siquidem
889 † in preparatorijs iudiciorum illucusq. pœnitentiæ locus eſt. Bald. in d.l. de ætate. §. fin. Becc. d. conſ. 64. num. 9. cum ſeq. ubi plus dicit quod & poſt litem cõteſtatam reuocare poteſt ipſam negationem, vſquequo de mẽdacio cõuincatur. l. cum qui. ff. de iureiur. ita etiam reperio conſuluiſſe Surd. d. conſ. 214. num. 2. qui & allegat Afflict. deciſ. 18. num. Cantard. in l. vnica. q. 4. num. 2. C. ſi de moment. poſſeſſ. fuer. appellat. Cucch. in tract. de mẽtiẽte, circa poſſeſſ. n. 144. Gabriel. in tit. de acquir. vel ammitt. poſſeſs. concl. 5. etiam ſi qui
890 alieno noĩe poſsidere dixiſſet, † iureiurãdo id affirmauerit, etenim
891 licet † iuſiurandum actum aliàs pœnitẽtia reuocabilem, irreuocabilem faciat. Ang. Caſtr. Fulgoſ. & Alex. in l. ſi cõuenerit, vbi etiam
892 Dec. ff. de iur. omnium iud. † tamen reuocando reus quod mẽdaci-
893 ter dixerat, mendacium non dicit, ſed à mendacio recedit, † & reuocando quod falſo per iuramentum aſſeruerat, nõ falſum dicere, ſed à mendacio ipſo, & periurio recedere dicitur, Natt. conſ. 381. ad fin. & Surd. ac Becc. quibus ſuperiùs alleg. conſ. Vnde ſtat firma regula vt diſpoſitio huiuſce legis in dicente ſe alieno nomine poſſidere, cũ tamen proprio nomine poſsideat æquè locum ſibi ven-
894 dicet, Quia † negatum dicitur qđ per affirmatiuam habentem implicitam negatiuam, affirmatum oſtenditur, ſicut è diuerſo affirmatum quod per negatiuam habentem implicitam affirmatiuam negatum eſt, vt ſi dixero ſimpliciter me poſsidere, cum tamen alieno
895 nomine poſsideam, † quia licet negatiua verbis affirmatiuis pona-
896 tur; rurſus & affirmatiua verbis negatiuis, tamen † effectus, & non verba conſiderantur. l. inter ſtipulantem, in princ. vbi Iaſ. 3. notabili, poſt Alex. ff. de verb. oblig. Dec. in d. c. quoniam contra, col. 9.
897 verſ. in gloſſ. 1. † & illa dicitur affirmatiua, licet verbis negatiuis concepta quæ ponit, & illa negatiua, licet probatione affirmatiua, quæ priuat, peregregiè conſiderata à Neuiz. d. conſ. 31. num. 16. Punctus ſtat quomodo cõuincatur quem proprio nomine poſſide-
898 re, qui alieno poſsidere aſſeruerit, ſtãte quod † in dubio, ꝙ verum dixerit præſumitur, vel ipſum opinio fefellerit, & Doctores in hoc dant multos modos iſtud probandi, & primò, quòd qui vult con-

uincere

uincere aduerſarium probet quod taliter aſſerens fructus, ſeu penſiones rei, q̃ alienò nomine poſſidere dixerit ſuo nomine perceperit, † ex fructuum enim, ſeu penſionis perceptione percipiētis poſſeſſio probatur.l.qui vniuerſas.§.quod per Colonum. ff. de acquir. poſſeſſ.L.Pomponius.ff.quibus cauſ.vſusfruct.ammitt.l.Titia.ff. de ſolutionib.Barb.conſ.11.illud afferrā in medium. Tiraq.de vtroq; retract.tit.2.§.quanto, gloſſ.4.num.18. & ſi eſſemus in iurisdictionalib. ſi probabitur qđ taliter poſſidens pœnas & mulctas ſuo noīe exegerit, † quæ fructus iuriſdictionales ſunt, Bart.in l. vlt. ff. ſolut. matrim. nam ſi ſimpliciter probaretur mulctas ipſas ac pœnas percepiſſe, non cenſeretur concludenter probata poſſeſſio proprio nomine cū fieri poſſit, vt & ipſas alieno nomine exegerit, ſeu vti procurator, & exactor, ſeu vti maritus ex re dotali, † cuius dicitur dñs, & qui ad maritum ſpectant.l dote ancillam.C.eod.tit. noſtro, † Si marito in dotem datum fuerit Caſtrum, vel Regnū, vel huiuſmodi, Neuiz. conſ. 40. exorditur ſæpè; nam tali caſu proprietario ob talem cōfeſſionem præiudicare non poteſt ; Vel etiam villa in qua eſſet Eccleſiā iuris patronatus ipſius vxoris ad quam † ius pñtandi ſpectaret, quia & ius pñtandi ad ipſum virum ſpectaret. Lambert. de iurepatr. art.3.6.quæſt.princ.3. par.2. lib. † Etenim cum vxor ſubiecta eſſe debeat viro ſuo vti capiti, c. cum caput. & c. de eo 33. q. 5. ſine uiro ſaltē actum præſentationis ipſius explicare nō poſſet. Rurſus cum † Theſaurus in ſuo, vel in religioſo loco inuētus ipſius inuentoris efficiatur.l.ſi is qui.§.1. à cōtrario ſenſu.ff.de acq. re. domi.l.1.C.de Theſauris, lib. 10. ſicuti & in loco publico Principis, & inuentorum, c.1.in fi. quæ ſint regalia, in vſib. feud. Modo nòn præſtigijs falſis, ac incantationibus, vti ibidem,& in §.Theſauros, inſtit.tit. de rei diu. † ſi maritus in fundo dotali illū inueniat ſuum facit.l.ſi ſeruus dotalis.ff.ſol. matr. quicquid contrarium dicatur in gloſſ.d.l.1.C.de Theſ.per.l.Diuortio.§.ſi fundum.ff.eodem tit. ſol. matrim. etenim ſoluit,gloſſ.ibi vt teneatur maritus, & illū cū fundo reſtituere ſoluto matrimonio, vt & Aretinus in d.§. Theſauros, ſub num.2.aſſerit, vel dici poteſt ſecundum text. ut pars eius dimidia reſtituatur, quaſi in alieno inuento, † Theſaurus autem dicitur quædam vetus depoſitio pecuniæ ab ignoto domino.l.Nunquàm, §.1.ff.de acquir. rer.don. & d.l.1.C. de Theſaur. Vnde ſi ſciatur à

899 900 901 902 903 904 905 906 907

quo

quo nam condita fuerit, Theſaurus nõ dicitur, ſed venit reſtituenda poſſeſſio domino, vel eius hæredibus.l.item Labeo.ff.fam.erciſ. & l. Theſaurus.ff.ad exhib. tanquàm ei verba ipſius definitionis non conueniant.

Verum in dubio, vt nomine proprio perceperit fortaſſe præſumi poteſt, Spec.in tit. de empt.& vend.§.1.alio modo probari poteſt, quod proprio nomine poſſideat nempè probando,quod alteri rem ipſam locauerit, vel in emphiteuſim,aut alio modo ſuo nomine conceſſerit, Bart.in l.rem legatã.C.de adim.legat.Bald in l.probationem.C.locat.l.quamuis.§.ſi cõductor.ff.de acquir.poſſeſſ. vel ſi probetur proprio nomine in ipſa re proclamata edidiſſe cap.dilectus, de capel.Monac.Bald.in l.2.C.de ſeruit.& acquir. Dec. conſil.694. pro reſſolutione, & ne exeam materiam feudi, ſi probetur eum qui negauit proprio nomine poſſidere, delinquentes illius lo-
908 ci pro delictis † coercuiſſe, & pœnas eis inflictas vti dominum exigiſſe, vel remiſiſſe, quæ actus iuriſdictionales ſunt, & poſſeſſorios merum, & mixtũ imperium in eo demonſtrantes, per not.in l.Imperium,ff.de iuriſd. omn. iud. & alijs modis quos ne long ior ſim, conſultò ommitto.

Quid autem ex diuerſo, ſi qui alieno nomine poſſidet, interrogatus reſponderit ſimpliciter, uel proprio nomine poſſidere, num conuictus patiatur hanc pœnam, pendet hoc ab his quæ inferius dicemus, quando de eo qui ſe liti obtulit, pertractabimus.

Ego autem ad tollendum omnem difficultatem in praxi ſeruari
909 conſulo, ut in remedio huiuſce legis actor † formet præparatorij clarum, & diſtinctum, & interroget reum conuentum, ſeu contra quem experiri intendit, an teneat,& poſſideat rem ſuper qua agere vult, & an in totum, vel in partem, & pro quota, & quanta parte, & an pro diuiſo, vel indiuiſo,& quo cum,& quo iure, & titulo, exprimendo titulum à quo, vel à quibus illum habuerit, & an dolo deſierit poſſidere, & an proprio, vel alieno nomine, & cuius, vel quorum nomine, & id quidem iuriſiurandi religione, implorando etiam officium Iudicis, & quam praxim ſic diſtinctam, ponit Sim. de Piet. conciuis meus conſulens Aduocatis, & Cauſidicis volentibus cautè agere in hoc remedio, ut ita ſeruent in ſuo pulchro tractatu de interpræt.vlt.volunt.lib.5. interpræt. 2. dub.2. num. 261.

quam

quam deſumpſiſſe aſſerit à Gloſſ. in l. qui interrogatus. ff. de petit. hæred. & in l. 1. ff. de interrogat. action. & in l. cogi. C. eodem tit. de petit. hæredit. & à Spec. in tit. de interrogatorijs, in princ. & à practica Papien. in forma interrog. fac. re. con. circa princ. & à Maranta in ſuo Spec. in 6. par. memb. 7. nu. 1. & ſeq. & quæ adamuſſim ponitur per Menoch. in tract. de arbitr. iud. quæſt. lib. 2. centur. 1. caſ. 1. & per Achillem perſonalem in tract. de pet. hæred. num. 6. 39. cum ſeq. cum alijs ab eis allegatis, quos longa ſerie congerere poſſem, niſi breuitati ſtuderem.

Ardua modo ſe ſe offert diſputatio longè, lateq. in parlamento Delphinatus diſputata, & quam ponit Guido Papæ q. 17. & refert d. Simon de Præt. quo ſuperius alleg. loco num ſcilicet agens rei vindicatione, vel publiciana, vel alia in rem actione, ſeu in rē ſcripta, & multa petierit, nec probauerit niſi partem, an negans ſe poſſidere, & conuictus de mendacio ſuper parte tantum fuerit an pro parte ipſa probata detur ei huiuſce legis remedium contra ipſum negantē, & non dari ſuadere videtur tex. in l. vnica. C. de plus pet. vbi † plus debito petens nedum nō conſequitur illud quod probat, 910
verum ſi dolo fecerit quod probat ammittit, & multo magis huiuſce legis beneficium non nanciſcitur, quod in doli, & malitię caſtigationem, ac pœnam introductum fuerit ipſi malitiæ, ac dolo patrocinarē, † & dolus, ac malitia doloſo, ac malitioſo patrocinari non debent. l. verum. §. hoc quoque. ff. pro ſocio, cum ſimilibus. 911

At contrarium decidit parlamentū, ibi licet diu in ancipiti fuerit fretū, doctr. Bart. in l. ſi cōſtante. §. ſi mulier. ff. ſoluto matrimonio, & Fabri. in §. quoties, inſtit. tit. de inut. ſtip. Cyn. in l. 1. C. de lite conteſt. & in d. l. vnica. C. de plus petit. vbi & Paul. de Caſtro idem tenere uidetur, licet ſub verborum inuolucro. Bald. in d. l. 1. C. de litis conteſt. in verbo ſeptimo quæro, & in d. l. vnica in prima oppoſit. verſ. ex iſta, & ita ēt comperio deciſum per d. Sim. de Præt. quem ſemper ob admirabilem ac penè diuinam iuris ciuilis ſcientiam vti patrem colendiſsimum colui, atque obſeruare, & quem dum in patria aduocarem ſemper comitabar, & quo cum ſemper familiariſsimè vixi, qui opinionē hanc latè defendens aſſerit † pro 912
parte probata ſententiam per Actore quidem eſſe ferendam, nihil dicendo de alia parte non probata, tanquàm in ea reo non poſſidente

dente iuditium non ualeat. Ego addo condemnandū actorem ipſum nihilominus in expenſis ex forma d.deciſ. 17. Guid. Papę conſtito tamen quòd actor nō ſit in dolo petendi plus debito, quia tunc locus eſſet pœnæ d.l. vnicæ, C. de plus petit, verum fortaſſe quæſtio poſita ab ipſis nō erit in caſu noſtro, ſed in terminis an ratione partis falſæ, à toto reus abſolui debeat, vel condemnari ad dimittendum eam partem, q̃ poſſidere non fuerit inficiatus, ſed an abſolutus à petitione totius, & à qualibet eius parte petita abſolutus intelligatur, ita ut volens poſtmodum partem petere exceptio rei iudicatæ ſuper toto ei obſtet; clarè hoc deciditur in tex. in l.ſi quis, ff. de exc. rei iud. & Ioannes de Stynna in ſuo Spec. abbreuiato, ponit quæſtionem, & reſoluit.

Hactenus denegante ſe poſsidere dictum eſt, reliquum eſt, ut, deinceps proſequendo materiam noſtram de eo qui iuſtè quidem negauit poſsidere, ſed poſsidere deſijt videamus, & an cōtra ipſum remedium huiuſce legis detur, & non dari ſuadent verba textus, quia cum iniuſtam damnet negationem, iniuſtè negare nō dicitur, qui quod re vera non poſſidet, ſe poſsidere inficiatur. Etenim iam diximus verba illa, ita vt reſtrictiuè, ac determinatiuè ſtare ad pręcedentia, vt determinent ita demum translationem hanc fieri, ſi actor probare poterit reū conuētum poſsidere, quod falſo inficiatum eſt; At ſi re uera non poſsidet, fruſtra quęritur, num pœnæ hu-
913 iuſce legis contra eum ſit locus, † & quod lex non dicit, nec nos dicere debemus, l. illam. C. de collat. Bald. conſ. 340. vol. 3. † valet
914 nanque argumentum à ratione legis ſtricta, ſeu limitata, ad reſtrictionem ipſius legis. Euerar. in ſua ſeſquicent. in loco à rōne legis ſtricta, ſeu limitata; Igitur cū verba legis reſtringant hanc pœnam ad caſum iniuſtæ negationis, ſequitur vt negans ſe poſsidere, quod rè vera non poſsideat, licet poſsiderit, ſed deſierit poſsidere diſpo-
915 ſitione huiuſce legis nō ſubijciatur, † Eo maximè quia cum in realibus ratione rei, q̃ poſsidet in detentorem hoc detur remedium ſi
916 quidem † illud ſequitur rem quocumque vadit, etiam ſi per mille
917 manus iret. l. in rem. ff. hoc eod. tit. noſtro, † Et actio in rem eſt rei ipſius perſecutoria, Iaſ. in d. §. omnium, circa princ. quæ cū ſequatur rem, & perſonam ratione rei, ſi reus non poſsidet, in eum actio dari non poteſt, cum poſtmodum contra ipſum executio fieri non

valeret,

valeret, † & extinctæ res vendicari non valeant. §. ſi tamen alie- 918
nam. Inſtit. tit. de rer. diuiſ.

Verùm contrarium dicendum eſt (conſtituendo tamen infraſcriptos caſus; Vt; Aut volumus agere contra eum qui poſſidebat quidem ante interrogationem, ſed interrogationis tempore poſſidere deſijt; aut qui poſſidebat tempore etiam interrogationis, ſed ſtatim deſijt poſſidere, aut poſſidebat tempore citationis, & interrogationis, & vſque ad litem conteſtatam, ſed poſt litem ipſam conteſtatam poſſidere deſijt.

Primò caſu aut poſſidere deſiens non ſciebat rem eſſe actoris, aut ſciebat puta ex vociferatione ipſius agentis, qui vociferabat ſe litem contra eum ſuper ea re moturum; aut ex extraiudiciali denunciatione, & nihilominus illam alienauit; ſi neſciebat ex quo in dolo, vel lata culpa non fuit, ſed bona fide alienauit, vtique contra ipſum actio prædicta non datur; tanquàm † bona fides, vt quis 919
iniuſtè vexetur non patiatur, l. eum qui timere. ff. de iudic. Sin autem ſciebat ex vociferatione, vel ex denunciatione prædicta, & tunc ſi dolus, & lata culpa aberat, vt quia uociferationi ipſi, vanæq. voci non credidit, † neque enim credere tenetur. l. ſicut, vbi 920
Bald. C. de fid. inſtr. gloſſ. in d. c. Cupientes, poſt princ. Itidem actio prædicta in eum non datur rationem, allegat Bald. in d. l. 1. circa finem, C. de alienat. iudic. mut. cauſ. fact. † Quia in realibus iudi- 921
cijs, nec leuis, nec leuiſſima culpa venit: Taliaq. iudicia contra aliquem, tamq̃ contra obligatum non proponuntur, d. §. omnium. Vnde cum ibi obligatio non ſit iure obligationis culpa purgari non valet, cum rei poſſeſſor non ſit, ſed agendum eſt contra rem, & ratione rei contra perſonam rei detentricem; licèt & qui rem poſſidebat eam diſtraxerit, & eſt eadem ratio, quàm ſuperius pro ratione dubitandi allegabamus, præterquàm in caſu. l. ſiue me deieceris. ff. de vi, & vi arma; in quo etiam quod dolo poſſidere non deſijſſet, tenetur, vt dicit Iaſ. in d. §. omnium, num. 80. & gloſſ. in d. l. ſi vi me deieceris, quæ ratio allegatur, & deſumitur ẽt ex tex. ibi.

Aut dolo poſſidere deſijt, & tunc cũ dolo deſiens poſsidere pro poſſeſſore habeatur. Regula Pro poſſeſſore, de reg. iur. in 6. contra eum ſaltèm † vtilis rei vẽdicatio datur. l. electio. §. vltimo. ff. de no- 922
xal. & quæ ibi notantur gloſſ. in l. Fulcinus. §. quid ſit latitare, in

verbo animo.ff.ex quib.cauſ. in poſſ. eat. Din.in regula pro poſſeſ-
ſore in 6. Spec. in d.tit.de empt. & vendit.§.nunc dicendum, verſ.
923 ſed numquid; Idem ſi lata culpa, † quæ dolo ipſi æquiparatur.Bal.
in l.pignus, col.11. de pignor. actio. Alex.in l. quod Nerua, col.3.
924 ff.de poſit. † & de qua ſicut de dolo iudicatur, Bald. in c.2. de con-
ſtit.in 6.& in l.inſtitutionib.ff.de in lit.iur. Alex.in l.1.ff. ſi quis te-
925 ſtam.liber. eſſe iuſſ. fuerit † intelligendo tamen de lata culpa, ma-
xima vt declarant Bart. in d.l.pignus, & Alex. in d.l.quod Nerua,
quæ dolus præſumptus dicitur, Bart.in ead.l.quod Nerua.Alex.in
l.2.ff.quod quiſque iuris, Bald.in l.qui fortuitis in 3.col. per d.l. q
926 Nerua.ff.de poſit. non autem de illa lata culpa, † quæ eſt deuiatio
à prudentia naturaliter inſita, vt eſt non cogitare de caſibus natu-
927 raliter contingentibus, vt † nauigare ſine magiſtro, vel tpe immi-
928 nentis tempeſtatis,† aut tempore hyemis, quando clauduntur ma-
ria, vt inquit idem Bald.in d.l.vnica.C.de alienat.iudicij mutandi
cauſa fact.& eſt notabilis tex. in l. qui prætorio. §.1. ff. hoc eodem
tit.noſtro, & dicit Faber in d.§. omnium, num. inciuilem auda-
ciam, & præcipitem auaritiam appellat Imperator, in l. cum pro-
929 ponas.C.de nau.fœn. Etenim imprudentia, & ſtoliditas à iure non
930 puniuntur, ſed ſatis eſt, † ſua veſania, & ſtoliditate puniri.

Quomodo autem dignoſcatur, an dolo, vel lata culpa quis poſ-
931 ſidere deſierit, † ex quo hæc non præſumũtur ex p̃dictis.l.quoties.
§.qui dolo.ff.de prob. Bern.in c. Aduerſario, de except. Atqui ad
coniecturas recurrendum eſt, & coniecturas ipſas enunciat gloſſa
in d.§.quid ſit latitare in d.verbo animo, & in propoſito noſtro ex
aliquo dicto, vel facto ipſius poſsidere deſientis, id arguitur nem-
pè ſi ego dixiſſem quòd eram daturus contra eum libellum ſuper
ipſa re, & iura oſtendiſſem.l.quædam.§.nihil intereſt.ff.de eden-
do, & l. ſi fundum. C. hoc eodem tit. noſtro, & nihilominus ipſe
932 vendidiſſet. † Etenim in dubio dolus, vel lata culpa non præſu-
933 mitur.l.num prius.C.quando fiſc. vel priuat, & niſi forſan † in po-
tentiorem facta eſſet alienatio per viam contractus, quæ doloſè,&
mutandi iudicij cauſa facta cenſetur, per notata in l.1. C. ne liceat
934 potentioribus, † in quem ita prohibita eſt alienatio, ſicuti quando
935 doloſè in quemuis alium fit,& ita prohibita,† ut lex nec etiam po-
936 tentiorum patrocinio vti velit, d.l.1. vbi gloſſa † parificat aliena-

tionem

tionem factam in potentiorem per diem contractus, & iudicij mutandi cauſa factam, † Potentior ó. dicitur, qui minaci timore metum litigatori incutere ualet: Et potentiores non opibus, ſed officij auctoritate, ac magiſtratu metiuntur, extendunt & Doctores ad alias perſonas priuilegiatas; & quæ facilis conuentionis non ſunt, Spec. in tit. de locato. §. Nunc aliqua, num. 140. vnde Alciat. extendit etiam ad Equitem Hieroſolymitanũ conſ. 29. Placet. n. 7. & ad Ciuitatem, Anch. conſ. vlt. & gloſſ. in c. Potuit, in verbo Prohiberetur, de loc. Potentiores etiam reputant quaſcunque alias perſonas ratione conſanguineorum potentiorum uſque ad ſecundum gradum, ut refert Afflict. de iure prothom. §. prohibemus. col. 1. & 2. Licet noſtris hiſce calamitoſis temporibus, apud proteruos iudices potentior is cenſeatur, qui plus opibus poteſt, & qui valet munijs, & largitionibus iudicib. qui eis maximoperè inhiãt ad inſtar luporum ſatisfacere; Eorumq. prauę uoluntati obtemperare, & iudicem corrumpere, quique maximè timendus eſt, quod & præcauens Imperator in Auth. Vt omnes obediant iudicibus Prouinciarum. §. ſi verò ille, expreſsè mandat prouinciarum iudicibus, ut prouideant, † ne potentia diuitiarum ipſi iuſtitiæ præua- 938
leat, & in §. nec latet, eod. tit. de iudicibus ipſis conqueritur, quod potentioribus magis, quàm iuſtiora volentibus eorũ officium impartiantur, vt & ibidem in gloſſ. ſed de his hactenus, Pace. bonorum id dictum ſemper intelligo, & de illis duntaxat dictum ſit de quibus dicitur Principes eius in muneribus iudicabant, quia & ſi liceat Aduocato uẽdere iuſtum patrocinium, & Conſultori iuſtum conſilium, tamen Iudici iuſtũ iudicium vendere non licet. c. non licet. 11. q. 3. & contra proteruos iudices, dicitur pauper, dum non habẽs quod offerat, non ſolùm audiri contemnitur, ſed etiam contra veritatem opprimitur. c. Pauper. d. 11. q. 3.

Secundò caſu ſi poſsidens tempore citationis, & ante reſponſionem ad interrogationem poſt citationem ipſam poſsidere deſierit in dolo, vel ſaltem lata culpa illa maxima, dicitur Bald. in c. fin in fin. de iureiur. Felin. in cap. Aduerſario tuo, col. 1. de except. Alex. conſ. 77. volum. 4. Oldr. conſ. 320. ubi concludunt, † quòd qui dolo 939
poſsidere deſijt iudicium pro ea re, quam poſsidere deſijt contra ſe non euitat, quia tempore cœpti iudicij, & ex poſt pro poſſeſſore

habetur idem Alex.conſ. 10.col.vlt.vol.3.& contra quem propterea tamq̃ contra manifeſtè doloſum hoc iudicium datur,per notata in d. regula pro poſſeſſore, maximè per Dyn. & per Didac. in Reg. Poſſeſſor num.eod.tit.de reg.iur.in 6. vbi Ioan.de Sſynna in ſuo Spec. abbreuiato, in d.reg.pro Poſſeſſore, in princ.

Sed quæ actio in eum detur an directa ſimpliciter, uel directa vtiliter Doctores, non facilè enodant, quia qui directam ſimpliciter non dari aſſerunt, mouentur quia directa requirit rei ipſius petitæ reſtitutionem, quam reſtituendi alienans ipſe facultatem non habet: Vnde voluerunt verius dari vtiliter ad id, quod actoris intererat, rem alienatam non fuiſſe, ſecundum formam legis, qui reſtituere.ff.hoc eod.tit.noſtro, & dicunt Bart. poſt gloſſ.& in l.cu-
940 ratore.ff.de neg.geſt.† & contra reum conuentum,ſeu poſsidere ſic deſientem iuramentum in litem, itaut nulla taxatione præmiſsa quanti ab actore iuretur, tanti à iudice condemnetur,ut d.l.qui reſtituere, Plot.de in litem iurando. §.

Tertio caſu nulli hæſitationi locus eſſe uidetur clarè dicit tex. in d.c.Eccleſiæ Sanctæ Mariæ 2. vt lit.pen. & ibidem Doct.& per
941 regulam Philoſophicã, † vt ſi de quo minus ineſſe uidetur, & ineſt ergo etiam de quo magis, & de qua habetur in auth.multò magis, C. de Sacroſanct. Eccl. & latè ponit Euerard. in ſua Seſquicenturia in loco à minori ad maius. Igitur ſi in ſecũdo caſu contra poſſidere deſientem datur hæc actio multo magis in hoc tertio caſu, in quo dolum non abeſſe, vel ſaltem latam culpam maximam eſſe inficiari non poſſumus. Equis enim negabit lite iam conteſtata, diſtraentem culpa ipſa vacare? & in dolo manifeſto non eſſe, cum negari non poſsit, huiuſmodi alienationem mutandi iudicij cauſa factam cenſeri, contra quem proditum eſt etiam remedium, d.l. vnicæ, vt taliter alienans, & etiam aliquando alienatarius ſi ſciuerit, rem eſſe litigioſam, pœnis legalibus ſubijciantur, rationem al-
942 legat Bald. ibi in vlt. colum. † quia per huiuſmodi alienationem gratia vtriuſque contractus initus uideatur: Ideo illam culpã præſcribit, allegat l. ſi ut coito.§. nunc uidendum, ſecundum Petrum, & Cynum.ff.commod.

Et differẽtia eſt in hoc vltimo caſu, vt remedium huiuſce legis, ſeu executio fiat in eum, in quem dolo tranſlata eſt ipſa poſſeſsio,

vt abſque alio proceſſu, & ſententia de eo in actorem transferatur poſſeſſio; perinde ac ſi penes ipſum alienantem reperiretur, vt dicit Cyn. in eadem l. vnica, per l. certa forma. C. vt in poſſeſſ. eatur. Bart. in l. creditores q. 4. princ. C. de pignor. & in l. à Diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iudic. Quicquid contrarium videatur ſentire Iaſ. cum ab eo alleg. in §. ſi quis in fraudem, inſtit. de action. Bald. in d. l. vnica in 4. oppoſit. & Innoc. in c. quia 5. de iudicijs: ſi quidem, & idem Bal. ibi tandem reſidet in Bart. opin. rationrm alle-
gans, † quia cũ alienãs, & poſſeſſor eodem genere actionis tenean- 943
tur, quia rei vendicatio ex parte agentis eſt eadem numero, † cum 944
vterq. & poſſeſſor, & eius auctor vna perſona cẽſeantur, & eadem. Vnde vt executiuè contra vtrũque procedi valeat videtur; licèt addat ſi in iſto ꝓceſſu citatus fuerit, allegat & paulo ſuperius aliam rõnem, & adauget factum, vt procedat iſthæc deciſio, etiam ſi per
mille manus, plurium poſſidentium iuiſſet iſta poſſeſſio, † quia rei 945
vendicatio vna numero eſt, licet accidentalia principia ipſius poſ-
ſeſſionis plura ſint, † quæ non diminuunt ſubiectũ, dando exem- 946
plum, vt licet interdum calidus ſim poſtea frigidus, talis † acci- 947
dentalis variatio ſubſtantiæ varietatem non inducit, allegat & legem in delict. §. ſi detractu. ff. de noxa. & tex. in §. oĩs, inſtit. eod. tit.
accedit, ut dixi in caſu noſtro, quia † per alienationem ipſam poſt 948
litis conteſtationem factam vitium litigioſi contrahitur, qđ facit, vt tam alienans, q̃ alienatarius vitio ipſi, ac pœnæ ammiſſionis rei
ſubijciatur. d. l. 1. C. de litig. Intelligendo tamen † vt vitium liti- 949
gioſi non contrahatur, niſi lis ſit ſuper dominio, auth. litigioſa. C. de litigioſis, & iuxta diſtinct. Spec. in tit. de appellat. §. Nouiſſimè, verſ. vtrum relata ab Innoc. in c. cum M. in vlt. col. verſ. & generaliter dicimus de Conſtitutionibus; faciunt etiam notata à dicto Stynna quo ſuperiùs allato loco.

Sed cum actori liberum ſit in rei uendicatione agere, ſeu contra re vera poſſidentem, ſeu contra illum qui dolo deſijt poſſidere, ad quid ponere in anfractu hoc, & nõ potius recto tramite agere contra ipſum re uera poſſidentem? Etenim quæ utilitas eſſe põt agere contra dolo poſſidentem, cum tot difficultates immineant, totque
dubijs ſupponatur? Atqui vtilitas eſt maxima, † quia q̃ agit con- 950
tra re uera poſſidentẽ qui bona fide poſſideat, conſequitur quidem

rem ipſam cum fructibus.l.fructus, & quæ ibi notantur.ff.hoc eod. tit. noſtro. Verum non conſequitur niſi intereſſe commune, vt d.l.
951 fructus, † Et fructus ipſos non niſi à die litis conteſtatæ, ut dicit Pract. Papien. in forma libelli in actione reali, in verbo Simul, cum fructibus per diſcurſum, cum alleg. ab eo.
952 Sed qui agit contra dolo poſſidere deſientem, & rem ipſam, ſeu pretium, & damna atque intereſſe ſingulare, quanti actori interſit, per iuſiurandum in litem abſque taxatione aliqua conſequitur, ſecundum d. l. qui reſtituere, & Papien. quo ſuperius allato loco, atque etiam fructus à die occupationis citra, vt ibidem iuris ciuilis interpretes dicunt, & Stynna quo ſuperiùs citato loco, circa medium.

Quod an indiſtinctè procedat recurrẽdum eſt ad celebrem doctrinam Bart. in l.& ex aduerſo.ff.hoc eod.tit. noſtro, vbi ad quorum fructum reſtitutionem teneatur, quo iure quaue actione latè diſcurrit; & an procedat ſi poſſeſſor ab initio quidem bonæ fidei fuerit, ex poſt tamen malę fidei fuerit, & quid ſi perſonarum mutatio interuenerit, ègregiè deſcribit ibidem ſub num 9.& ſeq. materiam latè proſequitur Aret.in §.ſi quis à non domino, ſub nu.3. inſt.de rer.diuiſ.vbi faciendo differentiam inter fructus naturales,
953 & induſtriales, & dicendo † naturales eſſe in quibus plus natura operatur, quam induſtria induſtriales in quibus operatur plus induſtria, q̃ natura, vt ſegetes oliuas, & alia huiuſmodi.l. ſi eius.ff.
954 hoc eod.tit.noſtro, & inter pendentes; Rurſus,† & inter perceptos & conſumptos, & nondum conſumptos; dat infraſcriptam Theoricam, vt qui poſſidet, aut eſt bonæ fidei poſſeſſor, aut malæ fidei,
955 ſi bonæ fidei, pendentes quidem non lucretur, quia † cum cẽſeantur pars ſoli,l.fructus naturalis pendentes.ff.hoc eod. tit. noſtro, &
956 ſi cum tit. poſſideat reſtituere teneatur, ſi verò ſunt conſumpti, † & tunc ſi ex conſumptione fructuum locupletur, ut quia habet eorum pretium in manibus, vel tandem de ſuo fuiſſet erogaturus itidem reſtituere tenetur. l. ſi me, & Titium. ff. ſi cert. pet. vbi autem aliquo ex prædictis modis locupletior factus non fuerit, tunc ratione bonę fidei eos reſtituere haud tenetur; ſi autem induſtriales ſint, ſi quidem tit.poſſidet, dubio procul eos reſtituere non tenetur, & fuerint à ſolo ſeparati, cum aũt à ſolo ſeparati nõ fuerint

magna

magna eſt diſputatio ſi ſine titulo poſſideat, verum gloſſ. & Doct. in d. §. ſi quis à non domino, tenet ut ſup. in proximo relato caſu benè volunt, † vt ſi non fuerint conſumpti officio iudicis & illos 957
reſtituere teneatur. l. Certum. C. hoc eod. tit. niſi ipſi officio legitimè præſcriptum fuerit, gloſſ. in l. ſequitur. §. fructus. ff. de vſuc. ſibi & Bart. fin. † At malæ fidei ſit poſſeſſorē, ſiue naturales, ſiue indu- 958
ſtriales, ſiue perceptos, & non extantes, ſiue non perceptos, & non extantes ſuos nō facere. Bart. in l. ex diuerſo in princ. ff. hoc eod. tit. noſtro. Declarando tamen vt id ſic indiſtinctè non procedat, ſi ab initio quidem bonæ fidei fuerat, ex poſt malam fidem habere cæperit, nam hoc declaratur habere locum iuxta diſtinctionem eiuſdem, Bart. in d. l. ex aduerſo, ita tamen vt cum † mala fides ſit du- 959
plex vera, ſcilicet & interpretatiua, ſi uera ſuperuenerit ſcientia, quod res eſſet aliēna, tunc ab aliquo tpe in antea fructus ſuos non faciunt: Vt ibidem ſi interpretatiua per litis conteſtationem, tunc eos tenetur reſtituere. d. l. certum quicquid in contrarium dicatur, † quod nō debuit ſuum ius in diſcuſſum relinquere, ut ibidem di- 960
cit Aret. ſub d. nu. 3. Quod ſi tempore quo mota eſt lis, uel ſententiæ ſine dolo deſierit poſſidere rei iudicatæ excepto contra eum non datur, d. c. Aduerſario.

Verùm tamen ſiue directa utiliter, ſiue utilis tantum rei vendicatio contra dolo poſsidere deſientē (vt dictū eſt) detur; traditq́. Iaſ. in d. §. omnium, n. 60. quæritur modo ſi quis non dolo deſierit poſsidere interrogatus tamen num poſsideat, neget & rectè quidem, ſed rei ipſius pretium præ manibus habeat, num in ipſo pretio huiuſce legis remedio locus ſit, ſicq́. illud actori dare cogatur, quod in ipſum actorem transferatur, tamq̄ † pretium loco rei ſuc- 961
cedat, & rem habere uideatur. l. Mater, vbi Bald. in 7. col. verſ. demum quæro. C. hoc eod. tit. noſtro, l. ſi rē & pretium. ff. de pet. hær. l. videamus. ff. quod metus cau. Bart. in l. ſi fundum per fideicom. ff. de leg. 1. Alex. in l. quæ dotis. ff. ſolut. matr. idem Bal. in d. l. cogi in penult. col. vbi tenet quod ſic reſtringendo tamen rem ad caſum quando interrogatio indefinitè cōcipitur, ſecus ſi ad corpora ipſa hæreditaria determinata eſſet, etenim veritate inſpecta, qui pretium in manibus habet, Negando rem poſsidere mētitus non eſt, licèt iuris fictione pretium loco rei alienatæ ſuccedat. Tex. eſt in

l. rem,

l.rem.ff.de pet.hæred. Bald.in l.cogi.C.eod.tit. Tangit Iaſ. in ipſo §.oīum, num.95. vbi & admonet reum conuentum, vt cum iam negauerit ſe poſsidere, ſponte liti ſe non offerat, quia ſi poſtquàm negauit liti ipſi ſe obtulerit,patiaturq́. nihilominus contra eũ pro-
962 cedi, eſt † ac ſi rem ipſam poſsideret,& vtili rei uendicatione contra ſe ſentẽtiam patietur, ſi negat poſsidere oīs proceſſus poſt modum qui contra ipſum fiet, erit nullus, tamq̃ negans ſe poſsidere, ſimilis ſit illi contra quem proceſſum fuiſſet interrogatione ipſa an poſsideat non præmiſſa; nam per negationem ad d. effectũ offerre ſe liti non dicitur, & ob non poſſeſsionem ab hac moleſtia liberatur, quod tamen inferius dilucidiùs explicabitur.

Verum & hoc non ita ſicco pede tranſeundũ eſt,ſed diſtinguendi ſunt duo caſus: Nempè quòd aut pretium ipſum iam ſolutum fuerit venditori,ſed nondum confuſum per ipſum,ſed tantum immixtum, & æquè vendicare poteſt ab ipſo uenditore, ac ſi adhuc penes ipſum emptorem reperiretur, aut eſt immixtum cum alijs
963 pecunijs: Et tunc † nequaquàm & confuſum dicitur, ſi per ipſum venditorem in marſupio poſitum; & cum alia eius pecunia confuſum fuit, tanq̃ commixtione numi ipſi commiſcentis proprij effi-
964 ciantur.l.ſi alieni.ff. de ſolut. † Et per ipſam immixtionẽ conſum-
965 pti dicãtur,vt ibidem: Etenim inter modos acquirendi rerũ † dominium eſt ipſa immixtio.§.quod ſi frumentum,Inſt.tit.de rer.diuiſ. notat Bart.in d.l.ſi alieni; faciunt tradita à Doctorib. & præſertim Bal.Salic.& Alex.in l.non omnis.§.ſi pupillus.ff.ſi cert.pet.
966 idem Bal.in d.l. cogi, col.pen. † duo ſunt caſus in quibus poſterior creditor cui ſatisfactum fuit pecunias habitas etiam cõfuſas priori creditori reſtituere tenetur, nempè ſi fiſcus, & mulier de eius dotibus contendat. Afflict.deciſ.190.in fi. Gram. deciſ.1. per totam. Surd.conſ.4.nu.35.vol.1. Capic.dec. 78. Pariſ.conſ.69. volum.4. Quicquid dicere uideatur. Alex. in l.ſi rem.ff.de petit.hæredit. allegatus in addit. ad Capellam Tholoſ. deciſ.167. vt interrogatus,
967 † an habeat rem, ſi non habeat rem, ſed pretium negare ualeat, li-
968 cèt ſupradictæ deciſioni, nec poſsidere faſsũ fuiſſe cẽſendum † benè ſi ſe liti obtulit in eaq́. perſeuerare compellitur.l.qui ſe liti.ff.de pet.hæred.& l.is qui ſe liti.C.eod.tit. & habetur in authent.qui ſe-
969 mel. cap.q̃ſio, & quãdo iudex, † quod ſi euidentiſsimis probatio-

nibus

oibus oſtendi poterit, actorem ab initio ſciuiſſe reum conuentum re uera rem nō poſsidere, nihilominus abſoluendus eſt reus, etiam quod dixerit ſe poſsidere, rōnem allegat Iur. Conſ. in d. l. qui ſe liti quia tali modo actor deceptus non eſt, qui ſciens reum re uera non poſsidere, agere cōtra ipſum nō debebat. Et ecce quāto opere lex ipſa abhorreat malitiam, & dolum quibus non vult reū ipſum temerè uexari, ut & ibidem notant Doct. † Et deceptis, & non deci- 970
pientib. ſubuenit. l. ſi rem. §. oīs pecunia. ff. de pign. act. Et ponens ſcienter falſum, ſi aduerſarius non reſpondeat, ſed contumax fuerit, pro confeſso non habetur. Bald. in l. ſicut in fi. C. de rep. hær.

Ita in rei vendicationis iudicio declaratio Num reus poſſideat exigitur, tamq; præiacens materia ipſius actionis, vt † quod iudi- 971
cialiter declaret, operepretium ſit; nec extraiudicialis declaratio ſufficit. Bart. in d. l. qui ſe liti conceſſa tñ facultate ipſi reo conuento reuocandi ipſam declarationem ſtatim, & iuxta ſuperiùs allegata, atque deducta ad euadendam hanc pœnam: Ita tamen vt ante litis exordium fiat, † quo caſu ab obſeruatione illius Iudici abſolui- 972
tur reus per tradita in d. l. is qui ſe obtulit † in expenſis tamen ob 973
ipſam temeritatem condemnatur, † quod ſi actor interrogationem 974
hanc omiſerit, & reus paſſus fuerit, nihilominus contra ſe procedi ſuper ea re, adhuc ea non facta abſoluēdus erit, nec liti ſe obtuliſse dicetur, cum non fuerit interrogatus num poſsideat, ut per plures rationes firmat ibi Simon de Pret. d. interpr. 2. in 2. dubio, nu. 287. cum ſeq. clarè reſpondet Vallen. conſ. 56. n. 1. & 2. vol. 2. vbi ex doctrina Pauli de Caſtr. in d. l. ſi à te. §. 1. concludit in actione reali, ſeu mixta, ſi reus interrogatus non fuerit an poſsideat, licèt venerit ad iudicium, nihilominus ſi in calculo ferendæ ſententiæ depræhendatur non poſsidere, cōdemnari non debere, vti poſſeſſorem tamq; liti ſe obtulerit, † qui reſpondendo, & comparēdo 975
liti ſe obtuliſſe non dicitur, ſed vocatus paruiſſe, quod & ex textu huiuſce legis noſtræ manifeſtè depræhenditur, dum in eo dicitur, † in rem actionem pati non compellimur, quia licet alicui dicere 976
ſe non poſsidere; cum pro poſſeſsore non habeatur. Galeot. in ſua Margherita. c. 16. nu 9. & qui non poſsidet, actione reali conueniri non poteſt, † Etenim agere, & pati correlatiua ſunt; Vnum ha- 977
bens relationem ad aliud nempè, vt is patiatur in rem actionē qui

poſsidet, & ille agere valeat reali iudicio cõtra rem poſsidentem, ſi conſtet manifeſtè reum conuentum poſſidere; & ſcite quidē Iur.
978 Conſ. ponit hic verba iſta, † agere, & pati tamq̃ correſpectiua ad-
979 inuicem, quia † qui agit in aliquo patiente, & qui patitur aliquem
980 in ſe agentem pati videatur; vnde dici ſolet, † Agens agere in pa-
981 tiente benè diſpoſito; tametſi verbum † paſſio rõne recti ſermonis bona vox latina nõ ſit, meliusq́. diceretur perpeti, vt apud Terent. in Eunuc. Non perpeti meretricum contumelias? & apud Cicer. ad Cęlium lib. 2. Nonne tibi affirmaui quid vis me potius perpeſſurum, q̃ ex Italia exiturum; vnde & idem Cic. in 2. de inuẽtione,
982 deſcribendo, Patientiam dicit, † Patientia eſt arduarum rerum, ac
983 difficilium voluntaria, ac diuturna perpeſſio, † vnde Auctor Catonianus afferit,

Maxima enim morum eſt ſemper Patientia virtus.

Et agens in agendo re patitur, inquit Philoſophus voluit, & hic Iur. Conſ. noſter ex verbo ſubſecutiuo exprimere hanc vim, dum
984 poſtq̃ dixit in rem actionem pati ſubiecit non compellimur, † quia
985 propeſſio ipſa habet renitentiam quandam in ſe vt, † qui patitur reniti dicatur, & coactè ad aliquid contra eius naturam, quinimmò ea reluctante adducatur, differtq́. à verbo ſinere, vt ſinere uolentis ſit, Pati aũt coactorũ c. 1. §. quibus autem 13. q. 1. tractumq́. eſt ab
986 actu † Paſtorum, qui diuerſa animalium genera in vnum congregando ea compellere dicatur, hoc eſt ſimul, & vna pellere, compellereq́. (teſte Seruio) ſit diuerſa, vel diuerſorum animalium genera in idem cogere.

Compulerant greges Coridon, & Thyrſis in vnum.

Inquit Maro in Bucolicis, & Cic. eod. lib. de inuẽtione, vocis ipſius ſignificationem exprimere volens, dicit, Diſperſos oues in agris ratione quadam compulit in vnum locum, & facit Euangelicum
Luc. 14. dictum, Exi in vias, & ſępes, & compelle intrare ut impleatur do-
987 mus mea, † Et cõpellitur ęquipollet verbo illi trahitur; quod vim aliquam ſignificat.

Altaria ad ipſa tremente traxit. inquit Virg. Æneid. 2.

988 Differtq́. à verbo ducitur, vt ducamur ſpontè trahamur vi, & ducimur ẽt differt à verbo inducimur, ut duci ſit ad opus adigi; vt inde tamẽ victores redeamus, induci uerò ſit in eo ſubiugari, ac vinci,

ci, nam bonum eſt duci in tentationẽ, ut mediante gratia Dei inde victores regrediamur, induci uerò malũ; vnde dicitur, Ductus eſt Ieſus in deſertum ut tentaretur à Diabolo; & in Oratione Dominica dicitur, Et ne nos inducas in tentationem, non autem ducas, vt egregiè exponit D. Auguſt. ſuper Matthæũ; Et diximus in noſtra Hierarch. ſil. 4. igitur dicendo in rem actionem pati non compellimur, inculcat uim, ac poteſtatem verbi ipſius pati: In alio et cum miſterio poſuit uerba ipſa, actionem pati non compellimur; quia præmittendo vocem ipſam actionem quæ relationem habet, vt dictum eſt ad ipſam perpeſsionem, ſupponit † nobilius eſſe agere q̃ pati, quia † actiones ſunt ſuppoſitorum, ut inquit Philoſophus 989
990
in 2. de anima, & in materia noſtra, † Actio eſt ius perſequendi in 991
iudicio, quod cuique debetur. §. 1. inſtit. de action. quod & Cic. ſeu quiſquis alius ſit author in 1. Rethoric. ad Heren. aliter uertit dum ducit, † à cauſa cadit qui agit, niſi habeat actionem, & † pati 992
pro ſuſtinere accipitur & eſt, ac ſi dixiſſet in rem actionem ſuſtinere non conſtringimur. Vnde Cic. in Orat. pro Roſcio Amerino dicit, facilè patimur eſſe, quã plurimos accuſatores, † quod & 993
994
ad res inanimatas transfertur, vt apud Propertium Eleg. 14. lib. 1.

Tellus patiens Vomeris.

Et apud Virg. Georg. 2.

Pulueris atque Solis patiens.

Et in Bucolicis Eclog. 4.

Non raſtros patietur humus, non vinea falcem.

Saxo patientior dicit Cic. in Orat. prò Quinto Ligario; Volens oſtendere duriſsimam patientiam, non ineleganter, etiam dixit in rem actionem pati non cõpellimur, quia licet alicui dicere ſe non poſsidere, etenim q̃uis † iudicium reddatur in inuitum. l. inter ſtipulantem. §. ſi ſticcum. ff. de uerb. oblig. Bart. & Caſtr. in d. l. ſi ante, 995
§. 1. † Vnde contentioſa iuriſdictio dicitur, quæ in inuitũ redditur, 996
l. 2. ff. de off. proc. & leg. & in uſib. feud. in tit. ſi de feud. fuerit controuerſia à cõtendendo, hoc eſt à magno conatu, & impetu contrà aliquem intendendo, ſi noſtram cauſam laudando extollemus, & aduerſarium per cõfuſionem deprimemus; inquit Auctor Rhetor. ad Heren. lib. 1. † ad differentiam voluntariæ iuriſdictionis, quę in 997
nolentem exercetur, † tamen in actione reali non conſtito reũ con- 998

uentum poſsidere, iudicium ſuper ea re in inuitum non datur; nil
999 tamen prohibet, quin & in uolentem detur, etenim † inuitus quaſi
1000 non uolens dicitur, † & inuita Minerua aliquod facere, eſt repugnante ingenio, uel repugnante natura aliquid aggredi, hoc eſt
1001 nolente Minerua, † quæ diſciplinarum Dea credita eſt, quæ ex Io-
1002 uis capite exijt (ut fabulantur Poetæ) † & quam antiqui pingebāt Aegide, & haſtam formidabilem; unde Horat. de Arte Poet. aſt.

Tu nihil inuita dices, facieſve Minerua.

1003 Et ut ſuperius dictum eſt, † Si is, qui non poſsidet ultro ſe liti ob-
1004 tulerit, cogitur in eo iudicio perſiſtere, † & ſibi imputet, qui nolens illud ſubire non cogebatur, ſed liti ſe offerendo d. liti ſe ſubiecit, d. l. is qui ſe obtulit, & denotat uerbum compellere, ut ſuperiùs abundè diximus.

1005 Non ab re etiam dictum eſt, pati non compellimur, quia ſi † quis inuitus moleſtari ob id non debet, uolens non uetatur, & quoniam
1006 † cum finis iudicialis controuerſię ſit ipſa ſententia, & ut ſententia debitæ executioni demādetur, cap. cū aliquibus de re iudic. Spec. in tit. de execut. ſent. in princ. l. Poſsideri in princ. ff. de acquir. poſſ.
1007 l. 4. §. Prætor. ff. de re iud. & † ita appetat ſententia executionē ſicuti materia formā, & fœmina marē m. l. ſi conuenerit. §. ſi quis caueat. ff. de pign. act. Neuiz. in ſua Silua nupt. in uerbo eſt Nubendum,
1008 fol. 120. † fruſtraq́. ferentur ſententiæ, ni poſtea debitæ executioni mandarentur. l. Promiſſor ſtichi. §. conſtituto, de conſtit. pec.
1009 cum ſimil. † cum finis ipſarum ſit executio, † qui licet ultimus in
1010 executione, primus tamen in intentione eſt Bart. in l. ambitioſa, col. 4. ff. de decret. ab ord. facien. Bald. in l. hæc quoque neceſſario, §. fin. uerſ. 2. ſumitur, C. de nouo, C. confirmando, Iaſ. in l. ſi quis nec cauſam col. 4. ante fin. ff. ſi cert. pet. ſi contra non poſsidentem iudicium iſtud daretur, pro Actoreq́. ferretur ſententia, utique ea poſtmodum cōtra eum exequi nequiret, ex quo rei reſtituendę facultatem non habet, cum penes ipſum res non reperiretur, ſed denuò contra rei ipſius detentorem procedere oporteret, ſicq́. fruſtratoria eſset iuris diſpoſitio contra regulam & legalem, & philo-
1011 ſophicam, † ut lex ſicut natura nihil fruſtra operetur, dicit Philoſophus in 1. de Cœlo, & mundo, & in 2. de anima habetur, & in l. hæc ſtipulatio. §. Diuus. ff. ut legatorum nomine caueatur, dicit

gloſſ. in clem. unica, in uerbo unigenitus, de Sum. Trinit. & Fide Cath. & latè Tiraq. ſuper conſuet. Pictau. in titulo Nihil fruſtra.
* Actio in rem quippe quidem rei ipſius perſecutoria eſt, † quæ ita 1012
rei cohæret, ut quocunque uadit eam perſequatur, afficitq́ue eius 1013
poſſeſſorem.l.1.C.ubi in rem actio, & l. actionum genera in princ. ubi gloſſ.ff.de actio.& oblig. & in d.§.omniũ, inſtit.de actio. quod
ſuadet prępoſitio illa, † In quæ intrinſicitatem deſignat.l.1.§.in 1014
flumine.ff.de flum. & d.§.cum in ſua, Inſtit.de rer. diuiſ.l.1.§.ſi in-
tra.ff.de ſuc.ed. quæ † & ideo in rem dicitur, quia rẽ ipſam ſequi- 1015
tur, nec perſonam habet obligatam, niſi ratione rei, q̃ poſsidet, † & 1016
niſi in alienatione rei alienatæ per fiſcum, contra quem dominus, & non contra poſſeſſorem actionem dirigere debet.l.omnes. C.de quad.præſcript. Boſſ.in tit.de fiſc. & priu. num.42. Doct. in d.l.1. Aret.in §.edicto, num.1. Inſtit. de uſucap. Quod & extenditur ad patrimonium Principis.l.Benè à Zenone.C.eod.tit.de quad. p̃ſcr.
quod ſecus eſt † in perſonali actione, quæ ita cohæret perſonæ, 1017
eiusq́. eſt infixa medulis, ut ab ea pacto aliquo ſeparari non queat,
† & perſonam ipſam ſicut umbra corpus, & lepra leproſum ſequi- 1018
tur.l.1.§.ſi hæres percepto.ff.ad Senatuſconſ.Trebel.l penult.C.de
act.& oblig. & ita ut dicitur perſonæ, * Vt tamq̃ character indele- 1019
bilis, ei inhæreat, gloſſ.in l.2.in princ. ff. pro ſocio; faciunt notata ab Ang. & Iaſ.in d.§.actionum, itaut reus cõuentus quantũcunque neget iudici perſecutionem ſuper ea declinare nõ valeat, ſed illud ſuſtinere cogatur.l.poſtmodũ, iuxta illud Ouidij in Herodiadibus
exitus acta probet, & niſi ſoluerit, † quia nemo ſoluens inuitus co- 1020
gitur ſuper eo litigare ad not. in l.Iulianus.ff.de cõd.ind.& nedum negando iudicium non euitat, uerum magis litem ipſam accẽdit,
† quam conteſtatur inficiando, ut ſuperiùs dictum eſt. 1021

Illud pro notabili conſiderandum eſt, quod Iuriſconſ.hic retrogradè procedit dum dicit: In rem actionem pati non cõpellimur; quia licet alicui dicere ſe non poſsidere, ſenſus.n.cõuerſiuus dictorum uerborum eſt, ut eo quia quis negat ſe poſsidere actio ſuper re
negata contra eum non detur, dictio enim illa, † quia cauſatiuè ibi 1022
ſtat, † & eſt redditiua rationis, quare negans actionem in rem pa- 1023
ti non compellatur. Bart. in d.l.demonſtratio.§.quod autem, uerſ. item quod ſi teſtator. Bald.in l.1. in 3. col. ff. de falſ.cauſ. add.leg.

vt intelligi poteſt ibi per eum, idem Bart. in l. 1. C. quib. cauſ. ceſſ. long. temp. præſcriptio, Card. poſt gloſſ. in clem. teſtib. in princ. de teſt. & ſit ſenſus: Vt cum quis negat ſe poſſidere iudiciũ cõtra eum nõ detur, vel argumentatiuè, vt l. ſi qui homines in princ. de leg. 1. & in l. ancillam cum liberis. ff. eod. tit. & argumẽtat. ibi vt coniun-
1024 ctiua illa, † cum adiuncta verbo illi pellimur † ſtat e poteſt ibi cau-
1025 ſatiuè temporaliter, ut in l. quamuis. C. ad legem Iul. de adult. Vt ſit ſenſus in rem actionem pati non compellimur, hoc eſt non ſemper cogimur, ſed ità demum ſi poſſidere, haud negauerimus, vel ſi negando vltro nos liti nihilominus offeramus; Colligitur & ex eo
1026 Cic. de Amic. ibi, Quia natura mutari non poteſt, idcirco † veræ Amicitiæ ſempiternæ ſunt; Ponitur & aliquando interrogatiuè pro quare, ut apud Virg. Æneid. 5.

Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi,
Sed additur tunc ei dictio nàm . . .

Verum ut ad rem noſtram redeamus, prætereundum non duxi, quod præmiſſo præparatorio, an quis teneat, vel poſſideat, & ſe-
1027 quuta reſponſione ſe non poſſidere, † Si reus conuentus liti nihilominus ſe obtulerit, & paſſus eſt contra eum procedi in ipſa re ad ſententiam, ita contra ipſum ſententia condemnatoria exequenda,
1028 ac ſi re vera poſſideret, † & ſi tertius ẽt cõparuerit, ad impediẽdam executionem aſſerens rem petitam eſſe penes ipſum nihilominus contra condemnatum, & victum fiet ipſa executio, & non contra ipſum tertium adhuc non victum, nec cõdemnatum, cap. cũ ſuper de re iud. Doct. in l. à Diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. eod. tit. Couar. pract. quæſt. c. 16. verſ. 30. ſolet; tradit Innoc. in c. quia. 5. de iudic. Bald. & Ang. in l. ſi bonæ. ff. de iniuſto, rupto, & irrito teſtamento,
1029 refert & ſequitur Ioſeph. Lud. deciſ. Peruſ. 26. num. 15. † quia hæc translatio ſemper fit ſaluo iure cuiuſcumque tertij (vt dictum eſt) & ſic nil ſua intereſſe.

Sed cum prædicta ità ſe ſe habeant in deſiente poſſidere, cõſpiciendum eſt modo; quid ex diuerſo in actore, qui à principio, & tpe moræ litis dominus non erat, ſed ex poſt pendente iudicio, rei ipſius dominium ei ſuperuenit, an hoc remedio rectè agatur, vel ſaltem rei uendicatione? & remedium huiuſce legis ei non competere reiq. vendicationis, actionem ei nõ dari infraſcripta videntur

tur ſuadere potiſſimùm, quia † nemo ex iuris axiomate ſine actio- 1030
ne experitur.l.ſi pupilli, vbi Bart. & Bal.ff.de negot.geſt.& ex ſen-
tentia Cic. ſuperiùs retulimus à cauſa cadere qui agit, niſi habeat
actionem: Ad hoc † ut rei vendicationis competat actio, duo ne- 1031
ceſſariò requiruntur, nempè dominium, vel quaſi in ipſo agente,
d.l.in rem, & poſſeſſio, uel quaſi in ipſo reo conuento, d.l.officium
igitur ſi qui agit dominus non ſit, ſine actione experiri dicitur me-
ritò remedium huiuſce legis ei non datur, etenim † actio eſt ſuppo- 1032
ſitorum, ut inquit Philoſophus, quod & manifeſtè colligi ex hoc
textu uidetur, dum † in pœnam mendaciter negantis vult ibi Iuriſ- 1033
conſultus rei negatæ poſſeſſionē in actorem transferri ex ſpeciali
remedio huiuſce legis, licet ſuam rem ipſam eſſe non probauerit
ponderando uerbum illud, † licet quod cum ſtet ibi pro cõiunctio- 1034
ne aduerſatiua, ut dicunt Doct.& præſertim Bart.in d.l. ſtipulatio,
iſta præſupponit in reliquis & extra hunc caſum eſſe † regulam in 1035
contrarium, & ſic vt actor ipſe teneatur probare ſe dominum, quo
ei competat hoc remedium † validum ſiquidem eſt in iure argu- 1036
mentum à ſpeciali, l.quod verò contra, & l.ius ſingulare. ff. de le-
gib.cap.quæ à iure de reg.iur.in 6. & pronomen illud † ſuum do- 1037
minium ſignificat, Bart.in l.cum res, col.2. verſ.quid dicimus.C.ſi
res aliena pignor. data fuerit, Card.in Clem.2. de procurat. ſicuti
& aliud pronomen meum.l.non ſolum.§. meum.ff. hoc eodem tit.
noſtro, nã ſi dicatur in libello meo, vel ſuo, intelligitur ad me ſpe-
ctare, uel ad illum iure dominij, vel quaſi l. quintus. §. argento.ff.
de aur.& argent.legat. Ang.in d.§.ex maleficijs, nu.19. cum ſeq.
& ſtat regula, † ut in re ſua quilibet dicatur moderator, & arbiter, 1038
l.in re mandata.C.mandat, quod intelligitur in re in qua quis hẽt
dominium, uel quaſi † non ſit alterius qui põt eſſe ſui, inquit Oui- 1039
dius, Et † iniuriarum actio competit aduerſus eum, qui non ſinit 1040
me de † meis rebus arbitratu meo diſponere. l. iniuriarũ actio.§. ſi 1041
quis me.ff.de iniur.† Hinc Suitas dicitur ius illud patriæ poteſtatis 1042
quod pater habet in filios non emancipatos, quaſi quoddam do-
minium toto titulo.ff.de ſuis, & legitimis hæredibus, & explicant
Doct.in Rubr ibi † quod antiquitus ex legibus Solonis Pittaci,& 1043
Charondæ referente Dionyſio lib.2.extendebatur ad vitæ, & ne-
cis poteſtatem, & quam Romulus Patribus dederat, referente eo-

dem

1044 dem Dionyſio, † & ut liberum eſſet patri in caſu neceſsitatis eos
vendere.l.2.C.de patr.qui fil.diſtrax.licet recẽtiores Cęſaris illud
1045 poſtmodum moliti fuerunt.l.fin.C.de patr.pot.† pœna occidendo
patrem qui filios occidiſſet.l.Pompeię de parricidijs.l.diuus.ff.ad
leg. Pomp. de parric. quamquam Seneca debere eſſe temperatiſ-
ſimam in pietate magis, quàm in veritate ſitam, dicit de clemẽtia
1046 habetur in l.in ſuis.ff.de lib.& poſth.Et cuius uirtute † hęreditatem
etiam non aditam tranſmitti uolebant,ex potentia ſuitatis.l.extra-
1047 neum, ubi Bart.ff.de hæred.inſtituen. * Et quod quidẽ ſuitatis ius
pater retinet etiam in filia nupta, quæ ob id non deſinit eſſe ſua.l.ſi
1048 vxor, vbi Bal.Salicet.& Corne.C.de condit. inſer. * Cuius virtute
etiam quicquid ea acquirit, quo ad vſumfructum ipſi patri acqui-
1049 ritur.l.2.3 & 4.C.de bonisq́. lib. † Suique iuris dicitur qui alienæ
poteſtati minimè ſuppoſitus eſt. Angel. Port. & alij Inſtit. de his
1050 qui ſui ſunt, uel alieni iuris † ſemper erit in diſputãdo ſuus, inquit
Cic. lib. 5. de fin. hoc eſt non utetur alienis. Senſus mei dicuntur
Pſal. 18. quibus dominor, ſeu dominari debeo, Si mei nõ fuerint dominati
tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo, inquit
Pſalt. hoc eſt ſi ſenſus mei mihi dominati non fuerint, hoc eſt ra-
1051 tioni, ſed ratio ipſis, * Nam homo à rõne dicitur immaculata erit
vita mea, ſed quomodo mei ? Si dominantur mihi,& ſi dominan-
tur mihi ? Quomodo mei ? mei ſunt mei ? & quia mei non debet
*Gen.*4. dominari mihi,ſed ego hoc eſt ratio illis; Et aliud ſubte erit appe-
titus tuus, & tu dominaberis illi, & ſub uiri poteſtate eris, & ipſe
1052 dominabitur tui, * Etenim ſuum cuiuſque dicitur quod ab eo iure
1053 uendicari poteſt.d.§.argento,ubi Bart.† ſuaq́. uel mea intelligun-
tur bona quorum ego, uel quis uendicationem habet, Spec. in tit.
de locat. & conduct. §. 1. verſ. 153. ratio etiam allegari poteſt, vt
1054 † cum non debeat liceret actori, quod & reo non licet, cap. non li-
cet actori, de reg.iur.in 6.Socin.iun.in d.l.naturaliter.§. nihil cõe,
num. 248. Ex quo actori non licet contra non poſsidentem agere
rei vendicatione; ita actorẽ ipsũ cum non ſit dominus tali actio-
1055 ne experiri non poſſe, per regulam oppoſitorum, † ut idem ope-
retur oppoſitum in oppoſito, quod propoſitum in propoſito, l. qui
1056 filium, vbi Alberic.ff.de leg.3.ponderando, & † pronomen illud
ſuam quod cum ſit demonſtratiuum in præſenti tãtum verificatur
Panor.

Panor. in cap. cum capella, num. 5. de priuil. & ſuum etiam idem eſt quod proprium. Trahit ſua quæque voluptas, hoc eſt proprius appetitus.

Atqui Bart. hic & in l. & an eadem. §. actionis col. pen. ff. eod. tit. de exceptione rei iudicatæ diſtinguendo tenet contrarium nempè vt, † aut illi qui ab initio non erat dominus, ſuperuenit dominium 1057
ex cauſa de præsēti, aut de præterito, ſi ex cauſa de præſenti, vt puta quia poſt cæptum iudicium, ſeu motam litem actor rem emerit, vel alio modo ei acquiſitæ fuerit, & tunc tale dominium ei ſuperueniens, nihil prodeſt condemnatoriaq. aliqua ſententia ipſius rei ſequi non poteſt. Bald. in d. l. vnica. C. de alien. iudic. mutand. cauſ. fact. Iaſ. in d. §. omnium, num. 67. aut in cauſa de præterito, vt puta quia ante iudicium rem ipſam emerat, vel legata aut alio modo ei acquiſita fuerat, ſed nondum tradita, & tunc benè poteſt ſequi ſententia condemnatoria contra reum, quia † ius ipſum ſuperueniens 1058
ei ex cauſa de præterito, facit ipſum & ab initio tempore motæ litis cenſeri dominum actione Publiciana de qua inferius pertractabitur, pernotata in cap. Abbate. §. ſanè in fi. de re iudic. in 6. dicit Faber in d. §. omnium qui aſſerit tantam eſſe vim illius textus, vt † contra eum calcitrare, tamq̄ contra ſtimulum durum ſit, idem 1059
tenet Innocen. in eod. cap. Abbate.

Pro clariori dilucidatione iſtius diſputationis conſtituo tres caſus; Primum quando actor ab initio quidem nō erat dominus, ſed pendente iudicio efficitur dominus, ex cauſa tamen de Præterito, Alterum quando ab initio quidem erat dominus, ſed pendente iudicio deſijt eſſe dominus, Vltimum quando tempore cæpti Iudici erat quidem dominus; Verum pendente iudicio deſijt eſſe dominus, ſed tamen adhuc eo pēdente recuperauit ipſius rei dominium.

Primo caſu vera eſt diſtinctioni Bart. ſuperius allata, quam & ſequi uidetur Bal. in d. l. vnica, qui tamen ſpecificatiùs loquendo dicit quod aut t.pe motæ litis, & cæpti Iudici interuenit † principium paſſiuum, nempè poſſeſſio rei conuenti, & Actor obtinere debet. l. ſin autem. §. poſſidere. ff. hoc eodem tit. noſtro, & l. ſigni. §. vlt. ff. ad exhiben. † aut ſuperuenit actiuum principium nempè dominium in actore, Et tunc aut ex cauſa de præterito, aut ex noua cauſa, ſi ex cauſa de præterito tūc ſufficit, † quia licèt male à principio 1062

Aa actum

actum fuerit fictione tamen translatiua benè actum fingitur. l. ſi rem.§ fin.ff.de pignor.act.declarat Cynus,& Innoc.in d.c.Abbate vendicare id ſibi locum quando generaliter actum fuerit, non autem quando ex certa cauſa,quia tunc ſuperueniens dominiũ haud
1063 ſufficit rationem adducit Bald. ibi quia † quando quis aſtringit ſe ad ſpecialem cauſam ad concaminantias loci,& tẽpis illius cauſę ſe
1064 aſtrinxiſſe ẽt uidetur, † Etenim & nullum de nouo emergens legis auxilio deſtituitur.l.1.in princ.ff.de vent.in Spec.l.fin.ff.de hæred. inſtit.& l.de ætate.§.ex cauſa. ff.de inter. actionibus.

Vnde cum aſtrinxerit ſe ad illud tempus probandum alterius tẽpis probatio non ſufficit, quod facit ad illud, vt fatuus ſit iudex
1065 † qui cum nõ teneatur exprimere cauſam in ſua ſententia, tex.cum gloſſ.in l qui teſtamento, & ibidem & Bal.in l. quid ergo in repet.
1066 §.pœna grauior.ff.de his qui notantur infamia eam exprimit, † ſat enim eſt ei dicere iuſtis de cauſis mentem noſtram mouentibus,ex
1067 quo poſtmodum † modis etiam incogitatis ſuam ſententiam iuſtificare valet, tex. cum gloſſ.in l.ſi quis ad exibendum.ff.de exec. rei iud.gloſſ.Bart.Bal.& Doct.in l.ſi is ad quem.ff.de acquir.hęred.refert Aret. in §.ſuſpectus autem, nu.1. Inſtit.de ſuſp.tut.idem Bald. vbi ſup. Doct. in c. ſicut nobis de re iud.& in c.in p̃ntia de renunc. & dicit Bal.ibi.l.Titianus.ff.quod cũ eo.Afflic.deciſ.Neap.28.n.4.
1068 Cum ſpecificando cauſam in ea perſiſtere teneatur,Bal.vbi ſup.
1069 Innoc. in d. cap. nouit.* Vnde ad hoc vt ex iure ſuperuenrō reus condemnari ualeat, vt actor qui ab initio dominus non erat, ſed pendente iudicio ex cauſa de præterito ei ſuperuenit dominiũ pe-
1070 tierit † ſimpliciter ſe declarari dominum, vel quid ſimile ea rem ipſam ad eum ſpectare iure dominij, uel quaſi requiritur, & ſecus faciendo nulliter agit, ut prædicti iuris verticies aſſerunt.

Quod ſi ex noua cauſa ex iam dictis iam liquet cõdemnatoriam
1071 aliquam ipſius rei cõuẽti ſequi non poſſe quinimmo †Actor in expenſis condemnari debet per legem cum qui timere.ff.de iudicijs,
1072 Caſtr.in d l.ſi à te.Rolan.conſ.56.n.4.vol.2.*Et imputet ſibi actor quod iuris regulas non ſeruauerit.l. qui prætorio.ff.hoc eod. titulo noſtro, vbi Caſtr. & dicit Simon de Præt. quo ſup. alleg. tractatu lib.5. interpr.2.dub.2. num. 255.

Secundò caſu itidem dicendum uidetur ratione principij liciti

ipſi

ipſi Actori rei uendicationis actionem competere, quia cũ † principium fuerit licitum finis qui ab eo proceſſit, & licitus reputari debet, Attenditurq́. ipſum principium, ſtante iuris axiomate, * vt ex principio poſterior formetur euentus.l.1.ff.qui pot.in pign.hab. & extat Brocar.Azzon.& Doct. ponunt exemplum, * Vt cũ liceat patri filiam domi ſuæ, & adulterũ in turpitudine ipſa depræhenſos occidere, Bart.in l.quod ait lex.§.quod ait lex.ff.ad l.Iuliam de adult.ſi domi eos depræhendat,ibiq́. eos pſequi incipiat.† Et adulter, ſeu filia extra domum aufugerit, & ipſum, uel ipſam ſic enſe diſtricto extra domum proſequatur, ſi in illo impetu illum ſic fugientem proſecutus fuerit,& occiderit, impunè citra uiolationem legis Iuliæ eum occidit, nec legi aduerſatur, quia cũ principium fuerit licitum, finis quoque qui ab eo proceſſit licitus reputatur, * Principia.n.licet minima ſint quantitate, tamen poteſtate maxima ſunt. Auer.in lib.de ſubſtantia orbis, primo cœli, & mũdi cõmen.33.Barb.in c.ſedes,num.52.de reſcrip.etenim dici ſolet, Debile principiũ melior fortuna ſequetur.* Rurſus ſi aliquis aliquem in platea pcuſſerit, quo loci pœna duplicetur, ſi rixa extra plateam cœpta fuerit,ſed tamen illo impetu in plateam protracta pœna non duplicatur, * quia initium ipſum attenditur prout in facti contingentia dum aſsiderem Iudex maleficiorum Ciuitatis Tergeſti ego ſeruaui anno 1578. in Arſengo. 1073 1074 1075 1076 1077 1078 1079

Et ita ſpectatur initium, vt Summus Pont.in c.Principatus q.1. aſſerat.* Principatus quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupauit, etiam ſi moribus, atque actibus non offendit, ipſius tamen ſui initij eſt pernicioſus exemplo. 1080

Dantur & alia exempla à Bart. ibi & notat Boſſ.in tit. de fauor. defenſ. num.7.facit & text.in l.2.ad fin.d.tit.de litig. ibi nihilominus agendo.

Verum contrarium determinant Doct. vt dicit Iaſ. in d. §. omnium, tenent Bart. & Bald.in l.& an eadem.§.action. & idem Bal. in d.l.vnica. Aſt ego nõ ſine diſtinctione hoc procedere exiſtimo, vt aut quis pendente iudicio irrecuperabiliter deſijt eſſe dominus, vt * quia ius dominij in eo reſſolutum fuit, ut in feudo, vel emphiteuſi, quæ data eſſet in dotem per uxorem marito, * quod fieri poteſt, vt inquit Spec.in tit.de emphit. verſ.109. Iaſ.in l.fin.n.107. 1081 1082

cap.de iur.emphit.c.1.vbi Bald.de inueſt.quam accepit à Sempronio, & in cap.1. an maritus vxori ſuccedat, Surd. deciſ.Mant.287.
1083 nu.22.cum ſeq. Clar.in §. feudum. q.36. † Et quæ penes maritum
1084 ſicuti penes vxorem eſſe debet, * Vel penes patrem, ut ſi morte vxoris ſine filijs eſſet finitura,ita penes maritum, Aluarot.de feud. qualiter feud.alien.val. Rolan.conſ.4.vol.1. vt maritus condēnari
1085 non debeat, † ſed ad eum tranſeat actio ad quem trāſit ipſa emphiteuſis, aut feudum rationibus per prædictos, vt ibi allatis, & ſic reſpectu ipſius mariti, vel patris qui ratione prædicta deſijt, irrecuperabiliter eſſe dominus, & poſſidere ceſſet rei vendicatio, ſed ea tranſeat in ſucceſſorē. aut deſijt eſſe dominus facto ipſius rei cōuenti, vt quia cum actor petijſſet ſeruum, qui à reo conuento tempore cæpti iudici poſſidebatur, eo pendente reus conuentus occidit ſer-
1086 uum, certum eſt actorem deſijſſe eſſe dominum,* Quia peremptus eſt ſeruus inq. rerum natura eſſe deſijt culpa tamen ipſius rei qui eum occidit, & nihilominus vtili rei vendicatione reus condemnandus venit, atque etiam ad intereſſe illius, cuius facto obijt, ſecus tamen ſi ſine facto ipſius rei conuenti occiditur, ob quod expedit pro euictione rem iudicari.l.ſi ſeruus.ff.iudicat ſolu.& ponit exemplum Soci.iun. in d.§.nihilominus commune, num. 270.
1087 de fideiuſſore, † qui non liberatur mortuo homine, quē in iudicio ſiſtere promiſit, & in materia noſtra eſt caſus in l.utique.ff.hoc eo-
1088 dem tit.noſtro,* Sin autem lite iam conteſtata, actor deſijt eſſe do-
1089 minus abſque ſui culpa, & facto, * vt quia rei poſſeſſor compleuerit eius vſucaptionem, ſeu præſcriptionem, & hoc propter moram ipſius rei, cui imputanda eſt ipſa procraſtinatio reus ipſe condemnandus venit.l.ſi poſt acceptā.ff.pariter hoc eod.tit.noſtro,tradunt Ang. & Moderniores in l.ſi Titius.ff. de verb. oblig. quod an iure procedat dubito, & quia nulla poteſt interuenire præſcriptio lite
1090 ſuper re mota, * Quæ per ipſam controuerſiam, & ſolam citationem interumpitur. Pan.in cap. illud de præſcriptionib. per legem cum acutiſſimæ, C. de præſcript. triginta annorum niſi vellemus ponere caſum in eo qui relicto poſſeſſore agerit contra deſientem poſſidere.

Aut agens facto, & culpa ſua dominus eſſe deſijt, & tunc reus ſaneq̃ dominio in actore ceſſante abſolui debet, l. ſi ſeruus. ff. de condit.

condit. furt. * Etenim damnum quod quis ſua culpa ſentit ſibi imputare debet, cap. damnum de reg. iur. in 6. † aut abſque facto, & culpa ſua, & nemini imputabili, & tunc diſtinguendum cenſeo, ſecundum regulam legis, item ſi uerberatum. §. fin. ff. hoc eod. tit. noſtro. Vt tūc ſi in mora fuerit poſſeſſor, & dominus diſtracturus erat, & accepiſſet ſi poſſeſſor reſtituiſſet, pretiumq́. rei lucratus fuiſſet, teneatur ſin minus non tenetur, ita vidi diſtingui à Bal. in d. l. vnica, num. 8. C. de alienat. iud. mutan. cauſ. fact. 1091 1092

Tertio caſu vigentibus ſupradictis, ſententia condēnatoria contra reum conuentum ſequi poteſt, quia medium tpis quo dominus poſſidere deſijt, haud ei nocere debet, quia † extrema ipſa habilia in conſideratione habentur, & faciunt, vt medio ēt tempore poſſidere cenſeatur, ita firmat Iaſ. in d. §. oīum, nu. 69. vbi & Faber in facto, vel culpa eiuſdem actoris iſdem dominus eſſe deſierit, vt ibi. 1093

Alia hinc ſuboritur quæſtio, Num ſi actum fuerit contra non poſſidentem rei vendicatione, † qui interrogatus num poſſideret, credens re vera ſe poſſidere, poſsidere reſpondit, & lata fuerit ſententia pro actore, deinde ex noua cauſa, & de præſenti vera poſſeſſio nempè ex cauſa emptionis, vel huiuſmodi ei ſuperuenerit talis ſententia contra ipſum executioni mittatur, perinde ac ſi ab initio re vera poſsidiſſet? & mitti non debere minusve ſententiam prædictam valuiſſe eo dicēdū uidetur, quia cum extrema prædicta habilia in rei uendicatione interuenire debeant, nempè & ꝙ actor ſit dominus, & quòd reus ipſe conuentus poſsideat, uel utſup. dolo deſierit poſsidere, d. l. in rem, & l. officium quorū altero deficiente deficit, † ſubiectum ſine quo ipſa actio tamq̄ qualitas ſine ſubſtantia ſtare non poteſt. l. eius in prouinciē. ff. ſi cert. petatur. & qualitas, quod eſt accidens non eſſe, ſed in eſſe dicitur, Philoſ. Metaphiſ. 7. quæ & ſine ſubiecto, nec etiam in intellectu eſſe poteſt, uel deduci. Bald. in l. 2. C. de ſec. tab. & in l. oīum. C. de teſt. † nec opinio ipſius rei facit ipſum haberi pro poſſeſſore, quia cum pro ueritate ipſius actionis requiratur, vt reus re vera poſsideat, † opinio veritati ipſi præualere non debet. l. vulgaris. §. ſi is qui. ff. de furt. † & nihil eſt tàm contrarium conſenſui, quàm error. l. ſi per errorem. ff. de iur. omn. iud. † ad inſtar. vt non ſufficiat actori ex cauſa de præſenti, poſt cæptum iudicium ſuperueniſſe dominium, vt ſuperius dictum 1094 1095 1096 1097 1098 1099

eſt,

eſt,ut par ſit eorum conditio, cap.non debet actori de reg. iur.in 6. At in contrarium eſt veritas,& veritas ipſa deſumitur ex d.l.ſi à te, §.ſi quis fundum.ff.de except.rei iudic. quam ad hoc ſingularẽ reputat, Bart.litteriſq́. aureis ſcribendã, eius verba ſunt hæc, Si quis fundum quẽ putabat ſe poſsidere defenderit,mox emerit re ſecundum petitorem iudicata, an reſtituere cogatur ? & ait Neratius ſi actori petenti obijciatur exceptio rei iudicatæ replicare eũ oportere de re ſecundum ſe iudicata, ſupponendo tamen ſecundum Bart. in d.l.ſi is qui ſe obtulit ſi reus interrogatus an poſsideat ſe reſpondere poſsiderit, ſecus ſi talis interrogatio non præceſſerit.

1100 Sed cum dolo deſiens poſsidere pro poſſeſſore habeatur (vt dictum eſt) in eum ſicuti in re vera poſsidẽtem ad rei ęſtimationem, vel pretium vtilis rei vendicatio datur, Bart. in l. quoties. ff. ſi fa-
1101 milia furt.fec.dicatur.d.l.electio.§. ſi quis autem, † Maximè quia vtilis, & directa quo ad ſubſtantiam in rei uendicatione non dif-
1102 ferunt.l.Titio. ff. de negot. geſt. † ex quo idem ſequitur effectus, quare etiam eadem ſubſtantia cenſeri debent. At quæri etiam poteſt, Num & quem dolo deſijſſe poſsidere non conſtet ſi in potentiorem alienet pro poſſeſſore habeatur tamq̃ ex tali alienatione præſumatur dolo deſijſſe poſsidere, ita vt & talis declarare etiam teneatur, in quem nam alienauerit, & dolo cenſeri deſijſſe poſsi-
1103 dere exiſtimandum eſt, quia regulariter † in potẽtiorem per viam contractus alienatio prohibita eſt, Bald.in l.hæreditatis. C.de hæ-
1104 red.inſtit. à contrario ſenſu, † & potentiores dicuntur Principes, & huiuſmodi, & qui minaci terrore poteſt alicui timorem incutere. Specul.de ceſſ.act.

Illud quoque animaduerſione dignum eſt, quod & quãdo quis
1105 interrogatur; Num poſsideat, dolove deſierit poſsidere, † poteſt Iudex eum iureiurando ad id adigere, ut declarat Lanfranc. in repet.clem.ſæpe in verbo libellus,nu.20.de verb.ſign.Neuiz.d.con-
1106 ſil.5.num.21.* Etenim cum huiuſmodi interrogationes, æquitate ſuadente ad inſtruendum actorem quomodo ei agẽdum, & petendum ſi fiant. Specul.in tit.de interrog.§.1.ante fin.Hoſtien.in ſum
1107 ma de iudicijs.§.quæ ſint neceſſaria, col.7. verſ. ſed vide, & quæ
1108 propterea † cum ad iudicij præparationem fiant,† interrogans nihil ponit, ſed per ipſas interrogationes ab aduerſario certificari quærit.

quærit. Curt.in tract.poſit.in §.breuiloquio,colum.3.verſ.3.fallit, Anton.in cap.penult. de iuram.differ.verſ.2. † quãto efficatius fie- 1109
ri poteſt ipſi Actori opitulandum eſt, vt ei ſuffragetur in omnibus in quibus facilè quid ei agendum ſit certus reddatur, ut præfati iuris vertices aſtruunt.

Et cum utilis rei vendicatio ad pretium, ſeu æſtimationem rei 1110
contra deſientem dolo poſſidere tribuatur multæ & hinc quæſtiones oriuntur ad materiam hanc plenè elucidandum vtiles, & perquam neceſſariæ, & primo an reo conuento condemnato ad ipſam reſtitutionem, ſeu pretium, atque æſtimationem prædictam actor pro re pro qua ei ſoluitur pretium de euictione teneatur,tamq̃ † rei 1111
æſtimationem ſoluens rem ipſam emere uideatur. l. ſi propter res, ff.rerum amot. † & euictio, ſeu euictionis cautio de natura emptio- 1112
nis, & vẽditionis, & cõtractus onerosi ſit.l.non dubitatur, vbi Bal. C.de euict. Caſtr.conſ 50.viſis omnibus, † & quæ re ipſa euicta,ẽt 1113
ſi non fuiſſet promiſſa venit, & promiſſa cenſetur ipſo iure cũ clauſulis ſolitis, & conſuetis, Bald.in l.pignore.§.fin. ff. de pignor. act. Quinimmò euictionis exceptio agentẽ volentẽ agere contra eum, cui de euictione tenetur repellat ex regula, † quem de euictione 1114
tenet actio eundem agentẽ repellit exceptio.l vendicantem.ff.eod. tit. de euict. & nulli dubium eſt taliter ſoluenti de euictione caueri oportere in caſibus tamen in quibus ei debetur euictio. Atqui diſtinguitur quòd aut † ſoluens ęſtimationem,ſeu pretiũ cauſam ha- 1115
bet ab ipſomet actore, aut non, ſi ab ipſo actore tenetur, ſin minus non, l.ſi donauerit in princ.ff.de donat.inter vir.& vxor.l.ex diuerſo.§. petito.ff. hoc eodem tit. noſtro. l. ſi ſeruus. §.cauere ff.eodem titulo, de condit.furt.

Secundò, an in caſu in quo actor de euictione tenetur non cauerit, & ei per reum æſtimatio, ſeu pretium exſolutum fuerit, ſequaturq́. euictio contra actorem aditus de euictione ei reſſeretur, & reſſerari eo dicere uidetur; quia cum † ſoluẽs rei ęſtimationem, 1116
vt dictum eſt rem ipſam emere uideatur, & ex natura cõtractus ipſius venditionis euictio verbis expreſſis etiam nõ promiſſa debeatur, vt ſuperiùs dictum eſt, cui dubium quòd re euicta debetur ipſi ſoluenti euictio † modo lis debito tempore,ac loco, & ad formam 1117
legis emptori.C.eod.tit.de euict.intimata, ac denunciata fuerit.

Et

Et ex diuerſo in quibus caſibus actionem cedi non oportet euictio non debetur, Bart. in l.in depoſito.ff.de re iud. & in l.3. ff. pro empt. Quo caſu actor cōuenitur, ac ſi poſſideret.l.ſi fundum. ff.hoc eod.tit.noſtro.l.quædam.§ nihil.ff.de eden.l.2.ff.quib.cauſ.in poſſ. tur. & d.l. non dubitetur.

Tertia huic proxima, & ſuboritur quæſtionum æſtimatione,ſeu pretio exoluto per ipſum poſſidere deſientem actiones ſoluenti cedi debeant, & cedi non debere iuris ratio ſuadet, quoniā ſi eo,quia dolo deſijt poſſidere reus pretium exoluerit, ex quo ſui culpa, aut dolo euenit damnum, quod quis ſua culpa ſentit ſibi imputandum
1118 eſt, d.reg.damnum in 6. † Et dolus doloſo patrocinari haudquaq̄ debet.l.Verum.§.hoc quoque.ff.pro ſoc. Bald. in l.ſi infanti. C. de leg.clarè videtur decidere, text. in l. is qui dolo.ff.hoc eod. tit.noſtro, cuius verba ſunt hæc ; Is qui dolo fecit quominus poſſideret,
1119 hoc quoque nomine punitur,quod † actor cauere ei nō dēt actiones
1120 quas eius nomine habeat ſe ei præſtiturum.† dolo namque deſiens poſſidere,ei qui dolo noluit acquirere ęquiparatur.l.etiam.§.is qui dolo.ff.de pig.hæredit. & ita contra eum ſicuti contra dolo deſientem poſſidere vtilis rei uendicatio datur, gloſſ. in l. qui dolo. ff. de reg.iur.declarat Bart.in l.quamquam.§.Iulianus.ff.de aq.pluu.arc. Atqui in contrarium eſt textus in l.in depoſiti. ff. de re iud. vbi Iu-
1121 riſconſ. ſic fatur in depoſiti, vel commodati iudicio, † quamq̄ dolo aduerſarij res abſit condemnato ſuccurritur, vt ei actiones ſuas dominus cedat, per quem quidē tex. volens gloſſ.ſi item hanc eui-
1122 tare volens, & duritiem d.l.is qui dolo diſpoſitionem, † d.l. in depoſiti in bonæ fidei contractibus, & d.l.in depoſiti inſtrumēti iuris contractibus, & his quæ ſtricti iuris ſunt vendicare ſibi locum aſſerit,ſed quæ bona fides in doloſo eſſe poteſt ? quia bonæ fidei ipſi aduerſatur, vt ſuperius præfati ſumus ? At Bart.in ead.l.in depoſiti aliter ſoluit nempe, vt diſpoſitio d. l. is qui dolo vendicet ſibi locum in actione in Rem.dicta aūt l.in depoſiti in actione perſonali ſurgenti ex depoſiti contractu, quod & tāgit gloſſa ibi rationem
1123 allegat,† quia qui rei vendicatione conuenitur ratione poſſeſſionis quam habuit,ceſſionem petit quia cū circa ipſam poſſeſſionem de-
1124 liquerit, dolo poſſidere deſiendo circa ipſam rē punitur, † ut com-
1125 modo ipſius poſſeſſionis nō gaudeat, † Et ut per quod peccauit per illud

illud & puniatur iuxta iuris ſanctionem. Atqui circa depoſitum, vel commodatum deliquit in ipſa poſſeſſione ceſsionem non petit, ſed ex contractu ipſius depoſiti, vel commodati. Ponit & aliam ſolutionem, ut deſiens poſsidere, aut culpa tantum poſsidere deſijt, aut dolo, ſi culpa ceditur actio. l. ſi culpa ff. hoc eod. tit. noſtro, ſin autem dolo, aut ex contractu, aut in rē ſi ex contractu ceditur actio ſi autem in rem minimè; Verum hæc eſt eadem ſolutio cum prima Cogitatu, quæ alia ſolutio ſit ei accommodatior.

Quarto quæri poteſt num dolo deſiens poſsidere, qui actori ſoluit æſtimationem ſine ceſsione actionem in rem nanciſcatur ad inſtar, vt ſine ceſsione actio de euictione ei cenſeatur promiſſa, ut ſuperius dictum eſt, & Iulianus in d.l.ſi propter res quęſtionem ipſam mouet, & per contraria ſoluit inquiens, ſi propter res amotas egero cum muliere, & lis ęſtimata ſit; an actio ei danda ſit ſi amiſerit poſſeſsionem? mouet me (inquit ibi Iuriſconſultus) quia dolo acquiſiuit poſſeſsionem tamen reſpondit, † qui litis æſtimationem 1126 ſuffert emptoris loco habendus eſt; ideo ſi mulier cum qua rerum amotarum actum eſt æſtimationem præſtiterit aduerſus vendicantem maritum, vel hæredem mariti exceptionem habet, & ſi amiſerit poſſeſsionem in rem actio ei danda eſt; multas alias quæſtiones ſuborientes ex hoc mouet Dynus in d.reg.pro poſſeſſore, quas quia vltra quam fortaſſe par erat ſubcreuit Oratio conſultò ommitto, illuc recurri poterit.

Sed cū pœna ſuos debeat tenere auctores, l. ſancimus, C. de pœnis, † Alteriq. per alterū iniqua conditio inferri non debeat. l. non 1127 1128 debet. ff. de reg. iur. † quod ob iniuſtam negationem negans re ipſa 1129 mendaciter negata priuari debeat, quæ in actorem transferatur, abſque vlteriori dominij probatione declaratur vendicare ſibi locum, reſpectu ipſius negantis tantum, non aūt reſpectu tertij, qui habeat intereſſe in ea re, ad cuius pretium iſthæc quidem translatio non fit: Quinimmò in ipſius tenutæ decretione ſemper dicitur ſaluo iure tertij, Afflict. qua ſuperius alleg. deciſ. 18. in fin. & ita in odium dolo deſientis poſsidere is pro poſſeſsore habetur, vt etiam in conueniendo petitione hæreditatis, ſi ob dolum aduerſarij actor poſſeſſionem adipiſci nequit, fictione iuris pro poſſeſſore habetur, cap. contingit, de dol. & cont. l. & ſi lege. §. quod autem. 2.

1130 ff.de pet.hæred.† Ad ſpiritualia,ac beneficialia etiam extendi hoc remedium, Ang. tenet hic, Verum reſpectu Eccleſiæ cui facto ſui Prelati nocumentum aliquod inferri non pôt mendacium nanque Prelati ei obeſſe haudquaquã debet, vt Eccleſia ipſa, vel eius ſucceſſor in Prelatura, ſeu beneficio ipſa re priuetur, Cuccus in tracta. de ment.circa poſſ. num.330. cum ſeq. Faciunt & tradita à Bernardo in cap. Eccleſia,vt lit.pend.relato à Strynna vbi ſup. & à Cabal. in tract de euict. Purp. conſ. 93. vol. . . qui ponit exemplum in
1131 † Patre qui ſua inficiatione filio præiudicare nõ valet, fit etiam ne Actor vitioſum habeat ingreſſum,ex Conſt.Innoc.4.Ioan.de Deo, de cauill.lib.4.cap.7.num.62.

Tam latum ex vocis ipſius ſignificationẽ præſentis legis reme-
1132 dium exiſtit, ut nedum contra naturaliter poſsidentem, † Verum etiam contra eum, qui tantum ciuiliter poſsidet, ut contra vſufructuarium feudatarium emphiteutam, & huiuſmodi dari aliqui vo-
1133 luerint, Bald.in l.2.C.vbi in rem act.† etiam contra nudum detentorem nempè colonum depoſitarium, & huiuſmodi d. l. officium, Iaſ.in d.§.omnium num.100.ad quod Ang.hic ſingularem reputat tex.d.l.officium facereq. videtur, tex.in l.in ventri.§.in bonis.ff.de
1134 priu.cred.† Et quod cum cuicunque appropriationi applicari poſ-
1135 ſe uideatur dari aſſerant, ad ita dicendum mouentur,quia † vendicare eſt ſuum eſse dicere, uel ut ſuum ſibi aſſumere, Vnde Cic.pro Archia dicit,Homerum Colophonij ciuem eſse dicunt ſuum Chij ſuum vendicant, & extat illud diſticon Græcum à Gellio relatum lib.3.cap.11.ſic in latinum conuerſum.

Septem Vrbes certant de ſtirpe inſignis Homeri
Smirna, Rhodos, Colophon, Salamin, Chios, Argos, Athenæ.

Et Ouidius lib. 4. de Ponto eleg. 1.

Vendicat vt Caleis laudem quos fecit equorum.

Et iidem Cic. offic. 1. vim huiuſce verbi exprimens, ait ſi id mihi
1136 aſsumo videor, id meo iure quodãmodo uendicare. Et alibi,† Ortus noſtri partim Patria vendicat, partim Amici; & delata huiuſce vocis ſignificatione plura dicunt Doct. ſuper rubr. huiuſce tit. no-
1137 ſtri, & præſertim Lauden. qui egregiè eam comentatur, † Aliqui Codices habent de rei uendicatione, & non de rei vindicatione,
1138 tamq. † vindicare propriè ſit vlciſci, & vendicare appropriare, & ſibi

ſibi aſsumere. Verum quia ſic communiter ſcriptum legi à communi lectione ſcribendo non diſceſſi.

Illud tamen prætereundum non duxi, quod in tantum vendicare eſt, quod ſuum eſt proprium repoſcere, vt cum † cõfuſio, & permixtio differant, vt cõfuſio ſit quod ſeparari non poteſt, permixtio aũt quod ſeparari queit, gloſſ. in l. Pomponius ſcribit ſi frumentum ff. hoc eod. tit. noſtro, differẽtiam hanc & videtur facere Imperator in §. ſi duarum materię inſtit. de rerum diuiſ. & in §. quod ſi fortuito eod. tit. ſi duorum frumentum permixtum fuerit, licet ſingula corpora, & grana in ſua ſubſtantia durent, vt ibidem † tamen quia difficilis eſt eorũm cuiuſque ſeparatio pro parte immixta cõi diuidundo, † tamq. iam cõmunicata fuerint; Non rei vendicatio quæ ad ipſa corpora, iuxta quod iudex æſtimabit datur, vt ibidem dicit Aret. in §. cum in ſuo, num. 2. eod. tit. de rer. diuiſ. Faciunt notata in § ſi duorum. Inſtit. eod. titulo. 1139 1140 1141

At vndè digreſſi fuimus redeundo, quod pręſens remedium ad vſufructuarium, & ciuiliter poſſidentem nõ extendatur, eo fortaſſe dicendum uidetur, quia cum ad eſſe rei vendicationis requiratur, vt ſæpe dictum eſt; quòd actor ſit dominus † vſufructuarius propriè dominus non dicitur, ſed largè.. l. Poſſeſſores, in fi. C. de fund. pat. lib. 10. † Vnde alienus ſeruus dicitur in quo quis habet vſumfructum. §. alienus ſeruus, inſt. tit. de hæred. inſtit. † Et inſtitutus cũ libertate ab vſufructuario libertatem non conſequitur, vt ibidem etiã dicit Aret. † Et pro vſufructu particularia prodita ſunt remedia, nempè conſeſſoria. l. vti frui. ff. ſi vſufr. pet. §. æquæ, vbi Doct. & præſertim Ioan. de Platea inſt. de act. Soc iun. in d. §. nihil commune, nu. 61. cum ſeq. ubi ſub nu. 248. † ſtultum reputat illum, qui cum poſſideat ad rem q̃ poſſidet rei vẽdicatione agit. Etenim † rei vendicatione agendo, non ſe, ſed aduerſarium poſſidere fatetur, † Taliq. eius aſſertione animum ſuum à poſſeſſione eſſe remotum, † quod ſufficit ad perdẽdum poſſeſſionem, † licèt alteri non quæratur. l. ſi quis. §. differentia. ff. hoc eodem titulo noſtro, ſicuti & † negatoria pro reliquis ſeruitutibus ad eas vendicandum datur, vt ibidem Quinimmò diſputant Doctores; Num ſi rei vendicatione actum ſit, & probatum, quod actor ſit vſufructuarius tantum ſit procedat iudicium, itaut actor ipſe ſuccumbere debeat, tanquàm 1142 1143 1144 1145 1146 1147 1148 1149 1150 1151

ineptam actionem propoſuerit; & ſuccumbere debere, dicit Alex. & cum eo Soc. iun. ibi reſtringendo tamen articulum ad caſum, quādo actor in libello dixerit ſimpliciter ſe dominum, ſeu rem ad ſe ſpectare iure dominij, vel quaſi cum tanquàm vſufructuarius, haudquaquam dominus ſit, ut dictum eſt.

1152 Minus verò ad nudum detentorē extendi poſſe uidetur, † penes quem nulla poſſeſſio eſt, ſed nuda tantum detentio, quę non ſufficit ad hoc remedium intendandum, ut dicit Iaſ. d. §. oīum, n. . . & ibidem etiam Ang. n. . . & in §. ex maleficijs, num. . . inſtit.
1153 eod. tit. † niſi colonus depoſitarius, vel alius ſimplex detētor, omiſerint indicare poſſeſſorem, & cuius nomine detineant, ut ijdem Iaſ. & Ang. ibidem aſtruunt, ſed liti ſeſe obtulerit, Pap. in forma lib. in act. reali, in uerbo tenet & poſſidet, n. 4. vbi pulcra adducit.

Illud prætereundum non duxi, quod cum ſuperius concluſerimus, eum qui ab initio dominus non erat, ſed pendente iudicio effectus ſit dominus rei vēdicatione egerit rectè egiſſe dicatur, itaut ſententia condemnatoria contra reum poſsidentem ſequi valeat

1154 † Publiciana ſimul cum petitorio, ſeu rei uendicatione cumulari poſſet, cum contraria iſthæc quidem non ſint, ſed diuerſa, gloſſ. & Doctor in § ſed iſtæ inſt. eod. tit. de act. Spec. in tit. de cauſ. poſſeſſ. & prop. §. 1. Nunc tractemus de Publiciana, not. in d. c. Abbate, Bal. in l. 1. C. ſi plur. vn ſent. & in l. 1. in 5. oppoſ. C. de ſeru. fug. & cumulari poſſe, notabiliter dicit iſdem Bald. in d. l. 1. C. eod. tit. de ſeru. fug. vbi dicit ita etiam de conſuetudine approbata ſeruari, & in l. Minor. ff de euict.

1155 Cumulari itidem poſſunt rei ipſa vēdicatio, & poſſeſſorium per notata in d. §. nihil cōmune, & in c. Paſtoralis, de cauſ. poſſ. & ꝓp. tradit Alex. conſ. 7. vol. 4. Quod & mirabile ſibi uideri dicit Ang.
1156 hic vt in poſſeſſorio adipiſcēdæ exceptio dominij excludatur, † quę
1157 & in hoc cum rei ipſius vendicatione conuenit, † vt & ipſum peti-
1158 torium iudicium faciat, † in eoq; à ſententia lata ſicut in petitorio appellari queat. l. eum qui. §. Pretor. ff. de publiciana, Bal. in l. pen. in 2. col. verſ. Quæro vtrum publiciana. C. ſi à non comp. iud. de
1159 publiciana loquor, † quæ datur ſiue res tradita ſit, ſiue non; dummodo pro tradita habeatur. l. ſin autem in princ. vbi Bart. ff. eod. tit.
1160 de publ. licèt ei non detur, † qui propter malam fidē ſuperuenientem

tem præſcriptionem cõplere nõ potuit. Bart.in d.§. Prætor,† quæ 1161
& excluditur per habentem poſſeſſionẽ cum titulo bona fide quæ-
ſitum idem Bart.in l.ſicut.§.1.ff.eod.tit. † An autẽ ea obſtet in poſ- 1162
ſeſſorio retinendæ, plenè Ruin.conſ.28.nu.18.vol.4.conſ.67.n.5.
vol 5.& conſ.127.n.25.eod.vol.4. Rurſus Publiciana datur ẽt pro
donatione inter ſponſos.l.cum ſponſus in princ.ff.eod.tit.vbi Bart.
† Non tamen conceditur pro rebus quæ in noſtro commercio non 1163
ſunt, nec eſſe poſſunt, & quæ alienari minimè poſſunt d.l.cũ ſpon-
ſus.§.ſi res ratio eſt in promptu,quia cum † cui non conuenit diffi- 1164
nitio, nec diffinitum conuenire debeat. l. omnis diffinitio.ff. de
reg.iur.l.1.ff. de teſtamen. l.1.ff.de dolo, cum innumeris con- 1165
cordantibus, repugnat diffinitioni ipſius Publicianæ,† vt ea detur
ad res, quæ alienari non poſſunt, quæ eſt vt ſit actio alicui compe-
tẽs ratione iuris ſibi bona fide quæſiti in re, vel ad rem hominum
cõmercio nõ exemptam, nec vſucapi prohibitam, propter vitium
traditionis, vel quaſi ſecuta ex cauſa habili ad trãslationẽ dominij
cõtra rei reſtituendæ facultatẽ habentẽ ad ſui iuris declarationem;
ita ipſam definit Faber,& ante ipſum Petr. de Bellaper.in d. §. ſed
iſtæ,refert Iaſ.ibi nu.7. q̃ deſumpſerũt ex tit. ipſo de publiciana in 1166
rẽ actione †ſubmouet tñ per dominij ꝓbationẽ.l.Paulus.ff.eod.tit.

Idem de actione ad exhibendum dicitur, quæ pariter cum rei 1167
ipſius vendicatione cumulari valet.l.3.§.eſt aũt ibi acturus, iuncta
gloſſa.ff. ad exhib. & in l.4.in verbo intẽtioni, in §.quãtum.ff.eod.
tit.& in l.1.ff.de inter.act.dicit Spec.in tit.de iud.§.vlt.videndũ eſt.
Bal in l.fin. C. eod. Bart. in l. qui de inofficioſo, in uerbo quæritur
vtrum.ff.de inoff.teſtam. etenim & in multis conueniunt. Quæ &
ratione rei contra ẽt poſſeſſorem in initio litis, vel cõtra dolo poſ-
ſidere deſientem datur. l. non ignorabit. C.eod. † quam & contra
tabellionẽ de inſtrumento rogatũ ad illud exhibendum dari vult, 1168
Innoc.in c.cum olim, de prob.Bald.in l.pen. in verbo, & adde. C.
quemad.teſta.ap.† In qua ẽt iurari poteſt in litẽ ſolo iuramẽto par- 1169
tis, abſque iudicis taxatione intereſſe probato.Bal.in ead. l. pen.in
lect.ordinaria,† & datur vt præfertur ante litis conteſtationem, ad 1170
prǽparãdum.Spec.in tit.de act.& pet.§.ſequitur, verſ.ſed nũquid,
faciunt etiam tradita in l.1.ff.eod.tit. ad exhib. & qui exuberantius
vult videre legat Spec.in tit.de his quod met.cau.fiunt. Dubitatur

num cum petitione hęreditatis rectè cumulari ualeat, quæſtionem ponit Bald. & reſoluit in l.2. num.6. C.de pet.hæred.

1171 Illud & notandũ eſt, prout & ſuperiùs propoſuimus, quod † aduerſarij inuicem cõi hoc noīe appellantur, & tã actorem, q̃ reum conuentũ Iuriſconſultus noſter hic appellat; nec ab re etenim cum

1172 † aduerſarij propriè ſint inuicem repugnantes ad inſtar, ut æquè dicatur, Hoſpes qui ſuſcipit, quàm qui excipitur, ſecundum Naſonem Metamorf. lib.i.

Non Hoſpes ab Hoſpite tutus.

Congruentiori noīe eos profectò Iuriſconſ. appellare non poterat,

1173 † & aduerſarius ab aduerſando hoc eſt contra eundo dicitur, vt dicunt Grammatici, refertq́. Innoc. in c.cũ inter in prin. ff. de except. Bal. in l.1. in 3. col. verſ. ex hoc infero quandam cõcluſionem. C. qui

1174 admitti † aduerſarij propriè eſt in iudicio obſiſtere. l. cum aliquis.

1175 C. de iur. delib. † & aduerſarium noſtrum facere iudicem dicimus, cum litis deciſiuum ei iuſiurandum deferrimus. l.1. in princ. ff. rer. amot. l. fin. C. de fideicom.

Et q̃uis propriè ad principales ipſos collitigatores vox hæc re-

1176 feratur, vt † ij propriè aduerſarij ad inuicem dicantur, non aũt ad

1177 procuratores tamen & quia † procuratores ipſi Aduocatiq́. parem affectionem in cauſa habere videntur, & hi aduerſarij in cauſa di-

1178 cuntur. l.1. §.2. ff. de calum. † & qui propterea in cauſa in qua patrocinium præſtiterint ad teſtimonium perhibẽdum nõ admittuntur, l. fin. ff. de teſt. etiam contra ſuum clientulum, ſecundum tamen di-

1179 ſtinctionem gloſſæ ibi, † & quoniam ex litibus multoties iurgia, cædes, & capitales inimicitiæ oriuntur factum eſt, vt aliquando

1180 † aduerſarius pro inimico accipiatur, cap. Accedens 2. ut lit. non cont. qui non minus q̃ quiuis alius inimicus uitæ ſtatui, atque ho-

1181 nori ſui collitigatoris inſidiatur, † Hinc Diabolus aduerſarius no-

1. Petr. 5. ſter dicitur, & antiquus quidem aduerſarius, qui ſemper circuit quærens quem deuoret (vt inquit Apoſtolus.)

1182 Et cum aduerſarij, vt in plurimum quærant nobis bona præripere, qui propterea cautos non faciunt, quo euadamus eorum inſidias, in cauſaq́. ſunt multoties multorum noſtrorum bonorum, & nolentes multoties bona nobis afferunt, ſumpſerunt occaſionem ſcriptores ab opere ipſorum aduerſariorum nos collaudandi, nam

Scipio

Scipio Africanus referẽte, † Maximo dicebat infirmis animis ho- 1183
ſtem eſſe ſecuritatem, vnde idoneum tutorem, ac neceſſarium iudi-
cabat eſſe terrorem : Et Vgo de S. Victore dicit † aculeos alieni li- 1184
uoris excitare ad uirtutem: Etenim ut refert Maximus lib.8.de cu-
piditate gloriæ, cap.15. † Themiſtocles ille magnus, qui fuit poſt- 1185
modum Athenarum Dux cum viſus eſſet ſæpenumero ſub porti-
cu pernoctare, interrogatus cur ità ageret, q̃a Milciadis Trophæa
ſic me ex ſomno excitant, reſpondit † Nec Iacob, qui in ſuo baculo 1186
tranſiuit Iordanem cũ duabus turnis redijſſet ni inuidia fratris ſui
Eſau eum exagitauiſſet, † Minus Ioſeph imperauiſſet Ægyptijs ni 1187
inuidia fratrũ ſuorũ venundatus fuiſſet, † Caro noſtra nobis acer- 1188
rimus hoſtis, & aduerſaria exiſtit, quæ quia aduerſus ſpiritum eſt
in cauſa multoties noſtræ damnationis, & multoties ẽt noſtræ ſal-
uationis, ſi ei ſpiritu ac ratione reluctemur, nec ſi nimus rationi
præeſſe, Et ob id à Deo data nobis eſt, ſeu carnis ſtimulus, ut be-
nè reluctando vitam ęternã poſſideamus, † Quã nec etiã ab Apo- 1189
ſtolo auferre uoluit, quo per illam in virtutis actibus exerceretur;
& ſine quo forſan ſoſpes nõ fuiſſet (vt inquit Ven.Beda) † Marcet 1190
ſine aduerſario virtus dicebat Seneca, & D. Gregorius † Electorũ 1191
deſideria cum præ muntur perficiuntur aſſerebat in moralibus.

Aduerſaria in genere neutro dicuntur tumultuariæ illæ tabellæ, 1192
quæ ante Codicis confectionem præſcribũtur, ne memoria rerum
excidat, vt poſtea tabellæ iuſtæ, & æternæ fiant, vulgo Diaria
dicuntur, de his meminit Cic.in Oratione pro Roſcio inquiens, ſi
eandem vim haberent aduerſaria, quam tabulæ, quid attinet Co-
dicem inſtituere ?

Illud perorando dicitur, † quod ità odio proſequitur lex menda- 1193
citer negantem, vt illico uelit rem q̃ falſo quis ſe poſſidere nega-
uit, in actorem transferri non admiſſo ipſo reo ad aliquid cõtra id
opponendum, ſuadet verbum illud † trãsferat quod cum Impera- 1194
tiui modi ſit factum Iudicis excludere quodammodo videtur, ut
nempè abſque tela iudiciaria, & ſententia iudicis ipſo iure fieri ve-
lit, Bal & Salic. in l.2.q.3.C.de iur.emphit.Faciũt ornatè adducta
à Tiraq. in ſolemni eius repetitione.l.ſi vnq̃, in verbo, reuertatur
fall.69. num.208. C.de reuoc.donat. † Transferre.n.eſt de vno ad 1195
alium locum, de vna ad aliam perſonã, de vno ad alium ordinem,

ferre

1196 ferre Doct. in rub. de reg.& tranſ. ad Relig. & de tranſl.Epiſ.† Et
1197 tranſferre eſt extra,vel ultra ferre,† Tranſlato Sacerdotio,vt & le-
Hebr.7. gis tranſlatio fiat neceſſe eſt dicitur, cap.tranſlato de conſt.† tran-
1198 ſlato, ideſt tranſitu facto, l.1. in princ.ff. de iur. patr. † Tranſlatiuè
omittendum non eſt, hoc eſt in tranſitu, & ſine inquiſitione,& de-
terminatione l.ſi patroni filius.§.qui fideicommiſſum.ff. ad Sena-
1199 tuſconſ.Trebell.† Trans mare,hoc eſt ultra mare.l.1.ff.de naut.fęn.
1200 *Trans marinæ partes vltra marinæ dicuntur.§.ſi uero in auth. de
1201 quæſt.† Tranſlatis Regiminib. Reipublicæ, hoc eſt mutatis,& de
vno ad alium locum poſitis, ſeu de vno ad aliud tempus latis.l.1.
1202 circa fin.ff.de off.Præfe. Prætor. † & transferre pręſupponit rema-
nere quidem rei tranſlatæ exiſtentiam, ſed à loco, uel ſtatu in quo
1203 erat remotam eſſe. Quintil.lib.1. inſtit. & lib. 8. ait. † Transfertur
nomen, aut uerbum ex eo loco in quo propriũ erat, in eum in quo
improprium deeſt, aut tranſlatum proprio melius eſt: Quod opti-
1204 mè deſeruit caſui noſtro,in quo† Transferre poſſeſſionẽ fit de per-
ſona in qua eſt,in aliam perſonam in qua nõ eſt, ferre fuiſſe, quaſi
Iob 10. non eſſem de utero tranſlatus ad tumulum, Inquit Iob.
1205 Et quod talis ſit, uis atque poteſtas † Imperatiui huius trãsferat
vt ſignificet actum ipſo iure, abſque Iudicis miniſterio appa-
ret, quia præcauens Iuriſconſ. ita intelligi poſſe, nempè ut tributa
cenſeretur licẽtia ipſi actori accedendi ad tenutã rei negatæ, etiam
propria auctoritate, ſtatim ſubiecit uerbum illud per Iudicem ad
temperandum vim, atque potentiam ipſius Imperatiui, ne ſi ſecus
feciſſet, intelligeretur per illud forſan tributa facultas actori pro-
pria auctoritate rem ipſam accipiendi abſque alio Iudicis miniſte-
1206 rio contra iuris regulam † ne quis ſibi ius dicat.l.1.C.ne quis in ſua
1207 cauſa ius dic. non ob id tamen † ut ſuper ea poſtmodum corã Iu-
dice libellum offerre, uel litem cõteſtari oporteret, ſed abſque alia
tela iudiciaria, aditus iudex in odium ipſius negantis eam ſibi tra-
dere teneatur Lapus d.alleg.55.coram iudice col.3. verſ. ſed quæ-
ritur, & alleg.64. agebam rei vendicatione, notat gloſſ.in §.illud,
in auth. de trient. & ſem.& in rub. ff.de int.act. Bart.in l. nec quic-
quam.§.ubi Decretum.ff.de offic.Proc.Cæſaris, & in l.4.§.hoc iu-
dicium.ff.de dam.inf. multis rationibus comprobat Rom. d. con-
ſil.70.ex regula collecta à Bal. in l. ſupplicare.C.ut lit. pend. cui &

multas

multas alias addit. Et primo, quia † vbicunque pœna ex aliquo 1208
emergenti in iudicio reſultat ad illam committendam libellus aliquis, aut litis conteſtatio nunq̃ requiritur, allegat eundem Bal. ita arguentem in l.1. in 4. colum. C. de iud. adiungit Bart. in l. ſi quis reum in fine. ff. de cuſt. reor.

Secundò quod cũ pœna hæc imponatur ex his, quæ iudici con- 1209
ſtãt ex probationibus factis per actorem, ſecũdum praxim Angeli ſuperius enarratã dixiſset, † ex ſola rei conuẽti negatione, abſque 1210
vlteriori probatione quod fuerit mentitus, in eum trãsfertur poſſeſsio, ex quibus notorium reſultat Innoc. in cap. ex inſinuatione de appell. † clarum eſt in notorijs iuris ordinem non ſeruari, nec 1211
requiri, cap. ad noſtram de iureiur. qui ſeruaretur ſi libellum dari, & ſuper ipſo conteſtari litem oporteret, † quę de ſolemnitate ordi- 1212
nis iudiciarij ſunt Doct. in clem. ſæpe, de uerb. ſign. Maranta in ſuo Aureo Speculo, 9. diſtinctione.

Ego addo quod ſi poſt probationes factas ſuper negatiua rei conuenti ad effectum prędictum cogeretur actor dare libellum, cogeretur etiam litem conteſtari, Iaſ. in d. §. omnium, num. 89. & denuo lite ipſa conteſtata examinare ipſos teſtes, cum non alias probarent per regulam, Totius tituli † vt lite non conteſtata non pro- 1213
cedatur ad teſtium receptionem, & quod teſtes nõ recipiantur, ſicque deſtrueretur praxis iſtius legis, ac communis obſeruantia, tradita hic per Angelum.

Veruntamen occaſione dictorum uerborum per Iudicem ſummunt occaſionem Iuris ciuilis interpretes quęrendi quod nam ſit, hoc officium Iudicis † An nobile, uel mercenarium; Non nobile, 1214
quia illud præſtat nulli deſeruiens actioni, Bart. in l. 1. num. 12. ff. de iuriſd. omn. iud. gloſſ. in §. Præterea, & ibidem etiam Iaſ. inſt. de act. & in l. 4. C. dep. At in præſenti remedio, non niſi imploratum Iudex officium ipſum impartitur, ut patet merito. † Non mercena- 1215
rium quia illud idem eſt cum actione, vbi ibidem dicunt Bart. & Iaſ. igitur huiuſmodi uerbum ſeruiret hic de uento, non loquor de aduerſario quod ſub illis compræhenditur.

Aſt ego cenſeo ſic dictum per Iudicem nõ ad excludendum ius actionis, ſed ad oſtendendum quod translatio hæc nõ propria auctoritate, ſed ope ac Iudicis miniſterio fiat, põderando aduerbium

1216 illud,† Per,quod præpoſitum uerbo illi Iudicem, cauſam miniſterialem ſignificat, ut ſi dico per procuratorem ſignifico miniſterio procuratoris. Bald. in l. exarrati. C. de act. empt. & in rubr. C. de exer. actione, & in rubr. Inſt. per quas perſ. nob. acquir. vbi & Rim. vt cum dico per meos amicos obtinui, intelligo mediantibus meis amicis, ſeu amicorum miniſterio; vnde Plin. Iun. epiſt. lib. 5. ait, Auunculus meus idemq. per adoptionem pater ad quod, & deſeruit illud Maronis Æneid. 4.

Per te qui te talem genuere parentes.

1217 Etenim dictio † per perfectionem etiam ſignificat Bald. in rubr. de exercitoria. act. l. 3. §. fin. ff. de arbitr. Idem Bald. in l. quinquaginta, ff. de excuſ. tut. l. 3. ff. de offic. præfec. vig. cap. veniens de ſponſalib. & per nox dicitur Luna, quę per totam noctem lucet, & erat per-

1218 noctans in oratione Dei de Chriſto dicitur, Vnde * Pernoctare eſt per totam noctem manere. l. Vrbana. §. pernoctare. ff. de uerb. ſign. Bart. in l. illud. ff. de offic. Præſidis, qui meretricem amaret, & pernoctaret foris, inquit Terent. in lib. Eun. propter inopiam tecti in foro pernoctãs, dicit Cic. pro domo ſua, Per & aliquãdo ſtat augumentatiuè, & pro maximè, vt per quã bonus hoc eſt ualde bonus, per quam neceſſarium, hoc eſt multũ neceſſarium. l. 1. ff. de procur.

1219 * Canis peruigil Cerberus ille inferorum cuſtos dicitur, eo quod

1220 (vt fabulãtur Poetæ) ſemper vigilet ibi ad cuſtodiam; † Cuſtodia peruigil quæ per totam noctem fit, Ignis peruigil dicebatur, qui imperij perennitatem deſignans à Virginibus veſtalibus in arce

1221 Tarpeia perpetuò ſeruabatur, † Draco peruigil dicebatur, qui Colchis ad cuſtodiam Aurei velleris perſiſtebat. Quem poſtea Iaſon Argonautarum pulcherrimus Medeæ Colchorũ Regis filiæ puellæ venuſtiſſimæ artibus adiutus ſopiuit aureum vellus inde auferendo, & in patriam adducendo, & de quo Ouid. Heroid. Epiſt. 12.

Ante meos oculos peruigil Anguis erat.

& alibi.

Peruigilem ſpolium pecudis ſeruaſſe Draconem.

1222 Et Metamorph. lib. 7.

Rurſus & qui cuſtos Heſperidum aurea poma.

Ibi exiſtentia vigilantiſſimè cuſtodiebat; quem & Hercules interfecit, & poma ipſa aurea ad Vitricum Euryſteum pertulit, & de

quo

quo Iuuenalis Sat. 14. ait.

Heſperidum Serpens, aut potiticus,

† Et peruigilium apud antiquos dicebatur, quod nos in ſacro no- 1223
ſtro ritu vigilias appellamus, eo quod per totam noctem vigilabatur; Erant nanque apud antiquos nocturna ſacra, quæ potiſſimùm in Templis Iſidis, & Eſculapij fiebant; verum quoniam nulla eſt tam caſta religio, q̃ hominum libido, atque impudicitia non contaminauerit, ſi & adſint latebrę, & pudor abſit, * vt de Clodio ado- 1224
leſcentum nequiſsimo, qui & tres eius ſorores nefario inceſtu polluit, & occaſione ſacrorũ nocturnorum quæ fiebant in templo bonæ Deæ, amictu muliebri indutus vxorem Cæſaris (vt fama eſt) vitiauit, * Hoc conſiderans Romulus priſcis illis temporibus ad 1225
euitandum hoc malum noluit in templis locum eſſe latendi, ne luſtra, & lupanaria magis q̃ templa fierent, & vetuit tandem ſuis legibus, nocturnas in templo vigilias haberi lege. 8. Nocturnas in templo vigilias ne habento: Licèt & poſtmodum poſterioribus temporibus, nocturnæ ipſæ peruigilationes virorum, & mulierum in templis redierint; teſte Macrobio Saturn. lib. 1. c. 3. & vſque ad tpa ipſius Clodij; & aliquandiu etiam apud Chriſtianos, vſque ad Tertullianum, ſed cum etiam apud Chriſtianos, qui ſumma puritate eas exercebant, non ſemper fuerint caſtæ, & perditorum hominum nefarijs factis contaminarentur, Conciliorum Decretis, vetitæ fuerunt, & loco ipſarum indicta fuerunt † Ieiunia, quæ Ec- 1226
cleſiæ ieiunia dicuntur, & quæ nihilominus vigiliarum nomen retinuerunt, vſque modòque retinent, ex Elibertino Conc. & apud Durandum in ſuo Rationali Diuinorum lib. 5. ſub rub. de Ieiunijs, hac tamen differẽtiam vt peruigilium illud Ethnicorum erat congreſſus virorum, & mulierum ad ludos, & commeſſationes, & impudicitias; noſtræ autẽ, & Clericorum ad Orationes, & pias Deo immortali precationnes, cap. Noſce. 86. diſt. * Licet & aliquando 1227
apud Ethnicos nocturna ipſa ſacra caſta ſeruarentur, vt ea quæ fiebant in ęde Cereris, in quibus nedum nefas erat turpiter cõmiſceri, verum mulieres illuc peruigilaturæ ea nocte cum viro concumbere refugiebant, & apud ipſos etiã graue piaculum erat, & vſque adeo omni tempore prohibita erat carnis cõmixtio in ſacris templis, † vt cum Hippomenes curſu velociſſimus tribus illis aureis 1228

pomis ſibi à Venere datis, Athalantam in curſu viciſſet, eaq́. poſitus fuiſſet, quia in templo Bonæ Deæ, nulla numinis reuerentia habita cum ea coiuit, alter in Leonem, altera in Leęnam conuerſi
1229 fuerunt vt aſſerunt, * Et in noſtra munda, ac verè immaculata religione ſacra Templa ſanguine atque humano ſemine polluuntur, ita ut ſacra ibi facere, niſi ſacris ritibus ac ceræmonijs reconciliata fuerit, haud liceat ſub pœna exitialis peccati, ita ea pol-
1230 luentibus, c.fin.de conſecr. Eccl. vel alt. vbi gloſſ. † Erant & apud Lacedæmonios nocturna ſacra, quæ Hyacinthia dicebātur (vt refert D. Hieronymus ad Iouin.) in honorem Hyacinthi pueri ab Apolline quem perditè adamabat, Diſc.ictu interempti de quibus teſtatur Ouidius Metamorf.lib. 10.

Nec genuiue pudet Sparten, Hyacinthon, honorq́
Durat in hoc aui, celebranda more priorum,
Aunua prælata redeunt Hyacinthia Pompa.

Et iſthæc quidem celebrabantur ludis turpibus, ac commeſſationibus ad quæ conueniebant viri,& mulieres, atque innuptæ puel-
1231 læ,quod dedit occaſionem †Ariſtomeni Meſſenio viro iuſtiſsimo, (vt ibidem ſcribit idem D. Hieronymus) congregata manu iuuenum, rapiendi de choris ludentium duodecim virgines, qui cum ipſis tota nocte gradu concitato fugiens, exceſsit de finibus Spartanorum, & cum eius Comites vellent eas uiolare ; monuit quantum potuit ne hoc facerent, & ad extremum quoſdam non parētes interfecit, cæteris metu coercitis. Redemptæ poſtea à Cognatis puellæ cum Ariſtomenem viderent cædis reum fieri ; tādiu ad patriam non ſunt reuerſæ, quamdiu iudicum aduolutæ genibus de-
1232 fenſorem pudicitiæ cernerent abſolutum. † Hic dux tantæ calliditatis fuit,.ut ſæpe Lacedęmonios deciperet, quorum ſępe Vrbem ingreſſus eſt, & aliquando captus, & in vincula coniectus, calliditate ſua aufugit, quod cum ſemel, atque iterum feciſſet, tādem occiſus eſt à Lacedęmonijs, & exectocorpore inuentum eſt cor eius piloſum fuiſſe.

1233 *Peractus dies, hoc eſt perfectè actus.l.3.de oper.lib. Peragant vno anno pane, & aqua, hoc eſt iſto modo pœniteant, & annum compleant,dicit Summus Pont.in c.vlt.de his qui fil.occ. Percunctari hoc eſt diligenter cunctari, & inſpicere, cap. Vltra de teſt.

Plura

Plura de propoſitione iſta Per. videri poſſunt apud Arch. in c.cum contumaciam, de hęret.in 6. Bart.in l.Celſus, & in l.Illud ff.de offic.Præſid.Per ętatem, pro permittente ętate ponitur; Per id tempus, hoc eſt pendente tempore.

Per Iudicem itaque Iuriſconſultus dicit Actor transferat ad ſe poſſeſſionem, hoc eſt miniſterio Iudicis ad excludendum, ne propria auctoritate id faciat. Quandoquidem iure conſtitutum eſt †Ne quis in ſua cauſa iudicet d.titulo.C.ne quis in ſua cau.iud.vbi 1234
Imperator ſic fatur † in re propria iniquum admodum eſſe alicui 1235
tribuere ius ſententiæ, * Quod non conceditur niſi ſupremo Prin- 1236
cipi, vel iura ſupremi Principis in ſuo principatu, ac dominio habenti.l proximè.ff.de his quæ in teſt. del.l.ex hoc Tiberius de hæred. inſtit. † ob ſummam rectitudinem, quæ in ea pręſumitur ob 1237
quam etiam † in crimine læſæ maieſtatis contra etiam eius perſo- 1238
nam & ſtatum commiſſum,uel cui ipſe ſuas vices duxerit delegandas iudicare conceſſum eſt, Boſſ.in tit.de crim. læſæ maieſt. nu.52. Gigas eodem tract. quęſt. nu. . . Boſſ. ibi extendit † hanc facul- 1239
tatem ad magnos Duces Italiæ, qui cum habeant iura Imperij, & ſupremi Principis in eorum Ducatibus plenitudineq. poteſtatis corruſcent, poſſunt in illis omnia quæ poteſt Imperator in vniuerſo Imperio, & Iaſ.in l.ex hoc iure, num.25.ff. de iuſt. & iur. exemplificat in Duce Mediolani Alber.de Roſ.in l.Imperium.ff.de iure omn.iud. Ang.in l.hoc autem.ff.de ſer.verb. Pręd. † & reuocare in 1240
dubium hanc poteſtatem eſſet reuangare mundum, inquit Boſſ.ibi allegans Bald.in conſ.223. refert Corn.conſ.200. col.1. tradit, & Iacob. de S.Georgio in tract. feud. fol.1.col.1. Neque enim dubitandum eſt, quin iſthæc poteſtas competat cunctis alijs magnis Ducibus Italię, † qui ad inſtar Regum ſunt, & diminutiuè à Rege 1241
Reguli appellantur, Celſitudinis titulo fulgent, nectunt Coronam Regis, & ſub Thenſis ſedent; pręſuntq. populis multis, † etiam 1242
Primæ magnitudinis, & ius ſceptri habent, nec in quoquam alio à Summis Regibus, niſi in dominij amplitudine, atque vnctione differũt, Regulus etiam dicitur quem nos baſiliſcum appellamus.

Sed iuxta prędicta quęro, Num facta translatione prędicta, ſal- 1243
uum remaneat quicquam ipſi reo cõuento aduerſus actorem ſuper ipſa re,& an irrecuperabiliter fiat iſthęc quidem trãslatio,& quic-

quam

quam nõ remanere, nec ipſius poſſeſſionis recuperationem admitti, ſed actorem ipſum plenarium Dominum effici eo dicendum vi-
1244 detur, † quia cum rei uendicatio contra iuſtè poſſidentem non detur, Soc.iun.in d.§.Nihil, num. 146. iam actor in quem translata
1245 eſt per prædicta ipſa poſſeſſio, iuſtus poſſeſſor effectus eſt; etenim † iuſtè poſſidet qui auctore Iudice poſſidet. l.iuſtè poſſidet.ff. de acq. poſſeſſ. Vnde vlterius contra eum ad recuperandum ipſam poſſeſſionem actio danda non eſt. Alioquin lex ſeu praxis, quæ tali remedio lites tolli vult, nouas lites ſereret, perniciosiorq́. priore ſu-
1246 per ea re iuris controuerſia inſtitueretur; Quinetiam cum † Actor qui in odium negantis rei poſſeſſionẽ nactus eſt, verusq́. poſſeſſor
1247 effectus eſt, & tutus rei iudicatæ auctoritate redditus eſt, † quæ pro veritate habetur.l. res iudicata.ff. de reg.iur. nouam moleſtiam ſuper ea pati cogeretur, quod cõtra legum ſanctionem eſſet, quæ vo-
1248 lunt † actum ſemel extinctum numquam reuiſci.l.in area.ff. de ſolut. & à priuatione ad habitum non datur regreſſus, vt inquit Philoſophus. Atqui contrarium in caſu noſtro determinãt Doctores,
1249 vt nempè nihilominus, † ſaluum remaneat ius reo cõuento agendi ſuper ipſa proprietate, qui poſtmodum docere poteſt de titulo ipſius poſſeſſionis, & uti titulatus poſſeſſor actorem ipſum repelle-
1250 re, tanquam huiuſce legis † remedium, non dominum, ſed poſſeſſorem dumtaxat actorem ipſum faciat reusq́. propter translatio-
1251 nem prædictam, * & in pœnam ſuæ mendacis negationis fiat de poſſeſſore petitor: Rurſus & actor de petitore poſſeſſor Etenim licet
1252 natura verbi illius † trãsferat ſit inducere actus perfectionem con-
1253 ſummationemque † translatus namque dicitur cum quis confirmatus eſt, & poſſeſſionẽ adeptus.c.ſi quis iam translatus, vbi gloſ-
1254 ſa 21.q.2. vbi ex mente Calcedonenſis Concilij dicitur † Si quis iam translatus eſt ab alia Eccleſia ad aliam nihil habebit commune, cum priori Eccleſia facit & text. in c.1.de translat. Epiſc. Angelus hic. Afflict. d.deciſ.18. in fine qui dicit in facti contingentia per ſacrum Conſilium Parthenopeum propter rei conuenti mendacium in actorem translatam fuiſſe poſſeſſionem, ſaluo iure pro-
1255 prietatis, Surd.d.conſ.214. * & ex rei vẽdicationis iudicio in poſſeſſorium adipiſcẽdæ fuiſſe cõuerſum: Faciunt & tradita ab Andr. Sic. in c.pen.de iure cal. dicit & Bart.in hac lege noſtra, Pract.Papienſ.

pienſ. in forma inter fact. circa princ. Auffrer. in addit. ad Capel. Tholoſ. deciſ. 167. circa fin. † in hocque prærogatur actor, ut non 1256
amplius agere cogatur, ſed vices rei conuenti ſuſtineat, & quod ei prius incumbebat nempè probare ſe dominũ onus illud probandi in ipſum reum tranſtulerit, intelligendo tamen vt in probatione dominij reus à quo fuit translata poſſeſſio dominium ipſum, vel quaſi quoquomodo, vel per ſe, vel per auctores ſuos quęſitum probare valeat: Non obſtant prædicta, & primò, quod cum iuſtè poſſideat qui auctore Prętore poſſidet qui iuſtè poſſidet ſuper re quam poſſidet inquietare non debet. Quoniam reſpõdetur iuſtè quidem eum poſſidere, & ſuper poſſeſſione non eſſe inquietandum, ſed vt dictum eſt ius dominij ſaluum remanet ipſi reo, quod ſublatũ non cenſetur; Minus obſtat conſideratio verbi ipſius transferat, cuius eſt denotare actus conſummationem; Quoniam & huic ex ſupradictis ſufficiens patet reſponſio, faciunt notata à Galeotto in ſua Margherita, cap. 14. num. 17.

Sed † quia nulla res eſt tàm clara, quæ ſollicitam dubitationem 1257
non patiatur. §. ſi verò indignis, verſ. & non fingunt in auth. de tabell. illud in dubium reuocandum duxi; num exceptio dominij aliquo pacto translationem quæ fit huiuſce legis remedio, ſeu ex noua praxi introducta ab Angelo impediri ualeat, & impediri non poſſe, verba textus clara videntur quæ habent, vt ſi poſſit aduerſarius conuincere rem ab aduerſario poſſideri transferat ad ſe poſſeſſionem, etiam ſi ſuam eſſe non adprobauerit; igitur ſi abſque vlteriori dominij probatione nanciſcitur Actor poſſeſſionem ex ſola rei conuenti negatione, quæ appareat mendaciter facta, nulla probatio dominij per ipſum Actorem, quę etiam incõtinenti fieri offeratur impedire peteſt hanc translationem, alioquin ſuperuacanea eſſet hæc diſpoſitio, quæ nihilominus dominij exceptione ſubmoueri poſſet, † & iuris diſpoſitio eluſoria eſſe nõ debet. l. fi. 1258
ff. de quid. in loc. pub. l. ſi Prętor. ff. de iudic. Verum & in hoc ſupradicta coarctationem recipiunt, ut nempè † dominij exceptio tran- 1259
ſlationem hanc ſi ita euidens, & manifeſta ſit, quod illico intentionem ipſius negantis elidat hanc impedire valeat, Cuccus d. tracta. de ment. circ. poſſeſſ. num. 229. verſ. nonnumquam rationem allegat, quia cum ideo repellatur agens, poſtquam ſua negatione amiſit

ſit poſſeſſionem volens incontinenti de dominio probare, quia de
1260 eo adhuc non conſtat, † licèt incontinenti docturum polliceatur, conſtare de aliquo facto eſt pluſquàm incontinenti velle probare quod non cenſetur excluſum, & in his terminis reperio conſuluiſſe eundem Surd. conſil. 224. volum. 2. ubi aſſerit, quod ſicuti nororia dominij exceptio reintegrationẽ ad ſpoliati fauorem fieri impedit, Innoc. in cap. cum Eccleſia Sutrina, & ibidem etiam Pan. num. 26. eodem tit. de cauſ. poſſeſſ. & propr. Lancell. in tract. attent. par. 3. cap. 24. Contardus in l. vnica, q. 10. num. 13. C. ſi de moment. poſſeſſ. fuer. cont. Ita iſthæc probatio: Exemplum ponũt,
1261 & caſum dant, † Si qui nixus fuiſſet ab initio inſtrumento ad adipiſcendum ipſam poſſeſſionem, & facto pręparatorio reus negauerit. Vndè actor in odium ipſius negantis poſſeſsionem ad ſe transferre obtinuiſſet, Si actor illico aliud inſtrumentum ei cõtrarium oſtendere poterit, Vt puta ſi actor nitatur teſtamẽto, & reus oſtendere poterit aliud poſterius æquè rite factum teſtamentum, quod
1262 ab actore productum reſpicit, † etenim hic eſt modus conſtandi de dominio ipſius re i conuenti, talis exceptio impedit translationem hanc fieri.

Duo adhuc pro reſolutione pręſentis materiæ in diſceptatione ponenda, & reſoluenda veniunt, Et erit finis huic noſtræ commeritationi, quia ut tãdem receptui canamus tempus eſt, Primum num huiuſce legis pœna locum habeat æquè contra negantem ſe poſsidere, ac contra illum qui non negauit quidem, ſed contumax in reſpondendo fuit, itaut pro confeſſo, uel negante ad maius commodum ipſius interrogantis habitus fuerit; Secundò num ille qui non præmiſit quidem hoc præparatorium, ſed lite iam conteſtata dedit poſitiones ſuper ipſa poſſeſsione, & reus conuentus ipſas negauit, num actor conuicto reo de mendacio hoc remedio iuuetur, vt ualeat petere ſe mitti in poſſeſsionem rei negatæ.

1263 Circa primum reperio Franciſcum Marcium tenere remedium huius legis non habere locum in contumacibus pro negantibus, vel confeſsis pronunciatis, talis eius opinio habetur in eius deciſ. Delphinatus 305. tuetur ex celebri doctrina Bald. in l. 1. num. 83. C. de confeſſ. qui & allegat Ioann. Monac. in cap. 1. eodem tit. in 6.
1264 Vbi conſtituendo differentiam † inter interrogationes quæ fiunt

ante

ante litis conteſtationem,& poſitiones dicit, quod cum † poſitio- 1265
nes fiant de iure actoris, † Et quidem regulariter poſt litis conte- 1266
ſtationem.l.in ſpeciali.ff.hoc eodem titulo noſtro, † Expedit acto- 1267
ris reum contumacem haberi pro confeſſo, vel negante, † Quia 1268
actor ob id ab onere probandi releuatur vtique reus conuentus de-
bet haberi pro confeſſo, vel negante ad maius commodus ipſius
actoris, cuius intereſt releuari ab onere probandi, non autem ſic
in huiuſmodi pręparatorijs interrogationibus in quibus cum † in- 1269
terrogationes huiuſmodi fiant ad pręparandum iudicium, & ſic de
iure ipſius rei conuenti, à quo certificari quęrit actor an poſsideat.
Exemplificando in interrogatorio an ſit hæres, vel poſsideat.
* Expedit actori magis reum haberi pro negante, quàm pro con- 1270
fitente, ex quo poſtmodum ſi probabitur ipſum fuiſſe mentitum,
erit locus contra ipſum pœnæ huiuſce legis. Verum contrarium
de iure uerius videtur, & contra ij ratio ex infraſcriptis colli-
gitur, quia cum † fictio ita operetur in caſu ficto, ſicut veritas in 1271
caſu uero. Bald.in l.ſi is qui pro emptore, num. 29. cum ſeq. ff. de
vſucap. † Contumax in reſpondendo pro præſenti habetur, Bald. 1272
in auth. Quia in prouincia in fine per illum tex.C.vbi de crim.ag.
op. & in l. cum fratrem. C. de his quib. vt ind. & contumacia re-
pletur Dei præſentia.l.properãdum.§.cum autem ſupra. C.de iud.
c. vnico de eo qui mitt. in poſſ. cau. rei. ſer. in 6. ſicuti ſi ſecus ne-
garet, mittetur actor illico in poſſeſsionem, ita ſi fuerit reus contu-
max in reſpondendo, † qui propterea pro negante habetur immit- 1273
ti debet, Et ita uidetur teneri à Rom. ſingul. 400. quando reus &
iſthæc quidem opinio fulcitur text. in l. de ętate. §. qui tacuit, de
inter. act. & in cap. 1. de conf. in 6. & l.quando.ff.de acquir.hęred.
verba tex.d.§.qui tacuit ſunt hęc, Qui tacuit quoque apud Pręto-
rem in ea cauſa eſt, vt inſtituta actione inſolidũ conueniatur,quaſi
negauerit ſe hęredem,niſi pro ſubſtẽtatione opinionis, Marci vel-
lemus dicere, pœnam illam quàm patitur reus non comparendo,
† vel ſi comparuit non reſpondendo eſſe ratione contemptus Iudi- 1274
cis, qui contemnitur non comparendo, vel nil reſpondendo.ut di-
cit gloſſ. ibi & habetur in l.debuit.ff.de his qui not.inf. ad pœnam
quam patitur † Reus negando ſe poſsidere, non eſt ratione con- 1275
temptus iudicis, ſed ratione deceptionis partis, † & pœna transla- 1276

 tionis

1277 tionis iſtius eſt in odium ipſius decipientis partis; † Vnde de vno ad aliud non rectè infertur, pro quo videtur facere text. legis, Si filius ibi ſubſequentis. ff. eodem tit. de int. act. Ergo ſolam contumaciam non ſufficere ad hoc, vt huic pœnæ ſit locus dicẽdum eſt,
1278 facere videntur tradita à Rol. conſ. 558. volum. 2. Quia ex † eo ſolum quod quis interrogatus contumax eſt, in reſpondendo negare
1279 non dicitur ad effectum prædictum, quia † vt negans puniri poſsit hac pœna oportet, vt falſo negauerit (ut dictũ eſt) nec poteſt cen-
1280 ſeri falſum negauiſse, qui tacet † cum mendacium ſit falſa vox
1281 cum intentione fallendi, * Et vox loquelam requirit, nec taciturnitas
1282 ſufficit Etenim † Vox dicitur ſonus quę ab ore animalis pro-
1283 fertur, vt inquit Philoſophus in 2. de Anima. * Quæ an ſit corpus diſputant Philoſophi, nam ſi eſſet accidens, de ſubiecto in ſubiectum non migraret. l. quis ergo caſus. ff. de pec. fact. & illud quod ſuperius dicebamus, quia cum interrogans non fateatur, nec contumax in reſpondendo fateri dicitur, Bald. in l. ſicut. C. de repud. hęred. & vbi habeatur pro confeſso, declarat Vbert. de Bobu. in tracta. de poſit. n. vlt. vendicare ſibi locum in tacente extra Iudic.

Circa ſecundum negans ad poſitiones ſe poſsidere non dicitur incurriſse hanc pœnam in cuius odium propterea de eo in actorem rei negatę poſseſsio transferenda non eſt, prout dicit Auffrerius in addit. ad Capell. Tholoſ. d. deciſ. 167. contrarium dicit Beninten. deciſ. 84. vbi arguendo ad partes aſserit, quod licet actor ponendo reum poſsidere, ita faſsus fuerit reum conuentum eſse in rei poſſeſsione, itaut pretextu quòd reus negauerit ipſam poſseſsionem, ipſa negatione iuuari non ualeat ad effectum prędictum, tanquàm
1284 eſset periurus, † Et turpitudinem ſuam allegare uideretur, tamen non ob id fit, quominus actor ipſa negatione niti ualeat, ut aſse-
1285 quatur ipſam poſseſsionem, † Quia iam actor acceptando negationem recedit à ſua petitione, & petit ſe immitti in rei poſseſsionem tanquàm rei non interſit, ex quo negauit ſe poſsidere ex doctrina Ang. hic. At ego inhęreo contrarię opinioni, nam iam dixi facto ſolo aduerſarij poſseſsionem, alteri non quęri.

LAVS DEO.

TABVLA PARTICVLARIVM QVAESTIONVM,

Quem in hoc Parthenio continentur:

Ad faciliorem materiarum inuentionem, bono ordine digeſta, & ſub duplici numero, & Marginis, & Paginæ poſita.

Notabilia particularia in generali Indice, qui ſubſequetur apparebunt.

A.

1 *ACTORI in hoc remedio an expediat habere reum pro contumace. 1266.* 209

2 *Aduocatus, & Procurator an, & quando ad perhibendum teſtimonium in cauſa in qua eorum patrocinium præſtant, seu præſtiterunt, cogi valeant: num. 1178.* 198

3 *Aeſtimationem rei ſoluenti in hoc remedio, an, & quando Actor actiones cedere teneatur. 1118.* 192

4 *Item, & an, & quando de euictione ei cauere obſtringatur, & vbi teneatur ſi non cauerit, an tacitè cauiſſe intelligatur. 1125.* 193

5 *Alienans in potentiorem per viam contractus, qui pro dolo poſſidere deſiente habetur, ſi interrogatus num teneat, & poſſideat, & an dolo poſſidere deſient, & neget, an immiſſionem ex hoc remedio ſaltem vtiliter ad precium patiatur. 1102.* 190

Et an ita alienans teneatur declarare in quem nam alienauerit. ibid.

6 *Argumentum de feudo ad emphiteuſim, an & quando valeat. 867.* 160

7 *Argumentum de furto ad periurium, an, & quando procedat. 815.* 145.

B.

8 *Bonæ fidei poßeßor, an, & quos fructus ſuos faciat. quosve reſtituere teneatur. 952.* 174

9 *Et quid ſi à principio bonæ fidei fuerit, & ex poſt malæ fidei eſſe ceperit.* *ibidem.*

10 *Item quid ſi perſonarum mutatio interim, & pendenti iudicio interuenerit.* *ibidem.*

C.

11 *Circa, circiter, vel circum, an, & quando intra, vel extra intelligantur. 857.* 159

Vbi, & quod arbitrio iudicis ponatur, circa quantitatem, vel qualitatem. *ibidem.*

12 *Circumſtantia an, & quando aggrauent peccatum. 639.* 114

13 *Citatus in hoc iudicio, & comparens, an, & quando liti ſe obtuliſſe dicatur. 975.* 177

14 *Colonus ſimplex, an, & quando hoc remedium patiatur. 1153.* 196

15 *Confeſſio qualificata, an, & quando pro parte acceptari, & pro parte reſpici valeat. 835.* 150

Pulchra diſputatio. *ibidem.*

16 *Conſcientia, an, & quando obliget ad faciendum, vel committendum quod ea dictat, & eam deponat.* 740. 129

17 *Creditor anterior, an, & quando pecunias ſolutas poſteriori creditori, & bona fide conſumptas vendicare valeat. 966.* 176

D.

18 *Diſpoſitio huiuſce legis, vel Praxis Angeli, an extendatur ad omnes caſus iniuſtæ negationis, & ad quos. 873.* 161

19 *Diſpoſitum in caſu vero, an, & quando ad caſum fictum extendatur, qui iuris fictione pro vero habeatur.* 618. 111

E.

20 *Emphiteuta negans rem, vel partem eius eſſe emphiteoticam, an emphiteuſi ipſa priuetur, quæ domino ipſi applicetur. 866.* 160

21 *Exceptio dominij, an & in quib. caſibus obſtet huic remedio.* 1259. 207

F.

22 *Falſa negatio, an, & quando per negantem reuocari valeat. 677.* 121

23 *Et an tàm ad pœnam euitandam, quàm ad premium conſequendum. num. 683* 122

24 *Item & an nihilominus qui falſo negauit, mox pœnitentia ductus confeſſus fuerit, an beneficium ſponte confeſſo à ſtatuto conceſſo conſequatur. 778.* 137

25 *Fructus an & quando in hoc remedio reſtituendi veniant. 952.* 174

Hare-

H.

26 *Hæreditas non adita, an, & quibus caſibus ad hæredes etiam extraneos tranſmittatur. 26.* 5

I.

27 *Indefinita, an, & quando vniuerſali ipſi æquipolleat. 206.* 44

28 *Inquiſitus, vel accuſatus de falſo, ſi plenè per teſtes, vel inſtrumenta de ea conuictus fuerit, interrogatus an velit vti ipſis teſtibus, & eorum dictis, atque atteſtationibus, vel inſtrumentis, pro bonis, & veris, num ad abſtinentiam admiſſus cenſeatur. 465.* 91

29 *Interrogans, an, & quando fateri dicatur. 451.* 87

Vbi pulchrè diſcutitur. ibidem.

30 *Interrogatus de duobus, ſi de vno tantum reſpondeat, an, & quando alterum confeſſum fuiſſe dicatur. 463.* 90

31 *Interrogatus an teneat, & poſſideat, & credens re vera poſſidere, cum tamen non poſſideret, an, & quando contra ipſum remedium hoc, vel ex praxi Angeli detur.* 1094. 189

32 *Et quid ſi rei poſſeſſio pendente iudicio ei ſuperuenerit.* ibidem.

33 *Interrogatus ſimpliciter, vel an proprio nomine teneat, & poſſideat, & alieno nomine poſſidere reſponderit, de mendacio conuictus, an hoc remedium in ſe patiatur. 855.* 163

34 *Et quid ſi cum alieno nomine poſſideret, proprio nomine ſe poſſidere declarauerit, de mendacio conuictus, an & quando de eo in Actorem fiat hæc translatio, ſaltem vtili rei vindicatione.* ibidem.

35 *Et quid ſi ignoranter id egerit.* ibidem.

36 *Iudex an teneatur potius ex actis, & probatis, quam ex propria conſcientia iudicare. 376.* 72

Vbi latè quæſtio ventilatur. ibidem.

37 *Ius dominij Actori ſuperueniens pendente iudicio, an, & quando ipſi Actori proſit, & condemnatoria contra ipſum reum conuentum, ſequi valeat, tanquam ſi ab initio dominus fuiſſet, fictione ipſa translatiua. num.* 1029. 182

38 *Iuſtam cauſam fouenti, neſcientiq; aliter proteruiam Aduerſarij retrudere, an cauillationib. cōtra ipſam vti liceat. 789. 139. &* 826. *148*

M.

39 *Mortuo homine, quem quis in iudicio ſiſtere promiſit, vel ſuper quo litigabatur, an fideiuſſor cenſeatur liberatus, & ceſſet iudicium. num.* 1087. 188

Multa

40 *Multa petens, & non niſi partem probans, an, & quando pro parte probata fiat, hæc immiſſio. 909.* 167

Et quid de parte non probata agendum ſit. *ibidem.*

41 *Mentiri an vnquam liceat. 643.* 114

42 *Mutuo pecunias recipiens, easq; ſecreto etiam reſtituens, ſi ad eas conueniatur, deducaturq; in poſitionibus, an tuta conſcientia citra periurij reatum ſe eas recepiſſe negare valeat. 809.* 144

N.

43 *Negans ſe poſſidere idq; iuſti, ſi nihilominus ſuper ea paſſus ſit, procedi an & quando in eo iudicio perſeuerare valeat, tanquàm liti ſe obtuliſſe dicatur. 961.* 176

44 *Negatiua an, & quando vim conteſtationis litis habeat. 307.* 62

45 *Negans ſe habere rem, & iuſto quidem, ſed precium adhuc habens in manibus, an ad illud detur hoc remedium, tamquam precium ipſum loco rei habeatur. 960.* 126

Et an contra venditorem. *ibidem.*

46 *Negans pecuniam ſibi mutuatam, an poſſit poſtmodum allegare eius ſolutionem. 702.* 124

Rurſus & an exceptionem non numeratæ pecuniæ. *ibidem.*

P.

47 *Perempta re ſuper qua litigabatur, an & quando ceſſet iudicium ſuper ea. 1086.* 188

Et nunquid illud tranſeat contra illum in quem tranſit res. 1085. ibid.

48 *Perſona quæ alias contra aliquem teſtificari non coguntur, quæque aliquando nec volentes admittuntur, An & quando veritas aliter haberi non poteſt, compellantur, & admittantur. 558.* 103

Et quid in criminalibus. 559. *ibidem.*

49 *Plus debito petitum, ſi fuerit an totum, etiam pars debita, iure negari valeat. 786.* 139

50 *Plus debito petitum ſi fuerit, & reus à toto abſolutus fuerit, An actori volenti poſtmodum petere partem debitam, obſtet exceptio rei iudicatæ ſuper toto. 912.* 168

51 *Poſitio partim vera, & partim falſa, an in totum negari valeat. 790.* 140

52 *Præparatorio non præmiſſo in hoc iudicio, etiam quod reus liti ſe obtulerit, an ſequi poſſit ſententia ſuper eo. 718.* 127

Vbi & an illud per poſitiones deduci valeat. *ibid.*

53 *Poſſeſſionis trãſlatio an fiat de toto, ſi pars dũtaxat fuerit negata. 909. 167*

Qua-

Q.

54 *Qualitatem criminis negans, an, & quando delictum ipſum negauiſſe dicatur.* 804. 143
55 *Qui aliter rem ſuam conſequi à detentore non poteſt, an, & quando æquiualente ſi auferre valeat.* 832. 49

R.

56 *Rei vindicatio an cũ poſſeſſorio adipiſcẽdæ cumulari valeat.* 1155. 196
57 *Item an cum petitione hæreditatis.* ibidem.
58 *Item an cum Publiciana in rem actioni.* 1154. ibidem.
59 *Item an cum Hypothecaria, & Saluiano interdicto.* ibidem.
60 *Item an cum actione ad exhibendum.* 1167. 197
61 *Remedium hoc an detur ad precium contra ipſum venditorem.* 960. 175
62 *Remedium hoc, an & quando detur contra dolo, vel lata culpa poſſidire deſientem, & an vtilis, vel directa.* 921. 169. & 110. 190
63 *Vbi, & qui nam fructus in eo veniant.* 952. 174
64 *Remedium hoc an æquè habeat locum contra contumacem, qui pro negante habetur, ac contra re vera negantem.* 1263. 208
65 *Item an ad ſpiritualia, & beneficialia in præiudicium Eccleſiæ, vel ſucceſſoris, ob falſam negationẽ Prælati, vel Rectoris Eccleſiæ.* 1130. 194
66 *Item contra bona filij, ob falſam Patris adminiſtratoris inficiationem, in præiudicium ipſius filij.* 1131. ibidem.
67 *Item, & an contra vſufructuarium, conductorem, Depoſitarium, vel alium nudum detentorem, ſaltem niſi dominum indicauerint, & ſi liti ſe ſe obtulerint.* 1141. 195
68 *Reſpondens poſitionibus per verbum neſcit, vel ignorat, an & quando pro negante, ſeu confitente habeatur.* 257. 53
69 *Et quid ſi adiecerit reſponſioni, & ideo non credit.* 258. 53
70 *Reſoluto iure dominij in Actore, an, & quando reſoluatur ipſum iudicium.* 1085. 188
71 *Vbi, & an tranſeat in quem res ipſa tranſit.* ibidem.
72 *Reſpondens ſimpliciter facto qualificato ad omnes qualitates facto ipſi appoſitas, reſpondiſſe cenſeatur.* 464. 90

S.

73 *Statuto ſtante, vt quis ſimpliciter, per verbum Credit, vel non credit, teneatur reſpondere poſitionibus, an, & quando cum plica reſpondere valeat, & qualiter intelligatur.* 824. 147
74 *Statuto ſtante, quod Proſcriptus, ſeu bannitus, nullam aduerſus bannum*

num valcat allegare defenſionem, an poſſit negare ſe eſſe illum, qui in banno legitur deſcriptus. 179. 32

75 *Statutũ pœnale cõtra supplicãtes falſum, qualiter intelligatur. 644.* 115

T.

76 *Theſaurus an, & quando inuentoris fiat. 905.* 165

Vbi quid ſi in fundo dotali, vel aliter vxoris. 906. ibidem.

77 *Tertius comparens, & allegans rem in cuius poſſeſſionem Actor ob negationem rei conuenti immitti expoſtulat, penes ipſum tertium reperiri, an, & quando ipſam immiſſionem impediat. 1028.* 182

78 *Translatio hæc an iure actionis, vel officio iudicis fiat. 1214.* 201

79 *Translationi poſſeſſionis ob falſam rei conuenti negationem in actorem facta per hoc remedium, an ius dominij ipſius rei conuenti, vel cuiuſcunque tertij ſaluum remaneat. 1243. & 1247.* 205

80 *Atque etiam poſſeſſionis respectu ipſius tertij. 1029.* 182

81 *Toto petito, & non niſi parte probata, quid agendum in hoc remedio. num. 910.* 167

V.

82 *Vaſallus negans feudum, vel eius partem, vel aliter interuertens, debiti fidelitatem, an feudo ipſo priuetur. 745.* 130

83 *Veriſimili an, & quando ſtandum ſit. 587.* 108

84 *Veritas, an, & quando propter ſcandalum omittenda ſit. 409.* 78

85 *Veritatem celare, an, & quando liceat. 635. & 643.* 113.

F I N I S.

INDEX
RERVM, AC VERBORVM
Quæ in hoc Opere continentur,
ORDINE ALPHABETICO POSITORVM,
QVORVM PRIOR NVMERVS MARGINEM, ſecundus paginam ſignat:

Tanta cura, fide, ac diligentia concinnatus, vt omnia primo obtutu palàm faciat.

AB

ABnegare maximè negare eſt.283. 58.
Abnegare & ad factum refertur.284. pag. ibid.
Abnegare ſemetipſum, quid ſit.ibid.
Abortus, hoc eſt non tempeſtiuè ortus.284. 58
Abraam qui dixit Saram eſſe eius ſororem, quæ & ei erat vxor, mentitus non eſt. 643. 114
Ab re, hoc eſt ſine re. 284. 58
Abſolutus a toto, tutus eſt, exceptione rei iudicatæ aduerſus volentem, poſtmodum petere partem. 912. 168
Abſque ueritate, iuramentum eſt periurium. 543. 100
Abſque negatiua nota eſt.197. 39
Abſtine te a lite, & minues peccatum. 113. 18

AC

A cauſa cadit q ſine actione experitur.1030.183
Accidens de ſubiecto in ſubiectum non migrat. 1283. 210
Accidentalis uariatio, ſubſtantiæ uariationem non inducit. 947. 173
Acta iudiciaria propter ipſam ueritatem adinuenta ſunt. 481. 93
Actio ad exhibendum datur, & contra Tabellionem de inſtrumento rogatum, ad illud exhibendum. 1168. 197
Item & ad preparandum iudicium. ibid.
Actio eſt filia obligationis. 314. 63
Actio eſt ſuppoſitorum. 1032. 183
Actio, & paſſio in eodem ſubiecto ſimul cōcurrere non poſſunt. 314. 64
Actio feudi tranſit in eum in quem feudum tranſit. 1085. 188.
Idem & emphiteuſis ibidem.
Actiones famoſæ quæ ſint. 2. 1
Actio in rem eſt rei ipſius perſecutoria. 917. 168
Et ſequitur rem quocunque uadit; Secus quando res eſt alienata per fiſcum. 1016. ibi.
Actionis diffinitio. 313. 63
Et unde ſit dicta. 312. ibidem.
Actio eſt nobilior perpeſſione. 989. 179
Actionis nomen manat latiſſimè. 312. 63
Actio iniuriarum competit aduerſus eum, qui me meis rebus arbitratu meo uti non ſinit. 1040. 183
Actio ad exhibendum cum rei uindicatione cumulatur. 1167. 197
Actio perſonalis a perſona non ſeparatur, ſed perſonam ſequitur, ſicut umbra corpus, & lepra leproſum. 1018. 181
Actiones quæ per inficiationem creſcunt, quæ ſint. 838. 154
Actor acceptādo negationem quæ ad poſitiones fit, an ab ipſa poſitione recedere intelligatur. 1280. 210
Actor cui pretiū rei alienatæ preſtatur per alienatione, an & quando ſoluenti, de euictione caueat. 1110. 191
Et an ſi non cauerit tacitè cauiſſe intelligatur. 1115. ibidem.
Actor & reus ad imparia iudicari non debent. 156. 28
Actor ineptum libellum dando ſua intentione fruſtratur. 718. 127
Actori non conuenit iniuſta tueri ſcientem, minus alijs. 132. 22
Actori licere non debet, quod & ipſi reo non licet. 1054. 18
Actori an expediat in actione reali, habere reum conuentum contumacem. 1266. 209

Bc Actor

Actor in quem in odium negantis rei ipſius poſſeſſio translata eſt iuſtus poſſeſſor efficitur. 1244. 206
Actor iuſiurandum calumniæ ſubire recuſans, tanquam improbus litigator a limine illius iudicij arcetur. 137. 25
Vbi & quid ſi reus conuentus recuſauerit. ibid.
Actor in quem rei ipſius negatæ poſſeſſio ex hoc remedio transfertur, tamquam vacantem eam petere debet. 155. 28
Actor ad hoc vt ex iure ei poſtmodum ſuperuento, cœptum iudicium proſequi valeat, quomodo libellum concipere debeat. 1070. 186
Vbi & pulcra diſtinctio ipſius iuris ſupuēti. ibi.
Actor rei negatę nactus poſſeſſionem fit de petitore poſſeſſor, & reus de poſſeſſore petitor, mutaturque iudicium ipſum in poſſeſſorium adipiſcendæ. 1250. 206
Actor quod dicit probare tenetur. 159. 27
Actor ſciens a principio reum negātem nō poſſidere rei ipſius negatæ poſſeſſionem, haud nanciſcitur. 969. 176
Actor ſicuti apte interrogare, ita reus aptè reſpondere tenetur. 754. 131
Actor vt iudicialiter interroget reū an poſſideat, & per iudicem cum comminatione pœnæ, de qua in hac lege, aliàs hoc remedio non iuuatur. 687. 123
Actum ſi malè fuerit a principio per actorem, an iure ei ſupueniento benè egiſſe fingatur. 1061. 85
Actus pœnalis, quando reus de mendacio puniri poteſt, reuocari non ualet. 678. 121
Actus ſemel extinctus nūquā reuiuiſcit. 1248. 206
Aculei alieni liuoris excitant ad virtutē. 1184. 199

A D

Ad excludendum hominum malitiam vſus gladij eſt Principibus datus. 27. 8
Ad ſimilitudinē verbalis negationis inductū eſt, vt auferre, & priuare, negare ſit. 281. 57
Aduerſaria dicuntur tabulæ numulariç mercatorum, vulgo Diaria. 1192. 199
Aduerſarij qui ſint, vnde dicuntur, atque eorum ethimon. 1173. 198
Vbi ꝙ eſt Nomen promiſcuū dicatur. 1172. ibi.
Aduerſarius, & inimicus dicitur. 1180. ibi.
Aduerſarius noſter antiquus dicitur Diabolus. 1181. ibi.
Aduerſarij noſtri, qui perſequuntur nos, noſtræ ſalutis aliquando in cauſa ſunt. 1182. ibi.
Aduerſarium noſtrum tunc facere iudicem dicimur, cum ei iuſiurandum iudiciale deferimus. 1175. ibi.
Aduerſatiua regulā in cōtrariū ſupponit. 854. 157
Aduerſatiua Vero, coniunctionem in eadem oratione inducit. 203. 45
Item & eſt verbum incœptiuū veritatis, & mutat ius & factum. 548. 101
Aduerſus propriam confeſſionem in eodem iudicio factam, quis reſponſionibus reſpondere non tenetur. 668. 118
Aduocatus & Procurator in cauſis in quibus patrocinantur impropriè Aduerſarij dicuntur. 1177. ibi.
Aduocatus, & Procurator qui iniquè docent clientes ad paſſim negādum poſitiones, etiam veras, grauiter peccant. 842. 155
Qui & ad intereſſe partis tenentur etiam ſolo iuramento partis liquidandum. ibi.
Vbi & grauiter in eos inuehitur. ibi.
Aduocati officiū nobile, atq. honorabile. 115. 18
Aduocati appellatione venit, & Procurator ad iudicia. ibi.
Aduocatus iuſtū ius fouens, poteſt per rōnes ēt coloratas iura ſui principalis tueri. 38. 7
Aduocatus ac Procurator in qua cauſa patrocinantur, teſtificari non coguntur. 1178. 198
Aduocato, & Procuratori iuſtum patrocinium, prout & Conſultori iuſtum cōſilium vendere licet, non aūt Iudici iuſtum iudicium. 938. 171
Adulatores Sirenarum ad inſtar ſunt. 623. 112

A E

Aegyptij artium, & ſcientiarū inuētores. 484 94
Aegyptiorū genus procliue ad litigādum. 108. 12
Aequipollentiarum idem eſt iudicium 378. 64. & 908. 166
Aequum illud in alio dicitur arbitrium, quod bonus vir in ſe ipſo optaret. 365. 75
Aeſtimationem rei ſoluens rem ipſam emere cenſetur. 1111. 191

A F

Affirmatiua oratio ad cōſtruendum, ſicuti negatiua ad deſtruendum inducta dicitur. 758. 141
Affirmatiua, negatiuam habens implicitam, pro negatiua habetur. 296. 68. & num. 884. 163. & num. 896. 164
Quæ & negatiua pregnans appellatur. ibi.
Affirmatiua oratio in primo actu verificatur, negatiua autem ad infinitos trahitur. 253. 52
Affirmatiua præpoſitio dicitur quæ ponit, licet verbis negatiuis concepta, Negatiua autē quæ priuat, licet verbis affirmatiuis. 897. 164

A G

Agens agit in patiente benè diſpoſito. 980. 178
Agens in agendo repatitur. 983. 178
Agens petitione hæreditatis, vel alio iuris remedio, ſi dolo aduerſarij rei poſſeſſionē adipiſci non valet, interim pro poſſeſſore habetur. 1129. 193
Agens rei vindicatione aduerſarium ſuum poſſidere ſupponit. 1147. 195

Alapa

INDEX.

A L

Alapa malitioſè teſtem percutiēs eum vti ſuſpectum, recuſare non poteſt. 56. 10

Alexander pulchrum dictum, & factum in aſſentatorem. 622. 112

Alienans, & alienatarius ſcienter rem litigioſam contractantes, æque tenentur. 943. 173

Et quidem vnica actione. 944. ibi.

Vbi & pulchra diſtinctio. ibi.

Alienans rem iam in iudicio deductum, dolo non caret. 939. 171

Alienans in potētiorem per viam contractus iudicij mutandi cauſa feciſſe cenſetur. 933. 170

Vbi quod duo hæc parificantur. ibi.

Alienatio iudicij mutandi cauſa facta, ex quibus nam arguatur. 931. 120

Alienum furari omni lege prohibitū eſt. 831. 149

Alienus ſeruus etiam dicitur in quo quis nudum vſumfructum habet. 1143. 195

Aliquis relatiuum, licet in ſingulari ponatur, pluralis tamen locutionis vim habet, nec niſi in pluribus verificatur, vbi exemplum. 334. 67

Et dicitur aliquis quaſi alius qs vbi pulchra. ibi.

Aliud eſt poſse aliquid incontinenti probari, & aliud de eo manifeſtè conſtare 1260. 208

Aliud eſt eſſe tale & aliud haberi pro tali. 309 62

Allegans emphiteutam moroſum, & ceſsāte ſola oſtenſione, ac productione ipſius inſtrumenti emphiteotici id facit. 321. 65

Allegans qu m ſine liberis deceſſiſse, fundatam in ipſa negatiua habet intentionem, & onus probandi cōtrarium in aduerſarium transfundit. 320. ibi.

Vbi tamen declaratur. ibi.

Alteratio confinium rei mendaciter negatæ, liberat negantem a pœna falſæ negationis. 131. 52

Alteri per alterum iniqua conditio inferri non debet. 1128. 193

A M

Amen hebraicum, latinè quid ſonet. 440. 83

Ambulare in veritate eſt decus egregium. 479. 93

Amicus Socrates, amicus Plato, ſed magis amica Veritas. 554. 102

Amphibologicè Antiquitus Oracula reddere ſolebant Dæmones, vbi exempla. 584. 107

Amicitiæ veræ dicuntur, quæ ſempiternæ ſunt. 564. 104

A N

Anaxagoras, & Pericles promiſcuū rerum vſum concedebant. 78. 12

Idem & Plato, & Socrates. 80. 13

Itidem & Lucurgus in ſua Laconica. ibi.

Anaxagoras vir alioquin Sapiēs, in rebus tamen agendis minus prudens. 478. 93

Anima proximi noſtri, ac noſtra, æquè cara nobis eſse debet. 831. 149

Animal quodlibet particulari aliqua proprietate gloriatur. 363. 71

Animæ ſalus quæ omnibus rebus pretioſior eſt, cunctis opibus præferenda eſt. 813. 144

Et quæ cœlo eſt præſtantior omni. ibi.

Anima rationalis pro quocunque tēporali commodo, periculo interitus ſalutis ęternæ, ſubijcienda non eſt. 813. 144

Animus ſufficit ad perdendum poſseſſionem. 1149. 195

Antiqui Philoſophi, quia veram viam diſciplinæ non inuenerunt, propter eorum inſipientiam perierunt. 484. 94

Qui & pro adinuenienda veritate totum terrarum orbem peragrauerunt. ibi.

Antiqua Romanorum prudētia vtile ab honeſto non ſeparabant. 340. 68

A P

Appellatio a mero poſseſsorio nō datur, ſed benè in petitorio. 1158. 196

Item in rei vindicationis iudicio. ibi.

Item in poſseſsorio adipiſcendæ. ibi.

Appellationi deferens, iudex manus ſibi ligat. 182. 32

Secus ſi non deferat. ibi.

Vbi datur cautela. ibi.

Appellatio reſtituit cauſam ad terminos in quibus erat lite iam conteſtata. 772. 136

Appellatio ſubleuamen oppreſsorum, & præſidium innocentiæ dicitur. 386. 73

Appellauiſse qui negat, de mendacio conuictus ei poſtmodum proſequi prohibetur. 694. 123

Aperit viam ferro qui per cōtraria currit. 145. 76

Aptè reus conuentus interrogari debet, vt aptè reſpondere teneatur. 754. 131

Apud Deum non eſt iniquitas. 196. 39

A priuatione ad habitum non datur regreſsus. 1248. 206

A R

Argumentum a ſimili validum eſt in iure. 686. 122

Item ab oppoſitis. 770. 135

Item a ratione legis larga ad eius reſtrictionem. 904. 167

Item ab ordine conuerſiuo. 222. 47

Item a contrario ſenſu. 850. 156

Item a minori ad maius, & è conuerſo affirmatiuè. 794. 140

Item a feudo ad emphiteuſim, & è conuerſo. 867. 160

Item a ſpeciali. 1036. 183

Item a furto ad periurium. 815. 145

Arbiter ſuper pluribus aſsūptus, niſi omnia terminauerit, ſuo officio rectè functus non dicitur. 127. 21

Arbitrorum vſus, pro cita cauſarum expeditione introductus eſt. 126. ibi.

Ariſtomenes Meſsenius vir iuſtiſſimus, cuius egregium factũ,& calliditas affertur.1232.204
Ariſtoteles damnat Socratem,& Platonem quod promiſcuum rerum vſum conceſserint.80. 13

A S

Aſsentatio ſpecies falſitatis deterrima.620. 112
Quæ & oleum peccatoris appellatur. ibi.
Rurſus & turpe fœdus ſeruitutis. ibi.
Aſserens rem elſe ſuam, quæ re vera non eſt, vt ita res ſit, non efficit. 429. 82
Aſtringens ſe ad ſpecialem cauſam,& ad concomitantiam loci, & temporis illius ſe aſtrinxiſſe videtur. 1063. 186
Aſtringens ſe ad vnum tempus probandum,alterius tẽporis probatio eũ nõ releuat. 164. ibi.

A T

Athenienſium laus, quod quantum poſsent, forum fugerint. 105. 17

A V

Auguſtus laudatur, quod hæreditatem ſibi ab ignoto relictam repudiauerit. 64. 10

B A

Baldi opinio in l.& ſi quidem.C. de except. reprobatur, ſeu potius declaratur.775. 137
Bannitus ſi fuerit quem quis in iudicio ſiſtere promiſit liberatur. 60. 10
Niſi malitioſè procurauerit ipſum banniri. ibi.

B E

Beati poſſidentes. 151. 27
Beati qui perſecutionem patiũtur propter iuſtitiam, quomodo intelligatur. 514 97
Bella ſine veritate iuſta non ſunt. 570. 105
Bellum filiorum Iſrael contra Amorreos,iuſtum fuit, quia innocuum per eorum terras prohibeant. ibi.
Beneficio magis quam armis Romanis Portæ ciuitatum hoſtium patuerunt. 341. 68

B I

Bipedalem ruſtici reputant ſolem cũ tamẽ octies terra maior ſit. 473. 92

B O

Bona deciſio per ſpecies oppoſitas fieri debet. 144. 26
Bona dicuntur mea, quæ iurè a me vendicari poſſunt.153 28
Bona fide alienans ſuper re ita alienata cõtrouerſiam pati non debet. 918. 169
Bona fides eſt dolo, & fraudi contraria. 13 2
Bona fides, & pro veritate accipitur. 10 3
Bona fides in dubio præſumitur. ibi.
Bona fides nõ patitur,quẽ iniuſtè vexari.919.169
Bonã fidem agnoſcere quilibet tenetur.800. 142
Bonæ fidei homo dicitur qui dolũ non habet.6.2
Bonæ fidei nomen manat latiſſimè. 14. 1
Bonæ fidei poſſeſſor quos fructus ſuos faciat. 952. 174
Boni patroni cauſarum eſt iniuſtis litibus ſe non immiſcere. 94. 24
Boni patroni cauſarum eſt iniuſtas lites, ſciens non tueri. 133 22
Boni, & timorati viri eſt lites quantum poteſt execrari. 94. 24
Bonum, & malum tamquam contraria in eodem ſubiecto ſimul eſſe non poſſunt. 5. 2
Bonum, iuſtum, & verum conuertuntur.629.113
Bonum ſicuti eſt obiectum voluntatis, ita verum intelligentiæ, 367. 71
Bonus hẽt ſe ipſum,malus aũt ſe ipſo caret. 11.2
Bonorum poſſeſſio non agnita, regulariter non tranſmittitur. 25. 4
Niſi dolo, & malitia non adeatur. ibi.
Bonus iudex nihil ex arbitrio ſuæ domeſticæ voluntatis,ſed ſecundum iuris diſpoſitionem ſtatuere debet. 387. 75
Bonus vir, & iudex conuertuntur. 8. 2
Bonus vir dicitur iudex. ibi.
Bonus vir non debet eſſe in exigendo acerbus, ſed mitis, & æquus. 106. 17

B R

Breuis omnis malitia. 21. 4
Breuiari poteſt inſtantia non prorogari, odio litium. 76. 12

C A

Caius Gracchus legis Agrarię de agris communiter diuidundis cæſus. 83. 13
Calculum negans de mendacio conuictus, illum poſtmodũ erroneũ allegare nõ valet. 692.123
Caligula iniquiſſimus Imperator. 102. 15
Calumniari nõ dicitur quis in defendẽdo.104.16
Calumnijs reſiſtere,& punire proteruos,ac mendaces litigatores, egregia virtus eſt. 588. 108
Calumniatores qui dicantur. 657. 117
Calumnia reſiſtens repulſam nõ meretur.104.16
Captus ab hoſtibus ſi reuertatur iure poſtliminij in ciuitate ſemper fuiſſe, & in patris poteſtate, cui & ſuccedit. 611. 110
Captio ei fit, cui dolo mentitur. 650. 121
Carnifices qui martyres occiderunt non excuſantur. 407. 78
Carnifex qui iniuſtam iudicis ſententiam exequitur, non vtique peccat. ibi.
Niſi intolerabilem errorem eam continere cognoſcat. ibi.
Caro noſtra noſter acerrimus hoſtis. 1188. 199
Carnis ſtimulũ ab Apoſtolo Deus remouere noluit, quo in actib. virtutis exerceretur.1189.ibi.

Caſſius Iuriſconſultus vir iuſtiſſimus laudatur. 426 82
Caſtrum, & Regnum vtique in dotem dari poſſunt. 902. 165
Cauſa poſſeſſoria, priuſquam petitoria cognoſcenda, ac terminanda eſt. 154. 27
Cauillationibus contra cauillationes, an vti liceat. 789. 139. & 826. 148
Vbi quod potius aduerſarij cauillationem retrudere, quam cauillari ſit. ibi.
Cauſa ſecundum veritatem decidenda, ſi cōmiſſa fuerit iudex leges potius, quam priuatā eius conſcientiam, ſequi debet. 387. 73
Cauſæ iniuſtæ iniquorum Aduocatorum, & Cauſidicorum paſcua dicuntur. 115. 20
Cauillatio quid ſit, atque eius diffinitio. 42. 8
Cautela eſt, vt reſpōdens poſitioni, quæ partim ſit vera, & partim falſa, partem veram fateatur. 800. 142
Cautela eſt vt ponens quantitatem adijciat, & ſi non credit de tanta quantitate, dicat de quanta aſcenſiuè, vel deſcenſiue deſcēdendo vſque ad minimum. 801. ibi.
Idem & ſi qualitatem. ibi.
Cauti Aduocati, & Procuratores in interrogatorijs faciendis teſtibus petunt interrogari, ac credant vera eſſe quæ depoſuerunt. 260. 53
Cautela eſt, vt in reſpondendo quis potius dicat non teneri, quam neget. 702. 125
Cautela vt ad hoc, vt ex iure ſuperuento cæptum iudicium proſequi valeat, petat ſimpliciter dominum declarari, vel rem ad ipſum iure dominij, vel quaſi ſpectare. 1070. 186
Cautio euictionis pro precio rei alienatæ ſoluto, debetur. 1116. 191

C E

Ceres prima legū latrix, quæ primo de agrorum finibus eas tulit. 88. 14
Certior aure, arbiter eſt oculus. 522. 98
Ceſſante cauſa, ceſſat effectus. 769. 134
Ceſſante legis ratione, legis ipſius diſpoſitio ceſſat. 681. 121

C H

Chriſtiana Religio, diuitias & opes non vtique damnat, etiam ſi affluant, ſed ne cor eis apponamus, prohibet. 82. 13
Chriſtiani vnde primo dicti, & quomodo antea appellabantur. 114. 28
Chriſtus orauit pro Petro, ne deficeret fides ſuas. 385. 75
Chriſtus æternæ vitæ verba habebat. 637. 114
Chriſtus plenus gratiæ, & veritatis. 528. 99
Chriſtus verax eſt. ibi.
Chriſtus ad ipſam veritatem perhibendum, in mundum venit. 468. 91
Chriſtus veritas Patris. 535. 99
Chriſtus miſit Apoſtolos ad prædicandum ſine auſo, vt eis ſubtraheret litis cauſam. 118. 20
Chriſtus via, veritas, & vita. 468. 92

C I

Cicero vituperat gētem Siculam pro cliuem nimis ad litigandum. 107. 17
Eiuſdem grauis obteſtatio in cauſis agendis. 131 22
Ciceronis pulchrum dictum de veritate. 579. 106
Circa, circiter, & circum qualiter accipiantur. 856. 158
Vbi & an intra, vel extra intelligatur. 857. 159
Vbi tamen quod arbitrio iudicis. ibi.
Circa ipſam poſſeſſionem delinquens in ea punitur. 1124. 192
Circūſtantiæ qualiter aggrauet peccatū. 639 114
Citatus comparens, non liti ſe obtuliſſe, ſed vocatus paruiſſe cenſetur. 975. 177

C L

Clauſula euictionis in contractu emptionis, vel aliter oneroſo ſolita apponi, ſi fuerit ommiſſa nihilominus pro appoſita habetur. 1113. 191
Clauſula, Nec aliter, nec alio modo facit, vt taliter reſpondens, ex confeſſione præambula damnari valeat. 820. 145
Clauſula dixit nō poſſidere, & ſi reperiatur poſſidere iuſtis, & legitimis titulis poſſidet, tamquàm nimis calumnioſa exploditur. 187. 36 & 755. 132
Clauus Clauo eruditur. 32. 6
Clodius Romanorum nequiſſimus tres eius Sorores nefario inceſtu vitiauit. 1224. 203

C O

Colonus poſſidere non dicitur. 1152. 196
Communis error facit ius. 611. 111
Compendiaria via ad conſequendam gloriam eſt vt talis quiſque ſit, qualis haberi vult. 574. 104
Compellere quid ſit. 985. 178
Et vnde ductum. 986. 161
Condemnatus in expenſis per calumniam, condemnatus non dicitur, niſi iudex id expreuerit. 104. 10
Conditionalis, Si facit, vt a contrario ſenſu valeat argumentum. 850. 156
Confeſſio qualificata, an & quādo ſcindi valeat. 835. 150
Confeſſio eſse debet relatiua ad finem ſui antecedentis. 808. 144
Confeſsus in alio iudicio ſe poſſidere non probat in alio, vt ſit locus huic remedio. 673. 119
Confeſſio iudicialis renunciatiua liti, etiam abſente parte, fauore litis valet. 118. 20
Confeſsus non habetur pro reſpondente, quando eſt contumax in reſpondenti poſitioni, qua

quis ſcienter falſum ponit. 490. 95
Confeſſio proprij oris cõtra præſumptionem iuris, & de iure admittitur. 675. 118
Confeſſio, & permixtio qualiter inter ſe differãt. 1139. 195
Vbi quod in his quæ difficilis ſeparationis ſint, & quæ ob id communicata cenſentur rei vendicatio non detur, ponitur. 1140. 1141. ibi.
Confeſſores Sancti Dei eo appellantur, quia opere etiam Chriſtum confeſſi ſunt, eius præcepta atque conſilia adimplendo. 278. 57
Coniunctiua, Cum, iuncta verbo cauſali temporaliter ſtat. 1024. 181
Conſcientia etiam erronea an obliget. 740. 129
Conſcientia maximũ virtutis theatrum. 739 ibi.
Conſcientia mille teſtes. 733. ibi.
Conſcientia vnde dicta, & quotuplex. 729. ibi.
Conſcientia ſua, qui accuſatur liber, & ſine accuſatore non eſt. 734. ibi.
Conſcientia tam magna eſt in vtranque partem, vt neque timeant, qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper verſari ante oculos putent, qui peccauerint. 237. 50
Conſciẽtia tirãnis quoque metũ incutit. 732. 129
Cõſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici. 738. ibi.
Conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris dicitur. 479. 93
Conſumato delicto pœnitentiæ haud locus exiſtit. 678. 121
Contẽtioſa iuriſdictio quid ſit, & qualiter a voluntaria differant. 996. & 997. 179
Contra conſcientiam quod ſit, ædificat ad gehennam. 741. 129
Contra emẽtem ſcienter rem litigioſam, eodem proceſſu, ac contra ipſum alienantem executio ſit. 944. 173
Conſtare de aliquo notoriè, & manifeſtè plus eſt quam poſſe incõtinenti probare. 1260. 208
Contra doloſum iuſiurãdũ in litẽ datur. 846. 156
Contra negantem in actione legis Aquiliæ pro damno iniuria dato, actio in duplum datur. 139. 24
Contra ſtimulum calcitrare durum eſt. 1059. 185
Contumacia repletur Dei præſentia. 1271. 209
Contumax pro confeſſo habetur. 1263. 208
Item & pro præſente. ibi.
Item & pro negante in hoc remedio. ibi.
Conuerſio eſt tranſpoſitio ſubiecti in prædicatũ, & è conuerſo manet ſemper eadem qualitate, & quantitate. 220. 47
Conuictus de poſitione negata beneficium ſuppletorij iuramenti, quod alias ei deferri poſſet amittit 846. 156
Conuictus vnde dicatur. 664. 118
Et qualiter differat a confeſſo. ibi.
Conuictus plenè vt fuerit reus conuentus, negans de mẽdacio ad hoc, vt contra ipſum huic remedio locus exiſtat. 8:7. 156
Copulatiuorum natura vtriuſque concurſum requirit. 148. 26
Cor duplex vbi non eſt, ibi nec etiam mẽdacium dici poteſt. 829. 149
Cor eſt imperator linguæ. 213. 46
Cortea, Porta veritatis apud inferos dicebatur. 520. 98
Cornua in manibus eius de Meſſia dicebatur, eo quod veritatem in mũdum allaturus eſſet, quæ per cornuum figurabatur. ibi.
Cornus Hieroglipħicum, Veritatis apud antiquos. ibi.
Correctio re integra licita eſt. 680. cum ſeqq. 121

C R

Craſſa & ſupina ignorãtia haud excuſat. 743 130
Crates Philoſophus propter philoſophiam diuitias ſuas abiecit in mare. 82. 13
Credere Deum, Deo, & in Deum, qualiter capiantur. 271. 55
Vbi quod in materia fidei eſt firmiter tenere, & ei inhærere. ibi.
Credere & pro confidere accipitur. ibi. 56
Criminis qualitatem negans, an & quando crimen ipſum negare cenſeatur. 778. 137

D A

DAmnum quod quis ſua culpa ſentit, ſibi imputare debet. 1091. 189

D E

Debile principium melior fortuna ſequetur. 1077. 187
Debiti ſubſtantia probata ſuper quãtitate ipſius poſtmodum iuramentum ſuppletorium creditori defertur. 844. 155
Vbi datur conſilium, vt per poſitiones deducatur ipſum creditum. ibi.
Deceptis, & non decipientibus iura ſubueniunt. 970. 177
Delinquentium mentiri proprium eſt. 537. 99
Defectus in quantitate, ſeu qualitate defectus in toto, & quota dicitur. 809. 144
Delegatorum iudicũ qui ſalarijs inhiando ferant ſententias appendicibus plenas, quo eis multiplicentur ſalaria, ſæua increpatio. 128. 22
Dei iudicium eſt. 419. 80
De ſimilib. ad ſimilia valet argumẽtum. 815. 145
Delictum non præſumitur. 319. 65
Demoſthenis dictum de veritate. 399. 76
Detentor ſimplex non poſſidet. 1152. 196
Detegere quem fuiſſe mentitum ſummæ ſapientiæ attribuitur. 370. 71

Deus

Deus ad quid rationalē creatu ā fecerit. 366. ibi.
Deus indefinibilis eſt. 168. 30
Deus in hoc ſe priuauit, vt facta infecta eſſe non poſſit. 441. 83
Vbi tamen declaratur. ibi.
Deus ex nihilo omnia fecit. 195. 39
Deus ens nobiliſſimum omni prædicato maior. 167. 30
Dei propriumeſt futura prænoſcere. 584. 107
Deus quæ cōtradictionem implicant facere non poteſt. 441. 84
Sicuti nec etiam peccare. ibi.
Deus veritas, & ratio conuertuntur. 435. 83
Deus vnus eſt vnitate ſimpliciſſima 438. 83
Deus ſuſcitare virginem poſt ruinam non poteſt. 442. 84
Vbi & declaratur. ibi.
Deus ſolus dicitur omnipotens. 439. 83
Deus interrogat cor, & non manum. 403. 77
Deus vocat ea quę non ſunt, tamquā ſunt. 173. 31
Deus veritatem a veritate remouere non poteſt. 435. 83

D I

Diabolica eſt illa conſuetudo, quā Principes licere ſibi faciunt habere prima cunnagia a nouis nuptis in terris ſuis. 339. 68
Diabolus quo Deus videretur tempore quo ſolebat oraculo reddere, mentiri refugiebat in reſponſis, amphibologicè loquebatur. 584. 107
Dictio, Nequaquam quam vim abnegandi habeat. 200. 41
Dictio, Omnis, qualiter a dictione totum differat. 327. 66
Dictio, Niſi excipit ab eo quod præceſſit. 201. 41
Et aliquando ponit. ibi.
Diabolus mendacij pater dicitur. 529. 99
Dictio, Quidem, maioris expreſſionis vim habet. 184. 35
Dictio, Tantum negatiua, Nota eſt. 235. 49
Dictio, Verum, & ſimilia, aduerſatiuè ſtat ad præcedentia non vera. 548. 101
Dictio quiſque qualiter ab alio diſtributiuo, quodlibet differat. 326. 66
Dictū pulchrū Ciceronis de hoīe fallaci. 497. 95
Dictum pulchrum Varronis de Plauto. 141. 24
Dictum pulchrum Euripidis de veritate. 550. 101
Difficile eſt crimen non prodere vultu. 581. 106
Difficile eſt inter emenris, vendentisq commercium, non interuenire peccatum. 508. 97
Diffinitionis verba cui non conueniunt, nec ipſum diffinitum conuenire debet. 1164. 197
Diogenes Cinicus de hoīe pulcrū factū. 654. 116
Dilema pulchrum de veritate. 499. 96
Dira imprecatio Prophetæ in gloriantem ſe in malitia. 71. 11
Dira imprecatio Prophetæ contra improbos litigatores. 72. 11
Diſticon pulchrum de Vibibus quæ certant de natali Homeri. 1135. 194
Diſtinctio dominiorum eſt de iure gentium, & quare. 81. 13
Diſpoſitio iuris eluſoria eſſe nō debet. 1258. 207
Diſpoſitum in caſu vero, & in caſu præſumpto, diſpoſitum cenſetur. 619. 112
Diſpoſitum in feudo, & in emphiteuſi, an diſpoſitum cenſeatur. 867. 160
Diſtributiua ſimplicia quæ ſint, & quæ duplicia. 328. 66
Diuiſio omnis vt bona ſit, debet eſſe bimembris vel reducibilis ad bimembrum. 159. 29
Diuinare Dei proprium eſt. 584 107
Dictum teſtis per verbum credit, non vtique affirmat. 782. 138
Vbi tamen declaratur. ibi.

D O

Dolo deſiens poſſidere, pro poſſeſſore habetur. 922. 167
Dolo deſijſſe poſſidere quibus nam modis arguatur. 931. 170
Dolo deſiens poſſidere, æquiparatur ei qui dolo noluit acquirere. 1120. 192
Dolo deſinere poſſidere dicitur alienās in poſteriorem, per viam contractus. 933. 172
Dolo deſiens poſſidere ad omnes fructus tenetur. 958. 175
Dolo deſiens poſſidere iuramentum in litē, nulla iudicis taxatione præmiſſa cōtra ſe patitur. 940. 172
Dolus, & malitia non præſumuntur. 932. 170
Dolus, & doloſo patrocinari non debet. 911. 167
Dolus & culpa requiruntur in neganti ſe poſſidere, vt huic remedio locus eſſe poſſit. 663. 117
Dominij notoria exceptio, impedit in hoc remedio fieri rei tranſlationem in actore. 710. 126. & 1260. 208
Dominium ſuperueniens, an & quando proſit. 1057. 185
Dominij notoria exceptio ſpoliati reſtitutionem impedit. 1260. 208
Dominij probatio difficilis eſt. 348. 69

D V

Dubitare, & putare qualiter differant. 270. 55
Vbi ponitur cautela citationis illius, quem pro legitimo contradictore approbare nolumus, vt citetur cum clauſula, ſi tuam, putauerit intereſſe. ibi.
Duces Magni Italiæ iura imperij, & ſupremi Principis habere dicuntur. 1239. 205
Qui & a Sūmis Regibus in alio quā in dominij amplitudine, atque vnctione differūt. 1242. ibi.

Duæ fictiones circa idem concurrere non poſſunt. 445. 84
Duci, & trahi qualiter differunt. 988. 178
Rurſus & duci ab induci. ibi.
Dulciſſima rerum poſſeſſio communis eſt. 80. 13
Duplici onere quis prægrauari nõ debet. 349. 69
Dupli pœnam incurrit, qui legata Sacroſanctis Eccleſijs, vel alijs Venerabilib. locis relicta, ſoluere recuſat, vel differt. 838. 154
Durum eſt contra ſtimulum calcitrare. 1059. 185

E A

E Præpoſitio, an, & quando priuationem inducat. 242. 51
Ex quæ in radice, & cauſa cõueniũt, vt & in fructu, & effectu conueniant, neceſſe eſt. 816. 145
Ea quæ ſunt in voce, ſunt earum quæ ſunt in animo paſſionum notæ. 214. 46

E C

Eccleſia ſanguine, & ſemine humano pollicitur. 1229. 204

E F

Effectus conſideratur potius quã verba. 896. 164

E G

Egreſſus malitiæ, virtutis operatur ingreſſũ. 24. 4

E L

Electorum deſideria cum prẽmuntur, perficiuntur. 1191. 199

E M

Emens rem litigioſam ſcienter pœnis legalibus ſubiugatur. 89. 14
Emphiteuſis in dotem dari poteſt. 1082. 187
Emphiteuſis accepta pro ſe, & hæredibus, morte domini, vel emphiteutæ non reprouatur. 870. 160
Niſi ex pacto. ibi.
Emphiteuſis ita penes maritũ, ſicuti penes vxorem eſſe debet. 1083. 188
Sicuti & ita penes patrem. 1084. ibi.
Emphiteuta, & feudatarius, vtile dominium habere dicuntur. 869. 160
Emphiteuta negans rem eſſe emphiteucam, vel eius partem, vel eius cõditionem, an & quando emphiteuſi ipſa priuetur. 866. ibi.

E N

Ens bonum, verum, & pulchrum conuertuntur. 619. 113

E R

Error quid ſit, & qualiter ab erratione differat. 265. 54
Error nullus cum veritate concurrit, benè ignorantia ad verum, & falſum ſe habet. ibi.
Erranti magis, quam titubanti, ſeu dubitanti ſuccurritur. 268. ibi.

E S

Eſaias grauiter inuehit in litigatores oẽs. 99. 15

E T

Etenim cauſalis coniunctio eſt vbi quale vim in oratione habeat. 222. 48
Et memorẽ famã qui benè geſſit habet. 573. 105

E V

Euangelium, verbũm veritatis dicitur. 468. 92
Euictio ita eſt de natura contractus venditionis, ſicuti & alterius contractus oneroſi, vt etiam non promiſſa cum ſuis clauſulis debeatur. 1112. 191
Ita tamen debetur ſi debito tempore lis auctori intimata fuerit. 1117. ibi.

E X

Exceptio dominij in poſſeſſorio adipiſcendæ, non excluditur. 1156. 196
Exceptionem probat excipiens. 758. 131
Exceptio non numeratæ pecuniẹ in mutuo confeſſionato, & ciuili intra biennium conceditur. 614. 111
Ex dicto, vel facto poſſidere deſientis, dolus arguitur. 931. 170
Ex diuerſis non fit illatio. 665. 118
Executio rei iudicatæ fit etiam in eum in quem dolo res translata eſt. 942 172
Ex eo quod quid eſt, vel non eſt oratio vera, vel falſa dicitur. 164. 29
Exercitus ad hoc comparantur, vt pro veritate dimicent. 570. 105
Exitus acta probat. 1019. 181
Ex inope illico diuitem, ex ignobili illico nobilem, & mercatorem tamquàm peſtem fugem. 508. 97
Ex mendacio dolus arguitur. 842 155
Exempla magis mouent, quam verba. 656. 116
Executio rei iudicatæ fit etia m in eum, in quem dolo rei translatio facta eſt. 944. 173
Ex contentis in libello, plena contra libellantem reſultat probatio. 672. 119
Sicuti & ex poſitionibus. ibi.
Ex diuerſis non fit illatio. 665. 118
Ex negatiua diſpoſitione nihil ſequitur. 209. 45. & 763. 175
Vbi quod & particularibus nihil ſequitur. ibi.
Ex nihilo, nihil fit. 195. 39
Ex principio poſterior, formatur euentus. 1074. 187
Extinctæ res vindicari non poſſunt. 918. 169
Extrema habilia, medium etiam habile fuiſſe cenſeri facit. 1093. 189
Exceptio dominij notoria impedit trãſlationem hanc fieri. 710. 126
Exul fiat ab omni republica falſitas. 555. 102
Ex eo quod quis nixus eſt impugnare commodum ſentire non debet. 773. 136

Faci-

F A

Facilius datur retentio, quam actio. 833. 150
Facilius fit pœnę remiſſio, quam quod quis premium conſequatur. 837. 153
Facilius circa ipſam quãtitatem, quam circa ſubſtantiam rei poſſeſſor decipi poteſt, 855. 158
Facta hominis, mentem eius oſtendit. 276. 57
Nec minus facta, quam verba loquuntur. ibi.
Facta non præſumuntur, niſi probentur. 316. 64
Facto Chriſtum negat, qui Chriſtianus cum ſit, eius præcepta non adimplet. 277. 57
Item qui miſericors haud eſt. 279. ibi.
Facto hominis, vel dicto, veritas rei non immutatur. 429. 82
Facto ſicuti verbis veritatem negare dicimur. 276. 57
Factum per qualitatem ſicuti ſubſtantia per accidens demonſtratur. 780. 137
Factum ſuum promittens, & hæredis promiſiſſe intelligitur. 250. 52
Fallax decipiendi ratio, malitia dicitur. 47. 8
Falſa negatio, an, & quando reuocari valeat. 677. 121
Falſa rei demonſtratio, ita rem ipſam diuerſificat, vt aliam cenſeri faciat. 800. 142
Falſitas ſub apparenti vero, prodire quærit. 41. 8. & 658. 117
Falſum non dicitur, quod veritatis primordio adiuuatur. 659. ibi.
Falſum non committit, qui potius ſua falſitate, & mendacio, fallentem, & mentientem repellit. 832. 149
Sicuti nec periurium. ibi.
Falſus teſtis non erit impunitus. 817 145
Famam optimam ſibi comparat, qui gerit optima, & loquitur pauca. 574 105
Itẽ ſi quod in alijs reprehendis ipſe nõ facit. ibi.
Fama ſine veritate duratione non habet. 573. 105
Fama vires, acquirit eundo. 496. 95
Fateri eſt coactorum. 452. 87
Fateri propriè rei eſt, & non teſtis. ibi.
Fateri non dicitur quis quod ſub alia ſpecie fatetur. 804. 143
Fatuus eſt iudex, qui cum in ſententia cauſam exprimere non teneatur eam exprimit. 1065. 186
Fatuus eſt, qui cum poſſideat ad rem quam poſſidet rei vindicatione agit. 1146. 195

F E

Feriunt ſummos fulgura montes. 575. 105
Feudatarius negans ſcienter feudũ, vel eius conditionem, de mendacio conuictus, eo priuatur. 256. 53
Vbi & contrarium ſuſtinetur ibi.
Feudum, & emphiteuſis in quibus nam conueniant. 868. 160
Feudatarius vtile dominium habere dicitur. 866. ibi.
Feudum in dotem dari poteſt. 902. 165
Feudum, & noui domini, & noui ſucceſſoris ſucceſſione. 870. 160

F I

Fideiuſſor bannito homine, quem in iudicio ſiſtere promiſit, liberatur, 59. 10
Niſi malitiosè id egerit. ibid. & nu. 1087. 188
Fictio quid ſit, quotuplex, atque eius diffinitio. 444. 84
Fictio, & præſumptio qualiter inter ſe differant. 617. 111
Fictio idem operatur in caſu ficto, ſicuti veritas in caſu vero. 1270. 209
Non tamen plus operatur quam veritas, vbi tamen declaratur. 446. 85
Fictio in contractibus locum non habet 611 110
Fictio ſuper impoſſibili non inducitur. 443. 84
Ficum diuidere veteri prouerbio pro re indiuidua, facere diuiſionem ponitur. 328. 66
Fideiuſſiſſe qui negat de mendacio conuictus beneficium fideiuſſoribus, ac confideiuſſoribus conceſſo non gaudet. 704. 124
Fides veri a calumnia defendit. 583. 106
Filia etiam nupta ſua eſſe, & poteſtate patris non deſinit. 1047. 184
Quæ & quicquid acquirit, quoad vſumfructum, & vſum patri quærit. 1048. ibi.
Fidelitatis iuſiurandum potiſſimùm eſt in feudatario. 876. 162
Filius a patre hæres inſtitutus, ſi dãnoſam ipſam hæreditatem, & litibus implicitam cognouerit, eam repudiando prælegata ſibi in eo teſtamento relicta, nihilominus conſequitur. 92. 14
Filius contra patrem rurſus, & pater cõtra filium etiam volentes, ad teſtificandum non admittuntur. 558. 103
Vbi quid in filijs ſpiritualibus? ibi.
Fine deſtructo nil remanet ex his quæ ſunt ad finem. 808. 144
Finis eſt primus in intentione, vltimus in executione. 1009. 180
Finis iudicialis controuerſiæ, eſt ipſa ſententia. 1006. ibid.
Item & vt debitæ executioni demandetur. ibi.
Finis, & non quæ propter finem ſequenda ſunt. 399. 76
Fiſcus auocat pecunias ſolutas poſteriori creditori, etiam conſumptas. 966. 176
Fideicommiſſum in ſcriptura minus quinque teſtibus ſignata iniungi non poteſt. 695. 123
Fiſcus vltor iniquitatum dicitur. 466. 91
Fiſcus beneficium reſtitutionis in integrum habet. ibi.

Fidei noſtræ obiectum eſt ſemper, & perpetua veritas. 470. 92

F O

Forma ſententiæ in remedio huiuſce legis, quando quis totum petijt, & non niſi partem probauit. 912. 167
Forus conſcientiæ, forus boni, & æqui coniuncti, & tribunal veritatis, & non fictionis dicitur. 417. 80
Forus conſcientiæ magis pauendus, quam exterior. 330. 66

F R

Fraudibus occurrendum eſt. 969. 177
Fructuum alij naturales, alij induſtriales. 953. 174
Rurſus alij pēdētes, alij a ſolo ſeparati. 954. ibi.
Item conſumpti, & extantes. 956. ibi.
Fructus conſumptos bonæ fidei poſſeſſor, ſuos facit. ibi.
Fructus etiam extantes ſuos facit bonę fidei poſſeſſor, vſque ad litis conteſtationem. 955. 174 & 891. 164
Fructus conſumpti, officio iudicis debentur. 957. 175
Fructus rei dotalis ad maritum ſpectans. 901. 165
Fructuū perceptio poſſeſſionem, ſeu dominium arguit. 899. 165
Fructus iuriſdictionales qui ſint. ibi.
Frumentum meum cum tuo commixtum communicatur. 965. 176
Fruſtra fereremur ſententiæ, indebitæ executioni demandarentur. 1008. 180

F V

Fugit impius nemine perſequente. 712. 129
Furari aliquando permittitur citra peccati reatū, & qualiter intelligatur. 832. 149
Furenti gladius reſtituendus non eſt. 829. 149

G A

Gargilianus peruicax litigator, reprehenditur. 109. 17

G E

Geminæ apud inferos finguntur Somni Portæ. 520. 98
Generale dictum legis per eius rationē in ea expreſſam, ſubſequentem, vel tacitæ inhærentem reſtringitur. 853. 157

G L

Gloria noſtra teſtimonium conſcientiæ noſtræ. 736. 129
Gloriari in malitijs fœda res eſt. 49. 8

G R

Grauatus in vno, in alio releuari debet. 157. 29
Graue eſt fidem fallere. 15. 3

H A

Habitus, & priuatio duo genera entium, & prædicamentorum. 166. 29

H AE

Hæreditas non adita non tranſmittitur. 25. 4
Hæreditas nondū adita, in bonis nōdum adeuntis non dicitur. ibi.
Hæreditas relicta ei quem falſa opinione quis filium ſuum credebat, re comperta non debetur. 430. 82
Hæres negans rem eſſe hæreditariam de mendacio conuictus, beneficium falcidiæ ammittit. 764. 133
Hæreticus non dicitur, qui credit illud in quo multos Sanctos Patres habet conteſtes, licet non omnes. 834. 150
Henricus Imperator cum ei eſſet vxor vetula, & pregnans, ne qua fraus, & ſuſpicio ſuppoſiti partus oriretur in propatulo eā parere voluit. 598. 109

H I

Hieremiæ dira imprecatio in proteruos Cauſidicos. 72. 12
Hieremias iuſſu Domini emens prædium, ſolemnitates contractus omnes ſeruat. 481. 93
Hippocrates Medicis in præceptis dabat ne vnquam remedia, niſi tuta præberent ægrotis. 814. 144
Hippomenes, & Athalanta licet iugales, quia prima cunnagia in Templo Bonæ Deæ, nulla numinis reuerentia habita, habuerunt, in Leonem alter, altera in Leænam conuerſi fuerunt. 1218. 203

H O

Homerus Poeta nobiliſſimus, cuias nam ſit, adhuc per Scriptores conquiritur. 1135. 194
Homines multi nomine pauci re. 654. 116
Homines proni ad diffidium. 85. 13
Hominis propria eſt veri inquiſitio. 475. 92
Hominis prærogatiua eſt intelligere. 364. 71
Homicidium omni iure prohibitum. 835. 152
Homicida qualiter excuſetur. ibi.
Homo a ratione dicitur. 1051. 184
Honor eſt homini qui ſeparat ſe a contentionibus. 72. 12
Hoſpes eſt nomen promiſcuum. 1172. 198

H V

Humilitas non eſt vbi regnat falſitas. 488. 94

H Y

Hyperbole quid ſit. 448. 85
Hyperbolica promiſſio non obligat per exemplum. ibid.
Hyacinthia nocturna ſacra apud Lacędemonios quæ erant, & quare inſtituta. 1230. 204

Hypocritæ temeratores veritatis dicũtur. 512. 97
Hypothecaria pignoratitia, & huiuſmodi in rem ſcriptæ, actiones dicuntur. 863 159

I A

IAcobus Apoſtolus populum ſuum litigatorem grauiter increpat. 100. 15

I D

Idem operatur oppoſitũ in oppoſito, quod propoſitum in propoſito. 342. 66. & 1055. 184
Idem operatur præſumptio iuris, & de iure in foro iudiciali, quod veritas. 619. 112
Ideo cauſalis coniunctio eſt, & illatiua præcedentium. 269. 54

I G

Ignorans ignorabitur. 744. 130
Ignorantes ſicuti longe diſtantes ſpeculantur. 378 72
Ignorantia excuſat in hoc remedio. 720. 128
Ignorantia, neſcientia, error, & titubatio, quomodo propriè accipiantur. 264. 54
Ignorantia præſumitur, vbi non apparet ſcientia. 746. 130

I M

Imago veritatis qualis erat apud Antiquos. 520. 98
Imperatiuum illud Verbum transferat actum ipſo iure fieri deſignat. 1194. 199
Immixtione nummi, immiſcẽtis efficiũtur. 963. 176
Vbi quod per immixtionem rei dominium acquiratur. 965. ibi.
Imperator, vel alius Princeps, cauſa litis, hæres inſtitui non poteſt. 62. 10
Seruauit Auguſtus heres ab ignoto inſtitutus. ibi.
Impia ſub dulci melle venena latent. 623. 112
Imprudentia, & ſtoliditas à iure non puniuntur. 929 170
Impium eſt illud Cæſaris dictum, Si Pietas violanda eſt, Regnãdi gratia violanda eſt. 339. 67
Improbus litigator, commodum ſuæ proteruitatis ſentire non debet. 820. 145
Improbus litigator quis ſit. ibid. & 138. 24
Imputet ſibi actor, qui iuris regulas non ſeruauit 1072 186

I N

In Actione reali, nec læuis, nec læuiſſima culpa venit. 921. 169
Iniquorum iudicium eſt improbos tollere, & bonos depellere. 103. 16
Innocentem quem falſis teſtibus conuictum, iudex condemnat non ipſe, ſed falſi ipſi teſtes condemnant. 406. 78
Intellectus legis non ab re. ff. vnde vi. 683. 122
Intellectus. l. qui ſe liti. ff. de pet. hæred. 1099. 190
Intellectus. l. de precio. ff. de publiciana. 853. 157
Intellectus. l. de ætate § qui tacuit. 1172 209
Intellectus. l. in depoſiti. ff. de re iud. 1122. 192
Intellectus l. Prætorem. ff. fam. erciſc. 615. 111
Intellectus. l. ingenuum. ff. de ſtat. hom. 616. ibi.
Intellectus ſtatuti, ſeu conſtitutionis contra ſupplicantes falſum. 644. 115
Intellectus in veri ipſius cognitione verſatur. 365 71
Interrogans regulariter non fatetur. 451. 87
Vbi tamen per diſcurſum latè diſcutitur. ibi.
Interrogatio vnde dicta, quid ſit, & quam explicationem habeat. 451. 87
Interrogatiui conceptus quam emphaſim habeant. 449. 85
Interrogatoriæ actiones quales olim, & quales hodie. 453. 87
Interrogatus de toto, ſi partem dumtaxat confiteatur, an pro ſuperpluri illo negato, ſeu non confeſſato, Actor in poſſeſſionem mittatur. 854. 158
Vbi & qualiter pro ea parte ſententia formetur ponitur. ibid.
Iniuſtæ cauſæ paſcua iniquorum Procuratorum. 113. 10
Interrogatus de duobus, ſi de vno tãtum reſponderit, an aliud fateri cenſeatur. 463. 90
Interrogatus in criminalibus, poſtquam iam per teſtes, vel inſtrumenta, quis de falſitate conuictus ſit, an velit vti ipſis teſtibus, & eorum dictis, & atteſtationibus, ſeu inſtrumentis pro bonis, & veris, an cenſeatur admiſſus ad abſtinentiam. 465. 91
Interrogatus an quis decem dare ſpondeat, ſi per aliud interrogatorium quid ni? vel cur non reſpondeat, an affirmare, & promittere cenſeatur. 461. 90
Vbi & ſi interrogatus fuerit an intẽdat eſſe hæredem, reſpondeat per eadem verba, adire hæreditatem dicatur. 461. ibi.
Interrogatio, & reſponſio vbi vnum, & idem non conſiderant, non eſt vera reſponſio, nec confeſſio. 806. 143
Intereſſe duplex. 951. & 952. 174
Intentiones differunt penes ea quæ conſiderantur. 805. 143
Intellectus noſter ad cognitionem Deitatis, tanquàm oculus noctuæ ad Solis radium ſe habet. 169. 30
Interrogatoriæ actiones ad inſtruendum actorem qualiter ei agendum ſit, inſtitutæ dicuntur. 1268. 209
Inſtantia cauſæ iudicialis de iure triennio perit. 73. 12. Quæ pacto litigatorum, etiam iurato, prorogati non valet. ibi.

Penè breuiari. 76. ibi.
Reparat Princeps de plenitudine poteſtatis præuia tamen refectione expenſarum.74. ibi.
Inter bonos benè agier oportet. 16. 2
Interpellatio etiam extraiudiciales valet pro legatis eccleſijs, vel alijs venerabilibus locis relictis, & hæredem in mora conſtituit.838.154
Interrogatio in vim præparatorij in hoc iudicio in principio cauſæ fieri debet. 718. 127
Nil vetat tamen, quod ſi fuerit ommiſſa, quandocunque & ex poſt fieri valeat. ibi.
In dubio quod quis verum dixerit, vel quod opinio eum fefellerit præſumitur. 898. 164
In confeſſum nullæ aliæ ſunt partes iudicis, niſi in condemnando. 306. 61
In continenti quæ fiunt, rei ipſi ineſſe dicuntur. 771 136
In cauſa propria nemo ſibi ius dicere poteſt. 1235. 205
Fallit in ſupremo Principe. 1236. ibi.
Propter ſummam rectitudinem in eo. ibi.
In ignorantiam peccatum ſuum reflectebat Apoſtolus. 727 128
In generali mandato non venit, vt quis nomine ipſius cõſtitueritis iniuſtã litẽ inſtituat.104.16
Indefinita an & qñ vniuerſali æquipolleat.206 44
In die nouiſſimo, & mortis, Deus erit iudex, & teſtis conſcientia noſtra.737. 129
Incontinenti falſa ipſa negatio, quando reuocata intelligatur. 685. 122
Vbi & pulchrè explanatur. ibi.
In foro conſcientiæ Veritas ſemper, in foro autem iudiciali nonnunquam veriſimile attenditur. 580. 106
Ingenio pollet, cui vim natura negauit. 282. 57
Infęlix eſt, qui & ſi mendacium bonum ei videatur, potius illud vſurpat, quam quod malum iudicet. 550 101
Infirmis aius, hoſtis magna eſt ſecuritas.1183.199
In iudicando ſumma bonitas, & veritas requiruntur. 7. 2
In contractibus veritas potius quam ſcriptura attendi debet. 615. 111
Inimicitia affectata teſtem non repellit. 56. 10
In malitijs vnius diei, obliuio ſempiterna. 22. 3
In actione reali contra negantem ſe poſſidere actio non datur. 976. 177
Niſi vltro ſe liti obtulerit. 1027. 182
In crimine læſæ maieſtatis, Princeps ipſe læſus eſt iudex. 1238. 205
In notorijs ordo iuris non requiritur. 1211. 208
Initium licitum, & finem qui ab eo proceſſit licitum cenſeri facit. 1073. 187
Inimici noſtri, qui fallere nos tangunt inaduertenter aliquando veritatem ipſam propalare coguntur. 537. 99
In malitia ſua expelletur impius, iuſtus autem ſperat in morte ſua. 22. 3
In materia ſtricta, ſtricta facienda eſt interpretatio. 883. 163
In oratione affirmatiua, in toto pars, & in maiori quantitate minor continetur. 797. 141
Secus in oratione negatiua. ibi.
In mercatore veritas exuberare debet. 507. 96
In, Præpoſitio cauſæ intrinſicitatem ſignificat. 285. 58
Vbi quid ſi ſola, & quid ſi in compoſitione poſita fuerit, ponitur. 288. ibi.
Rurſus, & quid ſi accuſatiuo caſui, & quid ſi ablatiuo iuncta fuerit, declaratur per exempla. ibidem.
In pœnalibus liquidiſſimè debent eſſe probationes, vt pœnæ locus ſit. 848. 156
In pœnalibus iureiurando ſuppletorio haud locus exiſtit. ibi.
Impoſitionib. requiſitus de toto, & de qualibet eius parte, quæ ipſi toto ineſt, requiſitus cenſetur. 792. 140
In maiori ſumma, ineſt minor. 794. ibi.
In perniciẽ proximi ſui iurandũ non eſt.828.148
In præparatorijs iudiciorum an, quando, & vſquequo pœnitentiæ locus exiſtat. 663. 117
Inquilinus poſſidere nõ dicitur.1152 & 1153 196
In pari turpitudine dolus vnius cũ dolo alterius non compenſatur. 36. 7
In quibus nã cauſis infamiæ pœna irrogetur.2.2
In quibus veritas virtus eſt, in illis falſitas ei contraria vitium exiſtit. 113. 63
Inquiſito, vel accuſato de crimine, regulariter iuſiurandum de veritate dicenda non datur. 608. 109
Licet ſecus de ſtylo fori. ibi.
In quo quis peccat, in eo & caſtigatur. 322. 65
1125 192
In re ſua quilibet moderator & arbiter.1234.205
In rem præſentem venire, eſt iudicem ad locum vbi eſt controuerſia accedere. 287. 58
Interrogatio præparatoria ad iudicium, vt & iudicialiter coram ipſo iudice cum comminatione pœnæ, quod alias habebitur pro poſſidente, vel negãte ad maius commodum ipſius interrogantis fieri debet. 687 123
Et ad quam reus cum iuramento reſpondere ita parte petente, compelli poteſt. 1005 190
Interrogatio an teneat, & poſſideat per præſentes, & non per antiquos confines fieri debet, vt huic remedio in caſu negationis exiſtat. 759. 132
Et ſimpliciter interrogatus per præſentes, & non præteritos interrogatus cenſetur. ibi.

Quod

Quod ſi per verum fundi vocabulum, veraſque rei cohærẽtias interrogatus non fuerit, ſi reus negauerit translatio iſthæc poſſeſſionis non fit. 758. ibid.
Inſtitutiones iuris ciuilis ſummoperè commendat Lactantius. 117. 20
Interrogatio an teneat, & poſſideat in actione reali, æquitate ſuadente fit. 1106. 190
Interrogans in hoc remedio nihil petit, ſed per eam ab aduerſario de ſuo iure certificari quærit. 1108 ibi.
Inſinuatio oratoria quid ſit, eiuſque diffinitio. 526. 98
Interpretatio carminum illorũ Virgilij in 3. Aeneid. Dardanidæ duri. 584. 108
Interpretatio verborum orationes Dominicæ; Et ne nos inducas. 989 179
Rurſus & aliorum ſacris textus, ductus eſt Ieſus in deſertum, vt tentaretur a Diabolo. ibi.
Rurſus & aliorum Saluatoris noſtri, veri adoratores, adorant Patrem in ſpiritu, & veritate. 534. 99
Item & aliorum eiuſdem orationis Dominicæ, Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra. 337. 67
Inter iuſtum iudicem, & conſcientiam tuam, noli timere, niſi cauſam tuam. 739. 129
Interrogatus de centum ſi reſponderit ſe poſſidere ſexaginta an pro eo ſuperpluri fiat iſthæc quidem tranſlatio. 854. 158
Inſtrumenti amiſſionem allegans, volens poſtmodũ illud producere, nõ admittitur. 761. 133
Inuehitur contra proteruos iudices. 128. 22
Inuita Minerua aliquod facere quid ſit. 1000. 180
Inuitus, quaſi non volens dicitur. 999. ibi.
Inuidia Eſau, Iacob ſuo baculo Iordanẽ ſoſpes, cum duabus turmis ad ſuos redijt. 1186. 199
Inuidia ſuorum fratrum Ioſeph imperauit Aegyptijs. 1187. ibi.
Inuitus qui cogi non poteſt, nil prohibet quin volens teneri valeat. 998. 180

I S

Iſocrates admonebat Regem Cypri, vt eas leges feret, quæ lites quantum poſſet reſecarent. 95 15
Iſocrates pulchrum dictum de acquirenda fama. 574 105

I T

Ita negat negatio, vt in vno falſa in omnibus reddatur falſa. 252. 520
Ita Vt, Aduerbium determinatiuè, & limitatiuè ſtat ad præcedentia. 317. 64. & 859. 156
Et ponitur pro ita, Tamen. ibi.

I V

Iudicem exuit ius quis amicum induit. 425. 81
Iureiurando calumniæ poſitionibus reſpondetur. 669. 118
Iuſtam cauſam fouens, neſciensq. aliter aduerſari malitiam retrudere malitijs ad eam refellendum, vti valet. 32. 7
Ius ſuperueniens Actori poſt cæptum iudicium, an, & quando ipſũ actori proſit, vt nihilominus iudicium proſequi valeat, & ſententia condemnatoria contra reum ſequi poſſit. 1057. 185
Iuſta cauſa litigandi ab expenſis excuſet. 803. 143
Iuſtitiæ pulchra deſcriptio. 423. 81
Iuſtitia eſt fortitudo Regnorum, ad contirẽdum in officio quaſcũque efferas nationes. 424. ibi.
Iuſtitia eſt diuinus ordo ad ſocietatem humanam conſeruandum. 423. ibi.
Iuſtitia eſt de illis, quæ plurimum poſſunt, in his quæ minimum poſſunt. ibi.
Iuſtitia ſine miſericordia fiet illis, qui haud miſericordes fuerunt. 104. 17
Iudæi non excuſantur, quod Chriſtum verum Meſſiam in lege promiſſum, crucifixerunt. 742. 130
Qui & Onagris comparantur. 743. ibi.
Iudex certam debet ferre ſententiam. 123. 21
Iudex tenetur cauſas plena cognitione diſcutere, vt veritati locus exiſtat. 405 77
Iudex lata ſententia functus eſt officio ſuo. 125. 21
Iudex pœnã de dicenda veritate imponere, eamque exigere poteſt. 607. 109
Iudex ſecundum acta, & probata iudicare tenetur. 388. 74
Vbi & contrarium defenditur. 389. ibi.
Iudex quam ociſſimè ſine debito cauſas terminare debet. 119. 20
Iudex in quacunque parte iudicij ad obuiandum peruicacib. litibus iuſiurandum calumniæ exigere valet. 129. 22
Iudex ex officio ẽt malitiam repellere põt. 29. 6
Iudex loco Dei iudicat. 392. 75
Iudex omnibus æquus eſſe debet. 103. 17
Vbi & contra proteruos iudices inuehitur, ibi.
Iudex dicitur perſona publica. 382. 73
Iudex perſonarum acceptator eſſe nõ dẽt. 421. 81
Iudex multoties propter peccata, ita Deo permittente, ambigua cauſarum dirimere non valet. 428. 82
Iudex qui in conflictu opinionum, magis adhæret vni, quã alteri, debet ſic in animo retinere, quod ea ſit veritas, ne remaneat ei ſcrupulus. 413. 79
Iudex qui de falſitate quem ſuſpectum redargui non ſinit, grauiter peccat, & punitur. 481. 97
Iudex triplicem ſcientiam habere dicitur. 381. 73
Iudex vir bonus dicitur. 8. 2

Iudex qui, & vnde dicatur. 420. 81
Iudex ſicut audit, ita iudicet. 380. 72
Iudex xenijs inhians grauiter peccat. 128. 22
Iudicare in alio quis non debet, quod contra ipſum iudicari non vellet. 395. 75
Iudicis eſt timere litigantes expenſarum diſpendio afficere. 130. 22
Iudicis inſtitutio ad quid. 124. 21
Iudex quod nouit loquitur. 389. 74
Iudicatum tunc dicitur, cum iudicis pronunciatione controuerſia finem ſuum recipit. 125. 21
Iudicis eſt ſemper verum ſequi, patroni autem cauſarum, quandoq; veriſimile. 104. 17
Iudicium redditur in inuitum. 995. 179
Iurare quid ſit. 5,4. 100
Et quid conceptis verbis iurare. ibi.
Ius Ars boni, & æqui. 13. 2
Item, & expulſor malitiæ. ibi.
Ius habens in principali acceſſoriam, & dependentiam iuſtè negare valet. 798. 141
Iuſiurandum de non dicenda veritate præſtitum, tamquã temerarium ſeruãdum nõ eſt.630.116
Iuſiurandum calumniæ, malitiæ dicitur 2. 1
Iuſiurandum calumniæ quotuplex. 133. 22
Vbi multæ formæ, & obſeruationes apud varias gentes. 138. 24
Iuſiurandum calumniæ in iudicio expoſitum,nec a parte præſtitum facit, vt omnia ex poſt ſequuta etiam ſententia ſit nulla. 38. 7
Vbi pulchrum conſilium. ibi.
Iuſiurandum Deo præſtatur, cui mentiendum non eſt. 810. 144
Iuſiurandum in litem contra mendacem,& doloſum datur. 845. 156
Iuſiurandum ſpiritualis cuiuſdam torturę ſpecies eſt.136. 23
Iurant iudices ſeſe cum veritate iudicium diſpoſituros. 393. 75
Iuſiurandum calumniæ ad repellendum litigantium proteruiam adinuentum eſt. 133. 22
Iuſiurando abutitur vir perfidus. 458. 96
Iuſiurandum actũ aliàs pœnitentia reuocabilem, irreuocabilem facit. 891. 164
Iuſiurandum iuſtum vt ſit quales comites habere debeat, Vbi quod tres. 544. 100
Iuſiurandum litis deciſiuum debitori deferens, ſe creditorem fateri cenſetur. 458 88
Iuſiurandum ſuppletorium ſemiplenæ probanti defertur. 601. 109
Vbi quod ſuſpecto, & contra quem veriſimile adeſt, non defertur. ibi.
Minusve in criminalibus. 605. 109
Et ad ſupplẽdũ pbationẽ in hoc remedio.602.ibi.
Ius ſuum quis indiſcuſſum derelinquere non debet. 960. 175
Iuſtum pro vero paſſim vſurpatur. 515. 93
Iuſta & dicuntur exequiæ mortuorum.518. 97
Iuſta vt fuerit ſeruitus, quo iuſta ſit manumiſſio requiritur. 431. 82
Iuſti dies apud antiquos qui. 519. 97
Iuſtæ nuptiæ, veræ nuptiæ dicuntur.515. ibi.
Iuſti filij, pidem veri filij. 516. ibi.
Iuſtè poſſidet, qui Auctore iudice poſſidet. 1145. 206
Iudex ex actis cognoſcens quem eſſe condemnandum, quem conſcientia ſcit eſſe innocentem, quid gerere debet. 405. 77
Iuſtitia hominem vendicat a ſcelere. 217. 46
Iudicis diſcreto iudicio, ac religioni committitur, quod a iure determinatum non eſt.121.21

L A

Labium veritatis firmum erit in perpetuum. 579. 106
Labor improbus omnia vincit. 289. 59
Lata culpa dolo æquiparatur.923. 170
Vbi & quotuplex ea ſit. ibi.
Et quæ dolus præſumptus dicatur. 925. ibi.

L E

Leges pereunt auaritia iudicante. 425. 81
Leges humanæ ad cohibendum hominum malitiam, introductæ ſunt. 26. 5
Leges quantum poſſunt, peruicacibus litibus obuiant. 37. 7
Leges pro adinuenienda veritate, remedia etiam pœnalia adinuenerunt. 556. 102
Legata pijs locis relicta non ſoluens, vel ſoluere differens, Deum exacerbat. 839. 154
Legis multiplex diffinitio, ſeu deſcriptio. 23. 3.
& num 26. 5
Lex & natura nihil fruſtra operantur. 1011. 180
Lex humana a Diuina deriuatur. 26. 5
Lex Dei veritas. 628. 113
Lex generaliter loquens, generaliter eſt intelligenda. 851. 157
Lex cognitio peccati. 24. 4
Lex propter peccatum. ibi.
Lex Dei per Moyſen data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum. 18. 3
Lex omnis in caſu dubio. 142. 26
Lex Dei in cordibus hominũ ſcripta eſt.618 113
Lex diuina, quæ & immaculata dicitur, intrinſecus iudicat, & animas ligat. 336. 67
Lex omne bonum de homine præſumitur uſque quo eum malum deprehendit. 324. 65
Lex, & Prophetę nil aliud quam ipſam veritatem enunciant. 661. 117
Lex Agraria, de agris communiter diuidundis, Mors fuit Auctori ſuo. C. Gracco. 83. 13

Lex modis omnibus proteruitati litigantium occurrere ſtudet 1. 1
Lex moderatrix humanorum actuum. 26. 7
Lex non iuſtificatur,niſi in ſola veritate. 580. 106
Lex quod non dicit, nec nos dicere debemus. 913. 168
Lex pœnalis, & odioſa ad caſus in ea nō expreſſos, non extenditur. 873. 161
L I
Libello in hoc remedio opus non eſt. 1208. 201
Libellus contra libellantem probat 672. 119
Libellus, & litis conteſtatio de ordine iudiciario ſunt. 1212. 201
Libellus ſi fuerit ineptus, nulla rei exceptio ex eo poteſt eſſe pœnalis. 716. 127
Libertus cui a Principe ius aureorum anulorum conceſſum fuit, negans ſe eſſe libertum, illud amittit. 706. 125
Lingua eſt tuba cord s. 214. 46
Lingua fallax, non amat veritatem. 48. 8
Lis generat diſcordiā, & garulitatē nutrit. 90. 14
Litigioſus homo numquam ceſſat ſeminare diſcordias. 90. 14
Lite non conteſtata ad teſtium receptionem, ſuper ea non proceditur. 1213. 201
Litigium Demogorgonis filius ob ſui deformitatem a cœlo deiectum fuit, quod & claudum remanſit. 94. 15
Litigioſi vitium non contrahitur, niſi lis fuerit ſuper dominio. 949. 173
Litium ſæua deteſtatio. 88. 14
Litibus cædere, laudabile eſt. 110. 18
Litis execrationem, Verecundam Vlpianus appellat. 98. 15
Liti ſe offerens in actione reali in ea perſeuerare tenetur. 1003. 180
Liti ſe offerre qualiter intelligatur. ibi.
Liti ſe offerre nō dicitur, qui ſolū negat. 975. 177
Liti ſe offerre in actione reali, pro poſſeſſore habetur. 1003. 180
Litis æſtimationem ſufferens, loco emptoris eſt. 1126. 193
L O
Locatio probat locatorem poſſidere. 907. 166
Locupletior effectus, quomodo quis dicatur. 956. 174
L Y
Lycurgus in ſua laconica promiſcuum rerum vſum conceſſerat. 80. 13
M A
Magiſtratus ad compeſcendum hominū malitiam probè inſtituti ſunt. 116. 20
Magni Duces Italiæ plenitudinem poteſtatis, & iura ſupremi Principis, in eorum Ducatibus habent. 1239. 205
Qui & ad inſtar Sūmorū Regum ſunt. 1242. ibi.
Maius remedium ad cōpeſcendum proteruorum litigātium temeritatem ſacri Imperatores non adinuenerunt, quàm ipſius calumniæ iuſiurandum. 133. 23
Maius eſt peccatum ex genere, quàm ex circumſtantijs. 391. 75
Mala fides duplex. 959. 175
Malitia nihil turpius. 3. 2
Malitia quid. 43. 8
Malitia Diabolo propriè attribuitur. 16. 3
Malitia Diaboli, peccatum intrauit in mundum, & per peccatum, Mors 17. ibi.
Malitia, ſeu propter hominum malitiam, Deus a principio totum terrarum Orbem, Aquis diluuij obruit. 18. ibi.
Malitia eſt bonitati contraria. 4. 2
Malitia hominum ſubcreſcente, lex per Moyſen data eſt. 18. 3
Malitia eſt odibilis legibus. 1. 1
Malitia homini probo, nihil improbius. 44. 8
Malitia eſt cum quis data opera malè agit. 12. 2
Malitia deprauatrix actionum omnium. 24. 4
Malitiam ætatem ſupplet. 39. 7
Vbi & declaratur. ibi.
Malitia fallax decipiendi ratio. 47. 8
Malitia mala, & turpis prudentia dicitur. 51. 9
Malitia homo occidit animam ſuam. 23. 3
Malitia cū vitioſa res ſit, prudētia videri qrit. 50. 9
Et malitioſus prudens reputari deſiderat. ibi.
Malitiam tuā reddet Dñs ſuper caput tuum. 21. 3
Malitiæ nomen latiſſimum. ibi.
Malitia publicam lætitiam exturbat. 27. 5
Malitia quo ad finem intentum aditum ſibi pateſaciat, ſub apparenti verò prodire quærit. 41. 8
Malitia contra malitioſè agentem vti calumniari non eſt, ſed verę vti ipſius malignantis, malitiam retrudere. 827. 148
Malitia ſublata omnes noſtræ actiones, quæ ſiue bonæ, ſiue malæ ſiue indifferentes exiſterent, quas malitia differentes facit. 26. 5
Malitiæ pulchra alluſio. 43. 8
Vbi & D. Auguſtini pulchra deſcriptio. ibi.
Malitiam, malitia tollere licet. 32. 6
Malitia igni comparatur. 30. 6
Malitia aliquando pro verſutia, & calliditate accipitur. 24. 4
Malitia nulla ab hominum cōuerſatione alienior eſt, quam perfidia. 427. 95
Malitiæ egreſſus, virtutis operatur ingreſſum. 24. 4
Malitia & ſi placet, diſplicet tamen, malitiæ nomine appellari. 51. 9

Malitiam de cordibus hominum tollere, bonis adhortationibus, miraculorum ſpiritualium ſpecies eſt, correſpondens corporalibus illis, ſerpentes tollent. 31. 6
Malitias impunitas derelinqui leges nolunt. 26. 5
Malitias propellere, ſumma Religio eſt. ibi.
Malitia & ꝑ aſtutia, & pro induſtria ſumitur. 24. 6
Malignandi occaſio tollenda eſt. 29. 6
Mali damnabiliter bonos proſequuntur. 103. 16
Malitijs deditus homo, quid eſt qui non adinueniat? 46. 8
Malitijs plenus eſt mundus. 65. 10
Malitijs via claudenda eſt. 48. 8
Malitioſè ponens quem mutuo, vel commodato, vel depoſito, habuiſſe aliquam rem, nec ſubdens, & quam retro non habuit, non aſtringit aduerſarium ad ei reſpondendum. 827. 148
Malum facere poſſe, & peccare, poteſtas non eſt, ſed infirmitas, & boni deficientia. 439. 83
Mandatum generale ad illicita, & non conceſſa, non trahitur. 104. 16
Manifeſti de aliquo conſtare, & illud poſſe incontinenti probari, valde differunt. 1260. 208
Manumiſſio ingenuitati non officit. 433. 82
Marito ius præſentandi ad Eccleſiam Patronatu vxoris, æque competit. 903. 165
Et ſolus poteſt qñ in dotem ea tradita fuerit. ibi.
Maritus in feudo vxoris non ſuccedit. 1081. 187
Minusve in emphiteuſi. ibi.
Maritus in re dotali vxori prędiudicare non valet. 902. 165
Maritus rei dotalis eſt dominus. 901. ibi.
Maritus caput vxoris dicitur, cui ipſa tamquàm capiti ſubeſſe debet. 904. ibi.
Maritus nõ prouidens vxori de alimentis, & alijs neceſſarijs ad ſalutem, & Medicis, ac medicinis cũ poſſet ne moriatur, & pereat, lucro dotali, ſibi ex forma ſtatuti cõceſſo priuatur. 27. 6
Et multo magis ſi eã occiderit, Niſi iuſtam cauſam faciendi habuerit, a iure approbatam. ibi.
Maxima enim morum eſt, ſemper patientia virtus. 983. 178
Matrimonio vero, & præſumpto concurrentibus anterius licet pręſumptum attenditur. 619. 112
M E
Melior eſt pauper iuſtus, quàm diues mendax. 497. 95
Melior eſt nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare. 408. 78
Melius eſt pro veritate pati ſupplicium, quàm pro adulatione beneficium. 542. 100
Memorem oportet eſſe mendacem. 539. ibi.
Mendacio Diabolus primos noſtros parentes, in Paradiſo deliciarum decepit. 531 99
Mendaciũ in ſacris lr̃is ꝑ peccato ponit. 486. 94
Mendacium probroſa res eſt, probo viro indignum. 500. 96
Mendacium, Deus, hominesq; oderunt. 485. 94
Mendacium, lex, odio, proſequitur acerrimo. 350. 70
Mendacium non multum temporis latet. 502. 96
Mendacium principium exiguum habet gratiæ circa finem lucrum turpe. 495. 95
Mendacij prauitas, facilè per eius oppoſitionem ad veritatem dignoſcitur. 356. 70
Mendacij diffinitio. 361. ibi.
Mendaciũ ex omni cõtractu tollendũ eſt. 506. 96
Mendaciorum plura genera, alterum altero perniciofius. 819. 149
Mendacio dolus arguitur. 844. 156
Mendacium, nec etiam vt alicui prodeamus, dicendum eſt. 634. 113
Medicis ſolum poſſe mentiri concedebat Plato, propter medicamentum. 487. 94
Quod tamen a noſtra Religione abhorret. ibi.
Mendacio quis morte hac temporali mori non debet. 780. 137
Mendacium tunc minus damnoſum, quando minus nociuum. 819. 149
Mendacio, nec etiam ad ingreſſum religionis quis adigi debet. 540. 100
Mendacio quis pœnam ſentire non debet, niſi expreſsè id iure caueatur. 780. 138
Mendacium dolum malum ſupponit, 721. 128
Mendaciũ veritati præualere non debet. 615. 111
Mendacium, nec etiam ſub veri diſſimulatione proferri debet. 613. 111
Mendacium ita credulitate priuat mendacem, vt poſtmodum ei veritas non credatur. 713. 126
Mendaciũ odit qui ius ſapiẽs, & prudens. 535. 99
Mendaciũ ſicuti inferorũ ianua odibile. 494. 95
Mendacium prauum non dicitur, quod potius prodeſt, quam obſit. 830. 149
Mendacium tranſit in aliã ſpeciem delicti, quãdo permixtum habet periurium. 648 115
Mendacijs qui nititur paſcit ventos. 492. 95
Mendacium dicere aliud eſt, & aliud mentiri. 646. 115
Mendaciũ etiam in falſis factis conſiſtit. 656. 116
Vbi exemplum. ibi.
Mendacium omne in viris perfectis, mortali culpa aſcribitur. 638. 114
Mendax non dicitur, quem mens non facit eſſe mendacem. 714. 128
Mendax non dicitur, qui iuſta deceptione ductus ad mentiendum compellitur. 723. 128
Mendax nondum conuictus falſam eius negationem corrigens pœnam huius legis, ac praxis Angeli euitat. 680. 121. & 767. 134
Mẽdax & deceptor ĩ dolo manifeſto dñr. 842. 155
Men-

Mendax precator impetratis carere debet. 714. 126
Mens per verba colligitur. 712. 46
Mentientem detegere ſummæ ſapiẽtiæ tribuitur. 370. 71
Mentiri non dicitur, qui potius mentientem fallit. 832. 149
Mentiri propriè delinquentium eſt. 536. 99
Mentiri ſenſus quoque noſtri refugiunt. 362. 71
Mentitus eſt Cain primus ex hominibus, quando dicenti Domino, Vbi eſt Abel frater tuus, Neſcio reſpondit. 532. 99
Mẽtiri aliud eſt, & aliud veritatẽ occulere. 646. 115
Mentiri aliud eſt, & aliud mẽdacium dicere. ibi.
Mens repellit mendacium. 546. 100
Mens eſt verborum radix, atque eius ſubſtantia prima. 212. 46
Mens ita verbis præferenda eſt, ſicuti anima corpori. ibid.
Mentibus noſtris inſatiabilis, verum inquirendi cupiditas ineſt. 368. 71
Mercatoris domus omni veritate, ac fide exuberare debet. 507. 96
Mercatorum praua conditio. 508. 97
Meri executoris eſt exequi, nec diſcutere. 383. 73
Metiri quiſque ſe ſuo pede, ac modulo debet. 630. 113
Meum dicitur, quod a me iure vindicari poteſt. 853. 157

M I

Minerua diſciplinarum Dea ab antiquis credita eſt. 1001. 188
Quæ Aegyde, & haſta formidabilis pingebatur. 1002. ibid.
Et pro Sapientia accipitur. ibi.
Minori vigintiquinque annis in pœnalibus ſuccurritur. 839. 154
Miſericordia, & veritas cuſtodiunt Regẽ. 626. 113
Vbi quod Rex qui iudicat pauperes in veritate, thronus eius in æternum durabit. 627. ibi.
Miſericordia, & Veritas ſe non deſerat. 396. 75
Miſericordiam qui negat Chriſtum, facto negare dicitur. 249. 57

M O

Modi quibus quem proprio nomine poſſidere conſtat. 898. 165
Modus quo de dominio illico conſtare poteſt, ponitur. 1167. 208
Mora moroſo nocere debet. 1089 188
Mora poſſeſſoris non nocet domino. ibi.
Mortuo homine quem quis in iudicio ſiſtere promiſit, an & quã promiſſor liberetur. 1087. ibi.

M V

Mulier capta in bello, nuda, & tonſis crinibus Victori dabatur. 661. 117
Mulier pro ſuis dotibus auocat pecunias ſolutas poſteriori creditori, etiam confuſas, & conſumptas. 966. 176
Multa dicere, & multum dicere, qualiter differant. 141. 25
Muliebre eſt litigare. 94. 15
Multa licent in hoc foro exteriori, quæ in interiori, haud conueniunt. 331. 66
Multa licent, quæ non expediunt. 332. ibid.
Mundus ipſe de mendacio tandem triumphat. 583. 107
Multa vna via licẽt, quæ alia prohibentur. 332. 66
Muſæ latinè loqui ſi vellent, nõ aliter quã Plautino ſermone loquuto fuiſſent, dicebat Varro. 141. 25
Vbi quod idem dicẽdum eſt, vt aliter quã priſcorum Iuriſconſultorum ſermone non loquerentur. ibidem.
Mutuo pecunias ſecreto recipiens, easq. ſecreto etiam reſtituens, ſi pro eo iudicialiter conueniretur, cogereturq. poſitionibus ſuper eo datis, reſpondere an tuta conſcientia ſe illud recepiſſe negare valeat. 809. 144
Vbi latè atticulus diſputatur. ibi.

N A

Nauigare ſolito nauigij curſu non ſeruato, inciuili audaciæ, præcipitiq. auaritiæ attribuitur. 868. 205
Nauigare ſine magiſtro, tẽpore imminentis tempeſtatis, vel tempore hyemis, quando clauduntur maria latæ culpæ, & ſtolliditati aſcribitur. 927. 170
Natura ipſa circa ipſam veritatem decipi refugit. 362. 71
Quæ & veritati cædit. ibi.
Natura ipſa impellimur ad perquirendum veritatem. 476. 92
Natura negatiuæ eſt, quicquid inuenit deſtruere. 183. 34
Natura quotidie nouus properat edere formas. 750. 131

N E

Necdum negatiua nota eſt, & cuius naturæ ſit. 213. 38
Nec diſiunctiua coniunctio. 233. 48
Negans affirmare non dicitur. 178. 32
Negans calculum de mendacio conuictus, eius errorem poſtmodum allegare nõ põt. 692. 123
Negans rei negatæ commodo caret. 686. 122
Negans commiſiſſe delictum, negationem ipſam probare non tenetur. 319. 65
Vbi quod delictum non præſumitur. ibi.
Negans criminis qualitatem, crimen ipſum negare dicitur. 778. 137

Vbi an ſi poſtea eam confiteatur, beneficio ſtatuti, quod conceditur ſpontè confeſſo, an potiri valeat. ibid.
Negatio, verbo Credit, præpoſita mentis qualitatem, non autem facti exiſtentiam ſignificat, ſecus poſtpoſita. 783. 138
Vbi per exempla. 784. ibi.
Negans factum onus illud probandi in aduerſarium transfundit. 175. 31
Negans excipere non dicitur. 177. 32
Item nec aſſerere. ibi.
Negans edere inſtrumentum, quod falſo velamine amiſiſſe aſſerebat, volens poſtea producere illud non auditur. 761. 133
Negans fideicommiſſum de mendacio conuictus, ad iuris ſolemnitatem, & quod in minus ſolemni diſpoſitione fuerit relictum, recurrere non valet. 695. 123
Negans aditionem repudiare videtur, ſeu ius adeundi. 697. 124
Negans fideiuſſiſſe, ſeu confideiuſſiſſe conuictus, de mendacio beneficio fideiuſſoribus, & confideiuſſoribus conceſſo priuatur. 704. 124
Negans genus, & quamlibet eius ſpeciem, negare cenſetur. 700. 124
Negans habere rem, cū tamen rei ipſius precium in manibus habeat an contra ipſum precium hoc remedium detur. 960. 175
Negans facti eius proprij poſitionē in dolo manifeſto dicitur. 842. 155
Vbi contra proteruos Aduocatos, & Procuratores, qui docent eorum Clientos paſſim negare poſitiones ēt veras grauiter inuehitur. ibi.
Negans legatum, vel fideicommiſſum, illud poſtmodum probare non poteſt. 690. 123
Negans factum, quod partim ſit verum, & partim falsū, pęnā falſę negationis nō icurrit. 785. 139
Negans commodo rei negatæ caret. 686. 122
Negans pecuniam ſibi mutuatam fuiſſe, an valeat poſtmodum probare ſolutionem. 702. 124
Negans factum, cuius contrarium poſtea per aduerſarium probandum eſt; an & quādo falſam ipſam negationem reuocare valeat 768. 134
Negans quod eſt cauſa ſui priuilegij, priuilegium ipſum ammittit. 707. 124
Negans propriam ſcripturam, de mendacio conuictus pœna dupli tenetur. 772. 136
Negans etiam cum iuramento, quod ab eo irrationabiliter petitur, non eſt aduerſarium decipere, aut dolum committere, ſed ipſius aduerſarij dolū & deceptionē excludere. 826. 148
Negans in bonis puta Titij extare alia bona, quā deducta, ipſam negatiuam probare non tenetur, ſed dicenti contrarium onus probandi incumbit. 175. 31
Modo tamen adijciat, & qui vult dicere contrarium probet. ibi.
Negans locum eſſe de territorio inquirentis, cōuictus de mendacio, ſi poſtmodum delictum ipſum corā eo fateatur beneficium, quod datur ſpontè confeſſo non conſequitur. 760. 133
Negans narrata, prout narrantur, & petita, prout petuntur non factū ipſum ſimpliciter, ſed eius circumſtantiam negauiſſe cenſetur. 774. 136
Negans poſitiones, poteſt ſe nihilominus in eis fundare reuocando infra terminum a iure ſibi conceſſum falſam ipſam negationem. 835. 153
Negās poſitiones, poteſt nihiloſecius ſuper probationib. ſuper eis factis, ſe fundare. 841. 155
Negans doloſè ſententiam commodo ipſius caret. 688. 123
Vnde in odium ipſius negantis omnia ſolēniter acta cenſentur. ibi.
Negans rem eſſe hæreditariam, vel fideicommiſſariam, mendax detectus, re ipſa priuatur, quæ de ipſo negante in actorem ex hoc remedio transfertur. 864. 160
Negans rem eſſe ſuam, & communem negauiſſe cenſetur. 793. 140
Negans rem eſſe Auctoris ſui excuſſionis beneficio de mendacio conuictus priuatur. 703. 124 & 705. 125
Negans ſe contraxiſſe, commodo illius contractus caret. 689. 123
Negans rem ſibi pignoratam a debitore, rem ipſam perdit. 693. ibi.
Negans ſe hæredem repudiare dicitur. 691. 123
Negans ſe poſſidere licet iniuriatus non cogitur poſtmodum ſuper eo datis poſitionibus cum iuramentis reſpondere. 670. 118
Negans poſſeſſionem, ea poſſeſſione priuatur. 699. 124
Negans ſe poſſidere nō vtique iuſtum cōtemnet, ſed iniuſtè negādo, partē damnificat. 1274. 209
Negans ſe poſſidere ab vlteriori moleſtia ſuper ipſa re negata ſe eximit. 961. & 962. 176
Niſi liti ſe obtulerit. ibid.
Negans ſe poſſidere animal qui dedit noxam, vel ſeruum, animal perdit, & ſeruum. 706. 125
Negans ſe hominem occidiſſe, de mendacio conuictus, nil vetat, quin & poſtea ad ſui defenſionem occidiſse probare valeat 775. 137
Negans ſe proprio nomine poſſidere, ſed dicens alieno, cum tamen ſimpliciter interrogatus fuiſset, de mendacio conuictus poſseſſionem amittit. 881. 162
Negans reuocando renocationem etiam in caſu permiſso expēſarū diſpēdio afficitur. 973. 177
Negans ſe eſse hæredem per verba pręſentis tp̄is hæreditatē ipsā repudiare nō dicitur. 696. 124

Negans

Negans totum, & quamlibet eius partem quantitatiuam, quæ ipſi toto ineſt negauiſſe cenſetur. 751. 140
Negans totum, ratione partis falſæ, an partis veræ immiſſionem hanc patiatur. 850. 156
Negans rei ipſius defenſionem re ipſa priuatur. 686. 122
Negans ſe dominum, & hæredem illius rei ſe eſſe negare dicitur. 696. 123
Negans ſe poſſidere, vt de re mendaciter negata, de mendacio conuictus dicatur, quod teſtibus inſtrumentis aliove genere probationum, conuincatur operepretium eſt. 673. 119
Negare licet, quod malitioſè petitur. 176. 32
Negare, & non credere differunt. 781. 138
Vbi tamen declaratur. ibi.
Negare, & neſcire differunt. 258. 53
Negare, & infitiari qualiter differant. 292. 60
Negare, & ad factum, quandoque transfertur, vt eſſe minus facto, quam verbis, quis negare dicatur. 276. 57
Negare totum, an ratione partis falſæ liceat. 790. 139
Negatum dicitur, quod per affirmatiuam habentem negatiuam implicitam, affirmatum exiitit, & è conuerſo. 894. 164
Vbi pulchra diſceptatio. ibi.
Negare in ſe nõ eſt de genere prohibitorũ. 160. 29
Negare nihilominus dicitur, qui negat ſe poſſidere, ſed adijcit, & quatenus me poſſidere reperiantur iuſtis, & legitimis titulis poſſidet. 187. 36
Negationi facti ſtatur, donec manifeſtis probationibus, probetur contrarium. 160. 29
Negatiua cum ſuo contrario in diuerſis perſonis ſtare valet, ſecus affirmatiua. 298 61
Negatio ad libellum, litis conteſtationem inducit. 302. 60
Fallit, vt. 307. 62
Negatio & ad ratificantem ipſam negationem trahitur. 702. 124
Negatio excludit a ſe omne onus probandi negatum. 174. 31
Negatio aliquorum particularium, & ſi excludit tamen nil vetatur, quin affirmatiuã maximam, aliarum rerum non excluſarum non includat, Vbi exempla. 170 30
Negatio falſa poſt partis acceptationem, nõ niſi docto de errore, ſi erronea allegatur, reuocari valet. 772. 136
Negatio falſa, an, & vſquequo reuocari valeat. 681. 121
Negatio ita demum nocet, ſi fuerit per ſeue rata. 685. 122
Negatio rem dubiam facit. 297. 61
Negatiua præpoſita, verbo Credit, reſpondentem pro confeſſo haberi non facit. 783. 138
Negatiua, affirmatiuam habens implicitam, vti affirmatiua reputatur, & è conuerſo. 250. 52
Negatio propriè defenſio non dicitur. 180. 32
Negatio potentius negat, quam affirmet affirmatio. 174. 31
Negatiua improbabilis dicitur. 181. 32
Negatiua in rerum exiſtentia affirmatiua ipſa prior eſt. 172. 31
Negatiuæ duæ affirmant. 183. 33
Modo eiuſdem generis ſint, ſed diſſimiles ab inuicem. ibi.
Negatiua tertia addita ipſis duabus, denuo negat nam quod per alias duas affirmatum inuenit, denuo deſtruit, Vbi & pulchrè diſcutitur. ibi.
Negatiuæ duæ in ruſtico, ſecundum intentionem magis negant. ibid.
Negatiuæ non ſunt cauſæ. 183. 32
Negatiua illius, quod petitur differt a negatione illius, quod nihil debetur. 175. 32
Negatiua facit, vt in negatis aduerſarius ſe fundare non valeat. ibi.
Negatiua modis omnibus verbalib. prætérquam Imperatiuo accommodatur. 224 48
Vbi per exempla ibi.
Negatiua, verbo Poteſt, vel eius Synonimis prępoſita, verbi ipſius potentiam omnino abnegat. 189. 36
Quæ, & totum tempus, & præſens, & ſequens abnegat. ibid.
Negatiua, Verbo, alicui præpoſita cum ipſo verbo in contrariam ſignificationem, aliquando conuertitur. 221. 48
Negatiua cauſali coniunctioni, Enim, præpoſita vim energiacam, magis negandi habet, ſicut & ipſi coniunctioni, Enim affirmatiua addita, vim magis affirmãdi, vbi itidẽ per exempla. 217. 46
Negatiua nota conuerſiue, aliquando ſtat, & qualiter. 218. 47
Et aliquando ratione rei, cui adiungitur augumentatiuè ſtat, quandoque naturam ſuam mutat. 216. 46
Negatiua præcepta ſemper, & ad ſemper obligantur. 254. 52
Non ſic affirmatiua. ibid.
Negatiua vniuerſalis, omne obſtaculum ſemper excludit. 190. 37
Negatiua, Nec, & neque, incluſam copulam habent. 192. ibi.
Quæ, & diſiunctiuæ coniunctiones dñr. ibi.
Negatiua, ſigno vniuerſali negatiuo præpoſita, æquipollere faciunt ſuum contradictorium affirmatiuum. 204. 44
Secus præpoſita ſigno vniuerſali affirmatiuo,

quæ facit æquipollere ſuum ſubalternum negatiuum. ibid.
poſtpoſita dictis ſignis æquipollere, facit ſuum contrarium. 205. ibi.
Præpoſita verò & poſtpoſita alteri ex ſignis prædictis ſuum ſubalternum æquipollere facit. ibi.
Negatiuæ poſitiones, regulariter fieri prohibentur. 181. 32
Negatiuis verbis admiſſa appellatio, manus Iudicis non ligat. 182. 32
Secus ſi verbis affirmatiuis. ibi. 33
Vbi datur cautela. ibid.
Negatiua priuationem, ſicuti affirmatiua poſitionem ſemper inducit modo affirmatiuam non habeat implicitam, rurſus affirmatiua, negationem. 275. 57
Negans ſimpliciter, ſe hominem occidiſſe, vt ſcelete occiderit, negauiſſe cenſetur. 776. 137
Negatiua In, ſeu Im, adiuncta Nomini, ſeu Primitiuo, ſeu Deriuatiuo, Augumentatiuè aliquando ſtat. 289. 59
Et cum affirmatiua in primo actu verificatur, negatiua ad infinitos trahitur. 253. 52
Negās quod iuſtè negauerit, præſumitur. 161. 29
Negatiua, implicitam habens affirmatiuam, negatiua pregnans dicitur. 250. 52. & 319. 65
Negatiuè aliquando, ſententiam proferri neceſſe eſt. 295. 60
Non negauiſſe aliquando nocet, tacitumq. conſenſum inducit. 294. ibi.
Negatiua, Ne, iuncta alteri negatiuæ, interrogandi vim habet, & in ſimplicem negatiuam, conuertitur. 231. 49
Negatiua, verbo, poteſt, præpoſita neceſſitatem præciſam inducit. 190. 36
Negatio ita negat, vt in vno falſa, in omnibus falſa reddatur. 252. 52
Negatiua ſua ſubcontraria æquipollere non facit. 202. 45
Quia ex particularibus, nihil ſequitur. ibi.
Negat facto Chriſtum, qui Chriſtianus cum ſit, eius præcepta non adimplet. 277. 57
Negatoria pro ſeruitutib. realib. datur. 1151. 195
Negauiſſe non dicitur, negans ſe poſſidere rem, quæ ſub falſis confinibus poſita eſt. 252. 131
Negauit Chriſtum Petrus, negando ſe eſſe eius diſcipulum. 279. 57
Neſcire, & negare differunt. 256. 53
Item, neſcire, & non credere. ibi.
Neſcire, & pro non cognoſcere. 272. 56
Rurſus, & pro ignotum eſſe ibi.
Nembroth robuſtus venator, quia oppreſſor aliorum dicebatur. 86 13
Nemo ante iuſtam, veramq. probationem condemnari debet. 389. 74
Nemo ſe ipſum prodere renetur. ibi.
Nemo pluribus defenſionibus vti prohibetur. 702. 124
Nemo ſine actione experitur. 1031 183
Nemo ſoluens inuitus, cogitur litigare. 1020. 181
Neſcia mēs hominū, fati, ſortiſq. futuræ. 274. 57
Nemo ſibi ius dicere debet. 1234. 205
Neſcius dicitur, qui alicuius rei ſcieus non eſt. 275. 57
Neſcit, poſitum in reſponſionibus ad poſitiones; quando reſpondens habuit terminum ad ſe informandum, vel eſt veriſimiliter informatus, facit vt pro confitente, vel negante ad maius commodum ipſius ponentis habeatur. 257. 53
Neſcio, verbum, negatiuam incluſam hét. 255. 52
Nequam quid ſit, & vnde dicatur. 193. 38
Nequitia vnde dicta, atque eius diffinitio. 195. 39

N I

Nihil & peccatum dicitur ibid.
Nihil, negatiua nota eſt, & vnde deriuatur. 194. 38
Et qualiter ab aduerbio nil differat. ibi.
Nihil ad defendēdum veritatem facilius. 583. 106
Sicuti nec ad defendendum puritatem tutius. 582. ibid.
Nihil bonum, aut iuſtum eſt, in quo veritas non fit. 629. 113
Nihil ſic valet ad ſecuritatem, quam bona conſcientia. 237. 50
Nihil tam contrarium conſenſui, quam error. 1098. 196
Nil refert, quid ex æquipollentibus fiat. 318. 64
Niſi ſemper repetit caſum, qui præceſſit. 181. 42
Nil magis a dolo, & malitia abeſt, quam error, & ignorantia. 726. 128
Niſi conditionaliter negat, & cuius ſit naturæ. 176. 42

N O

Nobilius eſt agere quam pati. 989. 179
Non cogitare de caſibus naturaliter contingentibus ſtoliditati, & imprudentiæ aſcribitur, & lata culpa maxima dicitur. 926. 170
Non licet, quod tuta conſcientia fieri non conuenit. 329. 66
Nonnihil, nonnulli, & huiuſmodi affirmandi vim habent, & ſignificant aliquid & aliqui. 223 48
Nonnunquam pro aliquando ponitur. 183. 34
Non omnia ſub lege certa poni poſſunt, ſed de ſimilibus ad ſimilia procedendum eſt. 121 21
Et religioni diſcretoque iudicio Iudicis remittuntur. ibid.
Non ſunt viæ meæ viæ veſtræ, nec cogitationes meæ cogitationes veſtræ, dicit Dñs. 333. 67
Non quicquid ab inuito ſumitur, iniurioſè aufertur. 832. 149
Non fit alterius qui poteſt eſſe ſui. 1039. 183

noſtrum affirmare, vel negare, veritatem ipſam non immutat. 429. 82
notoria dominij exceptio, reintegrationem ad ſpoliati, fauorem impedit. 1260. 203
noua praxis introducta ab Angelo contra negantem ſe poſſidere, vt in odium ipſius negantis fiat hæc translatio quæ ſit, & vnde ducta. 749. 131

N V

Nudus detentor non poſſidet. 1152. 196
nulla maior probatio, quam proprij oris confeſſio. 672. 119
nulla lex eſt tam clara, quæ non ſollicitam dubitationem recipiat. 1257. 207
nullum de nouo emergens legis, deſtituitur auxilio. 1064. 186
nullus error cum veritate concurrit, benè ignorantia ad vtrunque ſe habet. 265. 54
nulla circumſtantia aggrauat infinitum, niſi quæ tranſit in aliam ſpeciem peccati. 639. 114
nullus eſt animæ ſuauior cibus, quàm perfecta cognitio veritatis. 477. 93
nullum eſt maius mentis noſtrę teſtimoniũ,quàm qualitas inſpecta verborum. 204. 46
num, quam naturam habeat. 200. 41

O B

OBedire Deo magis oportet, quam hominibus. 112. 18
Obſequium Amicos,Veritas odium parit.274.71
Obſequium, & manumiſſio, Ancillam quæ eſt ingenua cenſeri non facit. 432. 82
Obſtringens ſe ad ſpecialem cauſam, & ad concomitantiam loci, & temporis illius, ſe obſtrinxiſſe cenſetur. 1063. 186
Obſtringens ſe ad certum tempus probatio alterius temporis non ſufficit. 1064. ibi.

O C

Oculi cornei ſunt, ſeu cornei coloris, ac conditionis, qui veritatem ſignificant, per cornu deſignatam. 524. 98

O D

Odia reſtringenda ſunt, non amplianda. 875. 161
Odio litium, iudicialis renunciatio etiam abſente parte, tenet. 118. 20

O F

Offerens ſe liti a moleſtia ſuper re negata non liberatur. 961. 176
Offerre ſe liti quid ſit. 962. ibi.
Vbi quod offerre ſe liti non dicitur, qui citatus comparuit, cum potius paruiſſe cenſeatur. 975. 177
Officium Iudicis duplex. 1214. 201

O M

Omnes morimur, & ſicuti aqua dilabimur. 584. 108
Omne mendacium fugiendum eſt. 541. 100
Omnia mala pati,potius quis debet, quam malo conſentire. 810. 144
Omne verum eſt neceſſarium. 1434 83
Omne malum factum, prauè præſumitur actum. 835. 152
Omne quod ex fide non eſt, peccatũ eſt.741.129
Omnia mandata Dei veritas. 570. 105
Omnis, vniuerſalis collectiua eſt. 326. 66
Omnipotens Sapientia, Veritas dicitur. 504. 96
Omne qui dicit, nihil excludit. 818. 145
Omnipotens dicitur, qui peccare non poteſt. 439. 83

O P

Opinio poſſeſſorem non facit, qui non eſt. 1096. 189
Opinio veritati prævalere non debet. 555. 102

O Q

O quam difficile eſt crimen non prodere vultu. 581. 106

O R

Oratio affirmatiua ad conſtruendum, ſicuti negatiua ad deſtruendum, ordinatur. 798. 141
Oratio particularis non habet contrariũ.210. 45
Ordinãdus in Epiſcopũ, qualis eſſe debeat.91.14
Ordinarius ſententiam Iudicis delegati, exequi tenetur. 383. 73
Ordo iuris peruertendus non eſt. 754. 131
Ortus noſtri, partim patriam, partim amici, & partim parentes ſibi vendicant. 1136. 194

O S

Os, quod mentitur,occidit animã ſuam.542.100

P A

PApa, auctor peccati non eſt, 384. 73
Papæ nominatio veritatem ipſam non immutat. 437. 83
Papinianus laudat fratres, quos pietatis officio functos aſſerit, quod Arbitro inter eos electo, derelicto, vltioneam tranſactionem bonorum communium inter ipſos inierit. 97. 15
Parni ob Scaphulã litigare antico prouerbio eſt, pro quauis minima re litigiũ exercere. 109. 18
Paria ſunt interrogationem, an teneat, vel poſſideat, prætermiſſam fuiſſe, & negatum fuiſſe ſimpliciter per aduerſantem poſſidere, in cuius odium ob id non fit hæc trãslatio.962.176
Paria ſunt in potentiorem, per viam contractus factam eſſe alienationem, & iudicij mutandi cauſa. 934. 170
Paria ſunt ſcire, vel ſcire debere. 683. 146

Paulus.

Paulus Apoſtolus, acerbè Corinthios de litibus arguit. 100. 15
Qui & Doctor gentium, Prædicatorq. Veritatis appellatur. 468. 92
Pater hæredem inſtituens, quem falſa opinione filium ſuum exiſtimabat, nihil agit. 430. 82
Patris mendax inficiatio, filio in actione reali præiudicare non poteſt. 1131. 194
Sicuti nec Prælati ſuæ Eccleſiæ. 1130. ibi.
Patria poteſtas in filios, qualis olim, & qualis modo ſit. 1044. 184
Patriam poteſtatem, pater in filiam etiam nuptam retinet. 1047. ibi.
Cui, & propterea in acquiſitu, quoad vſumfructum ſuccedit. ibid.
Patri, ſicuti marito cõceſſum eſt filiam, vel vxorem, & adulterum in adulterio domi deprehenſos, impunè interficere. 1076. 187
Pati quid ſit, vbi quod renitentiam quandam ſignificet. 985. 178
Et an ſit candida vox latina. 981. ibi.
Et qualiter a verbo Sinere differat 985. 178
Quod & pro ſubſtinere accipitur. 992 179
Pati, & ad res inanimatas tranſlatiue refertur. 994. 179
Patientiæ diffinitio. 982. 178
Patrocinio potentiorum leges, nec ẽt nos poſſe vti volunt. 936. 170
Pauper dum non habet quod offerat, non ſolum audiri contemnitur; verum etiam contra veritatem opprimitur. 938. 171

P E

Peccatorem qui ſe dicit in eo, quod non eſt, ex hoc ſolũ peccator efficitur q̃a mẽtitur. 488. 94
Pecunia aliena in marſupio, cum alijs immixta conſumpta, ſeu immiſcentis effecta dicitur. 963. 176
Perdes omnes, qui loquuntur mendacium dicitur. 817. 145
Perditiſſimi hominis eſt, ſimul, & amicitiam diſſoluere; & fallere eum, qui læſus non fuiſſet, niſi credidiſſet. 497. 95
Pereunt leges, auaritia iudicante. 428. 81
Periurij diffinitio. 544. 100. & 648. 115
Periuriũ nõ parũ lęditur diuina maieſtas. 819 145
Periurium perniciosiſſimum, mendacium dicitur. 544. 100
Perniciosiſſimum periurium dicitur, quod de nõ dicenda veritate, quas præſtatt. 650. 116
Peremptа re, an & quando ius ad eam pereat. 1086. 188
Perfectis, maximè nunquã mentiri licet. 638 114
Perfidus homo profert mendacium. 498. 96
Per me Reges regnant, & iudices iuſta decernunt. 392. 75
Per quod quis peccat, per illud & caſtigatur. 1121. 192
Per negatiuã præpoſitam, verbo Credit, ponens ab onere probandi non reuelatur. 785. 139
Perſeuerantes in malitia exterminabuntur. 21. 3
Per ſubauditum intellectum, ſubauditamq. tertiam negationem duæ negationes quandoque magis affirmant. 185. 35
Perſonæ quæ nec etiam ad perhibẽdum teſtimonium contra aliquem non admittuntur, quæ ſint. 558. 103
Vbi quid ſeruetur, quando veritas haberi non poteſt. ibid.
Percutiens aliquem in platea, quando ratione loci pœna ipſa duplicatur, ſi extra plateam rixam cæperit, & eo impetu in plateam protracta fuerit, ibiq. percuſſus, an pœnæ ipſius duplicationem patiatur. 1078. 187
Peruigilium quid apud antiquos, & quid apud nos. 1223. 203
Petri dulce dictũ ad Chriſtũ de veritate. 637. 114
Petens totum, & non probans niſi partẽ, an pro ea parte fiat iſthæc quidem immiſſio in poſſeſſione. 909. 167
Vbi qualiter formanda ſit ſententia, pro alia parte non probata. 912. ibi.
Petitorium poſſeſſorium abſorbet ſi in petitorio poſſeſſor ſuccubuerit. 155. 27
Per iudicem, ſeu iudicialiter, vt facta fuerit interrogatio an quis teneat, & poſſideat requiritur, quo huic remedio locus exiſtat. 687. 123
Per nox, hoc eſt per totã noctẽ dicitur. 1217. 202
Per, Aduerbiũ, actus perfectionem ſignificat. ibi.
Rurſus, & cauſam miniſterialem. 1216. ibi.
Item, & augmentatiuè pro maximè. 1218. ibi.
Petens ſimpliciter centum, non cenſetur petijſſe quinquaginta tanquã promiſſa, licèt tanquam debita. 794. 140

P H I

Philoſophi antiqui, quia veram ſcientiam non habuerũt, in eorũ inſipiẽtia interierũt. 484 94
Qui & pro adinuenienda veritate, totum terrarum Orbem peragrauerunt. 483. ibi.

P L

Platonis dictum, vt omnia debeant eſse communia, & quoad vxores quõ intelligatur. 80. 13
Plenè conuincendus eſt reus de poſſeſſione mendaciter negatæ, vt de eo in actorem fiat iſthæc quidem tranſlatio. 849. 156
Licet ſecus ſit ex praxi Angeli per qua ſufficit ſimpliciter negatum fuiſſe. 749. 131
Plus debito petens, à toto cadit, & in expenſis condemnatur. 910. 167
Vbi tamẽ ponitur cautela. vt petens totum, paratum eſse recipere partem offerat. ibi.

Pluri-

Pluribus defenſionibus etiam cõtrarijs, quis vti non prohibetur. 702. 124
Plus valere quod agitur, quã quod ſimulatè concipitur. 614. 111
Plus debito petitum, ſi fuerit & reus a toto abſolutus, an actori volenti poſtmodũ petere partem debitam obſtet exceptio rei iudicatæ ſuper toto. 912. 168

P OE

Pœnalia ad caſus in lege non expreſſos, non extenditur. 874. 161
Pœna negantis poſſidere in odium ipſius negantis, inducta eſt, 341. 68
Pœna ſuos debet tenere auctores. 1127 193
Pœnas criminales infligere, inflictaſq. exigere, meri imperij eſt. 900. 165
Pœnam non meretur faciens actum ſibi a iure conceſſum, vel permiſſum. 335. 67
Pœnam mendacis negationis haud incurrit, qui doloſè non negauit. 663. 117
Pœnæ variæ contra improbos litigatores apud varias nationes. 138. 24
Pœnæ, & mulctæ, fructus iuriſdictionales ſunt. 899. & ſeq. 165
Pœnitentiæ locus eſt, re integra, & vbi nulla captio perſonæ interuenit. 680. 121
Pœnitentiæ locus eſt, ante conſumatum delictum, ibi. Secus eo conſumato. ibi.
Pœnitentiam dare quidem poſſumus, ſecuritatem autem non valemus. 236. 50
Ponens ſimpliciter, quem mutuo, vel commodato, vel alio titulo talem rem non habuiſſe, nec ſubijciens, & quã acceptor non reſtituir, tanquam captioſa acceptorem reſpondere cum iuramento non obſtringit. 827. 148
Poſitione negata, quis niti non poteſt. 708. 125. & num. 840. 155
Poſitiones negatiuæ de iure fieri, phibẽtur. 181. 32
Ponens ſcienter falſum, ſi aduerſarius nõ reſpondeat, ſed contumax fuerit, pro confeſſo non habetur. 970. 177
Populus Iſrael propter malitiam Demetrij Regis cũ reſpuerunt, ꝑtuleruntq. ei Alexandrũ. 65. 10
Poſitiones de iure ponentis fiunt. 1264. 209
Poſitio facta de centum, non cenſetur facta de quinquaginta licet debita. 795. 141
Poſitionibus negatiuis ſub copula factis, quando altera earum eſt falſa, in totum negari poſſunt. 798. ibid.
Poſitiones contra id quod negatum eſt non fiunt. 670. 118
Poſitiones aduerſus propriam confeſſionem non dantur. 668. 118
Poſitionibus per iuramentum calumniæ reſpondetur. 669. ibid.
Poſſeſſio ex fructuũ ꝑceptione ꝓbatur. 899 165
Poſſeſſio eſt quid facti. 748. 131
Poſſeſſio in reo conuento tamquam præiacens materia requiritur. 971. 177
Poſſeſſor bonæ fidei, quando & ad quorum fructuum reſtitutionem teneatur. 944. 174
Poſſeſſor pro domino habetur, ſi tanquam dominus poſſideat. 149. 27
Qui & propterea titulũ ſuæ poſſeſſionis oſtendere non tenetur. 150. ibi.
Poſſeſſor non iure obligationis, ſed ratione rei, quam poſſidet, tenetur. 921 169
Poſſeſſor negando ſe poſſidere iniuria non afficitur, priuatione ipſius poſſeſſionem, quam retinendi voluntatẽ nõ habere cenſetur. 676. 120
Poſſeſſoria cauſa, priuſq. petitoria cognoſcenda ac tractanda eſt. 154. 27
Poſſidens tempore cœpti iudicij, & ex poſt pro poſſeſſore habetur. 939. 171
Poſſidere qui negat, verũ dicere pſumitur. 161. 29
Poſſidere ſi quis dixerit iuſta credulitate ductus, credens re vera ſe poſſidere pœnam huiuſce remedij, minuſve ex praxi Angeli non tenetur. 1094. 189
Quod & an ſi poſſeſſio ei ſuperuenerit, an & pro poſſeſſore habeatur, diſcutitur. ibid.
Poſſibili dato in eſſe, nullum ſequitur inconueniens. 835. 151
Potius quis debet omnia mala pati, quam malo conſentire. 810. 144
Potius temporalia quæcunque abijcienda ſunt, quam vt in quoquam æternum detrimentum anima noſtra patiatur. 814. ibi.
Poſterior creditor regulariter pecuniam habitam a debitore priori creditori, reſtituere non tenetur. 966. 176
Fallit pro Fiſco, & muliere certante pro eius dotibus. ibi.
Potentia diuitiarum, iuſtitiam fouenti præualere non debet. 933. 171
Porta veritatis apud inferos Cornea fingebatur. 520. 98
Vbi & explicantur Carmina Maronis in 6. Aeneid. ibid.
Potentiores qui dicantur. 937. 171
Potentia quælibet ſuum obiectum, a quo perfectionem accepit naturaliter deſiderat. 368. 71
Poſitio Cathegorica, quæ ſit, & quæ hypothetica. 824. 147
Poſſeſſor præſumptionem habet pro ſe, quod iuſtè poſſideat. 149. 27

P R

Praxis Angeli in hoc remedio qualis ſit, vnde ducta, & deſumpta. 749. 131
Praxis procedendi, quando de debito apparet

Syn-

Syngrapha manu debitoris concepta, vel ſubſcripta. 457. 88
Præfecti Vrbis prærogatiua, quales ſit in coronatione Imperatoris. 54. 9
Prælatus facto ſuo Eccleſiæ ſuæ falſa negatione præiudicare non poteſt. 1130 194
precium rei mendaciter negatæ nondum per emptorem conſumptum, ſed penes ipſum venditorem exiſtens de eo in actorem transfertur, ex hoc remedio. 960. 176
precium ſuccedit loco rei. 961. 175
præcepta negatiua ſemper, & ad ſemper obligant. 254. 52
predo etiam in ſua poſſeſſione manutenendus eſt 152. 27
præparatorium aptum in hoc iudicio præmitti debet. 718. 127
præparatorij forma. ibid.
præſcriptio citatione ſola, debitè exequuta, interrumpitur. 1090. 188
præſumptio iuris, & de iure idem operatur in foro iudiciali, quod veritas. 619. 112
præter præpoſitio, qualiter includat, & qualiter excludat. 199 41
princeps dicitur habere iura in ſcrinio pectoris. 645. 115
Idem & plenus philoſophia. ibi.
princeps ex imperfecto teſtamento, quicquam non capit. 63. 10
Princeps legibus ſolutus eſt. 404. 77
Princeps ſolus de plenitudine poteſtatis inſufflare poteſt ſpiritum vitæ cauſæ, per ſententiam deciſæ. 74. 12
Princeps potentior dicitur. 1004. 190
principatus quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupauit, etiam ſi moribus, & actibus non offendat ipſius tamen initij pernicioſus eſt exemplo. 1080. 187
Principia licet minima ſint quantitate, poteſtate tamen maxima ſunt. 1077. 187
principium duplex. 1060. 185
principium ſi fuerit licitum, finis etiam qui ab eo proceſſit, licitus erit. 1073. 187
principum eſt litibus occaſionē amputare. 88. 14
probata debiti ſubſtantia ſuper eius quantitate, iuſiurandū ſuppletoriū parti defertur. 844. 135
Probato, quod actor ab initio ſciebat reum conuentum non poſſidere, qui ignoranter cōfeſſus fuerit ſe poſſidere, talis confeſſio reo ipſi conuento non obeſt. 669. 177
probatis extremis, & media probata cenſentur. 1093. 189
problemata quid ſint. 450 86
probra, & flagitia omnia, quæ homines faciunt, in malitia, & nequitia conſiſtunt. 19. 2
probro dictum fuit Syllæ, quod vir bonus eſſe non poſſet, cum tot poſſideret bona, eo quod pauca a patre, ſibi eſſent relicta. 510. 97
procurator calumnioſam litem nomine domini inſtituens, & ſuccumbens, ipſe, & non dominus in expenſis condemnatur. 104. 16
Vbi tamen declaratur. ibi.
procuratoris eſt afflictam innocentiam, enixis viribus defendere. 94. 14
procuratoris probi eſt iniuſtam litem non ſuſcipere, & ſi certamine procedente iniuſtā comperit derelinquere. 133. 22
procurator in ſuam, & domini animam, de calumnia iurare tenetur. 137. 24
procuratoris probè exercentis officium ſuum dicitur nobile, atque honorabile. 68. 11
procurator ad lites, & Aduocatus dicitur. 112. 18
procurator, promotor iuſtitiæ appellatur. 67. 18
propheteę dira imprecatio cōtra malitioſos. 71. 11
prophetæ alia imprecatio contra proteruos cauſidicos. 72. 12
prophetæ de nullo magis lamentabantur, quod veritas non coheretur in terris. 554. 102
propoſitio quid, & quotuplex. 163. 29
Rurſus & alia diſtinctio. 824. 147
propoſitionum figura. 202 43
propter Diaboli malitiam peccatum intrauit in mundum. 17. 3
propter hominum malitiam totum terrarum Orbem, aquis diluuij Deus obruit. 18. ibi.
pro frumento meo, cum tuo confuſo non rei vindicatio, ſed actio communi diuidundo datur. 962. 176
Propter hominum malitiam lex per Moyſin data eſt. 18. 3
Propter rem, hoc eſt veritatem. 474. 92
Proteruis appellatoribus, vltra litis diſpendium certa pœna pecuniaria impoſita erat. 1. 1
Proteruorum iudicum eſt lites alere. 103. 16
Propria conſcientia, qui accuſatur liber, & ſine accuſatore non eſt. 734. 129

P V

Publiciana dominij probatione, ſubmouetur. 1166. 197
Publiciana & petitorium, ac rei vindicatio ſimul cumulari poſſunt. 1154. 196
Publiciana datur pro donatione inter ſponſos. 1162. 197
Publiciana in rem actio quid ſit, atque eius diffinitio. 1165. ibi.
Publiciana pro inſtrumento per notarium rogatum ad illud exhibendum, datur. 1168. ibi.
Publiciana non datur, pro rebus, quæ alienari non poſſunt, quæque in commercio noſtro non ſubit. 1163. ibid.

Publi-

Publiciana ab habente poſſeſſionem cum titulo, & bona fide excluditur. 1161 197
Pulchrum dilema, de veritate. 499. 96
Publicè intereſt, delicta impunita non remanere. 466. 91
Puniens non conſiderat verum ſub ſpecie veri, ſed ſpecie boni, vel malis item ſub ſpecie prohibiti. 807. 143

QVA

QValitas ponens delictum in aliam ſpeciem, quam confeſſata facit, vt negãs qualitatẽ, delictũ ipſum, negare cẽſeatur. 804. 143
Qualitas tamquam accidens ſine ſubſtantia ſtare non poteſt. 1095. 189
Qualitatem facti negans factum ipſum, an fateri cenſeatur. 778. 137
Qualitas non eſſe, ſed in eſſe dicitur. 1092. 189
Quæ a iure determinata nõ ſunt, diſcreto iudicio iudicantis remittuntur. 121. 21
Quantum vita eſt confiteri Chriſtum, tantum mors eſt eum negare. 280. 57
Quem de euictione, tenet actio eundem agẽtem repellit exceptio. 1114. 191
Quæ momento durant, in conſideratione non ſunt. 880. 162
Qua menſura, quis menſus fuerit, eadem remetietur ei. 419 80
Quando agitur de infligenda pœna alicuius negationis, ita demum ſi in ea perſeueratũ fuerit, intelligitur. 685. 122
Quando ex aliquo emergenti in iudicio pœna aliqua ad illud reſultat libello, litisq. conteſtatione haud opus eſt. 1028. 201
Quando qualitas totam rem ipſam reſpicit, deffectus in qualitate, deffectus in toto, & quota dicitur. 809. 144
Quando propter ingenij noſtri imbecillitatem, veritatem ipſam attingere non valemus, veriſimile attenditur. 587. 108
Quod non negatur, confeſſatum aliquando intelligitur. 293. 60
Quæ ratione eorum proteruitatis diuerſis nominibus appellantũr, vnico malitiæ nomine nuncupantur. 20. 3
Quando veriſimile eſt, quem eſſe deieraturum, iuſiurandi ſuppletoriũ ei nõ defertur. 604. 109
Quam commutationem dabit homo pro anima ſua. 814. 144
Quæ ſecundum fortunæ, & perſonæ poſſibilitatẽ effectũ habere viſ, vicina ſunt cornu. 522. 98

QVI

Qui aliquid mendacij genus non eſſe peccatum putauerit, ſe ipſum turpiter decipit, putans honeſtũ deceptorẽ, eſſe poſſe aliorum. 632. 113
Quia, Coniunctiua cauſalis nota eſt, temporaliter cauſam aliquando ponens. 1022. 181
Et qualiter in hoc reſponſo ſtet. ibid.
Qui calumniatur, tandem iuſtificatus per veritatem remanet. 581. 106
Quia natura mutari non poteſt, ideo veræ amicitiæ ſempiternæ ſunt. 1026. 182
Qui ad ſui neceſſariam defenſionẽ, homicidium commiſiſſe aſſerit, negare dicitur. 775. 137
Quidem, Aduerbium eſt, magnæ affirmationis, vbi per exempla. 184. 35
Quiete viueretur in mundo, ſi duo hæc meum, & tuum ex eo auferentur. 77. 12
Qui errat non conſentit. 265. 54
Qui cauſas examinat, veritate eam examinare debet. 570. 105
Qui aduerſarium decipere, quærẽtem decipit, non dolum committere, ſed dolum ipſum aduerſarij retrudere dicitur. 827. 148
Quid prodeſt homini, ſi totum mundum lucretur, aĩa verò ipſius detrimẽtũ patiatur. 813. 144
Quicquid ab inuito ſumitur, non vtique ſemper iniurioſè aufertur. 832. 149
Quicquid, bonum, iuſtum, ac rectum eſt, abſque veritate eſſe non poteſt. 629. 113
Qui facit actum ſibi a iure conceſſum, pœnam ciuilem, ſeu criminalem non meretur. 335. 67
Qui interrogat non fatetur. 451. 87
Vbi latè diſcutitur. ibi.
Quilibet, vniuerſale diſtributiuum eſt. 326. 66
Quilibet in re ſua, & moderator, & arbiter. 1038. 183
Qui negat, non vtique affirmat. 175 32
Qui mentitur ſapiens non eſt. 371. 71
Quilibet præſumitur bonus, niſi probetur malus. 324. 65
Quia nota, redditiua rationis eſt. 1023. 181
Qui nõ obedit Principi morte moriatur. 820. 145
Qui ponit fatetur. 175. 31
Qui patitur reniti dicitur. 985. 178
Quis cum factura aliena locupletari non debet. 788. 139
Qui quod nouit loquitur, Iudex iuſtitiæ eſt; qui autem mentitur, teſtis eſt fraudolentus. 389 74
Qui miſericordiam non facit, miſericordiam non conſequetur. 104. 17
Qui propria conſcientia accuſatur, liber, & ſine accuſatore non eſt. 734. 129
Quin, negatiuè aliquando ſtat, & ponitur pro cur non. 291. 60
Quiſquam, & quiſpiam Synonima ſunt, & qualiter in oratione ponantur. 326. 66
Quod contra conſcientiam fit, ædificat ad gehenam. 741 129

Quod in bonis alicuius nōdum eſt, vel nondum alicui quæſitum non tranſmittitur. 25. 5
Quod in inuitum non datur, vt in volentem dari valeat non prohibetur. 998. 180
Quod multipliciter exponitur eius veritas ignoratur. 377. 72
Quod duplex cor non habet, mendax reputari non debet. 829. 149
Quod ſibi quis fieri nollet, alteri facere non debet. 395. 75
Quod commune eſt, cōmuniter negligitur. 85. 13
Quod lex non dicit, nec nos dicere debemus. 913. 168
Quod veriſimile non eſt, falſitatis imaginem habet. 594. 109
Quod quis in pœnam falſæ negationis ius ſuum ammittat, vt dolo, & malitia, atque etiam vt id iure expreſsè caueatur, requiritur. 726. 128
Quod non negatur, confeſſatum aliquando intelligitur. 293. 60
Qui totum petit, & quamlibet eius partem quantitatiuam petijſſe videtur. 799. 142
Qui proteſtatur ius ſibi non competere, in his quæ ſolo animo perduntur, petere nolle cenſetur. 698 124
Quoties vitijs, ac peccatis vincimur, toties Deū negamus. 277. 57
Quorum idem ſequitur effectus, ſubſtantia differre non dicuntur. 1102. 190
Quod multipliciter exponitur eius veritas ignoratur. 377. 72
Quorum aures clauſæ ſunt veritati, vt ab amico verum audire nolit, horum ſalus deſperanda eſt. 579. 106
Quorum Mœnia vi Romani expugnare non valebant, honeſtate, ac beneficio facilè expugnabant. 341. 68

RA

Rationalem creaturam ad quid fecerit Deus 366. 71
Ratam habens negationē appellationis eius nomine factam perinde eſt, ac ſi per ſe ipſum negauiſſet. 702. 124
Ratione principij liciti, finis quoque reputatur licitus. 1675. 287
Ratio ſenſuum domina. 1050. 184
Ratio veritas, & Deus æquiparantur. 435. 83

RE

Realia iudicia, contra aliquem tanquām obligatum, & iure obligationis non dantur, ſed ratione rei, quam poſſidet. 921. 169
Reductio ad arbitrium boni uiri ad Iudicem intelligitur. 9. 2
Re euicta debetur emptori, vel aliter ex contractu oneroſo ab eo cauſam habenti euictio, modo debito tempore intimata fuerit. 1112. 191
Regulæ inſiſtendum eſt 147. 26
Reguli diminutiuè a Regibus dicuntur, Duces populorum. 1241. 205
Regulus & baſiliſcus dicitur. 1242. 205
Rei æſtimationem ſoluens ſine ceſſione, in rem ipſam actionem nanciſcitur. 1125. 193
Re integra, an & quando falſa negatio reuocari valeat. 837. 154
Et num ad præmium conſequendum, vel pœnam euitandam. ibid.
Rei alteratio per falſorum cōfinium oppoſitionem facit, vt negans non teneatur ad pœnam falſæ negationis. 753. 131
Rei litigioſæ contractus, gratia vtriuſque initus cenſetur. 942. 172
Rei vindicatio dominium in agente, & poſſeſſionem in reo conuento præſupponit. 146. 26
Rei vindicatione agens, Aduerſarium poſſidere præſupponit. 1147. 195
Rei vindicatio cum petitione hæreditatis cumulari an valeat. 1170. 198
Rei vindicatio cum poſſeſſorio adipiſcendæ cumulari poteſt. 1155. 196
Item cum Publiciana in rem actione. 1154. ibi.
Item cum pignore. 862. 159
Item cum hypothecaria. ibi.
Item cum actione ad exhibendum. 1167. 197
Rei vindicatio duplex. 939. 172
Rei vindicatio, & ad pretium datur in hoc remedio. 1110. 191
Religio in iudice eſſe dicitur. 427. 82
Remedium præſentis legis, & pro pignore, & hypotheca competit. 863. 159
Item pro petitione hæreditatis. 864. 160
Item & pro Publiciana in rem actione. 865. ibi.
Item & pro ſpiritualibus, & beneficialibus. 1130. 194
Item & ad pretium rei mēdaciter negatæ adhuc in manibus emptoris exiſtente. 960. 175
Item & contra ciuiliter poſſidentem. 1141. 195
ni directum dominum, ac proprietarium oſtendent. 1157. 146
Item contra colonum depoſitarium, & alium quemcunque nudum detentorem, ſi ſe liti obtulit, nec indicauerit dominum. 1153. ibi.
Remedium hoc rei vindicationis, poſſeſſorem dumtaxat, & non dominum facit. 878. 162
Sed ſaluum remanet ius dominij, vel alterius cuiuſcunque tertij poſſeſſoris. ibi.
Rei vindicatio contra iuſtum poſſeſſorem non datur. 1244. 206
Remedium hoc datur, & contra dolo, vel lata culpa,

culpa, poſſidere deſicientem. 1100. 190
Remedium hoc ad puniendū proteruiam iniqui negatoris introductum eſt. 683. 122
Remedia nō tuta, Hippocrates prohibebat ęgrotis dari. 814. 144
Rem per duas cohærentias veras demonſtrari ſufficit, etiam quod aliæ eſſent falſæ. 756. 132
Fallit in hoc remedio, vt pœnæ hoic locus exiſtat. 757. ibid.
Rem ſuam qui aliter recuperare non valet, aliam æquiualentem modo clam faciat, putari poteſt & multo magis rem ipſam auferre. 832. 149
Renouatio emphiteuſis, quæ eſſet accepta pro ſe, & hæredibus, per mortem emphiteutæ, minus domini fit, niſi ex pacto, & generatione finita. 871. 180
Secus in feudo. 870. ibid.
Renouatio emphiteuſis, quæ fit de nouennio in nouennium, vel alio certo termino præſtituto in inueſtituram, non ad ſubſtantiam cōtractus, ſed ad faciliorem ipſius rei probationem fit. 870. 161
Reo debito tēpore, & a iure conceſſo reuocante falſam negationem in hoc remedio abſoluitur quidem ab obſeruatione illius Iudicij, ſed in expenſis condemnatur. 972. 177
Rerum, ſeu dominiorum diuiſio, rationabiliter propter tua introducta eſt. 84. 13
Res emphiteotica, ſeu feudum, ita apud patrem, & maritum eſſe debet, ſicuti erat apud vxorem, & filium 183. 184. 32
Res extinctæ vendicari non poſſunt. 918. 169
Res iudicata pro veritate habetur. 616. 111
Reſiſtere calumnijs, & punire proteruos, ac mendaces ſumma virtus eſt. 588. 108
Res per qualitatem, ſicuti ſubſtantia per accidens demonſtratur. 803. 143
Res per præſentes, & non per præteritos conſines poſita cenſetur. 759. 132
Reſponſio ad totum, & ad quamlibet eius partem facta dicitur. 791. 140
Reſpondens per verbum neſcit an, & quādo pro contradicenti habeatur. 273. 56
Et quid ſi adieceris, & ideo non credit. 258. 53
Vbi pulchrè diſceptatur cum opinione auctoris. 271. 56
Reſpondens ſimpliciter ad factum qualificatum, ad omnes qualitates facto ipſi appoſitas, & in eo contentas reſpondiſſe cenſetur. 464. 90
Reſponſio ad poſitiones per verbū, Credit, plenam probationem inducit æquiualentem, probationi quæ fit per teſtes, & publica inſtrumenta. 271. 55
Reſponſio ad poſitiones plenè pīudicat. 672. 119
Reſpondens poſitionibus, per verbum, Neſcit, quando reſpondens habet terminum ad ſe informandum, vel eſt de facto veriſimiliter informatus, ſi in ea perſeuerauerit, pro confeſſo habetur. 257. 53
Reſoluto iure datoris, reſoluit ius acceptoris. ibi.
Reſoluto iure dominij in actore pendente iudicio, iudicium ipſum in ſucceſſorem ipſius dominij tranſit. 1035. 188
Rerum promiſcuū vſum Plato cōcedebat. 28. 12
Idem & Socrates, Pericles, & Licurgus. ibi.
Retentio facilius, quàm actio cōceditur. 833. 150
Rei vindicatione agens non ſe, ſed aduerſarium poſſidere dicit; Et tali caſu animum a poſſeſſione auertere cenſetur. 1147 195
Reuocatio falſæ negationis facilius conceditur ad pœnam euitādum, quam quod ex tali reuocatione, quis premium, aut lucrum conſequatur. 837. 153
Reuocatio illius quod quis mēdaciter dixit, non mendacium dicere, ſed a mendacio recedere dicitur. 891. 164
Sicuti & reuocatio periuris periurium non eſt, ſed receſſus a periurio iam commiſſo. 893. ibi.
Reus conuentus ex eo ſolum, quod citatus in iudicio comparuit liti ſe obtuliſſe non dicitur, ſed citatus paruiſſe. 975. 177

S A

SAncti Dei, Confeſſores quare ſic appellentur. 278. 57
Sanctius eſt nocentem abſoluere, quam innocentem condemnare. 314. 65. & 408. 78
Sæua increpatio Aduocatorum, qui inſtruunt ſuos clientes ad negandum verum. 842. 115
Sanguinem ſuum, quoquo modo cuiquam redimere licet. 777. 137
Sapientia, & prudentia, Veritatis obiectum eſt. 651. 116
Sapiētiæ indagatio, & inuentio veritatis ineſt. ibi.
Sapientis eſt non ſolùm verum dicere, ſed etiam mentita detegere. 370. 71
Satis eſt quem ſua veſsania, atque imprudentia puniri. 930. 170

S C

Scandalum potius naſci permittitur, quam quod veritas relinquatur. 409. 78
Scientia oīs ad ſolam veritatē ordinatur. 770. 105
Scientia eſt infallibilis notitia veritatis. 652. 116
Scientia a conſcientia quid differat. 729. 129
Scientia triplex in homine eſſe dicitur. 381. 73
Scientiæ finis eſt veritas. 652. 116
Scientia ita informat intellectum, ſicuti animam corpus. 653. 116
Scientia remota a Iuſtitia calliditas, potius quam

ſcientia appellanda eſt. 652. 116
Scire eſt rem per cauſam cognoſcere. 730. 129
Scire eſt veritatem vſu receptam tenere. 748. 131
Scribens, vel ſubſcribens Scripturam, quā ſcribit vel ſubſcribit approbare cenſetur. 835. 150
Scriptura vnicum capitulum quæ continere dicatur. ibid.

S E

Securitatem promittens, quid promittere dicatur. 241. 51
Securitas vera ibi eſt, vbi vera dilectio. 236. 50
Securitatis diffinitio. 240. 51
Securus quis dicat, & in quo differat a Tuto. 239. 50
Securi, vel enſe, quis aliquem interfecerit, nihil refert. 640. 114
Secundum teſtamentum rectè factum, tollit primum. 1261. 208
Semel malus, ſemper præſumitur malus. 708. 125
Semiplenè probanti, iuſiurandum ſuppletorium defertur. 601. 109
Fallit in hoc remedio. ibi.
Se, in compoſitione poſita abnegatiuè plerunque ſtat. 234. 49
Sententia eſt finis iudicialis controuerſiæ. 125. 21
Sententia ita appetit executionem, ſicuti materia formam, & fęmina marem. 1007. 180
Sententia, quæ intolerabilem errorem continet, etiam per carnificem exequenda nō eſt. 407. 78
Senſus mei dicuntur, quibus ego dominari debeo. 1050. 184
Senſus quoque noſtri in ipſa veritate decipi refugiunt. 362. 71
Septem V-bes Gręciæ, quę de natali Homeri certant, quæ ſint. 1135 194
Seruus alienus etiam ille dicitur in quo quis tantum habet vſumfructum. 1143. 195
Seruo mortuo rei vendicationis ſuper eo iudicio pendente, an, & quando iudicium ipſum ceſſet. 1086. 188
Sex odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius. 636. 114

S I

Si, conditionalis coniunctio inducit formam, ſicitq vt a contrario ſenſu valeat argumentum. 850. 156
Simbolum veritatis, quale erat apud Antiquos. 520 98
Vbi quod erat cornus. ibid.
Simon de Prætis conciuis Auctoris laudatur. 911. 167
Simplex debet eſſe poſitio, vt ſimplex debeat eſſe reſponſio. 824. 147
Simplex negatio facit, vt in negatis Aduerſarius ſe fundare non valeat. 175. 32
Simplex reſponſio dicitur, quę vnica eſt, vel collata ad vnum. 822. 146
Simplicitas eſt amica legibus. 569. 104
Simpliciter dicitur facta reſponſio, etiam ſi conditionaliter, & conditio ei appoſita fuerit, quę ſit ex natura actus proueniens. 824 147
Simpliciter fieri e ldici, quomodo intelligatur. 821. 146
Vbi qđ ſimpliciter dicitur quaſi ne, ſine plica. ibi.
Simpliciter dicitur, quod nullo addito, quod alteret factum efficitur. 822. 146
Sine Cerere, & Bacco friget Venus. 196. 39
Sine veritate homo deſinit eſſe homo. 655. 116
Sine veritate omnia falſa ſunt, & cum ea nihil eſt falſum. 571 105
Sin, ex ſi & ne compoſitum, Negatiua nota eſt, & quid importet, & facti, & non veris, diuerſitatem inducit. 292. 60
Sine, negatiua nota eſt. 196 39
Sine veritate, Rex eſt tyrannus. 568. 104
Sine veritate iuſiurandum eſt periurium. 543. 100
Siſyphi pœna apud inferos quæ ſit. 195. 39

S O

Socrates mori maluit, quam cum mendacio ſe excuſare. 355. 70
Socrates Oraculo Apollinis Sapientiſſimus iudicatus. ibi.
Sol vnde dictus, & quantū terra maior ſit. 473 92
Solemnitas iuris de ratione veritatis eſt. 481. 93
Sola extraiudicialis interpellatio debitorem in legatis factis Sacroſanctis Eccleſijs, vel alijs Venerabilibus locis in mora cōſtituit. 838. 154
Sola negatione, quæ iuſta eſſe poteſt, quis mendax reputari non debet. 323. 65
Solus, taxatiua nota eſt, quæ excluſiua alterius partis exiſtit. 245. 51
Solus licet ita taxet, vt non taxatum excludat, tamen nō ita taxat, vt ei cōnexa nō includat. ibi.
Vbi & Regula B. Franciſci circa conſilia explanatur. ibid.
Solutionē allegans eam probare tenetur. 823 147
Solo animo poſſeſſio amittitur. 1049. 197
Solo Principi iura ſupremi Principis in ſuo dominio habenti in cauſa propria iudicare conceditur. 1236. 205
Solem quis dicere falſum audeat? 489. 95
Somnus cum cornu pingitur. 520. 98

S P

Spiritus ſanctus in Sacris litteris, Spiritus veritatis dicitur. 536. 99

S T

Statuto cauente, vt ſolus Epiſcopus agat Capitulum, quod eſt ei annexū, nō excluditur. 247. 51
Statuto ſimpliciter reſponderi mandans, ſine malitia intelligitur. 21. 8

Statutum de veritate diſponens locum, non habet in caſib. in quibus veritas per viam fictionis introducta eſt 612. 111
Statutum pœnale cōtra ſupplicantes falſum, qualiter intelligatur. 644. 115
Statutum prohibens proſcriptos poſſe aliquam defenſionem allegare, & probare, quod is qui in banno deſcriptus legitur, non poſſit negare ſe eſſe illū qui ibi, pſcriptus legitur nolibirū non cenſetur. 179. 12
Statutum ſtante vt quis ſimpliciter credit vel nō credit teneatur reſpondere poſitionibus, qualiter intelligatur. 824. 147
Stulti agit, qui cum poſſideat ad rem, quam poſſidet rei vindicatione agit. 1145. 195

S V

Suauis eſt panis mendacij, ſed poſtea implebitur os eius calculo. 641. 114
Subtiliſſimam orationem veritatem appellat Philoſophus. 545. 100
Sub iugum mentis verba ſunt, tamquam ſub ſuo Originali. 213. 46
Succumbens in petitorio, & in poſſeſſorio præcluſiſſe ſibi viam intelligitur tamquam petitorium. 155. 27
Poſſeſſorium abſorbeat. ibid.
Sulpitij Iuris Conſulti laus, q lites reſecare potius maluerit quam nouas formas ad illas inſtituere. 96. 15
Subſtitutio facta ſi ſine liberis deceſſerit, de veris, & non de fictis intelligitur. 6 o. 110
Sui iuris dicitur nemini ſubiectus. 1049. 184
Suitas, quid ſit. 1042. 83
Sūma rectitudo in Principe præſumitur. 1237 205
Suum, cuiuſque dicitur, quod iure ab eo vendicari poteſt. 853. 157
Suum & aliquando, quod alienum non eſt appellatur. 1056. 185
Itidem & quod proprium. 156. 185
Suum meum, & tuum, pronomina demonſtratiua ſunt, quæ de præſenti verificantur. 1056. 184
Syllæ probro dictum fuit, quod vir probus eſſe non poſſet, cum tot poſſideret prædia, eo quia pauca eſſent ſibi a patre relicta 510. 97
Syngrapha manu debitoris cōſcripta, vel ſubſcripta, vbi legitime recognita fuerit, quid vlterius ſuper ea agendum ſit, vbi affertur praxis. 457. 83

T A

TAntum abeſt, ſubintelligitur hoc eſt quantum adeſt. 210. 22
Tantum eſt dictio taxatiua, quæ vim abnegādi habet. 233. 49
Taxatiuæ voces negatiuè poſitæ poſitum ipſum affirmant, implicātque illud, de quo minus dubitatur, ſecus ſi affirmatiuè. 247. 51
Taxatiua, affirmatiua, omnem generalitatem excludit negatiua, aut etiam ipſam generalitatem includit. 249. 52

T E

Tempore hyemis clauduntur maria. 918. 170
Temporibus, peccata latent, & tempore patent. 609 110
Tempus æquiualet veritati. ibid.
Tempus præſens eſt abnegatiuum, præteriti, & futuri. 696. 124
Terra eſt antiqua omnium mater. 584. 107
Vbi explicantur, carmina illa Maronis Eneid 3. Dardanidæ Duri. ibid.
Tertius comparens ad impediendum, translationem huiuſce remedij, non auditur reſpectu ipſius rei conuenti. 1028 182
Licet iura ei ſuper dominio ſeu, & poſſeſſione reſeruentur. 1029 ibid.
Teſtem malitioſe offendens ne poſtmodū ei credatur tamquam inimicus repelli nō pōt. 56 10
Vbi reprobatur Cæpolæ cautela. 57 ibid.
Teſtes non recipiuntur litē non conteſt. 1212. 201
Teſti inimico non creditur. 55 9
Teſtis deponens, per verbum tantum ita eſt de falſo ſuſpectus, ſicuti ſi ſuper negatiua deponeret. 233 49
Teſtimonium noſtrum, cōſcientia noſtra. 736. 129
Teſtis deponens, per verbum Circiter non bene concludit. 782 138
Teſtis falſus non erit impunitus, & qui loquitur mendacium peribit. 817. 145
Teſtis offenſio, i perſonā eū inimicū reddit. 56. 10
Teſtis interrogatus quot annos natus ſit, & reſponderit, octuaginta circiter, limitatiuè excludendo maiorem ætatem loquutum fuiſſe dicitur. 861 159
Teſtis primo reſpondens neſcire mox pœnitentia ductus; & illico, dictum ſuum corrigens, falſi pœnam euitat. 681 121
Teſtis poſt eius depoſitionem, interrogatus, an credat vera eſſe, quæ depoſuit, an præcedens eius dictū ob id deſtruxiſſe intelligatur. 260 55
Thaletis dictum de veritate. 490 95
Themis Dea ab antiquis putabatur, quæ præciperet hominibus petere, quod fas eſt, cœli, & terræ filia. 337 67
Vbi pulchra allegoria. ibid.
Et explicatio illius orationes Dominicæ: Sicut in cœlo, & in terra: ibid.
Themiſtoclis dictū, de gloriæ cupiditate. 1185. 199
Theſauri diffinitio, & quid ſit. 907. 161
Theſaurus in ſuo, vel religioſo loco, repertus inuentores fit. 905 165
Modo magicis incātationibus maliſque artibus per-

perquiſitus non fuerit. ibid.
Theſaurus cuius non ignoratur dominus ei vel eius hæredibus reſtituendus eſt, & qui propter rei proprie theſaurus nõ dicitur. 907. ibi.
Theſaurus in fundo dotali vel re vxoris repertus, cuius nam efficiatur, an mariti vel vxoris. 906. ibid

T I

Titubatio ſeu dubitatio quid ſit. 166 54
Titulum ſuæ poſſeſſionis quis oſtendere nõ tenetur. 150 27

T O

Totum petens, & quamlibet eius partem integralem petijſſe videtur. 799 142
Toto petito, & non niſi parte probata, an pro parte negata fiat iſthæc quidem tranſlatio. 910. 167
Tormentorum tot genera ad ſolam explorationem veritatis excogitata ſunt. 556 102
Totũ, an rõne, partis falſę negari valeat. 790. 139

T R

Trahi & duci, qualiter inter ſe differant. 988. 178
Rurſus, & ab induci. ibid
Traiani Imperatoris laus 69 11
Trahit ſua quæque voluptas. 1056 185
Transferat, imperatiui modi denotat actum ipſo iure fieri. 1194 199
Transferre, eſt de loco in quo proprium erat, in eũm in quo impropriè deeſt ferre. 1195. ibid.
Rurſus, & de perſona penes quã erat, ad perſonam penes quam non erat adducere. ibid.
Transferre de vno tempus ad aliud ferre. ibid.
Tranſlatio poſſeſſionis, quæ de reo in actorem fit ex hoc remedio, in odium ipſius negantis fieri dicitur 1250 206
Quæ & rei ipſius vindicationis iudiciũ ĩ poſſeſſorium adipiſcendę mutat. 1251 ibid.
Rurſus & actorẽ de petitore poſſeſſorẽ, & reũ conuentum de poſſeſſore petitore. 1251. ibi.
Tranſlatus de vna Eccleſia ad aliam tunc verè dicitur cum iam eſt in ea confirmatus eiuſq; tenutam adeptus eſt. 1253 206
Tranſlatione facta in hoc remedio ſaluum ius dominij remanet. 1243 207
Item & ius cuiuſcunque tertij. 1029 182
Tranſlatus de vtero ad tumulum dicitur hoc eſt ſtatim vt quis natus eſt mortuus. 1204. 200
Tranſlatus regiminib. hoc eſt, mutatis. 1201. 200
Tranſlatiue, hoc eſt, in tranſitu, & ſine inquiſitione. 1198 ibid.
Tranſlato Sacerdotio & vt legis tranſlatio fiat neceſſe eſt. 1197 ibid.
Trans mare, hoc eſt vltra mare. 1199 ibid.
Triennalis pacifica poſſeſſio in beneficialibus non vitioſo Auctori, plenam ſecuritatẽ præbet. 153 27

T V

Tunc vera eſt abſolutio præſidentis cum interni ſequitur arbitrium iudicantis. 394 75
Tu nihil inuita dices facies ve Mineruã. 1002. 180
Turpe eſt dicere non putaram. 271 55
Turpitudinẽ ſuã cuiq; allegare nõ licet. 1184 210
Turpis & flagitioſa eſt vſquequaque falſitatis. 631. 115
Tuta conſcientia negari poteſt, quod ab eo irrationabiliter petitur. 176 32
Tuta ſcelera eſſe non poſſunt. 741 129
Tutiſſimum cuique refugium propria domus dicitur. 256 50
Tuto ſoluit, qui Auctore Iudice ſoluit. 239. ibi.
Typus malitiæ adũbratio veritatis dicitur. 48. 8

V A

Vacare culpa maximum eſt ſolatium.
Vacuã in poſſeſſionem, ſi venditor emptorem nõ induxerit apud ſe ius adhuc retinuiſſe dicitur. 295 60
Varia eſt prætolatio Iudæorum expectantium Meſſiam, qui iã venit & operatus eſt ſalutem humanis in lege promiſſam. 742 130
Qui & Onagris comparantur. 743 ibid.
Variæ pœnæ & Athenienſium, & Romanorum pro compeſcendis litibus. 138 2
Vaſallus interueniens debiti fidelitatem Domino feudo ipſo priuatur. 876 162
Vaſallus ſeu ſuum, vel partem eius vel eius conditionem negans feudo ipſo priuatur. ibid.

V B

Vbi & alia opinio etiam ſubſtinetur. ibid.
Vbi interrogatio & reſponſio vnum & idem nõ conſiderantur ibi puta cõfeſſionem 806. 143
Vbi actione cedi non oportet, ibi euictio non debetur. 1117 192

V E

Vectigal olim litis nemine pendebatur. 138. 24
Verba ad ſignificandum animi conceptus, & nõ vt per ea ſe hoies fallant adinuẽta ſunt. 633. 115
Verba circum, circiter vel circã qualiter in iure accipiantur. 85 158
Vbi an limitatiuè, vel demonſtratiuè ſtent punitur. 8. 7 159
Verba diſpoſitionis cui non conueniunt, nec ipſa diſpoſitio conuenire debet.
Verax homo, ſicuti vbique laudatur, ita vbique vituperatur mendax. 511 97
Verba intentioni, & non intentio verbis deſeruire debet. 211 46
Verba legis cui non conueniunt, nec ipſius legis diſpoſitio conuenire debet. 882 163
Verba mentem declarant. 214 46
Verba de vento ſeruire non debent.
Verba creditõ, licet in materia indifferenti ſimplicis

plicis credulitati, ſint,in reſponſionibus ad 57
ſitiones eunt ex reſſi vt veritatis.259.260.po
Verba præſentis temporis ſunt abnegatiuã,præteriti,& futuri. 696 12
Verbum,in Veritate,ſincere, & fideliter, iuſiurandi vim habet, 440 83
Verba tranſpoſita idem ſignificant. 2'9 47
Verbum Neſcio eſt abnegatiuum . 255 52
Verbum Poteſt,quam vim habeat.188 36
Verbum inficior & abnegatiuum eſt.292 60
Vbi & in quo differat a verbum negare. ibid.
Veritas eſt mater iuſtitiæ.375 72
Item & eiuſdem baſis.566 104
Item & obiectum fidei noſtræ.470 92
Veritas cuiuſque ab ore procedat a Deo venire dicitur. 655 116
Veritas cogente natura,etiam ab iniuſtis peccatoribus inaduertenter irrumpitur. 583 107
Veritas facit martyres. ibid.
Veritas modis omnibus quærenda eſt. 565. 104
Veritas lucet ipſa per ſe, & per ſe ipſam in noſtram notitiam venit.567 ibid.
Veritas a quibus nam oppugnatur.575. 105
Vbi quod tamen a nullo expugnatur.
Veritas etiam in Cœlo Empireo a Lucifero impugnata fuit.576 106
Veritas eſt adæquatio rei ad intellectũ. 359 70 49. 95
Veritas via lata, per quam omnes tranſeunt. 360. 70
Veritas eſt,vt quod quid eſt,quis dicat.488. 94
Item verũ eſſe,& verũ dici eſt veritas. 360.70
Veritas vera ipſa rei qualitas dicitur. 474 92
Veritas de terra orta eſt,& iuſtitia de cœlo proſpexit. 554 102
Veritas ad iſtar radio in ſolis eſt.489.98.578.106
Veritas ad caſu fictũ,extendi non debet.610.110
Veritas animæ Pabulum.269. 71
Veritas, & falſitas,ſunt de directo contraria. 356. 70
Veritas & falſitas, cauſæ noſtræ affirmationis, & negationis exiſtit. 165 29
Veritas habitat in re,ſicuti in ſubiecto efficiẽte, in ſermone,ſicuti in manifeſtante, & in mente,ſicuti in cognoſcente.486. 93
Veritas,geſtorum erroribus nõ viciatur.379. 72
Veritas ſemper in foro conſcientiæ in foro, aut iudiciali,quandoque veriſimile ſequi poteſt. 580. 106
Veritas eſt fortitudo Regum, & Maieſtas omnium Regnorum. 571. 105
Veritas cœleſtem Patriam deſiderare nos facit. 505. 98
Veritas cœli ciuis.502. ibi.
Veritas etiam ab antiquis Philoſophis ſemper egregiè cultu fuit. 482. 94
Veritas foro attribuitur.560. 103.164.104
Veritas in contradictibus,vſquequaque ſeruanda eſt. 507. 96
Veritas lumborum cinctorium. 572. 105
Veritas cuiuſq rei, ꝓprietas eſt ſui eſſe.575.105
Vbi & quod vera entitas rei exiſtit. 576. ibid.
Veritas etiam per diſſimulationem exemplo Salomonis quærenda eſt. 586 106
Veritas eſt materia prudentiæ, ac ſapientiæ 651. 116
Veritas lapidi lidio comparatur, 503. 96
Veritas ſcutum fidei.472. 92
Veritas in antiqua lege in rationali Summi Sacerdotis ponebatur.553. 102
Veritas non quærit angulos.569 104
Veritas rei non ſufficit, niſi & adſit conſcientia eiuſdem rei. 413 79
Veritas odium parit. 374 71
Veritas potius quã ſcriptura attenditur. 615.111
Veritas opinioni præfertur. 555 102
Veritas rerum diu latere non poteſt.567 104
Veritas poſt Deum ſummopere colenda eſt,quę Deo nos proximos facit. 515. 97
Veritas in iure, pro iuſtitia paſſim accipitur. 514. ibid.
Veritas falſa hominum denominatione immutari non poteſt.429 82
Veritas per ſe ipſam appetibiles eſt.368. 71
Veritas prima Deus ipſe dicitur ſicuti,& primũ ens,& ſubſtantia prima. 472. 97
Veritas ſaturni hoc eſt temporis filia. 608 110
Veritas propter ſcandalum deſerenda non eſt. 409. 78
Veritas pro quocumque temporali commodo haud quamquam neganda eſt.542 100
veritas tenenda eſt reiectis quibuſcunque opinionibus Doctorum. 391 75
veritas ex operibus Chriſti ſatis patefacta eſt. 624 112
veritas ſecundæ perſonæ ſanctiſſimæ Trinitatis hoc eſt filio attribuitur. 535 99
veritas omni ſtudio a Iudicibus quærenda, & inuenta ſeruanda eſt. 565 104
veritas triplex exiſtit.418. 79
veritas ſuper omnia Principatum tenet. 375. 72
veritas vendenda non eſt,nec doctrina, nec ſapientia, nec intellectus. 135 23
veritas, verſutias, & calliditates omnes, rurſus & omnia ingenia ſuperat. 588 108
veritas viri nunquam deſerenda eſt 414 79
veritas verborum lenocinio nõ indiget. 526 98
Veritas, Vino, Rege, ac Muliere fortior. 563. 103
veritas etiam contra propriam confeſſionem admittitur. 489. 95

veri-

veritas vbi conſtat ceſſat veriſimilitudo.607. 110
veritas quæ baſis & fundamētū iuſtitiæ exiſtit, oēm conſuetudinē excludit.566.604.570 105
veritas de quibus non triumphat, namque de omnibus triumphat.580 106
veritas etiam in falſis factis deteſtatur.656. 116
veritas eſt obiectum fidei. 420 92
veritate cauſas examinare debet, qui nō vult ad culpam venire.570 105
veritatem colere imperator profitetur.554 102
Qua comperta ſuas leges ipſum emendare nō pudet.568 104
veritatem defendere, vſque ad ſanguinis effuſionem, Sum. Pontifex expreſſe pfitetur.569.ibi.
veritatem defendere, obſiſtendo & enitendo ſanequam egregia virtus eſt.587 108
veritatem agnitam impugnare peccatum in Spiritum ſanctum eſt 373 71
veritatem a Chriſto ſcire concupiuit Præſes Pilatus licet Iudex, & quare ei tunc reuelata nō fuerit.624 112
veritatem negare nunquam expedit.650 116
veritatem celare, an & quando liceat.635 113
veritatem ſine dubitatione inquirentes, neſcientibus quo vadant ſimiles ſunt. 143 76
veritatem ſub aliqua prudenti diſſimulatione aliquando tegere conuenit. 643 114
veritatem qui negat, & per pecuniam iuſtitiam vendit, facto Chriſtum negare dicitur 279.57
veritatem tria impedire ſolent carnalis amor, timor, & auaritia. 493 95
veritatem incomprehenſibile Pyrrhonij Phyloſophi eſſe dicebant. 609 110
vbi & declaratur. ibid.
veritati cedit amicitia, quia amicus Socrates, amicus Plato, ſed magis amica veritas.554.102
veritatis diffinitio. 357 70
veritatis Hieroglyphicū apud antiquos.520 98
veritatis eſt amica, ſimplicitas.20 3
veritatis habendæ gratia quando ea aliter haberi non poteſt, ad eam perhibendum admittuntur perſonæ alias teſtificari phibitæ.559.103
vbi quid iſti caſu in criminalibus ſeruandum ſit ponitur. ibid.
veritatis ſciēdæ cauſa multi ex antiquis Philoſophis totū terrarū Orbē pagrauerunt.483.94
veritatem excelere aliud eſt, & aliud mentiri. 642. 114
veritatis cauſa iudicia ipſa adinuenta ſunt 399. 76.564.104.417 80
veritatis propalandæ cauſa Chriſtus in mundū venit.624.112.& 534 99
vbi exponuntur verba Saluatoris ad mulierem Samaritanam. ibid.
veritatem, nec etiam ſub veri diſſimulatione, 113
leges proferri volunt.613 111
veritate aliter non comperta, Iudex ſicut audit iudicare debet.401 76
veritatem negare nefas eſt.162 29
veritatis proditor, dicitur non ſolum, qui libere eam non profert, ſed & qui palam eam non defendit. 560 103
veri inquiſitio hominis propria eſt.369 71
Propter ipſam veritatē leges adinuentæ ſunt. 417. 80
verum quod quis dixerit uel quod opinio eum fefellerit præſumitur.898 164
verum eſt obiectum intellectus ſicuti Bonum voluntatis.367 71
verum quod non eſt aliquando augente ueritatis gratia profertur.447 85
vt per hyperbolim. ibi.
veritatem in profundo demerſam dicebat Democritus.608 110
veritatem qui non defendit, cum poſſit tam in vitio eſt, quam ſi patriam parentes, liberos, & amicos defereret.560 103
verū ens iuſtū, & bonū conuertuntur.630.113
verum pro iuſto accipitur.415 79
veritati natura ipſa cedit.570 105
verum & ſimilia aduerſatiue ſtant ad præcedentia non uera. 548 101
verum aduerbium ius & factum mutat. ibid.
verſuta iuris expoſitio, malitioſa ipſa iuris interpretatio appellatur.24 4
verum Iſraelitam, Nathanaelem eo quod in eo dolus non erat Chriſtus dicebat.531 99
verba æternæ uitæ Chriſtus habebat.637 114
verō, coniunctiua particula qualitatem præcedentium repetit.548 101
verum omne eſt neceſſarium.434 83
veriſimile, quando propter ingenij noſtri imbecillitatem ipſam ueritatem attingere non ualemus, attenditur.587 108
veriſimilitudo, cognata natura dicitur.590.ibi.
Item & uerum præſumptum. ibi.
veriſimile facile, ad ipſius ueritatis cognitionem nos conducit.592 ibid.
Item ad coniectu andum teſtatorum uoluntates, ac contrahentium.595 109
Itē ad conuincendū quē de mendacio.596.ibi.
veriſimile dr. q reb. ſenſat. s cōcordat 603. 109
veriſimilo qui habet ſe aduerſarium duriori pbatione afficit.597 ibid.
veriſimilia dicuntur credibilia probabilia conſentanea & conuenientia 391 108
veriſimile ita attendendum eſt, ueritate ignorata, ut ei nō minus, q uero credatur.589.ibi.
veriſimili, qui credit excuſatur. 600 109
veriſimile q nō eſt, falſitatis inditiū eſt 593 108

Veri-

Veriſimile contra ſemiplenam probationem, iuriſiurandi ſuppletorij delationem impedit. 602. 109
Veriſimilis debet eſſe confeſſio in criminalibus ad condemnandum. 599. ibi.

V I

Vindicare quid ſit. 1135. 194
Et qualiter differat a vendicare. 1138. ibi.
Vino ineſt veritas. 557. 102
Vinum tormentum. ibi.
Vir bonus ſemper in contractibus, non tantum quod licet, quantum quod honeſtum eſt ſequi debet. 508. 97
Vir perfidus malum facinus committit inficiando. 498. 96
Virtutis fama, abſque veritate, durationem non habet. 572. 105
Virtutis laus in actione conſiſtit. 312. 63
Vitam beatiorem faciunt res non partu laboreſis nulla Toga rara. 110. 18
Vitijs cum vincimur, & lætaliter peccamus, toties facto Deum negamus. 277. 57
Vitioſitatis nomen ad omnem prauitatem generaliter conuenit. 24. 4
Victoriam, & honorem acquirit, qui dat munera, animam aut. ufert accipientium. 134. 23
Vi trahimur, ducimur ſponte. 988 178
Viri ſancti in veteri teſtamẽto prudenti diſſimulatione aliquando quod verum erat occultauerunt, nec tamen mẽtitos fuiſſe dicitur. 643. 114

V L

Vlpianus verecũdam litium deteſtationem commendat. 98. 15
Vlyſſes, quia mendax ſcelera inuentor appellatur. 547. 100

V N

Vnica ſub verbo aliqua nõ comprehenditur, quæ ad ſui verificationem requirit plura. 334. 67
Vniuerſæ viæ Domini, Miſericordia, & Veritas. 552. 101
Vnumquodque ad veritatem, ſicut adeſſe ſuum proprium ſe habet. 467. 91

V O

Voluntas cõtrahentium ex verbis interpretatur. 213. 46
Vociferationi, & vanæ voci, quis credere non tenetur. 919. 169
Vocis diffinitio. 1281. 210
Vox an corpus ſit diſceptatur. 1282. ibid.
Vox loquelam requirit. 1280. ibid.

V R

Vrbes quæ certant de natali inſignis Homeri. 1135. 194

V S

Vſufructuarius propriè dominus non dicitur. 1142. 195
Vſufructuarius ſeruum cum libertate, non recte inſtituit. 1144. ibi.
Vſus gladij ad cohibendum hominum malitiam Principis datus eſt. 27. 5
vbi quod vltor iniquitatum dicitur. ibi.

V T

Vtile ab honeſto, Antiqua Romanorum prudentia non ſeparabat. 340. 68
vbi pulchra exempla eorũdem Romanorũ. ibi.
Vt dolo, vel lata culpa negata fuerit requiritur, quæ pœnæ falſæ negationis exiſtat. 663. 117
Vtile eſt acceptare etiam negationes reſpondentium ad poſitionem, quo de poſitione mendaciter negata is conuinci valeat, & pœnis temerariæ negationis exiſtat. 709. 125
Vtilis an directa rei vendicatio aduerſus temerè negantem, detur nil intereſt, quæ in rei ſubſtantia non differunt. 1101 190
Vtilis rei vindicatio datur contra dolo poſſidere deſientem. 1120. 192
Vtili rei vendicatione agens intereſſe etiam ſingulare conſequitur. 1101. 190

V X

Vxorem pudicam cuſtodiri non oportet, Impudica non poteſt. 189. 36
Vxorem ſuam Auguſtam, ſenem, & pregnantem, Henricus Imperator, ne qua ſuppoſiti partus eſſet ſuſpicio, in propatulo parere voluit. 598. 109
Vxor viro, tanquàm capite ſubdita eſſe debet. 904. 165

Z O

ZOſias carnifex cum vidiſſet diuum Iacobum iniquè ad mortem damnatum fuiſſe, ſed per iniuriam, ab eo decollando abſtinere voluit, & benè. 407. 78

FINIS.

Ego Gaſpar Leualorius Eccleſiæ Ferrarienſis Canonicus Theologus, vniuerſum hunc Commentarium in l. finalem.ff.de rei vindicatione, attentè legi, & nihil in eo mihi occurrit, quod Chriſtianę, Catholicæq́. Fidei, ſiue bonis moribus aduerſetur. Quamobrem dignum iudico, quod in conſpectum, & lucem hominum veniat. Ex Aedibus noſtris die 26. Octobris, Anni 1607.

Idem Gaſpar Leualorius Canon. qui ſup.

Librum hunc inſcriptum in Legem Finalem.ff. de rei vindicatione, Excellentiſsimi D. Ioannis Ordelaphi Iuriſconſulti Piſaurenſis; Fateor nihil contra Fidem Catholicam, bonosq́. mores continere, ac me illum de mandato Admodum R.P.Inquiſitoris Ferrariæ vidiſſe, & legiſſe. Quamobrem exiſtimo poſſe imprimi.
In quorum fidem me ſubſcripſi die 30. Men. Octob. 1607.

Fr. Orantes Ferrarienſis Theologus Ord. Seruorum.

Imprimatur

F. Io: Baptiſta Scarella Inq. Ferrariæ.
D. Campius Vic. Gen.

Errata ſic corrigenda. P. Paginam. l. Lineam. n. Numerum. ad. Adijciatur. ſup. Superfluit, ſignificantibus.

Pag.2.lin.9.nu.2. habeat, Legatur, abeat. P.3.l.15.n.18.Ioan.52.Ioan.22. P.5.l.5.n.25.dictu, dicatur. P.ead.l.9.n.26.vnde Notarius, inde Neratius l.11.n.eod.labia,laua.l.12.fiat,fias. P.7.l.13.n.34 tradẽs, trudens.l.21.nu.36. ecclesia, calumnia.l.24.n.38.perficacibus, peruicacibus. p.8.l.3.n.40. Quæ ſup. l.4 eod.n.illum,illud.l.6.n.eod.ſolertorum, ſolerte. l.10.n.41.datifaciat, patefaciat.l.28.n.46.adijciatur, C.de lib.præt.l.33 n.eod. qui, quæ. p.16.l.22.n.104 donari, damnari. p.22.l.8.n.128.eas,eæ.p.25. l.6 n.141.deflectent, deflectens. p.26.l.22.n.145.negatam, negaræ.p.32.l.17.n.179.præſcriptos,proſcriptos.p.36.l.1.n.187. ius, uis.l.11.n.188.nil, ibi ſup. l.23.n.189. abnegãt,abnegat p.44.l.1.n 203. ſumptarum, ſupraſcriptarum.l.14.n.205.præpoſitam vero & poſtpoſitam, præpoſita vero & poſtpoſita.p.45.l 25.n.210.hallucinatur, allucinatur. p.46.l.1.n.eod.ſumptæ, ſupraſcriptæ. p. 47. l.9 n.219. prępoſita,poſtpoſita.l.26.n 222.expertus, experta. p.50.l.17.nu 236.ſollicitii, ſecuri.p.52.l.16.n 250. apta ipſa p.57.l.3.n.254. dicitur, ibi ſup. l.27. eod.n.cognoſcere, cognoſco p.58.l.31.n.288 nomine, nomini. l.32.n.eod.Ceſcus, Caſtrus. p.66.l.25.n.328.vt, &. p.67.l.27.n.337. habitabat, habebat. l.vlt.n.338. ſecunda non expungatur quia.ſup. p.72.l.12.n.340. quia, cum. p.74 l.1. n 387. iudicare, iudicat. p.68.l.5.n.339.hommagia, cunnagia. l 5.n.437. in, ita. p.79. l.5. n.411. diſtinguitur, diſtinguit. p.82.l.5.n.426.bono, bonus. p.84.l.1.n 441.primum, non ibi ſup. expungatur.l.17. n.443. impoſſibile, impoſſibili.p.85.l.9.n.447.ſermonem,ſermone,l.13.Cace.Caci.l.16.n.eod.Horatium,Ouidium.l.30 n.449. vane, vaſrè. p.92.l.26. n.477. ſcientes ſciebant. p. 93 l.25. n.481 emicet, emiceat. p.94.l.7.n.483. pauefcunt, paſſi ſunt.q.95.l.17 n.492.mendacio, mendacijs. p.96 l.14. n. 502. conciuem,conuictam.p.97.l.11.n.510. poſſidere,poſſideret. l.16.n.511.iuſtum, iuſtos.l.pen.n.518. exequi, exequias.p.98.l.31.n.521. non indigentẽ, non indigere. p.99 l.4 n.528 videmus,vidimus. p.100.l.32. n.544.verbũ, verbis. p.101.l.4.n.547. nequit ibi primum ſup. p.102 l.6.n.553.quoque, quod. p.104. l.1.n.563. omnium, omnibus. l.9.filius, filios. l.19.n.159 veras, verſ. l.7.n.558. etiam, & p.105. l.2. n.570. execratus, exercitus. l.28.n.574. Socrates, Iſocrates. l.31. n.eod.qualem, qualis. l.33.n.574. Mutius, melius. p.106.l.31.n.581.tu te. p.108.l.5.at, ac. p.109 l.34. n 607. ponatur ibi num. Deciſ. Oſaſct alleg.nempe 66.p.111.l.2.n.611. Barbatius, Barbarius.l.14 n.613.includat, includit. p.112.l.7. n.620. inficiat, inficit.l.10. n.622. Ariſtobano, Ariſtobolo. l.19. n.623. linguam, manum. p.114. l.2. n.639. vti virgis, vri virgis. p.113.l.31. n.634. vt, &. p.115. l.18.n.645. peccatoris, pectoris. p.116. l.21. n.654. ciracuens, circuens.l.vlt.nec, &. p.117.l.3.n.656. haberet, habens.l.24.n.661. iuramento, fucamento. l.31.n.n.663 § Actionum n. .. omnium n.96. p 119. l.4. nu.667. includat, includit. l.22.nu.672. confeſſionibus, reſponſionibus. p.122 l 33 nu.686.inſpicimus, inſpiciamus. p.124. l.5. n 696.abnegatio, abnegatiua. p.126.l.15.n.711.improbet, impedit. p.128 l 15.n.724. vel, ve. p 129. l 33.n 741.ex, de. p.131.l.13.n.754 inter conuentus, & negare. ad.apte.l 23 n.758.cohærentiam,cohærentiarum. p.134.l.4.n.767. valet,valeat. p.137.l.18.n.776. occidi, occidiſſe.l.28. n.779.confiteri, negare. p.140.l.2.n.790. indiuidua, diuidua. l.18.n.797.habeo, labeo. p.145 l.27.n.820.paginam,pactum.l.29.n.822. quæ, quod. p.147.l.28.n.824. Oſaſcus deciſ.178. 176. & l.34 deciſ.188. deciſ.176. p.148.l.8.n.825.primum ſit, ibi ſup. l.15.eod.n.quam, quas. p 149.l 6 nu 829. cum loco, loci cauſa. p.150.l.11.n 832.furando, mentiendo. l.30 n.834. num, ibi vlt. ſup. p.152.l.4.contextũ, contextam. l.32.eod.n.vbique, vtrique. p.156.l.22.ipſam poſſeſſionem, ipſa poſſeſſione. p.158. l 25 .n.855. prædictæ, prædicta. p.159.l.1.n.856. verit, velit. p.160.l.34.n.871. per, pro.p.163.l.1.n.881.diſputatione, diſpoſitioni.l.19.n 884. eo, non. p.164 l.31.nu.897. probatione, prolatione. p.166.l 25.nu.909. preparatorij, preparatorium. p.167.l.35.n.912. per, pro. p.169.l.29.n.921.ſiue, ſi vi. p.171.l.1.n.936. diem, viam. l.28.n.938.habens, habet. p.172.l.16.n.940.ibi Plot.de in lit.iu.§ ad 37.n.6.p.174.l.30. n.956.locupletur, locupletatus fuerit.l.31.tandem, tantundem. p.175.l.6.n.958.ar, iut. iuſſus ibi poſſeſſorem, poſſeſſor. l.9.facere, facit. p.176.l.15.n.962. vendicare, vindicari.l.vlt.cap.Cod.p.177.l.17. n 972. iud.ci, iudicij. l.pen.conuincere, conuenit p.178.l.18.n.984. propeſſio, perpeſſio.l.33. trementi, trementem. p.179.l.6.n.988. fil.lib. p.180.l.7.n.1002.haſta, haſtam. p.184 l.2.n.1044 Cæſaris, Cæſares. l.6. veritate, ſeueritate. l.22. debet, debent. p.202.l.9.n.1216. poſt verba illa per te, ad. per qui te. p.183.l.9.n.1057 acquiſitæ, acquiſita.l.10.proſequatur, perſequatur, & vbi ibid. proſecutus, perſequutus. l.12.de, ex. l.22.in Arſengo, in Arrengo. l.vlt.cap.Cod.p 186 l 6.n.1063 concomitantias, concomitantias. p.188.l 32. n.1090. auctiſſimæ, acutiſſimæ. p.190.l.10. 1099 ſe reſpondere poſſederit, leg.poſſidere reſpondiderit. l.22.n.1102.talis, taliter. p.191 l.30.n.1115. reſſeretur, referretur.

p.191.l.24.volens, ibi prima ſup. ergo expungatur. & ibi. & ſi item, ſirtem. p.193.l.30.n.1129. præ- iunm, præiudicium. p 195.l.pen.1151. lecundum ſit, ibi ſup. p.199.l.15 n.1188. data, datus. & , ſeu. ibi ſup. l.21.tumultuariæ, numulariæ. p.201.l.8. nu. 1209. dixiſſet, ibi ſup. l.27 præſtat, per ſe ſtat. p.205.l.17.n.1238. Gigas eod.tract.9.n... adijc. in rub. De his qui in crim. læſ. maieſt.cognoſ.poſſ. quæ.l.1.num.1.2.& 3. pag.206.l.9.num.1245. perniciofiorq., perniciofioresq. p 208.l.22. nu. 1262. commicritationi, commentationi.

In nuncupatoria ad Illuſtriſs.D.Cardinalem. Pag.1.l.4 Et, Vt. l.15. Et, Atqui. P.3.l.9. fugiet, fuget. l.13.Quod ſi, Sed. l.20 his ſis. P.4.l 6. Sedi, Sedis. P 7 l.12. reddere, addere.

In Littera ad Lectorem. Pag.1.l.20. non. ſecunda ibi ſup. & dicatur alteram métientem. P.2.l pen. conuertendo, adducendo. P.5.l.32.munere, munera. P.6 l.8.poſt verb.viridis, ad. liquidis. l 9.deſperat, deſerat. l. 13. illum, illis. P.6.l.20. verſuculæ, verruculæ. l. 27. ſuos, ſuo. l.29. contemnere, conquirere. P.7. l.27. imbecillitatem, imbecillitati.

n Carminibus,& in Octaſtico Auctoris ad Lect. verſu 3.P. 1.vincta, iuncta. verſu 5.laceſas,laceſſes.

In Ode Secunda D. Danielis Daberij, verſu 4 torpet, torpor.

In Carminibus D. Annibalis Segatij, ibi, Tabellico, Tabellio. ruſus in vlt. lin. gratis , grates.

Alios errores minutulos, vt ſi vocalis pro vocali, conſonans pro conſonanti, vel duplex conſonans, vbi ſimplex penes debuiſſet, rurſus ſimplex vbi duplex, caſus pro caſu , numerus pro numero , & huiuſmodi, Lector per ſe ipſum corrigere potuit, neque enim ad omnia Typographi oculus intentus eſſe potuit, & multa eius oculos in his effugere poſſunt, quæ culpæ aſcribi non poſſunt.

FERRARIÆ. M. DC. VIII.

Apud Victorium Baldinum, Typographum Cameralem.

De conſenſu Superiorum.

Digitized by Google